Het Missiewerk,

MISSIEWETENSCHAPPELIJK LEVEN.

Het is een verheugend verschijnsel, dat wij na en reeds tijdens den oorlog in verschillende landen van Europa missiewetenschappelijk leven zien uitbotten, hetwelk, als de voorteekenen niet bedriegen, een rijkeren bloei belooft dan ooit tevoren. Terwijl wij de eigenlijke missieactie buiten beschouwing laten, willen wij hier in enkele gegevens een kort overzicht samenstellen omtrent de opleving van de missiewetenschap.

Zwitserland, dat trouwens niet rechtstreeks in de oorlogshandelingen is betrokken geweest, staat in dit opzicht tegenwoordig misschien wel aan de spits.

In 1934 besloot de actieve *Schweizerischer Katholischer Akademischer Missionsbund* aan de universiteit te Fribourg zijn tweetalig (Fransch en Duitsch) jaarboek uit te bouwen tot een jaarlijksch overzicht van de geheele Zwitsersche missiebeweging en het te laten verschijnen als katholiek missiejaarboek voor Zwitserland. Sinds 1938 hebben de universiteitsstudenten in hun jaarboek telkens een bepaald onderwerp aan de orde gesteld, waarvoor zij zich dan de medewerking wisten te verzekeren van deskundige auteurs. Aan deze lofwaardige gewoonte is men ook tijdens en na den oorlog trouw gebleven. In 1940—1941 slaagde men erin een dubbel-jaargang uit te geven, gewijd aan het aantrekkelijk thema : Universalisme en wereldgodsdiensten ; het jaarboek van 1942 schetste de innige verhouding van ,,missiekerk en cultuur'' ; de tiende jaargang van 1943 bundelde leerzame bijdragen met betrekking tot ,,leek en missie'' ; in 1944 bracht het jaarboek actueele artikelen over ,,missie en oorlog'' ; de uitstekende verhandelingen van 1945 groepeerden zich rond den persoon van ,,den missionaris'' ; die van 1946 beschreven ,,het missiewerk als werk van Gods genade'' Dit globale overzicht kan geen idee geven van de waardevolle beschouwingen, die dit jaarboek doorgaans biedt en die het tot een begeerenswaardig bezit maken.

Onder de dreiging van den naderenden oorlog had Wilhelm Schmidt S.V.D. voor zijn *Anthropos-Institut,* dat in het missiehuis van het Gezelschap van het Goddelijk Woord te Mödling bij Weenen was gevestigd, een goed heenkomen gezocht naar het veilige Zwitserland en het gevestigd te Posieux-Froideville bij Fribourg. Zoo werd Zwitserland meteen het tijdschrift *Anthropos, Internationale Zeitschrift für Völker- und Sprachenkunde,* rijker,

waarvan sindsdien drie Halbbände, nl. Bd. XXXV—XXXVI (1940—1941) Heft 1—3 en Heft 4—6, en Bd. XXXVII—XL (1942—1945) Heft 1—3, te Fribourg verschenen. Geen wonder, dat in deze afleveringen de Zwitsersche inslag merkbaar is; naast katholieke geleerden, onder wie ook missionarissen uit verschillende missioneerende Orden en Congregaties, werkten protestantsche zendelingen en professoren van de universiteiten van Bazel en Bern, Zürich en Genève eraan mede. Als beoefenaars van de missiewetenschap zijn wij dan ook grooten dank verschuldigd aan de redacteuren van dit ook voor ons onmisbaar vaktijdschrift, die ondanks allerlei moeilijkheden den moed niet hebben laten zinken om de resultaten van studie en onderzoek op ethnologisch, linguistisch en godsdienstwetenschappelijk terrein te kunnen blijven publiceeren ten dienste van het wereldapostolaat.

Den 15en November 1944, bij gelegenheid van den dies academicus der universiteit van Fribourg, werd aldaar een *missiologisch instituut* geïnaugureerd. Ofschoon het niet is geïncorporeerd in een van de bestaande faculteiten, vond het toch gastvrije opname en huisvesting in de gebouwen van de universiteit. De titularis van den missiologischen leerstoel aan de universiteit, Prof. Dr. P. de Menasce O. P., is er de directeur van; hij heeft zich de medewerking weten te verzekeren van verschillende docenten, ook op godsdienstwetenschappelijk, ethnologisch en linguistisch gebied. Het leerprogram schijnt een systematischen cursus van twee jaar te omvatten, terwijl daarnaast van tijd tot tijd docenten worden uitgenoodigd om in enkele colleges bepaalde onderwerpen te behandelen.

Een ander feit van beteekenis voor de beoefening van de missiewetenschap is de verschijning, sinds 1945, van het tweetalige *Neue Zeitschrift für Missionswissenschaft, Nouvelle Revue de Science Missionnaire*, dat de vroegere Duitsche tijdschriften: Zeitschrift für Missionswissenschaft, en Missionswissenschaft und Religionswissenschaft, wil vervangen; het is opgericht door Prof. Dr. Joh. Beckmann S. M. B., die de hoofdredactie voert. Het tijdschrift verschijnt viermaal per jaar in afleveringen van 80 bladzijden; redactie en administratie zijn gevestigd in het Seminar Schöneck, Beckenried, Schweiz. De eerste twee jaargangen, die thans voor ons liggen, bieden een gevariëerden inhoud van hoog gehalte: wetenschappelijke artikelen, leerzame overzichten, interessante Miscellanea en oriënteerende boekbesprekingen, zoodat dit

tijdschrift reeds in den korten tijd van zijn bestaan een onmisbare gids is gebleken voor al wie zich op dit terrein bewegen.

In 1947 begon de redactie met een „*Schriftenreihe der Neuen Zeitschrift für Missionswissenschaft, Les Cahiers de la Nouvelle Revue de science missionnaire*", met de bedoeling om hetzij reeds in het tijdschrift gepubliceerde artikelen hetzij nog niet gepubliceerde missiewetenschappelijke bijdragen voor een breederen lezerskring toegankelijk te maken.

In Bazel werd in 1944 een *Schweizerisches Tropeninstitut* opgericht ter bestudeering en behandeling van de anthropologie en ethnographie van de tropische volken en van de natuurkunde, den landbouw en de geneeskunde in de tropen. De professoren van genoemd instituut geven ook, terzijde gestaan door een staf van medewerkers, een internationaal vaktijdschrift uit, *Acta Tropica* genaamd. In de derde aflevering van den tweeden jaargang (1945, blz. 193—288) van dit „Zeitschrift für Tropenwissenschaften und Tropenmedizin" heeft de redactie eenige deskundigen vraagstukken betreffende de katholieke missie en de protestantsche zending laten behandelen. Op deze wijze beijveren zich dit instituut en dit tijdschrift, waaraan ook katholieke ethnologen en missiologen hun medewerking verleenen, in breedere kringen belangstelling te wekken.

Onder de vrij uitgebreide *missieliteratuur*, die de laatste jaren ondanks de papierschaarschte en de grootere drukkosten in Zwitserland verscheen, verdienen een afzonderlijke vermelding de drie lijvige deelen — tezamen meer dan 3500 bladzijden — van de *Monumenta Anastasiana. Documenta vitam et gesta servi Dei Anastasii Hartmann O.M. Cap., Episcopi* (1803—1866) *collustrantia collegit atque critica ratione recensuit* Adelhelmus Jann a Stans O.M. Cap. Editio mere privata. Lucernae (Luzern). Apud Curiam Provinciae Helveticae Ord. Fr. Min. Capuccinorum, 1939—1942. — Telken jare publiceert Beckmann in het Katholisches Missionsjahrbuch der Schweiz een Missionsbibliographie der katholischen Schweiz over het afgeloopen jaar.

Met de oprichting van de Consejo Superior de Investigaciones Cientificas in 1939 heeft Spanje het wetenschappelijk onderzoek en de beoefening van de wetenschap op voortreffelijke wijze georganiseerd en gecentraliseerd [1]. Belangrijke subsidies van den

[1]) Patronatos en los que se integran los distintos institutos y centros del Consejo Superior de Investigaciones Cientificas.

staat maakten weldra de uitgave van verschillende vaktijdschriften mogelijk. In 1940 verscheen voor het eerst de *Revista de Indias*, een tijdschrift voor geschiedenis, archaeologie, kunst, philologie, literatuur, geographie en ethnographie in de Spaansch-Amerikaansche landen. Blijkens enkele publicaties heeft het er den schijn van, dat men aanvankelijk van plan is geweest ook aan de missiegeschiedenis in dat tijdschrift een plaats in te ruimen. Weldra echter zag men in, dat deze in zoo'n veelzijdig tijdschrift wel erg stiefmoederlijk behandeld zou worden. Vooral met het oog op het omvangrijke bronnenmateriaal, dat nog onuitgegeven in de Spaansche archieven ligt, kon men in 1944 het verschijnen van een afzonderlijk orgaan, de *Missionalia Hispanica*, van harte toejuichen. De eerste twee jaargangen ervan werden uitgegeven door het Instituto ,,Gonzalo Fernandez de Oviedo'' de Historia Hispano-americana ; sinds 1946 echter werd de verzorging van dit missiegeschiedkundig tijdschrift aan genoemd instituut voor geschiedenis onttrokken en ondergebracht bij het Instituto ,,Santo Toribio de Mogrovejo'', de Misionologia Española. De Missionalia Hispanica, onder redactie van leden van verschillende missioneerende Orden, beperken zich niet tot de Spaansch-Amerikaansche missiegeschiedenis, maar leveren ook bijdragen tot de missiegeschiedenis van

---

I. *Patronato ,,Raimundo Lulio''*, dedicado a las Ciencias teológicas, filosóficas y juridicas.

1. Instituto ,,Francisco Suarez'' de Teologia. — 2. Instituto ,,San Raimundo de Peñafort'' de Derecho Canonico. — 3. Instituto ,,P. Enrique Florez'' de Historia Eclesiastica. — 4. Instituto ,,Luis Vives'' de Filosofia. — 5. Instituto ,,San José de Calasanz'' de Pedagogia. — 6. Instituto ,,Francisco de Vitoria'' de Derecho Publico. — 7. Instituto ,,Sancho de Moncada'' de Economia. — 8. Instituto ,,Balmes'' de Sociologia. — 9. Instituto Nacional de Estudios Juridécos.

II. *Patronato ,,Marcelino Menendez Pelayo''*, dedicado a las Ciencias históricas y filológicas.

10. Instituto ,,Antonio de Nebrija'' de Filologia. — 11. Instituto ,,Miguel Asin'' de Estudios Arabes. — 12. Instituto ,,Benito Arias Montano'', de Estudios Hebroicos y Oriente proximo .— 13. Instituto ,,Jerónimo Zurita'' de Historia. — 14. Escuela de Estudios Medievales. — 15. Instituto ,,Gonzalez Fernandez de Oviedo'' de Historia Hispanoamericana. — 16. Instituto Histórico de Marina. — 17. Instituto ,,Santo Toribio de Mogrovejo'', de Misionologia Española. — 18. Instituto ,,Juan Sebastian Elcano'' de Geografia. — 19. Instituto ,,Diego Velázquez'', de Arte y Arqueologia. — 20. Instituto Español de Musicologia. — 21. Instituto ,,Nicolas Antonio'' de Bibliografia. — 22. Instituto ,,P. Sarmiento'', de Estudios Gallegos.

III. *Patronato ,,Santiago Ramon y Cajal''*, dedicado a las ciencias médicas y de biologia animal.

23. Instituto ,,Bernardino de Schagun'' de Antropologia y Etnologia. — 24. Instituto ,,José de Acosta''. — 25. Instituto Santiago Ramón y Cajal''. — 26. Instituto Nacional de Ciencias Médicas. — 27. Instituto Nacional de Parasitologia. — 28. Instituto Español de Medicina Colonial.

Azië, Afrika enz. ; onder de rubriek ,,Notas y Textos'' vindt men soms nog-niet-gepubliceerde missiegeschiedkundige teksten of verwijzigingen naar bijzondere vraagstukken.

Nog geeft het bij decreet van 1 Febr. 1946 in het kader van de Consejo Superior de Investigaciones Cientificas opgerichte Instituto ,,Santo Toribio de Mogrovejo'' ter beoefening van de missiewetenschap in Spanje de *Bibliotheca Missionalis Hispanica* uit, waarvan de eerste deelen reeds verschenen zijn en andere deelen worden voorbereid.

Nadat de boekerij en het archief van het schrijverscollege der Franciscanen, die te Madrid het in 1914 opgerichte tijdschrift *Archivo Ibero-Americano* uitgaven, in 1936 in vlammen was opgegaan, waarbij vier paters en een broeder den dood vonden, konden pater Canedo en zijn staf in 1941 den eersten jaargang van de ,,segunda época'' van dit wetenschappelijk tijdschrift publiceeren, hetwelk in het kader van de geschiedenis der Franciscaner-Orde ook telkens gedegen bijdragen tot de missiegeschiedenis publiceert ; sindsdien verschenen nog vier jaargangen, die vooral wegens de kritische besprekingen van boeken in Zuid-Amerika gepubliceerd, voor de beoefening van de missiewetenschap van belang zijn.

IV. *Patronato ,,Alonso de Herrera''*, dedicado a las Ciencias agricolas y de biologia vegetal.

29. Instituto ,,Antonio J. de Cavanilles'' de Botanica. — 30. Instituto Espanol de Edafologia, Ecologia y Fisiologia vegetal. — 31. Instituto ,,José Celestino Mutis'', de Farmacognosia. — 32. Instituto Nacional de Investigaciones Biológicas. — 33. Instituto Español de Entomologia. — 34. Mision Biológica de Galicia. — 35. Instituto de Biologia Aplicada, de Barcelona. — 36. Estacion de Biologia Experimental de Cogullada (Zaragoza).

V. *Patronato ,,Alfonso el Sabio*, dedicado a las Ciencias matemáticas y fisicas.

37. Instituto ,,Jorge Juan , de Matematicas. — 38 Instituto ,,Alonso de Santa Cruz , de Fisica. — 39. Instituto ,,Daza de Valdés'', de Optica. — 40. Instituto ,,Alonso Barba'', de Quimica. — 41 Instituto ,,Antonio de Gregorio ,,Rocasolano'', de Quimica Fisica. — 42. Instituto ,,Lucas Mallada'', de Investigaciones Geologicas. — 43. Observatorio de Fisica Cosmica del Ebro. — 44. Observatorio Geofisico de la Cartuja. — 45. Observatorio Astronomico de Santiago. — 46. Observatorio Astronomico de Villafranca de los Barros.

VI. *Patronato ,,Juan de la Cierva''*, dedicado a los investigaciones de caracter tecnico e industrial.

47. Instituto Nacional de Geofisica. — 48. Instituto ,,Leonardo Torres Quevedo'', de Instrumental Cientifico. — 49. Instituto del Combustible. — 50. Instituto Tecnico de la Construccion y Edificacion. — 51. Instituto de Investigaciones Tecnicas, de Barcelona.

52. Universidad Internacional ,,Menendez Pelayo'' de Santander. — 55. Escuela de Estudios Hispanoamericanos, de Sevilla. — 54. Estacion de Estudios Pirenaicos, de Jaca. — 55. Patronato de Estudios y Investigaciones Locales. — 56. Institutó de Estudios Canarios. Museo Canario. — 57. Instituto de Estudios Africanos. — 58. Biblioteca General. — 59. Escuela de Estudios auxiliares de la Investigacion.

Bij gelegenheid van het vijfentwintig-jarig bestaan van den *Priestermissiebond* in Spanje heeft deze in 1946 te Burgos zijn *tweede nationaal congres* georganiseerd. In tegenwoordigheid van den Aartbisschop van Burgos en vele andere Bisschoppen hebben tien verschillende sprekers over „de missiegedachte" gesproken. Het is mij niet bekend, of het in de bedoeling ligt deze voordrachten te publiceeren; indien zulks mocht geschieden, zullen wij ze beter op haar missiewetenschappelijke waarde kunnen schatten.

Den 7en Mei 1940 kwam tusschen den H. Stoel en Portugal een Concordaat tot stand, dat in 31 artikelen de betrekkingen tusschen beide machten regelde. De artikelen 26—28 gaven de beginselen weer, volgens welke de missiearbeid in de overzeesche gebieden van Portugal zou worden georganiseerd. Gedurende de onderhandelingen, die aan de sluiting van het concordaat voorafgingen, had de Portugeesche regeering den wensch te kennen gegeven, dat betreffende de katholieke missies een afzonderlijke overeenkomst zou worden gesloten. Dit is dan ook geschied in het missieverdrag (*Accordo missionario*), hetwelk op denzelfden dag als het concordaat door de gevolmachtigden van beide partijen in de Città del Vaticano werd onderteekend. Ruim een maand later, den 13en Juni 1940, richtte Paus Pius XII de encycliek *Saeculo exeunte octavo* tot de Kerkelijke Overheden van Portugal en zijn overzeesche gebieden, ter gelegenheid van het achtste eeuwfeest van het zelfstandig worden van Portugal en het derde eeuwfeest van het herstel zijner onafhankelijkheid; het eigenlijk doel van deze encycliek was, den Portugeezen met nadruk de apostolische missiewerken aan te bevelen.

Een en ander was aanleiding tot de verlevendiging van de missiegedachte in Portugal. Voor de verdieping ervan beijveren zich vooral de beide door de Paters van den H. Geest uitgegeven tijdschriften: *Acção missionaria* en *Portugal em Africa*, Revista de cultura missionaria. Ook het maandblad *O missionario Catolico* van het Portugeesche missiegenootschap: Sociedade Portuguesa das Missões Católicos Ultramarinas, hetwelk in 1945 reeds meer dan 50 leden telde, vindt ruime verspreiding.

In Italië besloot de *missiologische faculteit van de Gregoriana* der Jezuïeten te Rome, die tijdens den oorlog haar werkzaamheden

regelmatig voortzette, naar aanleiding van haar tienjarig bestaan, tot de uitgave van een reeks *Studia Missionalia*. De eerste twee deelen, waaraan zoowel professoren als studenten medewerking verleenden, verschenen resp. in 1943 en 1946 en bevatten tal van hoogstaande bijdragen van d'Elia, Hofmann, Ledrus, Lopetegui, Schurhammer, Tommasu di Gesù, Tromp e.a.

Ook het *Institutum Missionale Scientificum* apud Pontificium Athenaeum Urbanianum *de Propaganda Fide* te Rome heeft gedurende den oorlog zijn werkzaamheden kunnen voortzetten; zelfs werd dit missiewetenschappelijk instituut in 1943 uitgebouwd met een nieuwe afdeeling, zoodat het thans twee afzonderlijke faculteiten, nl. een missiologische en een kerkrechtelijke, telt. Aan dit instituut, dat tegenwoordig onder leiding van A. Perbal O. M. I. staat, doceeren zoowel seculiere als reguliere priesters van verschillende Orden en nationaliteiten.

Van 14—16 November 1946 vond te Rome een *internationaal congres van de missiepers* plaats, hetwelk georganiseerd was door het internationaal secretariaat van den Priestermissiebond en druk bezocht schijnt te zijn geweest.

Van het bibliographisch standaardwerk, de *Bibliotheca Missionum* door hun Orderbroeder Rob. Streit begonnen, hadden de tegenwoordige bibliothecarissen van de Propaganda Dindinger en Rommerskirchen in gestagen arbeid van verschillende jaren het twaalfde en dertiende deel in handschrift samengesteld; helaas ging dit manuscript, dat reeds bij Herder in Freiburg i.Br. ter perse was, tengevolge van oorlogshandelingen verloren. Intusschen hebben beide genoemde geleerden, wier hulpvaardigheid bij voorkomende gelegenheden evenredig is aan hun bibliographische kennis, tijdens den oorlog drie volgende deelen van hun onschatbare *Bibliografia Missionaria* vervaardigd en uitgegeven, nl. VII—1940; VIII—1941; IX—1942, mitsgaders een personen- en zakenregister over de jaren 1938—1941.

Nog aan andere instellingen in Italië danken we missiewetenschappelijke werken van beteekenis. Op de eerste plaats noemen we hier de nationale uitgave van al de uitgegeven en onuitgegeven werken van den beroemden missiepionier Matteo Ricci S.J., getiteld: *Fonti Ricciane. Documenti originali concernenti Matteo Ricci e la storia delle prime relazioni tra l'Europa e la Cina* (1579—1615), *editi e commentati da* Pasquale d'Elia S.J. — *Vol. I. Storia dell' Introduzione del Cristianesimo in Cina scritta da Matteo*

Ricci S.J. Parte I: Libri I—III Da Macao a Nanciam (1582—1597). N.N. 1—500. CLXXXVIII —390 pp., XVIII tavole in fototipia fuori testo. Roma, Libreria dello Stato, 1942. — Het *Vol. II. Storia dell' Introduzione del Cristianesimo in Cina. Parte II: Libri IV—V. Da Nanciam a Pechino* (1598—1610—1611), van ongeveer 700 bladzijden is ter perse; in dit werk heeft prof. d'Elia zijn enorme eruditie, geput uit twee categorieën van bronnen, nl. de gedrukte Chineesche verzamelingen en de archieven van de Sociëteit van Jesus, uitgestort.

Het Officium Libri Catholici te Rome bezorgt een verzameling werken in een *Bibliotheca Missionalis*, waarvan reeds de eerste deelen, die grootendeels een missierechtelijk karakter dragen, het licht zagen; nog publiceerde het *Pontificio Istituto delle Missioni Estere* te Milaan belangrijke missiewetenschappelijke geschriften, o.a. Manna, *I Fratelli separati e Noi. Considerazioni e testimonianze sulle riunione dei Cristiani*, 1941; Balconi, *Trentatrè anni in Cina. Memorie di Missione*, 1946. Het uitgeversgilde der Franciscanen te Quaracchi bij Florence voegde het vierde deel toe aan de *Sinica Franciscana*, nl. *Relationes et Epistolas Fratrum Minorum saeculi XVII et XVIII collegit et ad fidem codicum redegit et adnotavit* Anastasius van den Wyngaert. De onvermoeide bewerker van de missiegeschiedenis der ongeschoeide Carmelieten, Ambrosius a S. Theresia, gaf een lijvigen *Nomenclator Missionariorum Ordinis Carmelitarum Discalceatorum* uit, een naamlijst van de ongeschoeide Carmelieten, die sinds het einde van de zestiende eeuw tot op heden onder de heidenen, afgescheidenen en Protestanten werkzaam waren.

Als de herleving van de beoefening der missiewetenschap in Duitschland mogen we de benoeming van Dr. Thomas Ohm O.S.B. tot gewoon hoogleeraar aan de universiteit van Münster i.W. begroeten. Hiermede is de leerstoel van wijlen Prof. Dr. Jos. Schmidlin weer waardig bezet. Diens onmiddellijke opvolger immers, de thans ontslagen Prof. Dr. Jos. Lortz, heeft de missiewetenschap feitelijk niet gedoceerd. Vermoedelijk zal door de benoeming van Prof. Dr. Th. Ohm voortaan te Münster ook de missietheologie meer tot haar recht komen.

De Ordinarius voor canoniek recht aan dezelfde universiteit, Prof. Dr. Max Bierbaum, zal ook voortaan het missierecht blijven doceeren, waarin hij zich sinds jaren gespecialiseerd heeft.

In Oostenrijk werd na den oorlog Dr. Joh. Thauren S.V.D. tot buitengewoon hoogleeraar in de missiologie aan de universiteit van Weenen benoemd.

In Frankrijk vond het voorbeeld van het *Institut Catholique van Parijs*, dat sinds den winter van 1923—1924 jaarlijks enkele conferenties over missievraagstukken liet geven, vanaf 1941 navolging bij de *Facultés Catholiques van Lyon*. Gedurende de wintermaanden noodigde men verschillende sprekers uit, die in een twaalftal voordrachten een bepaald onderwerp van verschillende zijden belichtten; zoo had men in 1944—1945 de voordrachten gegroepeerd rondom *L'idée de vie future dans les religions rencontrées par le Christianisme en pays de mission*; in 1945—1946 rondom *La famille dans les pays de mission*, terwijl de reeks voordrachten in het voorjaar 1947 zal handelen over *L'adaptation missionnaire*. Bovendien werd in 1946 aan de Facultés Catholiques de Lyon, onder auspiciën van de missiegenootschappen, een laboratorium geïnaugureerd voor het microbisch onderzoek betreffende de melaatschheid; het staat onder leiding van abbé Marduel, hoogleeraar in de physiologie aan de Faculté Catholique des sciences.

Vermelding verdienen vervolgens een paar belangrijke *proefschriften* over missiologische onderwerpen, die tijdens den oorlog in Frankrijk verschenen. Den 12en Juni 1942 promoveerde M. l'abbé G. de Vaumas aan de literaire faculteit der universiteit van Lyon op een omvangrijke these, getiteld: *L'Eveil missionnaire de la France d'Henri IV à la fondation du Séminaire des Missions Etrangéres*, terwijl een ,,thèse complémentaire'' handelde over de *Lettres et documents du Père Joseph de Paris, concernant les missions étrangères* 1619—1638. Den 4en December 1943 verdedigde Mgr. H. Chappoulie aan de Sorbonne te Parijs zijn proefschrift: *Aux Origines d'une Eglise. Rome et les Missions d'Indochine au XVIIe siècle*, met een ,,thèse secondaire'': *Une controverse entre missionnaires à Siam au XVIIe siècle. Le ,,Religiosus Negotiator'' du jésuite français J. Tissanier, suivi de quelques documents concernant le commerce des clercs.*

Nog staan er in Frankrijk een paar *missiewetenschappelijke reeksen* op het getouw. De Editions du Seuil te Parijs begonnen een collectie brochuren, getiteld: *La Sphère et la Croix*, gewijd aan missievraagstukken. Reeds verschenen in deze collectie twee deeltjes, nl.

J. Daniélou, *Le Mystère du salut des nations*, 1946, en H. de Lubac, *Le Fondement théologique des missions*, 1946, terwijl een derde werd aangekondigd van Y. Raguin, *La théologie missionnaire de l'Ancien Testament.* Ook de Editions du Cerf te Parijs kondigden de uitgave aan van een verzameling *Questions missionnaires* aan, die onder leiding zal staan van Prof. Dr. P. de Menasce, hoogleeraar aan de universiteit te Fribourg (Zw.). De bedoeling van deze verzameling is degelijke en oorspronkelijke studies te publiceeren met betrekking tot de geschiedenis, de methode en de omstandigheden der invoering van het Christendom bij niet-christelijke volken.

In 1940 werd de Revue d'Histoire des Missions omgedoopt tot *Revue des Missions*; deze breedere titel duidde erop, dat zij voortaan niet slechts het terrein van de missiegeschiedenis, maar dat van de missiewetenschap in haar geheelen omvang zou bestrijken. Zij heeft echter door de ongunst van de tijden slechts eenmaal kunnen verschijnen en wel in April 1940; sindsdien hebben de omstandigheden de hervatting verhinderd, maar de redactie koestert het voornemen om in het begin van dit jaar een aflevering te publiceeren met artikelen, die bij den gewonen gang van zaken in de Revue des Missions een plaats zouden hebben gevonden.

Een anonieme staf van redacteuren — naar allen schijnt Jezuïeten — is in 1946 begonnen met de uitgave van een nieuw tijdschrift, getiteld *Rythmes du Monde.* Dit tijdschrift voert den ondertitel van *Perspectives missionnaires* en richt zich, blijkens zijn eigen verantwoording, tot een ontwikkelden lezerskring, die belang stelt in de geestelijke toekomst van de wereld, met name in de verkondiging van de christelijke boodschap onder de verre volkeren. ,,Religieuse, la publication ne s'intéresse qu'indirectement aux questions politiques, sociales, esthétiques et autres. Universelle dans ses horizons, elle s'efforce de poser toute question en termes mondiaux, selon les nécessités de l'âge nouveau. Son ambition seconde serait de jeter un pont entre pays qui s'ignorent et de jeter les germes religieux d'une culture internationale'.'

Het driemaandelijksch tijdschrift van den Priestermissiebond in Frankrijk, *L'Union Missionnaire du Clergé de France*, dat in 1945 weer regelmatig begon te verschijnen en dat vroeger vooral door zijn missiewetenschappelijke supplementen onze aandacht trok, publiceerde verschillende artikelen van waarde. Zoo heeft o.a. Kan. Capéran, de schrijver van het klassiek werk over *Le*

Problème du salut des infidèles, het vraagstuk van de noodzakelijkheid der missie er opnieuw aan de orde gesteld in een reeks artikelen : *La Mission de l'Eglise et les missions dans le plan providentiel du salut* (l.c. 8 (1945) 172—179 ; 9 (1946) 21—28 ; 65—72). Hij deed zulks naar aanleiding der publicaties van de Lubac, *Le fondement théologique des missions*, Paris, 1941, in 1946 opnieuw uitgegeven en vermeerderd in de reeds genoemde collectie ,,La Sphère et la Croix" ; Durand, *Le problème théologique des missions*, Le Puey-en-Velay, 1942 ; Glorieux, *Pourquoi tous les catholiques doivent être missionnaires* ? Lille, 1944.

In België heeft het driemaandelijksch tijdschrift *Le Bulletin des Missions*, uitgegeven door de Benedictijner Abbaye de Saint-André lez-Bruges, omstreeks het midden van het jaar 1945 zijn taak hervat. Blijkens de verklaring, door de redactie afgelegd in het eerste nummer na den oorlog, ziet deze haar taak drieledig en bedoelt dienovereenkomstig een ,,revue de doctrine, d'information et d'action" te zijn. Ongetwijfeld publiceerde dit rijk-geïllustreerd en omhoogstrevend tijdschrift reeds belangrijke artikelen, o.a. van Dom Lou Tseng-Tsiang, Dom. Gillès de Pélichy, Dom. de Witte, doch het heeft blijkbaar ook met de papierschaarschte te kampen, zoodat in 1946 slechts twee in plaats van vier afleveringen verschenen ; ook kon het zijn supplement ,,Contemplation et Apostolat" nog niet uitgeven.

Ofschoon het tijdschrift *Irénikon* geen eigenlijk missiewetenschappelijk tijdschrift is, is het toch èn om zijn geest en karakter èn onrechtstreeks ook om zijn inhoud voor de beoefenaars van de missiewetenschap van belang. Uitgegeven door de Monniken der Hereeniging van de Prieuré Bénédictin d' Amay, thans gevestigd te Chevetogne in België, brengt dit driemaandelijksch tijdschrift thans wederom oorspronkelijke studiën, kerkelijke kronieken, documenten en boekbesprekingen omtrent het hereenigingsvraagstuk, waarmede in de toekomst ook de missionarissen altijd meer te doen zullen krijgen, al was het alleen maar tengevolge van de volksverschuivingen, die de oorlog heeft teweeggebracht.

In Augustus 1946 kon, na een onderbreking gedurende de oorlogsjaren, de traditie van de jaarlijksche ,,*semaine de missiologie de Louvain*" worden hervat. Het was de zeventiende in de reeks missiologische weken, die in 1923 voor het eerst te Leuven onder de bezielende leiding van P. Charles S.J. werden gehouden ; het

algemeen thema, waarover dezen laatsten keer de lezingen liepen, luidde : *La famille noire en Afrique.*

Nog wil ik hier gaarne de driemaandelijksche tijdschriften voor missiekennis en missieactie in België, *Kerk en Missie*, resp. *Bulletin de l'Union Missionnaire du Clergé,* vermelden, niet omdat deze zich een plaats onder de missiewetenschappelijke tijdschriften willen zien toegewezen, maar omdat zij, afgezien van enkele meer algemeene beschouwingen, vooral van belang zijn voor gegevens betreffende de missiegebieden, waar Belgische missionarissen werkzaam zijn.

Het tijdschrift van de Witte Paters, *Grands Lacs*, dat na den oorlog op zoo tragische wijze zijn onvermoeibaren hoofdredacteur, P. Leloir, verloor, staat thans onder leiding van diens confrater, P. Diez. Behalve de gewone rubrieken : histoires et récits, études et oeuvres, intervieuws et reportages, brachten de laatste jaargangen twee afzonderlijke nummers; het eene was gewijd aan het vicariaat Baudouinville van de Witte Paters, waarin de nestor van de Congo-Bisschoppen, Mgr. Victor Roelens, een artikel schreef over *Les rayons et les ombres de l'apostolat au Haut-Congo* ; in het andere behandelden verschillende schrijvers, met name R. Guilcher, het vicariaat Dahomey der Afrikaansche missionarissen van Lyon.

In Nederland werd gedurende den oorlog te Nijmegen driemaal een *cursus voor missionarissen* gegeven. Bestemd voor alle toekomstige missionarissen, die wegens de oorlogsomstandigheden niet naar de missiegebieden konden vertrekken, telde deze cursus telken jare — de eerste begon op 1 October 1941 — een groot aantal, soms meer dan honderd, priesters-studenten. Het gevolg hiervan was eenerzijds, dat de talrijke jonge priesters niet langer zonder emplooi behoefden te blijven, doch anderzijds, dat het onderwijs, hetwelk aan ,,elck wat wils'' wilde bieden, met deze massa moest rekening houden en men aan de studenten niet de hoogste eischen kon stellen. Toch mogen de organisatoren en docenten met voldoening terugzien op dezen cursus, die ook buiten de landsgrenzen de aandacht schijnt te hebben getrokken, zoodat zelfs de directeur van het in 1944 opgerichte missiologisch instituut te Fribourg aan ondergeteekende schreef : ,,L'Institut a été fondé directement sons l'impulsion du Directeur de l'Instruction Publique, et c'est l'exemple de Nimègue qui nous y a incités : le R. P. Schmidt

avait en effet reçu un prospectus des cours que votre université avait inaugurés en pleine guerre". Deze laatste vriendelijkheid berust blijkbaar op een vergissing ; immers aan de universiteit van Nijmegen als zoodanig komt ten deze geenerlei verdienste toe ; zij zal echter de gelegenheid krijgen, zich op dit gebied niet onbetuigd te laten.

Wel had na den oorlog aan de *universiteit te Nijmegen* de eerste *promotie op een missiologisch onderwerp* plaats. Den 14en December 1945 werd nl. aan den Scheutist A. van den Eerenbeemt het doctoraat in de H. Godgeleerdheid toegekend na de verdediging van een proefschrift over *De Missieactie in Nederland* (± 1600—1940). De keuze van dit onderwerp valt ook daarom toe te juichen, omdat men bij aandachtige lezing van dit rijke boek niet slechts een overzicht krijgt van de ontwikkeling der missiegedachte in Nederland en van de deelname van Nederland aan den missiearbeid der H. Kerk, maar hieruit ook inzicht kan putten in hetgeen ons, met name op missiewetenschappelijk terrein, nog te doen staat. Helaas, dat de schat van missiologische boeken, waarmede, zooals de Sch. op blz. 167 opmerkt, de missiologische afdeeling van de instituutsboekerij onzer theologische faculteit in den loop der jaren werd verrijkt, aan den furor teutonicus is ten offer gevallen.

Men kan met een vluchtig doorbladeren van het „Register op Het Missiewerk, tijdschrift voor missiekennis en missieactie. I—XXIV (1919—1943)" volstaan om zich te overtuigen, hoe genoemd tijdschrift zich gedurende bijna een kwarteeuw heeft beijverd om onder priesters, religieuzen en ontwikkelde leeken de missiekennis te verspreiden en de missieactie te bevorderen. Langzamerhand was echter de redactie tot de overtuiging gekomen, dat het de voorkeur verdiende voor elk gedeelte van deze tweeledige taak een afzonderlijk tijdschrift te bezitten : het eene zou de missieactie verzorgen, het andere zou gewijd zijn aan de behandeling van missievraagstukken, waarbij nog meer dan voorheen het wetenschappelijk karakter kan worden geaccentuëerd. En zoo verschijnt sinds 1946 een nieuwe reeks van *Het Missiewerk*, met den verklarenden ondertitel : *Nederlandsch tijdschrift voor Missiewetenschap*. Het tijdschrift wil een vaktijdschrift zijn, niet in dien zin, dat het voortaan bij zijn lezers een speciale vertrouwdheid met missievraagstukken veronderstelt, maar wel in dien zin, dat specialisten in hun vak de lezers van voorlichting zullen dienen op al de gebieden, die de missie raken. In verband hiermede werd een raad van redactie

benoemd om den hoofdredacteur terzijde te staan en ligt het in de bedoeling niet slechts aan de missiologie in al haar vertakkingen, maar ook aan de ethnologie, godsdienstwetenschap en taalkunde, in zoover deze voor de missie van belang zijn, de noodige aandacht te besteden. Algemeen naar opzet sluit ons tijdschrift de behandeling van geen enkel missievraagstuk of missiegebied uit ; algemeen naar bestemming wil het trachten te voldoen aan de rechtmatige verlangens van alle lezerskringen ; algemeen naar medewerking doet het een beroep op al degenen, die voor medewerking in aanmerking komen, wier krachten het in het belang van de zaak zou willen bundelen tot één sterk geheel.

Onder de Nederlandsche missietijdschriften verdient het geïllustreerde maandschrift „*De Katholieke Missiën* en het christelijk huisgezin,'' uitgegeven door de missionarissen van Steyl-Uden, hier vermelding. Het verschijnt weliswaar nog niet zoó regelmatig als vóór den oorlog, maar bracht toch reeds verschillende uitstekend-oriënteerende bijdragen, vooral met betrekking tot de missiën van het Gezelschap van het Goddelijk Woord.

De viering van den drieëntwintigsten dies natalis van de R. K. Universiteit te Nijmegen op 17 October 1946 bood den tegenwoordigen Rector Magnificus een welkome gelegenheid om een gedocumenteerde rede te houden over de wederzijdsche betrekkingen tusschen *Missie en Wetenschap*. Bij de behandeling van het eerste punt : de missie in dienst van de wetenschap, hebben wij ons moeten tevreden stellen met enkele grepen uit deze rijke en gevariëerde geschiedenis ; bij de bespreking van het tweede punt : de wetenschap in dienst van de missie, hebben wij aangetoond, hoe verschillende wetenschappen een taak hebben te vervullen ten opzichte van de missie. Tot deze facta hebben wij ons intusschen niet bepaald, maar wij hebben ons ook enkele vota veroorloofd, al was het daarbij allerminst de bedoeling om een volledige lijst van desbetreffende desiderata samen te stellen. De voornaamste wensch, aan het slot van de rede met overtuiging uitgesproken, betrof de oprichting van een *missiologisch instituut* aan onze universiteit, die aldus haar invloedsfeer in den letterlijken zin van het woord zou uitbreiden tot aan de uiteinden der aarde [1].

[1]) Men veroorlove ons hier een der reacties op deze rede uit het buitenland. De Vice-Rector der Universiteit van Ottawa (Canada) schreef ons : „Comme il est consolant de voir un Recteur d'Université s'occuper ainsi de faire de son institution un centre de rayonnement catholique pour le monde entier, ne limitant pas les forces vives de son institution à un apostolat restreint. Quand chaque

Men zou zich zelfs kunnen afvragen, of het niet gewenscht is, het op te richten instituut op nog breedere basis te vestigen en het niet alleen in dienst te stellen van het wereldapostolaat, maar ook van het hereenigingsvraagstuk en misschien zelfs van de bestudeering van het Protestantisme? Men zou dan deze verbreeding ook in de benaming tot uitdrukking kunnen brengen door het te noemen: *missiologisch en oecumenisch instituut.*

Het nut van een dergelijk opleidingsinstituut en studiecentrum behoeft geen nader betoog voor wie slechts even bedenkt, dat Nederland jaarlijks een groot contingent missionarissen naar alle windstreken uitzendt; dat in Nederland een Apostolaat der Hereeniging bloeit, hetwelk ook de wetenschappelijke belichting van de desbetreffende vraagstukken in zijn program heeft; dat in Nederland met zijn gemengde bevolking het verlangen groeiende is om althans elkaars gedachtenwereld beter te leeren kennen.

Overeenkomstig zijn opzet hoofdzakelijk bestemd voor priesterstudenten, zou het instituut ook mannelijke en vrouwelijke religieuzen en leeken op bepaalde voorwaarden tot de colleges kunnen toelaten.

De inrichting van een uitstekend-geoutilleerde instituutsboekerij is niet alleen onmisbaar voor het onderwijs aan en de wetenschapsbeoefening van het instituut zelf; maar zoo'n gecentraliseerde vakbibliotheek zou bovendien onberekenbare diensten kunnen bewijzen aan al degenen, die op deze gebieden wetenschappelijk werkzaam willen zijn.

De juiste verhouding, waarin het geprojecteerde missiologisch of het missiologisch en oecumenisch instituut tot de universiteit dient te staan, maakt nog een punt van overweging uit. Intusschen bidden en vertrouwen wij, dat het instituut, hetwelk er te eeniger tijd komen zal, dien vorm en gestalte moge aannemen, die uiteindelijk het meest strekt tot de meerdere eer en glorie van God.

Nijmegen. ALPH. MULDERS.

---

institution partira ainsi à la conquête du monde, nous pourrons avoir la certitude que l'Eglise de Jésus-Christ fera des pas de géant. Moscou a ses écoles de propagande oú vont s'instruire et se former toutes les races d'Orient et d'Occident pour préparer la conquête du monde. Pourquoi nos institutions ne feraient-elles pas autant et n'appelleraient-elles pas, elles aussi toutes ces races d' Orient et d'Occident, dans le but de les former à une autre conquête, pour un autre Royaume ?"

HET MISSIEWERK IN INDONESIË.

Overzicht.

Nu we tot taak gekregen hebben om voortaan regelmatig in dit tijdschrift de missieactiviteit in Indonesië, Philippijnen, Melanesië en Polynesië te bespreken, doen we zeker het beste om de ethnologische en niet de willekeurige politieke indeeling te volgen. Daardoor valt b.v. Serawak en Britsch Borneo binnen deze kultuurkring, terwijl we Nederl. Nieuw Guinee dan bij het overige Melanesië betrekken ; daar hoort het, zoowel van ethnologisch als van anthropologisch standpunt uit bezien, thuis en niet bij Indonesië. Het is op 't oogenblik nog vrij lastig een goed overzicht van het missiewerk te schrijven, als we ons tenminste beperken tot den tegenwoordigen toestand, omdat deze in het uitgestrekte gebied zoover uiteen loopt. In het westelijk gedeelte van Indonesië, waar zoowel voor de beschaving als voor de missioneering het zwaartepunt gelegen is, heeft de vrijheidsbeweging zóó zeer de bevolking opgehitst en maken terroristische benden de streek zóó onveilig, dat de Nederlandsche missionarissen zich niet buiten de concessie kunnen begeven. In de hitte van den politieken strijd maakt men zooals in China bij den boxer-opstand geen onderscheid tusschen kolonisten en missionarissen. Doch als eenmaal ook op Java en Sumatra de rust en het verstandelijk inzicht weer zijn hersteld, zullen de missionarissen ook hier hun werk weer kunnen hervatten. Want de jonge republiek heeft in haar grondwet, hfst. XI, art. 29, lid 2 de vrijheid van godsdienst geproclameerd met de woorden: ,,De staat waarborgt de vrijheid van het volk om zijn eigen godsdienst te belijden en uit te oefenen''. Er is zelfs in de republiek een eigen katholieke partij : Partai Kathoelik Repoeblik Indonesia, die wordt afgekort tot de beginletters : P.K.R.I. Zij is opgericht op 8 Dec. 1945. Natuurlijk is ze slechts een minderheid tegenover de machtige mohammedaansche en socialistische partij, doch het begin tot aaneensluiting is gemaakt. Deze katholieke indonesische partij stelt zich natuurlijk totaal op Indonesisch standpunt. De Partai Kathoelik van Malang heeft b.v. een telegram aan Z. H. de Paus gezonden om te protesteeren tegen het optreden van de Engelsche troepen en de N.I.C.A. ; zij bepleitte de erkenning van de republiek. De partij heeft een urgentie-programma geproclameerd, waarvan het eerste punt bestaat in : het scheppen van een goede verhouding en van wederzijdsch begrip tusschen de verschillende godsdiensten.

Zij wil de verdediging van het land bevorderen en de zoo spoedig mogelijke erkenning van de republiek door het Vaticaan en de internationale wereld. Zij pleit vervolgens voor een spoedige invoering van een sociale wetgeving en de invoering van de schoolplicht. En inderdaad, wanneer een volk in staat is zich politiek, sociaal en economisch te besturen en zich verder te ontwikkelen, wanneer een volk vooral tot zulk een rijpheid is gekomen, dat het geestelijk zelfstandig is geworden en open staat voor de ware beschaving van het Christendom, dan is het tijd, dat de koloniale verhoudingen verdwijnen en de missionarissen, die meer dan andere allereerst de belangen van het volk zelf op 't oog hebben, zullen de eerste zijn om het zelfbeschikkingsrecht van de inheemsche samenleving te erkennen. De groei tot geestelijke zelfstandigheid is echter niet bij alle indonesische volken even ver gevorderd, maar het sentiment verhindert in revolutionaire troebelingen jammer genoeg het juiste inzicht, Zoodoende staat de missie in dit uitgestrekte gebied voor ernstige problemen.

I. Java.

De Paters Jezuieten hebben in de kampen tijdens de bezettingsjaren 10% van hun missionarissen verloren ; gelukkig zijn zoowel Mgr. Willekens te Batavia als Mgr Soegijapranata te Semarang op hun post kunnen blijven, al is de eerste ook meerdere malen bedreigd. Blijkbaar hadden de Jappen toch een zeker ontzag voor de geestesgaven en den krachtigen invloed van dezen kerkvorst. Nog vier andere missionarissen werkten gedurende den oorlog in het Vicariaat van Batavia. De scholen werden echter gesloten. Na de bevrijding, toen de missionarissen weer gedeeltelijk naar hun missiestatie terugkeerden, werden zij echter eenigen tijd door extremistische groepen gevangen gehouden. Op 1 Nov. 1945 zijn te Magelang zelfs acht Jezuieten-missionarissen door hen vermoord. In heel Java werkt men tegenwoordig nog enkel in de beperkte gebieden, die door Nederlandsche troepen van extremisten zijn gezuiverd ; alleen de inheemsche priesters kunnen zich vrij overal bewegen ; gelukkig is hun aantal in de oorlogsjaren sterk toegenomen ; met degene, die in Nederland zelf hun opleiding hebben genoten, zijn 't er ruim dertig. De Islam heeft in deze revolutie wel een sterke sleutelpositie ingenomen, doch na de overeenkomst met de republiek, waarbij hopelijk ook een clausule is gevoegd, die de vrijheid van missie en zending garandeert, zal moeten blijken of

men zijn democratische vrijheid ook in religieus opzicht kan handhaven. We mogen hierbij volledig vertrouwen stellen in de inheemsche christenheid en de Javaansche geestelijkheid. Het Vicariaat Batavia verwacht spoedig een kerkelijke verdeeling van het gebied, daar de Paters Franciscanen er in den H. E. P. Ariaens reeds een eigen superior ecclesiasticus voor Soekaboemi hebben ontvangen.

Voor de overige gebieden waren de berichten na de bevrijding erg verontrustend, omdat de misionarissen door de extremisten van hun hoofdplaats waren afgesneden, doch nu verblijven de meeste in de geallieerde concessies en werken er onder de europeesche, inheemsche en chineesche bevolking. Het missiewerk van Midden Java ondervindt een groote steun in den Javaanschen bisschop van Semarang, waardoor het contact met de bevolking voortdurend bewaard gebleven is; Mgr. Soegijapranata heeft bovendien ruim tien inheemsche jonge priesters kunnen wijden.

II. Sumatra.

Ook op dit uitgestrekte eiland is het beeld, dat de missieactiviteit vertoont, niet erg bemoedigend. Van den eenen kant was het missiewerk hier nog niet in zóó'n vergevorderd stadium, dat men een eigen inheemschen clerus bezat en van den anderen kant was hier, b.v. in de Bataklanden een massa-bekeering gaande, die de priesternood des te erger deed gevoelen. In de Bataklanden alleen telde men vóór den oorlog niet minder dan ruim dertig duizend catechumenen, het hoogste cijfer van geheel Indonesië! De missionarissen zijn, vol verwachting om zich zoo spoedig mogelijk weer naar hun christenen te mogen begeven, nog opgesloten in de Europeesche concessies van Sabang, op het eilandje aan de noordelijke punt van Sumatra, van Medan, Padang en Palembang. Kort voordat de Japansche invasie begon, waren er in het Vicariaat van Medan (vroeger Padang genoemd) met de financieele steun van de Europeesche katholieken van het Vicariaat nog 30 nieuwe bijstaties opgericht. Zelfs op Nias waren al 20 bijstaties. Nu ligt alles verlaten. De catechisten roepen zondags op verschillende plaatsen de geloovigen nog bijeen en dienen het doopsel toe. De Bataks, die steeds erg vrijheidlievend zijn geweest, hebben volop met de revolutie meegedaan, doch ook de katholieken beginnen zich nu te weren. Te Siantar, waar de zetel is van het Bataksche Bestuur, is een Kath. Indon. Partij opgericht, die op politiek terrein zeer actief is; twee hooge posten zijn door katholieken bekleed. Bij dit bestuur

is ook een afdeeling voor Katholieke Zaken. Minister Dr.Gani heeft te Siantar verklaard, dat het Christendom gelijkberechtigd zal zijn met de Islam.

De kath. Bataks hebben contact gezocht met de missionarissen te Medan en vragen om een priester. Ze zouden graag de missionarissen terugzien, doch nu dit niet mogelijk is, trachten ze een inheemsche priester van Java in hun midden te krijgen. Het zal voor de missionarissen een heele toer zijn om vooral de losgeslagen jeugd weer in goede banen te leiden. Aan de Westkust hebben de Chineezen 't op 't oogenblik moeilijk om zich economisch te handhaven tegenover de autochthone bevolking van Minangkabau, die nu nog sterker als vóór den oorlog gaat overheerschen ; de Chineesche welvaart ging toch al omlaag. Het was juist onder de Chineesche bevolking, dat de missie mooie resultaten boekte, vooral door het Holl.-Chin. onderwijs. Wanneer ze echter maatschappelijk in een afhankelijke positie komen, is het gevaar niet denkbeeldig, dat de Islam onder hen meer invloed zal winnen. Ook in het Vicariaat van Palembang zijn de Chineesche christenen de Kerk trouw gebleven in de verdrukking. De Javaansche kolonie in de Lampongsche districten probeert, nu ze zonder priester is, een geestelijke van Java te krijgen. Tot nu toe is het nog niet gelukt. Vijf Javaansche Zusters zijn er na de interneering van het Nederlandsche missiepersoneel achtergebleven.

Op Billiton en Karimoen, aan de Oostkust van Sumatra, zijn de missionarissen weer kunnen terugkeeren. Dit missiegebied is wel zwaar getroffen : van de 21 missionarissen, Paters van de H.H. Harten, die het kampleven hebben meegemaakt, zijn er 10 om het leven gekomen, waaronder ook de Ap. Prefect, Mgr. Vitus Bouma.

III. Borneo.

In het overige gedeelte van Indonesië kon de missieactiviteit weer vrijwel ongestoord worden hervat. Deze gebieden lagen om het overheerschend primitieve karakter van de bevolking meer buiten de revolutionaire woelingen. Is ook hier onrust bemerkbaar, dan is deze ofwel veroorzaakt door onruststokers, die vooral uit Java hier aan land zijn gegaan en die door het Nederlandsche gezag niet kunnen worden geweerd, omdat de bezetting te zwak is om de immigratie nauwkeurig te kunnen controleeren, ofwel is deze spanning teweeg gebracht door de Mohammedaansche bevolking, die altijd maar kwalijk de Nederlandsche souvereiniteit heeft verdragen,

ondanks de welwillende houding, die de regeering zelf tegenover den Islam aan den dag legde. De meer primitieve bevolking, die verder het binnenland in woont, was in de oorlogsjaren nooit en is ook nu na de bevrijding niet anti-nederlandsch gezind. Dit wil niet zeggen, dat het algemeen réveil van de oostersche volken aan hen voorbij gegaan is. Ook zij zijn progressiever geworden en eischen medezeggingsschap in het bestuur. Dit is een rechtvaardige eisch. Omdat vele Dajaks uit de binnenlanden juist op volks- en vervolgscholen, ambachts- en normaal-scholen van de missies hun ontwikkeling hebben genoten en daardoor katholiek zijn geworden, bestaat er de kans, dat deze volken door katholieke leiders worden vertegenwoordigd en dat deze ook de katholieke belangen behartigen tegenover de mohammedaansche kustbevolking. Zoo was op de Malino-conferentie b.v. de vertegenwoordiger van de Dajaks een katholiek oud-leerling van een missieschool. In het binnenland zijn bestuursraden van 5 leden opgericht, waarin 3 Dajaks en 2 Maleiers zitting hebben. In de groote bestuursraad van West Borneo zullen zitting hebben : 15 vertegenwoordigers van de autonome ressorten, 8 Dajaks, 4 Indonesiers van niet-Dajakschen landaard, 8 Chineezen, in Indonesië geboren, 4 Europeanen en 1 Vreemde Oosterling, niet-Chinees. De Dajaks kunnen dus in de toekomst een bestuursfunctie krijgen ; ook voor de politie komen ze in aanmerking ; in Pontianak worden ze hiervoor opgeleid. Ze streven naar vooruitgang en ontwikkeling. Als de missie nu in een groot gebied kan doordringen en op de meest strategische punten scholen kan oprichten, heeft ze een mooie kans deze beweging te leiden. Een groot voordeel is het ongetwijfeld, dat de eenige goeroeschool voor de Dajaks in de Westerafdeeling door de missie te Njaroemkop wordt geleid ; ze is door de regeering erkend en gesubsidieerd. De nieuwe geest, die de Dajaks bezielt, blijkt b.v. wel uit het feit dat de missiestatie Sedjiram alleen reeds 20 leerlingen naar Njaroemkop wilde zenden. Voor een intensieve bewerking zal op den duur gebiedsverdeeling noodzakelijk blijken. In het meest oostelijke gedeelte van het Vicariaat van Pontianak, vanaf Sintang, worden de Capucijnen vervangen door de Paters Montfortanen, die hier al vanaf 1939 werkten, terwijl in het zuidelijk gedeelte, in Boven-Matan en Ketapang de eerste PP. Passionisten zijn gearriveerd. Zoowel de Montfortanen als de Passionisten hebben de opleidingscursus voor missionarissen doorloopen, die gegeven wordt in het

Capucijnenklooster te Tilburg, waardoor hun een gelijkgerichte methodische vorming werd meegegeven.

De Chineezen hebben twee, de Dajaks één inheemschen priester. Deze laatste is wereldgeestelijke en is 16 Sept. 1945 op Flores gewijd.

IV. Celebes.

De missionarissen van het Vicariaat van Manado hebben wel een zwaar kampleven achter zich ; het hoogste procent slachtoffers hebben de Fraters van Tilburg te betreuren : tien van de negentien ! Het is een troost dat de christenen in de oorlogsjaren trouw zijn gebleven ; de 30 inheemsche zusters, die door de Jappen waren verjaagd, zijn weer teruggekeerd en hebben hun kloosterleven voortgezet. Ondertusschen zijn ook de drie eerste inheemsche priesters uit de Minahassa gewijd ; twee ervan waren al in de oorlogsjaren naar Manado gekomen. Ondanks de vele verwoestingen is men zooveel mogelijk naar de missieposten teruggekeerd. Ook hier toont de bevolking veel belangstelling voor het onderwijs ; de stemming is niet anti-nederlandsch ; verschillende radja's zenden hun kinderen bij voorkeur naar de katholieke scholen. Ook bij de laatste onlusten van Manado hebben de missionarissen gewoon hun werk kunnen doorzetten.

Het aanbod van nieuwe leerlingen is grooter dan de plaatsen, die beschikbaar zijn.

In de Ap. Prefectuur van Makassar heeft men eveneens het werk wederom met beperkte krachten hervat, zoowel in Makassar zelf als in het Toradja-gebied (Makale) en op het eiland Moena, ten Z. van de Zuidoost-punt, waar een goeroe een massale bekeeringsbeweging heeft geleid.

V. Kleine Soenda-eilanden.

Deze ressorteeren onder twee Vicariaten, nl. van Flores en Timor. Het Vicariaat van Flores had in de oorlogsjaren het groote voordeel, dat de Ap. Vic. Mgr. Leven pas in Juni 1945, dus kort voor de bevrijding onder arrest is gesteld te Toda Beloe. Toen heeft de Jap. bisschop van Nagasaki, Mgr. Yamaguchi, die op Flores verbleef, eenigen tijd het bestuur overgenomen. De overige tijd is Mgr. Leven met de Ap. Vicarissen van Batavia en Semarang vrij gebleven. De priesteropleiding is ook, zij 't dan met groote moeilijkheden, voortgezet, zoodat men zelfs in de bezettingstijd nog eenige priesters

heeft kunnen wijden. Dit is voor een missiegebied met ruim 300.000 katholieken van vitaal belang geweest. Bovendien konden er nog 13 missionarissen, waaronder 7 priesters, en 30 Zusters aan de interneering ontkomen. Er waren hier in 1941 7 inheemsche zusters die nu al kleine communiteiten vormen onder een europeesche overste. De bevolking is de missionarissen goed gezind gebleven en met vreugde zijn ze overal weer na de bevrijding ontvangen, zoodat de missieactiviteit weer overal kan inzetten. Op Timor hebben de missiegebouwen wel erge schade geleden, doch het katholiek onderwijs is zeer in trek. Op de dorpen verzamelt men bijdragen om de meer begaafde jongens in staat te stellen door de school meer ontwikkeling te krijgen ; zelfs in het politieke leven treden de katholieken op den voorgrond en zeer terecht, omdat hun leiders een aanzienlijk percentage van de bevolking vertegenwoordigen.

***

Wanneer men nu het geheel overziet, dan zijn er in Indonesië (Ned. N. Guinee niet meegeteld, wel N.Borneo) 17 zelfstandige missiegebieden, die tezamen een 600.000 katholieken tellen. Het is niet alleen numeriek, doch ook qualitatief een belangrijk onderdeel van heel de wereldmissie. Indonesië vormt reeds door zijn natuurlijke ligging in belangrijke mate mede het beeld, dat de wereld van het verre Oosten ons in de naaste toekomst te zien zal geven : het is een schakel in de richting van N.W. naar Z.O. tusschen het aziatische vasteland en Australië en Polynesië en het is een doorgangsweg voor de westersche mogendheden naar het Oosten. De Nederlandsche katholieken hebben in het besef en in de verantwoordelijkheid voor hetgeen hier op het spel stond, vele jaren en ruimschoots hun eminente krachten, hun beste zonen en dochters, hun geld, pers, film en vereenigingsleven in dienst gesteld van het missiewerk om hier iets groots tot stand te brengen. Dat is tot stand gebracht ; we mogen er trots op gaan ! De dividenden van dit kapitaal en deze moeiten worden ons later uitgekeerd : ,,Uw loon zal groot zijn in den hemel !'' De politieke woelingen van heden geven ons in dit opzicht geen zorgen. Aan de overvloedige subsidies van een koloniale regeering en nog minder aan de vaak liberale opvattingen van vele koloniale ambtenaren zijn we niet gehecht. De missionarissen als geloofsverkondigers en vooral als kultuurdragers werken zelf meer dan anderen mede om deze volken tot een hooger peil van ware beschaving te brengen en zichzelf overbodig te maken : een

zelfstandige Kerk met eigen inheemsche clerus is immers het doel van alle missiearbeid.

Doch onze bezorgdheid geldt wel het tijdstip, waarop deze politieke zelfstandigheid ook aan de nog primitieve volken van de Buitengewesten wordt toegeworpen, die nog niet staatkundig geschoold zijn, die nog te gemakkelijk aan allerlei niet-christelijke invloeden blootstaan en bij wie het aantal katholieken nog maar een kleine minderheid vormt. De missionarissen staan principieel krachtens hun roeping en opdracht altijd op het standpunt van de Indonesiërs : hun welzijn is hen wet ! Zij zullen er niet voor terugschrikken om na het offer van hun vaderland te hebben gebracht, Indonesië voortaan als hun nieuw vaderland te beschouwen en lief te hebben en ook voortaan het burgerrecht te vragen van de nieuwe republiek. Doch alles wijst erop, dat ze voor een zware taak zullen staan : op de voorposten van de christelijke beschaving ! Sterker zullen de tegenstellingen worden en scherper zullen de wereldbeschouwingen tegenover elkaar staan, waar tusschenin het oude, animistische heidendom wordt dood gedrukt.

Ik wil sluiten met een paar open vragen, die te overwegen waard zijn : Nu alom de Indonesische volksgroepeeringen zich ontwikkelen tot een grootere zelfstandigheid en hun eigen autochthoon karakter versterken, is het nu nog opportuun om ook op politiek en maatschappelijk gebied de onderlinge verdeeldheid van de Christelijke partijen, — een echt Nederlandsch erfdeel ! — eveneens voor de Indonesische Christenen te handhaven ? Is al niet vaak gebleken, dat de jonge inheemsche Christenen, die zich niet verankerd voelen in het historisch schisma van de 16e eeuw, veel sterker de reëele eenheid tusschen de verschillende Christelijke partijen aanvoelen dan het werkelijke onderlinge verschil ? Is dus tusschen de verschillende Christelijke richtingen geen grootere coordineering op maatschappelijk en politiek gebied mogelijk om aldus sterker te staan tegenover de opdringende niet-Christelijke stroomingen ?

Tilburg. P. Dr. GREGORIUS O.F.M. Cap.

HET BOVENNATUURLIJKE IN DE PRIMITIEVE RELIGIE.

Zeer dikwijls, en lang niet alleen bij missionarissen en zendelingen, kan men in ethnologische en godsdiensthistorische werken het woord bovennatuurlijk tegenkomen. Telkens krijgt men in genoemde

litteratuur uitdrukkingen onder ogen zoals : ,,het geloof in bovennatuurlijke wezens'', ,,het aannemen van een bovennatuurlijke invloed'', ,,het toekennen van een bovennatuurlijke kracht aan Zouden zich de auteurs, die dergelijke uitdrukkingen van primitieven gebruiken, wel altijd bewust zijn, hoever de draagwijdte van deze en soortgelijke termen reikt in de primitieve mentaliteit ? Of zouden zij ook hier onbewust wederom hun Europese begrippen en voorstellingen klakkeloos op soortgelijke beschavingsuitingen toepassen ? Wil men daarentegen Protestantse godsdiensthistorici en phaenomenologen, zoals Söderblom, Beth en v. d. Leeuw geloven, dan bestaat de opvatting van het bovennatuurlijke in het geheel niet bij de primitieven. Wie heeft gelijk ? Ik geloof beide groepen gedeeltelijk en gaan van beide geheel.

Zonder enige beperking verklaren bovengenoemde auteurs onomwonden, dat de primitief geen kennis bezit van het bovennatuurlijke. Alles is voor hem natuurlijk, ook God. Zo schrijft Söderblom letterlijk : ,,Regen verwekken, uit de verte iemand doden, lijkt de primitief even natuurlijk, als water uit een beek halen, of een dier met zijn hand wurgen . . . . Een ander vermag, wat ik niet kan. Maar alles is en blijft natuurlijk''. [1]) G. v. d. Leeuw schrijft in de Godsdiensten der Wereld : ,,De tegenstelling natuurlijk-bovennatuurlijk bestaat in vele godsdiensten slechts in aanleg en in andere, waaronder de primitieve, helemaal niet''. [2]) In een ander boek, getiteld : De primitieve mensch en de religie, drukt hij zich met Lévy Bruhl als volgt uit, waarbij hij meteen de reden voor zijn bewering aangeeft : ,,De scheidingslijn tussen natuurlijk en bovennatuurlijk bestaat voor de primitief niet''. En op de voorafgaande bladzijde redeneert hij : ,,Waar het begrip natuur ontbreekt, kan het bovennatuurlijke geen plaats vinden''. [3]) In zijn Phänomenologie schrijft hij ten slotte dat men de ,,Macht'' wel niet voor bovennatuurlijk, maar toch wel voor buitengewoon en vreemd houdt. [4]) Bij deze opvatting sluit Beth zich aan. [5])

Zoals zo vaak geschiedt bij werken van Lévy Bruhl, is het ook hier moeilijk te achterhalen, hoe genoemde Franse auteur precies over deze kwestie heeft gedacht. G. v. d. Leeuw haalde hem in

---

[1]) N. Söderblom, *Das Werden des Gottesglaubens*, Leipzig 1916. blz. 138.
[2]) G. v. d. Leeuw, *De Godsdiensten der Wereld*, Amsterdam 1941, I, blz. 2.
[3]) G. v. d. Leeuw, *De primitieve mensch en de religie*, Groningen 1937, blz. 97, 96.
[4]) G. v. d. Leeuw, *Phänomenogie der Religion*, Tübingen 1933, blz. 9.
[5]) K. Beth, *Religion und Magie bei den Naturvölkern*, Berlin 1914, blz. 138.

bovengenoemd citaat reeds ten zijnen gunste aan, en met recht. Maar zou men andere passages ook niet enigszins anders kunnen interpreteren ? Hij schrijft : ,,Un genre de perceptions et d'actions est juste aussi naturel, que l'autre, ou, pour mieux dire, il n'y en a pas deux genres distincts". [1]) Wanneer men de tweede helft van dit citaat eenigszins gedwongen aldus zou willen vertalen : ,,of beter gezegd, er zijn geen twee verschillende soorten", met andere woorden, het bovennatuurlijke als een soortelijk verschil met het natuurlijke, kent de primitief niet, wel echter het quantitatieve verschil. De aanleiding voor deze interpretatie biedt een tekst in La mentalité primitive, waar hij zich veel gematigder uitdrukt : ,,Kortom, hij (gemeend is de primitief) heeft slechts een zeer vage voorstelling of beter gezegd, een zeer vaag gevoel voor de natuurwetten". [2]) Hiermede geeft Lévy Bruhl toch wel toe, dat volgens hem, aan de primitief het bovennatuurlijke niet geheel ontgaat en er een vage appretiatie van heeft.

Wanneer genoemde Protestantse geleerden menen, dat de primitief geen besef heeft van het bovennatuurlijke, zal dit slechts gedeeltelijk waar blijken. Het berust naar mij schijnt, op eenwillekeurige beperking van het begrip bovennatuurlijk. Als wij door de beschouwing van de natuur of de schepping, geraken tot een Wezen, dat machtiger moet zijn dan deze en dat derhalve een macht moet bezitten, die boven deze schepping ofwel deze natuur uitgaat, dan is dit een bovennatuurlijke macht in quantitatieve zin. Wanneer men vervolgens bij een verdere beschouwing, Schepper en schepsel tegenover elkaar afweegt, komt men tot de kennis, dat de Schepper geheel andere eigenschappen moet bezitten, dan zijn schepselen. Hij moet een Wezen zijn, dat geheel onafhankelijk uit zichzelf en bij zichzelf bestaat, het tegenovergestelde van wezens, wier bestaan afhankelijk is van een ander. De Schepper is derhalve niet alleen quantitatief, maar ook soortelijk of qualitatief, een ander Wezen, dat zowel over een grotere macht, dan zijn schepselen beschikt, als over een geheel andere macht, want Het geeft andere wezens uit niets het bestaan en het behoud van dit bestaan, wat geen afhankelijk wezen of schepsel kan. Scheppersmacht gaat niet alleen de macht van zijn maaksels te boven, maar is tevens een geheel andere soort van macht. Men moet derhalve in deze bovennatuurlijke macht een quantitatief en qualitatief element onderscheiden.

[1]) Lévy Bruhl, *Les fonctions mentales dans les sociétés inférieures*, Paris 1912, blz. 6.
[2]) Lévy Bruhl, *La mentalité primitive*, Oxford 1931, blz. 13.

Van het qualitatief anders zijn van Gods wezen en Gods macht, weet de primitief eigenlijk niets en daarmee ontgaat hem ook als zodanig de kennis van bovennatuurlijk in qualitatieve zin.

Een andere vraag is, of er bij de primitief in het geheel geen grondslag aanwezig is, om dit andersoortig bovennaturlijke vaag te vermoeden. Het gevleugelde woord van Otto, dat het religieuze zich kenmerkt als: „das ganz Andere", wijst toch wel in deze richting. Bij de meeste primitieve volken leeft het besef, dat het in de andere wereld heel anders toegaat. In deze richting gaan ook de pogingen der Dajak van Borneo, om het bestaan in het hiernamaals juist tegenovergesteld aan het leven hier voor te stellen. Zo groeien daar de bomen met de wortels in de lucht. Dit streven wil toch wel iets meer of iets anders beduiden, dan alleen een sterker en machtiger leven na de dood. Het is een onbewuste poging, om zich een tegenovergesteld, andersoortig leven als het aardse, in het hiernamaals voor te stellen. Ook in uitdrukkingen als: de andere wereld, of: aan gene zijde van het graf, klinkt ditzelfde vermoeden door. Daarom gaat G. v. d. Leeuw in boven aangehaald citaat zeker te ver, wanneer hij beweert, dat de primitieven niet eens in aanleg, een opvatting van het bovennatuurlijke zouden bezitten. Zij bezitten het zelfs van het bovennatuurlijke in qualitatieve zin, naar mij schijnt. Daarenboven beschouwt de natuurmens God, omdat Hij de Maker en Wereldbestuurder is en derhalve boven Zijn maaksels staat, als een sterker, machtiger Wezen in quantitatieve zin, dat o.m. de bliksem, de storm of de droogte kan sturen, of door offers bewogen, een epidemie kan laten verdwijnen. Zo beseffen primitieven wel degelijk, dat Hij een macht bezit sterker dan de macht, die in de dingen heerst, dat Zijn macht boven al de vele dingen om hen heen reikt, en derhalve in deze zin bovennatuurlijk is. Wij zouden samenvattend kortweg willen zeggen, een macht die boven de „natuur" reikt, doch het primitieve denken bezit maar weinig algemene begrippen en zó is hem ook het algemene begrip „natuur" onbekend. Wanneer in het ordaal God of de geesten worden aangeroepen, om te getuigen, dat iemand onschuldig is, en hij steekt daarop zijn hand in het vuur, die niet verbrandt, maar ongedeerd blijft, weet de primitief goed, dat er eigenlijk brandwonden aan de hand zouden ontstaan en de natuurlijke, gewone werking van het vuur is tegengehouden. [1]) Wat gewoonlijk en altijd pleegt te

[1]) Men mag hier, volgens de primitieve mentaliteit oordelend, niet van een mòeten ontstaan van brandwonden spreken, omdat de natuurmens het absolute en dwingende van de natuurwet niet kent. Hierover echter straks uitvoeriger.

gebeuren, is uitgebleven door het ingrijpen van een hoger wezen, dat tevoren als getuige voor de onschuld werd aangeroepen en dat derhalve een macht bezit, die boven de macht van het vuur uitgaat. Aldus heeft hij wel degelijk een opvatting van bovennatuurlijke werkingen, al wordt hij eigenlijk bedrogen, doordat de eedaflegger een geheim middel tegen verbranding heeft toegepast. Het blijft evenwel volgens zijn, zij het misleide opvatting van het gebeurde, een krachtteken van God, of van een ander wezen uit de andere wereld, waardoor de gewone gang van zaken plotseling doorbroken wordt, om de onschuld van een persoon te bewijzen. Zulk een gebeuren noemt toch ieder een bovennatuurlijk ingrijpen en dit plotselinge verbreken van het natuurverloop, heet men toch een wonder, zij het in wijdere zin. Of moet men beweren, dat alleen geleerden, die een philosophisch nauwkeurige opvatting van de natuur der dingen en van de natuurwet bezitten, alleen in staat zijn bovennatuurlijke daden of wonderen te onderkennen? Neen, deze kunnen dit het beste, zekerste en nauwkeurigste, maar ook anderen kunnen dit over het algemeen goed en voldoende, en zeker daar, waar de gewone handelwijze der dingen, het gewone verloop der natuur plotseling doorbroken wordt, vooral als het juist van te voren wordt aangekondigd, om als een bewijs te dienen.

Hetzelfde geldt voor de macht van geesten en voorouders, die volgens de primitief eveneens macht over aardse voorwerpen of werkingen bezitten, doch slechts voor een bepaald gebied of over een bepaald aantal dezer dingen, en wel over die, welke betrekking hebben op het gebied, waarvoor een bepaalde geest speciaal zorgt. Ook hun macht gaat die van de mensen en de aardse dingen, waarmee de geesten te maken hebben krachtens hun speciale taak, als aardgeest, kuddegeest enz. te boven, en ook deze macht overtreft, zij het in beperkte omvang, de macht der aardse of natuurlijke dingen en kan derhalve in die mate en in die zin bovennatuurlijk genoemd worden. Zo kan ten slotte ook nog de bovennatuurlijke macht van de geesten onderling verschillend groot zijn, want de ene geest is machtiger dan de andere.

De macht van een magisch voorwerp is in laatstgenoemde zin ook bovennatuurlijk. Aan een stoffelijk, dood voorwerp, is met de gewone, natuurlijke eigenschappen nog een kracht verbonden, die daar meestal onafhankelijk naast staat en die over het algemeen geen ding op aarde van nature eigen is. Zo wordt aan een toverstok de macht toegekend, om regen te verwekken, of dreigende donder-

wolken trekken door toedoen van dit voorwerp, om de nederzetting heen. Aldus bezit dit voorwerp behalve zijn gewone eigenschappen een kracht, die uitgaat boven zijn eigen natuur, boven de natuur van de regen- en donderwolk en van het menselijk vermogen. Van deze bizondere macht, boven deze naturen uitgaande, heeft de primitief dus wel degelijk een besef, al kan hij het niet met woorden of juiste distincties aangeven. En zou deze primitief tevens ook geen onderscheid maken tussen een macht, die, nààst de gewone krachten van een ding staat en een bizondere kracht, die alleen een stijging betekent in dezèlfde lijn, zoals bij een gewoon en een uiterst vruchtbaar veld, of een grote boom en een ontzettend grote en dikke? Ook deze laatste macht imponeert hem als iets, wat van het gewone, natuurlijke afwijkt. Meermalen meende ik echter zelf te kunnen opmerken, dat sommigen wel een verschil aanvoelden tussen machtige dingen, die naast hun gewone eigenschappen, nog een bizondere kracht bezitten en machtige dingen, waar het alleen om een verlenging, vergroting of stijging der natuurlijke vermogens gaat. Bij deze laatsten zal hem evenwel de aanwezigheid van een vreemde macht vaak niet zo duidelijk zijn en hier zal derhalve nog al eens een grensgeval aangetroffen worden tussen het natuurlijke en het bovennatuurlijke. Wel viel het mij herhaaldelijk op, dat de werking der magie niet zo duidelijk als bovennatuurlijk tot hun gevoel spreekt, als de werking van wezens uit de andere wereld. Dit neemt evenwel niet weg, dat men volgens hun opvatting, ook deze magische werkingen eerder bovennatuurlijk, dan natuurlijk dient te noemen, van zelf sprekend genomen in qnalitatieve zin.

Het zal na het voorafgaande duidelijk zijn, dat de primitieven dit bovennatuurlijke in de werkingen niet weten te duiden of te ontleden als een macht, die boven de „natuurwetten" staat en deze doorbreken kan. Zij kennen geen natuurwet als zodanig, ofschoon zij door de regelmatigheid der werking van de natuurwet, wel een bepaalde weet daarvan hebben, want primitieven zouden raar opkijken en zeer bang worden, wanneer water naar boven zou stromen, stenen zouden gaan dansen, alle bladeren plotseling van een boom zouden vallen, of dieren zouden gaan spreken. Zij hebben echter geen idee van het mòeten, het dwingende ener natuurwet, zij kennen alleen haar regelmatigheid. Wanneer zij hun opvattingen zuiver op westerse manier zouden weergeven, dan zouden zij eigenlijk moeten zeggen, dat de zon morgen stellig zal opgaan, niet, dat zij mòet opgaan, of, wanneer iemand uit een boom tuimelt, dat hij

stellig op de aarde zal vallen, niet, dat hij op de aarde mòet vallen. Daar de primitieven de absolute werking der natuur niet kennen, is hun tevens het wonder in strikte zin onbekend. Is evenwel het plotseling ingrijpen in het bovenvermelde voorbeeld van het ordaal niet voldoende, om tot een macht te besluiten, die boven de machtigheid van de dingen staat ? In het plotseling verbreken van het gewone verloop der natuur, erkennen de primitieven het wonder. En bij hoeveel gewone gelovigen is dit eveneens het geval ?

Alviella evenwel ontwerpt, omdat zij het absolute der natuurwetten niet kennen, een zielige karikatuur van de primitieven, als hij schrijft : ,,Zij waren echter nooit zeker, dat het daglicht, wanneer het eens verdwenen was, 's morgens zou terugkomen, zo min als de zomer na de winter zou wederkeren''[1]). Aan zulke mensen moet men de stellige raad geven, de primitieven eens te gaan bezoeken. Ze zouden anders terugkomen ! De primitieven bezitten wel degelijk zekerheid daarover, maar geen absolute. Zij zeggen : de zon zal opgaan, wij : de zon moet opgaan. Wij beiden verwachten de zonsopgang zeer stellig en wij beiden zijn zeker, wij alleen echter zijn absoluut zeker. De primitief voelt deze laatste soort zekerheid echter geenszins als een gemis aan, daar hij de westerse kennis van het absolute van de natuurwet niet bezit. Op de keper beschouwd, bezit de Christen deze absolute zekerheid evenmin, daar God alles ieder ogenblik kan veranderen. En toch bezit hij voldoende levenszekerheid en is hij geen tobber. En de primitief is dat evenmin in zijn leven, want zo nukkig stelt ook hij zich zijn hogere wezens niet voor, dat zij ieder ogenblik het verloop der dingen door elkaar gaan gooien. De gang van zaken op aarde leert hem duidelijk anders en daar vertrouwt hij op. Omdat zij de natuurwetten echter als zodanig niet kennen, is het wel waar, dat zij zich licht kunnen vergissen in het bepalen van het bovennatuurlijke, doch dit neemt niet weg, dat zij wel een besef hebben van een bovennatuurlijke werking. Daarom is het onjuist, wat Söderblom schrijft in het reeds aangehaalde citaat : ,,Regen verwekken, uit de verte iemand doden, lijkt de primitief even natuurlijk, als water uit de beek halen''. De primitief voelt hier echter wel degelijk een onderscheid en hij zoekt dit bovennatuurlijke ook zelfs in de juiste eigenschap van de werking of het proces n.l., dat het gewone doorbroken wordt. Geenszins komt het er echter ook voor de primitief op aan, of dit feit zelden of vaak gebeurt, noch minder of men er verwonderd of

[1]) G. d'Alviella, *L'Ideé de Dieu*, 1892 Paris, blz. 178.

verbaasd over staat. Dit laatste is slechts een betrekkelijke reactie, een kwestie van gewennen. Primitieven blijven het machtig en bovennatuurlijk vinden, als God of een geest eenmaal of telkens regenbuien op hen afstuurt, terwijl bij anderen het land verdort ; alleen de spontane reactie van verwonderd zijn, zal op de duur ook bij hen achterwege blijven. Daarom is het ook onjuist, dat de primitieven het bovennatuurlijke slechts zoeken in het verwonderlijke en frappante.

Omdat zij het wezen en de aard der dingen niet kennen, is het ongetwijfeld ook waar, dat de primitieven de grens van het kunnen van een mens of voorwerp niet prècies weten te bepalen en daarom niet nauwkèurig kunnen aangeven, waar een natuurlijke en waar een bovennatuurlijke kracht wordt ontplooid. Hij weet echter wel degelijk, wat boven het gewòne kunnen der dingen uitreikt, of wat onder invloed van de andere wereld tot stand komt. En deze macht, die uitgaat boven het gewone vermogen, is volgens hem bovennatuurlijk. En het doet er hier weinig toe, dat zij zich veel gemakkelijker kunnen vergissen dan wij. Soms is, wat zij bovennatuurlijk noemen, wel degelijk waar, en dat is voldoende bewijs, dat zij per sé het natuurlijke van het bovennatuurlijke kunnen onderscheiden, ook al weten zij niet precies de grens van het kunnen der dingen. Aldus behoeft ook gemis aan kennis van het wezen of de natuur der dingen, niet de mogelijkheid van kennis van het bovennatuurlijke uit te sluiten, zoals ten onrechte G. v. d. Leeuw beweert.[1])

Wanneer men het begrip bovennatuurlijk toepast, niet op de werkwijze, maar op de aard van de zuivere geesten, zoals wij van God en de Engelen zeggen, dat het bovennatuurlijke wezens zijn, dan is dit begrip de primitief onbekend. Men dient hier echter goed uit elkaar te houden bovennatuurlijk en bovenaards, begrippen, die zich bij ons goeddeels dekken. Wanneer bovenaards slaat op wezens uit een andere, onzichtbare wereld, vindt men ook bij de primitief daarvoor begrip ; wanneer met bovenaards evenwel bedoeld wordt, de bovennatuurlijke, onstoffelijke wereld van de zuivere geesten, dan is dit begrip aan primitieven onbekend. Bij hen zijn alle wezens stoffelijk, ook God. Het zijn personen in een stoffelijke verschijning, zonder een scherp omlijnde gedaante of duidelijke kleur. Het is bij benadering, wat wij onder schim verstaan. Deze wezens zijn derhalve ook voor de primitief bovenzinnelijk in die zin, dat men ze met de zintuigen (op de eerste plaats de ogen) eigenlijk niet kan

[1]) G. v. d. Leeuw. *De primitieve mens en de religie*, blz. 96.

waarnemen, maar niet bovenzinnelijk, bovenaards, bovennatuurlijk in de betekenis van onstoffelijk, geestelijk. Het gaat dus ook hier wel in de goede richting, maar tot de juiste opvatting is het niet gekomen.

Samenvattend kan men derhalve vaststellen, dat de primitief de kennis van bovennatuurlijk, in de betekenis van een zuivere geest, ontgaat, omdat de bovenzinnelijke wezens altijd min of meer stoffelijk worden voorgesteld, zodat het zuivere begrip geest ontbreekt. De grondslag is derhalve stoffelijk, maar toch gaat de primitieve opvatting van geest in de voorstelling van de schim, min of meer in de richting van het begrip onstoffelijk, een begin of aanknopingspunt is aanwezig. Zo bezit hij van het bovennatuurlijke in qualitatieve zin eveneens slechts een zwakke grondslag of iets, wat in die richting wijst, maar van het bovennatuurlijke in quantitatieve zin, bezit hij wel degelijk menigmaal de juiste appretiatie!

Wanneer de lezer misschien een onbehagelijk of onvoldaan gevoel overhoudt na deze uiteenzetting over de begrippen bovennatuurlijk, bovenaards en bovenzinnelijk, moge hij bedenken, dat het er hier niet om gaat, zuivere begrippen of formules op te stellen, maar dat het te doen is om, naar onze gefixeerde begrippen en opvattingen, precies de mate van onvolkomenheid en de wijze van vaagheid af te schatten, die deze primitieve denkbeelden kenmerken. Lang niet immer een gemakkelijke taak!

Teteringen (N.-Br.). Dr. B. A. G. VROKLAGE S.V.D.

KLEINERE BIJDRAGEN

DE ZIELZORG ONDER DE CHINEZEN OP SUMATRA'S WESTKUST

De Chinezen op de Westkust van Sumatra zijn z.g. „Peranakans", d.w.z. Chinezen, die in Indië zelf zijn geboren („anak" betekent kind), in tegenstelling met de „Sinkeh's": dit zijn volbloed-Chineezen, die naar Indië zijn geïmmigreerd (deze worden ook totok's genoemd). De Peranakans hebben zich totaal aangepast aan het land, waar ze sinds vele geslachten leven en waar ze hun bestaan hebben gevonden. Hun taal, het Chinees hebben ze wel opgegeven; ze gebruiken hiervoor de algemene omgangstaal, het Maleis. Maar aan de overleveringen van hun volk, vooral aan de godsdienstige gebruiken houden ze nog steeds vast. Toch heeft het missiewerk onder deze Chinezen aan Sumatra's Westkust reeds mooie successen bereikt, omdat ze door hun immigratie toch min of meer van hun oude heidense opvattingen zijn losgeslagen en vooral toonden deze mensen veel belangstelling voor het westers-georiënteerd onderwijs; de missie heeft hen ruimschoots gelegenheid tot ontwikkeling op dit gebied

gegeven. Zij heeft zich hiertoe de medewerking verzekerd van de Fraters van Tilburg en van de Zusters van Liefde (Tilburg), welke laatste reeds vóór de Capucijnen hier werkten.

Het schooltype is hier het Hollands-Chinees onderwijs en door de school en de vereniging komt de missionaris ook gemakkelijk in contact met de bevolking. Padang heeft een uitgebreid schoolsysteem, doch telt ook ongeveer 2.000 katholieke Chinezen.

Zoals we boven zeiden, hebben deze Indo-Chinezen veel van China bewaard. Dit is vooral te danken aan hun vasthoudendheid aan de chinese godsdienstige en sociale gebruiken. Door hun indianisatie worden ze door de totok-Chinees niet voor vol aangezien; van de kant van de Indo-Chinezen spant men echter alle krachten in door afstammingsbewijzen uit oude families, door chinese gebruiken in stand te houden enz. het echt Chinees-zijn te bewaren en te tonen.

Oorspronkelijk waren zij slechts voor een tijdelijk verblijf naar Indië gekomen, doch velen bleven hier hangen, ook al uit gebrek aan geldmiddelen om weer terug te keren. Het contact met China werd spoedig vrijwel geheel gebroken, ofschoon de laatste jaren, vooral sedert de Chinees-Japanse oorlog, het nationalisme en het samenhorigheidsgevoel met het moederland weer begint op te duiken. Ook verschillende verenigingen zijn er op uit de band met China te propageren; zij verspreiden de Chinese taal en verbinden aan hun begrafenisondernemingen hun scholen, die dan voor zuiver-Chinees doorgaan.

De Chinezen kwamen naar Indië om handel te drijven met de boerenbevolking, die zij in Indië aantroffen; zij leefden sober, waren geboren gelukszoekers, kenden geen standenverschil, werkten hard en hadden maar één doel: welvaart! Door hun jaren- en eeuwenlange afwezigheid uit hun land vervlakte echter de godsdienst in de oude opvatting, met het gevolg dat zij zich eerder tot het Christendom bekeerden.

Omtrent hun karakter kan men in 't algemeen zeggen, dat de Chinese Peranakans gelijkmoedig, vriendelijk en goedmoedig zijn. Zakelijk in hun opvattingen, vooral wat het tijdelijke betreft, zijn ze dankbaar, wanneer zij goedheid, medegevoel en trouw ondervinden en zij bezitten een stoutmoedige handelsgeest.

De zielzorg onder deze bevolkingsgroep draagt een apart karakter. Hierover willen we een korte uiteenzetting geven en daarbij de volgende punten behandelen:

1. Het Chinese kind.
2. De Chinese jongen en het Chinese meisje.
3. De Chinese man en vrouw.
4. Grootpapa en grootmama.
5. De Chinezen nu en straks.

1. Het Chinese kind.

Een kleine meid komt de fröbelschool binnengelopen met de boodschap: „mama soedah beranak!" (moeder heeft een kind gekregen). De geboorte is geen geheim; speel dus niet met de ooievaar!

Groot is de vreugde over de geboorte van een zoon ; maar onder invloed van het Westen en van het land, waarin zij wonen, is ook het meisje welkom. Wel wordt er geofferd om een jongen te krijgen ; maar is de nieuw-geborene een meisje, dan neemt men het niet te dramatisch op. Wel bemoeien zich zowel tijdens als voor en na de geboorte de neneks (grootouders) zich met moeder en kind, worden er verscheidene bijgelovigheidjes gepleegd, doch vele kennen daar de betekenis niet meer van. U kunt ze vinden in alle boeken, die over Chinese gebruiken handelen. Aan de kinderen wordt vooral de gehoorzaamheid en meer nog de eerbied voor het gezag, speciaal de eerbied en de onderdanigheid aan de ouders, ingeprent ; deze moet zich op de eerste plaats tonen in de hulp en steun, die men aan zijn ouders geeft. Wanneer een kind ouder wordt, zal de vertrouwelijkheid met de vader minder worden, want eerbied en vertrouwelijkheid gaan bij de Chinees niet goed samen. De tucht blijft er echter in. d.w.z. papa verbiedt niet dikwijls, doch geeft het kind zo nu en dan een pak slaag, voor een maand tegelijk !

Omdat de gehele aandacht van de ouders gaat naar andere dingen en problemen als die van de paedagogie, wordt aan de opvoeding van het Chinese kind minder zorg besteed dan aan het kind in de europese beschaving. Maar in een goede school voor zijn kinderen ziet de Chinees vele voordelen. Hij stuurt zijn peuters dan ook spoedig naar school, ... en bij voorkeur naar de beste ! ,,Waar'' voor zijn geld wil hij daarbij hebben. Dat het onderwijs westers geoutilleerd is in elk opzicht, is het voornaamste ; dat het kind er ook leert bidden, neemt hij op de koop toe.

De fröbelschool vraagt ook niet of de kinderen katholiek zullen worden, maar geeft wel het katholieke fröbelprogramma. Er hangen mooie platen in de klaslokalen, een kruisbeeld, een beeld van Maria ; met Kerstmis staat er een kerststal (de geboorte van een jongetje !) ; de kleuters leren geestelijke liedjes. En zo jankend als ze de eerste dagen de stoeltjes der wijsheid beklommen, zo graag en zo lachend komen ze naderhand. In totaal heidense huizen klinken de Maria- en heiligenliedjes en hoort men het Onze Vader en Wees gegroet naast fröbelwijsheid ten beste geven.

Pienter-worden en leren zit de Chinees in 't bloed. Het is immers de sleutel om vooruit te komen. Telkens bij de aangifte voor het nieuwe schooljaar verdringen zich tientallen ouders met hun kinderen voor de ingang van de Fraters- en Zustersscholen. Hebben ze 't niet te breed dan pingelen ze maar wat schoolgeld af, al lukt dit niet te best. Ook gebeurt het niet zelden, dat een jongen of meisje voor schooltijd nog het nodige geld bijeen moet brengen door koekjes te verkopen.

Op deze ,,groe school'' gaat natuurlijk het godsdienstonderricht door, juist als op onze katholieke scholen in Europa. Aanschouwelijk onderricht voldoet het beste ; de Bijbelverhalen als illustratie op de geloofsleer voelen ze goed aan, vooral als de onderwijzer nog wat platen laat zien of een krabbeltje maakt op het bord.

Rond de vierde klas begint de voorbereiding tot het H. Doopsel. Hier raken we aan een voornaam punt, nl. het contact van de pastoor met de ouders en de samenwerking met de onderwijzers en de onderwijzeressen. De Chinees heeft een groot respect voor het gezag, vooral voor de eer-

biediging van zijn eigen gezag. Daarom willen ook de ouders in de kwestie van de toelating tot het H. Doopsel van hun kinderen erkend worden. Om daartoe te komen is huisbezoek en het kweken van vertrouwen van het allergrootste belang ; als men dit bereikt, zal men de toestemming van de ouders vrij gemakkelijk, op een enkele uitzondering na, verkrijgen. De priester in Indië mag het huisbezoek nooit verwaarlozen. Waar hij meeleeft, zich aanpast, eerbied toont voor de adat (de volksgewoonten), zal de Chinees eveneens zijn vertrouwen schenken. Van den anderen kant hebben de invloeden van de school en het parochieële leven, dat zich rond de school voltrekt, al indruk op den Chinees gemaakt ; de kinderen spreken er over ; de Chinees luistert, neemt op en concludeert.

En nu we 't hier toch over hebben : kweekt om U heen een sfeer van vertrouwen, overal waar gij met de ouders en de kinderen in aanraking komt, niet alleen in, doch ook rond de school en pastorie. Nog lang daarna is de invloed ervan bemerkbaar. Mgr. Willekens, de Ap. Vicaris van Batavia, vroeg kort geleden eens aan enkele jongelui, afkomstig van Padang : ,,Hoe komt 't, dat jullie zoveel anders en beter katholiek zijt dan onze Chinezen in Batavia ?'' Het antwoord luidde : omdat wij van jongsaf helemaal met pastoors en Fraters op en af gingen. Diezelfde indruk had ook P. Perquin van de Padangse jongelui op de A.M.S. Wanneer men in Padang komt, — en dat kan men ook zeggen van Fort de Kock en Sawah Loento en Pajacoembo —, dan bemerkt men aanstonds, dat heel het leven van de kinderen, van de rijpende jeugd en van de ouderen zich afspeelt rond de kerk en de scholen. Hier ligt het middelpunt van het katholieke leven ; de Pastoors, de Fraters en Zusters waren hiervan de stuwende kracht. 's Morgens bij de H. Mis zijn ook de heidense kinderen tegenwoordig. Wanneer vrienden en vriendinnetjes op de vierde klas werden gedoopt en zij niet : dan was er een heilige afgunst te bemerken.

Vindt een Chinees vertrouwen en wordt hij daarin niet bedrogen, dan geeft ook hij zijn liefde en zijn trouw.

2. De Chinese jongen en het Chinese meisje.

Intussen groeien de kinderen op tot grotere jongens en meisjes.

De moeilijke jaren brengen ook voor de Chinese jongen hun bezwaren mede. De inheemse omgeving en relatie, het heidens milieu met de heel andere begrippen, vooral omtrent het zesde gebod, maken 't hem niet gemakkelijk. Maar in het bewaren van hun reinheid, in hun strijd kunnen de Chinese jongens zeker concurreren met de besten van de Europese jeugd.

Opgeschoten jongens genieten een grote vrijheid ; daarom moeten zij in de jeugdverenigingen opgevangen en geleid worden om zo veel kwaad te voorkomen. De Mulo-scholen doen in deze een massa goed, tezamen met de C.K.B. (Chinese Kath. Bond), waarin de jongens hun idealen kunnen beleven, godsdienstige verdieping vinden en ook hun ontspanning genieten.

De Chinese meisjes moderniseren zich sterk de laatste jaren. Vroeger waren zij meestal thuis ; thans bewegen zij zich vrijer onder invloed van het Westen en van het jonge China. Soms te vrij. Hier ligt ook weer een

probleem : oude en nieuwe opvattingen botsen. De juiste tact is nodig. Er waren er wel eens, die te veel de nieuwe richting en modernisering steunden en bevorderden ; andere waren soms te conservatief. Er is veel moois in de oude Chinese opvatting en veel goèds in de nieuwe. Het is enkel een gewone norm van psychologie en sociologie (een vak, dat men hier broodnodig heeft !), dat men de vrouwelijke deugden en de vrouwelijke mentaliteit en sfeer niet mag vernietigen, maar deze natuurlijke aanleg moet ontwikkelen. Met kracht zal de missionaris het goede bevorderen, zoals de huiselijkheid en de handenarbeid, die gericht is op het latere gezinsleven. In en door de verenigingen kan voor het meisje een mooie middenweg worden gevonden met als ideaal de Schoonste der Vrouwen : Maria !

Die verenigingen moeten echter niet enkel europese naai- en haakcursussen bevatten. Het is zo jammer, wanneer de eigen borduurkunst en naaldvaardigheid in westerse richting wordt gedreven door het maken van theemutsen en andere haakwerkjes. Er mag gedaan worden aan gezonde sport in tennis en korfbal. Bovenaan staan evenwel de opvoeding tot de taak van moeder en vrouw.

Hier ligt nog een groot terrein braak : huishouding en hygiënische verzorging ! In Padang en Fort de Kock ging men gelukkig de laatste tijd deze richting uit. Er is ten opzichte van de kinderverzorging een massa te doen en dus te leren. De kindersterfte is zeer groot. Vele ziektegevallen worden er door de behandeling van doekoens, inheemsche tovenaars, kwakzalvers en eigen verkeerde huismiddeltjes verergerd. Voortdurend constateert de dokter gevallen van ondervoeding van de baby en minder juiste voeding. De woning kan vaak veel hygienischer worden ingericht ; vele leven in bedompte krotten. Er wordt gebruik gemaakt van slecht drinkwater en vuile vaten ; hierdoor is t.b.c. aan de orde van de dag. De wondbehandeling kan het genezingsproces bevorderen of het besmettingsgevaar vermeerderen. Wijkverpleging kan veel verbeteren, doch niet alles. De juiste voorlichting binnen het verenigingsleven is absoluut noodzakelijk.

Men denke echter niet, dat alleen de vrouw en het meisje op deze nuttige volkshygiene moet gewezen worden, doch ook de jongen dient hierop attent te worden gemaakt. De natuurlijke Chinese deugd van soberheid mag in de overdaad van feestprogramma's in of buiten de vereniging niet worden weggenomen ; wat goed is, moet blijven en onze westerse maatstaf in deze is niet altijd de beste.

De invloed van ouders en grootouders mag in de opvoeding van de Chinese jeugd niet worden gebroken, maar wel gewijzigd in deze zin, dat ook de jongelui hebben mee te spreken in de keuze van een levensgezel of -gezellin.

Van groot nut niet alleen, maar ook noodzakelijk is het in de tijd voor het huwelijk de jongens en de meisjes te onderrichten omtrent onze christelijke huwelijksmoraal. Het boek van Dr. W. B. Huddleston Slater : ,,Ja, ik wil", blijkt het juiste richtsnoer te geven ook voor onze Chinese jonge mensen.

3. De Chinese man en vrouw.

De huwelijksplechtigheid zelf dient een mooi kerkelijk feest te worden.

In Padang had men, evenals op andere plaatsen van de Westkust van Sumatra, de gewoonte er de jongelui van de Chinese Kath. Bond en de meisjes van de Maria-vereniging bij te betrekken. Waar wij het kath. huwelijk stellen in de plaats van het heidense huwelijk, moet aan de liturgische viering, aan de huwelijksmis en de verdere entourage bijzondere zorg worden besteed ; dit alles moet zo plechtig zijn, dat 't voor de bruidslui zelf en de familie een blijvende herinnering en ook voor de heidense omgeving aantrekkelijk wordt. De buigingen voor de tabletten van de voorvaderen zijn niet langer ongeoorloofd. In hoever wij de zedige en charmante Chinese kleding niet zouden verkiezen boven de Europese : dat moet de praktijk leren. In ieder geval staat de Europse kleeding voor het Chinese echtpaar meer of minder gewrongen.

Over de vele ceremonieën van het Chinese huwelijk zullen we hier niet spreken.

Het is nu wel de plaats, dunkt me, een en ander op te merken over de positie van de Chinezen op financieel en sociaal gebied. Want het is een feit, dat een zekere welstand toch ook, naast de geestelijke verzorging, het behoud van onze parochies waarborgt. We constateren echter, dat de Peranakans van de Westkust economisch en dus ook sociaal steeds sterker achteruit gaan. Temidden van een overheersend boeren-bevolking slaagden de Chinezen er oorspronkelijk in om uitstekend in hun stoffelijke behoeften te voorzien. Maar door de ontwikkeling van de inlander zelf, de trek naar de stad en naar de handel werd de Indonesiër de concurrent en vaak de meerdere van de Chinees. Eertijds waren de Chinezen de sigaren- en specerij-handelaars, de schoenmakers, de apothekers, rottanhandelaars en toekangs (arbeiders), de meubelmakers, goud- en zilversmeden, kleermakers en timmerlui. Toen de Nederlanders kwamen, verzorgden ze bovendien de import als tussenhandel. Zij kenden geen achturige werkdag, zij werkten praktisch altijd ; zij hadden ook de eigenschappen, die voor een handelsman werden vereist.

Wanneer men vooral na 1930 eens rondkijkt, dan bemerkt men echter een niet geringer aantal inheemse toekangs. Hun grote zaken in stoffen enz. overtreffen dikwijls de Europese winkels. De zin voor meer intellectuele kostwinning groeit onder de Indonesiërs met het beter onderwijs ; de Minangkabauer vertoont bovendien van nature eveneens een goede geschiktheid voor de handel .... de Chinees wordt verdrongen van de middenstand en zijn maatschappelijke positie wordt steeds slechter.

De opleiding op de Mulo enz. en het feit, dat de handelshuizen graag van Chinese krachten gebruik maken, doen vele Chinezen ertoe besluiten om daar te gaan werken. Het beginsalaris is er meestal hoger dan het loon, dat zij met eigen zaken althans aanvankelijk zullen verdienen. De handel in copra heeft bovendien een grote klap gekregen. Zag vroeger de Chinees de school als middel tot een betere middenstandspositie, nu wordt de school dikwijls voor hem een eindphase ; hij geeft zijn eerzucht om een zelfstandige positie te verwerven op en zoekt werk bij anderen. Een vooruitgang is het wel, dat vele Chinezen de laatste jaren door het hoger onderwijs streven naar een dokterstitel, een artsendiploma of een baan bij de rechterlijke macht, maar hun percentage is natuurlijk gering. De Chinese midden-

stand gaat snel achteruit en de eigen zaken verminderen in aantal.

Reeds jaren geleden waarschuwde Mgr. Brans tegen dit verschijnsel, maar tot een krachtdadige bescherming van de Chinese middenstand is het jammer genoeg nog niet gekomen. Toch ligt hier een voornaam werkterrein voor de priester, die met vooraanstaande Chinezen in de Kath. Chinese Bond en in samenwerking met andere bestaande verenigingen deze ondergang moet trachten tegen te gaan. De kwaal, waaraan bij mijn aankomst de Europese jeugd leed, nl. schuwheid voor de handenarbeid en die we door ambachtscholen enz. wisten op te heffen, — bedreigt nu de Chinese bevolking. De Indonesiër grijpt elke gelegenheid met beide handen aan ; hij werd daarbij reeds vroeger aangewakkerd door mannen als 'n Moh. Sjaffai, de tegenwoordige resident van Sumatra's Westkust en andere sociale leiders. Het sociaal-economisch leven in vakvereniging en andere organisatie's staat jammer genoeg bij onze katholieke Chinezen in de kinderschoenen.

De Chinese man en vrouw moeten door huisbezoek en door het verenigingsleven met de priester een blijvend contact hebben en behouden.

De Chinese Club voor oudere dames doen op apologetisch en godsdienstig gebied prachtig werk ; de uitbloei hiervan, nl. de gesloten retraite, werd een daverend succes.

4. De Chinese grootpapa en grootmama.

Oudere Chinezen zag men vroeger heel zeldzaam in de kerk. Het bekeringswerk onder hen had waarschijnlijk eerst de bekering van de jeugd nodig.

Doch er werden scholen opgericht en aan de kath. Missie werd daarvoor meer bekend gegeven. Toen deed P. Werenfridus Joosen, na een goed verzorgd huisbezoek de gelukkige greep om een groot aantal oudere Chinese heren en dames bijeen te roepen ter nadere kennismaking van ons H. Geloof. Onder hen waren enige vooraanstaande mensen, die bij een eventuele bekering ook wel anderen zouden meenemen. Het experiment slaagde uitstekend. Godsdienstonderwijs met illustratie van de Bijbelverhalen, wat zang en muziek openden hun harten, ... en tientallen van deze mensen werden en bleven trouwe katholieken, zelfs in de donkere dagen van de Missie.

Zeker, hier en daar werden ze aangespoord door het begrafenisfonds en de begrafenisvereniging, want de Chinees stelt prijs op een goede begrafenis, — maar de praktijk heeft ook geleerd, dat voor een groot gedeelte deze mensen zich tot de Kath. Kerk bekeerden uit overtuiging. Natuurlijk begon hiermede eveneens de strijd met de Chinese verenigingen, die zuiver heidens waren ingesteld ; echt Chinees en tegelijk een goed katholiek zijn : dat ging niet samen. Men ageerde nu (te laat !) tegen de scholen, doch tenslotte gaf men de publieke tegenstand op.

De bekeerde Chinees voelde zich gelukkig. Zijn dodencultus, waarin op de Westkust de Chinese godsdienst hoofdzakelijk bestaat, vond in de kath. begrafenis en zielenherdenking een prachtige vervolmaking. De hoefijzervormige graven werden verchristelijkt ; in plaats dat de dode Chinezen vanuit hun graf een uitzicht op zee hadden, werden nu de graven aangelegd

in de richting van de kerk, waar de Heer des levens troont. De rouwgebruiken werden niet afgeschaft en de algemene dodenherdenking had bij ons plaats op een Chinese Allerzielendag. De oude dag, die bij de Chinezen wel verering ondervindt, maar toch dikwijls meer een last is, vond zijn oplossing in de prachtige verzorging van de oudjes door de Zusters. Een apart huis voor ouden van dagen is echter de Westkust nog niet rijk; in Bagan Si Api Api op de Oostkust werd dit het begin van het bekeringswerk onder de Chinezen.

Ik meen voldoende te hebben aangetoond, dat de methode, die op de Westkust van Sumatra t.o.v. de bekering van de Chinezen, werd toegepast, de juiste is. Dat het bekeringswerk geslaagd is, moge wel blijken uit de trouw en de standvastigheid van bijna alle Chinese christenen tijdens de Japanse overheersing, toen de godsdienstige en sociale steun van de missionarissen hen meerdere jaren totaal ontbrak.

Na de Japanse bezetting wachtten zij massaal op de terugkeer van hun missionarissen; .... met velen kwamen zij te biechten, lieten hun kindertjes dopen en hun huwelijk bevestigen.

.... Maar toen werd de Republiek uitgeroepen en begon een zorgwekkende strijd voor de praktisch onbeschermde Chinees!

5. De Chinezen van nu en straks.

De Chinezen vormden een minderheid en daarom was het te verwachten, dat zij zowel onder het Japanse als onder het Indonesische bestuur moeilijkheden zouden ondervinden.

De Japanners vertrouwden hen niet en het scheelde maar heel weinig of de gehele Chinese gemeenschap was geinterneerd. Politieke overwegingen zullen hen er wel van hebben teruggehouden. Voor het merendeel waren en bleven de Chinezen loyaal. De katholieken bleven hun kerkdiensten houden, zolang dit mocht. Er bestonden wel steunregelingen voor de Chinezen, maar de Jappen traden hoe langer hoe erger tegen hen op en meerderen brachten zij een financieële nekslag toe. Onze jonge huisvaders hadden vaak geen werk; de import en export had niets te betekenen en drommen Japanse burgers vestigden zich in Indonesië om daar economisch hun slag te slaan; vele Chinese families werden bovendien bestolen. De armoede nam toe.

Het enthousiasme, waarmee de Chinezen na de Japansche capitulatie de Nederlandse priesters en leken inhaalden, bewijst wel, dat zij de vroegere toestanden onder Nederlands regiem sterk terug verlangden; toen werden ze immers beschermd, hadden hun rechtspraak en kenden de bloei van handel en nijverheid. Die tijd zou weer terugkomen, zo dachten ze! Graag verleenden ze credieten, want geld hadden ze wel, echter geen goederen.

De Republiek werd uitgeroepen.

Het oude bestuur werd toen bewust buiten werking gesteld; daarop volgde de vreemde houding van de Engelsen en de daarop volgende bestuursverwikkelingen .... De extremisten staken driest de koppen op en terroriseerden een ieder, die voelde voor een rustig bestaan onder het bewind van de Nederlandse regering.

Zelf zonder politie (een beetje buurtpolitie uitgezonderd), zonder rechts-

zekerheid, zonder steun van de Engelsen, die volgens de letter alleen de Nederlanders kwamen beschermen, moesten de Chinezen zich wel stil houden, ... en werden dan nog dikwijls beroofd, gekidnapped en vermoord bij tientallen.

Deze toestand is over geheel Java en Sumatra hetzelfde.

Soms werden deze stumperds wel toegelaten in het RAPWI-gebied, maar dit was beperkt.

Wanneer men nu leest, dat er op de Westkust twee groepen onder de Chinezen bestaan : de ene, die zich aansluit bij de Republiek, de andere, die neutraal blijft en hoopt op een snel herstel van de orde onder het oude bestuur, — dan moet men dit niet al te hard beoordelen, omdat de Chinese bevolking in vertwijfeling verkeert.

Dit vraagstuk heeft echter ook een ernstige zijde. Het zou kunnen gebeuren, wanneer de Republiek ook op Sumatra algeheel zelfbestuur zou krijgen, dat de Chinese Peranakans door aansluiting zich voor een deel gaan gelijkschakelen met de Indonesiërs. Wanneer echter de Chinezen met hen politiek-eensgezind worden, om daardoor hun sociale betekenis te handhaven, nemen ze ook gemakkelijker hun wereldbeschouwing over, ... en de Indonesische mentaliteit is mohammedaans. Doch al laat men dit buiten beschouwing, dan toch zal de Chinese bevolking als minderheid in het Indonesische rijk in verdrukking komen, als de nieuwe bestuursvorm wordt aangenomen. Velen zullen zich elders vestigen, zoals de Indo-Europeanen deden. Anderen zullen een zeer hard bestaan hebben, daar de Indonesiër hen nog meer uit hun positie zal verdringen. Voor de godsdienstige beleving is de situatie dan ook minder gunstig, omdat er nu reeds stemmen opgaan om de Islam als staatsgodsdienst te erkennen.

Wat kan er gedaan worden ?

De pers in Padang onder leiding van Fr. Servaas liet een noodkreet horen. De Chinezen richtten een smeekbede naar China. China vroeg bescherming van zijn onderdanen aan de Britse en Nederlandse autoriteiten. Maar voorlopig zal van krachtdadige en blijvende hulp geen sprake kunnen zijn. In ieder geval moeten wij deze hulpkreten ondersteunen in de pers, de radio en vertegenwoordiging bij de regering. Er is nog maar weinig belangstelling voor deze bevolkingsgroep bij ons te bemerken.

Kan de Missie iets doen ?

We moeten ons buiten de politiek houden. Maar we kunnen ons niet houden buiten een krachtig protest tegen wets- en rechtsverkrachting, omdat een bepaalde bevolkingsgroep metterdaad onderdrukt wordt. Dan zoeken we geen eigenbelang, doch stellen een daad van waarachtig altruïsme !

De missionaris, de priester in Indië heeft het belang van allen op 't oog : van Javanen, Madoerezen, Chinezen, Bataks enz. enz. Niemand zal ons verwijten kunnen, dat we het zelfbeschikkingsrecht ontkennen, maar als dragers van de boodschap van vrede hebben we niet alleen nauwlettend toe te zien, doch ook positief eraan mede te werken, dat de basis van elke bestuursvorm zal zijn : rechtvaardigheid en liefde !

Dit is ook de grondslag van het H. Evangelie !

Daarvoor werken, spreken, schrijven, bidden en offeren : is een grote taak van nu !

Udenhout (N.-B.). P. REDEMPTUS O.F.M. Cap.

DOCUMENTEN

Rijswijk prope Bataviam in insula Java

f. 271. 30 Junii 1815.

VERSLAG OVER DE MISSIE OP JAVA.

Ad illustrissimum ac Revnum Dominum Aloysium Ciamberlani Vice Sup. Missionum Hollandiae, etc.

Illust.me ac Reverme Domine !

Accepi litteras illmae Dominationis Vae datas 31 Maii anni praecedentis una cum facultate administrandi S. Confirmationis Sacramentum a Summo Pontifice durante munere meo Praefecti Apostolici mihi concessa, nec non 4 Novembris ejusdem anni, gratiasque ago pro fervore et zelo quibus semper etiam hujus Missionis prosperitatem dignatur Illma Domtio Vestra procurare, recognitionemque meam debitam Sacrae Congregationi de Propaganda Fide offerre peto.

Die 28 hujus, hora 4 p.,. Rev : dnus Wedding S.S. Sacramentis moribundorum provisus morbo patientissime tolerato pie in Domino obiit. Notum mihi fecerat desiderium in patriam redeundi, quia gravi laborabat infirmitate secundum medicorum opinionem in his regionibus incurabilis, simul petens ut quam citius possem huc venire vellem. Illico me itineri committens 7ma. hujus hic adveni. Multam occupationem invenio tam ad in-
f. 271v. struendam juventutem quam cum infirmis, praesertim in hospitali, ideoque per aliquos menses hic manere intendo. Supersumus nunc solummodo duo Sacerdotes in hac insula, nimirum Rev : Dnus Waanders in Sourabaya 190 leucis ab hinc et in Samarang a Batavia 120 et a Sourabaya 70 leucis distante et Rev. Dnus Waanders propter infirmitatem durantem non potest amplius omnia munera pastoralia obire. Desiderandum igitur vehementissime ut sacerdotes citissime adveniant. Exc. Sua, Gubernator generalis quanquam non catholicus attamen sanctae Religioni nostrae favens petiit 7 Sacerdotes. Plures hic sufficientem occupationem invenire possent, et cum in reliquis possessionibus ad Regem Hollandiae pertinentibus, nimirum in insulis Borneo, Sumatra, nec non in Macassar, Banca, Amboina, Timor, Cupan, Ternate etc nullus sacerdos adsit, multi desiderantur. In insula Borneo est regio ubi ab infidelibus cruces et imagines Sanctorum venerantur, signum quod olim religio catholica ibidem extiterit. In hac insula incolae natu ales sive Javani propriam suam habent linguam ast multi etiam malaicam callent. Ecclesiae nostrae in hac insula in bono statu sunt. S.S. Sacramentum asservatur in Ecclesiis Bataviensi et Sourabaiensi, sine lampade ob periculum, in Semarang in sacello meo particulari cum lumine.

f. 272. Sacra Olea etiam in istis ecclesiis et sacello asservantur. Difficulter nova Olea sacra haberi possunt. Hucusque ordinarie accepimus ab Episcopo

Macaonensi, sed semper vetera, quia naves ante feriam 5tam Hebdomadae Sanctae inde discedunt, et non raro naufragium faciunt. Ideoque gratissimum mihi foret ut ex Hollandia singulis annis Olea Sacra mitterentur. Nulla ecclesia in hac insula bona immobilia habet, excepto pago parvo in Semarang pro pauperibus. Ritus Romanus in his ecclesiis servatur, sumusque Sacerdotes saeculares. Exercitium cultus catholici est liberum in hac insula, sed extra ecclesiam non fit publicum quamquam non prohibitum, quia periculum profanationis foret timendum. Unum orphanotrophium catholicum tantum adest in Semarang, ubi modo 43 pueri pauperes alimentantur et instruuntur. Gubernium concedit pro quolibet 6 et pro Superiori 100 fl, singulis mensibus. Numerum catholicorum in hac insula tria millia excedere puto. Incolae naturales in hac insula fere omnes sunt mahumetani et Gentiles.

In Litteris ad Eminentissimum de Revmum Dum Prafectum Sacrae Congregationis de propaganda Fide, Fontana p.m. die 31 Julii 1820 datis petii resolutiones dubiorum propositorum. Eminentia Sua die 14 Aprilis 1821 responsum dedit super quaestione; quomodo mihi agendum, si Gubernator Generalis jus nominandi rev. missionarios pro locis Missionum sibi vindicare vellet, et alias concedere salaria nollet; et simul procurari et transmitti curare dignata est facultatem absolvendi Liberos Muratores (ut aiunt) a Sede Apostolica die 8 Aprilis ejusdem anni ad quinquennium concessam. Cum tempus pro hac facultate die 8 Aprilis anni sequentis exspiret, humillime hujus facultatis promulgationem peto. Rev. ac Eminent. Cardinalis Consalvi p.m. die 9 Augusti 1823 mihi notum fecit, responsa ad Dubia in meis Litteris memoratis die 31 Julli 1820 proposita, Sacrae Congregationi universalis inquisitionis a Sacra Congrne Prop. Fide examinanda commissa, me habiturum statim, quam praelaudata Congratio sententiam tulerit, hisce voluntati et justae exspectationi Illust. Dominationis Vestrae satisfacere cupiens, et precibus me commendans, vero observantiae ac altae aestimationis sensu permaneo.

Illustmae ac Rev. mae Dominationis Vae
humillimus ac obedientissumus Famulus
Lambertus Prinsen
Praef. Apost.s

's-Gravenhage. J. KLEYNTJENS S.J.

MISCELLANEA

Statistische Gegevens. — Dr. A. van den Eerenbeemt, *De Missieactie in Nederland*, Nijmegen, 1945, geeft blz. 179—181 de volgende statistische gegevens omtrent Nederlandsche priestermissionarissen.

1. Aantal volgens Missioneerende Orden en Congregaties. [2])
   Mill Hill 397 (64—333)
   Franciscanen 384 (57—327)

[1]) Arch. Prop. Fide, Rome, vol. 19, 271—273 S.R.C. Belgio Olanda.

[2]) Het eerste cijfer geeft het totaal aantal; het tweede cijfer geeft het aantal vóór en het derde cijfer het aantal na het jaar 1900.

Jezuïeten 314 (199—115)
Wereldgeestelijken 285 (243—42)
Witte Paters 210 (20—190)
Redemptoristen 193 (70—123)
Dominicanen 182 (51—131)
Lazaristen 180 (18—162)
Paters v. h. Goddelijk Woord 150 (3—147)
Priesters v. h. H. Hart 142 (2—140)
Capucijnen 130 (25—105)
Scheutisten 124 (42— 82)
Carmelieten 117 (4—113)
Paters v. d. H.H. Harten 112 (2—110)
Montfortanen 109 (0—109)
Kruisheeren 90 (9—81)
Missionarissen van Cadier en Keer 85 (0—85)
Paters v. d. H. Geest 84 (0—84)
Missionarissen v. d. H. Familie 59 (0—59)
Norbertijnen 43 (7—36)
Salesianen 31 (0—31)
Passionisten 26 (4—22)
Benedictijnen 26 (1—25)
Assumptionisten 14 (0—14)
Augustijnen 12 (0—12)
Maristen 12 (0—12)
Ongeschoeide Carmelieten 7 (4—3)
Oblaten v. d. Onbevlekte Ontvangenis 7 (0—7)
Paters v. h. Allerh. Sacrament 7 (0—7)
Conventueelen 5 (0—5)
Vreemde Missiën van Parijs 4 (3—1)
Congreg. O. L. Vr., Moeder van Barmhartigheid 3 (3—0)
Kanunniken van Lateranen 3 (0—3)

Schrijver beschikte over gegevens van 3550 missionarissen.

2. Vertrekjaren:

1400—1500 : 1	1851—1860 : 42	1931 : 105
1500—1600 : 6	1861—1870 : 89	1932 : 119
1600—1700 : 26	1871—1880 : 108	1933 : 124
1700—1800 : 25	1881—1890 : 147	1934 : 124
1801—1810 : 8	1891—1900 : 248	1935 : 147
1811—1820 : 4	1901—1910 : 341	1936 : 157
1821—1830 : 18	1911—1920 : 326	1937 : 141
1831—1840 : 29	1921—1930 : 597	1938 : 200
1841—1850 : 53	1931—1940 : 1319	1939 : 182
		1940 : 10

Schrijver beschikte over de gegevens van 3447 missionarissen.

3. Herkomst:

Provincies:

Noord-Brabant	992	Overijsel	102
Noord-Holland	500	Friesland	61
Zuid-Holland	487	Zeeland	54
Limburg	448	Groningen	28
Gelderland	348	Drenthe	9
Utrecht	133		

Steden:

Amsterdam	235	Breda	46
Rotterdam	111	Haarlem	45
's-Gravenhage	100	Delft	36
Tilburg	92	Leiden	35
Nijmegen	86	Schiedam	35
's-Hertogenbosch	81	Venlo	33
Utrecht	66	Weert	31
Maastricht	53	Arnhem	31

Schrijver kende van 3162 missionarissen de plaats van herkomst.

4. Missiegebied:

	vóór 1900	na 1900	totaal
Afrika	47	703	750
Noord-Amerika	213	65	278
Zuid-Amerika	48	634	682
Australië	14	51	65
Azië	155	398	553
Europa	34	94	128
Nederl.-Oost-Indië	150	650	800
Suriname	73	54	127
Curaçao	107	81	188

Schrijver beschikte over gegevens van 3571 missionarissen.

Missiewetenschappelijk Nieuws. — In 1945 overleed in China Pater E. Bödefeld O. F. M. Hij werd geboren te Beringhausen (Duitschland) in 1884, trad in bij de Franciscanen in 1905, werd priester gewijd in 1912 en vertrok in 1913 naar China. In 1930 werd hij belast met het onderwijs in de missiepastoraal aan het internationaal missie-college der Franciscanen te Rome. In 1934 volgde hij Pater Th. Mittler S.V.D. op als directeur van het tijdschrift, *Collectanea Commissionis Synodalis*; in deze functie vond hij volop gelegenheid om zijn taalkundige, geschiedkundige en cultureele kennis te verrijken en anderen hierin te doen deelen.

In 1946 overleed te Boma (Belgisch Congo) Pater L. Bittremieux C. I. C. M. Hij werd geboren te Sijsele (België) in 1880, sprak zijn geloften uit in de Congregatie van Scheut in 1900, werd priester gewijd in 1906, vertrok naar Congo in 1907. Hij was een groot geleerde en een vruchtbaar schrijver, onder wiens talrijke geschriften we vermelden zijn *Mayombsch Idioticon* (1923—1927) in drie lijvige deelen, dat door de Koninklijke

Vlaamsche Academie werd bekroond ; zijn *Mayombsche Namen*, 2e uitg., Leuven, 1934 ; *La Société secrète des Bakhimba au Mayombe*, Bruxelles, 1936 ; de in 1938 afgesloten Proeve eener Bibliographie van de Missionarissen van Scheut — navolgenswaardig voorbeeld ! — vermeldt op zijn naam 28 boeken en 87 artikelen en deze lijst moet sindsdien nog aangevuld worden. L. Bittremieux was voorzitter van de commissie voor éénmaking der Kikongotalen, lid van het ,,International African Institute'' te Londen enz.

In het najaar van 1946 werd P. Dr. Thomas Ohm O.S.B. (St. Ottilien) tot *gewoon hoogleeraar in de missiologie* aan de universiteit van Münster i.W. benoemd.

Onder de talrijke missiewetenschappelijke publicaties van Prof. Ohm, die altijd de aandacht van deskundigen trokken, vermelden we slechts de volgende werken. Vooreerst zijn proefschrift : *Die Stellung der Heiden zu Natur und Uebernatur nach dem hl. Thomas von Aquin. Eine missionstheoretische Untersuchung*, Münster i.W., 1927. — *Kulturen, Religionen und Missionen in Japan*, Augsburg, 1929. — *Indien und Gott. Religions- und missionskundliche Streifzüge durch Ceylon und Vorderindien*. Salzburg, 1932. Vervolgens schreef hij uitstekende artikelen in verschillende tijdschriften.

De Editions ,,Catholicité'', rue des Frères Vaillant 11, te Lille zijn, onder de stuwende leiding van abbé P. Catrice, begonnen met de publicatie van een reeks brochures over de godsdiensten der wereld. Reeds verschenen : Chan. Masure, *Devant les religions non-chrétiennes* ; Mlle Auboyer, *L'Hinduisme* ; abbé Gérardy, *Le Bouddhisme*; abbé Sauvage, *Le Judaisme*.

BOEKBESPREKING

Fahrenfort, Dr. J. J. — *Het mythische denken in de moderne samenleving*. Inaugurale rede. Groningen, J. B. Wolters 1946.

Het lectoraat voor volkenkunde aan de Amsterdamsche Universiteit is na twaalf jaar in een gewoon hoogleeraarschap omgezet. De ,,strijd'', die bij het overlijden van Prof. Steinmetz tusschen de beide groepen van zijn leerlingen was uitgebroken, is hiermede dus beslecht, en naar men hopen mag : voorgoed. De sociaal-geographen zoowel als de ethnologen hebben elk hun eigen volle professoraat gekregen. Men kan zich over deze oplossing slechts verheugen, naar het mij voorkomt. Als groote koloniseerende mogendheid kan Nederland de ethnologie, ter diepere voorlichting van de overzeesche ambtenaren en bestuurders, onmogelijk missen. En daar komt nog bij, dat Amsterdam tot nu toe in ons land de eenige plaats is, waar de algemeene volkenkunde wordt gedoceerd. De ethnologische leerstoelen te Leiden en te Utrecht zijn, evenals het lectoraat te Wageningen, speciaal op Indonesië ingesteld.

In zijn inaugurale rede stelt Dr. Fahrenfort in het kort het probleem van de primitieve mentaliteit aan de orde, een punt dus dat vanouds reeds de A'damsche school bijzonder dierbaar was. Men kent den stand

der kwestie. De fransche sociologische school, en met name L. Lèvy Bruhl is van meening, dat de natuurvolkeren en de half-cultuurvolkeren een ,,mentalité prélogique" of ,,mythique" bezitten.

Men kent hier geen ,,idées individuelles", doch slechts ,,idées collectives" (Durkheim). En een merkwaardige maar stringent volgehouden ,,loi de participation" maakt het mogelijk, dat hier ook wat naar onze meening slechts op elkaar gelijkt of vaagweg met elkander verband houdt, geheel en al wordt geidentificeerd. De westersche cultuurmensch daarentegen bezit een ,,mentalité scientifique" of ,,expérimentale". De dingen worden hier logisch afgedacht, en er schuilt nu een zekere objectiviteit in de redeneering.

De consequenties die uit L. Bruhl's gedachtengang voortvloeien, zijn zeer belangrijk. Voor de lezers van ons tijdschrift is het meest markante punt wel, dat bewegingen als die van de missie, de zending enz., daarin principieel geen plaats hebben. De kloof tusschen de ,,mentalité prélogique" en de ,,mentalité logique" is immers onoverbrugbaar. Over het aangenomen, enorme verschil in denken, voelen en willen, kan eenvoudig geen missionaris, geen kolonisator heenkomen.

L. Brühl's theorieën hebben zoowel in wetenschappelijke kringen als daarbuiten steeds veel bijval gevonden. Zijn boeken, met groot gemak en onnavolgbare elegantie geschreven, zijn herhaaldelijk herdrukt. Daarnaast heeft het echter ook nooit aan scherpe kritiek ontbroken. Zoo hebben ten onzent Steinmetz, Hofstra, Moclia, G. van Bulck e.a. blijk gegeven, op allerlei punten met den franschen ethnoloog van meening te verschillen.

Een zeer kritisch gestelde bespreking van de ,,mentalité prélogique" gaf ook Dr. Fahrenfort reeds in zijn *Dynamisme en logies denken bij Natuurvolkeren*, 1933. Ditmaal is het den hoogleeraar slechts om een enkel speciaal punt te doen, nl. het essentieele onderscheid dat er tusschen het primitieve denken en het westersche denken zou bestaan, en waarop zooeven reeds gewezen is. Dr. Fahrenfort constateert, dat ook bepaalde westersche gedachtengangen en opvattingen geheel aan de kenmerken van het ,,mythische" denken beantwoorden. Als voorbeelden gelden daarbij de ,,mythen" van de spelling (naar de conservatieve opvatting), die over het koningschap, de titels, het ras. Hoeveel gevoelsmotieven zijn daarin verwerkt! Van hoeveel contradicties getuigen deze! En vooral, hoezeer is men op al dergelijke punten afhankelijk van het milieu waarin men verkeert. ,,Het eenvoudige feit van te behoren tot een groep blijkt de mythenvorming ten zeerste te bevorderen". Een zin als deze laatste kon, mits in het fransch vertaald, regelrecht uit een der werken van L. Brühl zijn genomen. Men begrijpt de conclusie, die Dr. Fahrenfort tenslotte trekt. Het door de fransche school aangenomen principieele verschil is slechts een fictie. Er moge een typologische distinctie tusschen het westersche en het primitieve denken bestaan, essentieel is deze niet.

Men kan deze laatste gevolgtrekking aanvaarden, zonder door de voorafgaande redeneering sterk te zijn getroffen. Het denken der natuurvolkeren is beurtelings vergeleken met dat der kinderen, der schizophrene typen, der kunstenaars. Een kern van waarheid schuilt er zeker telkens in dergelijke parallellismen. Het onaangename echter is, dat men onmogelijk

precies de grens daarvan kan aangeven ten opzichte van de onwaarheid die eveneens duidelijk daarin verborgen ligt. Een ander punt is nog, dat hier twee grootheden met elkander vergeleken worden, die geen van beide scherp gedefinieerd zijn. L. Brühl heeft — blijkbaar met opzet — de kenmerken van het ,,mythische'' denken steeds zeer algemeen en vaag gehouden. En welke geleerde zou het wagen, nauwkeurig vast te stellen wat onder ,,het'' westersche denken moet worden verstaan ? Zoo blijven de conclusies dus steeds negatief. Men weet wel hoe het niet, maar niet hoe het wel is. En alleen dit laatste brengt toch de wetenschap vooruit. ,,On ne détruit que ce qu'on remplace'', schrijft Comte.

Den veiligsten weg om op dit punt tot resultaat te komen hebben daarom m.i. psychologen als Lindworsky en Werner gekozen. Zij hebben eerst het ,,primitieve'' denken als zoodanig ontleed, om pas daarna tot de onvermijdelijke comparatie met de moderne West-europeanen over te gaan. Ook Maritain komt overigens, en wel langs zuiver philosophischen weg, tot juist dezelfde conclusies als zij. De primitieve en de westersche intelligentie, zoo verklaart de laatste, zijn geheel van dezelfde natuur. In de wijze en den stijl der activiteit bestaat hier echter een typisch verschil, dat hij zeer fijn als een verschil in ,,klimaat'' karakteriseert. ,,(Dans) notre état logique les sensations, les images, les idées sont *solaires*, engagées dans le psychisme lumineux et régulier de l'intelligence et de ses lois de gravitation. Dans l'état magique, elles étaient *nocturnes*, engagées dans le psychisme fluide et crépusculaire de l'imagination, et d'une expérience étonnament puissante mais toute vécue et — pour autant qu'objet de réflexion — rêvée'' (Quatres essais sur l'esprit dans sa condition charnelle, 1939, 93).

J. WILS.

Straelen, H. van — S. V. D. — *Terug uit Japansche interneering.* Uitgeverij H. Nelissen, Bilthoven. 1945. — 3.90.

Deze publicatie van Pater Verstraelen is een boek met een dubbel thema, waarvan het laatste verreweg het belangrijkste is. Het eerste deel geeft een relaas over zijn interneering in Japan, toen Nederland aan dit land den oorlog had verklaard, het andere gedeelte handelt over de toekomst der Kerk in het Verre Oosten. Het eerste gedeelte is derhalve een zoogenaamd oorlogsboek, maar met een hooge Christelijke levensbeschouwing. Hij wil een onpartijdig verslag uitbrengen, waaraan de ,,verfoeielijke idee van de heilige haat'' vreemd is. Deze interneering deed alle klassenverschillen onder de gedetineerden vervallen. ,,Wij moesten allen op elkaar steunen. Titels, beroemdheid, rijkdom, naam en stand vielen als vodden van ons af.'' Aangrijpend is het hoofdstuk over de begrafenis van onzen gezant te Tokio, generaal J. C. Pabst. Zeer juiste opvattingen ontwikkelt de auteur over de naoorlogsche verhouding tusschen Oost en West. Het zal dan moeten gaan zonder de irriteerende gedachten van den ,,kolonisator'' en de ,,gekoloniseerde'', van den ,,vreemden overheerscher'' en de ,,inheemsche onderdanen''. De verhouding moet op een hooger niveau komen, niet hoofdzakelijk uit handelsrelaties bestaan, maar vooral uit intellectueel en geestelijk contact.

Deze gedachten vormen den overgang naar het tweede gedeelte, waar de vooruitzichten van de Kerk in het Verre Oosten besproken worden. De Oosterling, aldus de auteur, voelt zich in cultuur dieper, hooger, en ouder, maar tegelijk een jonger, levenskrachtig volk, terwijl zij onze cultuur als ziekelijk en overbeschaafd aanvoelen, die uitsterft. Daarom zal de Kerk, zooals die zich in de Westersche landen ontwikkeld heeft, nooit tot de Oostersche ziel doordringen. De schrijver preciseert zijn standpunt inzake deze aanpassing aldus : ,,er zijn bijna geen grenzen aan de mogelijkheid der aanpassing, uitgezonderd natuurlijk op het gebied van geloof en zeden. ,,Even tevoren bezigt hij evenwel een zin, die in het licht van dezen zin vreemd aandoet. De auteur beweert daarin, dat de Japanners de Westersche woorden en vormen, waarin wij den inhoud van onzen Godsdienst uitdrukken wel aannemen, maar diep in hun binnenste blijven zij er vreemd aan, ,,zij blijven buiten het bereik van hun intellectueel bevattingsvermogen." Hiermede wil de auteur toch niet bevestigen de reeds versleten uitdrukking : Oost is Oost en West is West ?

Ik geloof dat de auteur zich hier een weinig te kras heeft uitgedrukt. Ik wil in dezen samenhang slechts wijzen op de jurisprudentie, waar de Japanners onder invloed en scholing van het Westen de Japansche zeden en gewoonten wel met Westersche exactheid en scherpte hebben gecodificeerd, terwijl het Japansche zeden gebleven zijn. Zoo zal het toch ook niet boven het bevattingsvermogen der Japanners gaan, evenmin als boven hun kunnen, wanneer zij de zuivere terminologie en de afgepaste formules, waarin het Westen de geloofswaarheden heeft gegoten, zouden overnemen met een klaar inzicht en volledig begrijpen. Dit zal dan echter alras tot eigensoortige reacties of geestesuitingen leiden, (ik denk aan de Oostersche mystiek) of tot uiterlijke verschijningsvormen, aangepast aan de zinrijke en stijlvolle Japansche of Chineesche vormen. Is de schrijver verder niet te optimistisch in zijn verwachting, dat binnen de eerst volgende vijf-en-twintig jaar een aanzienlijk deel van het College van Kardinalen uit Oosterlingen zal bestaan ? Rome pleegt zeer bedaard en bedachtzaam te zijn.

Mogen deze paar opmerkingen, die ik meende te moeten maken, toch niet wegnemen de totaal indruk van het boek, die voortreffelijk is. Uit deze bladzijde ademen u tegen de geur van de ziel van een ideaal priester-missionaris met wereldwijde aspiraties, veelzijdige ervaring en een diepe liefde voor Christus en Zijn Kerk. B. VROKLAGE.

Dr. J. Kunst. — *The Peoples of th: Indian Archipelago.* Leiden, E. J. Brill, 1946.

Op zeer bevattelijke wijze heeft Kunst in slechts negen bladzijden een overzicht gegeven van de verschillende rassen met hun beschavingstypen, die den Archipel bewonen. Na de praehistorische vondsten van Dubois en Koeningswald kort besproken te hebben, behandelt hij de neolithische cultuur en gaat dan over tot een korte typeering van de verschillende rassen, die in den tegenwoordigen tijd den Archipel bevolken zooals de Weddiden, Proto- en Deutero-Maliden, en de Papoeiden en Melanide elementen op Nieuw-Guinea. Na de voornaamste vreemde

volken opgesomd te hebben besluit een fraaie collectie foto's en twee overzichtskaarten dit populair geschreven werkje.

B. VROKLAGE.

J. Kunst. — *Een en ander over de muziek en den dans op de Kei-eilanden.* — Amsterdam, 1945.

J. Kunst. — *Muziek en dans in de Buitengewesten.* — Leiden, 1946.

De bekende musicoloog J. Kunst heeft in de Mededeelingen van de „Koninklijke Vereeniging Indisch Instituut" twee deeltjes van de afd. Volkenkunde, de nummers 18 en 20, doen verschijnen. Het eerste deeltje handelend over de muziek en dans op de Kei-eilanden is een samenstelling uit de litteratuur over muziekinstrumenten en dansen aangevuld met eigen notities van den auteur tijdens een korte reis naar deze eilanden gemaakt. Eenige voortreffelijk gekozen illustraties komen dit werkje zeer ten goede. Ondanks de vele bizonderheden, die de verhandeling bevat, blijkt duidelijk dat een langer bezoek van een musicoloog zeer gewenscht zou zijn. Zeer welkom is de chronologisch geordende bibliographie betreffende de Zuid-oost-Aziatische keteltrommen op het einde aan dit werkje toegevoegd. Deze lijst zou nog vollediger geweest zijn, indien ook mijn artikel in Anthropos 1936 verschenen, vernoemd ware geweest, waar deze trommels met de huizenbouw, ornamentiek en het doodenschip in Zuidoost-Azië en de Zuidzee cultuurhistorisch vergeleken worden.

De tweede brochure behandelt de muziek en dans in de Buitengewesten en wel datgene, wat Kunst zelf daarvan heeft kunnen opteekenen tijdens zijn tochten door den Archipel. Dit is een zeer belangrijke verzameling van gegevens, waaraan de verschillende onderzoekers zich kunnen oriënteeren, om gewaar te worden, wat nog onbekend is. Terecht eindigt de auteur: „Uit het bovenstaande overzicht, heeft men de beknoptheid ten spijt, nochtans kunnen ontwaren, dat er hier en daar in den Archipel nog veel merkwaardigs en schoons leeft. Het is echter als gezegd, „stervende schoonheid". Acht-en-veertig met smaak en afwisseling gekozen afbeeldingen illustreeren den tekst.

B. VROKLAGE.

W. v. Bekkum, S.V.D. — *Manggaraische kunst.* — Mededeeling van de „Koninklijke Vereeniging Indisch Instituut te Amsterdam" Afd. Volkenkunde 21. — Leiden, 1946.

Den opzet van dit werkje drukt de auteur zelf uit met de woorden: „Op het gebied van houtsnij- en beeldhouwwerk zeggen foto's dikwijls meer dan eenige bladzijden tekst, vooral, wanneer men zich meent te moeten beperken tot een louter beschrijvende, derhalve ethnografische taak, en zich van het maken van conclusies — taak bij uitstek van de ethnologie — onthoudt. Het volgende wil niet meer zijn dan een korte toelichting bij de opnamen indertijd door mij gemaakt." Dit verklaart waarom er nauwelijks 8 bladzijden tekst bij 52 foto's gegeven worden!

B. VROKLAGE.

Imprimatur: J. C. VAN OVERBEEK,
Libr. cens. ad hoc.
St. Michiels-Gestel, 31 Januari 1947.

KATHOLIEKE INSTELLINGEN VOOR HOOGER ONDERWIJS IN DE MISSIEGEBIEDEN.

De katholieke instellingen voor hooger onderwijs in de missiegebieden [1]) zijn pas sinds de tweede helft van de vorige eeuw ontstaan.

Een uitzondering op het gezegde vormt de *St.Thomas-universiteit te Manila.* [2]) Ofschoon de Philippijnen geen missieland vormen in de kerkrechtelijke beteekenis van het woord, vindt men er toch nog streken met groote heidensche vlekken, die voor Rome aanleiding waren verschillende Orden en Congregaties te bewegen om gedeelten van het Philippijnsche arbeidsveld in bewerking te nemen. Een van de eerste Dominicaner-missionarissen op de Philippijnen, Fray Miguel de Benavidez, die in 1605 als aartsbisschop van Manila stierf, vatte reeds het plan op om in de hoofdstad van dit eilanden-rijk een universiteit op te richten. Enkele jaren na zijn dood werd het college van den H. Rozenkrans geopend (1611), dat twee jaar later in ,,Colegio de Santo Tomas'' werd omgedoopt. Men gaf er onderwijs in wijsbegeerte, godgeleerdheid, vrije kunsten, later ook in grammatica en humaniora. Het college stelde zich voornamelijk de vorming van een wetenschappelijk-onderlegden clerus ten doel.

Reeds in 1619 ontving het college voor de eerste maal van Paus Pius V het recht om gedurende tien jaren academische graden te verleenen. In 1645 verhief Paus Innocentius X het tot een onderwijsinrichting met den status en de rechten van een universiteit, terwijl de Spaansche koning het reeds vroeger als zoodanig had erkend. Nog tegenwoordig draagt deze, nog steeds door de Dominicanen geleide universiteit den titel van : Real y Pontificia Universidad. Een verdere uitbouw volgde in 1734, toen men leerstoelen oprichtte voor canoniek en Romeinsch recht en enkele jaren later voor Spaansch en Philippijnsch recht. Na eenige vergeefsche

---

[1]) J. Grisar S. J. *Die katholische Hochschulbewegung auszerhalb Deutschlands* St. d. Z. 109 (1925) 36—55. - J. Thauren S. V. D. *Mission und höheres Bildungswesen in den Heidenländern.* Congressus internat. Academicorum pro Missionibus. Ljubljana, Jugoslavia, 1930, p. 89—106. P. Muschard *Die Förderung der kirchlichen Wissenschaft durch die Päpste Benedikt XV und Pius XI.* Theol Quartalschr. 114 (1933) 545—559 ; 115 (1934) 151—214 ; 361—396 ; 116 (1935) 203—219. — J. Wiget, S. J. *Das höhere Schulwesen in der neuen Missionsgeschichte.* Missionsjahrbuch der Schweiz 5 (1938) 23—39.

[2]) A. Santamaria O. P. *Documentos históricos de la Universidad de Santo Tomás de Manila,* 1930. *Estudios históricos de la Universidad de Santo Tomás de Manila.* Manila, 1938.

pogingen slaagde men er in 1871 in, een medische faculteit op te richten.

De universiteit van Manila was hoofdzakelijk voor de Spaansche landverhuizers bestemd, ofschoon haar poorten ook altijd voor de mestiezen en Philippino's openstonden ; mettertijd begonnen dezen ook in grooter aantal het onderwijs te volgen.

Tijdens den Spaansch—Amerikaanschen oorlog en de daarmede gepaard gaande opstanden (1898—1899) werd de St. Thomas-universiteit gesloten, maar in laatstgenoemd jaar op bevel van Paus Leo XIII met goedkeuring van den toenmaligen president weer geopend. De Amerikanen, de nieuwe meesters van de Philippijnen, erkenden in den loop der jaren de afzonderlijke faculteiten.

Vóór den oorlog telde deze universiteit, die over groote klinieken en kostbare laboratoria, een welvoorziene bibliotheek en een goed geoutilleerde drukkerij beschikte, de volgende faculteiten: godgeleerdheid, wijsbegeerte, canoniek recht, rechtsgeleerdheid, medicijnen en pharmacologie. Zij werd door bijna 5000 studenten bezocht, van wie de meeste katholiek waren ; haar gebouwen, die gedurende den oorlog voor interneeringsdoeleinden werden gebruikt, liepen bij de bevrijding veel schade op.

De universiteit van Manila is de belangrijkste schepping van de Dominicanen in de missiegebieden en vormt een bolwerk voor de Kerk op de door dwaling, scheuring en ongeloof zoozeer bedreigde Philippijnsche eilanden.

Een belangrijke instelling voor hooger onderwijs in het Nabije Oosten is de *St. Joseph-universiteit te Beiroet.* [1]) In 1846 openden Fransche Jezuïeten te Ghazir (Libanon) een seminarie voor de opleiding van toekomstige priesters van den Armeenschen, Maronitischen, Griekschen en Syrischen ritus ; in 1855 richtten zij daarnaast een college voor leeken-studenten op. Weldra bleek, dat het plaatsje te ver verwijderd lag van de in economisch, intellectueel en godsdienstig opzicht belangrijke stad Beiroet, waarheen in 1895 de instellingen werden verplaatst. Den 25n Febr. 1881 schonk Paus Leo XIII het recht om academische graden te verleenen in philosophie en theologie; dit beschouwt men als den geboortedag van de St. Joseph-universiteit. Naar aanleiding van de constitutie ,,Deus scientiarum Dominus" (24 Mei 1931) werden de statuten herzien en richtte men

[1]) J. B. Piolet, *L'Université de Saint-Joseph de Beyrouth à l'occasion de son Cinquantenaire.* R. H. M. 3 (1926) 52—91. —*Annuaire de l'Université Saint-Joseph.* Année 1943. Livret de l'Etudiant. Beyrouth.

een afzonderlijke theologische faculteit op ; de philosophie geldt hiervoor als de normale voorbereiding, zonder dat men hierin sindsdien academische graden verleent.

In 1883 werd, tengevolge van een overeenkomst tusschen het Fransch gouvernement en de Jezuïeten-missionarissen in Syrië, te te Beiroet een ,,Ecole française de médecine'' geopend, die in 1888 tot medische faculteit werd verheven ; sinds de toevoeging van het onderwijs in de pharmacie werd zij ,,Faculté française de médecine et pharmacie'' genoemd. [1]) Vanaf 1931 geeft zij een tijdschrift uit, de ,,Annales de la faculté française de médecine de Beyrouth'' en tijdens den oorlog werden belangrijke verbeteringen in haar onderwijs en onderzoek aangebracht.

In 1902 verrees de ,,Faculté Orientale'', die in 1906 de ,,Mélanges de la Faculté Orientale'' begon te publiceeren. Bij de oprichting van het Bijbelinstituut te Rome werden verschillende professoren van deze Oostersche faculteit te Beiroet ontboden om aldaar Oostersche talen te onderwijzen. Sinds 1937 noemt men deze faculteit ,,Institut de Lettres Orientales'', waarvoor in 1939 een afzonderlijk bibliotheekgebouw in gebruik werd genomen, hetwelk kostbare handschriften bevat.

In 1913 ontstonden, min of meer als filialen der universiteitet van Lyon, de ,,Ecole française de Droit'', die sinds 1942 gerechtigd is, ,,diplômes d'études supérieures de Droit public et d'économie politique'' te verleenen, — en de ,,Ecole française d' Ingénieurs'', waarbij in 1942 een industriëele afdeeling werd opgericht.

Als belangrijke instelling van de St. Joseph-universiteit, die ongeveer 600 studenten telt, verdienen de katholieke drukkerij [2]), waarvan het eerste begin uit 1847 dateert, en het astronomisch en meterologisch observatorium, dat in 1907 te Ksara werd opgericht, een afzonderlijke vermelding. Bekend zijn ook haar geologische [3]) en archeologische onderzoekingen, het in 1898 opgerichte Arabisch tijdschrift ,,Al-Machriq'' en de voortreffelijke ,,Mélanges de l'Université Saint-Joseph''.

De instellingen voor hooger onderwijs in Voor-Indië dragen

---

[1]) J. Vernet. *La Médecine au pays des Missions. Histoire de la faculté de médecine et de pharmacie à l'Université catholique St. Joseph de Beyrouth.* R. H. M. 7 (1930) 356—383.

[2]) *Catalogue général de l'Imprimerie Catholique.* Beyrouth, 1924.

[3]) G. Zumoffen S.J. *Géologie du Liban.* Paris, 1926.

een eigen karakter[1]). Men kan hieraan niet de gebruikelijke maatstaven aanleggen, want Indië heeft niet het universitair systeem van het Europeesche vasteland overgenomen, maar zijn hoogeschoolwezen naar het Engelsche model ingericht. Om het hooger onderwijs onder het bereik van de bevolking te brengen, waarvoor de universiteiten zelf wegens de kosten of den afstand niet in aanmerking komen, heeft men universitaire colleges (University Colleges) opgericht, die geaffiliëerd zijn aan de eigenlijke universiteiten. Deze laatste stellen het studieprogram op en nemen de examens af, terwijl het onderwijs in de aangesloten colleges wordt gegeven.

Wat het onderwijs betreft, bereiden de Arts-Colleges vooreerst in een tweejarigen cursus ter vervolmaking van de algemeene ontwikkeling op het „intermediate examen" voor ; instellingen, die slechts dezen voorbereidenden cursus geven, worden colleges van den tweeden graad genoemd. De colleges van den eersten graad daarentegen bereiden bovendien in twee volgende studiejaren voor op het B.A. (Bachelor of Arts-) examen, waarop na wederom twee jaren studie het M. A. (Master of Arts-) examen kan afgelegd worden. Velen beëindigen hun studie na het afleggen van het B. A.-examen ; voor de promotie wordt na het M.A.- examen nog de publicatie van een proefschrift vereischt. Naast deze meer wijsgeerig-gerichte studierichting bestaat er ook een leergang van natuurwetenschappen met den graad van B. Sc. en M. Sc., d.w.z. Bachelor en Master of Science. Ofschoon in het domein der universiteit van Calcutta de benaming van colleges van den eersten en van den tweeden graad niet in gebruik schijnt te zijn, doet men goed deze benaming te behouden en dit onderscheid te maken.

Met de oprichting van universitaire colleges in Indië zijn de Protestanten ons vóór geweest. In 1830 opende de Schotsche predikant, Dr. Alexander Duff, te Calcutta een Engelsche school met de bedoeling om jongelingen van de hoogere kasten op te leiden en open te stellen voor den invloed van het christelijk geloof. Het voorbeeld van Calcutta vond weldra navolging te Madras en te Bombay, en overal met succes.

De Katholieken bleven echter niet achter en wij bezitten thans in voor-Indië een tiental universitaire colleges van den eersten rang, die alle met de staatsuniversiteiten van Calcutta, Bombay en Madras zijn verbonden ; deze colleges onthouden zich weliswaar van rechtstreeksch bekeeringswerk, maar oefenen een onmiskenbaren

[1]) W. Sierp S. J. *Von einer indischen Universität.* St. d. Z. 96/1918/515—529.

invloed uit op de geestesvorming van hun meerendeels niet-katholieke studenten. [1]).

Het oudste katholieke universitair college in Indië is het *St. Franciscus Xaverius-college te Calcutta.* In 1835 werd het voor het eerst door Engelsche Jezuïeten geopend; het moest echter wegens plaatsgebrek weldra verplaatst worden en telde binnen de tien jaar reeds 300 leerlingen. Na een veertienjarige onderbreking werd het in 1860 door Belgische Jezuïeten opnieuw geopend; terwijl het tot dusver slechts een hoogere middelbare school (High School) was geweest, werd het thans een universitair college. Verschillende professoren hebben zich op physisch, metereologisch, astronomisch en philosophisch gebied — denk voor dit laatste aan het tijdschrift The Light of the East — groote verdiensten verworven; de sterrenwacht bezit de beste instumenten van het geheele land; in 1944 werd er een Oostersch instituut aan verbonden ter bevordering van intellectueel contact tusschen de katholieken en de ontwikkelde Hindoes en Mohammedanen. Het college telt ongeveer 1500 studenten, van wie een derde gedeelte katholiek is en de overige meerendeels Protestant zijn.

Het meer katholieke Zuiden van Indië is rijker aan universitaire colleges, waarvan het beroemdste het *St. Joseph-college van Trichinopoly* is. In 1844 werd het als High School met Fransch schoolprogram te Negapatam vooral voor leerlingen uit het nabijgelegen Pondichéry opgericht. Later in een college naar Engelsch model veranderd, nam het aanvankelijk uitsluitend katholieke leerlingen op en trachtte zijn onafhankelijkheid ten opzichte van de regeering te handhaven; tot 1866 bleef zijn invloed zeer beperkt. In dit jaar opende het college zijn poorten ook voor de Hindoes en werd het geaffiliëerd aan de universiteit van Madras. In 1883 verplaatste men het college naar Trichinopoly, waar het gevestigd werd in de nabijheid van den heiligen tempelberg. Thans bedraagt het aantal studenten ongeveer 2500.

De stichting van het *St. Aloysiuscollege te Mangalore* dateert van 1880; vijf jaar later verrees een nieuw gebouw op den top van den hoogsten heuvel der stad. In 1887 werd het college geaffiliëerd aan de universiteit van Madras. Dit telt tegenwoordig ongeveer 500 studenten.

Het in 1925 opgerichte *Loyola-college te Madras* vormt met

[1]) J. Mahé S. J., *Le Rôle des Ecoles et des Collèges dans la conversion.* Il Pensiero Missionario 5 (1933) 392—409.

zijn machtig universiteitsgebouw, zijn woningen voor honderden studenten, zijn laboratoria en zijn groote kerk een ,,cité universitaire".

Naast de genoemde colleges bezit het Zuiden van Indië nog het *St. Berchmans-college te Changanacherry*, het *St. Thomas-college te Trichur*, het *St Franciscus-Xaverius-college te Palamcottah*, het *St. Joseph- college te Bangalore* en het in 1946 door de Société des Missions Etrangères van Parijs opgerichte *St. Philomena-college te Mysore.*

Aan de Westkust van Indië ligt het groote *St. Franciscus-Xaverius-college te Bombay*, dat door Duitsche en Zwitsersche Jezuïeten werd opgericht. In 1870 begonnen de hoogere- middelbare-school-cursussen in den imposanten Gothischen bouw uit donkeren basaltsteen opgetrokken. In 1891 werd voor het universitair college een afzonderlijk gebouw opgericht. Het stijgend aantal studenten noopte tot verderen uitbouw. Nadat de Duitsche missionarissen gedurende den vorigen oorlog waren uitgewezen, namen Spaansche Jezuïeten het bestuur van deze instelling over.

Al de genoemde colleges staan onder leiding van Jezuïeten, behoorend tot verschillende nationaliteiten, met uitzondering van het college te Mysore, hetwelk de Priesters van de Vreemde Missiën van Parijs beheeren, die ook het St. Joseph-college te Bangalore hebben gesticht en aanvankelijk geleid.

Momenteel worden er ernstige pogingen in het werk gesteld om in Indië een eigenlijke katholieke universiteit te stichten [1]), die de koepel zou vormen op alle missiescholen. In 1946 publiceerde Mgr. Pothakamury, bisschop van Bangalore, in het Amerikaansch tijdschrift ,,Medical Missionary" een artikel, waarin hij waardeerende woorden wijdde aan het werk van de Society of Medical Missionaries, maar tevens betoogde, dat op dit gebied slechts belangrijk en blijvend resultaat zal geboekt kunnen worden, als Indië een katholieke medische faculteit bezit. Verschillende jongelui zouden medicijnen willen gaan studeeren, maar tengevolge van den ,,numerus clausus" worden Hindoes, Mohammedanen en Christenen aan de staatsuniversiteiten slechts in beperkt aantal toegelaten en wel naargelang hun totale getalsterkte ; en men weet, dat de Christenen ten opzichte van de Mohammedanen en nog meer ten opzichte van de Hindoes in Indië slechts een geringe minderheid vormen. Boven-

---

[1]) Eagleton, *Une université catholique aux Indes.* Rythmes du monde 1 (1946) 73—81.

dien is de oprichting van een katholieke medische faculteit gewenscht om aan de toekomstige medici een godsdienstige en zedelijke vorming te garandeeren. Ten slotte zou speciaal voor de medische opleiding van vrouwelijke religieuzen zoo'n instelling een uitkomst en een zegen beteekenen.

Uit de desbetreffende opgaven van het Catholic Directory of India omtrent Ceylon blijkt niet duidelijk, welke instellingen werkelijk universitaire colleges zijn en welke niet. In elk geval bedienen de Paters Oblaten van de Onbevlekte Ontvangenis van Maria het *St. Joseph-college te Colombo* dat in alle cursussen tezamen ongeveer 2000 studenten telt.

China bezit thans drie katholieke instellingen van hooger onderwijs, waaraan overigens verschillende niet-katholieke professoren zijn verbonden en die door meerendeels niet-katholieke studenten worden bezocht. [1])

De oudste is de *Aurora-universiteit te Shanghai* [2]). Het begin hiervan moet men in 1903 plaatsen. Een katholiek Chinees, Ma-Siang-Pe, drong aan op de opening van de school. De leiding hield hij ten deele zelf in handen en het studieprogram zouden de Jezuïeten verzorgen, die sinds 1842 te Zikawei een missie-centrum [3]) en sinds 1892 een sterrenwacht bezaten. Maar reeds na twee jaar moest men de school sluiten, omdat de studenten hun te hoog-gespannen schoolplannen wilden doorzetten; zij verlangden o.a. in een tweejarigen cursus, behalve Latijn en philosophie, nog Fransch, Engelsch, Duitsch, Italiaansch, Russisch enz. te leeren. Enkele maanden later werd de school heropend ; leiding en leering berustten voortaan praktisch bij de Jezuïeten. In 1908 verplaatste men de onderwijsinrichting van Zikawei naar Lokawei in de stad Shanghai. Weliswaar daalde het aantal leerlingen een tijdlang wegens plaatsgebrek, maar de nieuwe plaats bood de mogelijkheid voor systematischen uitbouw van de universiteit.

Na de omwenteling van 1911 trachtte de Aurora zich door de republikeinsche regeering officiëel als universiteit te doen erkennen, hetgeen geleidelijk ook geschiedde. Weldra werd een medische facul-

[1]) K. Werth, P. S. M. *Die katholischen Hochschulen in China.* M.R. 3 (1940) 218—224.

[2]) *Aurora University of Shanghai.* Coll. Comm. Syn. 11 (1938) 1137—1143.

[3]) Hier begonnen de Fransche Jezuïeten in het begin van deze eeuw met de uitgave van een verzameling wetenschappelijke monographieën : *Variétés Sinologiques*, over de geschiedenis, de cultuur en den godsdienst van China, waarvan reeds meer dan zestig deelen verschenen zijn.

teit opgericht en twee jaar later de universiteit in drie faculteiten gesplitst: rechtgeleerdheid, genees- en tandheelkunde, wis- en natuurkunde met ingenieursopleiding. Het docentencorps bestaat zoowel uit priesters als uit leeken, uit Franschen en Chineezen.

De Aurora-universiteit, waarmede de beroemde sterrenwacht te Zikawei [1]) verbonden is, telt althans ruim duizend studenten, van wie ongeveer een vierde katholiek is. Gedurende de laatste jaren zijn talrijke ingenieurs, artsen en diplomaten aan deze universiteit afgestudeerd, die bij hun landgenooten hoog in aanzien staan. In 1937 werd de middelbare school der Dames du Sacré Coeur uitgebouwd tot het Aurora-College for Women en aan de universiteit verbonden.

In 1920 bezocht een Amerikaansche priester, G. B. O' Toole China om zich van het onderwijs aldaar op de hoogte te stellen. Te Peking ontmoette hij den katholieken Chinees Vincentius Ying Lien-chih, die reeds in 1912 tot Paus Pius X het verzoek had gericht om te Peking een katholieke universiteit op te richten. In 1921 stelde de toenmalige Secretaris van de Propaganda zich in verbinding met den Abbas Primas der Benedictijnen te Rome en stelde voor, de toekomstige universiteit aan de Amerikaansch-Cassineesche Congregatie toe te vertrouwen.

Nadat in 1925 reeds een voorbereidende cursus was geopend, kon in 1927 het eigenlijk universitair onderwijs beginnen. De officiëele Engelsche titel van de onderwijsinrichting luidt : *Catholic University of Peking*, terwijl de officiëele Chineesche titel is: *Fu Jen da Hsueh.* [2])

Aanvankelijk telde de katholieke universiteit van Peking slechts één faculteit, nl. die van de letteren. Tengevolge van nieuwe bepalingen van het ministerie van onderwijs haastten de Benedictijnen zich in 1929 twee andere faculteiten op te richten, nl. een natuurwetenschappelijke en een opvoedkundige. In de jaren 1929—1930 werd een nieuw universiteitsgebouw opgetrokken, volgens het ontwerp van den Nederlander Dom Adelbert Gresnigt O.S.B., hetwelk de Chineesche met de Westersche architectuur verbond. In 1931 werd de universiteit definitief door de Chineesche regeering erkend.

In 1933 droeg Rome de leiding van deze universiteit over aan

[1]) Jean Brunhes, *Les Travaux des Jésuites à l'Observatoire de Zi-ka-wei.* R.H.M. 1 (1924) 26—38.

[2]) De beide laatste woorden beteekenen universiteit; Fu Jen beteekent zooveel als het bevorderen van de studiën, die iemand tot een volledigen mensch maken. H. Kroes S.V.D. *Vorming der toekomstige leiders van China.* D. K. M. 67 (1946—1947) 102, 119, 132, 154, 164.

het Gezelschap van het Goddelijk Woord, welks missionarissen het werk van de Amerikaansche Benedictijnen voortzetten en uitbouwden. Zij splitsten de bestaande faculteiten in verschillende afdeelingen en wisten aan de universiteit de volgende instellingen te verbinden: een jongensgymnasium, gevestigd in de vroegere universiteitsgebouwen, het voormalig paleis van prins Ts'ai T'ao, en een meisjesgymnasium; een microbiologisch laboratorium, waar de Weigl-entstof tegen de gevreesde vlektyphus wordt bereid; [1]) een afdeeling voor Chineesche profane en christelijke kunst; [2]) een *Collegium Sinicum Ecclesiasticum* (Fu Jen University Clerical Academy), in 1938 door den Apostolischen Delegaat, Mgr. Zanin, opgericht voor de verdere vorming van Chineesche seminarie-professoren; een museum voor Oost-Aziatische ethnologie (1940) met het orgaan: Folklore studies (1942). Nog staat een uitbreiding van de universiteit met een medische, technische en landbouwwetenschappelijke faculteit op het program.

Sinds 1926 brengt het *Bulletin of the Catholic University of Peking* naast universiteits-mededeelingen ook wetenschappelijke bijdragen. Sinds 1929 verschijnt in het Chineesch het tijdschrift *Fu Jen Hsueh Chih*, Sinological Journal, dat sinologische bijdragen publiceert. En in 1935 richtte Dr. F. X. Biallas S.V.D. met medewerking van enkele professoren en Chineesche en Europeesche vakgeleerden het halfjaarlijksch tijdschrift, de monumentale *Monumenta Serica* op, met den ondertitel: Journal of Oriental Studies of the Catholic University of Peking. Niet slechts wat het uiterlijk formaat en den druk betreft vormen deze omvangrijke banden een indrukwekkende prestatie, maar de inhoud van de bijdragen staat ook op hoog wetenschappelijk peil; goeddeels zijn deze bijdragen van praehistorischen, kunsthistorischen, letterkundigen en godsdienstwetenschappelijken aard, maar sommige raken ook rechtstreeks of onrechtstreeks de Chineesche missiegeschiedenis. Nog deed Prof. H. Kroes S.V.D. van de Fu Jen, met medewerking van talrijke Chineesche geleerden, een Chineesche katholieke encyclopaedie in vier deelen, elk van ongeveer 1500 bladzijden, verschijnen. [3])

Volgens de nieuwste gegevens telt de katholieke universiteit van Peking ruim 2500 studenten, van wie bijna tien procent katholiek is.

De *Industrie- en Handelshoogeschool te Tientsin*, die echter geen

[1]) J. B. Aufhauser, *Im Flecktyphuslaboratorium zu Peiping*. Kath. Missionsärtzliche Fürsorge, 1940, S. 69—72.
[2]) M. Adams, *A new School of Christian Art*. C.C.S. 11 (1938) 1161—1168.
[3]) *Catalogue of the Catholic University of Peking*, 1936—1937. Peking, 1937.

aanspraak mag maken op den titel van universiteit, begon in 1923 met een voorbereidenden cursus van 50 leerlingen en in 1925 met het hooger onderwijs. In 1933 erkende de regeering haar examens. Terwijl het aantal studenten gestadig toenam — thans beloopt het meer dan duizend, van wie bijna 200 katholieken — steeg ook het aanzien van dit Institut des Hautes Etudes, dat door Fransche Jezuïeten werd opgericht. Men engageert reeds de studenten, alvorens deze afgestudeerd zijn, voor de rijksdiensten, openbare werken, spoorwegen, mijnen, waterwerken, architectenbureaux enz. Maarschalk Tsjang-Kai-Tsjek heeft tijdens en na den oorlog herhaaldelijk openlijk blijk gegeven van zijn waardeering voor dit instituut, hetwelk voor heel China van belang is.

Tot de wetenschappelijke faam van dit instituut hebben met name de Jezuïeten Licent [1]) en Teilhard de Chardin bijgedragen, die met hun natuurwetenschappelijk onderzoek en vooral door de oprichting van het wereldberoemde museum Hoangho-Paiho een internationale vermaardheid verwierven.

De vestiging van een katholieke universiteit in Japan had met talrijke moeilijkheden te kampen. Op aansporing van Paus Pius X togen in 1908 enkele Jezuïeten naar Japan, in 1910 gevolgd door Pater H. Hoffmann, die in 1913 de *Jochi Daigaku* (hoogeschool der wijsheid) te *Tokio* [2]) opende, waarvan hij tot zijn dood (1937) de rector bleef. De houding van de Japansche autoriteiten was hoffelijk, maar gereserveerd. Kort na den vorigen oorlog verlangde de regeering van bijzondere universiteiten de storting van een groote som gelds. In 1923 maakte een groote aardbeving de slooping van de universiteitsgebouwen noodzakelijk; de nieuwe gebouwen werden in Tokio's voorstad, Yotsuya-Mitsuka, opgetrokken. In 1928 kreeg de Sophia-universiteit, zooals zij vaak genoemd wordt, de officiële erkenning door den staat. Thans telt zij verschillende faculteiten, o.a. letteren en wijsbegeerte, economie, administratieve wetenschappen en theologie. Het tegenwoordig aantal studenten bedraagt ongeveer 800; dit is weliswaar minder dan voor den oorlog, maar de bevolking van de hoofdstad zelf is ook van 7 op 2 millioen gedaald. Bovendien trekken conferenties (University Extension Lectures), waarin vraagstukken van maat-

[1]) E. Licent S. J. *Dix Années de séjour (1914-1923) et d'exploration dans le Bassin du FleuveJaune, du Pai Yo et des autres tributaires du Golfe du Pei tcheu ly.* Tientsin, 1933.

[2]) M. Bierbaum, *Das 25-jährige Bestehen der Sophia-Universität in Tokyo.* M.R. 2 (1939) 79—81. — *Sophia-Universität* 1913 — 1938. Tokyo, 1938.

schappelijken en economischen aard worden behandeld en een cursus in journalistiek een talrijk en uitgelezen gehoor, ook van studenten, die aan andere universiteiten zijn ingeschreven. Afgezien van de theologie-studenten is ongeveer een tiende van de studenten katholiek. Op de 70 professoren zijn er, naast de 18 Jezuïeten, ongeveer 20 katholieke leeken, bijna allen aan de universiteit bekeerd.

In 1938 begonnen de professoren — niet alleen Duitsche Jezuïeten maar ook Japansche geleerden — met de uitgave van een wetenschappelijk tijdschrift van formaat, de *Monumenta Nipponica*. Studies on Japanese Culture. Past and Present. Terwijl dit halfjaarlijksch tijdschrift vooral de bestudeering van het Japansche geestesleven en het contact tusschen Japansche en Europeesche geleerden tracht te bevorderen, vindt ook de Japansche missiegeschiedenis, overeenkomstig den opzet, in dit uitstekend orgaan behandeling.

Bij gelegenheid van de conferentie der Apostolische Vicarissen van Zuid-Afrika in April 1945 werd te *Boma*, het katholiek centrum van *Basutoland*, [1]) een katholieke universiteit geopend en toevertrouwd aan de Paters Oblaten van de Onbevlekte Ontvangenis. Naar aanleiding hiervan schreef Paus Pius XII, naar wien deze universiteit werd genoemd, aan den Apostolischen Vicaris van Basutoland o.a. het volgende: „La ferveur qui a entouré vos assises d'avril, l'empressement des autorités religieuses et civiles, la génerosité que Votre Excellence a suscitée à l'égard de cette fondation, tout cela laisse bien augurer de l'avenir de cette institution d'enseignement supérieur dans le continent africain, où, comme un phare elle répandra sur les classes sociales, dans leur ascension vers la lumière salvatrice de la foi, les verités éternelles, dont le Divin Maitre a confié le dépot à la Sainte Eglise et à son Chef."

Niet zelden heeft men beweerd of althans geïnsinueerd, dat de katholieke instellingen van hooger onderwijs in de missiegebieden — de regionale Groot-Seminaries voor de opleiding van inheemsche geestelijkheid hebben wij hierbij buiten beschouwing gelaten — een verspilling van krachten beteekenen, omdat men er zoo weinig tastbare resultaten van ziet. Zeker, als men enkel op het aantal

---

[1]) Het tijdschrift *Le Bulletin des Missions* heeft indertijd een paar afleveringen uitgegeven onder den titel : *Centres chrétiens d'Afrique*, waarvan de tweede geheel aan Basutoland was gewijd. B.M. 18 (1939) 1—122.

bekeeringen zou letten, die aan de katholieke instellingen van hooger onderwijs geboekt worden, zou men zich sceptisch gestemd kunnen voelen. Maar men bedenke, dat van den eenen kant bekeeringen hier niet rechtstreeks beoogd worden en dat zij van den anderen kant niet zoo gering in aantal zijn, als vaak wordt voorgesteld. Bovendien houde men in het oog, dat het missieresultaat niet enkel uitgedrukt wordt in het aantal doopsels, dat jaarlijks wordt toegediend ; ook de andere resultaten, o.a. den invloed op de niet-christelijke ontwikkelde klassen en het aanzien van de Kerk bij de heidensche autoriteiten, dient men in rekening te brengen, hoezeer ook deze dingen tot de imponderabilia behooren.

Hoezeer de katholieke instellingen voor hooger onderwijs in de missielanden gewenscht en noodzakelijk zijn, blijkt te meer, als wij tegenover bovenstaand overzicht datgene stellen, wat er verder aan hoogere onderwijsinstellingen bestaat. Vooreerst vormen de katholieke instellingen slechts een gering percentage van het totaal aantal onderwijsinstellingen ; zoo bezit Tokio alleen naast de Jochi Daigaku vijf staatsuniversiteiten en bestaan er te Calcutta naast het St. Franciscus-Xaverius-college 29 andere universitaire colleges enz. Vervolgens zijn de Protestanten ons op het stuk van hooger onderwijs in de missiegebieden ver vooruit. Eindelijk leggen ook de niet-christelijke godsdiensten zich steeds meer op het hoogere schoolwezen toe ; zoo bezitten de Mohammedanen — die reeds in 988 te Kaïro de El Azhar-universiteit stichtten, het wetenschappelijk middelpunt van de Korantheologie en het Muzelmansche recht — tegenwoordig in Indië een eigen universiteit te Aligarh en Hyderabad, de Hindoes te Benares enz.

Wij besluiten met het volgend citaat uit de rede, die Z.H. Exc. Mgr. Celso Costantini, Secretaris van de Propaganda, voor den Vaticaanschen zender hield op den Missiezondag van 1946, over de herauten van de wetenschap en van het geloof : ,,C'est avant tout dans le domaine de la pensée que se prépare aujourd'hui la conversion des peuples de haute culture, ainsi qu'il advint jadis avec les Apologistes et les Pères de l'Eglise qui christianisèrent les civilisations grecque et romaine. A notre tour nous devons prendre possession de la civilisation des peuples évolués non encore chrétiens et, tout en respectant ce que cette civilisation peut contenir de bon, y porter la lumière de la révélation du Christ. Alors les masses suivront d'elles-mêmes les pionniers de la renaissance intellectuelle''.

Nijmegen. ALPH. MULDERS.

DE REIS VAN GABET EN HUC NAAR LHASSA EN DE BEKERING DER MONGOLEN.

In 1946 was het 100 jaren geleden, dat de Lazaristen Joseph Gabet en Evariste Huc hun grote reis door Mongolië, Thibet en China eindigden in de Chinese havenstad Canton. Wellicht heeft nooit een missiereis meer belangstelling gewekt ; voor een groot deel was dit te danken aan de meesterlijke beschrijving, welke Huc ervan gaf in zijn *Souvenirs d'un Voyage dans la Tartarie, le Thibet et la Chine pendant les années* 1844, 1845 *et* 1846, waarvan in 1850 de eerste uitgave verscheen [1]). Binnen enige jaren verschenen er herdrukken en volgden vertalingen of bewerkingen in het Engels, het Duits, het Spaans, het Zweeds en het Nederlands [2]). Deze Reisherinneringen hadden ook in wetenschappelijke kringen weerklank en ontmoetten daar nogal tegenspraak. Vooral de Russische kolonel Prjévalski, die in de jaren 1870—71 in Noord-China reisde en tevergeefs trachtte Thibet te bereiken, heeft veel critiek op Huc uitgeoefend en schijnt zelfs de echtheid van de reis van Huc te hebben betwijfeld [3]). In zijn voorwoord op de Engelsche uitgave van Prjéval-

[1]) Dit is de titel van de uitgave in één deel van 418 blz. bij J. Casterman et Fils, Doornik. Zij wordt niet vermeld in H. Cordier, *Bibliotheca Sinica*, Parijs, 1906—1907, col. 2119; als titel van de vijfde uitgave wordt hier aangegeven *Souvenirs d'un voyage dans la Tartarie et le Thibet pendant les années* 1844, 1845 *et* 1846. Par M. Huc. ancien missionaire apostolique, Paris, Gaume 1868, 2 vol. in 12°; de eerste uitgave verscheen volgens Cordier bij A. le Clère te Parijs in 2 vol. in 8°.

[2]) Cordier, l. c. col. 2120, geeftslechts één Nederlandse uitgave n.l. *Omzwervingen door Mongolië en Thibet tot naar de hoofdstad van den Tale Lama door Huc en Gabet*. Naar de (Duitse) bewerking van Dr. Karl Andree door J. J. A. Goeverneur, Groningen, Wolters J.B., 1856, in 8, pp. XVI/394. Bij J. B. van Leeuwen, Leiden, verscheen, zonder jaartal, *Reisherinneringen uit Tartarije, Thibet en China, Verhaal der Missie-reis van den Eerwaarden P. Huc, priester-missionaris van de Congregatie der Lazaristen*, één deel, pp. XVI, 394. Is dit dezelfde uitgave (het is ook een bewerking) als die, welke Cordier aangeeft ? Het aantal bladzijden is hetzelfde. Onder de algemene titel *Missieverhalen* verschenen de *Reisherinneringen uit Tartarije en Thibeth door den Lazarist Evaristus Huc, vrij vertaald naar het Fransch* in St. Vincentius à Paolo, missietijdschrift der Lazaristen vanaf jaargang 9 (1919).
In vier afleveringen van de Uitspannings-lectuur toegewijd aan Wetenschap, Kunst en Smaak verschenen de *Reisherinneringen uit Tartarije, Thibet en China, verhaal der Missie-reis van den Eerw. P. Huc, priester-missionaris van de Congregatie der Lazaristen in de Jaren* 1844, 1845 *en* 1846, Arnhem, ter boekdrukkerij van Josué Witz, 1856—1858. Hierin werd ook het voorwoord van de tweede Franse uitgave (1853) vertaald.

Bij de uitgeverij De Koepel, Nijmegen, zal een nieuwe Nederlandse vertaling verschijnen.

[3]) N. Prjévalski, *Mongolie et Pays des Tangoutes*, ouvrage traduit du Russe avec l'autorisation de l'auteur par G. Du Laurens, précédé d'une préface de M. E. Delmar Morgan et d'une introduction du Colonel Yule traduites de l'Anglais avec l'autorisation des auteurs par J. Bélin de Launay, Parijs 1880.

ski heeft kolonel Yule Huc op vele punten in het gelijk gesteld. Prins Henri d'Orléans, die met Bonvalot en pater Constant De Deken een reis door Azië maakte, nam de verdediging van Huc op zich in zijn boekje *Le P. Huc et ses Critiques* (1893). Naar aanleiding van de nieuwe uitgave door Planchet in 1924 [1]) wijdde Pelliot een uitvoerige bespreking aan het werk van Huc en gaf hem waarschijnlijk zijn definitieve plaats onder de ontdekkingsreizigers [2]). In 1925 begon d'Ardenne de Tizac een nieuwe Franse uitgave [3]); in 1928 verscheen een goed verzorgde Engelse uitgave [4]); wel een bewijs, dat het boek van Huc nog steeds wordt gelezen.

Het is daarom de moeite waard, deze beroemd geworden reis te plaatsen in haar historisch milieu en iets te zeggen over haar eigenlijk doel, en de afwijking daarvan, de gebruikte missiemethode en de resultaten, welke zij voor de missionering heeft opgeleverd [5]).

---

[1]) *Souvenirs d'un Voyage dans la Tartarie et le Thibet pendant les années* 1844, 1845 *et* 1846 par M. (E.) Huc, prêtre-missionaire de la Congrégation de Saint-Lazare. Nouvelle édition annotée et illustrée par J. M. Planchet, Missionnaire Lazariste, Peking 1924, tome premier 426 p., tome second 493 p. De meeste nota's bij deze uitgave zijn afkomstig van de paters Karel de Jaegher en A. Mostaert, missionarissen in Mongolië.

[2]) P. Pelliot, *Le voyage de MM. Gabet et Huc à Lhassa*, T'oung Pao XXIV (1925—1926) p. 133—178.

[3]) E. Huc, *Souvenirs d'un Voyage dans la Tartarie, le Thibet et la Chine*, nouvelle édition publiée et préfacée par H. d'Ardenne de Tizac. Deze uitgave verscheen ook in het Engels bij Alfred A. Knopf, London-New York 1927.

[4]) Huc and Gabet, *Travels in Tartary, Thibet and China* 1844—1846, translated by William Hazlitt, now edited with an Introduction by Professor Paul Pelliot, The Broadway Travellers, London 1928, volume one XLIV, 387; volume two VIII, 406. De inleiding van Pelliot geeft slechts enkele aanvullingen op zijn artikel in T'oung Pao.

[5]) Voor dit artikel maakten wij vooral gebruik van de brieven der vroegere missionarissen van Mongolië, welke verschenen in de *Annales de la Congrégation de la Mission ou Recueil de Lettres édifiantes écrites par des Prêtres de cette Congrégation employés dans les Missions étrangères* (afgekort A. C. M.), sedert 1834. Wij citeren vooral de volgende brieven:

Van J. M. Mouly: 12 October 1835 in A.C.M. III (1837) p. 15—65.
9 November 1835 ib. p. 145—159.
6 November 1836 in A.C.M. IV (1838) p. 41—87.
16 October 1837 ib. p. 371—387.
26 Februari 1838 in A.C.M. V (1839) p. 377—397.
7 Maart 1845 in A.C.M. X (1845) p. 420—458.
8 Februari 1846 in A.C.M. XI (1846) p. 610—630.

Van J. Gabet: 15 Augustus 1838 in A.C.M. VI (1840) p. 57—129.
Rapport sur les missions de Chine, présenté au Pape Pie IX par M. Gabet, missionnaire apostolique en Mongolie in A.C.M. XIII (1848) p. 114—168; 169—226.

Van Fl. Daguin: 22 Mei 1844 in A.C.M. X (1845) p. 581—591.
22 Augustus 1845 in A.C.M. XII (1847) p. 5—24.

Van deze brieven verschenen er ook meerdere in de *Annales de la Propagation de la Foi.* (afgekort A. P. F.) Andere brieven van Mouly worden geciteerd uit *Mémoires de la Congrégation de la Mission*, mémoires de chine I—III. Parijs 1911—1912. (afgekort M.C.M.).

De bekering der Mongolen. — Gabet en Huc waren missionarissen in Mongolië, dat als een deel van de Franse missie van Peking sedert 1785 bediend werd door de Lazaristen. Na de grote vervolging van het begin der 19de eeuw, toen de zielzorg vooral werd waargenomen door inlandse priesters, was de Franse Lazarist Joseph-Martial Mouly in 1835 aangekomen te Siwantze, een dorpje juist boven de Grote Muur gelegen, van waaruit hij de missie van Peking en van Mongolië bestuurde. De christenen van Mongolië bestonden toen bijna uitsluitend uit Chinezen, die zich daar als landverhuizers, als bannelingen of vluchtend voor de vervolging in eigenlijk China hadden gevestigd of ter plaatse waren bekeerd. Wel waren er enige christenen van Tartaarse afkomst, maar deze kon men niet meer als nomaden beschouwen, omdat zij de levenswijze der Chinezen geheel hadden overgenomen [1]). Met de zielzorg van deze overal verspreid wonende christenen hadden de missionarissen volop werk ; toch verloren zij de eigenlijke bewoners van het land, de Mongoolse nomaden niet uit het oog.

In een historisch overzicht van de missie van Mongolië schrijft Mouly [2]), dat Nicolas-Joseph Raux, de eerste overste van de Franse Lazaristen te Peking 1785—1801, speciaal aan de Mongolen het evangelie wenste te verkondigen. Tot dat doel kocht hij een stuk land in de streek van Pieliekow (in de tegenwoordige provincie Jehol) en wist een Mongoolsen jongeling aan te werven, dien hij in zijn seminarie te Peking opnam : door de tegenwerking van de Mongolen ter plaatse bleef het echter hierbij en de enige Mongoolse seminarist stierf nog vóór hij gewijd was. Mouly zou dit plan hervatten en wilde jonge Mongolen te Siwantze opleiden voor het priesterschap om hen later te kunnen inzetten voor het bekeringswerk onder hun stamgenoten. Hij stelde zich zelfs voor, een soort academie te Siwantze op te richten, waar naast het Chinees de voornaamste

Voor de *Souvenirs* van Huc verwijzen wij altijd naar de uitgave van Planchet geciteerd als Huc-Planchet.

Behalve zijn Préface de tweede uitgave heeft Huc zijn *Souvenirs* bij volgende uitgaven onveranderd gelaten.

[1]) Mouly, 6 November 1836: ,,Quoique nous ayons deux mille chrétiens dans la Tartarie Mongole, nous n'avons pas proprement des Tartares chrétiens ; nous n'en avons que quelques familles civilisées qui se sont fondues avec les Chinois parmi lesquels ils vivent''. In de geschriften van de missionarissen onderscheidt men Oost-Tartaren en West-Tartaren, respectievelijk Mandsckow's en Mongolen., Men sprak ook nog van Groot-Tartarije, dat ten Westen van de Chinese provincie Kansu lag en waarheen vele christenen verbannen werden. De missionarissen gebruiken de woordeu Tartaren en en Mongolen door elkaar ; Huc heeft een opmerkelijke voorkeur voor het woord Tartaren.

[2]) Mouly, 7 Maart 1845 ; zie ook id., 6 November 1836, en M.C.M. II, p. 320 en 343.

talen, welke voor het missiewerk onder de Mongolen nuttig waren — het Mongools, het Thibetaans en het Mandchow —, zouden worden onderwezen [1]). Hij schijnt aan Gabet, die op 6 Maart 1837 te Siwantze was aangekomen, de opdracht te hebben gegeven, zich hierop voor te bereiden. Kort na zijn aankomst moest Gabet een bediening gaan doen te Siaotungkow ; hij profiteerde hiervan om een bezoek te brengen bij de dichtbij wonende Mongolen. Enige tijd later trekt hij er op uit om jonge Mongolen aan te werven. Daarop komt een Mongoolse lama naar Siwantze onder voorwendsel van aan Gabet Mongools te leren, maar spoedig wordt de meester tot leerling en Gabet onderricht hem in de geheimen van de christelijke leer [2]). De vreugde over deze bekering was zo groot — de verwachtingen waren zo hoog gespannen —, dat de missionarissen ,,drie H. Missen zongen ter ere van de H. Drievuldigheid voor de bekering van de Mongoolse natie''. Als catechumeen vergezelde de bekeerde lama, die bij zijn aanneming in het catechumenaat de naam van Paulus had gekregen, Gabet op een missiereis door Oost-Mongolië. Vijf mijlen boven Kupeik'ow wisten zij een lama, die op boetetocht was, naar beroemde bedevaartsplaats Wut'aishan in Shansi en naar Thibet, over te halen met hen mee te gaan ; deze zou de naam Petrus krijgen. Toen Paulus kort na zijn doopsel, 18 Juli 1838, een bezoek was gaan brengen aan zijn vroegere collega's in het lamaklooster, kwam hij eer terug dan was afgesproken ; de lama's waren woedend over zijn afval. Gabet voelt al goed aan, uit welke richting de grootste tegenstand bij zijn verdere pogingen tot bekering van de Mongolen zal komen. Toch zal hij vasthouden aan zijn plan om door de lama's het Mongoolse volk te bereiken. Hij blijft doorgaan met het bestuderen der talen en maakt nu en dan excursies naar het zgn. grasland, het weidegebied der Mongolen, om hun zeden en gewoonten te leren kennen [3]). Ook Mouly bleef medewerken. In 1837 had hij al geschreven: ,,De Mongolen schijnen niet meer ver af van de weg ter zaligheid ; zij zijn wel is waar zeer bijgelovig, maar zij zijn ook open, oprecht, eenvoudig, onschuldig en te goedertrouw, voor zover men dit kan zijn in de duisternissen van

---

[1]) Gabet, 15 Augustus 1838.

[2]) Gabet, ib. geeft ook de voornaamste godsdienstige moeilijkheden van den lama, n.l. a) Foo (=Boeddha) is dezelfde als Christus ; die was ook gezonden om de wereld te redden ; b) Hoe zijn *wij* van de ware weg afgedwaald en waarom zijn *wij* zolang in dwaling gebleven ? ; c) de zielsverhuizing. Zie Huc-Planchet, I. p. 153, waar Huc deze bekering beschrijft.

[3]) Gabet 15 Augustus en 17 September 1838 ; A.C.M. VI (1840) p. 12 2. Zie verder over reizen onder Missiemethode.

de dwaling ; . . . voor deze onderneming hebben wij meer missionarissen nodig [1]). Den bekeerling Petrus liet hij Latijn studeren en zond hem later naar het groot-seminarie te Macao ; hij zou de eerste Mongoolse priester worden. Paulus oordeelde hij hiervoor niet geschikt ; hij hield hem te Siwantze in de hoop daar een school te beginnen voor de Mongolen en ondertussen liet hij hem de evangelies van de zon- en feestdagen uit het Manchow in het Mongools vertalen, terwijl hij zelf, het Latijnse evangelie in de hand, hem zo goed mogelijk de begin- en eindverzen aanwees [2]).

Toen Mgr. Mouly in 1842 apostolisch vicaris van Mongolië was geworden, vormde hij nieuwe plannen voor de bekering van Chinezen en Mongolen. Over dit laatste volk schreef hij, dat het meer hoop gaf op bekering dan de Chinezen, omdat het van nature meer godsdienstig was : ,,De Mongool gelooft aan een Opperste Wezen, aan een ander leven, waarin de goeden zullen worden beloond en de bozen gestraft ; hij weet, dat ieder mens een ziel heeft, welke hij moet zalig maken ; hij verricht openbare en private gebeden ; hij kent vasten- en feestdagen, in één woord, hij komt in sommige opzichten voldoende met ons overeen, zodat wij hem, zo dunkt ons, de dogma's en waarheden van het evangelie kunnen doen aannemen ondanks de afstand, welke hem daarvan scheidt". Om het gehele volk te bekeren hoopt hij de volgende methode te kunnen toepassen :,, De lama's vormen de meest ontwikkelde en meeste geëerde klas. Zij zullen, naar onze mening, het eerst onze godsdienst moeten aannemen. Indien onze vooruitzichten werkelijkheid worden, zullen zij ons grote diensten kunnen bewijzen en door hun aanzien de werktuigen zijn voor de bekering van het gehele volk. De besten onder hen en de jongsten, die wij geschikt zullen oordelen voor het priesterschap, zullen afzonderlijk worden opgeleid op een Mongools klein-seminarie dat wij zeer gaarne zouden stichten [3]). Volgens Gabet in zijn *Rapport* had het overbrengen van het seminarie van Siwantze naar Siaotungkow in 1843, dat vooral geschiedde om de seminaristen van het drukke leven in Siwantze te verwijderen, ook plaats gehad om zo dichter bij het Mongoolse gebied te zijn en Mongoolse jongens gemakkelijker aan te trekken daar te gaan studeren.

[1]) Mouly, 16 October 1837.

[2]) Mouly, 15 Mei 1840, in M.C.M. III, p. 372—3. Stanislas Julien had een exemplaar van een vertaling van het evangelie in het Manchow aan Mouly cadeau gedaan. Stanlislas Julien was sedert 1832 ,,Professeur de langue et de littérature chinoises et tartares au Collège de France". Wilde hij de traditie van de correspondentie tussen Franse geleerden en Franse missionarissen in China hervatten ?

[3]) Mouly, 18 September 1842 in A.P.F. XIX (1843) p. 447.

In 1841 was eindelijk een derde Europese missionaris te Siwantze aangekomen, Evariste-Régis Huc; in 1843 volgden Florent Daguin en Laurent Carayon; de komst van anderen en de wijding van enige Chinese priesters waren in het vooruitzicht gesteld; Mgr. Mouly had een goede toelage ontvangen van het Genootschap tot Voortplanting des Geloofs en „deze omstandigheden stelden hem in staat, eindelijk twee Europese apostolische missionarissen naar het Noorden van Mongolië te zenden. Zij vertrokken uit de Mongools-Chinese missie, welke n.l. vooral bewoond wordt door de Chinezen, op 10 September 1844. Het zijn de Heren Gabet en Huc . . . " [1]).

D e r e i s. — Het is onmogelijk uit de *Reisherinneringen* van Huc de juiste data van de reis-étappen op te maken. Huc telt gewoonlijk de maanden sedert het vertrek uit de Zwarte Wateren en geeft slechts nu en `an een bepaalde dag aan volgens oosterse of westerse tijdrekening, en dan nog niet altijd juist. Om een overzicht te geven van de reis noemen we daarom alleen de voornaamste plaatsen, waar de reizigers enige tijd verbleven.

Op 3 Augustus 1844 vertrekken zij uit K'uliut'u, de missiepost in de streek der Zwarte Wateren, om te Makiatze, in de streek van Pieliekow („aangrenzende engten"), de komst van de kamelen af te wachten. Van hieruit aanvaardden zij 10 September hun eigenlijke reis met als eerste doel Tolonnoor (in het Chinees Lamamiao). Zij slaan af in zuid-westelijke richting en gaan naar „KouKou-Khoton" (Kuihua). Zij trekken de Huang-ho (Gele Rivier) over, doorkruisen steeds in zuid-westelijke richting, de Ortos-woestijn, passeren opnieuw de Gele Rivier en komen in de provincie Kansu, waar zij op de grens van Kansu en Kukunor de komst afwachten van het Thibetaanse gezantschap, dat op terugweg is van Peking, Zij verblijven drie maanden in het beroemde lamaklooster Koumboum. Met het gezantschap, waarbij zich reeds velen hebben aangesloten, ondernemen zij de zware tocht, die hen op het einde van het jaar 1845 te Lhassa brengt. Zij worden hier goed ontvangen door den regent, maar zijn slecht gezien bij den Chinesen vertegenwoordiger, die hen dan ook uit het land verwijst. Zij verlaten Lhassa op 15 Maart en komen, na een vreselijke tocht van drie maanden, in de eerste Chinese stad Tatsienlu aan. Begin October zijn zij in Macao.

Na ruim twee jaren afwezigheid kwamen Gabet en Huc bij hun

---

1) Mouly, 7 Maart 1845; in alle brieven wordt Gabet vóór Huc genoemd. Gabet was zeker ouder in jaren en waarschijnlijk ook het hoofd van de expeditie.

eerste contact met de ,,beschaafde wereld" tot de minder aangename ontdekking, dat zij, door naar Thibet te gaan, zich hadden begeven op een gebied, dat inmiddels, reeds op 27 Maart 1846, was toevertrouwd aan de Societeit van de Missions Etrangères van Parijs, nadat het vroeger vanuit Engels-Indië bediend was. Van dit laatste hadden de twee reizigers vóór hun reis op de hoogte kunnen zijn. Het zou een ongegronde insinuatie zijn, als zou de Societeit van de Missios Etrangères van Parijs ,,gewerkt" hebben om dit missiegebied voor zich te krijgen ten nadele van de Lazaristen [1]). Van de reis van de twee Lazaristen was nergens iets bekend. In de bulle van oprichting van het vicariaat Lhassa wordt er dan ook niet over gesproken ; daarin wordt alleen gezegd, dat ze geschiedde op verzoek van Mgr. Borghi, den apostolischen vicaris van de Hindustanmissie in Engels-Indië ; het was een gewone splitsing van een te groot missiegebied om het bestuur en de zielzorg te vergemakkelijken [2]). Toch was het voor de twee missionarissen hard om Thibet voor altijd vaarwel te moeten zeggen. Gabet schreef een brief aan Feliciani, den procurator van de Propaganda te Hongkong, en liet hem inlichten over de omstandigheden, welke hen tot in Thibet gevoerd hadden [3]). Feliciani ried hem aan onmiddellijk naar Parijs en naar Rome te gaan om zelf de zaak te bepleiten en zo mogelijk het decreet van Rome te doen herzien. Tot dat doel stelde Gabet ook een verslag op over de missies in China [4]). Maar noch te Rome noch te Parijs had hij succes met zijn pogingen om op een of andere manier naar Thibet te mogen terugkeren.

We mogen hier vragen, welke *het eigenlijke doel van de reis* der twee missionarissen geweest is, waarom zij er van zijn afgeweken en hoe zich de mening gevestigd heeft, dat zij zich van het begin af Lhassa als doel van hun reis hadden gesteld ?

Uit een aantal brieven van Mgr. Mouly en van andere missionarissen blijkt duidelijk de bedoeling van Mgr. Mouly, dat deze missionarissen een post zouden gaan stichten bij de Mongolen, liefst in het Noorden. Wij haalden reeds de brief aan van Mouly van 7 Maart 1845, waarin hij het vertrek van Gabet en Huc naar het Noorden

[1]) Huc-Planchet, II p. 480.
[2]) A. Launay: *Histoire Générale de la Société des Missions-Etrangères de Paris*, Parijs, 1898, III, p. 290.
[3]) Brief van Gabet aan Feliciani in facsimile gereproduceerd in Huc-Planchet, II, tegenover p. 5.
[4]) *Rapport sur les Missions de Chine, présenté au Pape Pie IX*, in A.C.M. XIII (1848) pp. 141—226.

meedeelt. Een jaar later zou hij schrijven, dat hij nog niets gehoord had van zijn twee missionarissen, die toen al bijna twee jaren vertrokken waren ,,om te gaan preken bij de Mongoolse stammen van het Noorden" [1]). Uit vroegere brieven van Mouly blijkt ook, dat hij van plan was een missiepost te stichten bij de Mongolen, maar dat hij daarvoor eerst over meer missionarissen moest beschikken [2]). Ook de andere missionarissen waren in de overtuiging, dat Gabet en Huc naar de Mongolen zouden gaan [3]).

Men kan zich dan ook de verwondering van allen indenken, toen de twee missionarissen uit Mongolië te Macao opdoken. Waarom waren Gabet en Huc toch naar Lhassa gegaan ? Uit een openhartige brief van Gabet aan Daguin, zijn opvolger als provicaris, kunnen we zonder moeite opmaken, dat toevallige omstandigheden de missionarissen van hun oorspronkelijk doel afbrachten. Gabet schrijft : ,,Uit Pieliekow vertrokken om ons te richten naar (het gebied van) de Khalkha's deed de zekerheid voor Russen gehouden te worden ons de weg inslaan naar het Westen . . . Wij kwamen aan het beroemde klooster te Ta-eul-se (het Koumboum van Huc). Wij hoopten er de eerste Mongoolse christengemeente te vestigen. Wij verbleven er acht maanden, maar, toen wij daarna zagen, dat onze verwachtingen zich niet verwezenlijkten en omdat wij er niet langer konden blijven, omdat men ons wilde verplichten het lamakleed aan te nemen, waren wij gedwongen elders te zoeken. Een dreigende oorlog tussen de Chinezen en de Thibetanen maakte de terugkeer onmogelijk. Daar we nu verplicht waren naar het Westen te keren, begaven we ons in de grote woestijn van ,,Kalmoukie" . . . en kwamen te Lhassa aan. Bij ons eerste pogen overtrof het succes onze verwachtingen ; wij richtten er een kapel in en voor de eerste maal werd het waarachtige gebed gezongen in de hoofdstad van het Boeddhisme" [4]).

We mogen veronderstellen, dat, gezien de onmogelijkheid terug te keren naar hun missie en de moeilijkheid zich elders in Mongolië te vestigen — Gabet spreekt in zijn *Rapport* over Kuihua, in welks omgeving de Franciscanen christenen bedienden [5]) — bij de missio-

[1]) Mouly, 8 Februari 1846. Zie voor dit gedeelte P. Pelliot in T'oung Pao, a.c., en zijn inleiding op de Engelse uitgave van 1928.
[2]) Mouly, 16 October 1837 en 18 September 1842.
[3]) Daguin, 22 Mei 1844 en 13 Juli 1845, waar een brief uit Siwantze word aangehaald, die zegt, dat de missionarissen naar het Noorden vertrokken zijn om daar te preken.
[4]) Aangehaald in Huc-Planchet, I, p. 2.
[5]) Zie hierover A. Thomas; *Histoire de la Mission de Pékin*, Tirage privé 1926, p. 186. A. Thomas is waarschijnlijk een schuilnaam van J. M. Planchet, cf. A. Brou S. J. in Archivum Historicum Societatis Jesu, I (1932) p. 178.

narissen het verlangen ontstond naar Thibet te gaan, dat door de lama's als het middenpunt van hun godsdienst werd aangegeven: hier zouden zij zich volledig op de hoogte kunnen stellen. In zijn *Rapport* schrijft Gabet ook, dat het verlangen om aan de nomaden het geloof te verkondigen hem de loopbaan van missionaris had doen aanvaarden; toen hij na enige jaren verblijf in de missie tot de ontdekking was gekomen, dat de haard van alle bijgelovigheden, welke over deze volken heersen, zich te Lhassa bevond, was hij met zijn compagnon, Mijnheer Huc, daarheen gegaan. Hij beroept zich daarin ook op de instructies, welke hij meekreeg van Mgr. Mouly en waarin o.a. stond, dat zij moesten gaan „van tent tot tent, van volk tot volk, van lamaklooster tot lamaklooster, totdat de Voorzienigheid hun de plaats zou wijzen, waar Zij wilde, dat zij zich zouden vestigen om te beginnen". Mgr. Mouly had echter zeker niet uitdrukkelijk gezegd, dat zij naar Lhassa zouden moeten gaan, anders had Gabet, in deze akte van verontschuldiging, dit zeker doen uitkomen [1]).

De reactie op hun fout was heel anders bij Huc. Vanaf het begin van zijn terugkomst zwijgt deze in zijn publicaties over het eigenlijke doel van de reis. Op 20 December 1846 schrijft hij aan zijn Generaal Overste, dat deze ongetwijfeld reeds lang wist, dat Mgr. Mouly Gabet en hem had uitgezonden om Mongools Tartarije te onderzoeken en met zorg de zeden en gewoonten van dit volk te bestuderen. Mgr. Mouly zou hem hebben aangeraden zover mogelijk te gaan. [2]). Als hij twee jaren later op het punt staat om uit Macao naar het Noorden van China terug te keren, schrijft hij in zijn *Reisherinneringen*, dat hij vanaf het begin van zijn verblijf in de missie een vurig verlangen had om aan de Mongolen het evangelie te verkondigen. Als doel van de reis geeft hij aan, het bestuderen van de zeden en het karakter van de Tartaren en het verkennen, zo mogelijk, van de uitgestrektheid en van de grenzen van het vicariaat [3]). Hij zwijgt helemaal van de toevallige omstandigheden, welke hen beletten naar het Noorden te gaan, en zegt ook niets van de

[1]) Mouly, 7 Maart 1845, zegt daarentegen zeer duidelijk: „Ils sont chargés de faire les premières tentatives auprès des Mongoux nomades et de tâcher d'ouvrir une mission au milieu d'eux".

[2]) Huc, 20 December 1846; met deze brief begint Huc de eerste redactie van zijn *Reisherinneringen*, welke hij twee jaren later zal voltooien, A.C.M. XII (1847) p. 118—182; XIII (1848) p. 227—294, 345—425; XIV (1849) p. 281—475.

[3]) Huc-Planchet, I, p. 30; sedert de oprichting van het ap. vic. van Leaotong (Mandsjoerije) in 1838 was er onenigheid tussen Mgr. Mouly en Mgr. Verrolles, ap. vic. van Mandsjoerije, over de grenzen van de beide vicariaten; cf. Thomas, o.c. p. 181—186.

moeilijkheden, welke zij in Koumboum hadden om daar een missiepost te stichten, noch van de reden, welke Gabet geeft, waarom zij maar steeds naar het Westen moesten trekken. Volgens Huc was dit besluit al eerder in de Blauwe Stad (Kui-hua) of zelfs in Tolonnoor genomen. Heel gewichtig verklaart hij, dat alles, wat men hun in de lama-kloosters zeide, hun te voren reeds vaststaande overtuiging bevestigde : de boeddhistische leer zou hun meer subliem en meer verlicht blijken, naarmate zij het Westen zouden naderen. Daarom volhardden zij in hun besluit, steeds verder naar het Westen door te dringen. Voordat zij de Gele Rivier passeerden, waren zij reeds besloten naar Thibet te gaan [1]). In de Voorrede op de tweede uitgave van zijn *Reisherinneringen* beweert hij dat, ,,het verlangen om naar de oorsprong te gaan van de superstities, die over de volken van Centraal-Azië heersen,'' hem die lange reizen deed ondernemen, welke hem tenslotte in de hoofdstad van Thibet brachten [2]).

In 1858 heeft Huc een verdere evolutie doorgemaakt. Hij geeft dit jaar het vierde deel uit van *Le Christianisme en Chine, en Tartarie et au Thibet.* Na de lotgevallen van de missie van Mongolië verhaald te hebben en gezegd, dat er onder de eigenlijke nomaden nog geen enkele christen is, begint hij een nieuwe paragraaf en zegt :,, In die tijd gaf God ons het verlangen in om, een kruis in de hand, de blijde boodschap te gaan verkondigen aan die nomadenvolken''. Vanaf het begin van zijn verblijf in de missie bezocht hij gaarne de Mongolen en hun lama-kloosters. Ondanks hun onwetendheid verwezen alle lama's naar Lhassa als het centrum van geleerdheid en licht, waarvan de stralen verbleken, naarmate zij zich er meer van verwijderen. Hij verhaalt dan het onderhoud met den Thibetaansen lama — dat hij in zijn *Reisherinneringen* in de Blauwe Stad plaatst, dus in 1844, — en beschrijft vervolgens de bekering van drie lama's, welke in 1838 begon en welke zoveel moed gaf aan de missionarissen, om vervolgens zonder meer te beweren, dat ,,twee missionarissen tengevolge van de ter plaatse opgedane overtuiging het besluit namen, Tartarije en Thibet te doorkruisen en te gaan naar Lhassa, zonder zich te laten afschrikken door de vermoeienissen en de gevaren, welke men hun afschilderde. Een van die missionarissen was de Heer Gabet en de andere hij, die deze regelen schrijft [3]).

---

[1]) Huc-Planchet, I, p. 221—223 ; p. 235 (vóór het passeren van de Gele Rivier) : ,,Nous nous étions dit que, Dieu aidant, nous irions jusqu'à Lhassa, en passant par tous les obstacles''.

[2]) Huc-Planchet, I p. 20.

[3]) p. 359—377.

Als men deze verschillende weergaven van dezelfde feiten bij Huc wil verklaren, dan schijnt men wel zijn toevlucht te moeten nemen tot de psychologische factoren. Misschien heeft Pelliot deze ontwikkeling in Huc het scherpst ontleed : ,,Huc avec sa fougue et sa faconde méridionale eut un peu la tête tournée. Il ne voulut pas être devenu un grand voyageur en quelque sorte par hassard, et, après s'être tu résolument dans ses *Souvenirs* de toutes les circonstances fortuites qui avaient fait dévier les missionnaires vers le Sud-Ouest . . . (il) finit par affirmer en 1858 que s'il était allé à Lhassa c'est que dès le début et de propos longuement délibéré il avait eu cette ville pour objectif" [1]).

De Missiemethode. — Van hun standpunt als missionaris hadden de twee Lazaristen zich goed op hun reis voorbereid. Wat hun talenkennis betreft waren zij, volgens Mouly, beiden goed onderlegd in de Manchow-en de Mongoolse taal en wisten zij voldoende van het Thibetaans om met vrucht de zielzorg uit te oefenen onder de ontwikkelde lama's van het land. Reeds in 1838 gaf Gabet zich uit als ,,Mongools missionaris" en de belofte van naar de Mongolen te gaan was de voornaamste reden van de aanhankelijkheid van zijn eersten bekeerling [2]). Ondanks de zielzorg onder Chinezen, waarmede hij de eerste jaren wegens tekort aan missionarissen belast bleef, behield hij een actieve belangstelling voor de Mongolen, zoals blijkt uit zijn excursies in het gebied der Mongolen. Deze reizen hadden tot doel het terrein voor een toekomstige stichting te verkennen [3]). Het was zijn grootste genoegen met

---

[1]) Pelliot, a.c. p. 157 ; over de betrouwbaarheid van Huc zegt Pelliot : ,,Ses Souvenirs. Huc les a arrangés pour le public. Il n'a rien inventé, mais il a transposé pour plaire et il a réussi. Les Souvenirs est une oeuvre d'art qui laisse une impression plus vraie que le détail des faits n'y est exact". Voor de betrouwbaarheid van Huc voor zaken, waarbij hij niet geïnteresseerd is, zie Robert Fazy, *Le cas moorcroft, un problème de l'exploration tibétaine*, in T'oung Pao, XXXV (1939) p. 154—184, vooral p. 160 en vlg.

[2]) Gabet, 15 Augustus 1838.

[3]) De reizen van Gabet en Huc worden opgesomd in Huc-Planchet, I, p. 28, n. 4. De verwijzingen naar de *Souvenirs* zijn daar niet juist voor de uitgave van Planchet.

Mouly, 6 November 1836, had al geschreven : ,,Je ne vous cacherai pas que je regarde leur conversion comme très difficile. Il y a dans chaque famille un ou plusieurs lamas pensionnés par l'Empereur, qui ayant une grande influence sont un grand obstacle". Na een bezoek aan de moeder van den bekeerden lama schrijft Mouly, 26 Februari 1838, ,,Mon voyage parmi les Tartares n'eut d'autre résultat que de calmer les inquiétudes de la bonne vieille mère et de sonder un peu le terrain . . . . Je ne vous le dissimule pas, la conversion des Tartares sera une entreprise difficile et rencontrera bien des obstacles". Na zijn eerste reis bij de Mongolen van Kui-hua schrijft Gabet, 17 September 1838 : ,,Le missionnaire qui ira chez les Mongols doit bien s'attendre à ne pas être au duvet", en in zijn *Rapport* schrijft hij : ,,Ce séjour, si peu prolongé qu'il fut, acheva de me con-

Mongolen om te gaan [1]). Van Mgr. Mouly had hij eindelijk weten te verkrijgen, dat een missionaris hem op een grote reis bij de Mongolen zou mogen vergezellen. Huc was hiervoor uitgekozen. Huc werd in de zomer van 1843 benoemd te K'uliut'u om zich op het apostolaat onder de Mongolen voor te bereiden. Van daaruit maakte hij een bezoek van 12 dagen bij een Mongoolse familie. Op de vraag, waarom die reizen en dat verkeer met de lama's antwoordt hij: ,,Er staat geschreven ,,Quomodo credent ei quem non audierunt, quomodo vero audient nisi mittantur"; indien ik iets aan de woorden van St. Paulus zou mogen toevoegen, zou ik zeggen: hoe zullen zij preken, indien zij niet kunnen spreken. Alvorens naar de Mongolen te gaan preken, zal ik dus trachten de Mongoolse taal te leren .... Als ik die zal kennen, zal ik niets meer behoeven te ontzien. De vervolgingen, die kunnen ontstaan, zullen mij niet meer doen wijken" [2]).

Pater Karel de Jaegher, die in 1897 pastoor werd te Maoshantung nabij K'uliut'u vroeg eens aan een paar oude christenen, wie van beiden, Gabet of Huc, het best Chinees sprak. Zij antwoordden: ,,Gabet sprak zeer goed Chinees en Mongools; Huc sprak zo goed Chinees, dat men hem niet voor een Europeaan zou hebben gehouden" [3]). Wat hun kennis van het Thibetaans aangaat laat Huc in zijn *Reisherinneringen* duidelijk uitkomen, dat zij niet buiten een tolk kunnen [4]). Hun kennis van de geschreven Chinese taal zal wel niet groter geweest zijn dan die van de gewone missionarissen van dien tijd, die ook niet voldoende gelegenheid en middelen hadden

---

vaincre que c'était par les lamaseries qu'il fallait commencer d'abord, et qu'une mission ouverte dans les tentes des Mongols laiques, outre qu'elle aurait peu de chances de succès, n'obtiendrait de consistance à cause de l'aveugle soumission qu'ils professent pour les lamas". Vergelijk hiermede de mening van Fr. Noël S.J., die in 1703 schrijft: ,,La conversion de ces Tartares errants sera très difficile par ce que ils sont fort entêtés par les lamas qui sont leurs docteurs et pour qui ils ont une soumission aveugle" (Lettres Edifiantes et Curieuses, VI Parijs 1706, p. 102.

In 1842 maakte Gabet nog een grote reis in het Mongoolse gebied om het stichten van een missiepost voor te bereiden: ,, ... préalablement nous devions avoir quelques renseignements sur un pays et sur des peuples si inconnus.... Cette raison fut la principale de celles qui me firent résoudre à ce voyage et me déterminèrent à m'y enfoncer le plus loin que je pourrais pour examiner les choses par moi-même" (Gabet Juni 1842, in A.C.M. XII (1847) p. 612—3).

[1]) Daguin, 22 Mei 1844: ,,M. Gabet, qui ne peut voir ces tentes (van de Mongolen) sans que le coeur lui batte, m'y conduisit .... Pendant ce temps-là M. Gabet parlait avec lui; on voyait qu'il jouissait".

[2]) Huc, 8 Januari 1844, A.C.M. X (1845) p. 531—580.

[3]) Huc-Planchet, I, p. 66.

[4]) ib. II, p. 62, 138 (in Koumboum) en vooral p. 277, 303 en 334 (in Lhassa).

om deze goed te leren. De taalkundige verklaringen van Huc zijn dikwijls foutief.

Gabet en Huc wilden hun apostolaat onder de Mongolen beginnen, niet in de omgeving van Chinese christenen, maar bij meer verwijderde groepen. Zij wilden zich niet van Chinese catechisten bedienen, geen Chinese kleren dragen, hun aangenomen Chinese gewoonten afleggen en zich aan de Mongoolse aanpassen. We zien hierin een treffende gelijkenis met de methode, welke pater Ferdinand Verbiest S.J. in 1683 voor de bekering van de Mongolen had voorgesteld. Verbiest had in gezelschap van den Chinesen keizer een reis gemaakt in Mandsjoerije en een in Mongolië. Uit de goede behandeling, welke hij van enige Mongoolse prinsen had ondervonden besloot hij, dat er wel enige hoop was het christendom bij hen ingang te doen vinden. Indien men dit zou proberen, dan moest men beginnen bij hen, die het verst verwijderd woonden van de Grote Muur, en liefst bij hen, die nog niet onderworpen waren aan het Chinese rijk ; van daar zou men dan langzamerhand bij de anderen kunnen binnendringen, en dit, zegt Verbiest, om vele redenen, welke ik in weinig woorden niet kan uiteenzetten [1]). Daguin geeft de volgende verklaring van de handelwijze van Gabet en Huc : ,,Zij wilden zich niet bedienen van Chinese christenen, omdat deze in plaats van hun nuttig te zijn hun slechts nadeel konden doen ; zij wilden de katholieke godsdienst prediken zonder te zeggen, dat deze al 300 jaren in China gepreekt werd ; zij wilden, in één woord, niet zeggen, dat de godsdienst die zij preekten de ,,Thien-tchou-kiao'' [2]) was, een te bekende en te zeer verachte naam in China, waar men hem aanziet als een secte van vrijmetselaars, zoals de Pelienkiao [3]) ; zij wilden hem preken, zoals hij is, ontdaan van de onrechtvaardige vooroordelen, welke zijn verspreiding in China tegenhouden en welke hetzelfde gevolg zouden hebben in Tartarije, indien men

[1]) J. Josson et L. Willaert S.J., *Correspondance de Ferdinand Verbiest de la Compagnie de Jésus*, Brussel 1938, p. 432. Pater J. Fr. Gerbillon schrijft daarentegen in J. B. de Halde, *Description de la Chine*. Parijs 1736, IV, p. 69 : (na meerdere reizen bij de Mongolen) : ,,J'eus la pensée d'ouvrir une mission parmi ces peuples . . . . Mais je trouvai dans leur esprit et dans leur coeur si peu de dispositions à recevoir la divine semence, que je ne crus pas qu'il fût de la prudence humaine d'abondonner la Chine . . . . je suis persuadé que le moyen le plus efficace d'étendre le Christianisme dans ces contrées, c'est d'y envoyer de la Chine-même des ouvriers évangéliques, lorsqu'il y en aura en assez grand nombre pour les partager avec les pays voisins''.

[2]) De officiële naam van de katholieke kerk in China, letterlijk ,,leer van den Heer des hemels''.

[3]) Pai-lien-kiao (leer van de witte-lotus-bloem), een geheime secte met zeer grote invloed, zie E. Favre, *Les Sociétés Sécrètes en Chine*, Parijs 1938, p. 78 vlg.

wist, dat het dezelfde godsdienst is, welke door de keizers veroordeeld is [1]).

Zij wilden ook geen Chinees geleide. Lang deed Mgr. Mouly moeite om Petrus, den tweeden bekeerden lama, die te Macao theologie studeerde, voor deze taak vrij te krijgen. Tot drie maal toe schreef hij er over aan den overste van het seminarie. Als reden geeft hij aan, dat hij op het ogenblik niet zozeer een priester nodig heeft, die biecht hoort en de sacramenten toedient, dan wel een goeden, trouwen christen, vol ijver om te preken en ergens een poort voor het evangelie te openen. Mongools sprekend met Petrus zullen de twee missionarissen zich gemakkelijk voor lama's kunnen doen doorgaan, als priesters van hetzelfde land. De smekingen van Mouly mochten niet baten. De seminarie-overste durfde het niet aan, een half-gevormden seminarist op een missiereis te laten vertrekken. Voor dit werk oordeelde Mouly, dat Paulus ongeschikt was, omdat hij al te veel ,,Chinees'' was geworden in zijn levenswijze. Hij vreesde toen al hetzelfde voor Petrus : ,,Levend in een warm land, tezamen met Chinezen, met wie hij zijn moedertaal niet kan spreken en die geheel andere gewoonten hebben, zal hij zeker gedaan hebben als Paulus ; hij zal helemaal ,,Chinees'' zijn geworden en zijn ijzeren gezondheid zal merkelijk verzwakt zijn.'' [2])

Bij gebrek aan beter wordt daarom gekozen Jan-Baptist Sant'antjimba, die, volgens Huc, noch Chinees, noch Mongool, noch Thibetaan is, maar in wien men bij de eerste oogopslag gemakkelijk de trekken kon erkennen, welke het zgn. Mongoolse ras onderscheiden. Geboren in Kansu was Sant'antjimba na een avontuurlijk leven in een lama-klooster te Peking terecht gekomen en door toedoen van Paulus met de Christelijke godsdienst in aanraking gebracht en bekeerd [3]).

Hun Chinese kleren, welke hen volgens Huc deden gelijken op Chinese kooplieden, verwisselden zij voor de seculiere klederdracht van de Thibetaanse lama's. Dit niet, omdat zij toen reeds van plan waren om naar Thibet te gaan, maar omdat hun geleider die ook droeg. Van deze metamorphoze heeft Huc een hem typerende beschrijving gegeven [4]). Sommigen schijnen over deze aanpassing verwonderd geweest te zijn. Mgr. Verrolles, de apostolische vicaris van het naburige vicariaat Mandsjoerije, die met de Lazaristen onenig-

[1]) Daguin, 22 Augustus 1845.
[2]) Thomas, o. c. p. 196—97.
[3]) Huc-Planchet, I p. 45 ; voor onze schrijfwijze zie ib. p. 39 n.i.
[4]) ib. I, p. 42—44.

heid had over de grenzen der vicariaten, vroeg te Rome, ,,of het geoorloofd was, dat missionarissen om het katholieke geloof gemakkelijker ingang te doen vinden bij de Mongolen, zich kleedden zoals de lama's of zich tenminste het hoofd lieten scheren zoals zij, d.w.z. geheel en al''. Zich baserend op een beslissing van 1685 voor Indië antwoordde de Congregatie de Propaganda Fide, dat zulks niet geoorloofd was, zelfs niet voor de kleur der kleren [1]).

Dat de missionarissen zich voor hun uiterlijke levenswijze goed hadden aangepast aan de Mongoolse, blijkt uit talrijke plaatsen in de *Reisherinneringen*. Hun taal, hun kleren, hun wijze van omgang deden hen voor echte lama's doorgaan. Zij gaven zich uit als ,,lama's van den westersen hemel'' (zie o.a. *Huc-Planchet*, I, 200 ; II, 209, 250, 278). Zolang zij in Mongolië reisden, was men met deze verklaring tevreden, al zal hun physionomie sommigen wel eens aan de echtheid van deze bewering hebben doen twijfelen (b.v. I. 290). In Thibet echter werden zij onmiddellijk als vreemdelingen erkend (II, 250).

Slechts zelden laat Huc de reizigers optreden als verkondigers van een godsdienst. Dit wil niet zeggen, dat zij geen rechtstreeks of onrechtstreeks missiewerk hebben verricht. Het is ook niet de bedoeling van Huc een missiegeschiedenis te schrijven, nog minder een tractaat over missiemethode. Zijn boek bevat een menigte gegevens over godsdienstige praktijken en opvattingen van de volken, waarmee zij in contact kwamen. Volgens hun opzet trachtten zij vooral contact aan te knopen met de lama-priesters. Bij dezen gaan zij inlichtingen vragen ; hen laten zij praten over hun godsdienst ; zij van hun kant zijn niet bang verkeerde opvattingen recht te zetten en de katholieke leer in al haar realiteit te verklaren, tot en met de kruisiging (I, 290, 347 ; II, 42, 219). Zoals alle reizigers bij de Mongolen ziet Huc de grote overeenkomst van de verschijningsvormen van het lamaïsme met die van het katholicisme, o.a. de kruinschering en de klederdracht bij godsdienstige plechtigheden enz. [2]). Evenals Gabet in 1838 al verklaard had, zegt Huc, dat zij niet door overreding en controverse de leer uitlegden, maar door een weergave en uiteenzetting van de feiten van de katholieke godsdienst. Christus had immers niet gezegd ,,Overtuigt'', maar wel ,,onderwijst alle volken'' [3]).

[1]) ib. I, p. 43 n. 3.

[2]) J. van Durme C. I. C. M., *Notes sur le Lamaïsme, la question des apports étrangers*, in Mélanges Chinois et Bouddhiques, publiés par l'Insitut Belge des Hautes Etudes Chinoises, I (1931—32) p. 261—321.

[3]) Gabet, 15 Augustus 1838.

Huc zegt niet, wat zij deden met de godsdienstige geschriften, welke zij voor hun reis hadden klaargemaakt [1]). In het lama-klooster te Koumboum vertalen zij nog enige voorname gebeden in het Thibetaans (II, 63). Dit is ook de enige plaats, waar de missionarissen een uitvoering begonnen te geven aan hun plan, zich ergens te vestigen. Maar eerst als zij in Lhassa zijn aangekomen, richtten zij een kapel in en verzamelen zij leerlingen. Dan beginnen zij het rechtstreekse missiewerk en zij hadden daarmee aanvankelijk succes. Op hun reis hadden zij slechts verkenningswerk gedaan en van verre het terrein ontgonnen voor het zaad van het evangelie. Als zij ergens gekampeerd hadden, plantten zij er een houten kruisje. ,,Konden missionarissen, vraagt Huc, een ander spoor nalaten van hun vluchtige tocht door de woestijn ?" (I. 85)

Voor haar eigenlijk doel — het stichten van een missiepost bij de Mongolen — heeft deze moeilijke reis *geen zichtbare resultaten* opgeleverd. De beide missionarissen, die erdoor het best op dit apostolaat waren voorbereid, keerden niet meer naar Mongolië terug. Zoals we boven zeiden, was Gabet onmiddellijk na zijn aankomst te Macao naar Frankrijk vertrokken om te Parijs en te Rome inlichtingen te geven over hun reis en om zo mogelijk te bewerken, dat Rome op zijn besluit zou terugkomen en hem zou laten terugkeren naar Thibet. Hij slaagde daarin niet. Was misschien de oprichting van het vicariaat Kukunor en Tienshan, waarmede Mouly belast werd, een gevolg van deze bemoeiïngen van Gabet en een soort compensatie voor het prijsgeven van Thibet ? [2]). Terug in Frankrijk kreeg Gabet opdracht de Filles de la Charité naar Brazilië te begeleiden. Hij stierf er 3 Maart 1853. Het zou interessant zijn, zijn oordeel te kennen over de schommelingen in de geschiedschrijving van Huc. Deze was in 1848 naar het Noorden teruggekeerd, maar kon het er wegens de koude niet meer uithouden. Na een kort verblijf in het Zuiden gaat hij 1 Januari 1852 scheep voor Frankrijk ,,om aan de warme baden van Aix, op de top der Pyreneën, de krachten te zoeken, welke hij op het Himalaya-gebergte was verloren" [3]). Hij stierf te Parijs op 25 Maart 1860. Geen van beide reizigers was oud geworden [4]).

[1]) Huc-Planchet, I p. 30.

[2]) Thomas, o.c. p. 157; zie ook Bulletin Catholique de Pékin, 1935, p. 545 en 602.

[3]) Huc-Planchet, Préface, p. 2—3.

[4]) Zie verdere bizonderheden over Gabet en Huc in Pelliot l.c.; Thomas, o.c. 481—489, 506—509: J. Van den Brandt, *Les Lazaristes en Chine* (1695—1935) Pei-p'ing 1936, nos. 101 en 117.

Ook de drie bekeerde lama's waren geen succes, tenminste niet voor de bekering van de Mongolen. Wat met Paulus reeds gauw het geval was en wat Mgr. Mouly vreesde voor Petrus, gebeurde: zij ,,verchineesden'' helemaal, zodat zij ongeschikt werden voor missiewerk onder de Mongolen. Petrus, beter bekend onder zijn Chinese naam Petrus Feng, was een ijverig ietwat zonderling priester, die hard werkte, maar alleen voor de Chinezen [1]). Van Paulus vernemen we niets meer. Sant'antjimba sleet zijn verder leven in een christendorp in Mongolië [2]).

De bekering der Mongolen zal nog lange tijd een vrome wens blijven. Vooral het tekort aan missionarissen voor de zo uitgestrekte missiegebieden, welke aan één Congregatie waren toevertrouwd, zal de Lazaristen van nieuwe initiatieven afhouden. Mgr. Daguin, eerst coadiutor en later opvolger van Mgr. Mouly, deed nog pogingen om de familieleden van Petrus Feng te bekeren. Hij mocht daarin niet slagen. [3]) Men hoopte nog door middel van het werk der H. Kindsheid — het opnemen van verlaten heidense kinderen — bij de Mongolen binnen te dringen ; maar dit mislukte bij gebrek aan een bekeerden Mongool [4]). In 1854 schrijft Mgr. Daguin, dat al hun plannen om een missie bij de Mongolen te openen, het een na het ander, mislukken [5]).

De reis van de heren Gabet en Huc was een hoogtepunt geweest bij de pogingen van de Lazaristen om het missiewerk onder de Mongolen te openen. Na de reis van Gabet en Huc werd hun aandacht ook meer gevraagd door de talrijke en grote missieposten in Binnen-China, welke na het ,,verdrag'' van Frankrijk met China weer meer toegankelijk werden voor Europese missionarissen.

Als de Missionarissen van Scheut in 1865 het missiegebied van Mongolië zullen hebben overgenomen, zal Mgr. Mouly, toen apostolisch vicaris van Peking, niet zonder weemoed, aan hun stichter schrijven : ,,Ontvang mijn beste wensen . . . . vooral voor die inte-

---

[1]) Thomas, o. c. p. 234, 238.

[2]) ib. p. 232.

[3]) ib. p. 235—237.

[4]) J. A. Combelles in A.C.M. XV (1850)p. 512—513 : ,,La raison, pour laquelle nous ne commençons pas à évangéliser les nomades, est que nous sommes juste le nombre suffisant pour soigner les domestiques de la foi et diriger le seminaire ; nous sommes à hâter de tous nos voeux l'arrivée de nouvaux confrères''. cf. dezelfde, 7 April 1850, ib. XVI (1851) p. 51—2. Géraud Bray schrijft 28 Maart 1859 uit Siwantze : ,,La seule chose qui pourrait me faire de la peine maintenant ce serait de nous voir si peu de confrères'' (A.C.M. XXVIII (1863), p. 491 ; cf. p. 489).

[5]) Daguin, 4 October 1854, in M. C. M. III, p. 479.

ressante nomadenvolken, aan wie wij vanaf het begin, in 1834, zo vurig verlangden het evangelie te verkondigen. Helaas was het ons niet gegeven iets te doen voor dit grote werk, waartoe gij met de uwen door een speciale voorzienigheid zijt geroepen". [1])

Nijmegen. M. VAN OSS, C.I.C.M.

AFRIKAANSCHE KRONIEK.

Missie-historisch en missiekundig overzicht.

I.

Afrika .... Het werelddeel, drie maal grooter dan Europa, met zijn drie onafhankelijke Staten, Abessynië, Egypte en Liberia: met zijn kolonies en kroonkolonies, zijn dominion en con-dominion, zijn mandaten en protectoraten: onmetelijke gebieden, bestuurd of sterk beïnvloed door vijf verschillend-geörienteerde Europeesche Mogendheden, Engeland, Frankrijk, België, Portugal en Spanje. Afrika, met zijn ruim 200 Sudan- en Bantu-talen en zijn vele over elkaar heen schuivende culturen [2]). Afrika, met zijn vijf Apostolische Delegaturen [3]) en zijn honderd een en negentig Kerkelijke jurisdicties op continent en eilandenrijk: Aartsdiocesen, Diocesen, Abdijen nullius en Vicariaten, Prefekturen en onafhankelijke Missies [4]). Afrika, met zijn vijf en dertig missioneerende Priester-Instituten. Wie zal het in zijn geest omvatten, al is het dan alleen uit missiologisch oogpunt?

Toch is ons instanter gevraagd, althans een overzicht te geven van deze „immensitas locorum", waar de Kerk in vollen opbouw is, waarheen zooveel belangstelling en gebed uitgaat, waar speciaal

[1]) Aangehaald in V. Rondelez C. I. C. M.: *Aux Débuts des Missions de Scheut en Chine*, in Bulletin Catholique de Pékin, 1935, p. 206.

[2]) Het aantal „talen" van Afrika is wel eens wat hoog geschat. Vergel. Dr. J. Wils, „*De nominale klassificatie in de Afrikaansche negertalen*", Acad. proefschrift, Nijmegen 1935, pp. 507—509.

[3]) Namelijk: *Egypte en Arabië* (tevens omvattend Jeruzalem en Palestina, Transjordanië en Cyprus. Huidige Regens: Mgr. Hughes).
Ethiopië (huidige speciale afgezant van den H. Stoel: Mgr. Monnens S.J.)
Zuid-Afrika (Mgr. Lucas S.V.D.)
Belgisch Congo met Ruanda-Urundi (Mgr. Dellepiane).
Britsch Oost- en West-Afrika (naam aldus veranderd 2 Jan. 1947; Mgr. Mathew)

[4]) Hiervan staan er 160 onder de Propaganda. „Le Missioni cattoliche" (z. nota 5) telt er 157 (p. 554), maar vergeet in de optelling het Vicariaat Arabië, dat op pag. 16 toch vermeld wordt. Begin 1947 werden nog de Prefekturen Garoua en Fort Lamy opgericht.

Nederland honderdtallen heenzond en heenzendt van zijn zonen en dochters, om te zwijgen van den voortdurenden stroom van stoffelijke gaven. [1])

Voor dit eerste en inleidend overzicht, dat eenige artikelen zal omvatten, hebben we gestreefd naar een dragelijk compromis tusschen overwegingen van geographischen en staatkundigen, van missie-historischen en ethnologischen aard. Het voorloopig karakter van deze kroniek is onontkoombaar door het feit, dat sinds den oorlog 1939—1945, die staat- en missiekundig veranderingen te weeg bracht en nog zal brengen in Afrika, de berichten nog niet regelmatig binnenkwamen. Zelfs het prachtig uitgebreid overzicht van de „Agenzia Fides" over de geheele missiewereld, te Rome gepubliceerd einde 1946, moet zich grootendeels tevreden stellen met de statistische gegevens van 1939 [2]). Noodgedwongen zal ons overzicht ook ietwat schematisch zijn : later, wanneer het papier niet meer bij rantsoenen zal worden toegewezen, hopen we grondiger en uitgebreider Afrika te behandelen [3]). Ten slotte zij opgemerkt, dat „Het Missiewerk" niet op de eerste plaats beoogt de kennis der vakmissiologen te verrijken, maar vooral op wetenschappelijk verant-

---

[1]) Einde 1945 stonden 64 Priesters der Witte Paters en 12 Broeders in Nederland gereed voor Afrika ; van de Missionarissen van Kadier en Keer : 34 Priesters. In 1946 en begin 1947 vertrokken 90 Nederlandsche Paters v.d. H. Geest naar Afrika, met 15 Broeders. — De gelden van het Pausel. Genootschap tot Voortpl. des Geloofs werden gedurende den oorlog in Nederland gedeeltelijk besteed voor de opleiding van missionarissen. Toch meldt de Opperste Raad van het Genootschap in 1946, dat van de jaren 1944—1945 de som van *anderhalf millioen* gulden ter beschikking staat. (Acta Pontificalium Operum (Rome), 3 Dec. '46, p. 96). — Tijdens den oorlog werden door dit Genootschap van '42 tot '45 direct of indirect aan de Missies *van Afrika* uitgekeerd : 3.222.586,37 Dollar. (Acta Pont. Operum, 29 Juni 1946, pp. 17, 20, 23, 26). — Door het Pausel. Genootschap St. Petrus Liefdewerk werd in Nederland 1944—1945 de som van 11.271.884 Lire opgehaald : de hoogste som na Frankrijk, meer dan het dubbele van die der Vereenigde Staten en 14,9 % van de totale wereld-som ! (Vergel. Acta Pont. Operum, 29 Juni '46 p. 46).

[2]) „Le Missioni cattoliche", 558 pp., samengesteld door de „Agenzia Fides," te Rome einde 1946 uitgegeven door het Pauselijk Genootschap tot Voortpl. des Geloofs. Uit dit overzicht van de geheele missiewereld hebben wij grootendeels onze statistische gegevens bijeengebracht, om ze daarna naar eigen inzicht te combineeren ; bovendien was dit een bron voor diverse historische gegevens. — Als bron, vooral voor de gebieden, die niet onder de Propaganda staan, gebruikten wij o.a. het „Annuario Pontificio 1947".

[3]) Zelfs Pater F r e i t a g, die voor zijn bekende Afrikaansche „*Rundschau*" in het Zeitschrift für Missionswissenschaft etc. toch meer dan 20 pagina's kleine druk tot zijn beschikking had (de laatste kroniek : 1939, pp. 241—266), schreef in 1934 (p. 311—312) : „Für die richtige Beurteilung der Mission eines Volkes oder Landes reicht die übersichtliche Darstellung oder Rundschau auf dem Missionsfelde keineswegs aus". — Voor den opzet van onze kroniek lieten wij ons mede inspireeren door de overzichten van dezen uiterst-verdienstelijken missioloog.

woorde wijze een zoo breed mogelijken kring voor te lichten.

Het lijkt ons gewenscht, alvorens een algemeenen blik over Afrika te werpen, eerst een detail-overzicht te geven van de verschillende groepen missies, achtereenvolgens in Noord-, Noord-Oost- en Noord-West-Afrika, midden-West, Centraal en midden-Oost-Afrika, Zuid- en insulair Afrika.

A. NOORD-AFRIKA.

Hieronder verstaan we sub-tropisch Noord-Afrika, dus het gebied langs de Middellandsche Zee : Fransch en Spaansch Marocco (dit laatste met Tanger[1])), Algerië (met uitsluiting van het ,,Zuid-Territorium") en Tunis (beide Fransch), Libye (voormalig Italiaansch) [2]) en Egypte (hierbij ook rekenend het Sinaïtisch schiereiland, dat geographisch tot Azië behoort, maar staatkundig bij Egypte aansluit).

Met de kolonies der Joodsche Diaspora als eerste steunpunten en hand in hand met de Romeinsche kolonisatie, werd in deze streken vanaf de apostolische tijden gemissioneerd, en wel met zóóveel succes, dat men er reeds in de 4e eeuw eenige honderden Bisdommen telde. Een eerste groote catastrophe kwam over de Noord-Afrikaansche christenheid bij den inval der Vandalen (429), en na een opleving onder de Romeinen werd de genadeslag gegeven toen twee eeuwen later, vanaf 632, de religieuze volgelingen van Mohammed zich vanuit Arabië, met kromzwaard en Koran, als een lawine over Noord-Afrika stortten. Als een betonnen muur sloot sindsdien de Islam Afrika af voor het christendom. Aan missioneering kon in Europa overigens nauwelijks gedacht worden. Men denke aan den beeldenstrijd tusschen Paus en Oost-Romeinsche Keizers (726—842), aan de bedreiging van Rome door de Longobarden, aan het schisma van Photius, in 867 eindigend en in 1054 weer herlevend ; aan de invallen in Italië van Saracenen, Noor-

---

[2]) Dit gebiedje, omsloten door Spaansch Marocco en tegenover Gibraltar liggend, staat sinds 1923 onder internationaal bestuur. In den laatsten oorlog stond het in feite onder Spanje, dat er sindsdien exclusieve aanspraken op wil doen gelden. (Cfr. ,,De Tijd", 19 Maart 1947).

[3]) Bij het vredesverdrag van de Geallieerden met de ,,as-Satellieten" (Parijs, 10 Febr. 1947), moest Italië afzien van het recht op bezittingen in Afrika. Thans moet er nog beslist worden over den definitieven status van Libye, Eritrea en Ital. Somaliland. Vermoedelijk zullen het ,,voogdij-gebieden" worden onder diverse Mogendheden, zooals ook verschillende voormalige Volkenbondsmandaten van Afrika, volgens de Hoofdstukken XII en XIII van het Handvest der Vereenigde Naties.

mannen en Hongaren in de 9e en 10e eeuw, aan den investituurstrijd in de 11e en 12e eeuw.

Vanaf de 13e eeuw sloeg de vlam van het apostolaat wel bij tusschenpoozen over naar Afrika. Damiate op den Islam veroverd door de kruistochters, Franciscaansche martelaren in Marocco, Dominicaansche scholen in Tunis; Trinitariërs en Mercedariërs gingen christen-slaven bevrijden . . .[1]).

Maar in Europa heerschte verwarring en strijd. Pausen en tegen-Pausen, verwereldlijking der Kerk in den renaissance-tijd, reformatie, contra-reformatie, Jansenisme . . . . En Afrika was nagenoeg een witte plek op de wereldkaart . . . .

Zoo komen we tot het ontstellende feit, dat we rond 1850 in Noord-Afrika niets aantreffen als een Prefektuur in Marocco (1859), toevertrouwd aan twee Spaansche Instituten (thans twee Vicariaten der Franciscanen); een bisdommetje in Ceuta (tegenover Gibraltar), dat in 1851 werd vereenigd met het Diocees Cadiz in Spanje en daarmee vereenigd bleef, met een Vicaris-Generaal voor het Spaansche en een voor het Afrikaansche gedeelte: het Diocees Algiers, in 1838 hersteld [2]); een Vicariaat in Tunis (1843), thans het Aartsdiocees Carthago; het Vicariaat Egypte en Arabië (1839); het Patriarchaat der Copten in Alexandrië (1824). En de reëele inhoud van deze oudtijds roemrijke namen was gereduceerd tot een handjevol Priesters en geloovigen . . . .

Nu echter sinds een eeuw de missiegeest in het oude Europa is gaan oplaaien, begunstigd o.a. door de ontsluiting van Afrika met de ontdekkingstochten, door de „grabbelpartij" van de Europeesche Mogendheden om dit werelddeel (Frankrijk begon met de verovering van Algiers in 1830), en door de algemeene humanitaire beweging, die leidde tot afschaffing van den slavenhandel, nu is de zon van het Evangelie opnieuw gaan rijzen boven het Afrika van Augustinus.

We tellen daar momenteel 19 kerkelijke jurisdicties, waarvan er (in Egypte) 4 tot den Oosterschen ritus behooren: het Patriarchaat Alexandrië der Copten, met de suffragaan-Bisdommen Tebe en Hermopolis, het Diocees Alexandrië der Armeniërs en het pas opgerichte Diocees Caïro der Maronieten. — Egypte

[1]) Deze twee Orden bestaan nog voort, met hoofdzetel in Rome (Annuario Pont. 1947, p. 660).

[2]) Hier werd toen de eerste residentieele Bisschop benoemd sinds eeuwen. De laatste Noord-Afrikaansche Bisschop werd aangesteld door Gregorius VII! (Bulletin des Missions, Abdij St. André bij Brugge, 1939, p. 289).

telt bovendien 3 Vicariaten van den Latijnschen ritus, ressorteerend onder de Congregatio pro Ecclesia Orientali en toevertrouwd resp. aan de Franciscanen en de Missionarissen van Lyon (Kadier en Keer). In 1946 kreeg het Vicariaat der Miss. van Lyon een coadjutor in de persoon van den Nederlander *Mgr. van den Bronk S.M.A.* — Vijf gebieden staan onder de Congregatio Consistorialis : de Diocesen Ceuta-en-Cadiz, Algiers met Suffraganen Constantine en Oran, en Carthago. — De overige zes jurisdicties ressorteeren onder de Congr. de Propaganda Fide : de Vicariaten Rabat en Marocco, resp. in Fransch en Spaansch Marocco (met Tanger), drie Vicariaten en een Prefektuur in Libye.

Telt men de laatste beschikbare gegevens [1]) bij elkaar, dan komen we nu voor de gebieden van den Latijnschen ritus tot een totaal van 1.684.956 katholieken en van 1315 Priesters (Ceuta niet inbegrepen): een prachtige vooruitgang sinds de gegevens, die Dr. Freitag in 1939 verstrekte [2]). — Wat de Oostersche ritus betreft : Egypte telt in 1946, behalve 116.000 katholieken van den Lat. ritus, 111.100 geünieerde katholieken [3]).

Daartegenover staat het alles-overheerschende Islamietische blok. Reeds in 1938 telde de missioloog Pater Perbal O.M.I. in de Afrikaansche randgebieden der Middellandsche Zee 30.000.000 Mohammedanen : ongeveer 90% der totale bevolking [4]). En we hebben hier te doen met de ras-echte en veelal voor propaganda speciaal getrainde Muzelmannen. Naarmate we naar het Zuiden afdalen en geïslamiseerde negers aantreffen bij millioenen, vinden we meer het soort, waarover de Apost. Vicaris van Bamako in 1936 schreef : ,,S'il avait suffi, pour devenir chrétien, de recevoir le Baptême et de réciter chaque jour un Pater et un Ave, je pense que le Vicariat compterait ses fidèles par centaines de mille.'' [5]) En in 1945 telde dit gebied van Noord-West-Afrika nog geen 7000 geloovigen . . . . !

Het werk onder de Mohammedaansche bevolking beperkt zich hoofdzakelijk nog steeds tot het indirect apostolaat der charitas,

---

[1]) Van ,,Le Mission cattoliche'', het ,,Ann. Pontificio 1947'' en de ,,Catholic Annual of Egypt 1946''.

[2]) ,,Missionswissenschaft und Religionswissenschaft'' zweiter Jahrg. '39, p. 246.

[3]) ,,Catholic Annual of Egypt 1946'' ; cfr. ,,Katholiek Archief'', Heemstede, 1946—1947, kol. 371.

[4]) Het Romeinsche tijdschrift ,,A.F.E.R.'', Juni 1938, p. 200.

[5]) ,,A.F.E.R.'', April 1936, p. 30.

al beginnen sommigen zich af te vragen, of de eeuw, die Kardinaal Lavigerie hiervoor noodig achtte, niet kan verkort worden .... Maar de laatste statistiek van de gezamenlijke Propaganda-gebieden in Noord-Afrika geeft slechts 137 doopsels van volwassenen in een jaar tijds. Ook in sommige Diocesen bloeit het echte missiewerk, zooals in Algiers en Constantine, waar de Witte Paters arbeiden onder de Kabylen en trachten invloed uit te oefenen op de inheemsche Berber-bevolking : in Juli 1945 tellen we daar 1959 katholieken : van Juli 1944 tot Juli 1945 werden in deze „Kabylen-missie" negen volwassenen gedoopt .... [1])

De zon van het Evangelie rijst boven Noord-Afrika, maar ze steekt nog flauw af tegen de halve maan. Indien het geduld een der hoofd-eigenschappen is van den echten missionaris, dan geldt dit zeker voor deze streken. Wetend, dat zij elders in Afrika enorm meer succes zouden boeken, houden de missionarissen hier tòch stand, in het bewustzijn, dat Christus ook voor deze volkeren gestorven is. — Een lichtpunt treft ons in de laatste berichten, die spreken over toenadering van sommige Mohammedaansche instanties tot het Vaticaan. Verder werd in Egypte de katholieke schoolvereeniging officieel erkend in 1946. [2])

B. NOORD-OOST-AFRIKA.

Zeventien kerkelijke gebieden tellen we in deze streken, verspreid over het Engelsch-Egyptische con-dominion „Anglo-Egyptische Soudan" (en tot begin 1947 over het Fransche Tchad-gebied), [3]) verder over Abessynië, Eritrea (voorm. Italiaansch), Fransch-, Britsch-, en voorm. Italiaansch Somali-land.

Ethiopië of *Abessynië* vormt het oudste missiegebied, reeds in de 4e eeuw bewerkt door den H. Frumentius. Later werd het monophysitisch : diverse missiepogingen werden ondernomen in den loop der eeuwen, maar ook hier kwam pas iets blijvends tot stand in de 19e eeuw. In 1839 richtte de missie-Paus Gregorius XVI de Prefek-

[1]) „Annalen van de Witte Paters", Mei 1946, pp. 24—25.

[2]) Cfr. „Katholiek Archief" 1946—1947, kol. 451 et passim ; kol. 588—589.

[3]) Dit gebied, staatkundig behoorend bij Fransch Equatoriaal Afrika en tot nu toe kerkrechtelijk onder het Vicariaat Khartum, was tot voor kort verstoken van missionarissen. Begin 1947 werd er een Prefektuur opgericht voor de Jezuieten. Ook de nieuwe Prefektuur Garoua (Fr. Noord-Kameroun) der Oblaten (O.M.I.) schijnt zich gedeeltelijk over het Tchad-gebied uit te strekken. Voor de rest werd 9 Januari 1947 het geheele Tchad-gebied van Khartum afgescheiden en gevoegd bij het Vicariaat Bangui der P.P. van den H. Geest (zie Centraal-Afrika), zoodat Khartum alleen nog het Noordelijk en Centraal deel van den Anglo-Egypt. Soudan omvat.

tuur Abessynië op voor *Noord*-Ethiopië en omliggende gebieden, waar de HH. Lazaristen werkten. Na eenige tientallen jaren ging echter de missie te niet, om in het begin onzer eeuw weer door de Lazaristen hervat te worden. — Op 4 Mei 1846 werd een Vicariaat opgericht in Zuid-Abessynië voor de Galla's. De hoofdfiguren uit dezen tijd zijn : de Capucijner Kardinaal Massaia en de Lazarist, de Zalige Mgr. de Jacobis, wiens heiligverklaringsproces in 1940 werd hervat. [1])

Bij een nieuwe kerkelijke organisatie in 1937 werd Noord-Abessynië verdeeld in drie Prefekturen, ressorteerend onder de Congr. pro Eccl. orientali; vanaf 1937—1940 beheert de Propaganda Fide op haar beurt drie Vicariaten en drie Prefekturen in Centraal- en Zuid-Abessynië.

Behalve seculiere Priesters werken aan de evangelisatie in het Rijk van den Negus : Lazaristen, Capucijnen, Zonen van het H. Hart (Verona), Missionarissen van Milaan en Missionarissen della Consolata. In den oorlog is echter veel verwarring en vertraging ontstaan. De missionarissen van Italiaansche nationaliteit moesten verdwijnen en na een oproep van Z.H. den Paus gingen toen o.a. Witte Paters en Paters van den H. Geest uit Kenya en Tanganyika de helpende hand bieden. Sinds eenige maanden vertoeft nu in Abessynië de Vlaamsche Jezuiet en missiologie-Professor, Pater Monnens, om als speciale afgezant van den Paus over de kerkelijke aangelegenheden te onderhandelen [2]).

Blijkens de propaganda-statistieken hebben in de zes genoemde gebieden 125 missionarissen, gesteund door 15 inheemsche Priesters, te vechten op drie fronten : tegen het heidendom met 3½ millioen aanhangers, tegen den Islam met 2 millioen belijders en tegen meer dan 1½ millioen dissidenten. Het aantal katholieken steeg tot bijna 100.000 : in één jaar tijd werden 3223 volwassenen gedoopt. — Canadeesche Jezuïeten gaan op verzoek van den Negus het onderwijs organiseeren. [3])

Tegen Abessynië aan leunen langs de Roode Zee, de Golf van Aden en den Indischen Oceaan de gebieden Eritrea, Fransch-, Britsch- en (voorm.) Italiaansch Somaliland. — Het Vicariaat *Eritrea*, ressorteerend onder de Congr. pro Eccl. orientali, wordt bewerkt door de

---

[1]) A. A. S. 1940, p. 558.

[2]) De souvereiniteit van Abessynië werd door Italië erkend bij het vredesverdrag van 10 Febr. 1947.

[3]) „Catholic Times", 19-7-'46 ; cfr. Katholiek Archief '46—'47, kol. 460.

Capucijnen : volgens de laatste aflevering van A.F.E.R., welke verscheen einde 1940, telde het 108. 301 katholieken op een totale bevolking van 553.999. Behalve de Apostolische Vicaris resideert in Asmara een prelaat, die de gewone jurisdictie uitoefent over de geloovigen van den Alexandrijnschen ritus (copticus aethiopicus); hij wordt bijgestaan door een groot aantal inheemsche Priesters.

Capucijnen van de Provincie Toulouse missioneeren in de Prefektuur *Djibouti* (Fransch Somaliland) : ze hebben daar een drietal staties voor 4110 Katholieken, verspreid tusschen 79.860 Mohammedanen.

Britsch Somaliland ressorteert sinds 1891 onder het Vicariaat *Arabi*ë, eerst ,,Aden'' genaamd. De Apost. Vicaris resideert te Steamer Point, op het Aziatisch schiereiland Arabië. Hoe moeizaam het werk hier is, blijkt wel uit het feit, dat dit geheele Vicariaat, de ,,terra sancta'' van den Islam, in 1939 op 10.000.000 inwoners slechts 1479 katholieken telde en 3 (drie !) catechumenen.

Ten slotte het half-woestijnachtige gebied voorm. Italiaansch Somaliland, dat kerkrechtelijk het Vicariaat *Mogadiscio* genoemd wordt (bewerkt door O.F.M.) en dat als Prefektuur Benadir historisch, althans nominaal, aansluit bij het oude Vicariaat Zanguebar (zie bij midden-Oost-Afrika). Ook hier is de Islam, met 1.200.000 aanhangers de groote tegenstander van de Kath. Kerk, met 11.355 geloovigen. Er zijn slechts 2000 heidenen.

Van de Roode Zee (Port Sudan) en Zuid-Egypte strekt zich het enorme territorium, de Anglo-Egyptische Sudan uit, tot Fransch Equatoriaal Afrika, Belg. Congo, Uganda en Kenya. Hier ligt het moeder-Vicariaat *Khartum*, waaruit niet alleen de drie overige huidige gebieden van den Angl.-Eg. Sudan voortkwamen (het Vicariaat Bahr el-Ghazal (= Gazellen-rivier) en de Prefekturen Bahr el Dzjebel (= Bergstroom) en Kodok), maar ook het Vicariaat Equatoriaal-Nijl (zie bij midden-Oost-Afrika), en de gebieden van de Witte Paters in Noord-West en Noord-Afrika (dit laatste : Ghardaia); bovendien de jongste Prēfektuur Fort-Lamy in he-Tchad-gebied (zie bij Centraal-Afrika). — Aanvankelijk droeg Khartum den naam : Vicariaat *Centraal-Afrika*, opgericht 3 April 1846 : het werd begrensd ten O. door Abessynië, ten N. door de bij Noord-Afrika genoemde gebieden, ten W. en ten Z. door de kustgebieden van Opper-Guinea (zie volg. artikel bij Noord-West- Afrika) en ten Z. nog ongeveer door de noordelijke grenzen van Kameroun (z.

midden-West-Afrika) en Ubanghi-Sjari (z. Centraal-Afrika) [1]. — In 1868 werd voor de Witte Paters het geheele Westelijke gedeelte afgescheiden als Prefektuur ,,Sahara en Sudan'', en in 1872 werd het aldus verkleinde Vicariaat Centraal-Afrika toevertrouwd aan de Zonen van het H. Hart (Verona), die er nog werkzaam zijn. Na de naamverandering in ,,Khartum'' (1913) en na verdere afscheidingen bleef dit Vicariaat nog een der meest uitgestrekte van de geheele missiewereld. Maar hier mag men wel bidden : ,,pinguescent speciosa deserti'' .... Ruim 50 maal grooter dan Nederland, telt het slechts de helft van onze bevolking en is het voor 97.8% mohammedaansch. De statistiek vermeldt 5 quasi-parochies, 1 kerk, 10 kapellen, 9 lagere schooltjes, 2 posten voor ziekenverpleging. Een nieuw onderwijsplan, gunstig ook voor de katholieke scholen, is van regeeringswege uitgewerkt. [2]

In de drie genoemde zuidelijke gebieden van den Angl.-Eg. Sudan, waar ook de Zonen van het H. Hart missioneeren, naast de Fathers van Mill-Hill in Kodok, is het beeld geheel anders. Tegenover slechts 12.000 Mohammedanen staan hier 1.259.000 heidenen; tegenover een aanwas (in 1 jaar) van 16 katholieken in Khartum, hier een aanwas van 3.769 katholieken. De Pref. Bahr el-Dzjebel had in 1945 zelfs twee inheemsche Priesters.

C. NOORD-WEST-AFRIKA.

Alvorens in het volgend artikel de 30 kerkelijke gebieden te overzien, die zich uitstrekken over het kustgebied van Opper-Guinea en die historisch voortkwamen uit het moeder-Vicariaat ,,der twee Guinea's'', opgericht in 1842, werpen we een blik op de zeven Vicariaten en Prefekturen der Witte Paters in het binnenland, waar 208 Paters en Broeders en 224 Zusters werken: in het ,,Zuidterritorium'' van Algerië, in twee bestuursgebieden van Fransch West-Afrika : Fransche Sudan en het Noordelijke gedeelte van de Fransche Ivoorkust-kolonie (vroeger ,,Opper-Volta'') [3], ten slotte

[1] We zeggen ,,ongeveer'' ; evengoed zou men Belgisch Congo of de Evenaar als de Zuid-grens kunnen aangeven : deze werd indertijd immers aangeduid door een .... legendarisch gebergte, het z.g. ,,Maangebergte'', een bergketen, volgens Ptolemaeus Afrika in de breedte doorsnijdend, waar de bronnen van den Nijl zouden ontspringen. In dien tijd was het niet zoo noodig, ter vermijding van botsingen en jurisdictie-conflicten, de grenzen met lengte- en breedte-graden uit te stippelen !

[2] ,,Universe'', 26-7-'46 ; cfr. Kath. Archief '46—'47, kol 442.

[3] ,,Opper-Volta'', dat men nog in vele atlassen vindt, werd bij Decreet van 5 Sept. 1932 opgeheven als aparte kolonie van Fransch West-Afrika (A.O.F.) en ingelijfd resp. bij de Ivoorkust-kolonie, het Niger-Territorium en Fransch Soudan.

om missie-historische redenen hierbij ook betrekkend het Vicariaat Navrongo in het Noorden der Engelsche Goudkust-kolonie.

Van het moeder-Vicariaat ,,Centraal-Afrika" werd 6 Augustus 1868 de Prefektuur ,,Sahara en Sudan" afgescheiden en gesteld onder de jurisdictie van den Aartsbisschop van Algiers, Mgr. Lavigerie. De eerste Witte Paters, die naar het Zuiden doordrongen, werden vermoord door de Sahara-bewoners; in 1895 kozen anderen de route via Senegal aan de West-kust. In 1891 was deze Prefektuur Vicariaat geworden, waarvan in 1901 weer de tegenwoordige Prefektuur ,,Ghardaia in de Sahara" werd afgescheiden. De rest van het Vicariaat werd in 1921 verdeeld in Bamako (Fr. Sudan) en Uagadugu (Noord-Ivoorkust), uit welke Vicariaten later de Vicariaten Navrongo, Bobo-Diulasso (Noord-Ivoorkust), en de Prefekturen Nzerekore en Gao voortkwamen (Fr. Sudan). Over de nieuwe Pref. Niamey (Niger-territorium) zie bij Opper-Guineakust. [1])

Door deze gebieden heen begint zich geleidelijk de scheidslijn af te teekenen tusschen de Islamietische invloedssfeer en het domein van het heidendom. In de meer noordelijke gebieden Ghardaia en Bamako, samen meer dan 3.000.000 KM², maakt de Islam nog ongeveer 70% der bevolking uit, het heidendom 29% en ons christendom 0,7%. [2]) De activiteit der Protestanten leidde tot 160 belijders. — Neemt men daarentegen de vijf zuidelijke gebieden, dan daalt het percentage Mohammedanen enorm tegenover de stijgende lijn van het aantal heidenen, hetzelfde verschijnsel als in den Anglo-Egyptischen Sudan.[3]) Overigens is ook het katholicisme in het Zuiden in opgang : in één jaar 79 doopsels van volwassenen in Ghardia en Bamako, tegenover 2149 in de andere gebieden. Het hoogste aantal katholieken boekten in 1945 de Vicariaten Navrongo en Uagadugu : samen meer dan 50.000, naast meer dan 20.000 katechumenen. Het laatstgenoemde Vicariaat had in 1945 vier inheemsche Priesters en 46 inheemsche Zusters. [4]) In de nieuwe Prefektuur Gao (Oost Fr. Sudan) werden tijdens den oorlog meer dan 1500 doopsels toegediend. Er zijn drie bloeiende catechistenscholen. [5])

---

[1]) Het ,,Niger-territorium" niet te verwisselen met de Engelsche kolonie Nigeria, die er aan grenst.

[2]) *Heelemaal* juist kunnen deze gegevens niet meer zijn, daar ze steunen op ,,Le Missioni cattoliche", die voor Bamako de statistiek geeft van 1939, terwijl sindsdien Gao gedeeltelijk werd afgescheiden.

[3]) Voor het Sudan-gebied, zie kaartje in ,,Het Missiewerk" 1946, p. 88.

[4]) Annalen van de Witte Paters, Mei 1946, p. 25.

[5]) Katholiek Archief '46—'47, kol. 411—412, uit de ,,Osservatore Romano", 24-7-'46. — In de Prefektuur Ghardaia (Zuid-Territorium van Algerië) — de grenzen werden gewijzigd in 1942, A.A.S., p. 301 — kwamen tijdens den oorlog

In een volgend artikel zullen we de gebieden langs de Noord-Westkust van Afrika behandelen, waar de Paters van den H. Geest de vruchten plukken van 100 jaar en de Missionarissen van Lyon van bijna 90 jaar harden missie-arbeid. Ofschoon hier in sommige Vicariaten de Katholieke Kerk een machtig bolwerk aan het optrekken is, zullen we toch eerst daarna komen tot de gebieden, waar het christendom een naar we hopen definitieve barrière aan het opwerpen is tegen den opdringenden Islam : in midden-West, Centraal- en midden-Oost Afrika.

Gemert. P. ED. LOFFELD, C.S.Sp.

vijf nieuwe stichtingen tot stand („Grands Lacs", 15 Oct. 1945, pp. 20—21). Daar vestigden zich ook de „Petits Frères de Jésus", volgelingen van Charles de Foucauld („The Tablet", 30-11-'46 ; cfr. Kath. Archief '46—'47, kol 689—690).

WERKELIJKHEIDSZIN.

Er is een totale omwenteling ontstaan in het missiewerk. We staan aan 't begin van een nieuw tijdperk in de missiegeschiedenis. Reeds vóór eenigen tijd heeft P. Tragella daarop gewezen in „Le Missioni Cattoliche". Maar zijn woord heeft geen weerklank gevonden. Men is te veel bezig met de oogenblikkelijke belangen van de afzonderlijke missies, repatrieering en uitzenden van missionarissen, beschrijving van 't aangerichte onheil en pogingen om daar de zaken minstens zóó te herstellen als ze waren vóór 't wereldconflict, verzamelen van middelen om de dure uitzending te bekostigen en dergelijke. Dientengevolge heeft men de groote lijn ietwat uit 't oog verloren. Niet dat 't eerste niet moet gebeuren, maar ook 't laatste mag niet verwaarloosd worden. Want de algemeene toestand der missies eischt bijzondere maatregelen en een heel nieuwe instelling. Men is integendeel druk bezig op de oude manier voort te gaan, alsof er niets gebeurd was en nu nog gebeurde. Met andere woorden: men moet rekening houden met en zich aanpassen aan de werkelijkheid en er voor waken zich niet te laten leiden door illusies.

De omstandigheden, waarover het vooral gaat, zijn niet overal dezelfde, maar eenige zijn algemeen ten minste in 't streven. En deze algemeene zijn de meest belangrijke en invloedrijke en veranderen de heele taktiek van het missiewezen.

Wij gaan uit van het thans algemeen aangenomen grondbeginsel, dat de missies ten doel hebben, de Kerk te stichten in de landen van ongeloovigen of andersdenkenden. En dan komt van zelf de vraag : hoe moet dit gebeuren, wat is daarvoor noodig, welke is de weg, welke zijn de middelen? Men begrijpt aanstonds, dat 't beantwoorden dezer vraag, ook al laat het eenige algemeenheden toe, toch voor 't grootste gedeelte afhangt van den toestand der plaats en der bevolking, waartoe men de stichting wil uitstrekken.

Vroeger ging men uit naar een bevolking, die voor een goed deel naïef

en onwetend was, onkundig met 't groote wereldgebeuren, een bevolking, die als voornaamste te overwinnen hinderpalen bood: het vasthouden aan voorvaderlijke gebruiken en bijgeloovigheden en de ongebreidelde ontucht in veelwijverij en andere niet te noemen praktijken.

De groote zaak was, zich toegang te verschaffen tot de bevolking en de bevolking voor zich trachten te winnen. Deze eerste stap zou dan, gevoegd bij 't gestadig groeien van schoolbevolking en medewerkers, de baan breken voor een algemeen opzien en verlangen naar de Kerk, vertegenwoordigd door de missionarissen. Andere hinderpalen zouden dan van lieverlede verdwijnen. En de missionaris kon door zijn gebed en offer de genade doen neerdalen in de harten, die de eerste elementen boden voor den opbouw der kerk. Op den duur zouden naast 't element „geloovigen" ook de priesters uit 't volk komen en zoo zou, wat 't persoonlijke betreft, de Kerk ten minste in beginvorm, voltooid zijn. Verder konden dan maatregelen genomen worden voor gestadigen uitbouw en langzame voltooiïng. Dat was tot nu toe, heel breed gezien, de gang van zaken. Men wil nu weer op deze wijze doorgaan. Dat is buiten de werkelijkheid leven en zichzelf de waarheid verbloemen.

Langzaam aan zijn er toestanden geschapen, die een heel andere instelling vereischen. Op sommige plaatsen is de ontwikkeling ervan reeds voltooid, op andere is zij in vollen gang, hier meer geprononceerd, elders meer latent.

Het verschil tusschen den vorigen en den nieuwen toestand wordt markant uitgedrukt door 't woord van S. Paulus aan de Efesiërs: „Want niet tegen vleesch en bloed geldt onze strijd, maar tegen heerschappijen en machten, tegen wereldheerschers dezer duisternis, tegen de booze geesten in de lucht". (Ef. 6. 12)

Was de vorige strijd een strijd tegen de zinnelijke lusten der onbeschaafden of halfbeschaafden, der niet-christelijke volkeren, gesteltenissen die aan de vestiging en ontwikkeling der Kerk in den weg stonden, de nieuwe strijd is een strijd tegen de geesten, een strijd op 't gebied van de hoogere vermogens van den mensch. Nu heeft de Kerk om tot grondvestiging te komen een veel machtiger vijand te overwinnen: den boozen geest die met geestelijke wapenen en vooral door geesteshoogmoed bijna onoverkomelijke hinderpalen zet.

Deze gesteltenis toont zich practisch door twee factoren, die samenwerken en daarom een groote kracht ontwikkelen: de satanische heerschzucht van het godlooze communisme en 't overdreven en onredelijke nationalisme, het streven naar een ongeordende en irrationeele vrijheid. Wij willen hier vooral niet zeggen, dat we 't streven naar vrijheid en autonomie der volkeren in de vroegere koloniale gebieden afkeuren of willen annuleeren. Alleen: dit verschijnsel, dat nu algemeen is en zich zelfs uitstrekt tot de binnenlanden van Afrika, moet in goede banen geleid worden om geen universeele ramp te beteekenen. En het feit ligt daar: het wordt *niet* in goede banen geleid, vooral ook onder den invloed van 't communisme en van den Islam.

Hoe 't ook zij: het feit ligt daar. En daardoor is een heele nieuwe toestand ontstaan: de strijd woedt nu op een geheel ander gebied. En de menschen, die van hier uit de missie moeten steunen, moeten daartoe ook geheel anders worden ingesteld.

Het gaat niet meer aan om door de vertooning van exotische producten en 't vertellen van min of meer gefantaseerde sensatie-verhalen voor de missie een belangstelling te wekken, die gebaseerd is op curiositeit en romantiek. Onze menschen moeten nu ook de realiteit leeren kennen en hun medewerken moet worden gevestigd op den veel degelijker grondslag van een mee-strijden in den strijd der geesten voor en tegen Christus, voor en tegen zijn Mystiek Lichaam. Zij moeten met alle macht erop gaan werken, dat door de kracht van hun geloof en door hun machtig gebed de missie den steun vindt ,die ze vooral noodig heeft. Daarmede verdwijnt dan ook per se het verderfelijke verschijnsel, dat door missionarissen vooral de nadruk wordt gelegd op de finantieele bijdrage. De strijd der geesten moet sterk naar voren worden gebracht.

Op de aangehaalde plaats zegt de Apostel verder : Grijpt daarom naar de wapenrusting Gods, om weerstand te kunnen bieden op den boozen dag, en pal te blijven staan, na alles te hebben volbracht. Op dan ! Uw lendenen omgord met de waarheid en het pantser der gerechtigheid om ; de voeten geschoeid met bereidwilligheid voor de blijde Boodschap van vrede ; het schild des geloofs steeds voor U uit, om al de vurige pijlen van den Booze te kunnen smoren ; grijpt naar den helm van het heil en het zwaard van den geest : en dit is het woord van God. Blijft bidden in den Geest te allen tijde met gebed en smeeking in allerlei vorm : draagt daarbij zorg, om ook met groote volharding voor alle heiligen te blijven bidden (il. 13—18).

De grijze stichter van den Priestermissiebond, P. Paolo Manna, die nu aan 't hoofd staat van de Zuid-Italiaansche provincie der Missionarissen van Milaan, schreef onlangs in een particulier schrijven : ,,Ik zie in de moderne methode en ideeën groote gevaren voor de zaak van 't apostolaat. Waar de geest ontbreekt, waar deze geest wordt overweldigd door 't moderne, dat heelemaal samengesteld is uit nationalisme, lawaai en ijdelheid, kunnen geen goede vruchten worden geplukt. En men ziet reeds de betreurenswaardige gevolgen ervan in 't missiewerk hier en in 't buitenland. De protestantsche missie-propaganda, vooral de Amerikaansche, heeft min of meer alles besmet. De dollar wordt aanbeden, men geeft de hoogste belangstelling aan 't uiterlijke, en de groote, oude en eeuwige deugden worden uitgeschakeld en meerdere malen zijn ze onbekend. Wanneer die moderne methoden worden aangewend in de vorming van de missionarissen, bereiden ze den ondergang van de missies voor. Een soort bolchevisme dringt overal door ; het begint al bij de bewaarschool en dringt zelfs binnen in de slotkloosters. In de seminaries kan het een ramp beteekenen. Ook het modernisme steekt weer den kop op en geeft onrustbarende teekenen van leven. Deze en andere dingen bedroeft mij zeer op mijn ouden dag.''

Het allervoornaamste dus in den nieuwen strijd is : de vorming en de houding der missionarissen. Wanneer zij niet de woorden van S. Paulus ter harte nemen en zich geheel instellen op een geestelijken strijd, gaan de missies een ruïne te gemoet, die nog veel erger is, dan die door den oorlog is veroorzaakt.

Wanneer integendeel de missionarissen met een degelijke en diepe geestelijke wapenrusting zijn uitgerust en wanneer zij in alles bovennatuurlijk zijn, wanneer zij meer met 't gebed dan met 't geld terrein veroveren, dan

zullen zij, ondanks de verwoestingen van het jongste wereldconflict, ondanks de hardnekkige pogingen der communisten, ondanks de taaie propaganda van den Islam. door de kracht van Christus alleen de volkeren veroveren voor Christus en met Hem, gekruisigd en geofferd, de Kerk stichten onder de ongeloovigen. Hun geloof zal dan de wereld overwinnen. Maar een andere weg is er ook niet. Wij wilden enkel en alleen deze ernstige beschouwingen onder het oog der belanghebbenden brengen. Hopelijk wordt men wakker vooraleer het te laat is!

Wittem Dr. JOS. MARIA DREHMANNS C.ss.R.

MISCELLANEA.

STATISTISCHE GEGEVENS,

De Nederlansche missionarissen behooren thans tot 32 priester-instituten, 10 Broeder-Congregaties, 53 actieve Zuster-Congregaties en 4 beschouwende vrouwelijke Orden.

De oorlog heeft de groei niet kunnen verhinderen, al moesten ook bijna alle opleidingshuizen evacuëeren en in moeilijke omstandigheden werken: wij treffen één nieuw Priester-Instituut aan, de Reg. Kan. van St. Jan van Lateranen, die zich eerlang in Nederland hopen te vestigen vanuit België; zij zonden elf missionarissen naar de Belgische Congo en van deze zijn er negen Nederlanders. Er zijn twee nieuwe Zusters Congregaties: het Gezelschap der Medische Missiezusters, dat juist voor den oorlog een paar Nederlandsche leden naar hier uitzond om contact te zoeken en nu een Nederlandsche afdeeling heeft met 8 postulanten, 20 novicen en 31 geprofesten; de eerste 5 zusters zijn naar Java uitgezonden; de tweede zijn de Dominicanessen van King-Williamstown, die juist vóór den oorlog uit Duitschland met zeven zusters naar hier gevlucht zijn, 5 postulanten, 6 novicen en 17 geprofesten tellen, en drie Nederlandsche zusters uitzonden.

Daarenboven werden de Oblaten van Maria Onb. Ontv., de Assumptionisten en de Salesianen door den oorlog gedwongen hier hun hoogere studies te vestigen, en dientengevolge werden zij rijp voor een eigen Nederlandsche provincie, die resp. 8 pr. 1 br.; 17 pr. en 7 br.; 24 pr. 4 fr. en 1 br. voor de missie-arbeid beschikbaar konden stellen.

Als wij bijeentellen de missionarissen die naar Propagandagebieden zijn uitgezonden en die naar andere gebieden vertrokken (Brazilië, Philippijnen e.d. — voor de betrokkenen toch ook een missionaris-taak) krijgen wij het volgend beeld van de ontwikkeling van het Nederlandsch missie-personeel per 1 Januari 1947:

	Priester-instituten			*Leeken-instituten*		Totaal
	Prs	Brs.	Frs.	Brs.	Zrs.	missionarissen
overleden in of door de oorlog	223	50	4	44	276	597
geheel ongeschikt geworden	54	13	1	22	193	283
Totaal verlies	277	63	5	66	469	880

Deze cijfers zijn iets hooger dan vroeger gepubliceerde, want zij zijn later opgenomen. Verschillenden die einde 1945 wel ziek waren maar nog leefden, zijn sindsdien overleden. Dit groote verlies is aangevuld op de volgende wijze:

	Priester-instituten			*Leeken-instituten*		*Totaal*
	Prs.	Brs.	Frs.	Brs.	Zrs.	
uitgezonden-vertrokken						
voor de 1e keer	703	55	3	41	130	932
voor de 2e keer	79	10		14	44	147
aangewezen, nog niet vertrokken wegens gemis reisgelegenheid	226	16	18	17	135	412
Totaal	1008	81	21	72	309	1491
Grooter aanwinst dan verlies	713	18	16	6	-	
Grooter verlies	-	-	-	-	160	

Bij de waardeering van deze prachtige cijfers mag men niet vergeten, dat vele der nieuwe missionarissen aan andere de gelegenheid moeten bieden om de noodzakelijke vacantie te nemen.

Volgens de gegevens mij verstrekt was het aantal Nederlanders op 1 Januari 1947 in de missies werkzaam:

van Priester-instituten:	2962 prs.	33 frs.	504 brs.:	totaal 3499
van leeken-congregaties	351 broeders en		2445 zrs.:	totaal 2796
	totaal Nederlandsche missionarissen			6295

Volgens de statistiek opgenomen in „Het Missiewerk” 1940 blz. 154, waren er op 1 Jan. 1940:

van Priester-instituten	2416 prs.	178 frs.	614 brs.:	totaal 3208
van leeken-congregaties:	520 brs. en	2485 zusters:		totaal 3005
	totaal Nederlandsche missionarissen			6213

Deze cijfers zijn niet geheel vergelijkbaar, want eenige gegevens zijn op andere basis verstrekt: in 1940 o.a. zijn priesters en fraters meegeteld uit Brazilië (68 fraters, die thans in Braziliaansche provincies zijn ingedeeld, en niet meer als missionaris tellen; ook zijn sommige cijfers van Zusters-Congregaties blijkbaar niet met gelijke nauwkeurigheid medegedeeld.

Wij mogen echter aannemen, dat het aantal priester-missionarissen belangrijk is gestegen, dat der Broeders en Zusters belangrijk is gedaald. Dit hangt duidelijk samen met de opmerking van alle Broeders-Congregaties op één na, en van alle Zusters-Congregaties op een paar na, dat hun noviciaat in den oorlog belangrijk kleiner is geworden dan te voren.

Op de vraag, of de moderne jeugdbeweging een gunstige invloed heeft op de missionarisroepingen, antwoordden de priester-instituten bijna algemeen, dat dit niet is na te gaan; wat begrijpelijk is: de priester-opleiding begint met jongens van 12/13 jaar. Wel merkwaardig is echter het antwoord van de Miss. van de H. Familie, die speciaal voor late roepingen open staan; deze zeggen: „beslist neen”. Van de 10 broeders-congr.

antwoorden er 2 : ja ; de overigen : neen of onbekend. Van de 54 zusters-congregaties antwoordt één : ja, alle overige zeggen : neen.

En verschillende geven daarbij de verklaring : de vrouwelijke jeugdbeweging legt zóó sterk de nadruk op de vorming voor het moederschap, dat de waarde van de religieuse staat aan de aandacht der meisjes ontgaat.

Eén der middelen die ons priesters, leden van den Priester-Missie-Bond, wordt voorgehouden, om de bedoeling van onze missievereeniging te dienen. is het aankweeken van missie-roepingen.

De bovenstaande cijfers stellen wel in het licht, dat dit werkelijk noodig is, vooral ten opzichte van de rijpere jeugd.

Voorschoten. TH. M. P. BEKKERS.

BOEKBESPREKING.

Chappoulie, H. — *Aux Origines d'une Eglise. Rome et les Missions d'Indochine au XVII siécle. Tome I.* Paris, Bloud Gay, 1943 — 452 pp.

Monseigneur H. Chappoulie, docteur en droit canon et docteur ès-lettres, heeft van het interessant onderwerp, hetwelk hij zich voorstelt in bovengenoemd werk te behandelen, in den eersten toom dat gedeelte verwerkt, dat hij nader omschrijft als : *Clergé portugais et évêqûes français dans les royaumes d'Annam et de Siam.*

In enkele trekken schetst de vaardige Sch. in zijn *Introduction* den status quaestionis. Gedurende de zeventiende eeuw zagen de Pausen geen andere mogelijkheid om zich van hun apostolische taak te kwijten dan door de evangeliseering van deze overzeesche gebieden toe te vertrouwen aan de vorsten, die ze aan christelijk Europa hadden doen kennen. De ervaring leerde echter, dat het Padroado en de enge verbinding van het geestelijke met het tijdelijke niet uitsluitend goede vruchten opleverde. Toen in 1622 de S. Congregatio de Propaganda Fide was opgericht, eischten de missies van het Portugeesche patronaat haar eerste zorgen op. Weldra werd in de nabijheid van Goa, de residentie van den Portugeeschen onderkoning, een Apostolisch Vicaris benoemd. In 1649 kwam de Jezuïet Alexander de Rhodes naar Rome met het verzoek om bisschoppen te benoemen voor de christenheden van Annam. Na eenige aarzeling besloot de Propaganda aan den Paus voor te stellen om naar Indo-China en China Apostolische Vicarissen te zenden. In Frankrijk vond men priesters, die zich voor dat doel beschikbaar wilden stellen. Drie van hen ontvingen de bisschopswijding en terwijl zij scheep gingen voor het Verre Oosten, richtten hun vrienden te Parijs het seminarie van de Vreemde Missiën op.

Met de komst van de eerste Apostolische Vicarissen in Indochina begon een periode van langdurige en droevige conflicten. Portugal wilde het initiatief van Rome niet erkennen en de missionarissen geraakten in een benarde positie : aan den eenen kant de Apostolische Vicarissen, door de Propaganda uitgezonden, en aan den anderen kant de Portugeesche autoriteiten van Goa, onderkoning en aartsbisschop. Het conflict werd nog ingewikkelder doordat de Apostolische Vicarissen Franschen waren en Portugal in hen agenten zag voor de Oost-Indische Compagnie van Colbert, Beide partijen beriepen zich op Rome, dat zich, behoudens een enkele

zwenking, achter het gezag van de Apostolische Vicarissen plaatste ; Paus Innocentius XII wees den weg naar de oplossing, die het evenwicht moest herstellen.

Dit voorloopig kader wordt in het eigenlijk werk gevuld met personen, feiten en toestanden, die een levendig beeld bieden van deze bewogen missiegeschiedenis, waarvan we tot dusver niet voldoende op de hoogte waren. Logisch en chronologisch verdeelt Sch. de hier behandelde stof in vijf deelen.

Het eerste deel : *Les missions du patronat portugais et l'évangélisation des royaumes annamites*, beschrijft de missiewerkzaamheid, die in het begin van de zeventiende eeuw van de Portugeesche stad Macao uitstraalde; de belangrijke resultaten, die de Jezuïeten en met name Alexander de Rhodes in de Annamitische rijken behaalden (1624—1645) ; den oorsprong, de werking en de uitbreiding van het Portugeesche patronaat ; het toenemen der macht van Portugal in Oost-Indië en het afnemen hiervan tengevolge van de groeiende heerschappij der Hollanders ter zee.

In het tweede deel : *La Congrégation nouvelle de la Propaganda en face du patronat portugais*, zijn wij getuigen van het begin der Propagandawerkzaamheid en het patronaatsregiem in Indië ; met belangstelling nemen wij kennis van de hervormingsplannen van den eersten secretaris der Propaganda, Ingoli, en de tenuitvoerlegging ervan (1622—1649) ; wij worden ingelicht over den opzet van Alexander de Rhodes om in de Annamitische rijken een episcopaat te vestigen, dat onafhankelijk is van het portugeesche padroado (1649—1654) ; in 1659 zond de Propaganda twee Franschen als Apostolische Vicarissen, door haar met bijzondere instructies voorzien, naar Annam.

Het derde deel: *L'Arrivée des evêques français dans les missions portugaises d'Indochine*, behandelt de vestiging van de Fransche Apostolische Vicarissen — met name van Mgr. Lambert de la Motte, aan wien de missiehistorici tot dusver minder aandacht hebben geschonken dan aan Mgr. Pallu — in het koninkrijk Siam (1662—1664), hetgeen aanleiding gaf tot botsingen met de Portugeezen (1665—1670) ; de missiewerkzaamheid van de Jezuïeten in de koninkrijken Cochinchina en Tonking sinds het vertrek van Alexander de Rhodes tot de komst van de Fransche missionarissen (1645—1665) ; het optreden van de eerste afgevaardigden der Fransche bisschoppen in de genoemde koninkrijken (1664—1670) ; den terugkeer der Jezuïeten van Macao in het koninkrijk Tonking en hun samentreffen met de Fransche missionarissen (1670).

In het vierde deel : *Les Papes Clément IX et Clément X à l'aide des évêques français*, vernemen wij, dat de Apostolische Vicarissen tot driemaal toe een beroep deden op de Propaganda (1664—1672) en dat ten slotte Paus Clemens X hun zijn algeheelen steun schonk (1673—1674).

Het vijfde deel : *L'Affermissement de l'autorité des évêques dans les missions d'Indochine* zet uiteen, hoe de Fransche bisschoppen zich definitief vestigden in het koninkrijk Siam (1673) en Mgr. Lambert de la Motte in het vicariaat van Cochinchina (1671—1676) ; in het vicariaat van Tonking waren de moeilijkheden niet verdwenen (1670—1677), maar ten slotte werd de stem van Rome gehoord en de jurisdictie van de Apostolische Vicarissen door den aartsbisschop van Goa erkend ; de Franschen in Siam

profiteerden van den invloed der missiewerkzaamheid, die van Macao was uitgegaan.

Deze dorre inhoudsopgave is niet in staat een idee te geven van den wetenschappelijken ernst, waarmede dit boek is vervaardigd. Vooreerst heeft de Sch. zijn gegevens uit betrouwbare bronnen en uit de beste literatuur geput. In de archieven van de Propaganda en van het Vaticaan, in de bibliotheek Vittorio Emmanuele te Rome, in de archieven van de Missions Etrangères te Parijs vond hij tal van onuitgegeven bescheiden, terwijl hij daarnaast verschillende gedrukte bronwerken en de desbetreffende literatuur vrijwel volledig consulteerde, zooals men uit zijn uitvoerige bibliographie (blz. 411—426) kan zien. Vervolgens heeft hij zijn boeiend boek verrijkt met tallooze en waardevolle aanteekeningen aan den voet van de bladzijden, die ons met eerbied en bewondering vervullen voor den arbeid aan dit werk ten koste gelegd. Eindelijk publiceerde hij, bij wijze van aanhangsel, den volledigen tekst van een zestal documenten, nl. de drie memorandums van den eersten Propaganda-secretaris Ingoli (1625, 1628 en 1644); het verzoekschrift van Alexander de Rhodes aan Paus Innocentius X van 1652; de Propaganda-instructie van 1659 aan de Apostolische Vicarissen, die thans voor het eerst volledig wordt gepubliceerd; een memorandum in 1666 door secretaris Manfroni aan de Propaganda gericht.

En al dat materiaal heeft Sch. zelfstandig verwerkt en daarop zijn oordeel gebaseerd, hetwelk vaak nieuw licht werpt op de zeventiende-eeuwsche missiegeschiedenis van Achter-Indië en derzelver achtergrond te Rome, Parijs en Lissabon. Voortdurend voelt men, dat hij een objectief oordeel wil vellen en dit in weloverwogen woorden tot uitdrukking brengen. Bij alle erkenning van de moeilijke positie der Apostolische Vicarissen verzwijgt hij hun persoonlijke gebreken en misstappen niet, terwijl hij voor de Portugeesche missionarissen, wier handelwijze hij principiëel afkeurt, allerlei verontschuldigingen laat gelden in verband met de gegeven omstandigheden: ,,ces disputeurs acharnés, trop épris de chicanes et de condamnations comme on l'était à leur époque, furent en même temps, ne l'oublions pas, des apôtres qui à tout instant risquaient leur vie'' (p. XIV). Openhartig bespreekt hij de bemoeïenissen van de eerste Apostolische Vicarissen ten bate van den Franschen handel, terwijl hij van den anderen kant de bewering, dat zij uitgesproken vijanden van de Jezuïeten geweest zouden zijn, met verschillende argumenten logenstraft.

Een alphabetisch personen- en zakenregister vergemakkelijkt het consulteeren van dit goed-geconcipiëerd, overvloedig-gedocumenteerd uitstekend-geschreven boek, waarvan wij met spanning den tweeden toom tegemoetzien.

ALPH. MULDERS.

Briault, M. — C. S. Sp. — *Le Vénérable Père F. M. P. Libermann. La Reprise des Missions d' Afrique au dix-neuvième siècle.* Paris, J. de Gigord, 1946 — 580 pp. — frcs. 180.

Van den Eerbiedw. Dienaar Gods, Franciscus Maria Paulus Libermann, dien de Paters van den H. Geest als hun tweeden Stichter vereeren, bezat men tot dusver slechts twee levensbeschrijvingen, die echter sinds jaren waren uitverkocht. Bovendien voldeden noch het herhaaldelijk uitgegeven

,,*Vie du Vénérable Serviteur de Dieu F. M. P. Libermann*, par le Cardinal J. B. Pitra O. S. B., noch dat ,,par un Père de la Même Congrégation" — bedoeld is P. Delaplace — aan de eischen van de tegenwoordige geschiedschrijving. Geruimen tijd geleden werd Pater A. Gabon, secretaris-generaal van de Congregatie van den H. Geest, dan ook belast met het schrijven van een nieuwe biographie, gebaseerd op de documenten van het generalaats-archief der Congregatie van den H. Geest te Parijs. Toen deze zijn werk met veel toewijding en nauwkeurigheid had voltooid, bleek het al te zeer te zijn uitgedijd, zoodat men een beroep deed op een van zijn confraters om het tot geringere proporties te reduceeren. De keuze viel op M. Briault, die de Fransche koloniën in Afrika uit ervaring kende, de zeden van de inheemsche bevolking aldaar bestudeerd en reeds verschillende geschriften over Afrika gepubliceerd had. Uit de dagelijksche samenwerking van beide genoemde schrijvers — ,,de l'auteur véritable et de son abréviateur souvent embarrassé" — ontstond het bovengegenoemde boek, hetwelk niet de pretentie heeft definitief te zijn — ,,rien n'est définitif ici-bas" —, maar in elk geval een beschrijving geeft ,,conforme à l'état de nos connaissances actuelles" over het leven en het werk van den Eerbiedw. Libermann.

Het eerste gedeelte, waaraan de Sch. noch in het boek noch in de inhoudsopgave een eigen opschrift geeft, handelt over het leven en het werk van P. Libermann zelf (blz. 1—458); het tweede gedeelte ,,*l'oeuvre du V. P. Libermann après sa mort*" loopt tot het begin van den wereldoorlog, omdat bij het ter perse gaan van het boek nog geen nieuwe statistieken over alle missiegebieden beschikbaar waren (blz. 461—574). Zeer uitvoerig — voor degenen, die niet tot de geestelijke familie behooren, wel wat te uitvoerig — worden wij ingelicht over de jeugd van Libermann en zijn overgang van het Jodendom tot het Katholicisme; zijn seminariejaren te Saint Sulpice; zijn verblijf te Issy; novicenmeester van de Eudisten te Rennes; het ,,oeuvre des noirs"; zijn priesterwijding; het noviciaat te La Neuville; zijn reizen naar Rome en memorandums aan de Propaganda; het opgaan van de in 1841 door Libermann gestichte Congregatie van het H. Hart van Maria in de kleine Congregatie van den H. Geest van Claude François Poullart des Places, die door dit feit een groote Congregatie werd (1848); de gevolgen van deze samensmelting voor den missiearbeid, niet alleen in de koloniale gebieden van Frankrijk, maar ook elders in Afrika; zijn bestuursperiode van de Congregatie van den H. Geest, zijn ,,Instructions aux Missionnaires", na zijn dood (1852) gepubliceerd, en zijn roep van heiligheid.

Weliswaar iets minder uitvoerig, maar toch ruim voldoende beschrijft het tweede gedeelte ,,le développement des oeuvres coloniales" (blz 481—496); ,,oeuvres coloniales en pays étranger (blz. 497—506); ,,l'expansion des missions spiritaines" (blz. 507—564).

Het boek, dat met enkele afbeeldingen en kaartjes is geïllustreerd, maar geen documentatie vermeldt, laat zich prettig lezen en moge belangstelling wekken ook buiten den kring der geestelijke zonen van dezen Eerbiedwaardigen Dienaar Gods; elke ernstige bijdrage tot de geschiedenis van de hervatting der Afrikaansche missiën in de negentiende eeuw verdient immers onze dankbare aandacht. ALPH. MULDERS.

Imprimatur: J. C. VAN OVERBEEK,
Libr. cens. ad hoc.
St. Michielsgestel, 29 April 1947.

Het ligt geenszins in mijn bedoeling, om een algehele en radicale tegenstelling tussen de primitieve en de westerse of moderne mentaliteit op te stellen. Integendeel, het is meestal zo, wat naast andere opvattingen en zienswijzen ook nog bij ons geldt, geldt bij de primitieven uitsluitend.

Dat beeld en symbool in de primitieve mentaliteit niet zo ver uiteen liggen, moge het volgende citaat van L. Jungblut aantonen, aangehaald uit zijn boek over de primitieve Bhiels van Voor-Indië: ,,Al moge hij — gemeend is de ontwikkelde Hindoe — ook aan de godenstenen geen bovennatuurlijke waarde toekennen, doch enkel een zinnebeeldige, zo mag toch als zeker worden aangenomen, dat het gewone volk inderdaad aan vele onsterfelijke, ongeschapen godheden gelooft en ook de beelden zelf als zodanig aanbidt" [1]. Duidelijker spreekt dezelfde auteur zich iets verder in zijn boek uit: ,,Zoals ik reeds opmerkte, willen veel Hindoes, gestudeerden vooral, de talrijke afgodsbeelden beschouwd zien, enkel als zinnebeeldige voorstellingen der éne Godheid, der éne Al-ziel. Daarentegen beweren wederom anderen, dat de beelden behuizingen zijn, waarin de verschillende godheden wonen. Dubois zegt echter met beslistheid, dat de gewone vorm van verering, die van het stoffelijke beeld zelve is" [2].

Deze citaten bevatten derhalve drie verschillende gegevens met betrekking tot het beeld: het beeld als symbool, het beeld als behuizing en het beeld als levende steen opgevat. Hieruit blijkt zeer duidelijk, hoe verward deze religieuze structuur bij heidense religies soms zijn kan. En het zou bovendien van groot gewicht zijn te weten, wat de auteur, wat de Hindoe en wat de primitieve Bhiel precies onder zinnebeeld of symbool verstaat. Dit kon wel eens zeer ver uiteenlopen! Verder zou het zeer belangrijk zijn te achterhalen, of deze heidenen werkelijk steenaanbidders zijn, of vereerders van de goden, die in deze stenen vertoeven. Dit zijn gewichtige kwesties, die de missionaris allereerst theoretisch en methodisch moet kennen, om vervolgens ook onder zijn mensen de juiste opvatting daarvan te kunnen achterhalen. Wij zullen allereerst de primitieve denkbeelden omtrent het beeld uiteenzetten

---

[1]) L. Jungblut, *,,Misdadige" stammen*, Steyl 1945, blz. 181.
[2]) idem blz. 183.

en daarna de primitieve opvattingswijze van het symbool behandelen.

1. *Het beeld in de primitieve mentaliteit.*

Wat is derhalve in de ogen van de primitief een beeld ? Zeker is, dat zijn opvatting aanmerkelijk van de onze afwijkt. Voor ons is het religieuze beeld niet meer dan een herinnering, een hulpvoorstelling, waardoor wij gemakkelijker met de persoon, die in de hemel en niet in het beeld aanwezig is, in geestelijk contact kunnen komen. Onze gedachten en gevoelens richten zich gemakkelijker en blijven beter bij die persoon als zijn voorstelling ons gedurig voor ogen staat, zoals ik inniger en gestadiger aan mijn moeder denk, wanneer ik voor haar portret sta. Dat onze gedachten en liefde zich niet op het religieuze beeld zelve richten, en het beeld als zodanig slechts een middel voor ons is, blijkt wel het beste hieruit, dat wij met de meest verschillende voorstellingen, b.v. van Christus, genoegen nemen, vooral ook van de uitdrukkingen van Zijn Gelaat en de kleur van Zijn Ogen en Haar, mits het beeld verheven en stichtend is, mits het derhalve als aanleiding en middel dienen kan, waarlangs onze devotie opwiekt naar den Verhevene in de hemel.

Voor de primitief echter is een beeld heel wat meer. In zijn bewustzijn staan bij het aanschouwen van een beeld niet alleen zoals bij ons twee gegevens, die van het beeld en die van de voorouder of geest, maar tevens meent hij bij het beeld, dat het voorgestelde wezen daar aanwezig is. Enige voorbeelden — uit vele — mogen dit bewijzen en nader toelichten. Prof. Lehmann bericht van godenbeelden in Voor-Indië, dat deze beelden als levende wezens worden behandeld. Bij het krieken van de dag worden zij gewekt en aangekleed. Zij ontvangen door de dag hun maaltijden en worden met gesprekken, muziek en dans, de gehele dag bezig gehouden, totdat men hen in de avond wederom naar bed brengt [1]). Dat deze opvatting ook onder de oude Egyptenaren heeft geleefd blijkt duidelijk uit het volgende. Volgens Prof. de Buck was het voor de Egyptenaren immer riskant, dat het lijk, ook al was het gemummificeerd, te gronde zou gaan. Waar zou dan de dodenziel moeten verblijven ? Hier bood het beeld een goede uitkomst, want ook daarin zou de dode kunnen vertoeven. Alhoewel deze beelden vaak meesterstukken van kunst zijn, worden zij onzichtbaar in duistere ruimten van het graf geplaatst. Men had hierbij immers geen artistiek doel,

[1]) E. Lehmann, *Lehrbuch der Religionsgeschichte*, Tübingen 1925, blz. 88.

maar het was voor de dode, of beter het beeld was de dode zelf; daarom de tijdeloosheid in de strakke rust en starende blik. Een wierokend priester, hierbij afgebeeld, draagt om deze redenen als bijschrift: „Voor . . . .” en dan volgt de naam van de dode, of eenvoudig: „Voor het beeld”. Dit wil natuurlijk zeggen: voor de dode, die daar in dat beeld vertoeft. Om dit beeld het leven te geven, zijn vele ceremoniën nodig „opdat hij zie, hore” enz. Daarom zegt men ook tot de beeldhouwer: „Sla hem niet”, of: „Grijp zijn hoofd niet” [1]).

Deze zienswijze van hogere cultuurvolken, zoals de Hindoes en Egyptenaren, wordt eveneens bij de primitieven aangetroffen. Kluin schrijft van de Niassers, dat zij voor iedere afgestorvene een beeld vervaardigen, dat dikwijls zeer kunstig is gesneden. Voordat men dit beeld evenwel gaat vereren, moet het eerst door de overledene bezield worden. Daarom vangt men bij het graf van de dode een spin, een der verschijningsvormen der dodenziel, die daarom op het beeld wordt gezet [2]). Hierdoor is de voorouder in het beeld aanwezig. Bij de Papoea's in Nieuw-Guinea aan de Goudvinkbaai vindt men nagenoeg dezelfde gebruiken. Zodra het beeld voor de overledene gereed is, moet hierin de ziel van de gestorvene overgebracht worden. Om deze reden maakt men soms enige nachten een oorverdovend lawaai, om de dodenziel op te jagen en haar te dwingen in het beeld te gaan. Dit beeld is als het ware het medium, waardoor de overledene met de levenden verkeert. Zij noemen het beeld dan ook eenvoudigweg vader of moeder, naar gelang, en vereenzelvigen het beeld met de gestorvene. Het wordt met lapjes versierd, tabak wordt er voor neergelegd en men buigt er voor ter aarde. Bij gewichtige aangelegenheden, wordt het beeld geraadpleegd. Na de voorgeschreven eerbewijzen gebracht te hebben, neemt men het beeld in handen, spreekt het aan en vraagt of men geluk of ongeluk zal hebben bij hetgeen men gaat ondernemen. Spreekt het beeld niet, dan is het goed. Spreekt het beeld, dat wil zeggen, bevangt de vrager een beving, dan is de zaak bedenkelijk. Wanneer zulk een voorspelling evenwel niet uitkomt, wordt het beeld mishandeld, doordat men het tegen de grond werpt. Ook verkoopt men het dan wel aan de Europeanen [3]). Uit deze mislukking is immers duidelijk gebleken, dat de voorouder niet — of

---

[1]) A. de Buck, *De Godsdiensten der Wereld*, Amsterdam 1941 I blz. 104.
[2]) H. Kluin, *Het geestesleven der natuurvolken*, 's-Gravenhage 1924, blz. 105.
[3]) idem blz. 106.

niet meer — in het beeld aanwezig is, waardoor het derhalve waardeloos is en men ontlaadt dan zijn teleurstelling en toorn, op kinderlijke wijze door dit beeld te mishandelen. Maar kunnen ook wij volwassenen wel eens niet boos worden op een voorwerp, dat niet wil, zoals wij het wensen, en het kwaad wegsmijten ?

Lang niet immer echter treffen wij zulke duidelijke bewijzen aan, dat de primitieven in het beeld tevens de aanwezigheid van de afgebeelde zien. Ook daar, waar deze ceremoniën niet bestaan, heerst evenwel dezelfde overtuiging. In een interessant vraaggesprek, waaruit meteen blijkt hoe gebrekkig, ja tegenstrijdig deze primitieve mensen soms redeneren, ervoer Jungblut bij de Bhiels in Voor-Indië, dat de goden of geesten in de beelden aanwezig waren. Op zijn vraag wat de godenstenen eigenlijk zijn, antwoordt Hoemo : „Goden zijn het. We hebben ze van steen gemaakt en er zit geen leven in". „Begrepen Hoemo", hernam Jungblut, „de stenen worden goden genoemd, maar blijven toch echte stenen ?" „Jaja", zei Hoemo, „hoe dat precies zit, weet ik ook niet. Sommigen zeggen, dat de goden er in afdalen, zodra de stenen vereerd worden, anderen dat ze er steeds in zijn" [1]). Dezelfde ervaring maakte ook ik op Flores en Timor. Herhaaldelijk gaf men ook mij te verstaan, dat de voorouder, daar, waar het beeld stond, aanwezig was, en dat men daarom niet roekeloos met het beeld mocht omgaan. Ik kon daarentegen duidelijk merken, dat zij zich de vraag, of de voorouder daar altijd of tijdelijk aanwezig was, eigenlijk nooit uitdrukkelijk hadden gesteld. Ik geloof, dat men het beste hun opvatting aldus weergeeft: altijd wanneer ze het beeld zien of nodig hebben of er bij ongeluk tegen stoten denken ze, dat de voorouder daarin tegenwoordig is. Nietzsche drukt treffend de primitieve opvatting over het beeld uit, waar hij schrijft, dat het beeld de goden bergt en tegelijk verbergt, aanduidt, maar niet zichtbaar maakt [2]). Staat het feit derhalve vast, dat het beeld niet alleen een voorstelling betekent van de voorgestelde, maar tevens deze voorgestelde bevat, de verdere, diepere vraag, bestaat hierin, gewaar te worden, hoe deze primitieven zich de voorouder in het beeld tegenwoordig denken. Hierover heb ik niets in de literatuur gevonden, zodat ik slechts het resultaat van mijn eigen onderzoek kan mededelen. Ik zou evenwel onze missionarissen willen verzoeken, om eveneens op

---

[1]) L. Jungblut, op cit. 189.

[2]) Fr. Nietzsche, *Menschliches, Allzümenschliches*, Chemnitz 1878, II blz. 106.

voorzichtige en methodische wijze een onderzoek hiernaar in te stellen, want met hun kennis van de taal en het vertrouwen, dat zij bij de mensen genieten, zijn zij de meest geëigende mannen, om deze interessante kwestie op mogelijke afwijkingen of nuances te onderzoeken.

Heel duidelijk is mij, zoals reeds is medegedeeld, uit mijn onderzoek omtrent het voorouderbeeld bij bovengenoemde primitieven gebleken, dat niet alleen het beeld, of slechts de voorouder, maar beide daar aanwezig zijn, telkens als zij met het beeld te maken hadden. De moeilijkheid begon bij de vraag, op welke wijze beide daar tegenwoordig zijn. Aan hun reacties bij deze vraag, kon ik altijd weer constateren, dat zij in hun oppervlakkigheid eigenlijk nooit lang bij deze vraag hadden stilgestaan, ofschoon ik over het algemeen de scherpzinnigsten van een streek om mij verzameld had bij het onderzoek. Ook deze ervaring is derhalve een feit en aldus moet men het volgende eerder als een experiment beschouwen, hoe zij op deze vragen reageerden, dan als iets wat in hen leeft en wat zij derhalve weten, omdat het tot hun beschavingsbezit behoort. Op minstens tien uiteenliggende plaatsen op Flores en Timor waar ik gewoonlijk telkens meer dan een maand voor onderzoek vertoefde, heb ik, waar het mogelijk was bij een voorouderbeeld, steeds nagenoeg dezelfde vragen gesteld. Op de vraag of de voorouder in, op of onder het beeld zit, moesten zij zich telkens even bezinnen. Zo goed als allen, die een antwoord gaven — sommigen uitten zich niet — waren het er spoedig over eens, dat de voorouder niet onder het beeld zat. De meesten waren van mening, dat hij in het beeld was, weinigen dachten òp het beeld. In hun bewustzijn stond derhalve voordien niets anders, dan een confuus weten, dat het beeld en de voorouder daar aanwezig waren, meer niet. Wil men hier met Lévy Bruhl en Th. Preuss van een complexe voorstelling of idee spreken, dan is daar niets op tegen, mits men dan maar vooral het confuse van dit complex beklemtoont.

Nog inspannender werd het vraaggesprek voor hen, toen ik hen vroeg of de voorouder los in het beeld vertoeft, zoals wij in een huis. Al spoedig werd dit door enigen bevestigd, de meesten zwegen echter en wachtten af. Ik vroeg vervolgens: „Maar het beeld is toch niet hol, hoe kan de voorouder dan daarin verblijven ?" Die toen antwoordden zeiden : „Dan weten wij het niet". Slechts één keer zei iemand : „Wij kunnen de voorouders echter niet zien, hij kan daar wel inzitten". Na enige omhaal bleek, dat hij zich

ongelukkig uitdrukte. Hij wilde eigenlijk met dit onzichtbaar-zijn zeggen, dat de voorouder geen ruimte nodig had. Maar daar kwamen weer anderen tegen op.

Ik herinnerde hen er aan, dat zij mij vroeger verteld hadden, dat wanneer iemand ook maar bij ongeluk tegen een beeld zou stoten, die voorouder reeds kwaad zou worden. Dit bevestigden ze wederom. Daarop vroeg ik : ,,Voelt de voorouder dat, doet het hem pijn ?" Velen — er zijn altijd zwijgers — meenden eigenlijk van wel, ofschoon bijna niemand hiervan absoluut zeker was. In ieder geval dacht niemand aan een morele belediging van de voorouder of iets wat in die richting ging. Zij vatten het wel degelijk op als een soort physieke stoot, direct ook de voorouder samen mèt het beeld aangedaan, eerder dan dòòr het beeld. Maar zekerheid heb ik over deze nuance nergens kunnen krijgen. En hoe hij geraakt werd, wisten ze evenmin natuurlijk. Bij verschillende van deze gelegenheden slòeg ik met de hand op het hoofd van het voorouderbeeld. Allen schrokken en als een der hunnen dit zou gedaan hebben, zou hem ongetwijfeld op de plaats zelf reeds een ongeluk zijn overkomen. Allen meenden, ik kon het aan hun reactie merken, dat ook de voorouder op een of andere wijze getroffen was of tenminste op directe wijze was geraakt. Ook dit feit staat derhalve vast, maar op welke manier de voorouder getroffen werd, daarvan bezaten zij wederom geen duidelijke voorstelling. In ieder geval legden zij niet slechts moreel verband tussen deze daad en de voorouder via het beeld.

Ik maakte er hen vervolgens op attent, dat de voorouder misschien in het beeld vertoefde, zoals onze ziel in het lichaam [1]). Tot goed begrip moet ik er de lezer even op wijzen, dat de ziel volgens deze primitieven geen levenseenheid met het lichaam vormt, maar het lichaam ofwel tijdelijk, zoals in droom en bewusteloosheid, ofwel voor immer zoals bij de dood, kan verlaten. Dit voorstel leek velen een betere oplossing, maar ik merkte goed uit hun houding, dat geen hunner, uitgezonderd deze ene, zelf hieraan had gedacht. Als de voorouder dus in het beeld zit, zoals de ziel in het lichaam, hernam ik, dan kunnen deze ogen zien — geen reactie, maar strak gespannen aandacht merkte ik bij allen op — dan horen deze oren — hetzelfde — dan eet en spreekt deze mond — protest of afwijzend lachen bij de meesten, want ze wisten te goed, dat dit niet

[1]) Slechts één keer is het voorgekomen, dat iemand uit zichzelf deze mogelijkheid naar voren bracht.

het geval was. Het beeld, ging ik verder, zou dan ook moeten kunnen lachen en lopen. Nu was het protest natuurlijk algemeen. Is de voorouder dan niet in het beeld, zoals de ziel in het lichaam ? De meesten reageerden niet meer, maar lachten verlegen. Enigen zeiden : „Wij weten het niet, toean, de voorouders hebben ons niets daarover medegedeeld".

Dit is het algemene beeld van de verschillende proefnemingen, die ongeveer immer hetzelfde verloop hadden. Niet overal had ik echter evenveel succes. Soms gaf men eerder de moed op. Daarna bleven deze mensen evenwel steevast en ongeschokt bij het goede oude en vonden mij ongetwijfeld een rare toean, die alles wilde weten en van die vreemde vragen kon stellen, waar geen mens ooit aan denkt en waarvan de voorouders hen nooit iets hadden medegedeeld. Dit laatste is de culturele rijkdom en de voornaamste zorg van deze primitieve lieden : zien te bewaren wat de voorouders medegedeeld hebben en wat zij deden, steeds op dezelfde wijze na te doen. En daarmee zijn zij bovendien zeer ingenomen, zolang zij van buitenaf niets beters vernemen.

Kort samengevat stelde ik derhalve de volgende feiten als zeker bij hen vast. Met het voorouderbeeld is daar — tijdelijk of immer — tevens de voorouder zelf aanwezig. Deze voorouder wordt op een of andere wijze, hòe weten ze niet, physiek getroffen, wanneer men het beeld raakt ; zeker wordt hij niet slechts op morele wijze beledigd. De rest van hetgeen ik constateerde was nieuw voor hen en behoort derhalve niet tot hun cultuurbezit, maar heeft wel waarde als experiment, om te constateren hoe zij reageren. De grootste waarde voor ons schuilt evenwel hierin, dat bleek, hoe confuus en oppervlakkig deze opvattingen in hen leven. De voorouder is waarschijnlijk naar hun opvattingen in het beeld, doch niet zoals in een huis, noch als een ziel in het lichaam. Hoe het dan wel is, weten zij ook niet. Dit confuse complex van opvattingen is, naar mij schijnt, eerder aan hun gemakzucht en oppervlakkigheid te wijten, dan aan te geringe ontwikkeling van hun onderscheidingsvermogen. Bij huwelijksaangelegenheden en in hun rechtsgedingen weten zij immers wel degelijk met grote scherpzinnigheid onderscheidingen aan te brengen. Een kind zou het ongetwijfeld niet klaar krijgen, om de zuivere relatie tussen beeld en voorouder vast te leggen, bij het kind kan men derhalve terecht van onvermogen spreken, maar bij deze volwassenen is het eerder oppervlakkigheid en gemakzucht, want zo abstract en speculatief zijn deze vragen immers niet en

deze lieden zouden er zeker meer van weten, als met deze kwesties goederenbezit of ander materiëel voordeel gemoeid was.

Het is overdreven, wanneer G. v. d. Leeuw beweert, dat een beeld de tegenwoordigheid van de afgebeelde afdwingt [1]). Deze opvatting kan hier en daar heersen, of kan onder bepaalde omstandigheden b.v. tijdens religieuze riten, waar zijn, doch is zeker niet de algemene. Eveneens is het eenzijdig wanneer het wordt voorgesteld, alsof de primitieven het beeld zelf voorbij zouden zien en alleen de afgebeelde voorouder of God in het beeld zouden opmerken. Ongetwijfeld kan ook dit wel eens voorkomen en het zal gebeuren, wanneer iemand in diepe zorg, kommer of angst bij dit vooroudersbeeld offert en het aanroept, terwijl zijn attentie door deze emotie toegeëngd, zò uitsluitend gericht is op de machtige voorouder, dat daarbij het beeld geheel uit zijn bewustzijn verdwijnt. Doch dit is niet het gewone. Ook lijkt mij de opvatting foutief, die Jungblut in het reeds aangehaalde citaat aan Dubois toeschrijft, dat volgens de Hindoes het beeld zelf de God zou zijn, zodat men alleen het beeld, dat zelf God is, vereert. Ik geloof ten minste niet, dat er primitieven zijn, die in de strenge en uitsluitende zin van het woord aan het beeld als zodanig offeren en beeldvereerders en beeldaanbidders zijn in de letterlijke zin van het woord. Ook de Bijbel, wanneer hij de beelden der heidenen, stomme afgoden noemt, bedoelt daarmede niet, dat deze beelden zelf hogere wezens zijn, zelfs niet, dat daarin hogere wezens aanwezig zijn ; integendeel, hij wil juist en zuiver daarmee te kennen geven, dat daar slechts stomme stenen beelden zijn zonder eenige bezieling.

Bij de primitieven en bij ons, zijn derhalve normaal twee gegevens in het bewustzijn aanwezig, het beeld en het afgebeelde, maar in de primitieve mentaliteit is deze afgebeelde bovendien nog in het beeld zelf tegenwoordig, zij het permanent of bij tijden, terwijl naar westerse opvatting het beeld een middel is, om aan de afgebeelde, die ergens onzichtbaar waar ook verblijft, gemakkelijker te denken en hem inniger te vereren.

2. *Het masker in de primitieve mentaliteit.*

Met het beeld hangt het masker zò nauw samen, dat men niet kan nalaten ook dit, zij het kort, in aansluiting aan deze beschouwingen over het beeld, te behandelen. De voorouders verschijnen,

[1]) G. v. d. Leeuw, *Godsdiensten der wereld*, Amsterdam 1941, I blz. 10.

volgens vele primitieven, bij de levenden meestal onder twee gedaanten, die van het beeld en van het masker. Ook andere hogere wezens evenwel, vooral in de latere culturen, verschijnen in de maskerdans. Op Bali zag ik eens een verschrikkelijk monster, barong geheten, ruig behaard, met vreselijk scherpe klauwen en dolken van slagtanden in de beestachtige bek en verschrikkelijk uitpuilende, grote, wilde ogen onder het dreigend gefronsde voorhoofd, dansend optreden. Ik merkte, hoe weldra het gewone volk onder de indruk van deze verschijning, in dit monster de verschrikkelijke geest barong zelf zag optreden, die zij uit hun mythen zo goed kennen. Toen het kunstige masker echter later in huis lag, had niemand er schrik voor. Juist zo is het bij de primitieven met de voorouder en het masker gesteld. Het is wel zeker, dat de schim niet permanent in het masker tegenwoordig is. Wanneer het masker in het schimmenhuis ligt, of in hun hut hangt, is het niet meer dan een uitbeelding van de schim of de voorouder, waarin deze bij bepaalde gelegenheden tegenwoordig is. Eerst als het masker bij de dans wordt gebruikt, komt de schim en neemt er bezit van. Men zegt dan ook wel, dat men dan de voorouders roept. Feit is, dat zij altijd komen. Soms valt de uitdrukking, dat zij komen moeten. Hiermede zal wel bedoeld zijn, dat een zekere aandrang, maar geen eigenlijke dwang op hen wordt uitgeoefend. De opvatting, dat men de voorouders kan dwingen, is in ieder geval zeldzaam en is waarschijnlijk onder de invloed van de magische denkwijze ontstaan.

In de stemming van de dans, vooral des nachts, werkt de fantasie levendiger en ziet de eenvoudige primitief in de gemaskerde dansers gemakkelijker de voorouders. Daarom zien deze dansers er ook zo bizar en afschrikwekkend uit. Buiten het masker omhangen zij zich geheel met vezels en bladeren of bonte kleren, want de mens in de danser moet geheel terugtreden en de voorouder moet naar voren komen. Het is evenwel wederom een overdreven bewering, indien men beweert, dat de toeschouwers slechts de schim zien en de dansers geheel uit hun attentie verdwenen zouden zijn. Eveneens gaat men te ver wanneer men het voorstelt, dat de gemaskerde zich geheel van zichzelf ontdoet en zò opgaat in wat hij voorstelt, dat het eigen ik geheel uit zijn bewustzijn is verdwenen, zodat nog louter de voorstelling van de voorouder in hem aanwezig is. Hij wordt zichzelf niet meer gewaar, heeft van zichzelf geen weet meer en gaat geheel in zijn rol op. Hij is voor zijn bewustzijn niet meer

zichzelf, maar de voorouder. Beide extremen zijn verkeerd. Ongetwijfeld is het masker tijdens de dans niet louter een herinnering, een uiterlijk verbeelden van de voorouder, het is zeker meer. Men denkt daar tevens de voorouder tegenwoordig, doch men gaat te ver wanneer men meent, dat de toeschouwers louter de schimmen nog zien en niet meer de dansende mannen. Ik wil hiermede geenszins de mogelijkheid afstrijden, dat iemand door emotie van schrik of vrees zodanig wordt overrompeld — zoals het bij vrouwen en kinderen het geval kan zijn, wanneer de mannen des nachts onder vreselijke geluiden om de hutten waren — dat zij voor een spanne tijds uitsluitend aan de voorouders denken en niet aan de dansende mannen. Ditzelfde kan zich voordoen bij de initianden tijdens de stemming van de initiatie-riten, wanneer de gemaskerde mannen in het mannenhuis of in het schimmenhuis bij hen verschijnen, doch ook dit zijn uitzonderingsgevallen en deze mogen niet als de gewone worden voorgesteld. Of een gemaskerde zelf zover kan komen, dat hij zijn eigen ik geheel vergeet en zich als een geheel andere, als een voorouder gevoelen kan, betwijfel ik voor normale gevallen. Ik zou zulk een toestand eerder als een pathologisch geval willen aanmerken, waartoe de gezonde natuurmens — voor zover ik hem tenminste ken — weinig aanleg vertoont. In ieder geval is ook deze toestand een uitzonderingsgeval en het gaat niet aan, dit als een gewoon verschijnsel te beschouwen [1]).

Het is geen al te grote stap, om via deze schimmenmaskers in later tijd tot de zogenaamde geestenmaskers en diermaskers te komen [2]). Door de angst ontdekt men bij de minste gelegenheden in de natuur allerlei schrikbeelden en monsters. Ook deze heeft men in maskervorm vaak onder de gruwelijkste gedaanten laten optreden. Zo traden later allerlei personen uit de mythen op en speelden dan op aanschouwelijke wijze hun wraaknemingen of hun hulp aan de mensen naar het verhaal van de bekende mythe. Zo ontstond het religieuze toneel, voor de eenvoudigen onder hen nog hoge werkelijkheid, zoals ik op Bali en Lombok merkte. Later heeft zich hieruit het profane toneel ontwikkeld. Op Bali kon ik duidelijk constateren, hoe onder invloed van westerse en Amerikaanse vreemdelingen of toeristen, dit toneel met zijn mythische personen

---

[1]) Vergelijk hierbij: G. v. d. Leeuw, *Phänomenologie der Religion*, Tübingen 1933, blz. 198, 350. Fr. Graebner, *Weltbild der Primitiven*, München 1924, blz. 38. T. Oesterreich, *Einführung in die Religionspsychologie*, Berlin 1917, blz. 118—119.

[2]) Vergelijk G. v. d. Leeuw op cit. blz. 64.

in de verkeerscentra reeds geheel geprofaneerd was. Daar worden opvoeringen gegeven, niet op vastgestelde, passende tijden, maar op willekeurige dagen, alleen uit een lucratief oogpunt. De toeschouwers moeten entreegeld voor de ,,voorstelling" betalen ! Hoe zou men ooit zoiets durven vragen voor religieuze handelingen !

3. *Het symbool in de primitieve mentaliteit.*

In het hierboven reeds aangehaalde citaat van Jungblut wordt van de monistische Hindoes bericht, dat zij de beelden beschouwen als een zinnebeeldige of symbolische voorstelling van het wereldprinciep. Ook bij andere auteurs kan men soms soortgelijke uitdrukkingen aantreffen. Om de typische eigenaardigheid van de fetisj, zoals: tanden, ijzer, een leemhoop, of beeld te karakteriseren, waarin vooral de neger van Afrika een geest vereert, grijpt men soms naar het woord symbool. Zo schrijft Glyn Leonard, dat een bepaald voorwerp in het fetisjisme slechts in zoverre vereerd wordt als het een symbool is, waaronder de voorouder wordt voorgesteld [1]). En P. Amaury Talbol schrijft over Nigeria : ,,Werkelijk fetisjisme, waarbij het object der verering niet symbolisch genomen wordt, maar om zichzelf wordt vereerd, ... wordt in deze streek niet aangetroffen [2]). Het is evenwel een grote vraag, die lang niet zonder meer duidelijk is, wat genoemde auteurs en vooral wat de primitief onder symbool verstaat. Deze opvattingen konden wel eens, zoals ik reeds schreef, zeer wijd uit elkaar liggen, daar symbool ook reeds vroeger, maar vooral in de laatste eeuwen menigerlei kan betekenen, zoals uit de volgende voorbeelden van symbolen nader zal blijken.

Veel duidelijkheid over de oorspronkelijke betekenis van symbool wordt reeds door de ontleding van de woordbetekenis zelf verkregen. Symbool is afgeleid van het Griekse συμβάλλειν, hetwelk betekent : bijeenbrengen, verenigen, verbinden. Zo werden in het oude Griekenland de twee bij elkaar passende helften van een staafje of ring, symbolen genoemd. Deze helften golden, volgens het Lexikon für Theologie und Kirche, als een erkennisteken, of een bewijs, dat de bezitter daarvan volgens afspraak of contract op het afgesprokene een recht had. Het symbool was derhalve niet alleen een erkenningsteken van iets onzichtbaars, maar tevens ging er

1) A. Glyn Leonard, *The Lower Niger and its Tribes.* Londen, 1906. blz. 297.

2) P. Amaury Talbol, *The Peoples of Southern Nigeria.* Oxford, 1926 II, blz. 20.

iets van uit, het bewerkte of bewees iets. Dit dubbele moment, deze twee werkelijkheden moeten wij, zoals bij het beeld, steeds voor ogen houden, wil men vooral de primitieve mentaliteit inzake het symbool, goed aanvoelen en verstaan. Dit schijnt mij ook de meest geëigende betekenis van het Symbolum, het Christelijke Credo. Het was eertijds een bepaalde geloofsbelijdenis, die te kennen gaf, dat men Christen was en waaruit dan tevens overeenkomstige rechten en plichten voortvloeiden.

Naast deze oorspronkelijke en — ik zou willen zeggen — volle betekenis van het symbool — kende men in Griekenland ook reeds een meer eenzijdige opvatting van het symbool, wat ik zou willen noemen : het symbool in wijdere zin, ofschoon menigeen van ons dit misschien als het eigenlijke symbool zal aanzien. Ik hoop, dat hij door deze verhandeling van opvatting moge veranderen. Genoemde eenzijdigheid bestaat hierin, dat men alleen het analogon bijbehield en het andere moment bij het symbool liet vervallen. De weegschaal symboliseert de gerechtigheid. Men vorderde niet meer, dat het symbool tevens iets bewerkte of bewees, want de weegschaal in het juist genoemde voorbeeld, bewijst noch bewerkt de gerechtigheid, maar duidt de gerechtigheid als de verborgene en ongeziene slechts aan door een uiterlijke voorstelling, die een zekere gelijkenis met dit verborgene bezit. Oudtijds immer en ook nog vele eeuwen van Christelijke beschaving door, bleef men voor een symbool altijd vorderen, dat deze uiterlijke vorm, (het zinnebeeld) een innerlijke, werkelijke overeenkomst of analogie met het gesymboliseerde moest bezitten, of dat het verborgene, het gesymboliseerde, zich daardoor naar buiten manifesteerde. Op laatst genoemde wijze symboliseert het hart de liefde en de frisse kleur de gezondheid, als causa exemplaris. Verder kan bij het symbool de oorzaak het effect verzinnebeelden. Zo symboliseert de druiventak in Oostenrijk uitgehangen voor een hotel de wijn, om aan te geven, dat de jonge wijn (Heuriger) daar reeds goed is, om gedronken te worden. Zo kan de relatie tussen de uiterlijke voorstelling en het gesymboliseerde berusten op een gelijkenis, (analogie) of op een causa exemplaris of zelfs op een causa efficiens. Daar hier het symbool behandeld wordt in samenhang met de primitieve mentaliteit, hebben wij voortaan slechts het symbool op het oog, dat op een gelijkenis (analogon) berust, daar de primitief, voor zover ik weet, slechts dit soort van symbolen kent. In het verdere verloop van dit artikel, zullen wij dan ook slechts over dit symbool handelen.

Eerst in de laat-renaissance heeft men deze steeds gevorderde analogie ook nog laten vervallen en werd het symbool tot een louter willekeurig teken gedegradeerd. Het beste heeft Harnack het verschil tussen het symbool in wijdere zin en dit laatste geformuleerd, ofschoon hij naar het schijnt, aan het symbool in de eigenlijke en volle zin niet gedacht heeft. Hij schrijft : „Wij verstaan heden ook onder een symbool een zaak, die dat niet is, wat zij voorstelt. Vroeger in de oude Kerk, verstond men onder symbool uitsluitend een zaak, die in een of ander opzicht werkelijk is, wat zij voorstelt"[1]). Met andere woorden, tegenwoordig behoeft een symbool geen enkele overeenkomst of analogie met het voorgestelde meer te bezitten, maar een afspraak, aan een willekeurig teken verbonden, is voldoende. Wanneer de vlag de Nederlandse natie symboliseert, heeft noch haar vorm, noch haar driekleur iets met ons volk te maken. Het is een willekeurig, afgesproken teken, dat evengoed anders kon zijn [2]). Maar weleer eiste men voor een symbool iets meer dan een afspraak, en ook nu eigenlijk gelukkig ook nog. Zo verzinnebeeldt de rode vlag de revolutie, en de sikkel en hamer het werkende volk. Zulk een vlag is een goed symbool vanwege de analogie met wat zij wil symboliseren. Er moet derhalve immer een zekere gelijkenis zijn tussen het symbool en het gesymboliseerde en dan spreekt het symbool zijn eigen, vaak geheimzinnige taal, omdat het in relatie staat tot het verborgene, wat daar achter steekt. Zo symboliseert het zwaard de gerechtigheid, de distel de versterving, de pauw de ijdelheid enz. Daarbij is het symbool, als een afspraak van ieder willekeurig teken, zouteloos en banaal.

Het duidelijkst zal de eigen aard van deze gelijkheid van het symbool met het gesymboliseerde ons tot bewustzijn komen, door de vergelijking van deze gevorderde analogie bij het beeld en bij het symbool. Beide, het beeld en het symbool, komen hierin overeen, dat zij aan iets onzichtbaars een zichtbare vorm willen geven : het beeld aan de voorouder, de lelie aan de kuisheid. Deze gelijkenis of analogie, bij beide aangetroffen, verschilt echter onderling zeer van aard. Beeld en afgebeelde staan in oorzakelijk verband tot elkaar. Was er nimmer een machtig en geëerd voorouder geweest, er zou nooit een beeld van hem zijn ontstaan. Het zinnebeeld en

[1]) A. Harnack, *Lehrbuch der Dogmengeschichte*, Freiburg, 1909 I blz. 476.
[2]) Soms poogt men achteraf in zulke symbolen op geestige en kunstmatige wijze een analogie te leggen. Zo zouden de kleuren van onze vlag iets kùnnen „verbeelden". Zulk pogen bewijst duidelijk, dat men met een symbool, louter op afspraak berustend, maar moeilijk vrede kan nemen.

het geanalogiseerde staan evenwel geenszins in causale relatie tot elkaar, maar hangen louter met elkaar samen, door een bepaalde overeenkomst, een zekere gelijkenis of analogie. De blankheid van de leliebloem bezit een werkelijke gelijkheid met de kuisheid of reinheid, maar de kuisheid is er niet omdat de lelie er is, en evenmin bestaat de lelie omdat de kuisheid er is. Deze twee staan derhalve geenszins in oorzakelijke relatie tot elkaar, maar louter in een verband van gelijkenis of analogie. Zeer juist zegt derhalve Huizinga over dit soort van symbool: „De gedachte zoekt het verband van de twee dingen niet langs de verborgen windingen van hun oorzakelijke samenhang . . . . maar als van een verband van betekenis en doel" [1]).

Een ander verschil tussen de gelijkheid van beeld en het analogiesymbool bestaat hierin, dat de gelijkheid van het beeld met de afgebeelde is als tot zijn vòòr-beeld zelve, zijn prototype, terwijl de gelijkenis bij het symbool berust op een eigenschap, die van bijkomstige aard is. Zo is het varken geen evenbeeld van de zinnelijkheid, maar deze zijn twee geheel verschillende realiteiten, die op zich niets met elkaar te maken hebben en slechts in een of ander punt overeenkomen en daarom geschikt zijn tot symbool. Wel kan met een beeld tevens een symbool zijn verbonden. Zo verzinnebeeldt het voorouderbeeld met een zere knie bij primitieven de afnemende maan, die iedere avond weer later verschijnt. Hij kan niet vlug genoeg meer lopen, vanwege zijn geblesseerde knie.

Het analogische symbool, bestaat derhalve in een werkelijke overeenkomst tussen het zinnebeeld en het gesymboliseerde. En het volmaaktere zou zijn, indien deze gelijkheid zo typerend was, dat zij het zoekend verstand eigenlijk reeds in de richting van het verborgene, wat verzinnebeeld wordt leidt, en niet, dat de overeenkomst zo moeilijk te vinden is, dat het symbool een noodzakelijke verklaring behoeft, om het gesymboliseerde te verduidelijken.

De primitieve mentaliteit vordert echter meer dan dit symbool in wijdere zin, zij kent alleen, of zo goed als alleen het zogenaamde „volle symbool", datgene derhalve, wat in de woordbetekenis van symbool bij de oude Grieken en waarschijnlijk in het Symbolum van de oude Kerk besloten ligt. Hier treedt dezelfde primitieve structuur naar voren, als bij het beeld en het masker, waar immers niet alleen de gelijkenis aanwezig was, maar tevens de voorgestelde zelf b.v. de voorouder. Aldus is, naar primitieve opvatting, het

[1]) J. Huizinga, *Herfsttij der Middeleeuwen*, Haarlem 1941, blz. 291.

symbool niet alleen een uiterlijke voorstelling, die een zekere gelijkheid met het gesymboliseerde, het verborgene bezit, doch tevens werkt dit gesymboliseerde, dit verborgene door dit zinnebeeld, of anders uitgedrukt : met de verzinnebeelding gaat tevens ook iets van het verzinnebeelde, het verborgene, zelf uit. Zo ging van bepaalde zonnedieren op boerenhuizen aangebracht weleer tevens iets uit. Zij zijn niet alleen het zinnebeeld van de zon, maar deze verborgen zon schenkt levenskracht en levensvolheid door deze dieren. Bij de primitief berust deze opvatting, dat van een symbool door de gelijkheid tevens iets uitgaat op de vergissing, die hij zo vaak in zijn denken maakt, dat gelijkend op, tevens gelijk aan is. De analogie is voor hem identiteit. Zo zou de primitief, als dit symbool hem werd verklaard, de rode vlag niet alleen als een overeenkomst met de revolutie opvatten, maar tevens, dat van deze vlag een revolutionaire kracht uitgaat. Ook ons zijn nog van deze soort symbolen bekend, zoals terstond zal blijken.

Wanneer ik thans verschillende voorbeelden, die wij symbolen noemen, aanhaal, doe ik dit ter nadere illustrering enerzijds van de overeenkomst, anderzijds van het verschil tussen de primitieve en onze mentaliteit. Hièrdoor wordt derhalve de rangorde der voorbeelden bepaald. Deze rij wil dan ook geenszins de historische ontwikkeling der symbolen aangeven. Een symbool, louter berustend op een afspraak, zoals onze vlag, die de natie vertegenwoordigt, kent de primitief niet. Ook de symbolen van het zwaard, dat de gerechtigheid, of de lelie, die de kuisheid verzinnebeeldt, zijn hem onbekend. De analogie in de twee laatste voorbeelden berust op een verstàndelijk-werkelijke overeenkomst en vereist een abstractievermogen, dat de primitief nog niet bezit, wel echter de Grieken reeds eigen was, zoals bleek bij de behandeling van het symbool in wijdere zin. Bovendien gaat van deze twee symbolen niets uit ! De primitief zou het symbool der gerechtigheid ongetwijfeld aldus opvatten, dat het zwaard de gerechtigheid zou bevorderen en dat de lelie een eigenschap of een kracht zou bezitten, die de kuisheid zou versterken. Van de vlag, die louter een afgesproken teken is en geen gelijkenis bevat, zou hij helemaal niets begrijpen.

Er zijn evenwel ook ons symbolen bekend, die niet alleen op een ideëel-werkelijke analogie berusten. Deze vallen uiteraard reeds meer met de primitieve opvattingswijze samen en liggen derhalve ook in de lijn of sfeer van zijn denkwijze. Op een reëel-werkelijke en niet louter op een ideëel-werkelijke overeenkomst berust het

symbool dat de mens naar Gods beeld is geschapen. De mens symboliseert derhalve God. Deze reëel-werkelijke overeenkomst is evenwel een zeer onvolmaakte, zo onvolkomen, als het eindige op het oneindige kan gelijken, maar een zekere analogie bestaat er. Ook hier faalt evenwel het primitieve denkvermogen, om zulk een diepzinnige gelijkenis vast te kunnen stellen. Maar bovendien gaat er van dit symbool eigenlijk niets uit. Het gesymboliseerde of het verborgene, God, werkt eigenlijk niets eigens of specifiek Goddelijks door dit symbool. Deze symbolisering is met het schepselzijn, met het menszijn, noodzakelijk gegeven. Er kan niets bestaan, wat niet reeds in God, Die de volheid van alle zijn bevat, op eminenter wijze aanwezig is. De primitief zou evenwel dit zinnebeeld, veel voller opvatten en zou hier ongetwijfeld in zien, dat de mens als symbool van God, een God is. Gelijkend op, is bij hem immers gelijk aan, analogie is identiteit. Daar zouden volgens hem, indien hij dit symbool kon begrijpen, twee werkelijkheden in de mens aanwezig zijn : een mens, die tevens God was. Ofschoon derhalve dit symbool op een reëel-werkelijke analogie berust, en in zoverre in zijn mentaliteit zou passen, is het voor de primitief toch niet begrijpelijk en daarom niet-werkelijk, omdat het boven zijn bevattingsvermogen gaat.

Een symbool dat hij evenwel geheel waarderen kan, is het zinnebeeld van de regenboog uit Genesis, waar God sprak : ,,Ik sluit mijn verbond met u en met uw kroost na u . . . ., dat nooit meer een schepsel door de wateren van de zondvloed zal verdelgd worden. . . . Mijn boog zet Ik in de wolken als een teken van het verbond tussen Mij en de aarde" [1]). De plechtige, wijde overspanning die zowel de hemel als de aarde raakt na ongestadig weer, betekent een schone analogie van een plechtig verbond tussen God in de hemel en de mensen op aard, na tijden van ongedurigheid en ontrouw. Tevens ging van deze boog iets uit, hij leverde het bewijs van Gods verzoening met de mensen en werkte in zoverre mede aan de verzoening, die als zodanig natuurlijk alleen van God uitgaat. Dat de lelie de kuisheid symboliseert is louter een teken, waarvan niets uitgaat, maar van het teken van de regenboog ging iets uit, het bevestigde toen het verbond tussen God en de mensen. Ook het symbool van de zondebok zal de primitief aanspreken. De zondebok was voor de doorsnee Israëliet niet slechts een uiterlijk teken, dat de zonde voorstelde, maar dat dier werd tevens daarmede beladen,

[1]) Genesis IX, 9—13.

hij droeg de zonde, hij duidde ze niet slechts aan, maar was ook wat hij aanduidde: de zonde. Deze opvatting werd tenminste bij het gewone volk, nog aanzienlijk versterkt door de ceremonie, die hiermede gepaard ging. De hogepriester, als de vertegenwoordiger van geheel het volk, legde terwijl hij de schuldbelijdenis uitsprak, de handen op de bok en droeg daardoor als het ware op dit dier de zonden van het volk over. Daarom werd deze bok nadien prijs gegeven aan het verderf, opdat daarmee de zonden vernietigd werden. Hij werd bij de berg Azazel (later werd onder dit woord een demon verstaan) in de woestijn gedreven of waarschijnlijk oorspronkelijk in de ravijn van deze berg gesmeten. Daarmee werd niet slechts de verdelging van de zonden aangeduid, maar tevens werden zij daarmee werkelijk te niet gedaan door God [1]).

Ook zal de primitief een volledig begrip hebben voor Christus, die de zonde uitdelgde, ofschoon bij velen van ons dit symbool is verdwenen. Het is moeilijk te begrijpen hoe een zonde, een morele kwaliteit, op een dier kan worden geladen, of door een dier kan worden gedragen en daarom geloof ik ook niet, dat een dier objectief als ,,vol" symbool in de zin, die boven aangeduid is, kan fungeren, ofschoon vele joden waarschijnlijk wel de zondebok als beladen met zonden zullen hebben opgevat. Dit bezwaar vervalt evenwel geheel bij Christus. De lijdende Heiland is het symbool van de uitdelging onzer zonden. Petrus zegt letterlijk: ,,Hij heeft aan het kruishout in Zijn Lichaam onze zonden gedragen" [2]). Hij was derhalve niet alleen het uiterlijk beeld van de zondaar, maar Hij droeg de zonde in een bepaalden zin werkelijk in zich en daarom klaagde de H. Mensheid van Jezus aan de folterpaal over de Godverlatenheid: ,,Mijn God, mijn God, waarom hebt Gij mij verlaten" [3]). De zonde is immers het zich wegwenden van God, waar de zonde is, daar is God niet, vandaar deze Godverlatenheid bij Jezus. Zeer zuiver zegt St. Paulus ten slotte waar het hier op aankomt: ,,En Hem, Die geen zonde heeft gekend, heeft Hij voor ons tot zonde gemaakt" [4]). Hij beduidde derhalve niet slechts de zondaar, maar was in zekeren zin ook wat Hij beduidde: zonde of zondaar. Hij droeg de straf voor onze zonde, Hij was in deze

---

[1]) In hoeverre deze symbolen van het oude Testament in werkelijkheid signa of elementa inania waren, zie Rom. 3, 20; 4, 1; Gal. 4. 9. Reeds in het oude Testament zelf, duidden hierop de Psalmist en de Profeten waar zij mededeelden, dat God op de gezindheid en niet op het offer ziet.

[2]) I Petr. II, 24.

[3]) Matth. XXVII, 46.

[4]) II Cor. V, 21.

betekenis de wereldzonde en met Zijn ondergang, gingen alle zonden der mensheid te gronde, niet alleen als aanduiding, maar tevens in werkelijkheid. Hier vloeien eigenlijk twee symbolen ineen. Christus is niet alleen het beeld van de zonde, maar draagt de zonde ook werkelijk, en vervolgens Christus' ondergang symboliseert de ondergang van de zonde, en deze beide zinnebeelden behoren tot de zogenaamde „volle" symbolen, want het is niet alleen gelijkenis, of aanduiding, maar er wordt tevens bewerkt, wat wordt aangeduid.

Zo kennen ook wij derhalve nog symbolen in de oorspronkelijke zin, „volle" symbolen die niet alleen door analogie iets aanduiden, maar dit aangeduide tevens bevatten of bewerken.

Vele primitieven in Indonesië, snijden op de houten voorwand van hun huis een vrouwenfiguur, een paar vrouwenborsten, of enige paren van deze vrouwenborsten. De vrouw is een treffend analogon van de vruchtbaarheid. Maar dit is niet het enige of het eigenlijke, wat de primitief daarmee beoogt. Deze figuren bewerken tevens de vruchtbaarheid in het huis. Hem zal het zozeer verlangde, talrijk kroost geworden en waarschijnlijk zal hij in zijn begeerte — de wens is de vader van de gedachte — deze vruchtbaarheidszegen ook op zijn kippen en varkens uitbreiden, misschien zelfs op zijn panden, die in verder verband met het huis staan, zoals zijn akkers, paarden en karbouwen. Zeer vaak kan men het thans evenwel reeds aantreffen, dat deze mensen alleen het aanbrengen van deze figuren uit traditie nog bijhouden, maar vergeten zijn, wat de voorouders daar eigenlijk mee bedoeld hebben. Zij zetten dan deze gewoonte allereerst uit traditiegeest voort, niet zozeer om aesthetische redenen. Wegens de traditiesleur is deze afbeelding voor hen uit de aard der zaak geen symbool meer. Het kan evenwel ook voorkomen, ofschoon de zin van de gelijkenis hun ontgaan is, dat bij deze lieden toch de opvatting nog voortleeft, dat het bizondere tekens zijn, waarvan iets uitgaat. Maar ook dan is, vanwege het ontbreken der analogie, het symbool als zodanig verdwenen. Het zijn dan louter magische tekens geworden. Wanneer deze tekens, zoals zo vaak, geen dienst als analogon meer doen, en tot onherkenbaar wordens toe gestileerd zijn, gaat ook de realistische voorstelling verloren en worden het op de duur slechts ornamenten met magische kracht. Een thans alom bekend voorbeeld hiervan is het hakenkruis, dat oorspronkelijk het zonnerad aanduidde en de levenskracht symboliseerde. Zo wordt derhalve door degeneratie ook bij de primitieven reeds aangetroffen, dat soms het analogon,

en soms „de werking" van het symbool vergeten is. Hiermede gaat zo goed als immer tevens een verval van de uiterlijke voorstelling gepaard. Andere primitieve symbolen zijn o.a. het rijstmesje in vogelvorm, waardoor het vlug als de vogel snijdt, het zonnedier, de zwaan, op de nok van de schuur om levenskracht te verkrijgen. Elders treft men boven aan het huis de karbouwenkop, opdat het huis sterk zij als de karbouw.

Een symbool, waarvan mede iets uitgaat, zoals in de voorafgaande primitieve voorbeelden, treft men bij ons aan in het bekende symbool I. H. S. Dit symbool werd weleer buiten de kerk niet alleen op de poorten van Jezuieten-colleges aangetroffen, maar oudtijds ook boven de deuren van burgerhuizen, op de zware deuren van kasten, of de oude kofferkisten met waardevolle inhoud enz. aangebracht. Men deed zulks niet alleen om Christus door dit symbool te eren, maar tevens, omdat men overtuigd was, dat door dit symbool Gods bescherming op het voorwerp, dat dit teken droeg zou rusten en dat door de toegang van het huis, de deur, waarboven dit teken was aangebracht, geen onheil zou binnen treden en de kostbare goederen opgeborgen in deze kisten onder veilige hoede zouden staan. Volgens Schreiber werd dit teken zelfs hier en daar door het gewone volk als een afweerteken opgevat [1]). Korenaren en druiventros als symbool der Eucharistie, eveneens op verschillende voorwerpen aangetroffen, zijn daarentegen wederom symbolen, die slechts iets aanduiden, maar niets bewerken.

Tot heden toe beschouwden wij, wat men kan noemen het statische symbool. De boven verkondigde opvattingen gelden evenwel evenzeer voor het dynamische symbool, de zinnebeeldige handeling of de rite. Wanneer in Beloe (Centraal-Timor) de oorlog voorbij en het koppensnellersfeest ten einde is, trapt men het vuur, waarboven de koppen geroosterd werden, uit. Dit is niet alleen het teken dat nu alles is afgehandeld, maar deze geste bewerkt of maakt tevens een einde aan alles. Deze zinnebeeldige handeling van het uittrappen van het vuur, duidt aan en bewerkt tevens, dat nu ook het oorlogsvuur in de mensen is geblust, het is weer vrede. Wanneer, eveneens in Beloe, een gehuwd man zijn ongeoorloofde relatie met een ongetrouwd meisje, na de boete betaald te hebben, opgeeft, houdt ieder van deze twee het eind van een touw vast. Een der rechters, of een van de helpers, slaat met een zwaard of een kapmes

[1]) G. Schreiber, in Lexikon für Theologie und Kirche, Freiburg 1937, IX blz. 928.

ten aanschouwe van allen het touw door. Dit duidt niet álleen aan, maar bewerkt ook de scheiding, want men noemt een man in Beloe ook wel talin, dat betekent touw, waarmee men zeggen wil : iets waaraan men gebonden is. Wanneer bij de Toradja op Celebes een echtpaar scheiden wil, neemt het dorpshoofd een kokosnoot en deelt deze in tweeën. Elk der echtelieden krijgt de helft van de noot. Ze nemen deze mede naar huis als een zichtbaar bewijsstuk, dat zij gescheiden zijn [1]). Dit voorbeeld gelijkt verrassend veel op de twee helften van de ring of het staafje, dat als bewijsstuk gold in het oude Griekenland en dat daar symbool werd genoemd.

Dit dubbel moment in de symbolische handeling of rite, het aanduiden en het bewerken van wat wordt aangeduid, is geheel toepasselijk op onze hoogste symbolische riten, de H. Sacramenten. Het doopwater beduidt niet alleen een afwassing, maar reinigt tevens. De huwelijksceremonie wijst niet alleen op dit verbond, maar bewerkt dit tevens, de absolutie is niet alleen een teken, maar schenkt ook vergiffenis der zonden. En wat van de sacramentele riten geldt, is eveneens toepasselijk op de symbolische sacramentalia. Ook deze duiden niet alleen zinnebeeldig iets aan, maar bewerken, al is de wijze waarop verschillend bij de twee soorten van sacramentalia, dit tevens, zoals de zegen, de medaille, de wijding van het altaar enz.

Het kan evenals bij het statische symbool ook hier gebeuren, dat de primitief het zinnebeeldige van de handeling door traditiesleur niet meer beseft. Ook dan blijft hij haar echter bijhouden als goede, oude gebruiken. Zo moet bij de bruiloft in Beloe (Centraal-Timor) het bruidspaar uit één schotel eten. Vaak was hun, zoals ik merkte, ontgaan, wat dit gebruik moest uitdrukken en bewerken. Ze maakten er een grapje van. Elders trof ik aan, dat zij wel wisten, wat deze ceremonie beduiden moest, dat zij nl. nu samen één paar vormden, maar beseften niet meer, dat zij daardoor ook één wérden. De wijze waarop ze samen aten, drukte dit trouwens ook genoegzaam uit. Hier treffen we derhalve door degeneratie een geval van symboliek in wijdere zin aan, en ik houd het voor zeer goed mogelijk, dat men nog meerdere van zulke gedegenereerde gevallen bij primitieven zal aantreffen. Of zij echter van den beginne af aan ook symbolen maken, die louter iets aanduiden en niets bewerken betwijfel ik, gezien de structuur van de primitieve mentaliteit. Hier ligt evenwel nog een uitgestrekt gebied van onderzoek braak.

1) H. Kluin op cit. 167.

Het komt ook bij het dynamische symbool voor, zoals bij het statische, dat men de gelijkenis van het zinnebeeld niet meer beseft en dat alleen de werking van het symbool in hun bewustzijn is overgebleven. Zo wist men in Beloe nog alleen, dat men in het napje met water bladeren moest leggen bij het tandvijlen, om de tanden krachtiger te maken. Waarom men dit echter doen moest — frisse, groene bladeren betekenen en geven kracht — wist men evenwel niet meer. Zo kan door degeneratie, zowel het statische als ook het dynamische symbool in de louter magische sfeer getrokken worden. Ook wij hebben tal van gebruiken bijgehouden, waarvan de symbolische betekenis ons eveneens is ontgaan, zoals het geven van de hand, het knielen, het vouwen der handen bij het gebed, de haan op de toren enz., enz.

De volgende structuur, die op zich niets met het symbool te maken heeft, maar waarop ik meen toch even te moeten wijzen in deze samenhang, wordt onder invloed der Hindoecultuur volgens Jungblut ook bij de primitieve Bhiels aangetroffen. De heilige rivier wordt aldaar gepersonifiëerd en als een godin beschouwd. Het water bezit derhalve bewustzijn ; daarom reinigt een rivier „bewust" de mensen [1]). Hier is natuurlijk geen sprake van symbool, noch van magie, doch van een daad van een verpersoonlijkt hoger wezen : het water.

De primitief zou ongetwijfeld enige van de bovengenoemde voorbeelden der sacramenten en sacramentalia te simplistisch en plastisch opvatten. Zo zou hij het water dat de ziel symbolisch reinigt, als een physieke reiniging of afwassing opvatten, de zegen als een neerruizelen van gunsten of bescherming, de medaille als een krachtcentrum, waarvan iets uitgaat.

Om ten slotte ook bij de volle symboliek het verschil tussen onze en de naieve primitieve mentaliteit nog eens duidelijk te illustreren, zou de primitief, nadat men hem eerst de symboliek van het kruis had uiteengezet en hem vervolgens een kruis had gegeven, ofwel vrezen, dat hij met dit kruis nu reeds meteen ook lijden en tegenslag zou ontvangen, ofwel zou hij in dit kruis een physiek krachtcentrum zien, dat het lijden verre van hem zou houden. Van de morele, sterkende invloed, die van het kruis uitgaat, heeft hij uit zichzelf in het geheel geen besef en dat slechts de hulp van God kracht geeft en niet het kruis zèlf, zal men hem eerst degelijk en vooral onvergetelijk moeten bijbrengen, wil men hem voor dwaling

[1]) L. Jungblut, op cit. 211.

behoeden. Wanneer men hem zonder meer een kruis geeft, zal hij natuurlijk niet aldus reageren, omdat hij immers niet weet, wat hij aan dat vreemde voorwerp heeft of daarmee doen moet.

Mijn vraag is nu ten slotte wederom deze : in welk van de boven omschreven betekenissen, hebben de genoemde auteurs Glyn, Talbol of Jungblut, het symbool bedoeld en welke opvatting van het symbool schreven zij aan de primitieven toe ? Ik geloof, dat men met veel recht aan hen deze vraag ter verduidelijking wel mag stellen.

Het is gebleken dat de alleroudste opvatting van het symbool, zoals wij deze naast andere ook nog bij de Grieken vonden, de gewone is bij de primitieven. Reeds in de Griekse oudheid week men daarvan af door hogere verstandelijke vorming en ontstond het symbool in wijdere zin. Bij de primitieven heb ik dergelijke afwijkingen eveneens gevonden, maar dan secundair door degeneratie. Men mag evenwel veilig aannemen, dat de Grieken en andere volken deze gedegenereerde gevallen van symboliek ook wel bezeten zullen hebben, al vallen mij op het moment geen voorbeelden daarvan te binnen. Dit zijn de symbolen, waarbij slechts de analogie is overgebleven en die niet bewerken, wat zij aanduiden. In de laat-renaissance heeft men ook dit tweede wezenskenmerk van het symbool, de analogie laten vervallen en werd het symbool een willekeurig teken, waaraan een afspraak verbonden werd. Zo ontvielen er steeds meer wezenlijke delen aan het symbool, degenereerde het steeds verder, totdat er een geesteloos product overbleef, want wat is gemakkelijker en tevens zinlozer dan met een teken iets willekeurigs te verbinden, of het er iets mee uit te staan heeft of niet — en het dan tevens „een teken" te blijven noemen ! Noemt men de oorspronkelijke structuur het symbool in eigenlijke, volle zin en de eerste afwijking het symbool in wijdere zin, dan meen ik de laatste afwijking als het symbool in oneigenlijke of onware zin te moeten merken.

Teteringen N.B. Dr. B. A. G. VROKLAGE S.V.D.

EENIGE ZIEKTEN EN GENEESMETHODEN BIJ DE BANTU

A. ZIEKTEN.

't Is een heel natuurlijk verschijnsel, dat de mensch naar middelen zoekt zijn ziekten te bestrijden. Hierop maakt de Bantuneger

volstrekt geen uitzondering. Wij lezen over priesters van het oude Babylon en Egypte, dat zij zich toelegden op de studie der astronomie en der astrologie. Horoscoop trekken was hun taak. De Romeinen hadden hun haruspices en augures en lazen de voorteekenen uit het stroomende bloed van het offerdier. Reeds op verordening van Karel den Groote werden kloosterscholen opgericht, waar de zeven artes liberales onderricht werden : tot de vakken die in het quadrivium gedoceerd werden behoorde de astronomie, waaraan langzamerhand de geneeskunde vast geknoopt werd. De oorsprong van de alchemie verliest zich in de grijze oudheid : zij had als nevendoel de geneeskracht van kruiden en mineralen voor den zieken mensch beschikbaar te maken.

Wij hebben onzen Bantudokter of mganga als medicijnman leeren kennen. Nu een enkel woord over zijn kennis op heel- en geneeskundig gebied. Wij treffen een heele serie benamingen, waarmede verschillende ziekten staan aangeduid. Zoodra een missionaris de eerste beginselen der taalmoeilijkheden overwonnen heeft en hij dus in rechtstreeksch contact met de inboorlingen komt krijgt hij uitdrukkingen te hooren, die erg vreemd aandoen. Er ontbreekt een kind in de school. Je vraagt naar de reden hiervan en dan wordt er gezegd : ,,ze heeft een tand" (ana jino), of ,,ze heeft een voet" (ana mguu). Hiermede wil men dan uitdrukken, dat het kind tandpijn heeft of een zeeren voet. 't Lijkt wel of de neger zich dan pas het bestaan van een orgaan of een lichaamsdeel bewust is, als dit zijn aanwezigheid aankondigt door pijn. In plaats van te zeggen : ,,ik heb een hoofd", hoort men ook wel : ,,het hoofd doet me pijn", of ,,het hoofd bijt me", en dit is voor een beginneling al weer beter te verstaan.

Omdat ik in mijn Afrikaansche jaren vooral te Vidunda persoonlijk de ,,dispensary" of apotheek beheerde, kon een ervaring niet uitblijven. Zoo krijgt men een serie namen te hooren, die een ruimere blik gunnen in den gedachtengang van den eenling en van de gemeenschap : ongekunsteld komen natuurlijke zegswijzen naar voren. Vooral echter opmerkelijk zijn de uitdrukkingen, die op analogie en imitatie berusten, maar die daarom niet minder waardevol zijn voor den geschoolden Europeaan, die er toch den logischen gedachtengang van den inboorling in terug vindt. Niemand meene, dat de opsomming der kwalen en der geneesmethoden de volledigheid ook maar benadert, en hiervan is de schrijver zelf persoonlijk overtuigd Men zou zijn leven lang te midden eener bevolking

moeten doorbrengen, omdat, bij wijze van spreken, dagelijks nieuwe horizonten opdoemen. Men is wel degelijk verplicht, vooral in de eerste jaren van zijn verblijf in Afrika, zijn opinies te wijzigen en aan te vullen, al meende men het nog zoo goed begrepen te hebben. 't Zal voor mij altijd een raadsel blijven, hoe onderzoekingsreizigers, na een kortstondig verblijf in een volksagglomeratie, en met een zeer geringe bagage taalkennis van dien stam, zoo maar een boek persklaar hebben. Zij waren immers aangewezen op een tolk. Maar om volwaardig met een tolk te arbeiden, zou deze inboorling-tolk een zekeren graad van ontwikkeling en kennis moeten bezitten om de verlangens van zijn patroon te verstaan. Eenigszins ondeugend, maar daarom niet minder raak heeft één onzer Missiebisschoppen eens gezegd : ,,Het gebruik maken van een tolk is dan pas gerechtvaardigd en nuttig, als men zelf de taal kent !'' [1])

Aan de Training School van Morogoro (Tang. Terr.) kreeg ik een bijbaantje : dat van gezondheisprefect. Als regel was bepaald, dat geen der leerlingen naar de apotheek der Zusters mocht gaan zonder den prefect gevraagd of tenminste daarna gewaarschuwd te hebben. Onder de 250 leerlingen waren er, die dagelijks weer terugkeerden voor het vereischte verlof. Na eenige tijd zeiden mij verschillende patiënten : de medicijnen van de Zusters halen niets uit, want de pijnen verminderen niet. Ook kwam de Zuster bij me en vroeg me eens poolshoogte te nemen over de klachten, want afvoer- en stopmiddelen schenen geen uitwerking te hebben. Eén voor één nam ik de klagers apart, waarmede het raadsel spoedig opgelost was. Zij waren beschaamd, zeiden zij, zich te laten zien aan ,,mama dawa kwani bikira'', omdat de ziekenzuster maagd is, en zij hun lues of hydrocèle of bilharziosis niet dorsten toonen. En tóch hadden zij allen slechts ,,buikpijn''. Zij durfden niet eens hun ziekte bij den waren naam noemen, ofschoon zij hiervoor toch goede termen hebben. Hierin zien we het heerlijke schaamtegevoel, dat bij den neger volstrekt niet ontbreekt, maar dat hier onverstandig werd toegepast.

De algemeene term voor ziek zijn (siwezi) is : ,,ik kan niet'' ofwel ,,ik vermag niet''. Dit kan natuurlijk op alles duiden en geeft veeleer den indruk van algemeene malaise, die aan malarialijders eigen

[1]) Vergel. M. Briault, C. S. Sp. ,,*Les Sauvages d'Afrique*''. Paris 1943. Blz. 132.

is. Voegt men er nog bij ,,ik kan niet hoofd" (kichwa) of een andere lichaamsdeel, dan beteekent het, dat men hoofd-, tand- of andere pijn heeft.

Een tamelijk veelvuldig voorkomend gezegde is: ,,de slang spreekt steeds maar in mij" (nyoka inasemaga). Dit zinspeelt dan op maag- of spoelwormen. En dan wijst de patiënt van rechts naar links en van boven naar beneden, terwijl hij een klank nabootst, die het gesprek van de parasiet moet beteekenen: fiuuu . . . fiuuu . . .

Niet gering is het aantal lijders aan bloedwateren (kukojoa damu). De wetenschappelijke term hiervoor is bilharziosis, die niet te verwarren is met haemaglobinuria of zwartwaterkoorts, waaraan zoovele missionarissen hun tol betaald hebben, en waarvan op de kerkhoven lange rijen van kruisen boven de graven der Paters en Broeders en Zusters getuigen. De bilharziosis is een nog moeilijk te genezen ziekte, die toch wel op een hooge ouderdom kan bogen. In 1851 zijn door Dr. Bilharz eitjes dezer zuigwormpjes in Egyptische mummies gevonden.

Lijders aan gezwellen (majipu) komen hulp vragen en genezing. Het zijn veelal gezwellen van allerlei slag: insecten, die zich ingegraven hebben; wormen die erin nestelen; het kunnen zoowel lies-, oksel- en halsgezwellen zijn, ontstaan door venerische ziekten of door lymphbaan-verwijdingen. Tot de ergste gezwellen moeten die gerekend worden, die ontstaan zijn door het eten van vleesch, afkomstig van vee, dat aan miltzuur of anthrax bezweken is.

Endemisch is er de mijnworm (safura; baridi). De Engelsche term luidt jaundice en dit is de juiste vertaling van het Arabische safar, een woord, dat van denzelfden stam is als safraan. De patiënt heeft inderdaad een vuilgeel uiterlijk. De negerterm ,,baridi" beteekent koude. Beide uitdrukkingen geven dus weer, dat er van ernstige bloedarmoede sprake is. Er zijn negers, die meenen, dat hun bloed in etter veranderd is. De wetenschappelijke term is ankylostomiasis of mijnwormziekte, die ook in Europa voorkomt en o.a. een groote handicap is geweest bij het boren van de St. Gothardtunnel.

T.b.c. (kifua) schijnt aldaar geïmporteerd te zijn, zooals verschillende geneesheeren mij verteld hebben. Ik heb slechts enkele gevallen van longteering meegemaakt onder de Wa-Luguru en de Wa-Nyaturu.

Als een neger gaten in het been heeft, juist zooals de groote houtworm ze in vermolmd hout uitgraaft, dan noemt hij dit ,,mot"

(nondo). Wat voor een ziekte dit eigenlijk is, weet ik niet. Wellicht is 't een stadium van framboesia, waaraan zeer vele negers hun klauwvormige handen, hun sabelachtig gespannen beenen, hun gescheurde voetzoolen, hun weggevreten neusschot en verhemelte te danken hebben. Het Kiswahiliwoord hiervoor is buba. De geneesheeren hebben uitgemaakt dat deze gevreesde ziekte veroorzaakt wordt door de spirocheta pertenuis, die in uiterlijk slechts gelijkt op de spirocheta pallida, maar met syphilis niets te maken heeft.

Een echt hulpjaartal voor den missionaris is langen tijd geweest de geweldige griepepidemie van 1918, toen ook in Tanganyika Territory de Spaansche griep heerschte en ontelbare slachtoffers maakte. Zeer karakteristiek noemden de Duitschers deze ziekte ,,kaput'', waarvan de inboorlingen ,,kaputula'' gemaakt hebben.

Steriliteit (utasa ; mwemimba) wordt gerangschikt onder ziekten. De echtgenoot gaat met zijn vrouw naar den mganga om er medicijnen voor te vragen. De geijkte term hiervoor is kumhota mwanamke.

Vooral aan de kunst, maar ook landinwaarts komt de elephantiasis (tende) voor. De Latijnsche naam is buitengewoon expressief. Inderdaad gelijken de aangetaste ledematen, wat vorm en huidkleur betreft, op die van dezen pachyderm. Hoe ontstaat deze ziekte ? De neger schrijft ze toe aan het feit, dat hij op toovermiddelen getrapt heeft, maar dat is natuurlijk geen wetenschap. Filariae of draadachtige wormpjes nestelen zich in de lymphkanalen. De lymph stuwt voort en forceert een uitweg, waardoor de wanden dezer kanaaltjes uitrekken en op den langen duur daardoor hun elasticiteit inboeten : zij blijven dan ontspannen en verwijd openstaan, waardoor de lymph afzakt naar de armen (elephantiasis der armen), naar de beenen en crotum, naar de mammae, die zoodoende hun monsterachtige afmetingen kunnen krijgen. Ik heb beenen gezien, die zeer weinig verschilden in omvang van olifantspooten, het opgezwollen teenenstelsel incluis, en met dezelfde grijsachtige kleur. [1])

Scheelkijken (mwenyi makengeza) en doofheid (ukiziwi) zijn twee ziekten, waarmede de inboorling geen raad weet en hij verklaart die als volgt. Is iemand scheel, dan heeft zijn moeder tijdens haar zwangerschap teveel naar de maan getuurd. Doofheid is veroorzaakt doordat er een insect in het oor gekropen is ; het is erin blijven steken zonder eruit te komen.

---

[1]) *Medisch-Hygiënisch Handboek voor missionarissen.* Blz. 214 (Afb. 59).

Pokdalige luitjes treft men er niet weinig aan. Nimmer echter heb ik met deze pokziekte kennis gemaakt. Blinden en éénoogige negers zijn volstrekt geen zeldzaamheid. En hier bedoel ik niet, dat men een of beide oogen verloren heeft door een ongeluk. Ook zijn het niet altijd de pokken die één- of tweezijdige blindheid veroorzaakt hebben. Veelal is het een kwestie van gebrek aan hygienische zorg, omdat de baby nog niet in staat was den aanval van vliegen af te weren, die zich in of aan het ontstoken oogje vastzetten.

Plaatsruimte belet me de opsomming door te zetten. Er zou nog zooveel te zeggen zijn over malaria, dysenterie, lepra, ascariden, taenia, zandvloo etc. etc. Maar toch wil ik nog even memoreeren de „ziekte van bezetenheid" (wazimu). Onnoodig echter het Rituale Romanum (Tit. X. Cap. I) hiervoor te consulteeren of ter hand te nemen, omdat de Theologie al bitter weinig met deze „bezetenheid" heeft uit te staan. Hiermede wil ik volstrekt niet beweren, dat werkelijke obsessie of possessie onmogelijk zou zijn en nimmer voorkomt. De bezetenheid, welke hier eigenlijk bedoeld wordt kan tweevoudig zijn : doordat iemand, — en deze „iemand" is meestal een vrouwspersoon — meer lichamelijk ziek is doch niet uitsluitend. In Nederland zouden we eerder spreken over een hysterischen toestand. Ofwel is iemand geestelijk ziek en lijdend aan waanzin of krankzinnigheid.

De bezetenheid is een ziekte, die slechts door specialisten in 't vak behandeld kunnen worden. De mganga heeft bij het wichelen uitgemaakt, dat de vrouw bezeten is. Veel voorbereidselen moeten nu getroffen worden voor het uidrijvingsproces, dat in de geestendans drie onderscheiden werkzaamheden vertolkt : trommelen ; afwasschingen en bloed drinken. Vooreerst het trommelen : er moet een oorverdoovend lawaai gemaakt worden, want . . . dat is medicijn ! Vrouwen, die vroeger reeds genezen zijn van bezetenheid, moeten ook present zijn. Natuurlijk !, de atmosfeer kan niet genoeg geladen zijn. Hysterische gilletjes en trillertjes, maar dan fortissimo ! ! daveren in den nachtelijken hemel bij heldere maneschijn. Speciale trommels (ngoma) weergalmen nu eens verder van de bezetene af, dan weer vlak bij haar oor, want de geest moet aangespoord worden te luisteren. Altijd op den zesden avond, die de vooravond is van de sluiting van de dans, zegt de geest hoe hij heet en wie hij is. Daags daarop hebben de noodige afwasschingen plaats

en het slachten van een kip of geit. De patiënte drinkt nu gulzig dit bloed warm uit de gapende wonde .... en zij is genezen !!

B. GENEESMETHODEN.

Geheel in den trant van zijn levensbeschouwingen kent de neger twee groepen van medicijnen (dawa):

de *mannelijke*, die hoofdzakelijk dienen ter bestrijding van lichaamskwalen. Na verzameld, gedroogd en gebroken te zijn worden ze tot poeder vermalen om in drogen of vloeibaren vorm toegediend te worden.

de *vrouwelijke* medicijnen dienen tegen zichtbare, maar vooral tegen onzichtbare vijanden. Deze medicijn wordt geroosterd, verkoold en tot poeder fijn gestampt in mortier of vijzel (kino).

De neger heeft een meer dan gewone kennis van natuurlijke medicijnen onder de kruiden en gewassen. 't Schooljoggie maakt u er al attent op, als ge met hem al keuvelend het land doorkruist. Hij noemt u de gewassen bij naam, de ziekte waartegen ze aangewend worden, de gebruiksaanwijzing van dit grassoort, van dien struikwortel, van gindschen boomschorsch. Hier toont de neger zich als kind van moeder Natuur, die voedsel verschaft, maar tevens ook hulpmiddelen tegen allerlei stoornissen in het organisme. De ouders evenwel zullen, als hun kind ziek is, het met allerlei amuletten (hirizi) omhangen. De natuurmensch schijnt overtuigd te zijn, dat natuurlijke medicamenten alleen niet voldoende en zeker niet afdoende zijn.

Maar laat ik er terstond aan toevoegen, dat verschillende kruiden hun geneeskracht te danken hebben aan hun uiterlijkheid (vorm; kleur; trilling ....). Al kennen zij niet de woorden van de axioma's: similia similibus curantur; of contraria contrariüs curantur, toch verstaan zij de draagkracht ervan die echter meer berust op analogie en imitatie. De paar voorbeelden worden tevens door mij verklaard.

Een zwangere vrouw zal bij de Wa-Vidunda een band om haar middel dragen. Hierin schuilt een touwstrengetje, gedraaid uit den bast van den mtamba-boom. In dit touwtje is een heel klein stukje hoorn van den neushoorn geborgen. En de reden hiervan ? De mtamba is een boom, die niet makkelijk sterft of uitdroogt; de neushoorn is een zeer sterk en groot beest. Mogen nu leven en kracht het aandeel worden van de vrucht, die zij draagt ....

Een zeker rietsoort bengelt heen en weer in het stroomende rivierwater. Ongeveer op die manier schudt een zenuwlijder. Wanneer nu

dit riet geplukt wordt, terwijl het in rusttoestand is, zal het den patiënt die ervan nuttigt, ook kalmte brengen.

Een luipaard is sluw en sterk. Draag iets dat afkomstig van hem is: een nagel, een stukje huid . . . en ge krijgt dezelfde eigenschappen....

Wonderbaarlijk is het volgende : tot tweemaal toe heb ik het feit persoonlijk geconstateerd in de missiestatie van Morogoro. Een zekere Maria was al een hoogbejaarde vrouw met grijsachtige haren Ze was allang dor. Op zekeren dag wordt er op de missiestatie een baby gebracht. U zoudt het een vondeling noemen, maar dat was het nu juist niet. Hoe nu dit kindje gevoed te krijgen ? Geen jeugdige moeder wil zich hiervoor leenen. Het is hier de plaats niet dit door en door ingeworteld verbod uiteen te zetten. Hierover dus in een volgend artikel. Welnu, men vertelde me, dat Maria in staat was het kind na drie dagen aan te leggen. Hetgeen inderdaad ook geschiedde. Het kindje was echter al te zeer uitgeput om ervan te profiteeren en is weldra gestorven. Ongeveer 15 maanden nadien deed zich eenzelfde geval voor. De kleine jongen kwam er met behulp van deze oude vrouw door ! Maria zeide me, dat ze overvloedig en best eten moest hebben. Ze kon van alles krijgen wat ze noodig achtte : rijst, vleesch, honing. Of ze medicijnen gebruikte weet ik niet ; wel dronk ze thee van de in het wild groeiende paardenstaart.

Koppen zetten (kuumika ; kupiga chuku). De zieke plek wordt eerst gereinigd. Daarna heeft er kuchanja plaats, d.i. de huid met kleine inkervingen bewerken. Een antilopehoorn of koehoorn, waarvan de top afgesneden is, zodat ze aan beide zijden open is, wordt luchtledig gezogen, terwijl het breede einde op de wonde rust. Vervolgens wordt met behulp van een klein bolletje bijenwas (nta) het mondstuk van de hoorn afgesloten. Na eenigen tijd wordt ,,de kop'' voorzichtig gelicht en het opgekomen bloed met hetzelfde horentje eraf geschrapt.

Cauteriseeren (kuunguza). Wanneer b.v. de voetzool verwond is, wordt de pijnlijke plek flink ingevet met olie of boter. Daarna wordt een gloeiend stuk ijzer tegen de wond aangedrukt : heel eventjes echter, en wordt dit zoo noodig nogeens herhaald. Ofwel men plaatst de ingevette voet even tegen de mafya (een der drie steenen, waarop de spijzen in de keuken klaar gemaakt worden), zodat de wond zal verschroeien.

Amputaties komen naar mijn weten niet voor. Hiervan hebben de negers een grooten afkeer. Op den achtergrond hiervan ligt wel het

idee, dat in de andere wereld (kuzimu) hun ziel (mzimu) ook verminkt zal blijven.

Stoombad. 't Kiswahiliwoord is kupigwa mvuke : met stoom geslagen worden, kruiden worden in een aarden pot gekookt, goed afgedekt met eeu blad. De zieke wordt dan naderbij gebracht : rondom hem heen worden een paar stokken in den grond geslagen en daaroverheen een mat of deken uitgestrekt. Het dekselblad wordt nu doorboord of geheel weggenomen : de heete kruidendampen stijgen op en worden geïnhaleerd, totdat de zieke begint te transpireeren.

Krankzinnigen. Wanneer een krankzinnige gevaarlijk, of zelfs maar te lastig wordt voor zijn omgeving, dan wordt hem een gaffelvormige boom aan de hals bevestigd, waardoor het moeilijk of bijna onmogelijk is zich te verplaatsen. Elders gebruikt men voetkluisters.

Steriliteit en impotentie. Er schijnen kruiden bekend te zijn tegen beide afwijkingen. Ook verneemt men weleens, dat er medicamenten toegepast worden, die het tegenovergestelde moeten bewerken en iemand steriel en impotent maken ad tempus. Dit zou dan helpen om den marginalen tijd, waarin zwangerschap verboden is, goed te kunnen doorbrengen, en de concupiscentie verminderd moet worden. Meer bekend is 't koopen van philtre of „slechte medicijn" (dawa mbaya). Deze liefdesdrank moet dan de ongeoorloofde relaties begunstigen.

Naast de geneeskundige behandelingen, waarin we toch gerust mogen spreken van medische kunst onder de negers, wordt er gretig gebruik gemaakt van diverse amuletten, die inheemsch zijn. Aan de Oostkust en bijzonder rondom den Evenaar wordt bovendien veel gebruik gemaakt van Islam amuletten. Daarom lijkt het mij nuttig, dat ik van beide soorten, een paar voorbeelden geef. Meestal zijn het afwerende middelen, die iets of iemand moeten vrijwaren van schade of ziekte.

Als inlandsch amulet kent men o.a. de „kago" : een behoedmiddel tegen diefstal van de gerijpte oogst. Al wie van dat land steelt, krijgt de ziekte, die over de kago is afgeroepen. Telkens als ik aan kago denk, breng ik dit in verband met pulvis sympathicus, waarvan S. Alphonsus de Liguori in zijn Theologia Moralis [1]) gewag maakt. De Heilige acht het gebruik ervan geoorloofd . . . modo

[1]) Theol. Mor. Lib. 4. Tract. 1. Cap. 1. Dub. 4. Parijs 1856. p. 369.

protestatio praemittatur, want, zoo zegt hij, er bestaat wellicht actio in distans. Ongeoorloofd wordt het volgens den Heiligen Kerkleeraar, als de afstand tusschen den gewonden en het pulvis meer dan 300 schreden is. Wat is nu eigenlijk deze poeder ? S. Alphonsus haalt een geleerden philosoof aan die zegt : Pulvis vitrioli calcinati, qui symphaticus appellatur, in sanguinem e vulnere recens emissum injectus, ipsi vulneri aliquot passibus remoto mederi, ac sanguinem sistere observatur. Id vero aliter fieri non concipitur, quam per profluvium substantiale, sive per spiritus vitrioli, qui calentibus adhuc sanguinis particulis admixti, ad vulnus, unde expressus est sanguis, feruntur, et tanquam cunei quidam apertos meatus, quibus effluit sanguis, penites obstruunt". Om nu op de kago terug te komen : mij is niet bekend in hoeverre de bewering aan de feiten beantwoordt : de dief zou o.a. met een huiduitslag getroffen worden. Alleen hij die de amulet geplaatst heeft kan de ziekte ook weer wegnemen !

Een tamelijk veelvuldig gedragen amulet zien we in het hoofdhaar van een moedertje. 't Zijn twee ringetjes uit kraaltjes : hiermede hoopt ze het kindje te behouden, omdat het voorgaande gestorven is. Het kind zelf zal den naam van ,,vluchteling" (mtoro) dragen en om de hals een koordje hebben, zoodat het niet kan wegloopen ! !

Elders [1]) worden stukjes apen- en leeuwenhuid alsmede de uitwerpselen van wilde dieren geroosterd en tot poeder gewreven. Hiermede worden de ledematen van den zieke bestreken. Dan wordt er nog een zalfje gemaakt met behulp van de maagsappen van het offerdier. Nu worden de ledematen van den zieke flink uitgerekt en uitgetrokken. Daarna maakt de mganga een pop van stroo in den vorm van een aap, die eveneens wordt ingesmeerd. Dan wordt hem een lang touw om de hals gebonden, om door een paar jongens te worden voortgesjord, die al slaande uitroepen : weg ! weg ! Aan een boom, even buiten het dorp, wordt de pop opgehangen. De ziekte is nu denkbeeldig en zinnebeeldig verjaagd.

Ik zou werkelijk aan mijn plicht van missionaris te kort schieten, wanneer ik verzuimde U een klein denkbeeld te geven van den grooten invloed, die van den Islam uitgaat op de negerbevolking van de Oostkust van Tanganyika. Ook is duidelijk kenbaar de infiltratie van den Islam in stammen, die meer landinwaarts wonen.

---

[1]) Junod *,,Moeurs et coutumes des Bantus"*. Paris 1936. T. II. blz. 420.

De neger, die toch al licht- en bijgeloovig aangelegd is, laat zich zoo gemakkelijk medesleuren door nieuwigheden. Zoo is van Mohammedaansche import het „uithoesten van den duivel" (kukohoa shetani). Men wordt werkelijk naar van het aanhooren van die verschrikkelijke keeluitstootingen, die al heescher worden, naarmate de patiënt zijn stem geforceerd heeft; akelig ook is het zien van allerlei acrobatische kronkelingen en convulsies van het zieke lichaam, om toch maar succesvol den duivel uit het lijf te jagen, alias genezen te worden.

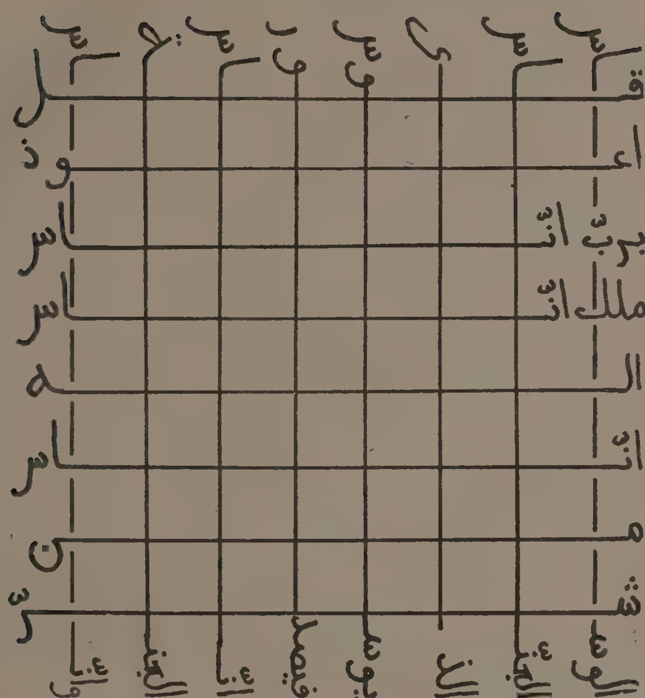
Als sommigen beweren, dat de Islam een vooruitgang beteekent voor het onbeschaafde negervolk, o.a. vanwege den monotheïstischen godsdienst, dan antwoord ik hierop, dat ik nog nimmer een neger ontmoet heb, die polytheïst is. Bovendien heeft de Islam de bijgeloovigheid van den neger volstrekt niet verminderd noch uitgeroeid. Integendeel!! De amulettendracht, die toch al niet vreemd is aan den Bantu, is veeleer nog uitgegroeid. Alvorens mijn talisman [1]) te beschrijven, wil ik een veelzeggend voorbeeld aanhalen: Een zieke vrouw uit het Ulugurugebergte kwam regelmatig bij de Zusters in het hospitaal. Zij droeg om de hals een zakje uit geitenleer. Door haar herhaald bezoek was het ijs gedooid en kon de Zuster — op mijn verzoek — eens informeeren wat dit zakje toch wel inhield, wat het dragen ervan beteekende en of het duur was. De vrouw knoopte het zakje los: er zat een blad papier in van gewoon schoolcahierformaat. Met tamelijk plompe hand stond er een haan geteekend en er onder eenige Arabische letterteekens, die ik toen nog niet kon ontcijferen. 't Dragen ervan zou haar terstond genezen . . . Maar de ziekte verergerde met den dag, zoodat ze ten einde raad bij de Zusters aanklopte en met goed gevolg vooruitging. Zij had voor deze talisman de slordige som van 20 shilling betaald. U zult zich afvragen of dit duur is? Als eenig antwoord geef ik U, dat het dagloon van haar man een halve shilling bedroeg.

De kunst van een talisman uitschrijven berust bij den walim [2]), die er een speciale wijding en kracht aangeeft door het b.v. te bewierooken. Als men het systeem kent, kan men onwillekeurig welken Kor'antekst in dezen puzzlevorm zetten. Bovendien heb ik

[1]) Talisman: afweer- en behoedmiddel. 't Arab. woord is wakfu, dat o.a. beteekent „figuur", of zoo ge wilt „tooverfiguur". Het wordt zoowel gedragen als gedronken en geinhaleerd.

[2]) walim beteekent hier: Islam godsdienstleeraar en onderwijzer in een madrasa of Kor'an-schooltje.

Waḳfu of Talisman.

قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ ٱلنَّاسِ مَلِكِ ٱلنَّاسِ إِلَٰهِ
ٱلنَّاسِ مِنْ شَرِّ ٱلْوَسْوَاسِ ٱلْخَنَّاسِ ٱلَّذِى
يُوَسْوِسُ فِى صُدُورِ ٱلنَّاسِ مِنَ ٱلْجِنَّةِ
وَٱلنَّاسِ

ḳul ’aᶜūdu birabbi’nnāsi maliki ’nnāsi ilāhi ’nnāsimin šarri ’lu̯asu̯āsi ’lǧannāsi allaḏī i̯uasu̯isu fī ṣudūri ’nnāsi mina ’lǧinnati u̯a ’nnāsi

ter verduidelijking den volledigen tekst [1]) met transcriptie eraan toegevoegd. Het geheel vormt een bijna volledige Surat [2]) uit den Kor'an, n.l. de allerlaatste: CXIV ,,De menschen". Het wil een model voorstellen van calligraphie, waarin de geleerde Moslims uitmunten. Menschelijke figuren mogen er niet geteekend, noch in beeld gebracht worden, want hiermede zou de mensch, die slechts dienaar van Allah is, aan Allah's scheppingsmacht afbreuk doen.

Hoe moet men zoo'n figuur ,,lezen"? Begin bij de bovenste horizontale streep, lezend van rechts naar links: zoo vereischt het de Arabische taal. Elke lijn bevat meestal één woord. 't Eerste woord is ,,kul": zeg. De tweede lijn geeft ,,huua": Hij. etc. Lees daarna de vertikale teekens in dezelfde volgorde van rechts onderaan tot 't laatste woord ,,annasi": der menschen.

De vertaling [3]) ervan: ,,Zeg, ik zoek een toevlucht bij den Heer der menschen, Koning der menschen, God der menschen, tegen de boosheid van hem, die slechte gedachten geeft en zich heimelijk terugtrekt, die 't kwade in 's menschen harte blaast, tegen de djinns (genieën of geesten) en tegen de menschen".

Als talisman zijn vooral in zwang de vier laatste Kor'anhoofdstukken. Worden ze als amulet *gedragen*, dan koopt men ze op papier geschreven met goede inkt. In een lederen zakje wordt het bewaard en aan een koord om de hals of aan den bovenarm gedragen, b.v. tegen gevaren op reis, slangenbeet, zichtbare en onzichtbare vijanden, al naar gelang het doel, waarvoor men het aangeschaft heeft. De drager is verplicht het af te leggen, als hij zich even moet afzonderen en bij sexueelen omgang. Evenmin mag het aangeraakt worden door een vrouw, die menstrueert: het zou in de opgesomde gevallen zijn kracht verliezen.

Andere talismannen van dit genre worden ,,gedronken" door het water te nuttigen, dat voor het afwisschen gebruikt werd. Ook worden ze weleens ,,geinhaleerd" door ze te verbranden. Men beoogt hiermede de kracht der woorden in zich op te nemen. De tekst wordt dan geschreven met een speciaal bereide inktsoort, nl. rijstinkt [4]). Ze worden in dezen vorm o.a. gebruikt als hulpmiddel ter verkrijging van een voorspoedige bevalling.

Ik laat aan de beoordeeling der lezers over of deze Moslim gebruiken de negerbevolking één stap in de goede richting zullen brengen.

Gemert, N.Br. J. A. DE ROOIJ C.S.Sp.

[1]) De Arab. tekst is genomen uit ,,*The Holy Kur'an*". Maulvi Muhammad Ali. Lahore. India. 1920. [2]) Surat is een hoofdstuk van den Kor'an.

[3]) Volgens Kasimirski. Paris. 1857. (Edition française)

[4]) Dr. C. Velten. ,,*Sitten und Gebräuche der Suaheli*". Göttingen 1903.

MELCHIOR DE MARION BRÉSILLAC EN DE INLANDSE CLERUS

De huidige missionering staat in het teken van de inheemse geestelijkheid, die haar bekroning vindt in een inheems Episcopaat : de vestiging van de eigen hiërachie. Dit was niet zo in vervlogen eeuwen ; de strijdleuze was toen : zielen redden, heidenen bekeren met een leger van Europese missionarissen, bijgestaan door legers van catechisten. Dat was de oplossing van de missionarissen in de 17e, 18e en zelfs 19e eeuw.

Pas in onze tijd breekt het idee door, dat zonder inlandse clerus geen ware missionering mogelijk is.

In vele missies, die sedert eeuwen begonnen waren, vond men geen inlandse priesters, en als zij er waren, vaak minderwaardige priesters en zonder organisch verband. Waarom ? Omdat men de inboorlingen ongeschikt achtte voor het priesterschap, deed men geen moeite om goed-geschoolde, bekwame en deugdzame priesters op te voeden, die later in staat zouden zijn het bisschopsambt uit te oefenen.

Met alle macht hebben de Pausen zich daartegen verzet. Zij wijzen op de praxis der Kerk ; de Propaganda blijft aandringen op een inlandse Clerus. Maar er wordt geen rekening gehouden met de richtlijnen van Rome, die dode letters blijven. Het is de mentaliteit der missionarissen, die een radicale verandering moet ondergaan ; de missiewereld moet rijp gemaakt worden voor het grote idee van den Inlandsen clerus.

Deze gestadige omwenteling in de mentaliteit der missionarissen zelf zou teweeg gebracht worden door een nog jeugdigen missionaris van 29 jaar, Melchior de Marion Brésillac en zijn jongen vriend, M. Luquet.

Het is vooral in deze strijd dat de latere Stichter der Afrikaanse Missiën, een eeuw geleden, de paladijn werd van den Inlandsen Clerus, de vaandeldrager, de levende incarnatie van het grote missieplan van Rome door de eeuwen : *vestiging van de Kerk door den inlandsen Clerus.*

Reeds tijdens hun verblijf te Parijs had dit probleem de Marion Bresillac en M. Luquet ernstig bezig gehouden en verontrust. Zij vroegen zich af, waarom het aantal bekeringen in Indië, Japan en China zo uiterst miniem was ; wat was er overgebleven van

het werk en lijden van eeuwen ? In 1700 zijn er 2 millioen Christenen in Indië, in 1800 nog slechts een half millioen.

Zij komen beiden tot dezelfde conclusie: er is niet voldoende aandacht besteed aan een degelijke vorming van een Inlandse geestelijkheid. En toch heeft de Kerk de vorming van een Inlandsen clerus altijd gewild, voor alle tijden en voor alle volkeren en zijn de ,,Missions étrangères" gesticht om, als voornaamste taak, de vorming van Inlandse priesters op zich te nemen. Duidelijk staat dit in haar reglement aangetekend. Art. 2 luidt: ,,alle missionarissen leden van de Societeit der vreemde missiën, moeten begrijpen dat hun voornaamste doel, hun eerste verplichting, is mede te werken aan de vorming van een Inlandsen Clerus, zodra er in de verschillende streken waar zij werken een voldoende aantal Christenen zijn om een kerk te stichten en priesters voort te brengen".

Een feit echter is, dat, sedert de Middeleeuwen, die vorming op een schromelijke wijze is verwaarloosd, met als uitzondering, Franciscus Xaverius, die een seminarie stichtte in Goa [1]).

Door studie gevoed en door strijd gerijpt wordt het Missieplan in de Marion Bresillac geboren. Hevige strijd heeft hij doorstaan en veel heeft hij geleden. Van alle kanten tracht men het ontluikende plantje in de kiem te smoren: antipathie der missionarissen, opwerpingen van tegenstanders, o.a. vermeende intellectuele en morele ongeschiktheid der Inlanders.

Zijn overtuiging echter groeit door zijn aanhoudende studie der geschiedenis van de missionering, van de Sociëteit der Vreemde Missiën, van de pauselijke documenten, bullen en decreten over den Inlandsen Clerus, door zijn omgang met Luquet, door met hem te blijven werken en stuwen in steeds dezelfde richting, door de studie van Luquet's ,,lettres à Mgr. l'Eveque de Langres sur la Société des Missions Étrangères, die de geschiedenis behandelen der Vreemde Missiën, de vorming van een inlandsen Clerus en de Malabaarse riten [2]); door de studie van Luquet's rapport aan de Propaganda, ,,eclaircissements sur le synode de Pondichery" [3]); door zijn uitvoerige correspondentie met M. Luquet [4]).

Hij correspondeert over missie-aangelegenheden met het seminarie van Carcasonne [5]); met de directeuren van het seminarie der

---

[1]) *Vie de Mgr. de Marion Brésillac* p.p. 85, 233.
[2]) p.p. 182—183. [3]) p.p. 65, 84, 103. [4]) p.p. 238—242, 127, 145, 150, 152, 161, 163, 175, 192, 205, 223, 232, 257, 261, 270, 363, 365, 443.
[5]) p. 76.

Missions Étrangères te Parijs [1]) : met de bisschoppen van andere vicariaten in China, Indië, Indochina enz. [2]) ; met missionarissen die zijn zienswijze delen en met anderen die zijn plannen dwarsbomen [3]) ; met inlandse priesters en seminaristen [4]). Het is het constante onderwerp van zijn gesprekken in zijn omgang met bisschoppen en confraters in het missieveld. [5]).

Om zich beter op de hoogte te stellen, bezoekt hij andere vicariaten : de missie aan de Malabaarse kust (Carmelieten), Trichinopoly (Jezuïeten), Mangalore, Bombay, Suez, Caïro en Alexandrië [6]). Hij bestudeert de inlandse gebruiken en gewoonten, de Malabaarse riten, het kaste-systeem en zendt gedocumenteerde rapporten op aan de Propaganda en aan de directeuren der Vreemde Missiën te Parijs [7]). Hij wil tot de kern der moeilijkheden doordringen en insisteert op het houden van synoden en vergaderingen om door een gezonde uitwisseling van gedachten tot een bevredigende oplossing te komen. En zo wordt het leven van de Marion Bresillac een grote thesis, een levend pleidooi voor den Inlandsen Clerus [8]).

Op de vooravond van zijn vertrek naar Indië — hij verbleef er 12 jaar, 1842—1854 — schrijft hij zijn missieplan, als voornemen van een retraite : ,,al mijn middelen, al mijn krachten, al mijn ijver gebruiken om bij te dragen tot de opleiding van een Inlandsen Clerus'' [9]). Op het afscheidsdiner vraagt hij aan de directeuren ,,of het niet mogelijk was meer rechtstreeks te arbeiden aan de bekering der heidenen en krachtdadiger de opleiding van de inheemse geestelijkheid aan te pakken [10]). . . . Als hij in de missie is, zal hij Europa niet vergeten, want wat men in Europa *denkt* over de missieactiviteit, dat doet men in de missielanden. En zo treedt hij in correspondentie met het seminarie van Carcassonne [11]).

Het is zijn vaste overtuiging dat het ook in Indië *mogelijk* is goede en talrijke priesters op te leiden en er later Inlandse bisschoppen aan te stellen in staat op waardige wijze de zware lasten

---

[1]) p.p. 164, 165, 211, 214, 221, 232, 237, 219, 247, 279, 242, 249, 283, 323, 324, 388, 406, 411, 416, 423, 424, 425, 426, 428, 439, 450.
[2]) p.p. Mgr. Retord 169, 197, 264, 330 ; Mgr. Bonnand 379, 394, 395, 396, 407, 414, 427, 450 ; Mgr. Foxade enz. 407, 411, 414, 412, 413, 415, 416.
[3]) p.p. M. Leroux 151, 245, 308, 408 ; M. Roger, 181, 229 ; M. Godelle 229, 246, 382, 407 ; M. Lehodey enz. 237, 246, 247, 321, 247.
[4]) p.p. 284, 324, 325, 326, 327, 379, 380, 381, 461.
[5]) p.p. 116, 124, 296, 349, 404 enz.
[6]) p.p. 344, 345, 349, 355, 434.
[7]) p.p. 182, 201, 224, 371, 388, 431, 437, 439, 471.
[8]) p.p. 405, 302, 353. [9]) p. 72. [10]) p. 74. [11]) p. 76.

van het Episcopaat te dragen [1]). Het gedrag van de twee eerste inlandse priesters liet veel te wensen over. Maar verkeerd was het daar de conclusie uit te trekken dat de inlanders ongeschikt waren voor dit verheven ambt. De diepere oorzaak van dit verval was over het hoofd gezien, het gebrek aan een goed seminarie [2]). Het gebrek ook aan inzicht en goede wil. Niemand wilde iets weten van een Inlandsen clerus en men deed er niet de minste moeite voor. Dit vooroordeel uit den weg te ruimen, is de grote taak van Monseigneur [3]). Hij vreest vooral de invloed van de oude missionarissen. Zij zijn in hun opinies verhard en herhalen, zonder zelf geprobeerd te hebben, de pessinistische beweringen van hun voorgangers [4]).

Zij zijn de naaste medewerkers en raadsleden van de bisschoppen en het is de Marion de Bresillac's droevige en moeilijke taak hen op hun plichten te wijzen. Hij wijst hen er op, dat de Inlandse Clerus de oudste wens is der Sociëteit, een der scheppende ideeën der Vreemde Missiën, haar reden van bestaan, haar leven en het onderpand van alle goed in de Kerk [5]). Langzaam draait Mgr. Bonnard bij. Moeilijker echter is het Mgr. Chonbonnaux, zijn coadjutor, te overtuigen [6]). Voor zijn bisschopswijding had deze gezegd: ,,Nooit zal ik de handen opleggen aan een zwarte; de Indiërs zijn niet in staat ware deugden te beoefenen; ze zijn een en al bedrog". Naar aanleiding van dit gezegde schrijft M. Roger aan de Marion Bresillac: ,,Het zou tegen de natuur der dingen zijn, indien er in Indië geen geschikte mensen voor het priesterschap zouden kunnen gevonden worden.

Ik geloof echter dat er veel zijn. Als Mgr. hier komt, zal hij mijn seminaristen zien en zichzelf kunnen overtuigen van hun eenvoud, zachtmoedigheid, bescheidenheid, van hun priesterlijke deugden. Hij zal zijn oordeel hervormen" [7]).

Mgr. ziet heel goed in, dat er slechts één afdoend middel bestaat om den afkeer en de vooroordelen van de oudere missionarissen en van vele jongeren te overwinnen en dat is goede priesters maken en door eigen ervaring het bewijs leveren, dat Indiërs ook zeer geschikte priesters kunnen zijn, niet echter door er Fransen, Engelsen of Italianen van te maken. ,,Wij moeten de Inlanders laten zoals ze zijn. Dan zullen de elementen om een hechte Kerk op te bouwen veel gemakkelijker te vinden zijn, dan men denkt. Zelfs met het kaste-systeem is het mogelijk. Maar wel moeten wij

---

[1]) p.p. 124, 146. [2]) p.p. 116, 200. [3]) p. 125. [4]) p.p. 182, 200.
[5]) p. 184. [6]) p. 182. [7]) p. 182.

eenzelfde gedragslijn volgen tegenover de gebruiken van het kastesysteem en de seminaristen in den waren geest van het Evangelie opvoeden. Niets zal dan gemakkelijker zijn om dit noodzakelijk element van elke Kerk in verband te brengen, te combineren, te ontwikkelen, leiding en steun te geven" [1]).

Hoofdzaak echter is hun een degelijke opvoeding te geven, hun godsvrucht te vormen en het onderwijs op een hoger peil te brengen. „Maar wij missen de hoogst nodige middelen daarvoor", schrijft hij in een brief naar Parijs [2]). De praktijk geeft hun gelijk. In het begin van 1845 schrijft hij : „Zeker het werk van den Inlandsen Clerus en wat er aan vast zit ontmoet nog veel tegenkanting ; de zaak echter gaat goed vooruit . . . . onze jeugdige clerici gedragen zich ongeveer zoals onze beste seminaristen in Frankrijk en schijnen voor niemand in godsvrucht onder te doen" [3]). „Sedert een jaar hebben we goede vorderingen gemaakt en de toekomst is vol hoop" [4]) Maar de tegenwerking van de missionarissen is niet zo gauw overwonnen [5]). „In den tegenwoordigen toestand der Kerk in Indië is het mogelijk om vier a vijf honderd inlandse priesters te hebben" en in diezelfde brief dringt hij er bij de Propaganda op aan om de missionarissen te verplichten er ernstig voor te zorgen [6]).

Men kan niet de minste twijfel meer koesteren omtrent de hoedanigheden van den Indiër ten opzichte van het priesterschap, wanneer men de brieven leest, die zijn seminaristen te Pondichéry hem schrijven nadat hij bisschop gewijd is van Coimbatore [7]). „Met een beetje zorg en goede wil zijn er van hen, niet alleen middelmatige, maar zelfs uitmuntende priesters te maken". Maar zijn ideaal is niet beperkt tot zijn vicariaat. Want zo vervolgt hij : „Als men nu geheel Indië zo bewerkt, zal men er zeker in slagen niet alleen enkele goede priesters te vormen, doch een uitstekenden clerus voor geheel Indië" [8]). En weer geeft de praktijk hem gelijk. Mgr. Bonnard schrijft hem in 1853 : „er zijn 42 studenten in 't klein seminarie en ons getal zal nog vermeerderen. In 1845 waren er 11 seminaristen in 't groot seminarie, 14 in 1846, 17 in 1847. We zouden zo 2 of 3 inlandse priesters per jaar kunnen hebben" [9]).

In een brief aan de Marion Brésillac kruist M. Luquet den degen met zijn tegenstanders en verwijst hen naar het voorbeeld van de eerste Apostolische Vicarissen in China en Annam. „Sedert 150 jaren", gaat hij door, „heeft men het voorbeeld van China, Tonkin

---

[1]) 167, 168. [2]) p.p. 218—219. [3]) p. 224. [4]) p. 225. [5]) p. 264.
[6]) p. 308. [7]) p.p. 324—329. [8]) p. 329. [9]) p. 409.

en Cochinchina : deze priesters (inlandse) steunen en vermeerderen hun kerken in tijden van vrede en in tijden van vervolging, bezegelend met hun bloed de waarheid die zij prediken. Dezelfde priesters die, volgens hen (de tegenstanders), nooit de wetenschap en de deugden konden verwerven, vereist voor hun hoge roeping" [1]).

Plaatsen wij hiernaast de vruchten van dezen tijd, de laatste statistieken met de machtige lijst van tientallen inlandse bisschoppen en duizenden inlandse priesters (3850) in Indië, dan kunnen we ons slechts verheugen over de wonderbare ontwikkeling van den inlandsen clerus en moet de Kerk onzen pionier eeuwig dankbaar zijn voor zijn aandeel in dezen groten strijd, die later bekroond is geworden met zulke schitterende overwinningen.

Dit alles bewijst dat er in *Indië even goed als elders geschikte candidaten* waren voor het priesterschap, jazelfs voor het bisschopsambt. De Marion Brésillac geeft er talrijke voorbeelden van.

Marie Xavery : een leerling met grote zedelijke en intellectuele capaciteiten en die vreemd was aan de vooroordelen van het kastesysteem [2]). Hij beschrijft het heldhaftig gedrag der seminaristen toen er tijdens den opstand der Christenen wegens kaste-kwesties, een storm over het seminarie ging [3]). Hij vertelt van de bewonderswaardige nederigheid van een anderen seminarist [4]), van het lijden en de vervolgingen die seminaristen te verduren hebben om aan hun roeping getrouw te blijven [5]), van een inlandsen rechter, die zeer godsvruchtig was en buitengewoon begaafd en zeer krachtdadig meehielp bij het oprichten van een nieuw seminarie [6]).

Maar altijd weer legt hij de nadruk op een goede, gedegen geestelijke en intellectuele vorming : „de nederigste, de godsvruchtigste, de ijverigste seminaristen zijn ontegenzeggelijk ook de meest ontwikkelde" [7]). Het gebrek aan zulk een vorming was de oorzaak dat er in Goa zoveel slechte priesters waren. En zelfs de aanwezigheid van slechte priesters is geen reden om het werk van den inlandsen clerus op te geven. Ten eerste is men altijd geneigd te overdrijven wegens ras-vooroordelen en de geringe sympathie voor kleurlingen [8]) en ten tweede, men mag niet het onmogelijke vergen : een inlandsen clerus, waarvan allen, of de meerderheid der leden volmaakt zijn [9]).

---

[1]) p.p. 152—158. [2]) p.p. 138, 158, 409. [3]) p.p. 231, 378, 379—382.
[4]) p.p. 353, 397—399. [5]) p. 381. [6]) p. 371. [7]) p. 148.
[8]) p.p. 146, 162, 154—155. [9]) p. 267.

Ook de Indiërs zijn deelachtig aan de genade, die God over alle volkeren uitstort [1]). En ten overstaan van den inlandsen clerus moet men rechtvaardig blijven : er bestaat op aarde geen mens, of geen groep van mensen die geen fouten maken [2]). Het vicariaat van Vérapoly, dat hij bezoekt tijdens een bisschopswijding, is hem een voorbeeld dat door alle bisschoppen dient nagevolgd te worden, het mooiste vicariaat misschien van de wereld met zijn 250.000 katholieken, zijn 388 Inlandse priesters en 200 clerici in de lagere orden, allen van den Syrischen ritus, met zijn 48 priesters en 38 clerici van den Latijnsen ritus. Alle zielzorg geschiedt daar door Inlandse priesters ; ze zijn verre van volmaakt, maar zonder hen zou de godsdienst onmogelijk kunnen gedijen [3]). Dan bemerkt men pas, zo besluit hij, wat een geweldige schade men aanricht in een missie door gebrek aan priesters en het vervangend instituut der catechisten [4]).

Een inlandse clerus is niet alleen mogelijk, hij is ook *noodzakelijk, het is een kwestie van leven en dood voor de kerk in Indië.*

Zonder inlandsen clerus is geen inlandse kerk mogelijk [5]). Inlandse priesters, zelfs als zouden zij geen hogen trap van volmaaktheid bereiken, zijn nodig voor de redding en heiliging der zielen en de bekering der heidenen [6]). Het primeert : ,,indien de bekering der heidenen niet kan samengaan met de opleiding van inlandse priesters, dan zou men eerst voor priesters moeten zorgen'' [7]). Maar een talrijke en degelijke inlandse clerus is tevens het beste middel om de heidenen te bekeren [8]). Het is ook het enigste middel om de missie in Indië uit haar slaap op te wekken [9]). De inlandse priester begrijpt de gebruiken en gewoonten van zijn volk en bemint zijn stamgenoten met een ware hartelijke *liefde*, zo uiterst zeldzaam

---

[1]) p. 231. [2]) p. 266.
[3]) p.p. 175—180. In 1888 zal de Propaganda het seminarie van Vérapoly onder hare jurisdictie stellen en inrichten als centraal seminarie voor de Latijnsen en den Syrisch Chaldeeuwsen ritus. In 1923 zijn er 140 studenten. In 1893 richt Paus Leo XIII het algemeer seminarie op van Kandy op Ceylon om de bisdommen van Zuid-Indië te helpen die nog geen groot seminarie hadden en om aan alle elite-seminaristen in Indië de gelegenheid te geven een meer verzorgde opleiding te ontvangen. Het werd aan de Belgische Provincie der Jezuïeten toevertrouwd. Het getal der studenten is in 1923 ongeveer 120. De eerste 15 jaren waren er 75 priesters, in 1918 reeds 200 en 3 bisschoppen.
Huonder, *Der einheimische Klerus in den Heidenländern* p.p. 95—96. Die Katolischen Missionen XXXVIII 1909—1910 p. 92—93 ; XXXIX 1910—1911 p. 22 ; 1915—1916 p. 46, 239 ; XLVI 1917—1918 p. 43.
[4]) Vie de Mgr. de Marion Brésillac p.p. 350, 366.
[5]) p. 124. [6]) p. 149. [7]) p.p. 172—173. [8]) p.p. 172, 173. [9]) p. 134.

bij den Europeesen missionaris [1]). De inlandse taal is voor hem geen probleem. „Zelfs al spreken wij hun taal", schrijft de Marion Brésillac, dan nog kennen wij niet de taal, die gaat naar het hart" [2]). Hij is de aangewezen persoon om de sociale toestanden, de cultuur van het volk te kerstenen, hoewel hij, in dit opzicht, nog lang de leiding van Europese bisschoppen nodig zal hebben [3]).

En dan hoe kan Europa alle missies van de nodige priesters voorzien ? Overal is er een nijpende nood aan krachten. „. . . .de meeste christenen worden in hun stervensuur door catechisten bijgestaan" [4]). De Marion Brésillac wil er in voorzien door Inlandse priesters te vragen van de Malabaarse kust, maar hij moet zwichten voor den fellen tegenstand van zijn missionarissen [5]). Verder is de roeping van een missionaris anders dan die van een zielzorger. Hij reist, organiseert, controleert, stuwt, sticht en bouwt ; hij is de stoottroeper, de voorhoede. Zijn taak is een bruggenhoofd te slaan in een vijandig gebied, wanneer eenmaal het bruggenhoofd gevestigd is, trekt hij verder, en laat de zorg van den nieuw verkregen post over aan een ander. Die andere is de inlandse priester. Hij is, bij roeping, de zielzorger, die blijft op een post en er het kerkelijke leven verder organiseert, als een parochie in Europa. Maar in den tijd van de Marion Brésillac is het herdersambt en het missionarisambt in een en dezelfde persoon versmolten. En het resultaat is, dat bijna al het parochiewerk door catechisten gedaan wordt. Dat wil hij veranderen door de vorming van een talrijke inlandse geestelijkheid, maar zijn missionarissen, zelfs zijn medebisschoppen willen er niets van weten [6]).

Ook raakt hij de kwestie aan van een inlands Episcopaat . . . . Hij komt echter tot de conclusie, dat voorlopig „het merendeel der bisschoppen wel Europees zal moeten blijven, totdat het land tot het Christendom bekeerd is" [7]). Het kaste-systeem is echter geen beletsel voor het bisschopsambt. In zijn keuze zal men zich echter moeten bepalen tot personen uit de hogere kaste, die door ontwikkeling gedachtegang geheel boven de vooroordelen van de kaste verheven zijn. Uitwendig zullen zij er de wetten van moeten volgen om de sociale relaties te onderhouden, maar zij zullen hun minderen niet verachten, maar aan hen de zorgen van hun ambt wijden [8]).

---

[1]) p.p. 125, 268. [2]) p.p. 125, 126, 268.
[3]) p.p. 167, 168. [4]) p.p. 172, 173. [5]) p.p. 342, 389.
[6]) p.p. 125, 174, 231, 266, 333, 336, 337, 389, 370.
[7]) p. 162. [8]) p. 21.

En als dan de godsdienst van Christus in Indië zal overheersen, verdwijnt het kaste-systeem vanzelf [1]).

De inlandse clerus is mogelijk, hij is noodzakelijk en daarom is iedere missionaris *verplicht* er het zijne toe bij te brengen om dat doel te verwezenlijken. Het is tevens de wil van Rome en de voornaamste taak van de Missions Étrangères [2]). Onze Christenen hebben het recht om te eisen dat de aanbeveling van den Apostel aan den bisschop Titus in praktijk wordt gebracht : ,,Stel priesters aan in de steden'' [3]). De brieven, instructies, en decreten van Rome en van de Propaganda spreken een duidelijke taal [4]). De ware oorzaak van het kwijnen der missie in Azië sedert drie eeuwen is gelegen in de verwaarlozing van den Inlandsen clerus, concludeert M. Luquet in zijn studie der archieven van het seminarie der ,,Missions Étrangères'' [5]). In die studie toont hij nog eens duidelijk dat de societeit uitsluitend haar ontstaan te danken heeft aan de wil van de Kerk om inlandse priesters te verzekeren voor heidense volkeren.

En wat gebeurt er in de praktijk ? ,,Bijna alle Europeanen zijn gekant tegen de verheffing der Inlanders tot het priesterschap'' klaagt de nuntius van Spanje in 1633 [6]). En M. Albran voegt daar aan toe : ,,De krachtigste bron van voortplanting en behoud van het geloof heeft men verwaarloosd'' . . . . [7]). Een inlands priester schrijft : ,,Wij dachten, dat de tijd aangebroken was om het bevel van den Apostel op te volgen : Ik heb U in Creta achtergelaten om priesters . . . . aan te stellen''.

Zijn onze missionarissen dan vergeten, vraagt de Marion Brésillac zich af, het doel en de bestaansreden van de Sociëteit der Vreemde Missiën [8]), de waarschuwende woorden van Mgr. Laneau, den eersten Apostolisch Vicaris van Siam in de 17e eeuw : ,,Geen inlandse priesters opleiden, zou de onvermijdelijke ineenstorting van het geloof betekenen'' . . . . [9]) ; de gedenkwaardige woorden van Innocentius XI aan Mgr. Pallu, den eersten Apostolischen Vicaris van Tonkin : ,,Scito gratius nobis fore cum audierimus unicum indigenum a te sacris initiatum, quam quinquaginta gentilium millia a te baptizatum'' ? [10])

Na het lezen van deze korte uiteenzetting kan men zich beter

---

[1]) p. 217. [2]) p. 266. [3]) p. 168.
[4]) p. 147. Regulae pro institutione cleri indigenae, Acta Gregorii Papae XVI Vol. III p.p. 453—458.
[5]) p. 152. [6]) p. 90. [7]) p. 283. [8]) p. 284. [9]) p. 157. [10]) p. 89.

voorstellen, met welke grote *moeilijkheden* de Marion Brésillac te kampen heeft gehad. Velen van zijn confraters weet hij te winnen voor zijn standpunt, door zijn kalm en tactvol optreden. Veel hebben daartoe bijgedragen de synode van Pondichéry (1844) en de instructie van Rome „Neminem profecto" over de noodzakelijkheid en plicht om een inlandsen clerus op te leiden [1]). Maar de meesten blijven hem tegenwerken.

Het zijn overal dezelfde opwerpingen : de inboorling deugt niet voor het priesterschap [2]). Bijna overal wordt hij met wantrouwen en scepticisme bejegend, in sommige districten heeft hij te kampen met openlijk verzet. Maar onbuigzaam blijft hij en vastberaden, wanneer het gaat om het hoogste belang van de Kerk en de reden van bestaan van het missiewerk.

Hij pleit voor *eenheid*, die eenheid van werkmethode, die de kracht was van de eerste Apostolische Vicarissen en die de Sociëteit thans mist [3]). En die eenheid van streven moet zich vooral uiten in het daadwerkelijk willen van een inlandsen clerus. „. . . .ik zou niet twijfelen gedurende enkele jaren al de andere missiewerken te verwaarlozen, om dat enen (van den inlandsen clerus) bloeiend te maken" [4]).

Maar de toestand is verre van bevredigend en ook M. Luquet is zeer pessimistisch gestemd: „. . . . er is geen orde, geen eensluidend plan, er wordt zelfs niet eens aangedacht en in plaats van een prachtigen bouw ontwaart mijn oog niets dan puin. Dit beeld drukt zuiver uit wat haast alle missies te zien geven . . . . alleen bij de Jezuïeten heerst er tucht en orde. Geve God dat zij den inlandsen clerus welgezind zijn" [5]) .

De Marion Brésillac ziet de toekomst zo somber in, dat een verandering van zaken alleen nog maar tot stand kan komen door een direct ingrijpen van Rome, Parijs en Londen [6]).

Het waren pijnlijke doornen die, gedurende 9 jaren nog, de onverzettelijke wilskracht van den bisschop-missionaris probeerden te fnuiken. Het is het lot der baanbrekers voor hun plannen niet de nodige medewerking te ondervinden en te worden gekruisigd op het kruis ener grootse gedachte, waarvan de juistheid pas na hun dood aan het licht komt en voor de zegepraal waarvan zij tevergeefs hun leven schijnen te hebben gegeven. Toen de Marion Brésillac inzag, dat hij er tenslotte niet in zou slagen zijn levensplan te ver-

---

1) p.p. 103, 114. 2) p. 123.
3) p.p. 115, 188. 4) p. 182. 5) p. 153. 6) p. 174.

wezenlijken en dagelijks ondervond hoe het werk van de Inlandse geestelijkheid stuitte op de onoverkomelijke en machtige tegenstand van zijn confraters in het apostolaat, nam hij het besluit zijn ontslag te nemen als bisschop van Coimbatore en naar Europa terug te keren.

J. VAN HEESEWIJK, S.M.A.

BOEKBESPREKING.

Vroklage, Dr. B. A. G. — S.V.D. — *Een Held uit de Oost.* Soverdi-Pers, Steyl-Tegelen, z.j. — 212 bldz. — geb. fl. 4.90.

,,Op initiatief en met groote medewerking van zijn warmen vriend en vereerder, wijlen den Zeereerw. Pater F. Ariaens, oud-Rector van Uden, Teteringen en Helvoirt en eersten Novicenmeester der Hollandsche Provincie, heeft deze Provincie gemeend haar grondvester te moeten eeren door een levensbeeld van hem te laten schrijven." Met deze woorden besloot pater Vroklage zijn in 1930 verschenen schets over Mgr. Petrus Noyen, welke hij thans eenigszins uitgewerkt in boekvorm opnieuw aanbiedt onder bovenstaanden titel. Blijkens het voorwoord bedoelde de Schr. ,,een karakterbeeld te ontwerpen en daarom zijn vooral die feiten gekozen, die zijn inborst, die de man kenmerken : hoe hij dacht, voelde en deed ten overstaan van zijn velerhande levensgebeurtenissen."

Achtereenvolgens handelt Schr. op onderhoudende wijze over de familie Noyen uit Helmond, over den studietijd van den toekomstign missionaris, over het tooneel van zijn eerste werkzaamheid (Zuid-Sjantoeng in China), over de oprichting van het missiehuis te Uden, over de overname en organisatie van de missie op Timor, Flores en de Kleine Soenda-eilanden ondanks allerlei wederwaardigheden, over zijn terugkeer naar en overlijden in het vaderland, op den dag dien hij voor zijn bisschopswijding had bepaald (24 Febr. 1921).

Bij de lezing van dit jeugdwerk van den Schr. krijgt men bewondering voor het doorzettingsvermogen en de opofferingsgezindheid van zijn ,,held", die, zooals de ondertitel en ook het opschrift van een der hoofdstukken zegt, ,,slachtoffer van zijn plicht" werd. Jammer, dat er niet meer zorg werd besteed aan de juiste spelling van de eigennamen, o.a. Engberts, Hoebrechts, Kraaivanger, van de Loo, Matthysen, Roepe van de Voort, i.p.v. Engbers, Hoeberechts, Kraaijvanger, van der Loo, Mathijsen, Rouppe van der Voort, terwijl zelfs de naam van den bekenden weldoener Willem Prinzen niet aan de verminking ontkomt en met een s wordt geschreven ; kleinigheden, als men wil, maar de nauwkeurigheid en zelfs de hoffelijkheid eischt, dat men er rekening mee houdt.

A.M.

Vencken, Harry — W. P. — *De Martelende Brand.* J. J. Romen en Zonen, Roermond-Maaseyk, 1946. — 326 bldz. — fl. 4.90 ; geb. fl. 5,90.

In het eerste deel van dit boek, verlucht met teekeningen door Gerrit de Morée, verhaalt de jeugdige priester- dichter, hoe zijn confraters, de Witte

Paters van Kard. Lavigerie, in 1878 voor het eerst naar Centraal-Afrika vertrokken om er de leer van Christus te gaan verkondigen. De levendig-beschreven „*verre tocht*", van Marseille naar Oeganda, onder leiding van Père Lourdel, duurde bijna vijftien maanden, een tijd van lijden in den uitgebreiden zin van het woord.

En toen stond men pas aan het begin van „*het wreede spel*", zooals de Sch. het tweede deel van zijn treffend verhaal noemt, waarin de marteldood van de twee en twintig negermartelaren (1885—1887) ons in forsche kleuren aanschouwelijk voor oogen wordt gesteld. Soms vraagt men zich af, of de martelaarsakten deze beschrijvingen rechtvaardigen, dan wel of men slechts te doen heeft met uitweidingen van den Sch., die hier en daar ook missiemethodische vraagstukken aanraakt zonder er nader op in te gaan.

Toen de heldenstrijd, die zich tijdens de vervolging door Mwanga in Oeganda afspeelde, aan Kard. Lavigerie werd gemeld, verzocht deze aan den Paus toestemming te willen verleenen om de voorbereidende onderzoekingen te beginnen voor het proces der zaligverklaring van deze edelmoedige christenen. De zaligverklaring van de twee en twintig Oeganda-martelaren had den 6en Juni 1928 te Rome plaats. En op 22 Juni 1934 stelde Paus Pius XI een van hen, den Gelukzaligen Karel Lwanga, aan tot patroon van den Afrikaansche jeugd en van de Katholieke Actie en bepaalde, dat zijn feest en dat van zijn gezellen telken jare in Oeganda zou gevierd worden. Het was „*de glorierijke triomf*" in het derde deel van dit stichtelijk boek lyrisch beschreven.

„De Martelende Brand" is een enthousiast boek, dat bestemd is voor een uitgebreid en katholiek lezerspubliek. A. M.

Boissevain, H. D. J. — *De Zending in Oost en West. Verleden en Heden. Deel II* 384 bldz. — Zeist, 1946.

Met medewerking van de betrokken zendende kerken en corporaties is Ds. H. D. J. Boissevain, secretaris van de Zendingsstudie-Raad te Zeist, ondanks allerlei wederwaardigheden eindelijk erin geslaagd, het tweede slot(deel) te doen verschijnen van het consultatieboek : De Zending in Oost en West.

Achtereenvolgens worden in dit deel door verschillende schrijvers in het kort behandeld : de Nederlandsche Zendingsvereeniging ; de Utrechtsche-Zendingsvereeniging ; de Zending der Gereformeerde Kerken in Nederland ; het Sangi- en Talaud-comité, het Nederl. Luthersch Genootschap voor in- en uitwendige Zending ; de Gereformeerde Zendingsbond ; de arbeid van het Leger des Heils in Nederlandsch Oost-Indië ; de Bazelsche Zending ; de Classicale Zendingscommissie van Amsterdam ; de Zending der Christelijke Gereformeerde Kerk in Nederland ; de Zending der Gereformeerde Kerken in hersteld verband ; de Zending der Protestantsche Kerk in Nederlandsch Indië ; de Zending der Methodistenkerk in de Ver.-Staten van Noord-Amerika ; The Christian and Missionary Alliance — beide laatstgenoemde hoofdstukken in verhouding tot de andere eenigszins uitvoeriger — ; het Zendingsgenootschap van de Evangelische Broedergemeente ; de Nederlandsche Zendingsschool ; het Zendingsconsulaat in Nederlandsch-Indië ; de Zendingsstudie-Raad ; het Nederlandsch Bijbel-

genootschap; de Nederlandsche Zendingsraad; de Vrouwen-zendingsbond; Hemmensche Zendingsstichting; de Raad van Kerken en Zending in Nederlansch-Indië.

Behoudens enkele uitzonderingen loopt de in dit boek behandelde zendingsgeschiedenis slechts tot het tijdstip, waarop Nederland, resp. Nederlandsch-Indië in den wereldoorlog werd betrokken, zoodat over eenigen tijd een Supplement gewenscht zal zijn.

Aan het einde vindt men een naam- en zaakregister van deel I en II toegevoegd, hetwelk de bruikbaarheid van dit inhoudrijke boek niet weinig verhoogt. Wie zich in een kort bestek wil oriënteeren omtrent de zendende kerken en corporaties in het Protestantisme van Nederland en deszelfs overzeesche gebiedsdeelen, vindt in dit boek een betrouwbaren gids.

ALPH. MULDERS.

Rommerskirchen, G. — O.M.I. en Dindinger, G. — O.M.I. — *Bibliografia Missionaria. VII* (1940); *VIII* (1941); *IX* (1942). — *Bibliografia Missionaria*, 1938—1941.

Pater Rommerskirchen, assistent aan de Pauselijke missiebibliotheek te Rome, heeft met medewerking van zijn Ordebroeder, Pater Dindinger, directeur van de Pauselijke missiebibliotheek, in het eerstgenoemd deel de missiebibliographie over 1940 onder de gebruikelijke onderafdeelingen alphabetisch samengesteld en hieraan nog twee interessante aanhangsels toegevoegd, nl. een ,,bibliografia sull'' adattamento dell'arte indigena agli usi liturgici'' en een bibliografia sull' adattamento della musica indigena agli usi liturgici e religiosi.''

Tengevolge van de oorlogsomstandigheden, die de publicatie van verschillende missietijdschriften en boeken belemmerden en de verzending van andere beletten, was de achtste jaargang (1941) van de onderhavige missiebibliographie minder omvangrijk dan naar gewoonte. De samenstellers publiceerden toen tevens een afzonderlijke aflevering met ,,indice di autori e persone'' en ,,indice di materie'' over de jaren 1938—1941.

De negende jaargang geeft een overzicht van de missieliteratuur over 1942 en voegt hieraan een uitvoerig ,,elenco bibliografico dei Sinodi e Concili missionari'' toe, met betrekking tot enkele landen van Europa, o.a. Nederland, de verschillende Oostersche ritussen, Azië, Afrika, Amerika, Australië en Oceanië. In 1947 hopen de naarstige samenstellers de missiebibliographie over de jaren 1943—1946 te publiceeren, waardoor zij velen aan zich zullen verplichten. Voor de beoefenaars van de missiewetenschap zijn deze uitstekende jaarlijksche overzichten onmisbaar. A. M.

Lou Tseng-Tsiang, Dom Pierre Célestin — *Mijn Roeping. Herinneringen en Gedachten.* Uit het Fransch vertaald door Fr. van Oldenburg Ermke. De Kinkhoren. Uitg.-Mij Desclée de Brouwer, Amsterdam-Brussel-Parijs, z.j. — 208 bldz. — fl 3.90; geb. fl 4.90.

De tegenwoordige Abt-Titularis van Sint-Pieter te Gent, Dom. Pierre Célestin, vroeger bekend als Lou Tseng-Tsiang, eerste minister en minister van Buitenlandsche Zaken van China, hield in den loop van het jaar 1943 voor zijn medebroeders, de Benedictijner-monniken van de Abdij van Sint-

Andries bij Brugge, die bij herhaling den wensch hadden te kennen gegeven om van meer nabij de voornaamste gebeurtenissen uit zijn politieke loopbaan en particulier leven te leeren kennen, een viertal conferenties. De eerste handelde over „mijn roeping als diplomaat" (1871—1906); de tweede over „Mijn politieke loopbaan" (1906—1920); de derde over „Mijn roeping tot Christendom, klooster en priesterschap"., de vierde over „de christelijke roeping van mijn land".

Met de publicatie van deze in het Fransch gehouden conferenties — „Mémoires" zou hij slechts in zijn Chineesche moedertaal kunnen schrijvan — bedoelde Dom Pierre-Célestin enkele „souvenirs et pensées" ter kennis te brengen van die personen, met wie hij de eer had in zijn bewogen carrière betrekkingen te onderhouden en de verspreiding ervan uit te breiden tot de kringen van zijn landgenooten in China en van zijn vrienden in Europa en Amerika. In het voorwoord bij de Nederlandsche uitgave in keurige vertaling roept hij drie van de aangenaamste herinneringen op, die hij bewaard heeft aan zijn verblijf in Den Haag (1906—1910).

Hoe Lou Tseng-Tsiang in 1892, na een langdurige opleiding als tolk naar de Chineesche Legatie te St. Petersburg vertrok, waar hij tot 1906 vertoeven zou; hoe hij na een vierjarige Haagsche periode, waarin hij vele moeilijke onderhandelingen moest voeren, in 1911 naar de Russische hoofdstad terugkeerde en er zich als gezant van China vestigde; hoe hij, na den troonsafstand van den Keizer van China, naar Peking werd teruggeroepen om er voor de Republiek van Dr. Sun-Yat-Sen de leiding van het departement van Buitenlandsche Zaken op zich te nemen; hoe hij als eerste gedelegeerde van China weigerde zijn handteekening te plaatsen onder het verdrag van Versailles; hoe hij in het tiende jaar van zijn huwelijk met een Belgische officiersdochter, die hij te St. Petersburg had leeren kennen, tot het katholicisme overging; hoe hij na den dood van zijn vrouw in 1926 tot de uitvoering komt van het langzaam in hem rijzend plan om monnik te worden en op vier-en-zestig-jarigen leeftijd (1935) de H. Priesterwijding ontvangt; hoe hij zich de ontwikkeling van het christendom in China voorstelt; over dat alles kan men lezen in deze merkwaardige autobiographie.

Dit leven, rijk aan staatkundige en menschelijke ervaring, gunt ons een blik in de veelal onbekende wereld van de Chineesche levenswijsheid; het verrijkt onze kennis omtrent de veelbewogen, vaak hartverscheurende jongste geschiedenis van het grootste aller rijken; het is vooral een indrukwekkend getuigenis van een door God geroepene, die, voortbouwend op de natuurlijke goedheid, die het Confucianisme hem had bijgebracht, ten slotte de bovennatuurlijke genade vond in den oudsten vorm van het Christendom, het Katholicisme.

Moge het den eerbiedwaardigen schrijver, die sindsdien de abtswijding ontving, gegeven zijn de oude, nationale cultuur van China te helpen behoeden en verdiepen door haar de verjonging van het Christendom te schenken!

ALPH. MULDERS.

Imprimatur: J. C. VAN OVERBEEK,
Libr. cens. ad hoc,
St. Michielsgestel, 21 Aug. 1947.

DE INDONESISCHE TALEN.

Nu de indonesische volkeren, en daarmee ook de indonesische culturen, door de recente gebeurtenissen zozeer in het centrum van de aandacht zijn komen staan, zal het de lezers van dit tijdschrift misschien niet onwelkom zijn, ook iets naders over de talen van dit gebied te vernemen. Hoe men immers ook denkt over de vele hangende kwesties, zonder diepergaande talenkennis zal elke vorm van nauwer contact in het Oosten onmogelijk zijn. We zullen alle strikt-technische punten bij onze uiteenzettingen vermijden, en slechts op enkele algemene geographische noties een beroep doen.

I.

Allereerst dan enige gegevens over de huidige stand van onze kennis op dit gebied en over de wijze, waarop deze tot stand is gekomen.

De eerste, die een zeker inzicht had in de taalverwantschappen van de archipel ten Zuid-Oosten van Azië, was een missionaris, en wel de spaanse Jezuïet Lorenzo Hervas (1735—1809). Deze was jarenlang in het talenrijke Zuid-Amerika werkzaam geweest.

Na de opheffing zijner Orde (1773) in Rome gekomen, begon hij echter ook daar materiaal te verzamelen bij zijn medebroeders die uit geheel andere streken afkomstig waren, en toonde daarbij een voor zijn tijd opmerkelijke zin voor kritiek. Zo legde hij b.v., hoe talrijk zijn vocabularia en woordvergelijkingen ook geworden waren, toch bij het construeren van een verwantschapsbewijs steeds vooral de nadruk op de grammaticale structuur, als een meer bestendig deel van de taal. Zelf schreef hij grammatica's van meer dan veertig talen. In 1787 gaf hij een „Saggio prattico" uit, waarin o.a. het Onze Vader was opgenomen in niet minder dan driehonderd verschillende talen en dialecten. En tussen 1800 en 1805 verschijnt dan in Madrid zijn zesdelige „Catálogo de las lenguas de las naciones conocidas, y numeración, división, y clases de estas segun la diversidad de sus idiomas y dialectos", waarin ook de verwantschap van talen als het maleis, het javaans, de philippijnse talen etc. ter sprake komt.

Wetenschappelijk hoger dan Hervas' Catálogo staat intussen zeker het grote driedelige werk van de geniale W. von Humboldt, Ueber die Kawi-Sprache auf der Insel Java, Berlin 1836—'39, waarin vooral verband gelegd wordt tussen de „malaiische Spra-

chen" (thans = indonesische talen) en de ,,polynesische Sprachen" (Samoa, Markiezeneilanden, Paaseiland, Hawaiï enz.).

Naar de gewoonte van die dagen benoemt W. von Humboldt de aldus geconstitueerde groep ook naar de eindpunten, en spreekt daarom van de ,,malaiisch-polynesische Sprachen". In wetenschappelijke kringen doet deze laatste, weinig karakteristieke benaming thans enigszins ouderwets aan.

De tussenvoeging van het middendeel in dit enorme complex, het grootste dat de talenwereld kent, is het werk van de duitsche geleerde H. C. von der Gabelentz. Voor de centrale zône spreekt deze van ,,melanesische" talen (Salomons-eilanden, Nieuw-Caledonië, Fidji, Hebriden, het vroegere Nieuw-Mecklenburg, Nieuw-Pommeren enz.). In 1860 vat Von der Gabelentz zijn uitvoerige onderzoekingen samen, en concludeert ,,dass die melanesischen und polynesischen Sprachen mehr mit einander gemein haben, als aus einer bloszen Entlehnung der einen von den anderen hervorgehen kann." [1]) Men ziet, hoe de woorden hier als op een goudschaaltje gewogen zijn. Zulk een voorzichtigheid eert de persoon van de geleerde niet minder, dan ze vertrouwen wekt in het door hem bereikte resultaat.

Het eerste, min of meer systematische overzicht van de ,,maleisch-polynesische" familie, die na Von der Gabelentz wat duidelijker was geworden, stamt van de Oostenrijkse anthropoloog en linguist Fr. Müller. Geheel in de geest van zijn tijd ziet hij in het totale complex onmiddellijk een zekere ,,ontwikkeling". Hij onderscheidt daartoe drie typen, die tezamen een zekere opklimmende reeks vormen. De polynesische talen zijn ,,Partikel-Sprachen .... in denen sämtliche grammatischen Verhältnisse durch lose Partikeln ihren Ausdruck finden". In de ,,malaiische Sprachen" daarentegen, en vooral in de z.g. ,,tagalische Sprachen", d.w.z. in de huidige philippijnse ondergroep, zijn de partikels vast met de woordstam vergroeid, zodat hier een uitgebreide ,,Suffix- und Präfixbildung" is ontstaan. En tussen deze beide extremen in staan dan de melanesische talen, waarin men zich soms het beginnende samengroeien van stam en affix als voor eigen ogen kan zien voltrekken [2]). Men

---

[1]) H. C. von der Gabelentz, *Die melanesischen Sprachen nach ihrem grammatischen Bau und ihrer Verwandtschaft unter sich und mit den Malaiisch-Polynesischen Sprachen*; Abh. Königl. Sächs. Ges. der Wiss., Leipzig 1861, Abh. 1; —, ibid. 1873, Abh. 1; —; ibid. 1882, Abh. 4.

[2]) Fr. Müller, *Grundrisz der Sprachwissenschaft*, Wien 1882; Bd. II, Abt. 2, 2; —, ibid. 1888, IV, 19—28.

ziet, hoe prachtig de geographische en de taalkundige feiten in deze gedachtengang bij elkander aansluiten.

De hoofdrichting der ontwikkeling verloopt van Oost naar West.

Na het evolutionisme van Fr. Müller doet zich echter op zijn beurt ook het pragmatisme der negentiende eeuw gelden. De beschouwingen verliezen evenveel aan perspectief als ze aan exactheid en concretisme winnen. De grootste figuur uit deze periode op indonesisch terrein is zonder twijfel de nederlander H. Kern. Van oorsprong sanskritist, is Kern later de grondlegger geworden van de wetenschappelijke studie van het kawi, de oudjavaansche dichtertaal. Zo roert zich aan de anderen kant echter nog het oude bloed in hem, dat hij het niet laten kan overal waar het maar enigszins te pas komt zijn comparatieve opmerkingen te plaatsen. Over de taal der Fidji-eilanden (1886), en later ook over het aneytums (Nieuw Hebriden; 1906), schrijft hij zelfs twee vergelijkende studies, zonder welke men zich de zoveel latere synthese der austronesische taalgroep door W. Schmidt S.V.D., waarover we hierna nog zullen spreken, niet goed kan denken [1]). Tot een systematische vergelijkende grammatica der indonesische talen, zoals men die b.v. voor de indoeuropese en de semitische talen bezit, is Kern echter nooit gekomen.

Andere bekende studies over speciale indonesische talen uit dezelfde of iets latere tijd zijn nog die van H. Neubrunner van der Tuuk over de batakdialecten (1864—'67) [2]), van B. F. Matthes over het makassaars en het boeginees van Zuid-West-Celebes (1858, 1875) [3]), van C. Snouck Hurgronje over het atjehs en het gajos van de meest noordelijke punt van Sumatra [4]); van N. Adriani over een aantal talen op en rond Celebes (sangirees 1893; Toradjatalen 1914, bare'e 1931), en later ook van talen op Zuid Halma-

---

[1]) H. Kern, *De Fidjitaal vergeleken met hare verwanten in Indonesië en Polynesië*; Verh. Akad. A'dam 1886 (= Verspreide Geschriften, dl. 4 en 5); —, *Taalvergelijkende verhandeling over het Aneytumsch*: ibid. 1906 (= Verspreide Geschriften, dl. 5).

[2]) H. N. van der Tuuk, *Tobasche Spraakkunst*, A'dam 1864—7.

[3]) B. F. Matthes, *Makassaarsche Spraakkunst*, A'dam 1858; —, *Makassaarsch-Hollandsch Woordenboek*, A'dam 1863; —, *Makassaarsche Chrestomathie*, ibid. 1863; —, *Boegineesche Spraakkunst*; ibid. 1875; —, *Boegineesch-Hollandsch Woordenboek*, ibid. 1875; —, *Supplement* 1889; —, *Boegineesche Chrestomathie*, 3 dln. en *Aanteekeningen*, ibid. 1865—'73; —, *Eenige proeven van Boegineesche en Makassaarsche poëzie*, 's Hage 1883.

[4]) C. Snouck Hurgronje, *Studiën over atjèhsche klank- en schriftleer*, Verspreide Geschriften, Bonn-Leipzig 1925, 169; —, *Atjèhsche taalstudiën*, ibid. 285; —, *De blauwe prinses in het Gajo-meer*, ibid. 373.

heira en Noord Nieuw-Guinea (1914), en het mentaweis (1931) [1]). Na 1900 komen ook de meer oostelijk gelegen talen aan bod. De talen van de meest westelijke Kleine Soenda-eilanden vormen het bijzondere studiegebied van J. Jonker (bimanees 1896; rottinees en timorees 1915) [2]). De noodzakelijke aanvulling naar het Oosten leveren vooral de studies over de tanimbartalen van P. Drabbe M.S.C. en de keiese grammatica van P. Geurtjens M.S.C. [3]). De dialecten van Ambon en Seran zijn speciaal door E. Stresemann (1927, 1918) en door O. D. Tauern (1928—'31) bestudeerd [4]).

Dat al deze studies niet op een en dezelfde lijn staan spreekt vanzelf. Het moderne type indonesische grammatica houdt b.v. steeds ook voldoende rekening met de sociologische structuur der taal, en onderscheidt daarom regelmatig de verschillende stilistische nuancen in het woordgebruik. Al dergelijke verbeteringen en verscherpingen in het beeld mag men wel beschouwen als vondsten van Dr. N. Adriani. Diens boek over het bare'e, dat zo juist reeds genoemd werd, is een monumentaal stuk werk, dat in zijn soort misschien alleen door de tweedelige mori-grammatica van Dr. S. J. Esser (1927—'32) is overtroffen [5]). Alle missionarissen die in Indonesië werkzaam zijn zullen goed doen van zulke boeken kennis te nemen, al is het slechts om de daarin gevolgde methode.

De enige die de oude vaan der taalvergelijking hoog houdt te-

---

[1]) N. Adriani, *Sangireesche Spraakkunst*, Diss. Leiden 1893; N. Adriani en A. C. Kruyt, *De bare'e-sprekende Toradja's van Midden-Celebes*, dl. III, *Taal- en letterkundige schets der Bare'e-taal*, Batavia 1914; N. Adriani, *Spraakkunst der Bare'e-taal*, Verh. Batav. Gen., dl. 70 (1931); —, *Spraakkunstige schets van de taal der Mentawai-eilanden*, Bijdragen tot de taal-, land- en volkenkunde van Nederl. Indië, dl. 84 (1928), 1 vv.

[2]) J. Jonker, *Bimaneesche Spraakkunst*, Verh. Batav. Gen., dl. 48 (1896); —, *Bimaneesch-Hollandsch Woordenboek*, ibid. dl. 48 (1896); —, *Rottineesche Spraakkunst*, Leiden 1895; —, *Rottineesch-Hollandsch Woordenboek*, Leiden 1908; —, *De eindmedeklinkers in het rottineesch en het timoreesch*, Bijdragen tot de taal-, land- en volkenkunde van Nederl. Indië, 7e volgreeks, dl. 5 (1906), 261 vv.

[3]) P. Drabbe, *Spraakkunst der Fordaatsche taal*, Verh. Batav. Gen., dl. 67 (1926), eerste stuk; —, *Spraakkunst der Jamdeensche taal*, ibid. tweede stuk; —, *Woordenboek der Fordaatsche taal*, ibid. dl. 71 (1932), tweede stuk; —, *Woordenboek der Jamdeensche taal*, ibid. derde stuk; —, *Beknopte Spraakkunst en korte woordenlijst der Slaroeëesche taal*, ibid. vierde stuk; H. Geurtjens, *Spraakleer der Keieesche taal*, Verh. Batav. Gen, dl. 63 (1922), 2e stuk; —, *Woordenlijst der keieesche taal*, ibid. 3e stuk.

[4]) E. Stresemann, *Die Paulohisprache*, 's Hage 1918; —, *Die Lauterscheinungen in den ambonischen Sprachen*, Zeitschrift für Eingeborenensprachen, Zehntes Beiheft (1927); O. D. Tauern, *Beitrag zur Kenntnis der Sprachen und Dialekte von Seran*, Anthropos dl. 23 (1928), 1000—20; dl. 24 (1929), 953—81; dl. 25 (1930), 567—78; dl. 26 (1931), 109—39.

[5]) S. J. Esser, *Klank- en Vormleer van het Morisch I*, Verh. Batav. Gen., dl. 67 (1927), derde stuk; dl. II, ibid. dl. 67 (1933), vierde stuk.

midden van deze omvangrijke stroom van monographieën, die zich telkens slechts tot één taal of tot één samenhangende groep van dialecten beperken, is de Zwitser Renward Brandstetter, een merkwaardige figuur, die ook aan de talen der Indonesiërs niet genoeg had maar daarnaast steeds ook hun litteratuur in de beschouwing betrok, ja zelfs de vergelijking met het verre indogermaans en de verre Indogermanen aandurfde. Zijn veelomvattende en zeer gevarieerde kennis legde Brandstetter neer — het feit is karakteristiek — in een dertigtal kleine brochures, telkens slechts enkele vellen groot. [1]). Allerlei kleine en grote problemen uit de indonesische taal- en litteratuurgeschiedenis, ten dele door hemzelf voor het eerst ontdekt, werden op deze wijze met veel scherpzinnigheid en geest behandeld.

Nog breder dan bij Brandstetter, en in bepaald opzicht zeker ook dieper, wordt de vergelijking der indonesische talen bij een figuur als W. Schmidt S.V.D., die het ethnologische en het taalkundige standpunt in een persoon verenigt [2]). De leidende gedachte bij W. Schmidt is de west-oostelijke ontwikkelingsrichting. De Indonesïers en hun verwanten zijn oorspronkelijk uit Zuid-Oost-Azië afkomstig. Hij wil nu nagaan, of daarvan ook in hun talen op de een of andere wijze de spòren terug te vinden zijn. Men ziet, Schmidt's opvatting gaat geheel in tegen de door Fr. Müller gevestigde traditie, maar is geheel in overeenstemming met wat H. Kern reeds gevonden had. De eerste stap voor het verlangde bewijs zet de geniale geleerde in 1899, toen hij aantoonde dat een aantal talen van de Salomons-eilanden en de Nieuw-Hebriden, wat hun structuur betreft, juist tussen de melanesische en de polynesische groep instaan. En het eindpunt werd bereikt, toen hij in 1906

[1])Een bibliographie van R. Brandstetter's werken achter het In Memoriam, geschreven door Prof. Ph. S. van Ronkel in de Bijdragen tot de taal-, land- en volkenkunde van Nederl. Indië, dl. 101 (1942), 133—140. Cfr. S. J. Esser in het Tijdschrift voor de taal-, land- en volkenkunde van Nederl. Indië, dl. 70, 147—156 en A. Steinmann, Cultureel Indië, dl. 4 (1942), 137—42. Een viertal van Brandstetter's voornaamste essays werd door C.O. Blagden vertaald onder de titel An Introduction to Indonesian linguistics, London 1916.

[2]) W. Schmidt S.V.D., *Ueber das Verhältnis der melanesischen Sprachen zu den polynesischen und untereinander*, Sitzungs-Berichte Akad. Wien 1899 ; —, *Die Jabim-Sprache*, ibid. 1901 ; —, *Die Sprachen der Sakai und Semang auf Malakka und ihr Verhältnis zu den Mon-Khmersprachen*, Bijdragen, zesde volgreeks, dl. 8 (1901) ; —, *Grundzüge einer Lautlehre der Mon-Khmer-Sprachen*, Denkschriften Akad. Wien, dl. 3 (1903—5) ; —, *Grundzüge einer Lautlehre der Khasi-Sprache*, Abh. Bayr. Akad. der Wiss., Bd. 22 (1904) ; —, *Die Mon-Khmer-Völker, ein Bindeglied zwischen Völkern Zentralasiens und Austronesiens*, Braunschweig 1906 (ook in het fransche Bulletin de l'Ecole Française de l'Extrème-Orient 1907, 213—263 ; 1908, 1—35).

ook in Zuid-Oost-Azië a.h.w. nauwkeurig wist aan te geven, hoe zich de scheiding der wegtrekkende volkeren had voltrokken. Een aantal resttalen, waarvan niemand nog ooit zo scherp het verband gezien had, markeert de gekozen weg (de munda-talen in Voor-Indië, de mon-khmergroep in Achter-Indië, de talen der Semang en Senoi op Malakka enz.). Aan de gehele aldus geconstitueerde familie gaf W. Schmidt de naam van de austrische talen, waarin men dus een austro-asiatische en een austro-nesische ondergroep kan onderscheiden. De gehele geleding ziet er a.v. uit:

Austrische talen

Austro-asiatische talen	Austronesische talen
mon, khmer; munda-groep; khasi; nicobaren; semang, senoi; tscham	I. Indonesische talen 1. Westel. groep philipp. talen; maleis, atjehs, soendanees, javaans, madoerees, dajaktalen, toradjatalen, bima-sumbagroep 2. Oostel. groep sikka, tettum (Flores), rotti, taminbartalen, kei, aroetalen II. Melanesische talen (met het z.g. micronesisch van de Carolinen en de Marshall-eilanden) III. Polynesische talen

Een tweede grote verdienste is, dat W. Schmidt ook aanmerkelijk bijdroeg tot de verheldering van het begrip der indonesische talen zelf, door met vaste hand daarvan — overigens ook nu weer ten dele op het voetspoor van H. Kern — de talen van Noord-Halmaheira af te splitsen (galela, tobelo enz.). Hij toonde aan, dat deze talen tot de papuagroep behoren, een zeer rijke en zeer gevarieerde familie dus, maar die met het indonesisch in het geheel niets te maken heeft [1]).

De laatste, die zich rechtstreeks met de studie van het austronesisch heeft beziggehouden, is de duitse arts en taalkundige O. Dempwolff geweest, die zijn werk samenvatte in de driedelige Vergleichende Lautlehre des austronesischen Wortschatzes, Berlin 1934—'38. Het begrippenstelsel waarvan Dempwolff uitgaat is echter vrij arm en star; zijn methode is ook niet van eenzijdigheid

[1]) W. Schmidt S.V.D., *Die sprachlichen Verhältnisse von Deutsch-Neuguinea*, Zeitschrift für afrikanische, ozeanische (und ostasiatische) Sprachen, Bd. 5 en 6 (1900 en 1901); H. van der Veen, *De Noord-Halmahera'se taalgroep tegenover de austronesiese talen*, Diss. Leiden 1915.

vrij te pleiten. Het belangrijkste deel van de Lautlehre is daarom wel het derde, waarin de auteur het materiaal verzameld heeft waarop zijn comparaties berusten.

II.

Misschien heeft de lezer uit de lange geciteerde lijst van namen en feiten de indruk gekregen, dat de indonesische talen wel tot de best bestudeerde van de wereld behoren. Het is daarom nuttig erop te wijzen, dat dit laatste zeer zeker niet juist is. Dr. S. J. Esser schat het aantal indonesische talen en talengroepen uiterst voorzichtig en voorlopig op tweehonderd [1]). Welnu het aantal daarvan dat wat beter bekend is, bedraagt nog niet een zesde van het totaal, nl. slechts ongeveer dertig van de „grotere" talen, wanneer men zijn eisen op redelijke hoogte houdt. Hierboven zijn er daarvan reeds enige genoemd. Verder kan men op Sumatra b.v. nog wijzen op het atjehs ; een aantal batakdialecten ; het minangkabaus ; het maleis ; de taal van Nias ; op Java de drie hoofdtalen : het soendanees, het javaans en het madoerees ; op Borneo het boesangs, en enkele ngadju-dialecten ; op Celebes het makassaars ; het boeginees ; enige Toradjatalen, waaronder vooral het bare'e ; het sa'dans ; het moris ; verder het bimanees van Soembawa ; het soembas ; het rottinees ; de taminbartalen ; het keiees ; en enkele dialecten van Seran en Ambon.

Buiten deze gebieden tast men verder vrijwel in het duister. Op Dr. Esser's kaart vindt men slechts één groot grijs vlak. Hoogstens verschijnt hier en daar nog een globale groepsaanduiding, vaak eerder van geographische ofwel ethnologische aard dan wel als taalkundige karakteristiek. Natuurlijk gaat het hier dan gewoonlijk over miniatuurtalen, met een klein verspreidingsgebied en slechts enige duizenden (zo die er al zijn) van sprekers. Maar ze liggen — en dit zeker niet bij toeval — juist op de contact- en kruisingzônes van de grote invasiestromen in de archipel, en zijn daarom wetenschappelijk dubbel interessant. Veruit het slechtste is het Verre Oosten eraan toe, en daarna Borneo. Maar ook voor de taal van Bali b.v., die één millioen sprekers telt en een zeer karakteristieke indonesische cultuur vertegenwoordigt, bestaat er geen beschrijving die ook met de beste wil van de wereld als upto date te beschouwen is.

[1]) S. J. Esser, *Atlas van Tropisch Nederland*, 1938, blad 9B.

Voor Engeland hebben Grierson, Konow en een aantal medewerkers de taalkundige gegevens over Voor-Indië althans in schematische vorm vastgelegd in de negentien statige delen van de Linguistic Survey of India [1]). Frankrijk richtte reeds in 1795 als linguistisch centrum voor zijn koloniën een speciale Ecole des langues orientales vivantes op, met een zeer gewaardeerde annexe Bibliothèque, waaraan de professoren der Ecole talis qualis verplicht werden mede te werken [2]).

Zo stimuleerde eveneens de belgische regering na de eerste wereldoorlog de uitgave van een Bibliothèque Congo, die het in korte tijd tot vijf en twintig delen bracht [3]). Ook als men ons land met andere koloniserende machten vergelijkt, is de indruk dus niet gunstig.

Het meest voelbaar is de achterstand natuurlijk op de ,,moeilijkste'' punten, d.w.z. op die welke een zekere specialistische scholing vragen. Karakteristiek is b.v. dat de laatste phonetische beschrijving van een taal als het maleis, toch de lingua franca van een belangrijk deel van de archipel, stamt van 1895 [4]). En sindsdien is er waarlijk toch nog wel een en ander gebeurd in de taalwetenschap! Wat de studie van het accent betreft, is met name in de afrikaanse talen in de laatste tientallen van jaren ook het principe der toontalen ontdekt, d.w.z. een accenttype waarbij de woordstructuur niet zoals in de westerse talen op de ademdruk berust maar op de toonhoogte waarmede de opeenvolgende lettergrepen worden uitgesproken. Allerlei nieuwe vues zijn daaruit afgeleid; men zou bijna van een nieuw tijdvak in de studie der primitieve talen kunnen gaan spreken. Wat Indonesië betreft is in deze richting echter nog absoluut niets gedaan [5]).

Op grammaticaal terrein ligt de moeilijkheid vooral in wat men gewoon is het ,,structurele'' standpunt te noemen. A priori duidelijk is immers, dat de grammaticale kategorieën die men in het Westen uit de indogermaanse talen heeft afgeleid, niet zonder meer ook in Indonesië toepasselijk behoeven te zijn. Men staat hier voor een

---

1) *Linguistic Survey of India*, London 1893—1916.
2) De nieuwe serie begint te lopen in 1903.
3) Brussel 1921—Gent 1928.
4) A. A. Fokker, *Malay Phonetics*, Leiden 1895.
5) R. Brandstetter, *Die Lauterscheinungen in den Indonesischen Sprachen*, Luzern 1915, § 328; cfr. J. van Ginneken, *La réconstruction typologique des langues archaiques de l'humanité*, A'dam 1939; J. Wils, *Het accentsysteem van een tweetal afrikaansche toontalen*, Onze Taaltuin 9 (1940), 241—251.

eigen wereld van denk- en uitdrukkingsvormen. Een indonesisch ,,werkwoord'', of een dito ,,subject'' of een ,,voorzetsel'', is heel iets anders als men in de europese talen met dergelijke termen zou hebben bedoeld. Men dient ook hier eerst het specifiek-eigene te hebben ontdekt vóór men tot een adaequate beschrijving kan komen. Ook de taalkundige kent zijn ,,aanpassingsprobleem'', naar men ziet, en dit is niet minder klemmend als dat van de missionaris. Helaas is van de typisch-indonesische categorieën nog slechts weinig bekend.

De Utrechtse hoogleraar Gonda is in de laatste jaren zover gegaan, dat hij vanwege het besproken categoriale verschil zelfs ook de gewone algemene comparatieve methode, zoals die bij de vergelijking der indogermaanse, semitische talen etc. wordt toegepast, als principieel onbruikbaar voor onze archipel heeft verklaard [1]). Dit standpunt is wel extreem, ook hier zullen op bepaalde punten wel bruikbare kernen en elementen gevonden kunnen worden. Dat er ook in dit opzicht nog slechts weinig positiefs bekend is, dient echter toegegeven. De ,,eigen'' stijl is ook hier nog niet ontdekt.

In andere gevallen berust de onzekerheid of de vaagheid omtrent de begrippen op het indonesische terrein — het dient erkend — op niets anders dan de algemene onzekerheid aangaande de diepere noties, die in de taalwetenschap in de laatste tientallen van jaren aan den dag is getreden, en die men met de term ,,nood'' wel niet te donker aftekent.

Men kan van een specialist natuurlijk niet de oplossing eisen van alle problemen tegelijk die hij op zijn terrein ontmoet. Op een gegeven moment dient hij te kunnen steunen op een basis, die de z.g. ,,algemene taalwetenschap'' hem levert, en die niets anders is dan de leer der algemene taalkundige begrippen zelf. Welnu, in Indonesië klemt deze ,,nood'' op allerlei punten zeer sterk, en het meest misschien wel bij het begrip ,,taalverwantschap'' en alles wat daarmede samenhangt.

Wij hebben zoeven b.v. zonder enig nader commentaar van het begin af aan gesproken van de indonesische taal,,familie''. Wat wil dit laatste begrip echter precies zeggen ? Waarop berust bij slot van rekening de geconstateerde verwantschap ? Waar begint, en vooral : waar eindigt deze ? En zijn vorm en graad der nabijheid

---

[1]) J. Gonda, *Opmerkingen over de toepassing der comparatieve methode op de indonesische talen, voornamelijk in verband met hun woordstructuur*, Bijdragen tot de taal-, land- en volkenkunde van Nederl.-Indië, dl. 99 (1940), 397—466.

steeds gelijk ? [1]) We hebben ook onmiddellijk aangenomen, dat een taalfamilie als de indonesische weer nader kan worden onderverdeeld. Hoe is dan echter de verhouding van de verschillende onderdelen ? Staat men hier enkel voor een zeker historisch verschil, of b.v. voor een aantal verder vrij onbelangrijke stilistische varianten ? Men ziet, dit zijn alle zéér voor de hand liggende, maar daarom niet minder lastige en gecompliceerde vragen.

Het meest beschamend (zou men bijna zeggen) is de toestand aangaande de onderverdeling van het gehele indonesische complex. Men kent hier een aantal zéér sprekende en volkomen vaststaande feiten. Vraagt men echter naar de interpretatie, dan blijft het antwoord achterwege, enkel en alleen omdat men er niet in slaagt de bekende feiten ondubbelzinnig in een breder verband te passen. Zo verdeelde b.v. reeds Brandes in 1884 de indonesische talen in een vrij kleine, maar druk bezette oostelijke „afdeling" en een aanmerkelijk grotere en ruimer verdeelde westelijke „afdeling", naarmate het regerende woord in de genitiefconstructie vóór, resp. achter het geregeerde woord kwam te staan [2]). De deellijn loopt daarbij dwars over Flores (Maumeri) naar het Noorden, laat Moena en Boeton bij het vasteland van Celebes, maar scheidt de Banggai-archipel daarvan. Later zijn er nog vijf of zes andere dergelijke verschilpunten ontdekt die alle tot ongeveer dezelfde isoglos aanleiding geven. Men is er dus zeker van hier voor één der belangrijkste verdelingslijnen te staan, die de indonesische taalgroep kent. De vraag is nu maar, hoe dit feit nauwkeurig te verklaren valt. En hier gaan de meningen der geleerden nu direct totaal uiteen.

Brandes zelf houdt zijn isoglos voor slechts van secundair belang. In de oer-indonesische grondtaal bestond er aanvankelijk, zo meent hij, vrijheid van plaatsing voor de genitief, en pas later is er toen in het Oosten en het Westen een zekere regelmaat in dit opzicht ontstaan [3]). W. Schmidt daarentegen houdt de postpositie voor algemeen-austronesisch en dus ook voor oer-indonesisch.

De vooropplaatsing in de oostelijke talen berust volgens hem

---

[1]) N. G. H. Deen, *Over taalverwantschap, meeningen en vragen.* Meded. Akademie A'dam, dl. 61 (1926), serie A, no. 2.

[2]) J. L. Brandes, *Bijdrage tot de vergelijkende klankleer der westersche afdeeling van de maleisch-polynesische taalfamilie*, Utrecht 188[illegible], p. 20 vv.; Stelling II en III, 156 noot, 173 noot 2 ; —, *Toelichting tot de schets-taalkaart van Celebes*, Notulen Dir. Vergad. Batav. Gen., dl. 32 (1894), 17 en 18 ; N. Rinnooy, *Maleisch-kissersche Woordenlijst, met inleiding van J. Brandes*, Tijdschrift Batav. Genootschap, 31 (1886), 150 noot 3 ; N. Adriani—A. C. Kruyt, *De Bare'e sprekende Toradja's van Midden-Celebes*, op. cit. 287.

[3]) J. L. Brandes, *Bijdrage*, op. cit., passim.

enkel op het aldaar bijzonder werkzame papua-substraat [1]). Ook Jonker houdt de oostelijke vooropplaatsing voor secundair. Deze zou zich echter z.i. gemakkelijk, zonder enige inmenging van buitenaf, langzaam aan op grond van een innerlijk evolutieproces uit de oer-indonesische postpositie hebben kunnen ontwikkelen [2]). De missionarissen Kanski en Kaprusch tenslotte opperen methodologische bezwaren tegen de redeneringen van Brandes en Jonker, en verkiezen dan het standpunt van hun leermeester W. Schmidt. De talen ten Oosten van de ,,lijn van Brandes'' beschouwen zij als ,,indonesisch-melanesische Uebergangssprachen'' [3]). Men ziet het, tot capita tot sensus!

In de westelijke ,,afdeling'' vertonen talen als het minangkabaus, het maleis, de batakdialecten, het soendanees, het javaans, het madoerees en het balinees zekere gemeenschappelijke trekken, die een hoogtepunt in de morphologische ontwikkeling voorstellen [4]). Hier is de verklaring der feiten echter veel gemakkelijker. Er moet hier op de een of andere wijze wel samenhang bestaan met de vloed van hindoeistische volkeren, die op een gegeven moment de indonesische insulaire wereld zijn binnengevallen, en die juist dezelfde weg heeft gekozen als de genoemde talen gewezen hebben.

Kan men uit dit alles dus concluderen, dat er zoiets als een oer-indonesische taaleenheid, of een algemeen indonesisch taaltype, niet bestaat ? En dat dus alle negentiende eeuwse pogingen om iets dergelijks op de een of andere wijze nader te definieren van een geheel verkeerde basis zijn uitgegaan ? Een dergelijke gedachte zou zeker verder gaan dan redelijk is. Wel is in ieder geval bewezen, dat alle simplisme in dit verband uit den boze is. Een ,,oer-indonesisch'', waaruit zich — als uit een hoorn van oervloed — enkel door een reeks opeenvolgende emigratiestromen secundair successievelijk de thans zelfstandige en afzonderlijke indonesische talen zouden hebben gevormd, is een fictie. De historische werkelijkheid moet

---

[1]) W. Schmidt, *Die sprachlichen Verhältnisse von Deutsch-Neuguinea*, op. cit. 88—93; zie ook —, *Die sprachlichen Verhältnisse Oceaniens in ihrer Bedeutung für die Ethnologie*. Mitteillungen der anthropologischen Gesellschaft in Wien, 29 (1899), 250.

[2]) J. Jonker, *Kan men bij de talen van den Indischen Archipel eene westelijke en eene oostelijke afdeeling onderscheiden* ? Verhand. Akademie A'dam, vierde reeks, twaalfde deel (1914), 314vv; —, *Rottineesche Spraakkunst*, op. cit. 270—4.

[3]) P. Kanski und P. Kaprusch, *Die indonesisch-melanesischen Uebergangssprachen auf den Kleinen Molukken*, Anthropos 26 (1931), 883—90.

[4]) C. C. Berg, *Inleiding tot de studie van het oud-javaansch*, Soerakarta 1928, 169. Een geheel andere opvatting bij R. Schröter, *Versuch einer grammatischen Auslegung des Kemering-dialektes der Lampong-Sprache*, Diss. Hamburg 1937, 7.

veel meer complex zijn geweest. Ook de tegenstelling tussen de westelijke ontwikkelingsrichting zoals Fr. Müller die zag, en de oostelijke lijn zoals Kern en W. Schmidt die meenden te ontdekken, is blijkbaar veel minder scherp dan men aanvankelijk wel gemeend heeft. Het zou best kunnen zij, dat er in beide visies veel goeds school [1]), en dat dus ook hier weer, zoals zo vaak bij dergelijke twistvragen, in de grond elk der betrokken auteurs gelijk heeft gehad : echter enkel voor zijn deel van de volle waarheid. En dat ook de papuastructuur op die der indonesische talen invloed heeft gehad, — na de studies van W. Schmidt en zijn leerlingen is er wel niemand meer die daaraan twijfelt.

III.

We mogen dit artikel evenmin in een al te donker gekleurde stemming beëindigen als in het overdreven majeur van zoeven. We willen daarom sluiten met de aandacht te vestigen op enkele algemene trekken van de indonesische talen, die de missionarissen wellicht zullen interesseren, omdat de mentaliteit der sprekers zelf daaruit zo duidelijk blijkt. Natuurlijk kan men de taalkundige en de psychologische categorieën niet zonder meer identificeren ; de taal en het denken vormen duidelijk elk een orde op zich. Anderzijds

---

[1]) Gedoeld wordt hier op de hypothese dat de indonesische talen, zoals wij die thans kennen, in de grond wellicht niets anders vormen dan een groep *mengtalen*, waarvan het grammaticale stelsel pas ten volle tot ontwikkeling is gekomen, toen de vanuit Zuid-Oost-Azië binnenstromende oer-austronesiërs in allernauwst contact traden met de autochtone bevolking der eilanden. De resten van deze laatste, papua-elementen en anderen, hebben zich thans blijkbaar teruggetrokken op Nieuw-Guinea, dat voor geheel dit deel van de wereld als volkeren-reservaat en refugium gentium is opgetreden. Vandaar dat inderdaad de taalkundige ontwikkeling thans in bepaalde opzichten in oost-westelijke richting kan verlopen, terwijl toch de invasiestroom duidelijk vanuit het Westen kwam. — Onvermeld mag hierbij niet blijven dat de aziatische herkomst van de oer-austronesiers, vooral door het prehistorische onderzoek van Robert von Heine-Geldern, eerst te Weenen, thans te New York (een katholiek geleerde), in onze dagen algemeen wordt aanvaard. W. Schmidt's taalkundige hypothese is aldus door de feiten schitterend bevestigd. De voorvaderen van de Indonesiërs hebben tussen 2500—1500 v. Chr. geleefd in Zuid-China (Yunan), en zijn vandaar naar het Zuiden, naar Achter Indië en Malakka getrokken, om zich vervolgens verder over de archipel te verspreiden. Vgl. R. von Heine-Geldern, *Urheimat und früheste Wanderungen der Austronesier*, Anthropos Bd. 27 (1932), 132 vv. ; —, *Prehistoric research in the Netherlands Indies*. Uit Science and scientists in the Neth. Indies, New York 1945 ; P. V. von Stein Callenfels, *Problems of the Stone Age in the far East*, Fourth Pacific Science Congress, Pt. III ; —, *The melanesoid Civilisations of Eastern Asia*, Bull. of the Raffles Museum, Singapore, ser. B, no .1, May 1936 ; J. Kleiweg de Zwaan, *De oudste mensheid van de indische archipel*, 's Hage 1943 ; A. à Th. van der Hoop. *De betekenis der praehistorie in Indonesie*, Indonesië-Nederland, no. 4, 22—5.

kan in de taal echter niets tot uiting komen dat niet eerst de mensclijke geest is gepasseerd, en hoe men de zaken verder dus ook precies ziet: een zeker verband, zij het b.v. slechts in de zin van een eerste aanleiding of van een gunstige sfeer voor de verdere ontwikkeling, moet er hier dus toch wel zijn.

Welnu, stelt men in deze geest b.v. de westerse talen tegenover de indonesische, dan kan men niet anders zeggen, naar het mij voorkomt, dan dat de eerste van een typisch *individualistische* denkwijze getuigen, de indonesische talen daarentegen dragen een *personalistisch* karakter. Men kent de aard van deze laatste tegenstelling. Het individu stelt zich (het woord zegt het reeds) als een min of meer gesloten en ongenaakbare grootheid ,,tegenover" zijn milieu. Het eigen ik vormt voor hem steeds het laatste criterium waaraan alle ervaringen worden getoetst en gemeten. De objectivering is zeer scherp.

Een ,,persoon" echter is een veel meer ,,open" begrip. Een persoon voelt zijn omgeving, mensen, dieren en dingen, als een volkomen natuurlijke levensgemeenschap. Hij staat daarin niet zozeer als het onmisbare en structuur-verlenende centrum alswel eenvoudig als de subjectieve zijde daarvan. De innerlijke spanning is nu zeker minder groot, de structuur der persoonlijkheid minder strak en eenvormig.

Een eerste gelegenheid om in de taal het onderscheid tussen de beide beschreven denktypen te laten zien, heeft men bij de aanduiding van het bezit. In de westerse talen is ,,bezit" al datgene, wat op de een of andere wijze van het *ik*, de onverwisselbare kern van de gehele persoonlijkheid, afhangt. Het is het *hebben* dat hier domineert. Een onderscheid tussen verschillende vormen of typen van afhankelijkheid wordt daarbij verder niet gemaakt. Men zegt evengoed *mijn arm*, *mijn kind*, *mijn jas* als *mijn vijand*, *mijn geboorteland*, *mijn vergissing van zoeven*, *mijn betrekking* enz., hoe uiteenlopend de verhoudingen hier telkens ook zijn. In de indonesische talen echter, zo leert de taalkundige vergelijking, drukte men in dit verband oorspronkelijk enkel uit of een bepaalde grootheid deel uitmaakte van de persoon of niet. Alleen het psychologische *zo-zijn* is het, dat hier telt. De wereld is zonder gradatie of overgang enkel in een subjectieve en een objectieve zijde verdeeld.

De franse ethnoloog Levy Bruhl spreekt voor de taal van ,,inalienabile" en ,,alienabile" vormen. Onder de eerste, door en door subjectieve categorie vallen b.v. regelmatig de namen der lichaams-

delen, verder die van de bloedverwanten en van enkele zaken die voor het stamlid onmisbaar zijn, zoals zijn wapenen, zijn vistuig enz. Men zij over deze laatste toevoegingen niet verbaasd. Zij bewijzen alleen, wat trouwens a priori wel te vermoeden viel, dat men het begrip ,,persoon'' hier niet in de physieke zin dient te nemen, maar in de ethno-psychologische zin die bij het bereikte cultuurpeil past. Het individuele stamlid treedt in een primitieve maatschappij nu eenmaal zelden naar voren. In verreweg de meeste gevallen, bij de opname in de stam, het sluiten van een huwelijk enz., handelt hij steeds in nauw contact met zijn leeftijdsklasse zijn clan, zijn bloedverwanten enz. In zekere zin zijn de stamleden hier meer van'' en ,,bij'' elkaar dan van zichzelf. Het sociabele deel van 's mensen wezen overweeg ten koste van het physiek-individuele. En zo konden de verwantschapsnamen dus bij de inalienabilia onmogelijk ontbreken. Het beeld van de ,,persoon'' in de oer-indonesische maatschappij ware zonder deze op een essentieel punt onvolledig gebleven.

In de huidige indonesische talen is overigens het onderscheid tussen de alienabile en de inalienabile vormen nergens geheel volledig bewaard gebleven. In plaats daarvan, of minstens daarnaast, staat thans een systeem dat veel meer op het westers-europese gelijkt.

De aanduiding van de *handeling* is misschien nog méér geschikt om het onderscheid tussen de individualistische en de personalistische denkvorm te demonstreren. Voor de westerling is er in een handeling bijna altijd iets van dynamiek en centrifugaliteit gelegen, juist omdat de tegenstelling tussen het ik en de omgeving bij hem zo scherp is. Men kan het gehele verloop gewoonlijk als een *daar doen* of een *daar maken* karakteriseren. Het type der z.g. transitieve werkwoorden, d.w.z. die waarbij de handeling ook op een buiten het subject gelegen grootheid overgaat, domineert in de westers-europese talen zeer sterk. Het tegenovergestelde type der intransitieve werkwoorden heeft daarvoor op allerlei punten moeten wijken. De scheppers van de oer-indonesische grondtaal dachten echter ook in dit opzicht weer geheel anders. De oer-Indonesiër zong een toontje lager, zou men bijna zeggen, en won daardoor aanmerkelijk aan natuurlijkheid en innerlijk evenwicht. Hij voelt zich niet zozeer de machtige bewerker van het buiten hem gelegen handelingsresultaat, alswel eenvoudig als de personale organisatievorm daarvan, als een der wegen waarlangs dit tot stand komt. Het verloop

der actie is voor hem eerder een staat dan een daad, eerder een *zo worden* of *zich zo ontwikkelen* dan wel een *zo doen*.

Het subject van een werkwoordelijke vorm is hier daarom ook weinig anders dan een soort instrumentale bepaling of ablatief. Het object is juist zo eerder een zekere adstructie bij het werkwoord, dan wel de aanduiding van de grootheid die door de handeling rechtstreeks en onvermijdelijk wordt „getroffen".

In de nederlandse vertaling wordt de verminderde dynamiek van het indonesische werkwoord gewoonlijk met een passieve constructie weergegeven (maleis *ku-pukul* „door mij wordt geslagen"). Onze taal bezit nu eenmaal geen andere mogelijkheid om een dergelijke nuance weer te geven. Men zegt daarom wel dat de archipeltalen een „passief" werkwoord bezitten. De term is dubbelzinnig. En om misverstand te vermijden, was het daarom wellicht beter om van een „gematigd actief" of een „half actief" werkwoord te spreken.

Nijmegen. Dr. J. WILS

MISCELLANEA

Inheemse Seminaries en Hiërarchie. — Bij gelegenheid van de Missiezondag 1947 deelde Z. H. Exc. Mgr. Celso Costantini, Tit.-Aartsbisschop van Teodosia en Secretaris van de H. Congregatie tot Voortplanting des Geloofs, in een radio-toespraak mede, dat er thans in de missiegebieden 97 Groot-Seminaries en 285 Klein-Seminaries bestaan met ongeveer 13.000 seminaristen. Behalve de regionale seminaries van Tokio en Tatung (China), die totaal verwoest zijn, hebben verschillende andere seminariegebouwen veel van den oorlog geleden.

In *Japan* zijn alle bischoppen Japannezen, maar de missionarissen zijn buitenlanders. *China* telt, behalve een Chinesen Kardinaal, nog 25 Chinese bisschoppen ; daarnaast zijn nog 113 bisdommen en Apostolische Prefecturen aan buitenlanders toevertrouwd. In *Voor-Indië* staan 12 missiegebieden onder inheems bestuur, naast 47 andere, die door vreemde missionarissen worden geleid. In *Indo-China* zijn 3 inheemse en 15 buitenlandse bisschoppen. In *Korea* zijn 5 missiegebieden aan de inheemse en 3 aan buitenlanders toevertrouwd. *Afrika* telt 2 inheemse bisschoppen. *Siam* en *Indonesië* behhen elk 1 inheemse bisschop.

Dit alles is het resultaat van de onverdroten arbeid der missionarissen, die de seminaries voor de toekomstige inheemse Clerus hebben opgericht en in stand gehouden ; het vormt voor hen, evenals voor degenen, die hen door hun steun daartoe in staat stelden —, een eretitel en een vreugde.

DE MISSIEPLICHT IN DE KATECHISMUS.

Op zijn eerste internationale congres te Rome in 1920 nam de Priestermissiebond de motie aan, dat in elke katechismus een klein hoofdstuk moest worden opgenomen over de missie. Op het tweede internationale congres te Rome in 1936, moest de bond constateren, dat aan dit besluit tot dan toe slechts bij enkele volken gehoor was gegeven. Daarom werd opnieuw de resolutie aangenomen: zo spoedig mogelijk moet in de katechismus der verschillende naties een korte behandeling komen van de missie. [1])

De tijd om ons op deze resoluties te bezinnen schijnt thans ook voor ons land gekomen te zijn. Enerzijds immers ontmoet de idee van de algemene missieplicht meer begrip dan voorheen, terwijl anderzijds de tijd nu bizonder gunstig is voor de opname van deze idee in de katechismus, om reden van de katechismusherziening, die thans haar beslag krijgt.

Wij geven hier het theologisch fundament van deze resolutie van de Priestermissiebond, doch eerst gaan wij na hoe andere katechismussen haar uitvoerden. Want deze speurtocht werkt zeer verhelderend. Zij laat ons diverse mogelijkheden van uitvoering zien, de goede, welke wij kunnen navolgen, de minder goede en slechte ook, welke wij moeten vermijden.

A. Bij het doorbladeren der katechismussen van de ons omringende landen (daartoe beperken wij ons), vinden wij daarin het volgende over de missie.

1. De Duitse eenheidskatechismus, in 1925 in alle Noord-Duitse, en in 1926 in alle Zuid-Duitse bisdommen ingevoerd, behandelt het negende van de twaalf artikelen in zes paragrafen (1. Stiftung; 2. Einrichtung; 3. Bestimmung; 4. Eigenschaften; 5. Ausbreitung der Kirche; 6. Gemeinschaft der Heiligen.) Onder 5: Ausbreitung der Kirche, staat het volgende: (vraag 79.)

Warum sendet die Kirche Glaubensboten aus?

Die Kirche sendet Glaubensboten aus, weil noch viele Völker nicht zum Gottesreich der Kirche gehören.

Christus hat befohlen: „Gehet hin in alle Welt und predigt das Evangelium" (Mark. 16, 15).

Nur jene dürfen als Glaubensboten (Missionare) zu den Heidenvölkern gehen, die von Gott dazu berufen sind und von der Kirche gesandt werden.

---

[1]) De Katholieke Missiën, April 1938, p. 101, art. van Jos. Peters: de missie in het onderwijs; gebedsintentie voor de maand Mei.

Alle Christen aber können und sollen dazu beitragen, das Reich Gottes auszubreiten.

80. Wodurch können alle Christen den Glaubensboten helfen, das Reich Gottes auszubreiten?

Alle Christen können den Glaubensboten helfen durch Gebet und milde Gaben.

Wenn wir die Glaubensboten eifrig unterstützen, fördern wir die Ehre Gottes, wir helfen dadurch Seelen retten, die sonst vielleicht verloren gingen, und erwerben uns selbst grosse Verdienste.

Der Verbreitung des Glaubens dienen der Kindheit-Jesu-Verein, und der Schutzengelverein, der Bonifatiusverein, der Franziskus-Xaverius-Missionsverein oder der Ludwig-Missionsverein. „Was ihr dem geringsten meiner Brüder getan habt, das habt ihr mir getan" (Matth. 25, 40).

Blijkens een bericht in „Het Schoolbestuur", 13de Jrg. p. 307, zijn deze vragen ontleend aan de katechismus van de V.S. van N. Amerika. In „Priester und Mission", Jahrbuch der Unio Cleri pro missionibus in Deutschland, 5de Jrg. (1921) p. 66, vonden wij onder het opschrift: „Eine Lücke in unserem Katechismus", volgend bericht: „Der katholische Katechismus für die Vereinigten Staaten Nord-Amerikas enthält folgende Fragen und Antworten die unserem Katechismus fehlen: . . . ." De vragen, die „Priester und Mission" dan geeft, zijn echter niet in de officiële Amerikaanse katechismus te vinden. Zij moeten wel, zij het niet letterlijk, overgenomen zijn uit de niet-officiële „Katholischer Katechismus für die Vereinigten Staaten von Nordamerika, von Jakob Linden. S.J.". Deze katechismus verscheen in 1914 bij Herder, St. Louis, Mo. Hij geeft volgende vragen:

Neunter Glaubensartikel (1. Stiftung und Einrichtung der Kirche; 2. Bestimmung der Kirche; 3. Kennzeichen der Kirche);

4. Ausbreitung der Kirche.

125. Was ist notwendig, damit die Kirche sich immer weiter ausbreite?

Damit die Kirche sich immer weiter ausbreite, müssen Missionare ausgesandt werden, die auch den Heiden das Evangelium verkünden.

So verlangt es der ausdrückliche Befehl Christi: „Gehet hin in alle Welt und predigt das Evangelium allen Geschöpfen" (Mark. 16, 15.)

126. Wer soll als Missionar zu den Heidenvölkern gehen?

Jene sollen als Missionare zu den Heidenvölkern gehen, die von Gott dazu berufen und von der Kirche gesandt werden.

127. Wodurch sollen die übrigen Christen die Missionare unterstützen?

Die übrigen Christen sollen die Missionare durch Gebet und milde Gaben unterstützen.

128. Warum sollen die übrigen Christen die Missionare unterstützen?

Die übrigen Christen sollen die Missionare unterstützen,

1. weil jeder Christ schuldig ist, die Ehre seines himmlischen Vaters nach Kräften zu fördern;

2. weil auf diese Weise viele Seelen gerettet werden, die sonst ewig verloren gingen;

3. weil man sich selbst dadurch grosse Gnaden und einen herrlichen Lohn im Himmel verdient.

Nutzanwendung. Lass keinen Tag vorübergehen, ohne wenigstens ein Vaterunser für die Bekehrung der armen Heiden zu verrichten. Tritt auch womöglich einem jener Vereine bei, die zur Unterstützung der Missionare gegründet sind.

(Kindheit-Jesu-Verein, Verein zur Verbreitung des Glaubens und andere.)

2. De officiële katechismus van Noord-Amerika heeft na de gewone drie-deling (geloofsleer, geboden, sacramenten) eén „Appendix" getiteld: „Why I am a catholic?" Dit appendix bevat 16 vragen, waarvan de twee laatste luiden:

XV. How can we best show our gratitude to God for making us members of the only thrue Church of Jesus Christ?

We can best show our gratitude to God for making us members of the only thrue Church of Jesus Christ by often thanking God for this great favor, by leading edifying and practical catholic lives, by trying to lead others to the thrue faith, and by helping the missions.

XVI. How can we help the missions?

We can help the missions:

first, by praying for the missions, home and foreign, and for the missionaries that they may fulfill the command of Christ: „Go, therefore, and make disciples of all nations";

second, by knowing the missions and making them known to others;

third, by making sacrifices for the missions, that is, by helping to support them and by personal service;

fourth, by fostering vocations of self-sacrificing young men and women for every need of the missions.

Beide vragen staan zowel in no. 1 („kleine" katechismus) als in no.2 („grote") van de revised edition of the Baltimore catechism. Deze katechismus van Baltimore is de eenheidskatechismus voor de Verenigde Staten van Noord-Amerika. Hij is uitgegeven in diverse talen. Goedgekeurd en ingevoerd werd hij reeds in 1885. De laatste belangrijke herziening, welke jaren geduurd heeft, is van 1941. [1])

3. De Franse katechismus [2]) nam uit een der vroegere Franse katechismussen, onder het negende artikel van de geloofsbelijdenis, vraag 179 over:

„Quels sont nos devoirs envers ceux qui n'appartiennent pas à la véritable Eglise?"

Nos devoirs envers ceux qui n'appartiennent pas à la véritable Eglise sont de les aimer comme des frères malheureux, de prier pour eux, de

[1]) Cf. Verbum 14 Jrg. blz. 23.
[2]) Zie Verbum Juli '47, p. 136 en Sept. '47, p. 167.

leur faire aimer notre religion par nos vertus, et de nous interesser aux oeuvres missionaires qui peuvent les aider à se convertir.

4. Merkwaardiger wijze heeft de nieuwe Belgische katechismus, ofschoon hij pas sinds Sept. '46 in gebruik is, helemaal niets over de missieplicht. Zeker, men kan bij de uitleg van verschillende vragen de missiegedachte gemakkelijk betrekken. Zo bv. in de les over de Kerk, waar in vraag 108 als geen leden van de Kerk worden opgenoemd : de heidenen en de ongedoopten, de ketters, de schismatieken, de afvalligen, en degenen die door den kerkban zijn uitgesloten. Dezelfde les zegt in vraag 114, dat wij onze kerkelijke oversten moeten helpen in hun bediening, onder welke bediening de katecheet ook wel het missiewerk zal betrekken. Ook de 26ste les over het gebed leert ons, dat wij aan God vooral geestelijke goederen moeten vragen (vr. 326), waaronder valt : de uitbreiding van Gods Rijk en de bekering der zondaars (vr. 327). Zo ook nog bij andere vragen, maar het woord missie wordt in de hele katechismus niet genoemd, laat staan dat er zou gesproken worden over missie*plicht*. Dat betreuren wij. Het waarom daarvan zullen we aanstonds aangeven.

Sommige katechismussen geven zelf een vraag ,,behandeling'' om de missiegedachte naar voren te brengen. Zo bv. de katholieke katechismus van kardinaal Gasparri, die bij vraag 143 : bij wie berust het leergezag der Kerk ? — deze toepassing geeft : ,,De Herders van de Kerk hebben het recht en de plicht het Evangelie aan alle schepselen te verkondigen, maar het is de taak van de rechtgeaarde kinderen der Kerk hen in dit zo heilig en heilzaam ambt behulpzaam te zijn. Help dus naar vermogen het werk der katholieke missies door gebeden, aalmoezen en metterdaad. Zo zult gij uitstekende werken van lichamelijke zowel als geestelijke barmhartigheid beoefenen tegenover uwe broeders, die in de duisternissen en de schaduw van de dood zitten, zo zult gij de goddelijke glorie dienen, en een door de Kerk en de Pausen aanbevolen werk verrichten''.

De katechismus van Oostenrijk geeft onder het negende artikel, na het antwoord op vraag 101 : ,,Kann jemand selig werden, der ohne Schuld der katholischen Kirche nicht angehört'', enige uitleg en verduidelijking, waarop hij deze ,,Nutzanwendung'' laat volgen : ,,Hilf nach Kräften, dass sich die katholische Kirche immer mehr ausbreite. Bete für die Missionare, und unterstütze sie nach deinen Kräften''.

In twee diocesen van Duitsland werd de eenheidskatechismus waarvan wij boven spraken niet ingevoerd : Freiburg en Rottenburg. De ,,Katechismus für das Erzbistum Freiburg'' ingevoerd in 1913 en in 1940 opnieuw uitgegeven, geeft deze Nutzanwendung (bij vraag 126, in de les over de Kennzeichen der Kirche, onder het negende artikel van de geloofsbelijdenis) : ,,Zeige deine Dankbarkeit auch durch Gebet

und Almosen für die Bekehrung der Irr- und Ungläubigen. (Werk der Kindheit Jesu, Verein zur Verbreitung des Glaubens.)"

In de katechismus van Rottenburg (laatste herziening 1920) staat in kleine druk (zonder het woord „Nutzanwendung", dat deze katechismus niet kent) over de missie : „Hilf auch du durch Almosen und Gebet für die Missionen, dass sich die katolische Kirche immer weiter unter den Heiden ausbreite". (Bij vraag 100, les : Kennzeichen der Kirche, bij het negende artikel van de geloofsbelijdenis.)

5. Met de Engelse katechismus is het gesteld als met de Belgische. Het is zeker niet moeilijk, integendeel het ligt voor de hand, bij verschillende vragen te spreken over de missie, maar ook deze katechismus spreekt nergens over de missieplicht. Wel is het, mogelijk dat daarover in een of andere diocesane katechismus iets te vinden is. Wij bedoelen hier echter de eenheidskatechismus. De nieuwste editie welke daarvan op het katechetisch archief van Verbum in Maastricht aanwezig is, werd uitgegeven in 1944, doch reeds goedgekeurd in 1921. Op deze eenheidskatechismus kan ieder diocees eigen aanvullingen geven, en hier en daar gebeurt dat ook wel. Of deze echter iets geven over de missie is ons niet bekend.

6. Ook onze Nederlandse katechismus, welke sinds 1910 in alle bisdommen in gebruik is, heeft nog niets over de missie. Doch ook hier daagt de vernieuwing. Staande aan de vooravond van het verschijnen van deze nieuwe katechismus, spreken wij de hoop uit, dat de bewerkers wat betreft de missieplicht, beter werk zullen leveren dan onze Zuiderburen. Zij behoeven zich daarbij niet te baseren op de wens van een of andere bond, maar op de leer, dat de missieplicht een wezensplicht is der Kerk als geheel, en dat missiesteun een der noodzakelijkste en voornaamste uitingen is van de apostolaatsplicht van elk individu afzonderlijk.

B. I. De missieplicht is een wezensplicht der Kerk als geheel.

De Kerk is heilsnoodzakelijk, d.w.z. ieder die buiten Haar leeft, is niet op de weg ter zaligheid.

Welnu omdat de Kerk heilsnoodzakelijk is, moet zij missioneren. Ook afgezien van het positief goddelijk bevel : gaat en onderwijst. . . (missieplicht ratione praecepti divini), is zij daartoe gehouden, nl. krachtens haar wezen, (missieplicht ratione medii door positief goddelijke instelling). Slechts daardoor immers komt de weg ter zaligheid binnen aller bereik. Wil de Kerk zich zelf niet verloochenen,

— wat onmogelijk is —, dan moet zij de grenspalen van haar rijk blijven uitplanten, totdat zij bij alle volken is gevestigd.

Van deze redenering vraagt de uitspraak : extra ecclesiam nulla salus, enige toelichting. Pas daardoor wordt ons de missieplicht der Kerk in zijn volle omvang duidelijk. Buiten de Kerk geen zaligheid wil zeggen, dat men slechts gered wordt door lidmaatschap van het mystieke Lichaam, of ,,omdat men door onbewuste wens en begeerte op het mystieke Lichaam van den Verlosser is gericht" [1], en zodoende geestelijkerwijze daartoe behoort.

Laten we hopen, dat het getal van deze laatsten, onze onbekende broeders en zusters in de landen van dwaling en heidendom, groot is. Nochtans moeten wij ook om deze ,,witte oogst, die rijpt in donkere landen", zoals Dr. Philips het zo prachtig zegt, zeer bekommerd zijn [2], ,,want ook al zijn zij door onbewuste wens en begeerte op het mystieke Lichaam van den Verlosser gericht, toch missen zij die overvloedige en machtige hemelse gaven en hulpmiddelen, die men alleen in de katholieke Kerk kan genieten" [3]. Ja bekommerd moeten wij zijn om hun heil, want zelfs van deze verre maar toch niet verlaten Godskinderen weten wij, dat zij leven in de miserrimus status, ,,waarin zij niet zeker kunnen zijn van hun eeuwig heil" [4]. De beangstigende missieplicht die op de Kerk drukt, geldt ook jegens hen. Cornelissen's ,,Geloof zonder prediking" [5] waarvan G. Mulders zegt [6], dat het de leer van de heilsrol der Kerk minimaliseert tot zulk een schamel maal, dat geen theoloog er genoegen mee mág nemen, is evenmin in staat een bezorgd missionarishart tot rust te brengen. Laten wij ons blijven inspannen, opdat het Woord mag voortijlen [7], overtuigd, dat zonder de prediking van dit woord, zelfs de staat dezer ,,geheiligden in de verstrooiing", ellendig is. Laat deze inspanning groeien tot 't zich geheel geven, bij de beklemmende gedachte aan 't talloze volk, dat leeft in heidendom of Kerkvijandigheid.

Nog een tweede bemerking moeten wij hier als toelichting plaatsen, dat nl. de kracht van dit argument niet te niet wordt

---

[1]) ,,Encycliek Mystici Corporis.
[2]) Dr. Mag. Philips, De Heilige Kerk, derde herziene bijgewerkte uitgave, p. 183, van Veen, A'dam, 1945.
[3]) Enc. Mystici Corporis.
[4]) Zelfde encycliek.
[5]) Dr. L. H. Cornelissen O.P. Geloof zonder prediking, Roermond-Maaseik, 1946.
[6]) G. Mulders S.J. Geloof zonder prediking, Bijdragen S.J. Dl. 8 (1947) blz. 94.
[7]) 2 Thess. 3, 1.

gedaan door de strijdvraag, wat men nu precies onder Missie heeft te verstaan. Of men het doel van de missiën ziet in de plantatio Ecclesiae onder de niet-christenen, of er ook onder rekent het bekeringswerk van niet-katholieke christenen, zoals Dr. Nauwelaerts dat in zijn rijk gedocumenteerd artikel doet, [1]) het een zowel als het andere is het zich vestigen van de heilsnoodzakelijke, óf daar waar men Haar nog geheel niet kent, óf daar waar men Haar nog niet geheel kent, en dus feitelijk ook niet kent.

Wel zullen onder invloed van deze opvatting de vragen van de katechismus enigszins anders worden geformuleerd. Dat blijkt trouwens reeds uit de hierboven gegeven uittreksels. De Duitse eenheidskatechismus en nog uitdrukkelijker de Noord-Amerikaanse, van Jakob Linden S.J., spreken alleen over de heidenvolkeren, terwijl het appendix van de Baltimore-katechismus de home and foreign missions noemt.

Alle andere motieven [2]) welke de Pausen aanhalen voor onze missie-actie, vinden hun bewijskracht in dit argument, dat voortvloeit uit het wezen der Kerk : de door God gewilde heilsnoodzakelijke moet bereikbaar zijn voor allen. ,,De Berg van Jahwe's tempel'' moet boven de toppen der bergen staan en zich verheffen boven de heuvels, zodat alle volken bij Haar kunnen binnenstromen [3]). In wezen zijn deze motieven slechts nieuwe gezichtspunten waaronder deze ene verplichting aan ons verschijnt. Dieptreffende facetten zijn het nochtans waardoor ons de uitvoering van die verplichting een groot verlangen wordt [4]).

Daar is vooreerst *de liefde tot God* [5]). Met de boven gegeven uitleg van het : buiten de Kerk geen heil, voor ogen, kunnen we nu zeggen, de liefde tot God spoort ons aan tot missiewerk, omdat buiten de Kerk God niet wordt gediend. Ook *de liefde tot de naaste* ontvlamt ons in missievuur, omdat alleen het schip der Kerk een veilige overtocht biedt naar de hemelse kusten. *De verantwoordelijkheid* die wij hebben voor onze medemensen laat ons geen rust, totdat wij ze veilig weten in de Arke Noes, die alleen ons redden kan uit de zondvloed [6]). We weten deze verantwoordelijkheid zwaar, ,,want het is een huiveringwekkend en nooit voldoende te overwegen geheim, dat het heil van velen afhangt van de gebeden der leden van het mystieke Lichaam van Jezus Christus, en van de vrijwillige verstervingen, die zij in deze mening op zich nemen''. [7]) Door deze verant-

---

[1]) Dr. Nauwelaerts c.i.c.m. Over het theologisch begrip Missie, in Het Missiewerk Jrg. 25 (1946) p. 7 sq.

[3]) Zij zijn door Dr. Nauwelaerts samengelezen en gerefereerd in zijn artikel : de Pausen over de motieven en de middelen van onze missieactie, in Het Missiewerk, 25ste Jrg. (1946) p. 140 sq.

[3]) Isai 2 : 2.

[4]) Cf. Pierre Charles S.J. : Obligation missionnaire, in : les Dossiers de l'action missionnaire, Volume I, p. 165 sq., 2e édition, Brussel 1939.

[5]) Wij onderstrepen hier de motieven, welke Nauwelaerts uit de Pauselijke documenten verzamelde.

[6]) Cf. Ludwig Kosters S.J. Die Kirche unseres Glaubens, p. 145, derde druk der grossen Ausgabe, Herder 1937.

[7]) Mystici Corporis.

woordelijkheid zullen wij ons laten leiden bij onze daadwerkelijke missiesteun, want in *dankbaarheid voor de genade van het geloof*, is er ons alles aan gelegen, dat allen de kostbare parel, de verborgen schat vinden, dat allen moge behoren tot die ware schaapstal, welke de Heer alleen als de Zijne erkent. En dit te meer, waar *de verdiensten van onze missiesteun* groot zijn. Hij, die een glas water niet onbeloond laat, moet wel vorstelijk zijn in de beloning van 't werk, dat Haar tot vruchtbaarheid brengt, door wie Hij zich alleen kroost wil verwekken.

II. Daarmee zijn we dus zo ver, dat de missieplicht van de Kerk ons duidelijk is. Maar de Kerk is geen fictie. De Kerk dat zijn wij. Wij allen door den H. Geest in Christus samengebracht, wij zijn de Kerk. Wij allen die gedoopt zijn en het ware geloof belijden en onder den Opperherder één zichtbare gemeenschap vormen. [1]) Welnu als wij allen de Kerk vormen, dan rust ook op ons allen de missieplicht.

Reeds deze conclusie is voldoende, voor de opname van de missieplicht in de katechismus. Onze plichten immers moeten wij kennen. Dat is de eerste voorwaarde voor hun vervulling. Welnu de kennis van de missieplicht wordt ons het beste bijgebracht door de opname van die plicht in het boek, welk ieder katholiek beschouwt als de samenvatting van alles wat wij moeten geloven en onderhouden. Me dunkt zelfs dat we nog verder moeten gaan, en ook moeten vaststellen, dat zonder de uitdrukkelijke opname van de missieplicht in de katechismus, het niet of tenminste niet voldoende zal doordringen, dat de missieplicht een wezensplicht is van de Kerk. Bij een toepassing of een aansporing, zelfs als die expressis verbis in de katechismus is opgenomen en dus zeker wanneer zij aan de smaak van de katecheet wordt overgelaten, ontstaat zo licht de opvatting, dat missiewerk iets is, wat de Kerk ook kan doen, naast vele andere goede werken, en dus . . . ook kan laten. Waar echter deze opvatting heerst, is het wezen der Kerk niet begrepen, en wordt vanzelfsprekend het missiewerk sterk gehandicapt.

Doch hoeveel dringender wordt nog deze eis: de opname van de missieplicht in de katechismus, bij de beschouwing van de individuele missieplicht. Want ook deze wordt door bekwame missietheologen geleerd. [2]) Zij steunen daarbij op de bekende uitspraken der laatste Pausen en op wijsgerige gronden. Daar echter deze individuele missieplicht door andere theologen niet wordt aanvaard, willen wij onze eis voor opname van de missieplicht in de katechismus, niet op deze omstreden waarheid gronden. Dat is gelukkig ook

[1]) Cf. H. J. H. M. Fortmann, Missieplicht, in Missieactie, orgaan van de Priestermissiebond, 1ste Jrg. (1946) p. 21.

[2]) Cf. Charles, ibidem.

niet nodig. We staan reeds sterk genoeg, met dat wat alle theologen als zeker leren, nl. de apostolaatsplicht van ieder lid der Kerk. „Cupimus igitur, ut omnes quotquot Ecclesiam agnoscunt veluti matrem, sedulo perpendant, non modo sacrorum administris, iisque dumtaxat, qui Deo mancipati religiosae vitae se dederint, sed ceteris quoque Mystici Jesu Christi Corporis membris, pro sua cuiusque parte, officium esse impense diligenterque adlaborandi ad aedificationem et incrementum ejusdem corporis". [1]) Van deze apostolaatsplicht immers is het missiewerk een der voornaamste en noodzakelijkste uitingen. En daarom is het dringend gewenst, dat deze apostolaatsplicht van allen in de katechismus wordt vastgelegd, met aangave tevens van de mogelijkheden, waarop ieder die apostolaatsplicht in zijn voornaamste vertakkingen behoort te vervullen.

C. Rest ons nog de vraag, om in het algemeen aan te geven, waar en hoe de missieplicht in de katechismus moet worden opgenomen. Wij zeggen in het algemeen, in specie hangt dit immers ook af van de indeling en formulering van de nieuwe katechismus. Daar de missieplicht gebaseerd is op de heilsnoodzakelijkheid van de Kerk, is het nodig in de les over het doel van de Kerk, deze heilsnoodzakelijkheid uitdrukkelijk te formuleren, om daarop het *zich moeten vestigen* van de Kerk, of daar waar men Haar nog geheel niet kent, of daar waar men Haar nog niet geheel kent, en dus feitelijk ook niet kent, te funderen. Daarmee heeft men dan de algemene basis, die zowel het home als het foreign missiewerk omvat. Daarna worde aangegeven, dat ook voor elk lid van de Kerk in individuo een apostolaatsplicht bestaat. En hier moet de katechismus over beide missiewerken, home en foreign, spreken, niet zozeer door aan te geven, hoe zwaar die apostolaatsplicht voor elk individu is, maar door aan te duiden, hoe ieder die plicht behoort te voldoen. Met name moet hij voor het foreign missiewerk als minimum aangeven: dagelijks gebed voor de missie en het steunen van de pauselijke missiegenootschappen. Door het belichten van de missieplicht met de andere motieven welke de Pausen voor het missiewerk aanhalen, kan dan de katecheet proberen, dit minimum op te voeren tot een maximum, dat graag, grootmoedig en ruimschoots wordt vervuld. Het bevorderen van missieroepingen moet daarbij in het middelpunt van zijn aandacht staan.

Teteringen (N.-B.) H. J. M. N. JANSSEN, S.V.D.

[1]) Enc. Myst. Corporis.

BIBLIOGRAPHISCH OVERZICHT VAN DE MISSIEWETENSCHAPPELIJKE LITERATUUR 1947.

In deze missiewetenschappelijke bibliographie vermelden we de in het jaar 1947 verschenen boeken, artikelen enz., alsmede enkele reeds vroeger verschenen geschriften, die in het vorig bibliographisch overzicht (H.M. 25 blz. 188—208) nog niet werden vermeld.

We gebruiken de volgende afkortingen: A.F.E.R. = Africanae Fraternae Ephemerides Romanae; Anthr. = Anthropos; B.M. = Bulletin des Missions; B.M.C. = Bulletin de l'Union Missionnaire du Clergé (Bruxelles); C.C.S. = Collectanea Commissionis Synodalis; De K.M. = De Kath. Missiën; H.M. = Het Missiewerk; I.M. = Indisch Missietijdschrift; I.R.M. = International Review of Missions; K.M. = Kerk en Missie; M.S. = Monumenta Serica; N.Z.M. = Neue Zeitschrift für Missionswissenschaft; R.H.E. = Rev. d'hist. ecclés; R.M. = Rythmes du Monde; U.M.C. = Union Missionnaire du Clergé (Paris). De overige afkortingen zijn zonder meer duidelijk.

De namen der schrijvers van boeken en brochuren zijn vet, die van artikelen en kleinere bijdragen gespatiëeerd gedrukt.

I. MISSIEWETENSCHAP IN HET ALGEMEEN

Annuaire Catholique d' Egypte 1946. — Edité par la Délégation Apostolique en Egypte. 8°—507 pp. — Soc. L'art graphique, Le Caire, 1946.

Beckmann, J. — S. M. B. — Menasce, P. de — O. P. — Bibliographie choisie des Missions Catholiques 1939—1945. — Acta Tropica II (1945) 374—383.

Beckmann, J. — S. M. B. — Missionsbibliographie der katholischen Schweiz 1946. — Kath. Missionsjahrb. der Schweiz 1947, S. 87—94.

Bernard, H. — S. J. — Les adaptations chinoises d'ouvrages européens. Bibliographie chronologique depuis la venue des Portugais à Canton jusqu' à la Mission Française de Pekin 1514—1688. M. S. 10 (1945) 1—57, 309—388.

Katholisches Missionsjahrbuch der Schweiz, 14 Jahrgang, 27 Jahrbuch des akademischen Missionsbundes Universität Freiburg (Schweiz) 1947.

Annuaire Missionnaire Catholique de la Suisse, 14e Année, 27e Annuaire de l'Association universitaire en faveur des Missions Université de Fribourg (Suisse), 1947. — 8°—96 S. — Selbstverlag des Skamb, Freiburg.

Thema: Schweizermissionare berichten.

Sujet: Nos missionnaires suisses nous parlent.

Lamalle, E. — S.J. — Bibliographia de historia Societatis Jesu. Arch. Hist. S.J. 12 (1943) 194—224; 14 (1945) 198—248.

Lialine, Ch. — L'Association „Unitas" et le conseil oecuménique des Eglises. B.M. 20 (1946) 190—196.

Menasce, P. de — O. P. — La Missiologie dans les Universités des Etats Unis. N.Z.M. 3 (1947) 146—148.

Miscellanea Pietro Fumasoni-Biondi. Studi missionari raccolti in occasione del giubileo sacerdotale di S.E. il Sig. Card.

Pietro Fumasoni-Biondi, Prefetto della S. Congreg. de Propag. Fide. Vol. I. In 8° XVI 192 pp. — Ediz. di Storia e letteratura, Via Lancelotti 18, Roma, 1947.

Mulders, Alph. — Missiewetenschappelijk nieuws. H.M. 26 (1947) 1—15.

Katholieke Instellingen voor Hoger Onderwijs in de Missiegebieden. H.M. 26 (1947) 49—61.

Bibliographisch Overzicht van de Missiewetenschappelijke Literatuur 1947. H.M. 26 (1947) 169—188.

Notes on Islam. A. Bulletin of information about Islam with special reference to India. Ed. J. Courtois S.J. Oriental Institute, Calcutta.

Onze Kolonie en de Kolonisatie. — Uitgave v.h. Koloniaal Universitair Centrum te Leuven. — 596 bldz. — Standaard-Boekhandel, Antwerpen, 1946. —

Perbal, A. — O.M.I. — Lo Studio delle Missioni (Orizzonti Missionari). 177 pp. Roma, Unione Miss. del Clero, 1946.

Rommerskirchen, G. — O.M.I. — Dindinger G. — O.M.I. Bibliographia Missionaria IX (1942). — 166 pp.

Bibliographia Missionaria. X (1943—1946) — 183 pp. — Roma, Unione Miss. del Clero is Italia, 1947.

Studia Missionalia, edita a Facultate Missiologiae in Pontificia Universitate Gregoriana. Romae. Vol. I (1943); II (1946); III (1947).

II

II. LEERSTELLIGE EN ZEDEKUNDIGE MISSIETHEOLOGIE.

Aubert, R. — Théologie missionnaire et spiritualité missionnaire. Coll. Mechl. 32 (1947) 424—433.

Barjon, L. — S.J. et Rétif, A. — S.J. — Le Missionnaire. Textes choisis. — 380 pp. — Le Puy, Ed. Mappus, 1946.

Costermans, J. — O. P. — Franciscus de Vitoria, K.M. 27 (1947) 48—57.

Capéran, L. — La mission de l'Eglise et les missions dans le plan providentiel du salut. U.M.C. 21 (1945) 172—179; 22 (1946) 21—28, 65—72.

Daniélou, J. — S.J. — Le Mystère du salut des nations. kl. 8°. — 146 pp. Paris, Editions du Seuil, 1945.

Daniélou, J. — S.J. Aspects barthiens du problème missionnaire. Dieu Vivant, cah. VI. Paris, 1946, p. 127—133.

Dewailly, L. M. — O.P. — Qu'est ce qu'une mission? B.M. 21 (1947) 1—19.

Gumersindo de Escalante, O.F.M. Cap. — El problema psicologico de la conversion. Missionalia Hispanica 3 (1946) 209—241.

Janssen, H. — S.V.D. — De Missieplicht in de Katechismus. H.M. 26 (1947) 160—168.

Labourdette, M. M. — O.P. — et Nicolas, M. J. — O.P. — Théologie de l'apostolat missionnaire. Rev. Thom. 46 (1946) 575—603.

Leclercq, J. — Pierre le Vénérable et l'invitation au salut. B.M. 20 (1946) 145—156.

Menasce, P. de — O. P. — Sur le nationalisme des pays de Missions. N.Z.M. 3 (1947) 1—8.

Paventi, X. M. — De notione ac de fine missionis. — Ephem. Juris Can. 2 (1946) 72—83.

Seumois, A. — O. M. I. — Vers une définition de l'activité missionnaire. N.Z.M. 6 (1947) 161—178; 254—261.

Voss, G. — S. J. — Adaptation missionnaire. Etude de son histoire, de sa théologie et de sa necessité actuelle. R.M. 1947 II pp. 65—90.

Zameza, J. S.J. — Catecismo Misional. Guidòn de doctrina missional teoretico - practica para uso de los Colegros — 71 pp. Editional El Siglo de las Misiones, Bilbao, 1947.

Zimara, C. — S. M. B. — Einblicke in die Unterrichtsweise des Franz de Vitoria O.P. — Div. Thom. (Fr.) 24 (1946) 429—446; 25 (1947) 192—224; 255—289.

III

MISSIERECHT EN MISSIEMETHODIEK

Bartocetti, Vict. — Jus constitutionale Missionum. 218 pp. — Torino, R. Berruti & Co, 1947.

Bödefeld, Ed. — O. F. M. — Accommodatio (observationes ad librum Thauren S.V.D.; die Akkommodation im Kath. Heidenapostolat). C.C.S. 16 (1943) 645—658.

Catholic Bishop's Conference of India. — Report of Meetings of Working and Standing Committees. I Bangalore, Oct. 14—20, 1945; 130 pp. — II Bangalore Aug. 22—26, 1946; 100 pp. (Good Shepherd Convent Press, 20 Brigade Road, Bangalore.

Coillie, D. van — C. I. C. M. — Een katholiek dagblad voor Binnen-Mongolië. Annalen van Sparrendaal 43 (1947) 3—7.

Cornelissen, F. — S. V. D. — Het katholiek onderwijs op Flores. De K.M. 68 (1947) 56, 68, 85.

Cracco, Amadeus. — O.F.M. — De Seminariorum Sinensium Institutione. Shanghai, 1946. — VII + 275 pp.

Cras, A. — O. P. — L'Eglise missionnaire et la culture occidentale. La Vie Intellectuelle, 15 (1947) p. 6—24.

Delachaux, Th. — Méthodes et instruments de divination en Angola. Acta Tropica 3 (1946) 41—72; 138—149.

Dellepiane, Mgr. — e.a. — Troisième Conférence plenière des Ordinaires des Missions du Congo Belge et du Ruanda-Urundi, présidée par S. E. Mgr. le Délégué Apostolique. Imprimerie du Courrier d'Afrique, Léopoldville, 1945.

Dengel, Anna. — Mission for Samaritans, A. Survey of Achievements and Opportunities in the Field of Catholic Medical Missions 126 pp. Milwaukee, 1945.

Devloo, Edm. — C. S. C. M.. — Quelques notes sur la formation des Catéchistes au Vicariat de Jehol. C.C.S. 17 (1944) 106—120.

Drehmanns J. — C. s. s. R. — Werkelijkheidszin. H. M. 26 (1947) 88—91.

Drexel, A. — S. J. — Le Catéchése devant la mentalité chinoise. Lumen Vitae 1 (1946) 435—455.

Gasperment, A. — S. J. — Contact avec les payens. La cellule de l'apostolat. C.C.S. 19 (1947) 162—170.

Gillès de Pélichy, A. — O. S. B. — La 17 ième semaine de missiologie de Louvain. B. M. 20 (1946) 251—258.

Gillis, E. — C. I. C. M. — Prédication directe aux payens. C.C.S. 17 (1944) 317—324.

Gismondi, P. — Gli acattolici nel diritto della Chiesa. Ephem. Jur. Can. 2 (1946) 225—249.

Herrijgers, J. — C. M. — Un Essai d'apostolat direct auprés des infidèles. C.C.S. 18 (1945-1946) 115—136.

Hoehne, J. — M. S. C. — „St. Mary's Seminary" zu Vunapope, Neu Britannien. Erfahrungen und Aussichten. N.Z.M. 3 (1947) 58—65.

Hofinger, J. — S. J. — De lingua vernacula in precibus christianis adhibenda. C.C.S. 17 (1944) 64—82.

Jaegher, R. de — S. A. M. — On the direct Apostolate among non-christians. C.C.S. 16 (1943) 631—644.

Les relations des missionnaires catholiques avec les autorités chinoises. C.C.S. 19 (1947) 171—177.

Joliet, A. — S. J. — Conquète et Perfectionnement. C.C.S. 18 (1945-1946) 381—394.

Joos, J. — C. I. C. M. —Preaching from the Housetops. C.C.S. 19 (1947) 5—28.

Kroes, H. — S. V. D. — Vorming der toekomstige leiders van China. De Katholieke Universiteit van Peking. De K.M. 67 (1946) 102, 119, 132, 154, 164.

Kuri, Sami. — S. J. — Aspects du problème de l'éducation religieuse au Liban. Lumen Vitae 2 (1947) 225—238.

La Farge, J. — S. J. — The religious education of the American Negro. — Lumen Vitae 2 (1947) 4—20.

Lee Ting Pong, I. — C. M. F. — De jure missionario in Concilio Vaticano. Comm. pro. Religiosis et Missionariis, 25 (1944-1946) 105—137. — De Hierarchia ecclesiastica in China l.c. 240—277.

Legrand, F. — C. I. C. M. — Apostolat intellectuel en Chine. Quelques suggestions pour l'après-guerre. C.C.S. 17 (1944) 269—303; 19 (1947) 29—39. — L'action catholique à Siwantze C.C.S. 18 (1945—1946) 151—162.

Leijssen, J. — C. I. C. M. — De la Coopération entre les Missionnaires. C.C.S. 17 (1944) 41—63.

Lopetegui, L. — S.J. — Islam y Christianismo. Invasion, Resistencia, Conversion. Un recorrido por las tiendas del Profeta. Colección Misionologica. 345 pp. — Bilbao, Editorial El Siglo de las Misiones, 1946.

Louws, C. — C. M. — An Attempt to make the China missions self-supporting. C.C.S. 16 (1943) 619—630.

Ly-Juh-Wen, P. — Vicarius delegatus in territoire missionis. Commentarium pro religiosis et missionariis, 1943 p. 301—323; 1944—1946, p. 87—104.

Melckebeke, C. van. — C. I. C. M. Hôpital, moyen d'apostolat? C.C.S. 17 (1944) 121—128.

Nuyts, Jos. — C.I.C.M. — Le savoir-vivre en Chine. Scheut Editions, Peiping, 1946 — 138 pp.

Nuyts, J. — C. I. C. M. — Catholic Social work in Mongolia. C.C.S. 16 (1943) 607—618.

L'Apostolat par le contact. C.C.S. 18 (1945—1946) 303—321.

Paventi, X. — De jurisdictione S. Congregationis de Propaganda Fide in religiosos. Ephem. Jur. Can. 2 (1946) 268—281.

— Origo Congregationis Urbanianae super facultatibus missionariorum. Comm. pro relig. et miss. 1943, p. 288—300; 1944-1946, p. 73—86.

Perbal, A. — O. M. I. — Le problème des évolués et celui des élites en Afrique. A.F.E.R. 24—25 (1947) 6—24.

Redemptus, O. F. M. Cap.. — De zielzorg onder de Chinezen op Sumatra's Westkust. H.M. 26 (1947) 31—40.

Sanders, J. — S. J. — Opera servilia. The Clergy Monthly (Ranchi, India). X (1946-1947) 145—160, 181—192.

Schyns, Jos. — C. I. C. M. — Retraites fermées aux chrétiens comme moyen d'apostolat C.C.S. 17 (1944) 307—316.

Sercu, Fr. — C. I. C. M. — De formatione intellectuali Seminaristarum in Seminario minore. C.C.S. 19 (1947) 113—155.

Seumois, A. — O. M. I. — La „Catholic African Union" et la formation sociale-chrétienne des Bantous en Afrique du Sud. — Lumen Vitae 2 (1947) 161—182.

Straelen, H. van. — S. V. D. — The Church in Asia. The Eastern Churches Quarterly 7 (1947) 1—14. — De Kerk in Azië. De K.M. 67 (1947) 121, 137, 148, 166.

Struyven, J. M. — O. Cist. — Programme d'oeuvres sociales agricoles par le Nord de la Chine. C.C.S. 17 (1944) 83—96.

Straelen, H. van. — S. V. D.. — The Church in Asia. The Eastern C.C.S. 18 (1945—1946) 368—380.

Valentinus, O. F. M. Cap. — Particuliere ziekenzorg in Indië. I.M. 30 (1947) 85—90.

Valignano, Alex. — S. J. — Il Cerimoniale per i Missionari del Giapponne. Importante documento circa i metodi di adattamento nella Missione giapponese del secolo XVI. — Testo portoghese e versione italiana. Edizione critica, introduzione e note di G. F. Schütte S.J. Roma, Edizioni di „Storia e Letteratura, 1946. — XVI — 359 pp. con 28 illustrazioni fuori testo.

Vienne, Mgr. J. de — C. M. — La Presse Catholique en Chine. C.C.S. 19 (1947) 156—161.

Walgrave, J. H. — O. P. — Religieuze ideeën: van het humanisme van Confucius naar de Katholieke Kerk. Kultuurleven 14 (1947) 121—129.

Winance, D. E. — O. S. B. — Menus propos sur l'étude des questions missionnaires. B. M. 21 (1947) 33—39.

Witte, Ch. M. de — O. S. B. — L'Eglise et les cultures. B.M. 21 (1947) 20—32.

IV.

MISSIEKUNDE EN MISSIEGESCHIEDENIS

Au Japon: un printemps sur les ruines. B.M. 20 (1946) 200—209.

Aspurz, L. de — O.F.M. — La aportación extranjera a las Misiones Espanoles del Patronato Regio. 335 pp. — Publicaçiones del Consejo de la Hispanidad, Madrid, 1946.

Aujoulat, L. — Perpectives chrétiènnes en Afrique Noire dans le désarroí du moment. La Vie Intell, 15 (1947) 25—41.

Bayard, R. — C.M. — Lone-Star Vanguard. The Catholic Re-Occupation of Texas (1838—1848). With four illustrations and End-paper Map. 452 pp. — The Vincentian Press, Saint-Louis, 1945.

Beckmann, Joh. — S.M.B. — Die katholische Kirche im neuen Afrika. — 368 S. — Benziger, Einsiedeln, 1947.

Beckmann, J. — S. M. B. — Die hierarchische Neuordnung in China. Ein geschichtlicher Rückblick. N.Z.M. 3 (1947) 9—24.

Bekkers, Th. — Statistische Gegevens. H.M. 26 (1947) 91—93.

Bernard, H. — S. J. — Note complémentaire sur l'Atlas de K'ang-hi. M.S. 10 (1946) 191—200.

Bigault, G. de — Mariste. — Drames de la vie Salomonaise. 208 pp. — Coll. Lavigerie, Grands Lacs, Namur, 1947.

Bischoff, W. N. — The Jesuits in Old Oregon. A. Sketch of Jesuit Activities in the Pacific Northwest, 1940—1940. — XVII + 258 pp. — Caldwell (Idaho), Caxton Printers, 1945.

Blot, B. — S. J. — Madagascar, terre d'attente, terre d'espoir. B.M. 20 (1946) 217—229.

Bödefeld, Ed. — O. F. M. — Sadhu Sundar Singh. Apostolus Orientis et Occidentis. Observationes quaedam ad librum ejusdem tituli a Fr. Heiler scriptum. C.C.S. 17 (1944). 325—338.

Boissieu, R. P. de — O.P. — Le Père de Foucauld 251 pp. Paris, Perrin, 1945.

Boni, A. — C.s.s.R. — Pioniers in Canada. De Belgische Redemptoristen in de Provincies Quebec, Manitoba en Saskatschewan. 278 blz. — De Kinkhoren, Brugge—Brussel, 1946.

Bordeaux, Henry — Les dix Martyrs de Tien-tsin (Collection „Hèrauts du Christ"). 64 pp. — Paris, 1946.

Breynat, G. — O.M.I. — Cinquante ans au pays des neiges. Vol. I. Chez les Mangeurs de Caribou. 348 pp. Montreal, 1946.

Briault, M. — C. S. Sp. — Les Missions d'A.E.F. Un siècle d'histoire religieuse. U.M.C. 23 (1947), 260—265.

Brou, A. — S.J. — Au Pays des dieux, Rècits missionnaires des XVIIe et XVIIIe siécles, (France et Missions). — 116 pp. in 12°. — Paris, Bloud & Gay, 1946.

Burton, Katherine — According to the Pattern. The Story of Dr. Agnes McLaren and the Society of Catholic Medical Missionaries. 252 pp. — Longmans, Green and Co, Inc. New-York, 1946.

Buys, J. — S.V.D. — Het Vicariaat van Nederlands Timor tijdens de oorlog. I.M. 30 (1947) 25—32. — De inheemse clerus op Flores tijdens en na de oorlog, l.c. 126—132.

Champagne, J. — O.M.I. — Les méthodes missionnaires des Oblats dans l'Ouest-Canadien 1845—1875. Etudes Oblates 5 (1946) 143—160.

Chatelet, A. — C.M. — Jean-Gabriel Perboyre de la Congrégation de la Mission (Lazaristes) martyr. 368 pp. — Paris, 95 rue de Sèvres, 1943.

Chretiens et Musulmans dans les pays du Levant. B.M. 20 (1947) 266—275.

Combaluzier, F. — C.M. — Un inventaire des Archives de la Propagande (milieu du XVII siècle). Fra Girolamo Nicolio, augustin, † 14 avril 1662; son Journal historique des Missions d'Afrique, d'Amérique et d'Asie. N.Z.M. 3 (1947) 49—57; 96—105.

Communisme. — De nederlaag van het Communisme in Mongolië. Annalen van Sparrendaal 42 (1946) 115—124.

Het Communisme in Mongolië. Een ooggetuige vertelt. Annalen van Sparrendaal 43 (1947) 51—76.

Comte, Ch. le — C.S.Sp. — Christianisme en Afrique Equatoriale Francaise. Lumen Vitae 1 (1946) 643—646.

Corman, A. — Missions de l'Inde. B.M.C. 27 (1947) 46—51.

— Les Missions Catholiques du Congo belge et du Ruanda-Urundi. B.M.C. 27 (1947) 74—81.

Cussac, J. — P.B. — L'Apôtre de l'Ouganda, le Père Lourdel. — 286 pp. — Namur, Grands Lacs, 1945.

Cuvelier, Mgr. J. — L'ancien Royaume de Congo. 362 pp. Descleé de Brouwer. L'Edition universelle, Bruxelles, 1946.

Czerminski, P. M. — S.J. Un Heroe entre Leprosos P. Juan Beyzym S.J. Victima de amor al projimo (1850—1912). Traducido del original polaco. 199 pp. — Editorial El Siglo de las Misiones, Bilbao, 1946.

Dieu, I. — C.I.C.M. — Dans la Brousse congolaise. Les origines des Missions de Scheut au Congo. — 280 pp. Liège, Maréchal, 1946.

Dunne, G. — S.J. — The Jesuits in China in the last days of the Ming dynasty. Chicoga, 1945.

Elia P. d' — S.J. — Fonti Ricciane. Documenti originali concernenti Matteo Ricci e la storia delle prime relazioni tra l'Europa e la Cina (1579—1615), editi e commentati da Pasquale M. d'Elia S.J.

Vol. I. Storia dell' Introduzione del Cristianesimo in Cina. Parte I: Libri I-III. Da Macao a Nanciam (1582—1597). N.N. 1—500. CLXXXVIII—390 pp. — XVIII tavole in fototipia fuori testo. — La Libreria dello Stato, Rome, 1942. — L. 1200. — Vol. II Storia dell' Introduzione del Christianesimo in China. Parte II: Libri IV—V. Da Nanciam a Pichino (1598—1610—1611). N.N. 501—1000. — 700 pp. — XXV tavole in fototipia fuori testo. — La Libreria dello Stato, Roma, 1947.

Flachère, A. — M.E. — Mgr. de Guébriant. Vol. I. Le Missionnaire. Paris Plon, 1946. — IV + 587 pp. in 8°.

Foucauld, Charles de — L'Evangile présenté aux pauvres nègres du Sahara. Ed. G. Gorée. — 264 pp. R. Arthaud, Grenoble-Paris, 1947.

Freitag, A. — S.V.D. — Het 125-jarig bestaan v. h. Genootschap tot Voortplanting des Geloofs. De K.M. 68 (1947) 8—9. — Het eeuwfeest van de H. Kindsheid l.c. 24—25. — De wereld rond. l.c. 75, 87, 100. Missielanden wijden zich toe aan Maria. l.c. 88—89.

Fuchs, St.. — S. V. D. — Een blik op Voor-Indië. De K.M. 68 (1947) 6, 22, 42, 52, 70.

Fulgentius, Fr. — O.F.M. Cap. — Bishop Hartmann. 450 pp.. St. Joseph's, Allahabad (India), 1946.

Gregorius von Breda, O.F.M.Cap. — Het missiewerk in Indonesië. H.M. 26 (1947) 16—23. — De missieactiviteit in Indonesië. I.M. 30 (1947) 52—56; 73—82; 92—98; 106—113. — Die katholischen Missionen in Indonesien 1940—1947. N.Z.M. 3 (1947) 206—215.

Habig, M. — O.F.M. — Heroes of the Cross. An American Martyrology. 3e ed. — 271 pp. — Saint Anthony Guild Press, Paterson, N.J. 1947.

Heesewijk, J. van. — S. M. A. — Melchior de Marion Brésillac en de inlandse Clerus. H.M. 26 (1947) 131—141.

Hildebrand, O. F. M. Cap. — Wordt Joris van Geel ooit zalig verklaard? K.M. 27 (1947) 89—95.

Hoogedoorn, C. J. — C.I.C.M. — Pionier in Mongolië. Het leven van Mgr. Theodoor Rutjes. Uitgeverij „De Koepel", Nijmegen, 1947.

Jann, Adelh. — a Stans O.F.M. Cap. — Monumenta Anastasiana. Documenta vitam et gesta servi. Dei Anastasii Hartmann O.F.M. Cap., Episcopi (1803—1866) collustrantia. Vol IV. Ab anno 1857 ad annum 1863. Ed. mere privata. 1124 pp. Lucernae, apud Curiam Provinciae Helveticae Ord. Fr. Min. Capp. 1946.

Jennes, J. — C. I. C. M. — De besprekingen der Propaganda over de Chineesche liturgie in 1658. K.M. 27 (1947) 40—47, 83—89.

F. Joannes de Plano Carpini O. F. M. — Europae Christianae ad populos Asiae Orientalis primus legatus pontificius. Commemoratio septics centenaria ejusdem legationis ad Tartaros (1245—1945). C.C.S. 18 (1945—1946) 171—192; 262—283; 395—408; 19 (1947) 40—61.

Kilger, L. — O. S. B. — Der Klerus von Peru um 1600 nach der Bilderchronik des Phelipe Guaman Toma de Ayala. N.Z.M. 3 (1947) 81—95. — Christlicher Brauch und kirchliche Kunst in Peru um 1600 nach der Bilderchronik u.s.w. l.c. 276—285.

Knops, P. — S. M. A. — L'Evangile en Afrique Occidentale. B.M.C. 27 (1947) 129—132.

Krenn, E. — Die katholische Mission auf Föroyar, N.Z.M. 3 (1947) 262—275.

Kroes, H. — S. V. D. — Die katholieke Universiteit van Peking. Vorming der toekomstige leiders van China. D.K.M. 67 (1946—1947) 102, 119, 132, 154.

Legrand, F. — C. I. C. M. — De wraak op Siwantze, Annalen v. Sparrendaal 43 (1947) 77—83. — Hoe pasten de communisten hun leer toe te Siwantze? l.c. 91—94.

Lefevre, R. — Riflessi etiopici nella cultura europea del Medioevo e del Rinascimento. Annali Lateranensi 8 (1944) 9—89. I La leggenda del Prete Gianni; II Divagazioni di poeti e eruditi sul regno di Prete Gianni.

Lehuraux, L. — Au Sahara avec le Père Charles de Foucauld. 8°. — 215 pp. — Paris, Editions Saint-Paul, 1946.

Leite, Bertha. — Gonçalo da Silveira. 429 pp. — Lisboa, Agencia Geral das Colonias, 1946.

Lejarza, Fid. de — O.F.M. — Conquista Espiritual del Nuevo Santanter. XVI—440—183* pp. — Consejo Superior de Investigaciones Cientificas. Instituto S. Toribio de Mongrovejo, Madrid, 1947.

L e j a r z a, F. d e — O. F. M. — Métodos de apostolado en la evangelizacion del Nuevo Santander. — Missionalia Hispanica 1 (1944) 213—302, 399—494; 2 (1945) 109—161.

Le Missioni Cattoliche dipendenti dalla Sacra Congregazione de Propaganda Fide. 558 pp. Roma, Consiglio Superiore della Pontificia Opera della Propagazione della Fede, 1946.

Lesage, G. — O.M.I. — Capitale d'une solitude. Un siècle d'apostolat à l'Ile-à-la-Crosse. 200 pp. — Ottawa, Editions des Etudes Oblates, 1946.

L e t u r i a, P. — S. J. — La bula del Patronato de las Indias espanolas que falta en el Archivo Vaticano. Miscellanea Giovanni Mercati V (Città del Vaticano, (1946) 402—426.

L e y s s e n, J. — C. I. C. M. — De erectione Hierarchiae in Sinis. C.C.S. 18 (1945—1946) 290—302.

L o f f e l d, E d. — C. S. S p. — Afrikaansche Kroniek I. H.M. 26 (1947) 78—88.

Loidl Jos. — S.V.D. — Pfingststurm über Afrika. 56 S. — Africanum, Fribourg, 1946.

Lou Tseng-Tsiang, Dom Pierre-Célestin. — O.S.B. Mijn Roeping. Herinneringen en Gedachten, uit het Frans vertaald door Fr. van Oldenburg Ermke. Uitg. Mij. Desclée de Brouwer, Amsterdam-Brussel-Parijs z.j. — 202 bldz.

Lou Tseng-Tsiang, Dom Célestin-Pierre — Konfuzianer und Christ. 219 S. — Verlag Josef Stöcker, Luzern, 1947.

Magnino, L. — Pontifica Nipponica I. Le Relazioni tra la Santa Sede e il Giappone attraverso i documenti pontifici. Parte Prima (saec. XVI — XVIII). — 198 pp. — Romae. Officium Libri Catholici, 1947.

Masson, J. — S.J. — Une Mission belge an coeur de l'Inde. — 82 pp. in 16°. — Bruxelles, Office de publicité, 1946.

Masson, J. — S.J. — Missionnaires belges sous l'ancien régime (1500—1800). I Ceux qui versèrent leur sang. — 184 pp. — L'Edition Universelle S.A. Bruxelles, 1947.

Maynard, Th. — Francesca Cabrini. Leben und Sendung. 328 S. — Verlag O. Walter, Olten, 1946.

Meeus, Fr. de — et Steenberghen, R. — Les Missions religieuses au Congo belge. — 209 pp. ill. et carte. — Anvers, Ed. Zaïre, 1947. — 75 frcs.

M i l l i e z, U. — S. J. — L'Oeuvre des Marianistes du Japon. U.M.C. 23 (1947) 244—259.

M o n s t e r l e e t, J. — S. J. — Un Lettré chinois au Vatican, poète, humaniste et mystique, Son Excellence Jean C. H. Wou. Etudes 252 (1947) 358—378.

Mouly, R. P. — S.S.C.C. — Des pirogues canaques à la bombe atomique. — 238 pp. — Paris, Spes, 1946.

Murua, Fr. Martin de — O. de M. — Historia del origen y genealogia real de los Reyes Incas del Peru. Introducción, notas y edicion por Const. Bayle S.J. (Biblioteca Missionalia Hispanica. Vol. II). 444 pp. Madrid, 1946.

Nute Grace Lee. — Documents relating to Northwest Missions 1815—1827. — XIX — 469 p. in 8° Minnesota Historical Society. St. Paul — Minnesota, 1942.

— Lake Superior. — 376 pp. Indianopolis, Bobbs—Merrill, 1944.

Oliger, L. — O. F. M. — De Fr. Alphonso de Benavides Novi Mexici Missionario († 1636). Antonianum 21 (1946) 105—126.

O'Reilly, P. — S. M. — Les chrétientés mélanésiennes et la guerre. N.Z.M. 3 (1947) 106—117.

Oss, M. van. — C. I. C. M. — De reis van Gabet en Huc naar Lhassa en de bekering der Mongolen. H.M. 26 (1947) 61—78.

Oudenrijn, M. A. van den. — O. P. — La lettre encyclique de Jean de Qrhnay dans la „Conciliato" de Galanus, N.Z.M. 3 (1947) 25—38.

Palazzolo, J. de — Nas Selvas dos Vales do Mucuri e do Rio Doce. Como surgiu a. Cidade de Itambacuri fundata per Frei Serafim de Gorizia (1873—1944), 340 pp. Editôra Voces Limitada, Petrópolis, 1945.

Pastells, Pablo. — S.J. — Mateos, F. — S.J. — Historia de la Compania de Jesús en la Provincia del Paraguay. Por. el R. P. Pablo Pastells S.J., continuación por F. Mateos S.J. — Tom. VI (1715—1731). Bibliotheca „Missionalia Hispanica", V) LXXII + 690 pp. — Consejo Superior de Investigaciones cientificas, Instituto Santo Toribio de Mogrovejo, Madrid, 1946.

Paternot, M. — P. Bl. — Lumière sur la Volta. Chez les Dagari. — Préface de Paul Claudel. 8°. 265 pp. — Lyon, Editions de la Plus Grande France, 1946.

Pedot, L. — O.S.M. — La S. C. de Propaganda Fide e le Missioni del Giappone (1622—1638). — Studio storico-critico sui documenti dell'archivo della stessa S.C. ed altri archivi romani (Urbaniana. Ser. II no. 7. XVI—369 pp. Roma, 1946.

Perraudin, J. — P. B. — Urundi. Terre de Chrétienté. 72 pp. — Africanum, Fribourg, 1946.

Peters, Jos. — De wederopbouw van de Missies in China. De K.M. 67 (1947) 129—131. — Het arbeidersprobleem in de missiën. l.c. 146—151. — De kath. scholen in Voor-Indië en op Ceylon. l.c. 161—164. — De opbloei van de Kerk in het land der Annamietische martelaren. l.c. 68 (1947) 1—3. — Verhouding tussen het getal missionarissen en het aantal bekeringen in Afrika. l.c. 17—19. — De taak der zusters in de missielanden. l.c. 33—35. — De wederopbouw van de missies. l.c. 50—51. — Waar blijft Zuid-Amerika? l.c. 65—67. — Meer belangstelling voor het missiewerk in hogere kringen. l.c. 82—84. — Bekering der elite in de missielanden. l.c. 97—99.

Piette, Ch. J. G. M. — Evocation de Junipero Serra, fondateur de la Californie. — 439 pp. et 7 pl. in 8°. — Washington, The Acad. of American Franciscan history. — Bruxelles, Lecture an foyer, 1946.

Piron, P. — S.J. — Isaac Jogues, apôtre et martyr des Peaux-Rouges (1607—1646). (Coll. Lavigerie). 176 pp. Grands Lacs, Namur, 1946.

Prinsen, Lambertus — Verslag over de missie op Java (1815). H.M. 26 (1947) 40—41.

Rambaud, P. — Une femme d'envergure, une grande missionnaire: Mère Véronique Pollien. Lyon—Paris, E. Vitte, 1946. — 420 pp. in 8°. —

Sachot, J. — O.M.I. — Eindeloze Jachtvelden, vrij vertaald naar het Frans door Alb. Detremmerie O.M.I. — 264 bldz. — Klooster „Regina Pacis, Duiven (Gld.), 1947.

Sachot, J. — O.M.I. — Chez les Apollons de Bronze. 364 pp. Paris, Editions Ipes, 1946.

Salazar, Fr. José Abel de Chr. Rey. — Agustino Recoleto. — Los Estudios Eclesiasticos Superiores en el Nuevo Reino de Granada (1563—1810. XXIII — 781 pp. — Consejo Superior de Investigaciones Cientificas. Instituto S. Toribio de Mogrovejo, Madrid, 1946.

Salvado, R. — Memorias historicas sobre la Australia y lá misión benedictina de Nueva Nursia. Con introd. y notas. — XXIV — 430 pp. et ill. — Madrid, Ed. Católica, 1946.

Schneiders, N. — C. I. C. M. — Met grote passen door de geschiedenis van Makassar. Annalen v. Sparrendaal 43 (1947) 121—127.

Schütte, J. F. — S. J. — Alexandro Valignanos Ringen um die Missionsmethode in Japan. Juli—Dezember 1579. — 50 S. Roma, 1944.

Simonut, Noe. — Il metodo d'evangelizazione dei Francescani tra Musulmani e Mongoli nei secoli XIII—XIV. — 164 pp. Instituto Missioni Estere, Milano, 1947.

Souza, Jerome D' — Christianisme et Inde Nouvelle. R.M. 1947 III p. 5—16.

Spae, J. — C. I. C. M. — Japan keert zich tot Christus. K.M. 27 (1947) 118—125.

Straelen, H. van. — S. V. D. — The Church in Asia. Eastern Churches Quarterly (1947 1—14. — De Kerk in Azië. D.K.M. 67 (1946—1947) 121—123; 137—139; 148—150.

Torres, P. — La „Bula Omnimoda" de Adriano VI (9 Mayo 1522) y su aplicacion durante el primer siglo de las Misiones de Indias. 52 pp. Madrid, Selecciones Graficas, 1946.

Vaussard, M. M. — Charles de Foucauld, Maître de vie intérieure (2e ed.) 230 pp. — Editions du Cerf, Paris, 1947.

Vencken, H. — W.P. — De Martelende Brand. — 326 bldz. — J. J. Romen, Roermond, 1946.

Veuillot, Fr. — Les Oblats de Marie Immaculée. (Coll. Les Grands Ordres Monastiques et Instituts Religieux"). 305 pp. — Ed. Bern. Grasset, Paris, 1946.

Vlamynck, J. — M.S.C. — Vlaanderen verovert voor Christus. Reeks: Missiologische monografieën. — 224 bldz. — De Kinkhoren, Brugge—Brussel, 1946.

Voillaume, Fr. R. — Les Fraternités du Père de Foucauld. Mission et esprit. 186 pp. — Edition du Cerf, Paris, 1947.

Vroklage, B. — S.V.D. — Een Held uit de Oost. Soverdi-Pers, Steyl—Tegelen, 1946. — 212 bldz. —

Walsh, H. — S.J. — Hallowed Were the Gold Dust Trails. The story of the Pineer Priests of Northern California.

Wicki, Jos. — S. J. — Die „Historia do Malavar" des P. Diogo Gonçalves S.J. Ein Beitrag zur Indologie und Missiologie. A.H.S.J. 14 (1945) 73—101.

Die Heidenbekehrung in den Jesuitenniederlassungen von Portugiesisch-Indien (1545—1552). N.Z.M. 3 (1947) 39—48.

— Xavers Mitarbeiter in der Unterweisung der christlichen indo-portugiesischen Bevölkerung (1595—1552). N.Z.M. 3 (1947) 179—192.

— Der hl. Franz Xaver als Nuntius Apostolicus. Studia Missionalia. Roma, III (1947) 107—130.

Wyngaert, Anastasius van den. — O. F. M. — Mgr. B. della Chiesa, Evêque de Pékin et Mgr. C. Th. Maillard de Tournon, Patriarche l'Antioche. Antonianum 22 (1947) 65—91.

Yu-pin, Mgr. — Appel aux Catholiques d'Occident. Dieu Vivant 3 p. 119—122.

Zant, C. van der — C. I. C. M. — Bij het tienjarig bestaan van de Apostolische Prefectuur van Makassar. I.M. 30 (1947) 121—125.

V.

LAND- EN VOLKENKUNDE, GODSDIENSTWETENSCHAP EN TAALWETENSCHAP

A. LAND- EN VOLKENKUNDE

Ahlbrinck, W. — C.s.s.R. — De Indianen in Suriname. Karaïben, Wajana's, Wajarikoele's, Wama's. I De Wet der Gelijkenissen. — Uitg. Secretariaat der Surinaamsche Missie, Goudscherijweg 123, Rotterdam. z.j. — 50 bldz.

Aubert du la Rüe, E. — Les Nouvelles Hébrides. Iles de cendre et de corail. 253 p. in 8°. — Montréal, 1945.

Bakker, Ant. — S. V. D. — Het dalen van den regengeest. De K.M. 68 (1947) 72, 90.

Beni-Prasad. — India's Hindu-Muslim Questions. 152 pp. George Allen & Unwin Ldt, London, 1946.

Bergman Sten. — Durch Korea. Streifzüge im Lande der Morgenstille. — 178 S. in 8°. — Zürich, Alb. Müller Verlag A.G., 1945.

Berverley Nocols — L'Inde secrète 314 pp. — Paris, Tallandier, 1946.

Bossche, L. van den. — Plastique Congolaise. B.M. 21 (1947) 40—46.

Bouchard, R. P. — C.S.Sp. — Histoire et géographie du Cameroun sous mandat français. 48 pp. — Donald, 1944.

Bruens, A. — Society of Mill Hill — The Structure of Nkom and its Relations to Bantu and Sudanic. Anthr. 37—40 (1942—1945) 826—866.

Bünger, Karl. — Quellen zur Rechtsgeschichte der Tang-Zeit. (Monumenta Serica, Monogr. IX). XV + 311 S. in 8°. Peiping, 1946, the Cath. University Press.

Claeys Bouuaert, I. — Les Discours de guerre du Généralissime Chiang Kai-shek. B.M. 20 (1946) 157—165.

Cleene, N. de — Le Clan matrilinéal dans la société indigène, hier, aujourd'hui et demain. (Mémoires de l'Institut Royal Colonial Belge, section des sciences morales et politiques. Tm. XIV, fasc. 2). 100 pp. — Bruxelles, G. van Campenhout, 1946.

Cornet, R. J. — Katanga, 2e ed. 391 pp. ill. Bruxelles, Ed. L. Cuypers, 1946.

Cotte, Vinc. — Regardons vivre une tribu malgache. Les Betsimisaraka. 236 pp. — La Nouvelle Edition Paris 1947.

Culhane Thom. F. — Missionaries and Anthropology. Twentieth Century 1 (1946) 68—79.

Dièu, L. — Marco Polo chez les Grand Khan. (Collection Lavigerie, 13). 170 pag. — Namur, Grands Lacs, 1947.

Dieu, L. — Marco Polo. Quel est le texte authentique de sa relation? R.H.E. 42 (1947) 110—118.

Dodge, R. — Missions and Anthropology: a program of anthropological research for missionaries working among the Bantu speaking peoples of Central and Southern Africa. Hartfort, 1945.

Drexel, Alb. — Die Völker der Erde. I Mensch und Rasse der Jetztzeit (Natur und Kultur des Menschen, Bd. 1) 324 S. mit 24 Taf., Abb. — Ver. lag Hans Albisser, Zürich, 1947.

Duboscq, A. — L'Elite chinoise. Les origines, sa transformation après l'Empire. — 137 pp. — Paris, Nouvelles éditions latines, 1945.

Dubouloz-Laffin — Le Bou-Mergoud. Folklore tunisien. Croyances et Coutumes populaires de Sfax et de sa région. — 316 pp. — G. P. Maisonneuve, Paris, 1946.

Eberhard, W. — Kultur und Siedlung der Randvölker Chinas. VIIII + 506 S. in 8°. Leiden, E. J. Brill, 1942.

Eder, M. — S.V.D. — Das Jahr im chinesischen Volkslied, Museum of Oriental Ethnology. Reprinted from Folklore Studies, Vol. IV. 160 pp. — The Catholic University of Peping, Peiping, 1946.

Faria e Sousa, Man de — Asia Portuguesa. Traduçaô de M. Busquets de Aguilar. Vol. IV 416 pp. — Vol. V 360 pp. — Livraria Civilizaçaô, Porto.

Faublée, J. — Ethnographie de Madagascar. 170 pp. — Paris, Les Editions de France et d'Outremer, 1946.

Fischer, H. Th. — e.a. — Van Verre Volken. Leven en bedrijf der vreemde volken. 3e druk. W. de Haan, Utrecht, 1946. — 395 bldz. —

Franke Wolfgang. — Yü Ch'ien, Staatsmann und Kriegsminister, 1398—1457. — M.S. 11 (1946) 87—122.

Gatti, A. — Grausames Afrika. Abenteuer mit wilden Tieren und Schwarzen, 229 S. mit 32 abb. Orell Füszli Verlag Zürich, 1946.

Gelders, V. — Le respect des institutions indigènes et la famille noire en Afrique. — Kongo-Overzee 12—13 (1946—1946) 11—23.

Geurtjens, H. — M.S.C. — Oost is Oost en West is West. Psychologische en andere tegenstellingen toegelicht met voorbeelden uit eigen ervaring. — 254 bldz. — Utrecht, Het Spectrum, 1946.

Gorer Geoffrey. — Africa Dances. A. Book about West African Negroes. 224 p. in 8° with 16 pl. and 5 maps. Heamondsworth (Middlesex) 1945. Penguin Books.

Gusinde, Mart. — S.V.D. — Urmenschen in Feuerland. 394 S. — Paul Zsolnay Verlag, Wien, 1946.

Hagen, Victor Wolfgang von — The Aztec and Maya Papermakers. With en introduction by Dard Hunter. — 120 p. in 8° with 40 pl. — New-York, 1944.

Hedin Sven. — History of the Expedition in Asia 1927—1935. (Reports from the Scientifie Expedition to the North-Western Provinces of China under the Leadership of Dr. Sven Hedin. The Sino-Swedish Expedition.) Part. I—IV. 258 + 215 + 346 + 449 p. in 4°. — Stockholm, 1943—1945.

Henninger, Jos. — S. V. D. — Ueber die völkerkundliche Bedeutung von 1001 Nacht. Schweiz. Arch. für Völkerkunde, 44 (1947) 35—65.

Hubers, Hub. — S. V. D. — Met de geophagen bij een zwavelbron in Noordoost Nieuw-Guinea. Anthr. 37—40 (1942—1945) 893—895.

Irstam Tor. — The King of Ganda. Studies in the Institutions of Sacral Kingship in Africa. 203 p. in 4°, with 2 pl. and 19 maps. Stockholm, 1944.

Jungblut, L. — S.V.D. — „Wonderen" onder Palmen. — 191 bldz. — Soverdi-Pers. Steyl-Tegelen z.j.

Jungblut, L. — S.V.D. — Onder Boogschutters. Het interessante leven van de Bhiels in Brits-Indië. — 221 bldz. — Soverdi-Per. Steyl-Tegelen z.j.

Koller, P. Ange. — O.F.M. — Essai sur l'eprit du Berbère marocain. Préface de Serge Barrault, prof. à la Faculté des Lettres de l'Université de Fribourg. Fribourg (Suisse), Imprimerie St. Paul, 1946. — 410 pp. in 8° avec. 32 pl. —

Koppers, W. — S.V.D. — Geheimnisse des Dschungels. Eine Forschungsreise zu den Primitivstämmen Zentral-Indiens 1938/39. — 256 S. met 36 Tabelb., 5 Karten und 2 Zeichn. — Verlag Jos. Stöcker, Luzern, 1947.

Koppers, W. — and Jungblut, L. — S. V. D. — The Water-Buffalo and the Zebu in Central India. Observations from the Vieupoint of an Anthropologist. Anthr. 37—40 (1942—1945) 647—666.

Lamoral, Arn. — La Chorale indigène d'Elisabethville et la renaissance de la musique bantoue. B.M. 20 (1946) 230—250.

Laufer, C. — M. S. C. — Religiöse Wahnideen unter Naturvölkern. Einige grundsätzliche Gedanken zu einem aktuellen Missionsproblem. N.Z.M. 3 (1947) 216—221.

Leicht, Hermann — Indianische Kunst und Kultur. Ein Jahrtausend im Reiche der Chimu. — 352 S. in 8° mit 36 Textfig., 116 Tafelbildern und 3 Karten. Zürich, Orell Füssli Verlag, 1944.

Letschert, W. — C. I. C. M. — Bij de Toradja's. — Annalen v. Sparrendaal 43 (1947) 135—143.

Lett Lewis. — Papua. Its people and its promise, past and future. — 108 p. in 8°. — Melbourne, 1944.

Lett Lewis — Savage Tales. — 195 pp. in 16°. — Melbourne, 1946.

Lin Li-Wei. — Aspects fondamentaux de l'esprit chinois. R.M. 1947 I p. 3—15.

Lin-Tsiu-sen. — China und Japan im Spiegel der Geschichte. II Bd. vom Jahre 1070 bis zur Gegenwart. — 384 pp. — Eug. Rentsch-Verlag, Erlenbach Zürich, 1946.

Liou Kia Hway — Du Symbolisme dans l'art chinois. R.M. 1947 I p. 36—44.

Martinez, Man. Guill. — Don Joaquin Garcia Icazbalceta. His Place in Mexican historiography. 127 pp. — The Cath. Univ. of America, Washington, D.C. 1947.

Masson, J. — Jawaharlal Nehru, „premier" Indien. Etud. 252 (1947) 145—172.

Maupoil, Bernard — La Géomancie à l'ancienne Côte des Esclaves. Thèse, Paris, 1943. — XXVII + 690 pp. Avec 8 planches.

Merveille, E. — Art chrétien et art chinois. R.M. 1947 p. 45—55.

Métraux, Alfred — Myths of the Toba and Pilagá Indians of the Gran Chaco — XII + 167 p. in 8°. — Philadelphia, 1946.

Meylemans, M. — O. P. — Kongoleesche Kunst en hare aanpassing aan de Missie. Zaïre (Rev. Congolaise) févr. 1947.

Naerssen, F. H. van — Cultuurcontacten en sociale conflicten in Indonesië. Amsterdam, J. M. Meulenhoff, 1946. — 24 bldz. —

Numazawa, Fr. Küchi — Die Weltanfänge in der japanischen Mythologie. (Intern. Schriftenreihe für soziale und politische Wissenschaften. Ethnologische Reihe, Bd. II). 481 S. — Librairie du Recueil Sirey, Paris. — Verlag Stocker, Luzern, 1946.

Olbrechts, F. — Plastiek, van Kongo met medewerking van Dr. Albert Maesen. Standaard-Boekhandel, Antwerpen, 1946. — 165 blz. en 44 platen.

Overschelde, G. van — W. P. — Bij de Reuzen en Dwergen van Ruanda. — 408 bldz. — J. Lannoo, Tielt, 1947.

Pais, Pêro — História da Etiópia. Reproduçao de códice coevo inédito da Biblioteca Pública de Braga com uma introduçâdo por Elaine Sanceau, nota bio-bibliográfica por Alberto Feio, director da Biblioteca e Arquivo Distrital de Braga, leitura paleográfica de Lopes Teixeira, conservador do Arquivo de Braga. (Biblioteca Histórica, Série Ultramarina, no. 5), Livraria Civilizaçâo, Porto, 1945. Vol. I. pp. XXXVI—291; Vol II pp. 419.

Philipson, J. — Nota sobre a interpretaçâo sociológica de alguns designativos de parentesco: do tupi-guarani. (Faculdade de Filosofia, Ciências e Letras de Universidade de Sâo Paulo), Brasil, 1946. — 35 p. in 8°.

Plattner, F. A. — Jesuiten zur See. Der Weg nach Asien. Ein Beitrag zur Geschichte der Entdeckungen. IV — 367 S. — Zürich, — Atlantis — Verlag, 1946.

Rooy, J. de — C. S. Sp. — Eenige Ziekten en Geneesmethoden bij de Bantu. H. M. 26 (1947) 118—130.

Schaden, Egon — Ensaio etno-sociologico sôbre a Mitologia heróica de algumas tribos Indigenas do Brasil. (Faculdade de Filosofia, Ciências e Letras da Universidade de Sâo Paulo). 1946. 173 pp. in 8°.

Schebesta, Jos — S. V. D. † — Ethnografische Miszellen von einer Dienstreise in der Mission von Alexishafen in Neuguinea. Anthr. 37—40 (1942—1945) 881—886.

Schebesta, P. — S. V. D. — Die Pygmäenfrage. Anthr. 37—40 (1942—1945) 877—879.

Schröder, Dom. — S. V. D. — Das Herbst-Dankoffer der T'ujen im Sining-Gebiet, Nord-West-China. Anthr. 37—40 (1942—1945) 867—873.

Smith Gordon Hedderly. — The Blood Hunters. A Narrative of pioneer missionary work among the savages of Franch Indo-China. 3e ed. Chicago, Ilinois, 1945. — 140 p. in 8° with 24 pl.

Storms, A. — O. S. B. — La philosophie bantoue. B.M. 20 (1946) 165—177.

Tanghe, Mgr. B. — O. F. M. Cap. — Overzicht van de volken en stammen in Ubangi (Belgisch-Kongo). Kongo-Overzee 12—13 (1946—1947) 193—203.

Taillard, F. — Le Nationalisme Marocain. (Recontres, 23), 206 pp. — Editions du Cerf, Paris, 1947.

Tempels, Pl. — O.F.M. — Bantoe-Filosofie (Kongo-Overzee Bibliotheek onder leiding van Prof. Dr. A. Burssens IV). 115 blz. De Sikkel, Lamoriniérestraat 166, Antwerpen, 1946.

Vlekke, B. H. M. — Geschiedenis van den Indischen Archipel van het begin der beschaving tot het doorbreken der nationale revolutie. — 526 bldz. met 13 ill. en 7 k. — J. J. Romen & Zonen, Roermond, 1947.

Wildeman, de — J. Gillet S.J. et le jardin d'essais de Kisantu (1866—1893—1943). Mémoires de l'Institut Royal Colonial Belge, section des sciences naturelles et medicales. t. XV fasc. 3). 120 pp. — Bruxelles, G. van Campenhout, 1946.

Wilhelm, Helmut. — A thìrd Lîst of recent Sinological Publications in China. M.S. 11 (1946) 151—189.

Willems, Emilio. — A Aculturaçâo dos Alemâes no Brasil. — 609 p. in 16°. — Sâo Paulo (Brasil), Companhia Editora Nacional, 1946.

B. GODSDIENSTWETENSCHAP

Abd-el-Jalil, Jean-M. — O. F. M. — Quelques aspects de la piété musulmane. Lumen Vitae 2 (1947) 205—220.

Bernard, H. — S. J. — Sagesse chinoise et philosophie chrétienne. Essai sur leurs relations historiques. Recherches de science religieuse 33 (1946) 44—55.

Bittremieux, L. — De „Goden" van Kakongo en Negoyo. — Kongo-Overzee 12—13 (1946—1947) 1—10.

Carrougcs, M. — L'hindouisme en France. R.M. 1947 III p. 78—89.

Delaere, J. — S. J. — Nzambi—Maweze. Quelques notes sur la croyance des Bapende en l'Etre suprême. Anthr. 37—40 (1942—1945) 620—628.

Eranos Jahrbuch 1946. — Brd. XIV. Geist und Natur. 572 S. — Rhein-Verlag, Zürich, 1947.

Fallon, P. — S. J. — Vue d'ensemble sur la spiritualité hindove. R.M. 1947 III p. 23—41.

Gardet, L. — Rencontre de la théologie musulmane et de la pensée patristique. Rev. Thom. 47 (1947) 45—112.

— Un exposé de théologie musulmane. Rev. Thom. 46 (1946) 188—193.

Haïdar Bammate (Georges Rivoire). — Visages de l'Islam. 587 pp. — Librairie Payot, Lausanne, 1946.

Henninger, Jos. — S. V. D. — Spuren christlicher Glaubenswahrheiten im Koran. N.Z.M. 3 (1947) 128—140; 290—301.

Das Opfer in den altsüdarabischen Hochkulturen. Anthr. 37—40 (1942—1945) 779—810.

Houben, J. — S. J. — Vernieuwing in de Islam. I.M. 30 (1947) 11—14.

Johanns, P. — S. J. — La philosophie religieuse du Vedanta. Nouv. Rev. Théol. 69. (1947). 665—688.

La divinisation dans le Vedanta. R.M. 1947 III p. 67—77.

Lopatin, A. Ivan — Social Life and Religion of the Indians in Kitimat, British Columbia. 107 p. in 8°. With 10 pl. — Los Angeles, 1945.

Mandonca, A. de. — S. J. — Interprétation moniste du symbolisme religieuse de l'Inde. R.M. 1947 III p. 42—51.

Masson-Oursel, P. — Ascése et mystique Indiennes. R.M. 1947 III p. 3—4.

Moreno, Martino M. — Mistica muselmana e mistica indiana. Annali Lateranensi 10 (1946) 103—212.

Ohm, Thomas — O. S. B. — Die Anpassung an die Art und das Brauchtum der nichtchristen in der Gebetsmystik N.Z.M. 3 (1947) 241—253.

Paul, R. P. — O.F.M. Cap. — L'Enigme religieuse des Indes. Ed revue, augmentée et mise au point par le R.P. Jean de Dieu. — 239 pp. Paris, Mercure de France, 1946.

Rygaloff, A. — Confucius, 125 pp. — Paris, Presses Universitaires de France, 1946.

Taymans d'Eypernon, Fr. — S.J. — Les paradoxes du Buddhisme. 312 pp. — L'Edition Universelle, Bruxelles, 1947.

Vannicelli, L. — O.F.M. — La Religione dei Lolo. Contributo allo studio etnologico delle religioni dell' estremo Oriente (Publicazioni dell' Università Cattolica del S. Cuore, Nuova Serie, Vol. 2) VI + 263 pp. in 8°. — Milano, Società Editrice „Vita e Pensiero", 1944.

Vroklage, B. — S. V. D. — Het Bovennatuurlijke in de primitieve religie. H.M. 26 (1947) 23—30. — Beeld en symbool in de primitieve mentaliteit. H.M. 26 (1947) 97—118.

Walgrave, J. H. — O. P. — Idieeën-kroniek — Bantoe-Filosofie. Kultuurleven 14 (1947) 284—293.

Zwemer, Sam. — Heirs of the Prophets. An Account of the clergy and priests of Islam, the personnel of the Mosque and „Holy Men". 137 pp. Moody Press, 153 Institute Place, Chicago 10, Illinois, U.A.

Zwemer, Sam. — A factual survey of the Moslem World, with maps and statistical tables. 32 pp. — New-York, Loiseaux Brothers, 1946.

C. TAALWETENSCHAP

Allegra, G. — O.F.M. — La version chinoise de la Sainte Bible. N.Z.M. 3 (1947) 286—289.

Aufinger, Albert. — S.V.D. — Die Geheimsprachen auf den kleinen Inseln bei Madang in Neuguinea. Anthr. 37—40 (1942—1945) 627—646.

Bacot, Jacques — Grammaire du tibétain littéraire. Paris, Librairie d'Amérique et d'Oriënt, Adrien-Maisonneuve, 1946. — 86 p. 8°.

Bakker, J. — S.J. — Maleis als Indonesische eenheidstaal. I.M. 30 (1947) 57—64.

Bleichsteiner, R. — und Heissig, W. — Wörterbuch der heutigen Mongolischen Sprache, mit kurzem Abrisz der Grammatik und ausgewählten Sprachproben, zusammengestellt unter Mitwirkung von W. A. Unkrig. Wien-Peking, Siebenberg-Verlag, 1941. — 136 S. in 8°.

Boven H. van — C.I.C.M. — Histoire de la littérature chinoise moderne. Scheut Editions, Peiping, 1946. — 187 pp.

Burger, A. — S. V. D. — Voorloopige Manggaraise spraakkunst. Bijdragen tot de taal-, land- en volkenkunde van Nederlandsch-Indië. 103 (1946) 15—266.

Clercq, Mgr. A. de — en Burssens, A. — Langage Luba. Kongo-Overzee 12—13 (1946—1947) 204—215.

Faublée, J. — Introduction au Malgache. (coll. Les langues de l'Orient, série Manuels). — 148 pp. — Paris, G. P. Maisonneuve, 1946.

Filliozat, J. — Le Sanskrit analogue du latin dans l'Inde ancienne et actuelle. R.M. 1947 III p. 59—66.

Fuchs, Walter — Analecta zur Mongolischen Uebersetzungsliteratur der Yuanzeit. M.S. 11 (1946) 33—64.

Gabain, A. von — Oezbekische Grammatik, mit Bibliographie, Lesestücken und Wörterverzeichnis. Mit einer Karte von Turkestan mit Ortsnamen in özbekischer Form. — Verlag Otto Harrassowitz, Leipzig und Wien, 1945. — XVI + 278 S. in 8°.

Giet, Fr. — S. V. D. — Phonetics of North-China Dialects. A Study of their diffusion. M.S. 11 (1946) 233—267.

Grootaers, W. A. — C. I.C. M. — Différences phonétiques dans les dialectes chinois. Un exemple d'évolution linguistique locale dans les parlers de Tat'ong (Chansi-Nord). M.S. 11 (1946) 207—231.

Hecken, J. van — C. I. C. M. — La Littérature mongole chrétienne. N.Z.M. 3 (1947) 118—127.

— Les Missionnaires de Scheut et l'étude du mongol. N.Z.M. 3 (1947) 193—203.

Kasprus, Aloys — S. V. D. — The Languages of the Mugil District, N.E.—New Guinea. Anthr. 37—40 (1942—1945) 711—778.

Kluge, Th. — Die Zahlenbegriffe der Sprachen Central- und Südostasiens, Indonesiens, Micronesiens, Melanesiens und Polynesiens. Mit Nachträgen zu den Bd. II—IV. Ein fünfter Beitrag zur Geistesgeschichte des Menschen nebst einer prinzipiellen Untersuchung über die Tonsprachen. VIII + 300 S. in 4°. Mit 16 Karten. Berlin, 1941.

Leva, P. — C. I. C. M. — Ouvrez les oreilles. C.C.S. 161 (1943) 659—666.

Meeussen, A. — Hoe een inlandse taal te beschrijven? Kongo-Overzee 12—13 (1946—1947) 216—220.

Mittler, Th. — S. V. D. — De Presbyteris Societatis Verbi Divini lingua Sinica initiandis. C.C.S. 17 (1944) 129—146.

Mullie, Jos. — Korte Chinese Spraakkunst van de gesproken taal (Noord-Pekinees dialect). — 273 bldz. — Spectrum, Utrecht, 1947.

Nils Holmer N. — Critical and comparative Grammar of the Cuna Language. (Etnologiska Studier 14), Göteborg, 1947. — 219 pp. in 8°.

Sacleux, Ch. — C.S.Sp. — Dictionnaire Swahili-Français, 2 vol. 1112 p. in 8° (Travaux et Mémoires de l'Institut d'Ethnologie de l'Université de Paris, 36—37) Paris, 1939—1941.

Saldanha, Mar. — Doutrina Christâ em lingua Concani por Thomas Estêvâo S.J., impressa em Rachol (Goa) em 1622. — Seg. edic., facsimilada com Introd., notas e glossario. 267 pp. — Agencia Geral das Colonias, Lisboa, 1945.

Sanidh Rangsit, Prinz von Siam. — Beitrag zur Kenntnis der Lawasprachen von Nord-Siam. Anthr. 37—40 (1942—1945) 689—710.

Schijns, Jos. — C.I.C.M. — Romans à lire et romans a proscrire. Scheut Editions, Peiping, 1948. — 297 pp.

Schmidt, W. — S. V. D. — Die Sprachen der Pygmäen. Anthr. 37—40 (1942—1945) 902—903.

Tempels, Pl. — O. F. M. — De studie der Bantoe-talen in het licht der Banto-filosofie. Kongo-Overzee 12—13 (1946—1947) 225—233.

Wils, J. — De Indonesische talen. H.M. 26 (1947) 145—160.

VI

PROTESTANTSE ZENDINGSWETENSCHAP

Amiet, A. — Le Syncrétisme, danger pour la mission. Rev. Missionnaire (Lausanne), 1946, p. 153—162.

A Survey of the Year 1946. I.R.M. 36 (1947) 1—73.

Boetzelaer van Asperen en Dubbeldam, Dr. C. W. Th. Baron van — De Protestantsche Kerk in Nederlandsch-Indië. Haar ontwikkeling van 1620—1639. — XXXII en 488 bldz. gr. 8°. — Martinus Nijhoff, uitgever, 's Gravenhage, 1947.

Boissevain, H. — De Zending in Oost en West. Verleden en Heden. Dl. II 1946, 8°, 384 blz. — Zendings-Studieraad, Utrechtscheweg 119, Zeist. fl. 5.10; geb. fl. 5.90.

Drake, F. S. — East and West in Christian Universitaties in China. I.R.M. 36 (1947) 338—343.

Ehrenberg, H. — After the Totalitarian World Revolution. Some Throughts on Church and State in the World Church after the War. I.R.M. 36 (1947) 81—87.

Enklaar, I. H. — De scheiding der Sacramenten op het zendingsveld. — 172 bldz. — Drukkerij Holland N.V., Amsterdam, 1947.

Hall Glover, R. — The Bible Basis of Missions, 208 pp. Los Angeles, Bible Houses 1946.

Hoekendijk, J. C. — Zending in Indonesië. Verslag en rapporten van de zendingsconferentie te Batavia, Aug. 1946. Ingeleid en van aantekeningen voorzien door — 's Gravenhage, Boekencentrum, 1947. — 137 bldz.

Hof, J. P. C. van 't — Het Zendingsbegrip van Karl Barth. 135 bldz. Zeist, Zendingsstudieraad, 1946.

Hogg, A. G. — The Christian Message: being the Duff Missionary Lectures for nineteen-forty-five on the Challenge of the Gospel in India. 104 pp. — London, S.C.M., 1947.

Korff, F. W. A. — Het christelijk geloof en de niet-christelijke godsdiensten. 149 bldz. Uitg. Mij. Holland, Amsterdam, 1946.

Kunst, J. — De inheemse muziek en de zending. 48 bldz. — H. J. Paris, Amsterdam, 1947.

Liechtenhan, R. — Die urchristliche Mission. Voraussetzungen, Motive und Methoden. 98 S. — Zwingli-Verlag, Zürich, 1946.

Morgan, E. R. — The Mission of the Church. 235 pp. — London, Geoffrey Bles, 1947.

Nortier, C. — Een Indonesische Kerk in opbouw. — 19 bldz. — Lichtstralen op den akker der wereld. 47 (1942—1946) no. 4. Hoenderloo.

Peers, E. Allison. — Fool of Love: The Life of Ramon Lull. London, S.C.M., 1946.

Roback, A. — The Albert Schweitzer Jubilee Book, 508 pp. Cambridge, 1946.

Schlyter, H. — Karl Gützlaff als Missionar in China. 318 S. — C. Gleerup, Lund & E. Munksgaard, Copenhagen, 1946.

Nijmegen. ALPH. MULDERS.

BOEKBESPREKING.

Dr. C. A. O. van Nieuwenhuyze. *Šamsu 'l Dîn van Pasai. Bijdrage tot de kennis der Sumatraansche Mystiek.* Mededelingen der Afdeling Volkenkunde van het Indische Instituut. Extra Serie no. 8 Leiden, E. Brill, 1945. VIII, 418 bldz.

Een nieuw kostbaar werk heeft zich komen voegen naast dat van voorgangers als: Rinkes, Schrieke, Kraemer, Zoetmulder, Doorenbos. Het is een werk dat rechten van gelijkberechtiging mag opeisen naast al die voorgangers, dat hun traditie voortzet, zich hun wijze lessen ten nutte maakt en inderdaad een nieuwe kostbare aanwinst mag heten op het gebied der godsdiensthistorie, der cultuurgeschiedenis van de Indonesische volkeren en tevens een groote bijdrage is tot begrip van de Islam-mystiek en haar invloed op alsmede haar beinvloeding door voor de Islam nieuw verworven gebieden.

Het boek behandelt, evenals Rinkes' en Doorenbos' werk deden, de bloeitijd der mystiek op Sumatra in de 17e eeuw rondom de persoon van Samsu 'l Dîn, tijdgenoot van Hamza welke laatste het voorwerp vormde van Doorenbos' studie. We zeggen rondom Samsu 'l Dîn en we doen dit met een speciale reden. Want wel wordt het handschriften-materiaal, dat in dit werk gebruikt en uitgediept wordt, min of meer aan Samsu 'l Dîn toegeschreven, maar zoals de schrijver in de „Historische inleiding" duidelijk maakt, biedt dat materiaal nog te weinig historische houvast en beschikken wij tot nu toe over te weinig gegevens, dan dat wij tot zekerheid

kunnen komen aangaande de persoon waaromheen deze mystieke gegevens gegroepeerd staan. We hopen dan ook, dat de ,,Historische Inleiding'' niemand moge afschrikken of te zeer het idee moge wekken dat de persoon van Samsu 'l Dîn zelf een te gezochte werkbasis is om bepaalde mystieke werken en de mystieke levensleer van dien tijd de hun verdiende bekendheid te geven. Het sterk hypothetische karakter, dat het geheel van dit werk door de ,,Historische inleiding'' kan krijgen, zal blijken in het geheel niets af te doen aan de waardevolle gegevens, die in de verdere hoofdstukken zullen worden opgediept en die inderdaad niets minder waardevol zouden zijn ook al zou de persoonlijkheid van Samsu 'l Dîn als de auteur der geschriften komen te vervallen.

Al behandelt dit werk hetzelfde onderwerp als Rinkes, Schrieke en Doorenbos nl. de Sumatraansche Mystiek, tot wat een veel dieper doordringen in de wezenlijke kennis van die mystiek is de schrijver hier in staat geweest, ook dank zij de voortgang die menschen als Kraemer reeds konden maken en dank zij de methode die Zoetmulder kon aangeven wat betreft de Soeloeklitteratuur van Java. Er is al geen moeilijker arbeid mogelijk dan het doorzien van mystieke strevingen en mystieke geschriften zeker als die afkomstig zijn van een geheel ander volk en een heel andere godsdienstige kleur. Daarvoor is allereerst absoluut noodzakelijk een duidelijk en vaststaand inzicht in psychologie en geesteswetenschap waarin de schrijver zelf leeft. Wij meenen, dat dit in schrijvers eigen verklarende hoofdstukken logischer had kunnen zijn doorgevoerd. Hier en daar immers dreigt de psychologische terminologie van den schrijver gevaar te loopen door te weinig afbakening van begrippen de toch al soms zoo confuse ideeënwereld van de monistische en pantheistische mystiek, die hij behandelen moet, tot een gevaarlijke indeterminatie te voeren. Laten we dit met een enkel voorbeeld verduidelijken. Op bldz. 31 zegt schrijver : ,,Ook Samsu 'l Dîn weet van persoonlijk ervaring, doch zij is van anderen aard, zij blijft op het niveau van het bevrijdende mystieke weten, in de serene sfeer waar alleen het denken heerscht''. Wat is hier schrijvers meening over kennis, over weten, over mystieke ervaring ? Op pag. 35 constateert schrijver het gebrek aan distinctie wat de ,,kennis'' betreft bij Samsu 'l Dîn en stelt hij voor de ma'rifa ,,gnosis'' te noemen.

Hij voelt de moeilijkheid, die ontstaan kan door het gebrek aan praecisie bij Samsu 'l Dîn en is bang, dat ,,dit alles zal vastlopen op het punt waar mystiek grenst aan filosofie'' (p. 35). De verdere verklaringen over kennis en kenner op bldz. 35 en 36 worden helder en duidelijk, maar wettigen daarom des te minder het onbepaalde der woorden op bladz. 31, zeer zeker in een werk over mystiek waarin juist de kenleer uiterste praecisie eischt. Niet altijd verhelderend ook werken de tallooze referenties naar Islam-auteurs, zoals op pag. 41 en elders waar het aangehaalde woord of de gerefereerde zin niet wezenlijk noodzakelijk is en dikwijls de rustige bewijstrant verwart en onnodig verbreekt.

We kunnen tenslotte niet anders doen dan onze teleurstelling uitspreken, dat dit uitstekende werk, waarschijnlijk door papiernood, zonder volledige registers moest verschijnen.

Maastricht. J. HOUBEN, S.J. B.A.

H. Geurtjens, M.S.C., *Oost is Oost en West is West*. Het Spectrum, Utrecht. 1946. — 254 bldz.

Pater Geurtjens, eens de onvermoeide missionaris in Indië, thans op zijn ouden dag, waarop hij zou mogen rusten, de onvermoeibare propagandist voor de missie en een zeer vruchtbaar schrijver tevens, heeft ons met een mooi boek verrijkt. Het bekende gezegde van de Engelsman Kipling suggereert wel een onoverbrugbare klove tusschen Oost en West, maar noch hij, noch Geurtjens bedoelen dit in dezen exclusieven zin. Geurtjens wil attent maken op de grote tegenstelling tusschen Europeaan en Oosterling of beter misschien tusschen Westerling en primitief. Deze tegenstelling loopt door heel het boek heen en belicht vaak op frappante wijze de primitieve mentaliteit. Zulke opmerkingen kan alleen maar iemand maken, die vele jaren in nauw contact met primitieven heeft verkeerd, ze door en door kent en de gave bezit deze gegevens juist op te merken en zuiver weer te geven. Vooral het hoofdstuk over het familieleven en de beschrijving van de huwelijkssluiting is voortreffelijk. Raak zijn ook zijn opmerkingen over schaamte, zedelijkheid en zedigheid, vooral, waar hij zich tegen de onderzoeker Witz keert. Men krijgt onmiddellijk de overtuiging: Geurtjens heeft zijn menschen door en treft het juiste. –

Mag ik mij ook een paar opmerkingen veroorloven ? Geurtjens strijdt een paar keer tegen de ethnologen, echter zeer oude uit de vorige eeuw! De moderne denken veelal anders daarover. Jammer is het, dat Geurtjens nog vasthoudt aan de oude en verlaten theorie van Tylor over de albezieldheid. Iedere steen, plas of aardknobbel is toch niet bezield! De Marindineezen zijn ongetwijfeld primitief, maar Geurtjens vergist zich als hij meent, dat er geen primitiever stammen bestaan. De pygmaeen bezitten nog minder stoffelijke cultuur-goederen. Zij leven nog in het alithicum, een periode die aan het steentijdperk voorafgaat.

Deze paar opmerkingen mogen echter de voortreffelijkheid van dit boek niet wegnemen. Wie een vertrekkend missionaris een waardevol geschenk wil meegeven, hij geve dit boek !

B. VROKLAGE.

L. Jungblut S. V. D. *"Wonderen" onder Palmen*. Soverdipers, Steyl-Tegelen. 191 bldz. — z. j.

Dit boek is geschreven voor de jeugd, die de lagere school reeds achter zich heeft, maar terecht schrijft de auteur: ,,Ik maak me echter sterk, dat het ook nog in de kring van volwassenen belangstelling zal kunnen wekken." Het geeft in luchtige, vaak speelse taal een levendige beschrijving van het vele exotische, dat Indië biedt en de groote tegenstellingen, die men in dit uitgestrekte schiereiland kan aantreffen: Indiërs die leven in weelde en in het steentijdperk, in paleizen en plaggenhutten; het is in Indië zeer koud en elders tropisch heet. Men spreekt er meer dan 200 talen en vereert er meer dan driehonderd millioen goden ! Voortreffelijk beschrijft de auteur de ,,vreemde" dieren in dit boek en we worden werkelijk in een ,,vreemde" wereld binnengevoerd, als hij het over de fakiers heeft. Wie een gezond boek, dat de fantasie prikkelt en tevens leerzaam is, aan een jongen wenscht te geven, kan hier uitstekend zijn keuze doen.

B. VROKLAGE

INHOUDSOPGAVE

VAN DEN ZES EN TWINTIGSTEN JAARGANG

ARTIKELEN.

KLEINERE BIJDRAGEN.

DOCUMENTEN.

MISSIEBIBLIOGRAPHIE.

MISCELLANEA.

Imprimatur: J. C. VAN OVERBEEK,
Libr. cens. ad hoc.
St. Michielsgestel, 22 November 1947.

PHILOSOPHEREN MET DE BALOEBA'S

Wanneer een oud-missionaris van Afrika of van Oceanië een boek op zijn studeertafel vindt, dat den titel draagt ,,Bantu-Filosofie", dan zie ik hem zijn wenkbrauwen verwonderd optrekken, en ik hoor hem zich afvragen: ,,wat voor geheime wetenschappen mag die Pater Tempels daar in de binnenlanden van den Congo wel ontdekt hebben?"

En inderdaad, de titel zelf al van deze publicatie, de vierde in de ,,Kongo-Overzee-Bibliotheek" [1]), plaatst ons onmiddellijk voor tal van vragen, waarvan de voornaamste wel deze is: hebben de Baloeba's, waaronder Pater Tempels gewerkt heeft, hebben de Congo-negers, hebben de z.g. primitieve volkeren in het algemeen, wel een philosophie? Is de philosophie in den eigenlijken zin niet een verworvenheid die van de Grieken op de Antieke, Middeleeuwse en Moderne Westerse wereld is overgegaan, en die buiten het Westen hoogstens nog maar bij Chinezen en Indiërs gevonden wordt?

En de oud-missionaris, uit eigen ervaring sprekende, zal ons zeggen: langdurig en vertrouwelijk heb ik omgegaan met de Bantoe's, of met andere ,,primitieve" stammen, en ik moet bekennen, nooit heb ik bij iemand van hen een denkwijze aangetroffen, die het plan van het abstracte wijsgerige denken in den geest van Plato of Aristoteles, van Thomas of Kant, ook maar van verre zou benaderen. Hun denken beweegt zich steeds op het plan der onmiddellijke practijk en van het levensnut, het gaat hun om bezit van goederen en vrouwen, om gezondheid en welvaart, om macht en eer — en als zij al zedelijke en religieuze begrippen hebben, dan zijn het de simpele, ongezuiverde, uit traditie aanvaarde begrippen van den ,,man van de straat", niet de critisch-verantwoorde en systematisch-doordachte begrippen van wat wij de philosophen noemen.

Men zou op het eerste gezicht menen dat de missionaris gelijk heeft. En niettemin noodzaakt het boek van Pater Placied Tempels — die toch ook dertien jaren als missionaris in Belgisch Congo doorbracht — ons, het probleem opnieuw te stellen. Misschien zullen wij na kennismaking met zijn bevindingen ons vooroordeel tegen de neger-wijsheid en zelfs de op ervaring stoelende mening

---

[1]) B a n t o e-F i l o s o f i e, door *P. Placied Tempels, O.F.M.* (Kongo-Overzee-Bibliotheek, onder leiding van Prof. Dr. A. Burssens, Universiteit te Gent, IV) Antwerpen, De Sikkel, Lamorinièrestr. 116, 1946. 118 blz. 65 fr.

van den doorsnee-missionaris moeten herzien of althans nuanceren.

Luisteren wij dan naar den schrijver, als hij in het eerste hoofdstuk een antwoord tracht te geven op de vraag: *kunnen wij wel op zoek gaan naar een Bantoe-philosophie* ?

Hij gaat uit van het feit, dat noch de overbeschaafde Europeaan noch de geëvolueerde neger de overgeleverde levenshouding heel en al vaarwel kan zeggen. Het lukt hun niet, in lijden en doodsgevaar keren zij uit hun scepticisme of agnosticisme terug naar eeuwenoude wijsheid, die een oplossing geeft van het vraagstuk van ondergang of voortbestaan.

Zulke wijsheid, die hardnekkig eeuwenlang standhoudt en hele volken en culturen omvat, of het nu de christelijke of de „magische" levenshouding mag zijn, heeft slechts vastheid en onveranderlijkheid, omdat achter haar schuil gaat een wijsgerig stelsel, een vast en logisch samenhangend geheel van verstandelijke begrippen, een philosophie van het heelal en van den mens, van leven en dood, ontstaan en vergaan.

Dit geldt niet alleen van de Westerse traditionele opvattingen, het geldt ook van de houding der primitieven: ook bij hen steunt leven op denken. Zelfs op het gebied van den godsdienst neemt de tegenwoordige wetenschap veel gemakkelijker aan, dat de verschillende religieuze levenshoudingen een intellectueel moment insluiten, en dat misschien zelfs de historisch oudste religies het meest „logisch" zijn.

Pater Tempels meent dan, dat er inderdaad zoiets bestaat als een Bantoe-ontologie, al geeft hij toe dat geen enkele zwarte daar een geordende uiteenzetting van zou kunnen geven. Zij is de achtergrond, zij doordesemt en doordringt heel hun mentaliteit. De zwarten zijn nog wel wat anders dan „kinderen met een phantastische verbeelding", ze zijn volwassen mensen evengoed als wij, die op hun wijze „redelijk" te werk gaan.

Volgens den schrijver zijn de verklaringen, die achtereenvolgens gegeven werden van manisme, animisme, mythologie der hemellichamen, totemisme en magisme, meestal te veel aan den uiterlijken kant der gebruiken blijven hangen, ze zijn niet ver genoeg doorgestoten. De verschijnselen werden niet systematisch genoeg vanuit een primitief standpunt gedefiniëerd. Feitelijk steunen — althans bij de Bantoe — al deze verschillende dingen op *eenzelfde grondbegrip der natuur*, op een opvatting over den innerlijken aard der wezens. En, zo vraagt hij zich af, wat is dit anders dan een eigen ontologie?

Hij stelt zich dan tot taak, om, alle beoordeling vooreerst ter zijde latende, de intellectuele voorstelling op te sporen, die de onderscheidene practijken, zoals manisme, animisme, fetisjisme, die bij de Bantoe naast het primitieve Godsgeloof voorkomen, tot een innerlijke eenheid verbindt. Ze hebben geen zes of zeven verschillende levensopvattingen, maar een enkele. „Ethnologie zonder philosophie is louter folklore" (blz. 14).

De *methode*, die hij in zijn verdere uiteenzettingen volgt, is niet de weg die hij persoonlijk gegaan is. Dit was een lange weg van tasten en zoeken, van aanvaarden en verwerpen. „Het schijnt me nutteloos, den lezer ook langs dien langen weg te willen opleiden" (blz. 18). Bovendien heeft hij ondervonden, dat het tot remmende discussies voert, als men begint met gepaalde gebruiken, woorden, instellingen: deze hebben alle hun *locale* kleur, en zo raakt men aan het vitten over bijkomstigheden.

Daarom vindt hij het raadzamer, éérst de volledige „hypothese" te geven, en pas daarna voorbeelden, spreekwijzen, praktijken waarin ze toepassing vindt. Als deze toepassing een voldoenden verstandelijken uitleg van de feiten blijkt te geven, zal ze een bewijs zijn van de waarschijnlijkheid (of zelfs van de juistheid, voegt hij er bij) van de hypothese.

Wij voor ons vinden het beslist jammer, dat de schrijver ons niet de „via inventionis", maar de „via judicii" voorhoudt. En wij zouden menen, dat juist het geleidelijke, door de zich in een bepaalde richting opeenhopende feiten gedwongen, uitsluiten van andere opvattingen, de thesis van den schrijver voor ons, niet oordeelkundigen, aannemelijker zou hebben gemaakt. Wij willen altijd nog graag geleidelijk inzicht krijgen, en een overtuiging in onszelf zien groeien.

Nu zullen wij echter het synthetisch exposé van den schrijver hebben te volgen, zonder dat het ons voorlopig mogelijk zal zijn, met hem in te stemmen of hem af te wijzen.

Hij bespreekt achtereenvolgens de wezensleer, kennisleer, zielkunde en zedenleer der Bantoe.

Ontologie.

De kern van heel het werk kan aldus worden uitgedrukt: de centrale categorie van het Bantoe-denken is die van *sterkte*, van *levenskracht*.

Ieder wezen van het heelal heeft zijn eigen bepaalde levenskracht menselijke, dierlijke, vegetatieve of stoffelijke. God is de Mukomo, de grote kracht bij uitstek.

Ja zelfs, voor den Bantoe is het *wezen* van alles : kracht te zijn. Pater Tempels ziet hier de radicale tegenstelling tussen de Westers-christelijke metaphysica, die het wezen bepaalt als : ,,dat wat is", en de kracht ziet als een bijkomstigheid, een accident — en die dus statisch kan genoemd worden — en de philosophie der Bantoe, die dynamisch is : ,,het wezen *is* kracht", en is wezen inzoverre het kracht is.

Wel houden zij er geen éne wereldomvattende kracht op na in monistischen zin, zij erkennen een veelheid van op zichzelf zijnde eenheden of individuen, maar ieder van hen staat hun voor ogen als een gespecifiëerde kracht.

De zichtbare wezens bestaan uit iets, dat men met de zintuigen kan waarnemen (de uiterlijke verschijning, zouden wij zeggen), en het ,,ding-zelf", de kracht. In beeldspraak uitgedrukt : ,,In ieder wezen zit nog een wezen" (blz. 27).

In den mens onderscheiden ze b.v. zijn lichaam, zijn schaduw en zijn adem, en daarnaast zijn onzichtbare kern, ,,de mens-zelf", die een *muntu* is, zoveel als een persoon, een met rede en verstand begaafde levenskracht. Daartegenover staan dan de *bintu*, niet eigenlijk de zaken in hun uiterlijke verschijning, maar : de niet-redelijke of niet-levende krachten.

Terwijl naar onze opvatting de menselijke natuur onveranderd blijft wanneer de mens groeit en zich ontwikkelt in kennen en willen, is volgens de Bantoe het wezen zelf, de natuur zelf,versterkt en vermeerderd. Evenzo kan het wezen zelf verzwakken en verminderen. ,,L'existence," aldus E. Possoz in zijn Eléments de droit coutumier nègre, ,,est pour le nègre chose d'intensité variable".

Dit bestaan komt van God. Niemand anders kan het weer vernietigen. Een andere kracht kan echter wel een kracht verzwakken, ja stil leggen en onbekwaam tot werken maken. Eveneens kan een kracht op een andere versterkend inwerken.

Het meest opmerkenswaardige hierbij is, dat volgens de Bantoe niet alleen God en schepsel, maar *ook de schepselen onderling, in voortdurende wezensverhouding tot elkander staan.* Anders — meent Pater Tempels — dan in onze opvatting, waar het kind b.v. geen blijvende verhouding van afhankelijkheid heeft ten opzichte van zijn ouders.

Er is een voortdurende invloed van oorzakelijkheid van wezen op wezen, invloed die noch mechanisch noch chemisch noch psychisch is.

Deze wezensinvloed heeft men „magie" genoemd. Maar volgens de primitieven zijn dit geen bovennatuurlijke, niet nader te bepalen krachten; het is de natuurlijke orde zelf, daar „in dit krachtenheelal niets beweegt zonder dat heel de rest beroerd wordt of kan worden. De krachtenwereld is als een spinneweb, waarvan men geen enkel draadje kan doen trillen, zonder dat heel het weefsel meetrilt" (blz. 32).

De krachten nu zijn gerangschikt volgens levensrang, en deze wordt vooral bepaald door eerstgeborenheid. Onder God komen de stamouders van de verschillende klans, die op heel het nageslacht voortdurend versterkend inwerken. Zij mogen niet als gewone afgestorvenen worden beschouwd.

De levende eerstgeborene staat tussen de voorvaderen en het nageslacht. Hij is de levensversterker van zijn volk, en meteen van al de lagere organische krachten die op zijn grond ten dienste van zijn volk bestaan, leven, groeien. De echte chef heeft dus iets van God zelf: hij is vader, meester, koning, levensbron.

Binnen de drie krachtenklassen van dieren, planten, mineralen is er eveneens een rangschikking volgens levenskracht. En zo kan er analogie zijn tussen een bepaalde klan en een bepaalde diersoort, omdat elk in zijn wezensklasse op een gelijken trap van sterkte bestaat. Deze overeenkomst zou, volgens Pater Tempels, de grond zijn van het taboe-verschijnsel en van het totemisme.

De afgestorvenen leven in een verminderden levenstoestand. Evenwel, de eerstgeborenen behouden hun „bevaderende" kracht — en de doden in het algemeen hebben een diepere kennis verworven van de levenskrachten. Dit hebben zij slechts tot versterking van den mens hier op aarde. Daarom zoeken de doden betrekking met de levenden, en bestendiging *hier* van hun levensinvloed.

Kennisleer.

God weet, Vidye uyukile. Maar ook de mens is kracht tot weten. Allereerst de stamouders, dan de eerstgeborenen. „Wij jongeren", zeggen de zwarten, „weten het niet; zij die het weten, zijn de ouderen".

De algemene levenswijsheid, thans bij de Bantoe vrij algemeen

aanvaard, de krachtenphilosophie, steunt allereerst op de uiterlijke evidentie van het gezag en de traditie van de voorouders, die van God afstammend door deze wijsheid de Bantoe-gemeenschap voor ondergang hebben behoed. Toch ook enigszins op de innerlijke evidentie van haar bruikbaarheid in den strijd om het bestaan, strijd waarbij sommige natuurkrachten bestreden en andere benut kunnen worden.

Aangezien er echter op het gebied van de particuliere kennis der concrete wezens nog zeer veel onwetendheid en veel meningsverschil mogelijk blijft, verschillen de practische toepassingen van de algemene Bantoe-wijsheid op de toevallige levensomstandigheden zeer veel van streek tot streek.

Bij sommige wezens kan de innerlijke kracht zich concentreren in een bepaald deel van het uiterlijke, en door dit „levenscentrum" (blz. 45) kan de levenskracht gekend zijn. De krokodil heeft zijn dodende kracht in het oog, de leeuw in zijn slagtand. Wie zich de kracht van zo'n lager wezen wil toeeigenen, zal zich zulk een kijimba aanschaffen. In den levensstrijd tussen jager en wild en ook bij de visvangst gaat het juist om het zich eigen maken van wildverdelgende kracht.

Pater Tempels noemt enkele principes, die niet als werkende oorzaken in de „magie" of het gebruik der natuurkrachten mogen worden opgevat, wel echter als ken-beginselen: het bestaan van bepaalde natuurkrachten kan men afleiden uit de gelijkheid, uit het toebehoren (of het contact), uit woord en gebaar van den mens.

Om echte meer bepaaldelijk te weten, welke speciale invloed aangewezen is tot versterking van bepaalde individuen, moet men zich wenden tot de waarzeggers. Hun kennis is wel buitengewone, geen bovennatuurlijke kennis. Ze kan door initiatie, die niet op te vatten is als rechtstreekse mededeling van kracht en wijsheiddoor den manga-man zelf, maar als een beinvloeding door een afgestorven voorvader of een geest, op den leerling overgaan.

Men stelt het wel eens zo voor, dat de zwarte soms kritisch, soms magisch denkt. Ten onrechte. Hij wendt zijn technische vakkennis magisch aan, en denkt bij zijn werk steeds aan de levenskrachten. De philosophie doordringt àl zijn kennis. Vanuit zijn standpunt bekeken is zijn opvatting echter even verantwoord en redelijk als de onze.

Psychologie.

De Bantoe kent noch onze verdeling van den mens in ziel en lichaam noch onze vermogensleer.

Hij ziet de kern van den mens als „muntu" of als persoon. Deze is de sterkste kracht onder de zichtbare geschapen krachten. Hij lijkt op God, is evenals Hij — hoewel op lager niveau — levende oorzaak.

Elke levensversterking in datgene wat boven of onder den muntu staat, en waarmee hij in innerlijk wezensverband leeft, is een innerlijk groeien van den muntu zelf. En omgekeerd.

Er zijn alzo categorieën van mensen volgens hun innerlijken aard. In de opvatting der zwarten is het onmogelijk, iemand door een uiterlijke aanstelling tot chef te maken. Eerstgeborene en klanvader worden is niet louter „als oudere overblijven", maar door de investituur wordt de chef innerlijk veranderd, hij wordt krachtoverbrengende schakel; daartoe moet hij een opstanding doormaken, daarom krijgt hij ook een nieuwen naam.

De mensen zijn onderling wezenlijk verbonden. De zwarte is nooit een alleenstaande, hij beseft dat hij voortdurend in werkend levensverband staat met andere krachten.

Toch blijft het inwendige van den ander, de levenskracht zelf, voor ons een geheim. Alleen de uiterlijke verschijning: lichaam, schaduw, adem enz., is onmiddellijk gegeven. Slechts weinigen zijn helderziend. Er zijn echter criteria om de innerlijke levenskracht te achterhalen, en wel vooreerst het uiterlijke, dat in sommige delen (oog, woord, gebaar) en op sommige momenten (symbolische handeling, transe, bezetenheid, bezieling) de levenskracht sterk tot uiting brengt.

Daarnaast kan ook de *naam* de eigen individualiteit van het wezen uitdrukken. Want behalve den naam dien men zichzelf geeft en dien men willekeurig kan afleggen, en den nieuwen naam dien men ontvangt bij een bijzondere levensversterking zoals besnijdenis of installatie tot hoofd, kennen de zwarten den „naam van binnen", den wezensnaam. Vraagt men „Gij heet toch Ilunga" ?, dan luidt het antwoord niet: „Ja", maar „Ik hier, ik ben het". Men *is* zijn naam.

De klan is een geheel van gespecifiëerde personen, dus van inwendige namen, waarvan het begin ligt bij de stamvaders. Bij de geboorte zeggen ze: die of die geest of afgestorvene (groot-

vader, tante, moeder) is geboren. Dit betekent geen wedergeboorte in onzen zin, maar terwijl de afgestorvene niet ophoudt als zodanig te bestaan, is hij oorzaak van de individualiteit. De geest of voorvader is niet de bewerker van de conceptie, dat is God. Het kind heeft evenwel reeds vanaf den moederschoot een speciaal innig levensverband met hem. Zijn individualiteit wordt herboren, ze herleeft, door zijn levensinvloed op den nakomeling, welke dezen zijn leven lang bijblijft.

Ethica.

Het waardebewustzijn der Bantoe stamt uit hun levensphilosophie. Hoogste norm is de orde, die van den Schepper komt en geëerbiedigd dient te worden. God is de schenker van het leven ; moreel goed is elke menselijke daad, die de levenskracht en levensgroei van den muntu eerbiedigt, bewaart, versterkt. Het ontologisch goede is daarom ook moreel goed.

Eveneens van het positief menselijk recht is de levende mens norm. Het primitief gewoonterecht (eigendoms-, grond-, erf-, klan-recht enz.) past in het kader der Bantoe-moraal. Moraal en recht steunen op dezelfde beginselen, maken eigenlijk slechts één geheel uit ; ook de sociale orde steunt op de ontologische.

Als de Europeese overheersers een politieke organisatie willen opdringen, die de „ontologische orde" naar de opvattingen der Bantoe krenkt, geeft dat onoverkomelijke moeilijkheden en niet te breken onwil van den kant der inlandse gemeenschap.

Wat betreft de handelingen die de morele orde aantasten, onderscheidt men drie graden van levenverdelgenden invloed.

1. De ergste misdaad is de bewuste en *moedwillige* levensverdelging of toverij. Daarvoor zijn niet steeds tover- of andere uitwendige middelen nodig — de doodwil'ende kracht kan rechtstreeks inwerken.

Vormen van zulken moedwil zijn ook : afgunst, haat, nijd, jaloezie, kwaadspreken ,zelfs onoprecht loven en prijzen.

2. Soms zijn er echter verzachtende omstandigheden : iemand kan zozeer door anderen geplaagd en opgehitst worden, dat zijn goede levenswil omslaat tot verdelgingswil. Men kan zoveel onrecht ondervinden, dat men er toe gebracht wordt, vervloeking uit te spreken. Men zegt van zo iemand : het wordt pikdonker voor zijn ogen, of : de opgehitstheid pakte hem. De gevolgen zijn misschien dezelfde, maar de tovenaar is slecht, den *opgehitste* treft geen schuld,

wanneer hij, kalmer geworden, niet koppig blijft maar zijn voorbijgaanden verdelgingswil herroept.

3. Behalve bewusten slechten invloed kennen de Bantoe ook *onbewusten*. Elk buitengewoon phenomeen, elk abnormaal wezen wordt als een storing van de natuur, als een verderfelijke kracht aangezien. Immers een wezensstoring staat nooit op zichzelf, ze werkt ook als automatisch op haar omgeving in. Daarom worden misvormde dieren of zuigelingen gedood, zieken uit het dorp gedragen enz. Daarom draagt de muntu gelaten de beschuldiging, door zijn handelingen slechten invloed te hebben uitgeoefend, al is hij zich van geen schuld bewust.

In een volgend hoofdstuk behandelt Pater Tempels de vraag, op welke wijzen het vele kwaad, dat er bestaat, *hersteld* kan worden.

De kern van de Bantoe-opvattingen inzake datgene wat wij straf, boete en verdelging noemen, is wel dit : omdat alle onrecht, hoe klein en materieel ook, allereerst beschouwd wordt als een aanslag op het leven zelf, zal het bij het herstel niet de stoffelijke schade zijn, maar de mate van levensverkrachting, die norm is der vergelding.

Eerste bedoeling is niet het : oog om oog, het exact teruggeven van het geroofde, maar herstel aan den *mens*.

Zo alleen kan men het gewoonterecht der klanvolkeren systematiseren. Primitief recht is geen zakenrecht, het is *mensenrecht*.

Na deze uiteenzetting van zijn hypothese komt Pater Tempels tot de *slotsom* : wij moeten onze opvattingen over den primitieven mens herzien. Ook hij heeft wijsheid en verstand.

Wij meenden tegenover de zwarten te staan als het al tegenover het niet. Wij meenden grote kinderen te moeten opvoeden, en dat zou gemakkelijk gaan. Maar wij hebben met volwassen mensen te doen, met zelfbewuste wijzen. Hoe weinig we ook nog in de Bantoe-philosophie zijn doorgedrongen, we vermoeden reeds hoe geweldig de allesdoordringende realiteit van het primitieve denken is.

Maar dit juist geeft hoop. Misschien kunnen we in hun levensopvatting een kern van waarheid ontdekken, waarop we als op rotsgrond kunnen bouwen. Zo zullen we het gevaar vermijden, den mens die reeds in hen bestond te doden.

Beschaving en vooruitgang bestaan immers niet louter in het verbeteren van de stoffelijke levensvoorwaarden (kleding, huisvesting, voeding, hygiëne) en de ontwikkeling van het onderwijs

en de ambachtelijke vaardigheid. Beschaving zit *in* den *mens*, niet in wat *om* en *buiten* hem is. Beschaving is eerst en vooral : ertoe bekwaam zijn, zich een eigen verstandelijke en samenhangende opvatting te vormen van wereld en leven. Geen beschaving zonder levenswijsheid en levensgeestdrift, zonder philosophie en ideaal.

Als onze Europeese beschaving aan de negers van buiten af en in een onverteerbaren vorm wordt opgediend, heeft ze geen vat op hen ; ze verliezen dan alle houvast. We moeten hun philosophie doorgronden, naar de bron ervan terugkeren, of althans naar dat punt, van waar uit de primitieven in hun evolutie begonnen zijn, verkeerde gevolgtrekkingen te maken (blz. 108).

Wat kan in hun philosophie als zulk een *basis* dienen ?

Het verlangen naar levenskracht en levensversterking heeft hen van de eenvoudige onderwerping aan Gods bestuur en het eenvoudige gebruiken van de natuurkrachten op zoek gejaagd naar steeds méér middelen. Het was niet zo moeilijk, den stap te doen naar verkeerde gevolgtrekkingen : zo kwamen ze tot de leer van het rechtstreekse beïnvloeden van een levende door een ander, tot hun tegenwoordig vader-begrip en hun ,,magie''.

Maar tot in de verwording en afwijking staat nog vast hun oeroud geloof, dat *alle leven van God komt*, en *dat er één waarde is: de levenskracht.*

Wat ze van ons blanken graag zouden aanvaarden, is een wijsheid die de middelen leert om die kracht te versterken.

Als we *dit* geschenk in Bantoe-vormen kunnen gieten, als wij ons aanpassen, zullen wij hen behoeden voor verdwaling. Anders worden ze, zoals nu reeds zovelen onder de geëvolueerde negers, ,,mannen van het geld''. Onze philosophie van het geld gaat dan hun levensphilosophie verdringen.

Zo kan onze economische beschaving alleen hen niet vooruithelpen. Slechts het *christendom*, als systeem waarin de ,,levenskracht'' in den meest edelen zin nog als werkelijkheid geldt, waar op grond der Openbaring een deelneming wordt geleerd aan het Leven van God zelf, kan hen redden. Het christelijke denken vertoont merkwaardige gelijkenissen met het natuurlijke denken der Bantoe. Alle mogelijke levensversterking immers, ook deze hoogste, ligt impliciet besloten in het onbestemde ,,heimwee'' dat deze volken kenmerkt. De Bantoe zeggen : ,,Het mensenhart is nooit uitverlangd.''

Keren we, na deze kennismaking met het werk van den geleerden franciskaan, terug naar de vraag die ons uitgangspunt vormde : *hebben de Bantoe wel een philosophie?*

Niets is ons uit de uiteenzettingen gebleken, dat pleitte voor een philosophie in westersen of oostersen zin : een critisch-verantwoorde en systematisch-doorgevoerde bezinning op wereld en leven. In dit opzicht krijgt de missionaris-uit-de-praktijk dus gelijk. De expliciete beweringen der negers vormen op zichzelf beschouwd geen wijsgerig stelsel.

Maar in alle denken, voelen, handelen speelt de ,,achtergrond'' een grote rol, de vaak slechts half bewuste ,,wereld'' vanwaaruit men leeft, en die men zonder veel reflexie als vanzelfsprekend aanvaardt.

Dit *geestelijke milieu* nu is dikwijls samenhangender dan de uiterlijke gedragingen zouden doen vermoeden. We hoeven niet naar de ,,primitieven'' te gaan om ons daarvan te overtuigen. Is er bij ons niet zoiets als een engelse, franse, duitse, ,,kijk'' op de dingen, een soort nationaal ,,apriori'' door het licht waarvan alle belevenissen en inzichten gekleurd worden ? Zou het geen verrassende resultaten opleveren, als men, met veel mee-gevoel en indringingsvermogen, trachtte een schets te ontwerpen van de Calvinistische tegenover de Katholieke, de arbeiders- tegenover de boeren-mentaliteit, in het algemeen de gedachten-constructies van bepaalde regionale, religieuze, sociale gemeenschappen na te tekenen ? Heel dikwijls zou blijken, dat de ,,*categorieen*'', waarin zulke groepen in traditie-gebondenheid denken, zich aaneensluiten tot een zeer coherent geheel, waarbij de deel-uitingen en -gedragingen, hun eerst schijnbaar fragmentarisch en divergerend karakter verliezen door het verband met een gemeenzamen achtergrond. Pas vanuit dien achtergrond wordt héél het gedrag begrijpelijk.

Niet alleen continuë gemeenschappen, ook sterke persoonlijkheden leven en denken meestal vanuit een veel meer samenhangenden ideeënopbouw dan men op het eerste gezicht zou willen aannemen. Grote geesten uit litteratuur, kunst en geestelijk leven hebben veelal niet zelf in een wijsgerig stelsel hun diepste levensbeschouwing vastgelegd. Maar als een wijsgeer of theoloog, met dien persoon mee-denkende, probeert den geïmpliceerden achtergrond na te tekenen, levert hij een uitstekende bijdrage tot het begrip van diens daden en woorden. Ik herinner mij steeds als een voorbeeld van het genre de meesterlijke wijze waarop Etienne

Gilson in zijn „La théologie mystique de S. Bernard" de grondbegrippen der Bernardijnse Cistercienserascese als een theologisch systeem ontvouwt.

Er kan dus wel degelijk zoiets bestaan als *een „philosophie" van niet-philosophen*. Geen bewust-expliciete, maar een beleefd-impliciete. Het is wel geen gemakkelijke taak, deze te beschrijven; fijne hermeneutiek is daarvoor nodig, een sensibele geest, een gave van mee-denken om al mee-denkende den samenhang der gedachten aan te voelen.

Pater Tempels heeft gepoogd dit te doen voor de Bantoe. Hij heeft zich in hun mentaliteit ingeleefd en op hun plan met hen meegedacht, alleen reflexiever en synthetischer dan zijzelf. Hun gedachten heeft hij trachten te door-denken naar hun wortel toe.

Is hij daarin geslaagd? Zullen de Bantoe zich in zijn systeem terugkennen? Het schijnt van wel. Vele missionarissen bevestigen dit, o.a. Mgr. Tanghe, oud apostolisch vicaris van Oebangi, die het „Woord vooraf" schreef, en Mgr. Roelens, oud apostolisch vicaris van Boudewijnstad [1]). Ook meerdere vakkundige beoordelaren spreken gunstig over het boek [2]).

Evenwel komen in de besprekingen ook reeds de *nuances*, die aan te brengen zouden zijn, aan het licht. Niet bij alle Bantoe klopt alles wat Pater Tempels ons mededeelt. Eigenlijk is het materiaal van zijn onderzoek heel en al ontleend aan den stam der Baloeba's. Strict genomen gelden zijn bevindingen enkel van hen. Wel is het zijn tendentie, meer algemene Bantoe-trekken te ontdekken, maar om die met preciesheid en wetenschappelijke zekerheid uit te stippelen, zou een ruim vergelijkingsmateriaal van de andere Bantoe-stammen nodig zijn. Alleen een samenwerking tussen de onderscheiden kenners uit het wijde Bantoe-gebied kan de grenzen aangeven, binnen welke een zekere eenheid van opvatting aanwezig is, en uitmaken in welken — ongetwijfeld zeer beperkten — zin van één *Bantoe*-philosophie kan gesproken worden.

Eigenlijk gaat de strekking van Pater Tempel's betoog nog verder. Hij spreekt van de Bantoe-philosophie „die waarschijnlijk de filosofie van alle primitieven, van alle klanvolken is" (blz. 15)

[1]) Le courier d'Afrique, Léopoldville, 11 Oct. 1946.

[2]) R. Meile, in: Neue Zeitschrift für Missionswissenschaft 2 (1946) 283—288; F. Mortiaux, in: Revue du clergé africain 1 (1946) 164; A. Storms, in: Le bulletin des missions, Sint Andries-Brugge, 20 (1946) 165—177; P. Boutsen, in: Kerk en Missie, Brussel, 27 (1947) 10—13; E. P.(ossoz) ib. 34. J. Raets in: Tijdschrift voor Philofophie 9 (1947) 499—506.

en nog elders (o.a. blz. 62) insinueert hij een eenheid van alle primitieve philosophie.

E. P(ossoz) in Kerk en Missie valt hem daarin bij: ,,Naar mijn bescheiden mening ligt er over heel de wereld eenzelfde stelsel van juridische instellingen die men klanieke instellingen noemen kan, en overal is dit stelsel noodzakelijk op filosofische beginselen gebouwd waar men een eenheid in terugvinden kan'' (blz. 34). P. Boutens beklemtoont overeenkomsten tussen Bantoe-opvattingen en de wijsheid van China, van Java en Sumatra, ja zelfs van Oud-Israël. En, al heeft hij ook oog voor de verschillen, hij waagt toch de conclusie: alle volken zijn primitief geweest, overal zijn resten daarvan terug te vinden, in Europa bedolven onder later aangeslibde lagen, elders bloot aan de oppervlakte. Mgr. Tanghe bevestigde op de Missiologische week te Leuven dat de philosophie van Pater Tempels ook gold voor een Soedanees volk, de Ngbandi.

Toch ligt m.i. hier het zwakke punt van deze nieuwe zienswijzen. Men kan moeilijk ontkomen aan het al te overhaast *generaliseren*. In de opvattingen der Baloeba's, zoals Pater Tempels die heeft na-gedacht, kan men volgens zijn eigen getuigenis reeds onderscheiden naast de overheersende ,,magische'' philosophie der krachten-beinvloeding ,,enige elementen van een vroegere (juistere, gezondere, voegt hij erbij) filosofie, welke de wezensinvloeden niet aanneemt'' (blz. 42).

Deze verwikkeldheid zal m.i. zeker nog toenemen, als men het onderzoek uitbreidt naar naburige en steeds verder afgelegen stammen. Ieder van hen heeft voor een deel, naast de gemeenschappelijke, ook een eigen historie achter den rug, en die zal in het denken terug te vinden zijn. Het getuigt niet van historische voorzichtigheid, als men nu reeds en-bloc de gehele ,,Baloeba-philosophie'' voor ,,primitief'' gaat uitmaken, en de enige juiste methode zal zijn een *positief* onderzoek naar het waarlijk overeenkomstige in het denken van de niet door de Hoog-culturen heengegane volkeren.

Mag ik hier het vermoeden uitspreken, dat dit ,,overeenkomstige'' niet een bepaald eenzinnig-aflijnbaar geheel van thesissen zal zijn, maar zich waarschijnlijk veeleer zal voordoen als een complex van opvattingen, die hoewel bij ieder volk ,,anders'' genuanceerd, toch een ,,analoge'' eenheid van zin zullen vertonen. Het zal immers zo zijn, dat de oorspronkelijke denkbeelden door de eeuwen van hun geschiedenis zijn verrijkt en zich hebben ontwikkeld, zonder

nochtans den band met het begin te verliezen. Het is de moeilijke taak van den ethnoloog die tevens historicus wil zijn, den langen weg die de idee genomen heeft voordat ze in documenten werd vastgelegd, uit de nu levende opvattingen terug te vinden.

Ik wil eindigen met een enkel woord over de vergelijking, die Pater Tempels maakt tussen de „krachtenphilosophie" en het *westerse denken.* Het grondverschil zou hierin gelegen zijn, dat voor den Bantoe het wezen zelf kracht „*is*", terwijl voor ons de kracht buiten het wezen valt, een accident vormt.

Nu is inderdaad, althans in thomistische opvatting, de activiteit of de actus secundus in het eindige zijnde niet geheel te vereenzelvigen met het simpele zijn of den actus primus. Men zou echter verkeerd doen te menen dat in het thomisme er een zijnde mogelijk was zonder werking. Ieder zijnde is steeds op de een of andere wijze aan het werken, stilstand is dood en uitgeschakeld worden uit het zijnsverband. En dit werken is de *zin* van het zijn: „omnes res sunt propter operationem". Er is ook in het thomisme een voortdurende onderlinge beïnvloeding der wezens, een dynamisch heelal en een causale solidariteit. Ik volsta met hier te verwijzen naar het werk van Joseph de Finance, Etre et Agir dans la philosophie de S. Thomas (Parijs, Beauchesne, 1945) of naar J. B. Lotz, Sein und Wert (Paderborn, Schoeningh, 1938), dat tot Leitmotiv heeft „Sein ist Wirken". Bij Leibniz, Hegel, Blondel (om enkel deze te noemen) vinden we in het Westerse denken eenzelfde „dynamisme".

Waar natuurlijk wel verschil aan den dag zal treden, is in de *interpretatie* van „kracht", in de vraag aan welke kracht-verschijning men allereerst denkt. Het is duidelijk dat de Baloeba's zich een andere concrete voorstelling van „kracht" zullen maken dan wij westerlingen, maar ook bij ons is daaromtrent in de verschillende milieu's de grootste verscheidenheid. Pater Tempels wil bij de Baloeba's een geestelijke interpretatie van „levenskracht" niet uitsluiten, wil ze zelfs door de christelijke catechese in dezen geest zien omgevormd en verheven. Maar wat hij dan aangrijpt als uitgangspunt der evangelieprediking, is — natuurlijk niet wat de voorstellingswijze maar wat de zaak zelf betreft — niet zozeer „primitief" in den zin van „onbeschaafd" dan wel in den zin van „algemeen-menselijk".

Iets dergelijks ware te zeggen over de interactiviteit, die Pater Tempels — en het was een vreugde, dit bij hem te lezen — bij de

Baloeba's zo sterk benadrukt vond. De *voortdurende invloed van alles op alles* is niet enkel een „primitieve", het is een algemeen-menselijke overtuiging, die in de westerse wijsbegeerte ook voortdurend terugkeert.

Nu vatten de Baloeba's dit op als een onmiddellijke invloed van wezen op wezen ook buiten physisch en psychisch contact om. Ook deze opvatting is bij hen „gekleurd" in magische richting, maar in den grond is ook zij niet zo radicaal tegengesteld aan het westerse denken als mag schijnen. Om maar iets te noemen, althans in de bovennatuurlijke orde nemen wij gemakkelijk een geestelijken invloed aan (de gemeenschap der heiligen, in gebed en offer, ook over het graf heen). Dat er op natuurlijk gebied eveneens een dergelijke geestelijke solidariteit en lotsverbondenheid bestaat, ligt m.i. voor de hand. Op de uitgesproken biologische en clan-sociale wijze der Baloeba's hoeven we ons dezen samenhang echter niet te denken.

Al zijn er dus aanmerkingen te maken op het werk van Pater Tempels, zowel van ethnologischen als van wijsgerigen aard, zijn studie, die trouwens ook slechts een eerste aanzet en een voorleggen van een hypothese wil zijn, verliest er haar belang niet door. Ze werpt de fundamentele vragen weer op van de volkenkunde, en tegelijk van de methode der missionering.

Nijmegen. Dr. J. PETERS C.ss.R.

Leidraad voor practische missiekennis, samengesteld door de Missievereniging St. Franciscus Xaverius, Groot-Seminarie te Hoeven, 1947.

Deze „Leidraad voor practische missiekennis", waarvan de uitgave op veler verlangen geschiedde, bedoelt een totaalbeeld te geven van het Missieveld, opgebouwd uit een algemene indruk van de afzonderlijke gebieden. Acht en twintig fascikels, samengebundeld in een handige, stevige map ter grootte van een normaal boek, behandelen de missiegebieden van de verschillende werelddelen, waarbij de samenstellers naar best vermogen getracht hebben enig inzicht te geven in de methode van missionering en den groei van het missiewerk. Het geheel is met zorg bewerkt en elk overzicht stimuleert tot en geeft door verwijzing naar de geraadpleegde literatuur leiding bij een verdere bestudering van dat bepaalde gebied. Gaarne bevelen wij deze leidraad aan, niet alleen uit oprechte waardering voor den werkdadigen missieijver van toekomstige priesters, maar ook omdat de missie met een ruime verspreiding van dit werk slechts gebaat kan zijn. Men bestelle bij de Missievereniging St. Franc. Xaverius op het Groot-Seminarie te Hoeven; de prijs van fl. 3.— zal wel geen bezwaar zijn. A. M.

DE STRIJD VAN DE KATHOLIEKE KERK TEGEN HET OPIUM IN CHINA

I

Wanneer de Katholieke Kerk haar missionarissen uitzendt om het geloof over de wereld te verspreiden, dan beoogt zij niet alleen de prediking van de geloofswaarheden, maar eveneens de bloei van een christelijke levensbeschouwing. Wat zou het immers baten de mensen te onderwijzen zonder de aanpassing van hun zeden en gewoonten aan de christelijke lering te beogen? Want juist door deze aanpassing worden de slechte invloeden, die de physische en morele gezondheid van de volkeren ondermijnen, geneutraliseerd.

De kerkelijke overheid en de missionarissen hebben er dan ook voor geijverd om de verderfelijke kwaal der narcotica, waardoor reeds meer dan twee eeuwen ontzettende verwoestingen naar ziel en lichaam werden aangericht, vooral bij de volkeren van het Verre Oosten, volledig uit te roeien. Hoewel de invloedsfeer van de Kerk daar nog zeer gering is, heeft zij het bewijs geleverd van een wanhopige maar volgehouden strijd tegen sommige kolonisten, die er op uit waren grote winsten te maken, zelfs ten koste van de schadelijkste gevolgen voor het volk.

In korte woorden schetste Mgr. Beaupin dezen toestand, waarin twee verschillende richtingen onverzoenlijk tegenover elkaar stonden: de ene gedreven door een niets ontziende hebzucht, erop uit de grootst mogelijke winsten te boeken; de andere bezield door den geest van Christus, er naar strevend rechtvaardigheid en liefde te doen heersen onder de inboorlingen van het gekoloniseerde land. [1])

Door haar godsdienstonderricht, door haar opvoeding van de jeugd, heeft de Katholieke Kerk de burgerlijke overheid bijgestaan in deze strijd; want zij, veel meer dan de staat, kon aan de mensen een hogere opvatting geven van het leven, een delicaat

---

[1]) Mgr. Beaupin, *Les Missionnaires Catholiques d'Extrême-Orient dans la lutte contre l'opium et les stupéfiants*, in *Les Missions Catholiques*: *Conférences données à l'Institut Catholique de Paris*, 1927—1928, p. 185. „Ainsi s'opposaient, dans la façon de traiter les indigènes deux politiques: l'une inhumaine, qui fait litière de leurs droits; l'autre juste et chrétienne, qui, ces mêmes droits, les revendique et les respecte tous, en vertu des exigences de la surnaturelle Charité et parce que le Christ est mort pour tous les hommes, à quelque race, même soi-disant déchue, qu'ils appartiennent. Et l'on en viendrait pour finir, à dénoncer, parmi les forces qui font obstacle à la diffusion de l'Evangile, les scandales de conduite et les dénis de justice de trop de mauvais chrétiens. . . ."

geweten en een gevormd karakter, waardoor zowel de burgerlijke als de morele wetten beter onderhouden werden.

I. *De beginperiode tot* 1854.

Reeds verschillende decreten waren in China uitgevaardigd door de Chinese keizers, in 1729, 1796 en 1800, tegen het opiummisbruik; maar de toestand werd vooral kritiek, toen in Indo-China de doodstraf werd bepaald voor elk overtreden van de wet tegen het opium.

De missionarissen hadden tot dan toe reeds steun gevonden in hun eigen actie bij de burgerlijke wetten, maar nu rees voor hen de vraag, in hoever deze voorschriften, door de heidense regeringen getroffen, in geweten verplichtend waren voor de christenen, en in hoever de missionarissen op deze wetten mochten steunen om een verplichting in geweten op te leggen?

Daarom werd door de apostolische vicaris van Siam, Mgr. Pallegoix, aan Rome de vraag gesteld, waarop den 23en Juni 1830 de Sacra Congregatio de Propaganda Fide als volgt antwoordde: [1])

---

[1]) *Coll. S. Congr. de Propag. Fide*, 2a ed., vol. I, No. 815, pp. 479—480.

,,Christianos teneri ad observantiam civilium legum, etiamsi istae latæ fuerint a principibus infidelibus, dummodo istae christianae religioni et morali evangelicae doctrinae non opponantur, nullus est dubitandi locus; nullumque dubitationi locum relinquit Apostolus, qui nulla facta inter sublimiores potestates distinctione, inquit: "Omnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit: non est enim potestas nisi a Deo. . . . Itaque qui resistit potestati, Dei ordinationi resistit; qui autem resistunt, sibi ipsi damnationem acquirunt. . . . Ideo necessitate subditi estote, non solum propter iram, sed etiam propter conscientiam.(Rom. 13, v.1.). En verder: ,,Haec licet verissima sint, nihilominus in ordine ad legem vetantem opii commercium, multa oriri dubia possunt propter varias theologorum opiniones super civilium legum obligatione, quae cum non multum facilis sint solutionis in casibus particularibus non parum vexare animum possunt missionariorum et, confessariorum, quod, acceptis eorum litteris, pluries factum fuisse cognovit S. Congregatio.

Sunt enim theologi quamplurimi, iique summi etiam nominis, qui dari civiles leges existimant, quarum transgressio paenam quidem adnexam habeat, minime vero etiam theologicam culpam, quasque propterea pure paenales appellant. Hi non inficiantur, quod clarum est ex laudato D. Pauli testimonio, summos imperantes leges ferre posse quae obligant in conscientia subditos, sive non solum ad paenam, verum etiam ad theologicam culpam, sed contendunt eos non semper hoc velle legibus suis, easque leges esse pure paenales. Juxta hanc doctrinam quae inter theologos communior esse videtur, dubitari potest, an civilis lex vetans in regionibus tuis opii commercium, sit lex adnexam habens culpam theologicam, vel sit potius lex mere paenalis omnem theologicam culpam excludens. Hoc alterum potius existimandum esse videri posset, ex eo quod lex illa lata a Principe infideli qui, cum putari jure possit nihili facere eam, quam christiani appellant obligationem in conscientia, et culpam theologicam, paena quidem eiusque severitate cogere videri potest voluisse subditos suos ad illius legis observantiam, minime vero metu laesionis conscientiae et theologicae culpae."

1. „De burgerlijke wetten, zelfs indien zij door heidense overheden uitgevaardigd zijn, moeten door de christenen geëerbiedigd worden, mits ze met de kerkelijke geloofs- en zedenleer niet in strijd zijn. Het is duidelijk volgens de Brief aan de Romeinen, Cap. 13, v.1. en ook door het voorbeeld van gehoorzaamheid van de eerste christenen aan de heidense overheden, dat regeringen wetten kunnen maken, die in geweten verplichten.

2. Nochtans bestaan er volgens vele theologen ook louter penale wetten, die derhalve geen verplichting in geweten meebrengen, maar bij elke overtreding enkel een straf opleggen. Het hangt dus af van de wil van de wetgever, of de wet al dan niet in geweten verplicht. Indien men nu zou onderzoeken, welke verplichting de wetgever heeft willen opleggen, toen hij de opiumhandel in hogergenoemde streek verbood, dan is het meer dan waarschijnlijk dat de heidense wetgever niet eens aan een verplichting in geweten gedacht

---

En verder: „Quae cum ita sint, mens S. Congregationis non est illas theologorum de lege mere poenali controversias definire, et an, in hypothesi existentiae huiusmodi legum, in earum numero recensenda sit ea de qua sermo hic est. Similiter considerans, legem humanam, tametsi ordinarie loquendo, cum gravi damno non obliget, posse tamen cum gravi damno obligare quando id exigit magnum publicum bonum, quae suprema lex est; itemque considerans hanc publici necessitatem pendere a circumstantiis, quae comitantur particulares casus qui occurrere possunt, quos omnes praevidere impossibile est, propterea instructionem hanc duo monita ad missionarios et confessarios Vicariatus tui facienda comprehendit: decet nempe et vult ipsos, in resolutionibus variorum casuum qui contingere possunt, non contemnere, sed magnam rationem habere debere civilis legis opii commercium vetantis: vult secundo loco magnam quoque rationem habendam esse gravissimorum malorum, quae ex opii abusu in regionibus Vicariatus tui dimanare consueverunt.

Ad primum illud quid spectat, explorata res est ordinem publicum ab earumdem legum observantia plurimum pendere, et omnia subverti in ea societate cuius cives eius legibus non obtemperent. Haec ratio potissima est in regionibus Vicariatus tui, ubi civilium legum violationes ex parte christianorum maximum afferre scandalum possent, et invidiam conflare civilis gubernii in christianos eorumque religionem, quasi illi ea qua profitentur religione docerentur per violationem civilium legum publicum ordinem perturbare, simulque maiestatis iura violare.

Quod vero spectat ad alterum, illud notissimum esse debet relate ad christianos, quorum religio tota in charitate fundata est, non solum erga Deum, verum etiam proximum. Haec enim docet unumquemque teneri ad mala arcenda a proximo, quem diligere tenetur ex divina lege sicut seipsum. Suos quidem haec lex charitatis erga proximum limites habet, sed isti eo latiores sunt, quo plura et graviora sunt mala ab ipso removenda: atqui plura et gravissima mala sunt, et temporalia et spiritualia, quae ex opii abusu in regionibus Vicariatus tui dimanant, quae removeri possunt per observantiam legis opii commercium prohibentis.

Haec itaque duo prae oculis habuerint missionarii et confessarii Vicariatus tui, quemadmodum eos vult S. Congregatio prae oculis habere, admodum difficile non erit ut ipsi cognoscant quid ipsi respondere et agere debeant in casibus particularibus, qui relate ad praefatae legis observantiam vel violationem contingere ipsis poterunt et viam invenire qua extricari ab ambagibus possint, et ab animi perplexitatibus declinare."

heeft, maar dat hij door strenge straffen de mensen van de verboden-opiumhandel wilde afhouden.

De H. Congregatie lost nochtans de kwestie niet op, in welke categorie deze wet op het opium moet gerangschikt worden, maar vergenoegt er zich mee op te merken, dat er rekening moet gehouden worden met het algemeen belang, hetwelk de hoogste wet blijft in de staat. Wanneer het echter vaststaat volgens de omstandigheden dat die menselijke wet noodzakelijk is voor het algemeen welzijn, dan kan zij op zware zonde verplichtend zijn.

Daarom is de H. Congregatie van mening, dat de volgende twee aanbevelingen dienen gegeven te worden aan de missionarissen en biechtvaders van die streek:

1. In de oplossing van de verschillende gevallen, die voorkomen, moet er ruim rekening gehouden worden met de burgerlijke wet, die de opiumhandel verbiedt.

Het algemeen welzijn van de gemeenschap wordt door de burgerlijke wet gevrijwaard, en hangt dus grotendeels af van het onderhouden van deze wetten. In een gemeenschap, waar de burgers niet gehoorzamen aan de wetten, komt alles op losse schroeven te staan.

Deze beschouwing is van zeer groot belang voor uw vicariaat, waar de overtreding van die wetten door de christenen grote ergernis kan geven, ja zelfs haat kan doen oplaaien tegen het christendom. De gezagsdragers zouden wel kunnen gaan denken, dat de christenen juist in hun leer reden vinden om de openbare orde te verstoren door de bevelen van de regering te verwaarlozen.

2. De christenen moeten nauwgezet deze wetten onderhouden, want zeer zware nadelen kunnen uit het opiummisbruik voortkomen voor uw vicariaat. Aan de christenen moet er met nadruk op gewezen worden, dat de godsdienst volledig steunt op de liefde, niet alleen tegenover God, maar ook tegenover de naaste. De katholieke godsdienst leert immers, dat iedereen er toe gehouden is het kwaad af te weren van zijn evenmens, die hij volgens de goddelijke wet moet beminnen gelijk zichzelf. Nochtans deze wet van de naastenliefde heeft ook haar grenzen, maar deze grenzen strekken zich breder uit naargelang het af te weren kwaad zwaarder en menigvuldiger is. Welnu het kwaad op geestelijk en stoffelijk gebied, dat in uw vicariaat uit het opiummisbruik voortvloeit en

dat door het onderhouden van de wet kan vermeden worden, is inderdaad zeer groot".

Dit schrijven legde aan de missionarissen de plicht op te steunen op de burgerlijke wet tegen het opiummisbruik, maar gaf hun tevens het recht er zich op te beroepen.

De apostolische vicaris van Malakka, Mgr. Boucho, vroeg door tussenkomst van Mgr. Luquet, bisschop van Hesebon, of hij de kopers, verkopers en verbruikers van opium in de ban mocht slaan?

Den 30en September 1848 werd door de S. Congregatio de Propaganda Fide geantwoord, dat het beter was zich te houden aan de instructie van 23 Juni 1830 ; de uiterste zorg en de beste maatregelen aanwenden om het misbruik tegen te gaan, maar tevens handelen met omzichtigheid om groter kwaad te vermijden. [1])

De toestand op het gebied van de opiumkwestie was ondertussen zeer hachelijk geworden. Niettegenstaande de herhaalde decreten van de Chinese keizers werd China hoe langer hoe meer door het opium overrompeld. Alle kans om aan de vreemde handel het hoofd te bieden verdween met de nederlaag van China in de opiumoorlog van 1840—1842. Nu stonden China's havens open ; en nog grotere hoeveelheden opium stroomden binnen, eerst door middel van de sluikhandel, later, na 1858, door de wettelijk erkende handel.

In deze zo noodlottige toestand voor China, oordeelde Mgr Chiais, apostolisch vicaris van Sjensi, dat de richtlijnen in 1830 gegeven niet meer konden volstaan om krachtdadig weerstand te bieden aan de groeiende nood. Het was volstrekt nodig aan de missionarissen klare en duidelijke onderrichtingen te geven, opdat zij in de menigvuldige en moeilijke omstandigheden een vaste en gemeenschappelijke gedragslijn zouden kunnen volgen. In een brief

---

[1]) *Coll. S. Congr. de Propag. Fide*, 2a ed., vol. I, No. 1035, p. 562.

„Petierit autem Episcopus Hesebonensis, ut missionariis potestas fieret excommunicandi venditores tum opii tum arrach, necnon emptores, seu qui ea merce utuntur, non secus ac publicos concubinarios, eosque qui praeceptum paschale implere negligunt. Mature tamen omnibus perpensis, Emi Patres per-opportunum censuerunt, ut iis inhaereas quae traduntur in adiecta Instructione diei 23 Iunii 1830, eadem de re lata (V. 1 n. 815), omnemque curam adhibeas ad usum quidem istum extirpandum, at caute et prudenter agas, ne mala, quin imminuantur, aucta dein doleas. Quam parce enim ecclesiasticis censuris uti expediat, A Tuam latere nequit ; eae siquidem cum sint ecclesiasticae disciplinae nervus, nonnisi ex gravibus admodum causis, canonicis et probatis, adhibendae sunt, ac Salvatorem nostrum potius imitari congruit, qui tantae mansuetudinis et longanimitatis exemplum se praebuit, plures quippe hortamentis, monitis, obsecrationibus et charitate, magis quam austeritate et paenis lucrifiunt."

naar Rome schetst hij in krachtige en veelzeggende bewoordingen de toenmalige toestand in China. [1])

,,De keizers van China en de bekwaamste staatslieden hebben er zeer voor geijverd opdat de wet op het opium niet tevergeefs zou zijn; ontelbare edicten werden uitgevaardigd, voorzien van de zwaarste straffen; zij hebben dikwijls beroep gedaan op de Europeanen om die handel stop te zetten en op te houden de Chinezen te verleiden en te bederven. Nochtans, alle rechtvaardige en menselijke wetten ten spijt, heeft het kwaad altijd maar toegenomen; de Europeanen hebben de handel altijd hoger en hoger opgedreven.

Het staat vast dat de Chinezen, die opium kopen of verkopen, de burgerlijke wetten overtreden. Het staat eveneens vast dat zij door de Europese handelaars geholpen worden in de sluikhandel. Gezien de immorele gevolgen die uit het opiumgebruik voortkomen, is het klaarblijkelijk, dat Chinezen en Europeanen, die opium kopen en verkopen, een weg bewandelen in strijd met de christelijke leer en zeden."

---

[1]) *Coll. S. Congr. de Propag. Fide*, 2a ed., vol. I, p. 577, No. 1071.

,,Sinarum Imperatores virique gerendae reipublicae peritissimi omni ope atque opera enixi sunt, ut prohibitiva lex irrita non esset: innumera edicta promulgata sunt, gravissimisque poenis, europeos ipsos multis litteris appellaverunt ut tale commercium facere, sinensesque tentare et corrumpere desisterent. Attamen, adversante iusta humanaque lege, invaluit malum. Europaei pestilenti commercio finem adeo attulerunt ut de die in diem auxerit. Constat etiam eos ab europaeis mercatoribus adjuvari ut legi fraudem faciant.

Ex immoralibus opii usus consequentiis iterum constabit et sinenses et europaeos, qui opium sive ad vendendum, sive ad utendum tractant, in viam moribus, christianaeque religioni contrariam immitti.

Omnibus revera probatur opii usum corporis et mentis sanitati noxissimum esse. Pallor horridaque macies deformant vultum omnium, qui consuetudine detinentur. Eorum sensus stupescunt hebescuntque; evanescit memoria, physicae vires dant locum maximae imbecillitati, tota complexio fit livida, languidi sunt oculi, appetitus aut destruitur aut depravatur; ita ut tantummodo sapiunt cibi cum multo saccharo conditi; somnus nec reficit, nec refrigerat, ita ut isti hominum miserrimi nisi serius a falso quietis tempore excitari possunt, prima eorum cogitatio ad opium volat, quia in ore et gutture sentiunt ignem et siccitatem. quibus ad opium urgentur. Si hora consueta id non accipitur, fit prostratio virium completa, ex oculis et naribus fluit aqua, totum corpus frigore tremit, pectus et caput acerrimis doloribus punguntur; mox sequitur diarrhaea, et, si opium non affertur, saepius post aliquot dies sequitur mors.

Talis naturae est opii consuetudo ut per regulatas quantitates expleri non posset: cum tempore succi modus augendus est, et tunc, debilitatis viribus, infirmo labore, victus non amplius comparari possunt, familia non sustentatur, et tunc nihil nisi miseria et crimen. Multi nominantur navium duces, qui, propter conscientiae stimulos, numquam opii advectionem acceperunt, vel post aliquod tempus reliquerunt, severas, quas experti sunt, tempestates illicito commercio adscribunt, improvisam mercatorum mortem, qui, post multos in Sinis laboris annos, ad Patriam redeunt, ut male acquisitis divitiis fruantur, Dei vindictam proclamant."

Verder geeft hij ons een zeer somber beeld van de gevolgen van het opiummisbruik.

„Het wordt door iedereen aanvaard, dat het opiumgebruik zeer schadelijk is voor de gezondheid van ziel en lichaam. Een bleke kleur, een afstotende magerheid misvormen het gelaat van diegenen, die aan de opiumgewoonte verslaafd zijn. De zintuigen worden afgestompt, het geheugen vervaagt, de lichaamskrachten verzwakken, heel het lichaam wordt doodsbleek, de ogen kwijnen, de eetlust verdwijnt of wordt bedorven, zodat alleen nog zeer zoete spijzen kunnen gebruikt worden; de slaap is noch herstellend noch verkwikkend, zodat deze ongelukkigen, daar ze niet kunnen ontsnappen aan een voortdurende slaperigheid, hun gedachten immer weer richten op het opium; hun droge brandende mond en keel verplichten hen als 't ware een nieuwe dosis te gebruiken. Indien het niet genomen wordt op het gewone uur, dan volgt er een volledige inzinking van alle krachten, water loopt uit neus en ogen, het lichaam rilt van de koude, borst en hoofd worden gekweld door hevige pijnen; weldra ook volgt de buikloop, en indien ze geen opium krijgen, volgt na enkele dagen de dood. De zucht naar opium is van zulkdanige aard, dat hij niet kan gestild worden door onveranderlijke, vaste hoeveelheden; langzamerhand moeten zij verhoogd worden; dan worden de krachten uitgeput, de roker kan door zijn eigen werk in zijn levensonderhoud en dat van zijn familie niet meer voorzien; zo staat de weg open voor ellende en misdaad.

Men haalt het geval aan van vele scheepslieden, die omwille van hun geweten, nooit een lading opium hebben willen aanvaarden, ofwel die hun bedrijf hebben laten varen, omdat zij de hevige stormen, die zij moesten doorworstelen, aan de sluikhandel in opium toeschreven, en zij beschouwen de onvoorziene en plotselinge dood van vele handelslieden die na verschillende jaren werk in China naar hun land terugkeren om van hun door opiumpraktijken verdiend geld te genieten, als een teken van Gods rechtvaardige straf."

Op 11 Maart 1852 antwoordde de Congregatie van het Heilig Officie in weliswaar algemene, maar duidelijke bewoordingen: [1])

[1]) *Coll. S. Congr. de Propag. Fide*, 2a ed., vol. I, p. 577, No. 1071. „Commercium et usum opii, prout exponitur, esse illicitum, ideoque Vicarii apost. prudenter omnem curam adhibeant ad usum et commercium illud extirpandum. SSmus Pius a.p. PP. IX resolutionem Emorum approbavit."

„De handel en het gebruik van opium zoals ze werden uiteengezet, zijn ongeoorloofd ; daarom zullen de apostolische vicarissen met omzichtigheid alles in 't werk stellen om het gebruik van- en den handel in opium uit te roeien."

Hiermee werd dus een principieel-juridische oplossing gegeven aan dit probleem, die voor alle missionarissen van het Verre Oosten als norm kan gelden. We zien nochtans, en dat is gemakkelijk te begrijpen, in acht genomen de verschillende concrete omstandigheden waarmede ieder afzonderlijk af te rekenen had, dat zij niet allen eenzelfde handelwijze volgen.

Ofschoon de meeste missionarissen het eens waren, dat opiumhandelaars en opiumverbouwers niet in de Katholieke Kerk mochten opgenomen worden, en dat zij niet tot het doopsel mochten toegelaten worden, was er meer onenigheid omtrent het weigeren der absolutie in de biecht. Terwijl sommigen gewoonlijk de absolutie gaven, waren er anderen die ze altijd weigerden, behalve in stervensgevaar. Een speciale studie maken van ieder geval afzonderlijk zou natuurlijk de ideale oplossing geweest zijn, maar in de practijk was dit absoluut onmogelijk wegens de onoverkomelijke moeilijkheid in elk concreet geval alle omstandigheden naar hun juiste waarde te schatten. En zelfs in deze hypothese zou men al dadelijk zien dat de gedragslijn van de missionarissen noodzakelijkerwijze afbreuk moest doen aan de voorgestelde eenheid en richting.

Nochtans, de manier van handelen, opgelegd door het antwoord van 1852, scheen velen een weinig te streng, en daarom richtte Mgr. Ponsot, apostolisch vicaris van Yunnan, opnieuw tot de Congregatie van het H. Officie de volgende vraag :[1])

„Diegenen, die opium roken, en die omwille van de gewoonte, die zij aangenomen hebben, er niet onmiddellijk kunnen van afzien uit vrees voor zware ziekte of dood, maar die toch al hun krachten inspannen om zich te beteren, mogen zij tot het doopsel toegelaten worden, indien zij overigens goed gesteld zijn ?"

---

[1]) *Coll. S. Congr. de Propag. Fide*, 2a ed., vol. I, p. 588, No. 1103. „Qui fumigant opium et illud statim relinquere non possunt, propter fumigandi consuetudinem, quin subeant grave periculum mortis vel saltem morbi gravissimi, modo tamen sese pro viribus emendare conentur, si aliunde dispositi, possuntne ad baptismum admitti ?"

Besp. „Dummodo pro viribus, ante baptismi susceptionem, id impleant quod a iure exigitur, et eorum constantia probata exstitit, ac etiam vita, possunt admitti ed Raptismum, si aliunde sint dispositi."

Op 20 September kwam een bevestigend antwoord vanwege de Congregatie van het H. Officie. Nochtans heeft deze laatste tussenkomst maar weinig de handelwijze van de geestelijkheid in China veranderd of beinvloed. Meestal bleef men bij de algemene regels, zonder veel aandacht te wijden aan de afzonderlijke gevallen.

II. *Periode vanaf* 1854 *tot* 1878 : *geen decreten van Rome.*

Gedurende deze periode van 24 jaar kan men bij de missionarissen een algemene vertwijfeling waarnemen, en als gevolg daarvan een algemeen gemis aan eenvormigheid in handelwijze. Zij stonden machteloos tegenover de steeds aanzwellende kwaal over gans het Chinese Rijk, die een groot struikelblok en een onoverkomelijke hinderpaal voor de geloofsverspreiding in China vormde.

De meest delicate en de meest netelige gewetensvragen werden aan de geestelijkheid en de apostolische vicarissen voorgesteld; iedereen oordeelde enigszins volgens eigen opvatting en volgens de verschillende omstandigheden, zodanig dat de manier van handelen verschilde van persoon tot persoon, van streek tot streek. Zo hebben we van Mgr. Faurie, apostolisch vicaris van het vicariaat Kwitsjow, een paar antwoorden, die ons de richtlijnen laten zien, die hij aan zijn missionarissen voorschreef:

Aan Mr. Fourcy schreef hij een oplossing, waarvan de vertaling luidt als volgt: [1])

> „De zonen, die door hun ouders verplicht worden opium te bouwen, moeten weigeren zoveel ze kunnen; maar indien zij zich aan dat werk niet kunnen onttrekken, dan oordeel ik dat het streng ware hun daarom de absolutie in de biecht te weigeren.
>
> De dienstknechten moet men aanzetten van meester te veranderen; indien zij nochtans geen andere plaats vinden, waar voor hen levensmogelijkheden zijn, dan moeten zij behandeld worden als de zonen die door hun ouders verplicht worden.
>
> Aan de vrije werklieden, die gedurende den dag alleen zich aan iemand verhuren, mag men niet toelaten te helpen aan den opiumbouw."

Wanneer in April 1868, Mr. Mercusot aan Mgr. Faurie vroeg of hij goed gehandeld had door alleen maar het doopsel toe te

[1]) *L'opium en Chine*, in *l'Ami du Clergé*, 23 juillet 1908, p. 692.

dienen, wanneer opiumplanters hun velden vernielden, dan antwoordde hij bevestigend.

,,Wanneer de christenen verwittigd zijn, dan moet men zich op dat punt onverbiddelijk tonen. De decreten van Rome zijn formeel in dit opzicht. De christenen mogen het opium noch planten, noch verkopen, noch roken. Degenen, die niet gedoopt zijn, kunnen door de wetten van de Kerk niet gebonden zijn ; nochtans moet men hen ook aanzetten er aan te gehoorzamen, maar stoot hen daarom niet af, laat hen integendeel komen om te bidden en de catechismus te leren, enz. . . . . Tot het ontvangen van het H. Doopsel mag men hen enkel toelaten, wanneer zij volledig aan deze teelt hebben vaarwel gezegd." [1])

Een ander schrijven van Mr. Mercusot toont ons nog duidelijker de onzekerheid, die er heerste :

,,Vele gronden zijn onderhevig aan regelmatig terugkerende overstromingen, en dan kan er enkel van de opiumteelt een redelijke oogst verwacht worden. De christenen hebben dan ook een uitweg gezocht door hun gronden aan de heidenen te verhuren om er opium op te planten. Daar nochtans in China de gewoonte bestaat een deel van de oogst als huurgeld te ontvangen, rijst de moeilijkheid op of de christenen het opium zelf mogen aannemen en verkopen, of alleen de prijs ervan mogen ontvangen. De onzekerheid gaat zelfs zover, dat men begint te betwijfelen of het opium in geval van ziekte als geneesmiddel mag gebruikt worden." [2])

[1]) *Archives des Missions Etrangères*, vol. 549, p. 633.

[2]) *L'opium en Chine*, in *l'Ami du Clergé*, 23 juillet 1908, p. 692. ,,Le Su-tchuen a ici des terrains, qui sont sujets à l'inondation, il les a loués tous à des paiens pour y faire de l'opium. De cette façon, même quand les terrains sont inondés il y a encore une récolte passable. Ces païens paient leur louage soit en sapèques, soit en opium, au procureur du Se-tchouan, qui aussi fait le commerce de l'opium au vu et au su de tout le monde. A leur imitation, les chrétiens en ont fait autant. Cette année j'ai fermé les yeux sans dire que cela pouvait ou ne se pouvait pas faire. Je vous prie donc de vouloir bien me dire : 1° si l'on peut permettre aux chrétiens de louer leurs champs exprès pour y faire de l'opium à supposer que les païens les paient en sapèques ; 2° si, comme cela arrive souvent, ils reçoivent de l'opium au lieu de sapèques, on peut les laisser vendre cet opium sans rien dire. Je n'ai jamais vu la Bulle sur l'opium, je ne sais pas au juste à quoi m'en tenir ; seulement, jusqu'à présent j'avais formellement défendu ces spéculations, même sous refus de l'absolution.

M. Vinçot (missionnaire au Su-tchuen) a enseigné ici qu'on pouvait fumer l'opium quand on est malade ; même un de leurs gens étant tombé malade, on a invité un païen à lui préparer de l'opium. Quelques chrétiens aussi en font autant chaque fois qu'ils sont malades, un ou deux ont ainsi contracté l'habitude de fumer. Pour ceux, qui n'ont pas l'habitude, mais qui fument pour cause de maladie, peut on les absoudre et leur permettre de recevoir la sainte communion ?"

Hier hebben we zeker te doen met een zeer strenge opvatting, maar het feit, dat er zelfs getwijfeld wordt aan de toelaatbaarheid van een wettig gebruik, komt alleen voort uit de vrees voor het groot gevaar dat alles behalve denkbeeldig is, namelijk: het vestigen van een gewoonte.

Sommige missionarissen nochtans waren veel minder streng, zij hielden er méér aan rekening te houden met en te oordelen volgens de verschillende omstandigheden.

Maar dat het altijd voort een hinderpaal bleef voor het bekeringswerk in China, getuigt een schrijven van Mr. Lamy aan Mgr. Lions, apostolisch vicaris van Kwitsjow. (7 Oct. 1872):

> ,,De opiumbouw neemt een steeds groeiende uitbreiding; de christenen verkiezen vaarwel te zeggen aan de katholieke godsdienst eerder dan het opiumplanten te laten varen, en zo vervreemden ze stilaan van de sacramenten en van de Kerk. Indien de ingeslagen richting door de Kerk verder gevolgd wordt, dan moet men eveneens alle hoop opgeven nog heidenen te kunnen bekeren, vermits de overgang tot het katholicisme voor hen het einde betekent van de opiumteelt en meteen van een aanzienlijke bron van inkomsten." [1])

Mgr. Roux schrijft met lof over de heldhaftige pogingen van zijn christenen, maar ziet de toekomst duister in, daar het aantal van diegenen die de strijd opgeven, in oppervlakkigheid vervagen om weldra helemaal te breken met de christelijke godsdienst, stilaan vermeerdert. [2])

Van alle kanten gingen dezelfde angstkreten op van missiona-

---

[1]) *Archives des Missions Etrangères*, vol. 547, p. 963. ,,La plantation de l'opium se développe partout et est un obstacle immense à la propagation de la foi, surtout chez les chinois. Si toutes les stations de Ten-Kio, Choui-Mou, et même Kin-Pin et Siao-Tchouang ne pratiquent plus, c'est précisément parce qu'elles veulent planter l'opium; chez les indigènes mêmes, il sera difficile de les empêcher de le planter. De temps en temps de nouveaux villages se font chrétiens, d'autres demandent des catéchistes, mais tous ont l'opium et préfèrent ne pas se faire chrétiens plutôt que d'y renoncer; faut-il les abandonner à leur triste sort? Depuis bien des années grand nombre de chrétiens n'ont pu être admis aux sacrements; ils n'avaient d'autres obstacles que la plantation de l'opium; ces chrétiens privés des sacrements deviennent négligents: on ne les voit plus."

[2]) *Archives des Missions Etrangères*, vol. 548, p. 1603. ,,Nous trouvons beaucoup de chrétiens qui résistent héroïquement contre cet apât de gain, mais le nombre en diminue chaque année et l'avenir paraît peu rassurant, que voulez-vous que nous fassions:? Ne pas admettre aux sacrements les planteurs? Ces gens se découragent et peu à peu abandonnent la prière: qu'en résultera-t-il pour plus tard? L'apostasie; encore trois ou cinq ans de christianisme pour ces gens-là, et puis tout sera fini."

rissen die hun moeizaam opgebouwd werk langzaam maar zeker zagen achteruitgaan en vervallen. Zo ze niet wilden, dat al hun opofferingen vruchteloos werden, moest er een oplossing gevonden worden voor deze dringende nood. Er moest verandering komen!

III. *Periode van* 1878 *tot* 1891.

Mgr. Lions, getuige van deze onoverkomelijke moeilijkheden en ten einde raad, besloot nogmaals tot een nieuwe raadpleging over te gaan.

Zijn uiteenzetting kan best samengevat worden in de volgende 6 punten: [1])

1. Omwille van de armoede, tengevolge van de wanorde, heeft de Keizer, voor een tijdspanne van 10 jaar, het verbod op het opium opgeheven.

---

[1]) *Coll. S. Congr. de Propag. Fide,* 2a ed., vol. II, p. 118, No. 1489.

„Sollicitantibus aliquibus missionariis ac Episcopo (Vic. Ap.) provinciae Kuy-Tcheou in Sinis, ponitur sequens propositio: Nostrae provinciae populum civili pace iterum regente, opii plantatio valde extenditur in Occidentalibus Sinensis Imperii provinciis, in Kuy-Tcheou praesertim, ab intestinis depaupertata pugnis ac horribili modo depopulata. Neophiti atque pagani incolae multi, quibusdam in districtibus Imperatoris indulgentia utuntur, qui provinciae gubernatoribus precantibus per decennium opii plantandi prohibitivam legem abrogavit, atrocis indigentiae causa, propter quam causam dura sollicitudine provincia distringitur. In Gan-chuen-fu districtu, nulla spes missionariis fidem propagandi, opii plantatione non tolerata, praesertim apud ruricolas, qui catholicae doctrinae quam opii plantationi valedicere malunt.

Positis populi paupertate ac christianorum infirma fide, opii plantatio sic invaluit, ut ad illam extirpandam, mandarinis non impedientibus, ecclesiastica lex non sufficiat. Civitatis christiani adhuc immunes supersunt multi, licet quidam opii commercium exerceant, quidam autem fumigant. Ex responsione S.C.S.Off. data die 10 Martii 1852 Vicario Ap. Chen-si in Sinis, constat *usum et commercium opii esse illicitum prout exponitur*; at opii pravi effectus nimis vivacibus coloribus depicti videntur, quamvis ex habituali opii usu gravia mala sive physica sive moralia, omnibus consentientibus, tum quoad ipsos homines huic vitio deditos, ac eorum familias, tum quoad totam societatem deriventur.

Insuper S. Congr. de plantatione non loquitur, quamvis plantantes quodammodo cooperatores in causa videntur. Non opii absolutus usus desideratur, si quidem individui, familiae, societatique bono adversatur, sed opii plantandi tolerantia optatur, quia, illa tolerata, multi fierent christiani; fatendum est tamen huiusmodi christianos tepidos esse. Moderatus opii usus pariter optatur, pro quibusdam personis ex inveterato usu opii fumo deditis, quae sine gravi sanitatis detrimento, opio valedicere nequeunt; sive forti eorum corporis habitudine, sive animi vi, qua sibimetipsis imperantes, numquam in opii usu excedant, ipsis quidem non tam tristes suboriri effectus constat, praesertim si per modum medicinae et jam provecta aetate opio uti coeperunt.

Omnes equidem, illicita opii plantatione, quoddam temporale damnum pati videntur; at populus iste, ea quae sunt spiritus non percipiens, cum modici lucri detrimento ab opii plantatione desistere negat. Sic, illa non tolerata, christiani plures fidem amittunt, infideles amplecti nolunt, ac simul ad aeterna supplicia ruunt. His positis rationibus, S. Congregationi Prop. F. notam facere propositionem opus est quia nobis humillimis sanctae, catholicae ac Romanae Ecclesiae sinceris

2. Aangezien de mensen liever de katholieke godsdienst dan het opium vaarwel zeggen, is er geen hoop meer op bekering; want de kerkelijke wet alleen kan die plaag niet tegenhouden.
3. De gevolgen door Mgr. Chiais vroeger beschreven werden al te levendig voorgesteld.
4. De H. Congregatie spreekt niet over de opiumbouw, en indien het planten toegelaten wordt, zullen velen zich bekeren.
5. Een gematigd opiumgebruik wordt gewenst voor oudere opiomanen, die het niet meer kunnen missen zonder gevaar voor erge gevolgen.
6. Het stoffelijk nadeel ten gevolge van het opiumverbod op de opiumkultuur is zeer groot voor de mensen.

Na deze uiteenzetting gaat hij over tot de volgende vragen:

1. Mogen alle opiumplanters, zonder aanzien van persoon, tot de sacramenten toegelaten worden?
2. In een familie, waar de vader niet tot de sacramenten toegelaten wordt, mogen dan de vrouw en kinderen, dienstboden en werklieden, die hen helpen, toegelaten worden?
3. Mogen diegenen tot de sacramenten toegelaten worden, die omwille van een verouderde gewoonte in de onmogelijkheid verkeren het opium te laten varen, tenzij op gevaar voor grote schade aan de gezondheid of zelfs op gevaar het leven erbij in te schieten?
4. Mag er opium genomen worden als geneesmiddel, zelfs als er gevaar bestaat voor het opdoen van een manie?
5. Mogen de grondverhuurders aan de huurders toelaten opium te planten?

---

filiis de tam gravi re certa ac definitiva regula deest; ideo enixis precibus humiliter rogamus ut S.C. questionem dirimere dignetur.

1. An omnes opium plantantes, sine personarum acceptione, admitti possint ad sacramenta.
2. An familiae, domino non admisso, saltem eius uxor, pueri, servi ac rustici operarii, ipsum dominum adiuvantes, admitti possint.
3. An qui ex inveterata habitudine opio valedicere impotentes sine prolis periculo vel gravi detrimento, admitti possint.
4. An opium possit sumi per modum medicinae, quia habitudinis periculum imminet.
5. An locantes agros possint permittere locatarios in ipsis agris opium plantare.

Resp. „Ad 1. Affirmative, attentis expositis.
Ad 2. Provisum in primo.
Ad 3. Affirmative, diligentia et cautelis tamen positis, ut opii abusus malique effectus ex huiusmodi abusu promanantes evitentur.
Ad 4. Affirmative, adhibitis vero omnibus de quibus in 3°.
Ad 5. Affirmative, uti est jam provisum in primo."

Het antwoord op deze vragen werd gegeven den 27sten Maart 1878 door de Congregatie van het H. Officie :

Antwoord op de eerste vraag :

— Gelet op de gegeven uiteenzetting, mogen de opiumplanters tot de sacramenten toegelaten worden.

Antwoord op de tweede vraag :

— Het antwoord op de tweede vraag ligt in het eerste besloten.

Antwoord op de derde vraag :

— Ja, maar de nodige zorg en maatregelen moeten genomen worden om misbruik en slechte gevolgen, uit het misbruik voortkomend, te vermijden.

Antwoord op de vijfde vraag :

— Ja, zoals het in het eerste antwoord besloten ligt.

Als wij de verschillende decreten overzien, dan kunnen wij een duidelijk onderscheid bemerken ; de twee eerste decreten van 1830 en 1848 stelden algemene principes vast, terwijl de twee volgende van 1852 en 1854 gegeven werden met inachtneming van de uiteenzetting der feiten. Het decreet van 1878 zegt eveneens uitdrukkelijk, dat die besluiten gegeven worden volgens de toestand, die door Mgr. Lions geschetst werd ; dus werd er meer toegevend geantwoord in dit laatste decreet.

Vreugdekreten stegen op bij de missionarissen, toen Mgr. Lions hun kennis gaf van het antwoord van Rome, want het betekende voor hen een keerpunt in de moeilijkheden en een heropbloei van hun kwijnend werk. Weldra nochtans ontstond er een verschil van mening over de waarde van de uiteenzetting door Mgr. Lions naar Rome gezonden ; en aangezien het antwoord gegeven was, rekening houdend met den toestand in de uiteenzetting beschreven, waren sommigen van oordeel dat men van de toegevingen, in het antwoord uitgedrukt, geen gebruik mocht maken.

Het was immers niet juist te beweren dat het verbod op het opium door de regering officieel ingetrokken was, ofschoon de burgerlijke overheden handelden en lieten handelen alsof het verbod niet bestond. Wat moest er nu gedaan worden met de opiumhandel, die verboden bleef door het decreet van 1852, en die toch noodzakelijk moest volgen uit een opiumteelt, die nu toegelaten werd ?

Mgr. Lions voorzag de talrijke vragen en moeilijkheden, die uit

het publiek maken van dit antwoord van Rome zouden volgen ; daarom besloot hij maar te wachten tot de toestand gunstiger scheen. Een officiëel afkondigen aan christenen en catechumenen, dat nu ineens de toelating gegeven werd opium te bouwen zou al te slechte gevolgen kunnen teweegbrengen.

In 1880 werd er te Swifoe een synode gehouden, waar de opiumkwestie degelijk onderzocht werd, en den 8sten October 1880 werd er een tekst bekend gemaakt en naar de missionarissen gestuurd, waarin verklaard werd, dat men voortaan de opiumplanters tot de sacramenten mocht toelaten, maar dat er toch niet openlijk aan de christenen mocht gezegd worden dat de opiumteelt voortaan door Rome toegelaten werd. Mgr. Lions bleef er vast op aandringen den opiumbouw, waar het nog enigszins mogelijk was, tegen te houden en te verbieden, zonder nochtans daarom de sacramenten te weigeren.

Het opiumschuiven en de opiumhandel bleven streng verboden, hoewel het planten geduld werd ; eveneens mochten de christenen opium aannemen als huurprijs voor het verhuren van hun gronden, en mochten zij het opium, dat zij geplant hadden, verkopen. [1])

De tekst van het rondschrijven laat duidelijk voelen dat er nog geen volledige zekerheid en vastberadenheid aanwezig was ; een drukke bespreking volgde op dit rondschrijven. Sommigen ver-

[1]) *Archives des Missions Etrangères*, vol. 549 s, p. 593. ,,Comme les pères du synode de Soui-fou sont généralement d'avis qu'on peut publier les réponses venues de Rome en 1878, touchant l'admission aux sacrements de tous les planteurs d'opium, je publie par les présentes, les susdites réponses en vous recommandant toutefois de bien vous garder de dire aux chrétiens quasi ex cathedra, que la plantation de l'opium est permise par Rome ; car Rome, comme vous le voyez, en répondant aux quaesita ne dit pas le mot permission ; son affirmation ne tombe que sur l'admission des planteurs aux sacrements. Ce n'est qu'implicitement que la plantation est tolérée pour des motifs d'intérêts spirituels et temporels.

Il convient de détourner autant que possible les chrétiens de cette culture, plus ou moins indirectement nuisible. Aussi suis-je d'avis qu'il vaut mieux continuer la prohibition de plantation dans les endroits où on peut l'obtenir sans avoir recours au refus des sacrements uniquement parce qu'on plante l'opium, vu l'affirmative de Rome.

Au Yunnan, où l'on se trouve dans les mêmes ciconstances qu'au Kouy-tcheou, on va suivre la même ligne de conduite en publiant les mêmes décrets.

Voici les résolutions admises par la majorité du synode, comme pouvant hic et nunc être mises en pratique :

1. Omnes opium plantantes, sine personarum acceptatione, admitti posse ad sacramenta.
2. In locis ubi viget consuetudo opio utendi tamquam moneta pro transactionibus, christianos praedicto modo utentes non esse inquietandos.

Nota : La fumigation et le commerce de l'opium restent toujours sévèrement prohibés. Le synode, en tolérant la plantation, tolère aussi la vente de l'opium planté, ce qui n'est pas un commerce, mais ne tolère nullement l'acte de celui qui achète l'opium pour le revendre et en fait ainsi spécialement un commerce.

zetten zich krachtdadig tegen het aangehaald onderscheid tussen „toelaten" en „dulden" ; zij meenden niet te kunnen aanvaarden dat het opiumplanten zou geduld worden, indien het werkelijk niet toegelaten werd, en indien het toegelaten werd, dan was het wel overbodig het te dulden.

Eveneens het verschil, dat gemaakt werd tussen planters, kopers en verkopers, werd hevig bestreden ; hoe kon het immers dat de planter zijn opium mocht verkopen, terwijl een koper het opium niet eens mocht aankopen, en nog veel minder verder verkopen ? Zou niet eerder, redelijkerwijze gesproken, het planten, dat toch de bron blijft van alle verdere actie, moeten verboden worden ?

Weliswaar werd hierop geantwoord dat er moest rekening gehouden worden met de graden van medewerking. In dien zin zou men kunnen aannemen dat een handelaar, die het opium in kleine hoeveelheden verkoopt meer rechtstreeks oorzaak is van de slechte gevolgen die uit het opiumroken voortkomen, dan iemand die maar eenvoudig opium plant.

De menigvuldige besprekingen en discussies gaven weldra aanleiding tot twee richtingen onder de missionarissen ; de enen wilden voort streng optreden en het verbod op het opiumplanten behouden, uitgenomen in speciale gevallen, waar er voldoende redenen zouden bestaan om meer toegevend te zijn ; de anderen wilden als algemene regel het opiumplanten dulden, maar tevens ook hun krachten inspannen om het nog tegen te houden, waar het mogelijk was.

Alhoewel er door de twee groepen een verschillend standpunt ingenomen werd, kwamen beide voor zulkdanige moeilijkheden te staan dat hun houding in de practijk in vele gevallen dezelfde was. Immers, indien het verbod opium te planten behouden blijft, maar aan ieder missionaris toegelaten wordt volgens de algemene beginselen van de moraal en volgens de omstandigheden van ieder concreet geval een oordeel te vellen over het al dan niet toepassen van het verbod, dan zal men, waar het gaat over het naar waarde schatten van bepaalde redenen en omstandigheden, komen tot een zekere willekeur van handelen, die tot ver uiteenlopende practijken zal aanleiding geven.

Zo nochtans het opiumplanten in algemene regel geduld wordt, en wel, zoals in het decreet bepaald wordt, zonder aanzien van persoon (sine personarum acceptione), aan wie zal men dan het recht ontzeggen van deze toegeving gebruik te maken ? Zal er

ook hier geen willekeur zijn, wanneer men de verscheidene beweeggronden nagaat om de gedragslijn te bepalen ?

Overal waar het decreet van Rome toegepast werd, was er weldra een kentering in het bekeringswerk ; heidenen die tot dan toe alleen omwille van het opiumverbod van de katholieke Kerk, van de christelijke lering en van het doopsel afzijdig waren gebleven, aarzelden niet meer om catechumeen te worden ; terwijl vele christenen die zich stilaan van de Kerk en van de sacramenten hadden verwijderd, nu weer ijverig hun christelijke plichten gingen vervullen. Met één woord, de missionarissen waren getuigen van een algemene heropleving en een stevige aangroei van de katholieke Kerk.

Mgr. Lions had nochtans klaar en duidelijk gehoord en aangevoeld dat hij niet al de missionarissen gewonnen had, en dat er nog voortdurend moeilijkheden oprezen, waarop nog geen antwoord was gegeven.

Door een volgend rondschrijven [1]) beoogde Mgr. Lions een meer algemene en vaste gedragslijn aan te geven. Hij bleef van mening, dat de missionarissen er moesten naar streven de opiumteelt zoveel mogelijk tegen te houden ; maar, gezien het antwoord van het H. Officie, kon men de opiumplanters niet van de sacramenten

---

[1]) A. Launay, *Histoire des Missions de Chine, Mission du Kouy-tcheou*, Paris, 1908, 3° t., p. 217.

,,Tous les missionnaires tâcheront, d'empêcher le plus possible la plantation de l'opium, mais non jusqu'à refuser les sacrements pour la seule raison de la plantation ; c'est là mon opinion basée sur la réponse du S. Office. Puisque Rome ne distingue pas, je ne vois pas pourquoi nous serions obligés de distinguer. Sans doute, on objectera qu'une telle pratique va bientôt introduire l'opium parmi tous les districts, au scandale des chrétiens et même des païens.

J'avoue que très probablement, il en sera ainsi ; mais je crois que ces scandales sont faciles à lever, en leur expliquant que l'usage de l'opium est toujours défendu à cause du scandale, mais que la plantation, étant en soi une chose indifférente, l'Eglise la tolère à cause de la pauvreté des chrétiens, de leur peu de foi et de courage, et ne leur refuse pas les sacrements, afin de ne pas éteindre la mèche, qui fume encore, surtout pour ne pas empêcher les païens d'embrasser la foi ; mais que pourtant, comme ils coopèrent par là, quoique involontairement, à une chose qui cause grand dommage à certains individus et à la société, il vaut beaucoup mieux, à moins de bien graves motifs, s'abstenir de cette participation généralement regardée comme odieuse.

Tout commerce proprement dit est-il dûment prohibé, bien qu'il ait beaucoup d'affinité avec la plantation ? car, vous le savez, les quaesita ne font pas mention des vendeurs, qui, tout le monde le comprend, n'ont pas de motifs aussi graves que les planteurs.

La plantation est libre ; pour moi, je n'ose pas aller plus loin que ce qui est accordé par le S. Office, et je crois que cela suffit pour aplanir un peu le plus grand obstacle que rencontre la propagation de la foi au Kouy-tcheou.

Sans doute, si, par impossible, vendeurs et fumeurs pouvaient être admis, l'obstacle serait complètement levé ; mais la morale, mais la conscience, mais la sainteté et la pureté de la religion en souffriraient.''

verwijderd houden. Hoewel hij inzag dat, tot ergernis van christenen en heidenen, de opiumteelt voortaan een ruime uitbreiding zou nemen, dacht hij dat de ergernis kon worden vermeden door hun uit te leggen dat het opiumgebruik altijd verboden bleef, terwijl de opiumbouw alleen door de Kerk geduld werd omwille van de armoede, het gemis aan geloof en standvastigheid van de christenen, en om de heidenen niet te verhinderen zich tot het ware geloof te bekeren.

Daar er in het antwoord van Rome niet over de opiumverkopers gesproken wordt, kon hij ook het vroeger uitgevaardigde verbod van opiumhandel niet veranderen, temeer daar de opiumhandelaar over 't algemeen niet dezelfde zware redenen kon laten gelden als de opiumplanters.

Niet alleen Mgr. Lions, apostolisch vicaris van het vicariaat Kwitsjow, worstelde om de toestand van vertwijfeling, nog verscherpt door het decreet van 1878, meester te worden. Daar de opiumplaag zich over gans China uitgebreid had, werd er in de andere vicariaten ook met angst gezocht naar een antwoord op de vele dringende vragen. Toen de verscheidene synoden in China gehouden [1]) een duidelijk bewijs leverden van de menigvuldige twijfels die waren ontstaan, behandelde de H. Congregatie van de Propaganda ook de opiumkwestie in haar instructie van 4 Juli 1883. [2])

---

[1]) Het gaat hier dus over de vijf eerste gewestèlijke synoden, die in 1880 in China gehouden worden, namelijk te Peking, Sjansi, Hankow, Sesj'wan en Hongkong (Zie: Dr. J. Jennes, *Het Godsdienstonderricht in China*, Brasschaat, 1942, p. 145).

[2]) *Coll. S. Congr. de Prop. Fide*, 2a ed., vol. II, p. 184, No. 1599.

„Censuerunt EE. PP. in memoriam revocandam Instructionem huius S.C. die 23 Iunii 1830, quae commercium opii respiciebat, quaeque oculis christianorum assidue subiicienda est, ut ad observantiam civilis legis, opii commercium et usum gravissimis de causis prohibentis, excitentur. Praeterea nota est A. Tuae resolutio S. Congnis S. Officii circa commercium et usum opii die Martii 1852, edita, qua ad petitionem Vicarii Ap. Chansinensis declaratum est, commercium et usum opii prout exponebatur esse illicitum, ideoque debere Vicarios Ap. prudenter omnem curam adhibere ad usum et commercium extirpandum. Uti vero apprime novit A. Tua nova expositio circa idem argumentum a Vicario Ap. Kuytcheou anno 1878, praesertim vero circa plantationem et usum opii, enarratis peculiaribus circumstantiis ad S.C. missa est; quaeque quidem cum huiusmodi preces S. Congr. supremae et Univers. Inquisitionis obtulisset, novum ab ea responsum accepit. Expositio autem praedicta cum responsione est tenoris sequentis: Sollicitantibus aliquibus missionariis etc." (V; n. 1489).

Hac vero opportunitate, qua examen synodorum sinensium a S.C. susceptum est, patuit pluribus inter patres insedisse sententiam resolutionem memoratam ita generalem esse ut ad omnes Imperii Sinensis regiones extendi debeat. Itaque eidem S. Congni S. Officii (27 Martii 1878) circa plantationem et usum opii intelligi debeat editum generatim pro universo Imperio Sinarum: vel, quatenus negative,

„Na de twee decreten van 1830 en 1852 nogmaals in herinnering te hebben gebracht, wordt de aandacht er op gevestigd dat het decreet van 1878 gegeven werd op aanvraag van enkele missionarissen. Nochtans, daar het blijkt uit de synoden die in China gehouden werden, dat sommige Vaders de oplossing in 1878 gegeven willen beschouwen als zodanig algemeen dat zij tot alle delen van het Chinese Rijk moet uitgebreid worden, werden de volgende twijfelen aan de Congregatie van het H. Officie voorgelegd :

Moet het decreet van het H. Officie van 27 Maart 1878 over het planten en het gebruiken van opium verstaan worden als algemeen geldend voor gans het keizerrijk ? Ofwel als deze vraag ontkennend beantwoord wordt, mag het dan althans uitgebreid worden tot heel het keizerrijk ?"

Daarenboven: mag uit dit decreet afgeleid worden dat de opiumhandel enigszins als geoorloofd of getolereerd moet beschouwd worden ?

Daarop wordt geantwoord:

„Het decreet geldt alleen voor deze provinciën en voor deze omstandigheden, waarvoor en waarin het uitgevaardigd werd : dààr alleen en enkel zolang als dezelfde omstandigheden blijven bestaan. De bedoeling is, dat de H. Congregatie van de Voortplanting des Geloofs de apostolische vicarissen wil aanzetten alles in het werk te stellen om het opiummisbruik uit te roeien, bijzonderlijk door verenigingen voor onthouding in het leven te roepen, zoals in Europa.

Het antwoord op de andere vraag ligt in het gegeven antwoord besloten."

Dit laatste decreet was dus enigszins beperkend in vergelijking met het vorig decreet van 1878. Nochtans kon men nog niet spreken van een definitieve oplossing; vragen bleven oprijzen, menige toepassing der reeds gegeven antwoorden bleven in zwang bij de missionarissen.

Leuven. Drs. JORIS MAERTENS C.I.C.M.

(Wordt vervolgd.)

---

an saltem ad idem Imperium generatim extendi possit. — Praeterea : An illo decreto posito debeat intelligi aliqua ratione permissum vel toleratum commercium opii. — Ad quae dubia sacra eadem Congregatio respondit : „Decretum applicandum ad eas provincias et ad eas circumstantias pro quibus decretum ipsum latum est, et ubi et quamdiu eaedem circumstantiae verificentur : et ad mentem. — La mente è che la S.C. di Propaganda stimoli i Vicari ap. che si adoperino con tutte le force di estirpari l'abuso dell'opio specialmente colla istituzione di Societa di Temperanza come in Europa. "Ad aliud vero dubium responderunt : „Provisum in praecedenti".

MISSIE-PASTORAAL

Afgezien van de vraag, of de Pastoraal zich ontwikkeld heeft tot een afzonderlijke wetenschap met haar eigen goed omschreven object — of dat zij alleen bestaat in de „kunst" om de leer en de stellingen der Moraal-theologie toe te passen op het praktische leven — is het toch zeker, dat nieuwe toestanden en nieuwe ontwikkelingen in de wereld ook nieuwe eisen stellen voor het ambt van de priester, de „pastor animarum".

De Kerk leeft. Zij leeft voor en met de mensen, die zij moet heiligen. Haar wetten, zoals de wetten van God, zijn gegeven voor de mensen, voor alle mensen, voor mensen van elke rang en elke beschaving. Hoewel de algemene wetten blijven wat zij zijn, kunnen toch bijzondere wetten en voorschriften ontstaan. Bijzondere toestanden kunnen sommige wetten doen wijzigen. Zelfs volksgewoonten kunnen haar invloed uitoefenen op de wet. Het praktisch toepassen van die levende wet op de levende mens is de taak van de „pastor animarum": dat is Pastoraal.

En het is zeker, dat b.v. in de vorige eeuw die wetten op een andere manier tot de mensen gebracht werden dan heden. Het is ook zeker, dat op een goed katholiek dorpje van de Brabantse hei, de manier van handelen van de zielzorger heel anders moet zijn dan die van de priester in de wereldstad. Het is dus ook zeker, dat de „kunst" om de wetten van God en de Kerk tot de mens te brengen, en de mens tot Kerk en God, zo niet geheel en al verschillend is van de ene plaats naar de andere, dan toch, in haar uiterlijk vertoon, zich anders voordoet in verschillende tijden en verschillende landen. Kan men daarom dan ook niet spreken van een bijzondere „Missie-pastoraal ?" In een zekere zin: ja. Tenminste zeker in zoverre dat de „pastor in de missie", de missionaris, rekening moet houden met de speciale toestanden van het volk, waaronder hij werkt, met de speciale voorschriften en faculteiten, die hij voor die mensen gekregen heeft, om ook hen te brengen tot de éne schaapstal.

Enige gewone voorbeelden zullen dit gemakkelijk duidelijk maken.

De woorden van can. 773 „Proprius baptismi sollemnis administrandi locus est baptisterium in ecclesia vel oratorio publico" blijven waar, ook in de missie. Maar bij gebrek aan kerk of oratorium, en dus aan doopvont, moet men in de buitenplaatsen wel ergens anders dopen.

Can. 775 zegt: „Si ad ecclesiam paroecialem, aut ad aliam quae jure fontis gaudeat, baptizandus, propter locorum distantiam aliave adiuncta, sine gravi incommodo aut periculo, accedere aut transferri nequeat, baptismus sollemnis a parocho conferri potest et debet, in proxima ecclesia aut oratorio publico intra paroeciae fines, licet haec baptismali fonte careant."

Maar als men in de missie een parochie heeft zo groot als een bisdom in Nederland, is het absoluut ondoenlijk voor de pastoor om zich, misschien iedere dag, te verplaatsen van de ene hoek naar de andere van zijn parochie — per ezel of zelfs per fiets — alleen om te dopen. Daarom is men daar wel verplicht om in de ver afgelegen plaatsen mensen aan te stellen, die de kinderen, „quam primum" het „privaat" doopsel toedienen. De missionaris zal dan later, bij gelegenheid, „coeremonias supplere".

Tegenover de voorschriften van de gewone kerkelijke wet voor alles wat betreft het H. Misoffer, is het voldoende de vierde faculteit van de „Formula tertia major" over te schrijven, om te zien dat de Kerk zelf zich aanpast aan de omstandigheden en toestanden. Deze zegt: „Permittendi ut Missa celebrari possit, in casu necessitatis, super altari portatili; etiam sine ministro, et sub dio, et in navi, dummodo debitis cautelis adhibitis, nullum adsit irreverentiae periculum, et locus decens sit; etiam si altare sit fractum vel sine reliquiis Sanctorum; et praesentibus haereticis, schismaticis, infidelibus et excommunicatis, si aliter celebrari non possit; atque ut Missa inchoari queat una hora post mediam noctem."

Die enkele voorbeelden zijn wel voldoende om te kunnen aannemen dat men van missie-pastoraal kan spreken. In volgende artikelen kan de gelegenheid zich nog wel eens voordoen om sommige van die faculteiten van de „Formula tertia" uiteen te zetten of om sommige speciale voorschriften b.v. van het „Primum Concilium Sinense" aan te halen, en te zien hoe zulke faculteiten en voorschriften te verstaan zijn in en wegens de toestanden in die missie.

Doch vooraleer verder op het „object" van de missie-pastoraal in te gaan, zou ik eerst willen nagaan welke hoedanigheden vereist worden in het „subject", in de missionaris zelf, vooral in de huidige beroeringen en omwentelingen, die vele missies meemaken. En dit is ook nog pastoraal, daar het niets anders is dan het toepassen op de mensen, voor wie ze gegeven zijn, van de voor-

schriften der kerkelijke overheid over opleiding, hoedanigheden, enz. van de missionaris.

En dan zie ik als eerste vereiste, als grondslag van heel zijn werk, dat hij, eerst en vooral een heilig priester moet zijn, priester in al de vezels van zijn gehele wezen. Zonder dat kan hij geen Apostel zijn. ,,Qui se ad apostolicum munus recte accingit, unum necesse est ante omnia sibi comparet, utpote maximi momenti ac ponderis, videlicet, vitae sanctimoniam. Etenim homo Dei sit oportet, qui Deum praedicat, oderit peccatum, qui odisse peccatum jubet. Maxime apud infideles.'' [1])

Maar dan dringt zich ook als van zelf de tegenovergestelde vraag op : ,,Moeten tegenwoordig niet alle priesters missionaris zijn'' ? Zodat die twee termen zich als het ware dekken. Volgens ,,Maximum illud'' moeten de bisschoppen ,,cleri disciplinam peculiari quodam modo ad missiones dirigere''. [2]) En nadat Paus Pius XI in ,,Rerum Ecclesiae'' gevraagd heeft of het niet een groter liefde is die de arme heidenen uit de duisternis van het bijgeloof verlost, dan de liefde, die de discipelen onder elkaar verbindt, roept hij uit : ,,Quodsi ejusmodi officium detrectare nullus e fidelium communitate queat, num clerus possit, qui sacerdotium et apostolatum Christi Domini, miro ipsius delectu ac concessu participat ?'' [3])

Zelfs landen, waar geen priesters genoeg zijn, worden aangespoord om seminaries op te richten voor de vreemde missies : b.v. Brazilië. Waarom is de ,,Priester-Missiebond'' opgericht ? Als zelfs in de leken het apostolisch vuur moet branden, krijgt dan niet iedere priester, als het ware, dezelfde opdracht ? Temeer nog daar tegenwoordig de oude katholieke volken heroverd moeten worden voor het geloof ? Men schrijft over de ,,ontkerstening'' van heden. Men betreurt het zedenbederf en het groeiende egoisme. Men ziet niet goed in hoe de nieuwe mens, die zich aan het vormen is, zich zal ontwikkelen. Men kan de ogen wel sluiten en blijven geloven dat de roes, die het mensdom bezielt, zich van zelf zal uitvieren en de mens laten wat hij vroeger was. Dat is struisvogel-politiek. De oude landen van Europa, die de laatste eeuwen de kern en de volle ontplooiing van de katholieke Kerk bezaten — en misschien ook te veel van hun eigen levensopvattingen in hun katholicisme hebben ingelijfd — zijn nu die zelfde levensopvattingen aan 't ver-

---

[1]) Maximum illud. A. A. S. 1919, pp. 449.
[2]) A. A. S. 1919, pp. 454.
[3]) A. A. S. 1926, pp. 63.

anderen. Invloeden van buiten kunnen zij niet meer tegenhouden. Economie en wetenschap ontwikkelen zich op internationale voet. Men kan het betreuren voor sommige goede gewoonten, die daar onder lijden. Men kan het betreuren, omdat die omwenteling zoveel onzekerheid meebrengt en de mensen in omstandigheden plaatst, waar velen niet tegen opgewassen zijn. Maar men kan en mag niet voorspellen dat de mens daardoor slechter zal worden. De Kerk heeft altijd heel de wereld overzien, en heeft zich nooit verbonden aan een beschaving. Een Chinees boertje kan net zo heilig zijn als de voorzitter van een katholieke vereniging. En een groot heer, die een auto en een vliegmachine tot zijn beschikking heeft, kan beter zijn dan een werkman, die te voet gaat. Niet de kleur van het gelaat maakt het verschil van de christen uit. Niet het verschil van de kleren maakt het verschil van het zieleleven uit. Niet het verschil van beschaving maakt het verschil van geloof en zeden uit. Zoals de Kerk zich kan aanpassen aan alle soorten van regeringen, zo kan zij ook bloeien in alle soorten van beschaving, omdat zij bovennatuurlijk is en supranationaal. De Kerk zendt missionarissen uit om nieuwe volkeren te winnen voor het ware geloof. Zij vraagt nu van alle priesters de geest van het apostolaat om de oude volkeren te heroveren. Een zelfde vuur moet missionaris en priester bezielen, een zelfde leven, het leven van Christus, om alle mensen te brengen tot God.

En toch zal de missionaris in de heidense landen nog meer priester moeten zijn dan de priester in Europa. Deze toch blijft leven in het milieu, waarin hij is opgegroeid. Hij weet wat hem te doen staat. Hij weet dat alle ogen op hem gericht zijn, en dat hij niets verborgen kan houden voor confraters en bisschop. De missionaris integendeel komt te staan voor zeden en gebruiken, die hem vreemd zijn. Het volk heeft dikwijls niet de terughoudendheid, waar hij aan gewend is geweest. En toch moet hij zich ,,aanpassen". Als zijn degelijkheid te wensen overlaat, zal hij zich, met de beste bedoelingen ,ongemerkt laten meeslepen, niet alleen in het geoorloofde, maar ook in het minder goede. Als hij op missietochten bij de mensen in huis leeft, zal hij zich misschien verplicht voelen om die mensen zoveel mogelijk tot zich te trekken, en zullen sommige van zijn manieren hem in een zeer moeilijke positie brengen. Als hij zich laat gaan, zal hij heel gauw het ,,decorum" van de priester uit het oog verliezen, ,,decorum", dat toch ook in de missie bestaat, zij het dan met de nodige aanpassing. Als hij niet

degelijk is, kan hij zelfs zo ver komen, dat hij de uiterlijke eerbied bij het toedienen der sacramenten verwaarloost. De omstandigheden drijven hem daartoe. Hoe dikwijls moet hij de H. Mis niet opdragen in een kleine kamer, die nog al eens aan zindelijkheid te wensen overlaat. Hoe dikwijls moet hij niet op bediening, met Ons Heer, uren en uren ver te paard of op de fiets. Hoe dikwijls komt hij niet bij een zieke, met Ons Heer, in een krotje, waar hij voor zich zelf geen fatsoenlijke plaats kan vinden, laat staan voor Ons Heer!

Hij leeft geregeld in een atmosfeer, die ingetogenheid en uiterlijke eerbied niet bevordert. En dikwijls leeft hij alleen, niet op enige kilometers van zijn naaste buurman, maar dagreizen ver, en niet 'n paar weken of maanden, maar jaren aan een stuk. Alleen om te kunnen biechten reist hij soms dagen lang. Hij staat los van alle toezicht. Hij is aangewezen op zijn eigen natuur en goede wil.

Deze ,,eenzaamheid" vergt nog een andere hoedanigheid: de missionaris moet beter onderlegd zijn dan de doorsnee priester in Europa. ,,Maximum illud" geeft de reden: ,,Licet controversia esse non possit quin ad salutarem animarum conversionem plus virtutum ornamenta valeant quam litterarum, tamen si qui bono tamquam commeatu doctrinae non sit instructus, multum sibi saepe sentiet deesse praesidii ad sancti ministerii fructum. Neque enim is raro et librorum copia caret et doctorum, quos consulat, consuetudine, cum tamen respondere rogantibus, quidquid contra fidem objecerint, quaestionesque dissolvere, vel perdifficiles debeat." [1])

En hier zou ik nog een andere reden aan toe willen voegen. Hoewel veel missielanden zich ook internationaliseren, is het toch ook maar al te duidelijk, dat de tegenovergestelde neiging, hypernationalisme, bij sommige volken zich sterk naar voren dringt. De politiek van zelfstandigheid, die heel begrijpelijk en heel logisch is, uit zich gemakkelijk in een ziekelijke vrees voor buitenlandse overheersing, met haar afkeer voor mensen, die buitenlanders zijn. Soms wordt de vreemdeling alleen nog geduld in zoverre hij van nut kan zijn. De vreemde missionaris moet dan ook iets bezitten, waar hij in uitmunt. Natuurlijk zou een ,,pastoor van Ars" ook in die landen zijn invloed doen gelden. Maar. . . . dat zijn uitzonderingen in het leven. In zulke landen wordt, op het ogenblik, een professor aan de universiteit of hoge-school veel gemakkelijker

[1]) A. A. S. 1919, p. 448.

geduld dan iemand, van wie zij het nut niet inzien. De missionaris moet een licht zijn. Een licht op philosophisch of theologisch gebied zal eerbied en vertrouwen afdwingen van inlandse seminaristen en priesters. Een licht op paedagogisch gebied zal gezocht worden door meesters op missie- en andere scholen. Bijzondere talenten kunnen de missionarissen doen opnemen in kringen, waar hij, als vreemdeling, wellicht met verachting beschouwd zou worden. Wil de missionaris werkelijk invloed hebben, dan moet een of andere buitengewone gave de ongunstige hoedanigheid van vreemdeling bedekken.

Natuurlijk zullen in alle landen de beste krachten het meest bereiken. De vraag is nu : Waar zijn die beste krachten het meest nodig ? Over het algemeen ontwikkelen de missielanden zich in een snel tempo. En in de toekomst zullen zwakke krachten in die toestanden niet alleen nutteloos zijn, maar misschien zelfs gevaarlijk voor de normale ontplooiing van de Kerk. En dit is alweer een andere reden voor hogere ontwikkeling bij de missionaris. Hij toch moet de Kerk stichten. En, door de omstandigheden gedwongen, moet hij én architekt én uitvoerder zijn : moet hij ook zelf de materialen leveren, en wel uit zijn eigen voorraad. Hij moet die dus bezitten.

Heiligheid en ontwikkeling zijn twee vereisten, die absoluut noodzakelijk zijn voor de missionaris, zoals de Pausen het ons voorhouden in ,,Maximum illud'' en ,,Rerum Ecclesiae''. Dat zijn de fundamenten van het apostolisch leven. Dat is de goede grond, waar een rijke oogst op groeien kan. Maar om alleen goede vruchten te oogsten, moet het onkruid ook uitgeroeid worden. Hiervoor geeft ,,Maximum illud'' ons weer een leidraad.

Het eerste soort gevaarlijk onkruid, waartegen Benedictus XV waarschuwt, is het patriotisme. Kan zoiets bestaan bij den missionaris ? Hij zou geen goed geaard mens zijn, als hij zijn vaderland niet lief had : vaderlandsliefde wordt toch ook tot een deugd gerekend door de H. Thomas. Maar een hoger doel, een groter vaderland dan het aardse, heeft de missionaris vrijwillig verkozen. ,,Intelligentes igitur vestrum unicuique dictum a Domino : obliviscere populum tuum et domum patris tui [1]), memineritis non hominum debere vos imperium propagare, sed Christi, nec patriae quae hic est sed patriae quae sursum, cives adjicere''. [2])

[1]) Ps. XLIV, 11.
[2]) A. A. S. 1919, p. 446.

Missionarissen van kleinere landen, die geen wereldinvloed willen uitoefenen, zijn minder geneigd om te zwetsen over eigen vaderland, en hebben geen rechtstreekse of onrechtstreekse opdracht van gouvernement of staatsinstellingen — behalve misschien in kolonies of andere afhankelijke gebiedsdelen —.

Maar toch is er zelfs voor hen een manier om zich onkies te gedragen in dit opzicht. Rome dringt steeds aan op ,,aanpassing''.

De missionaris moet zich eigen maken aan het volk, dat zijn volk is geworden in het koninkrijk van Christus. Maar als mens heeft hij een heel andere opvoeding gehad. Als mens is hij geneigd om vergelijkingen te maken. En men kan bij de blanken het ingeboren bewustzijn van eigenwaarde niet ontkennen ; niet alleen van eigenwaarde, maar ook van een al te hoge dunk van westerse beschaving en meerderheid. De missionaris komt beschaving brengen. Maar als mens kan hij vergeten dat het alleen te doen is om de christelijke beschaving, het geloof en de katholieke zedenleer, niet om het uiterlijk vertoon, niet om de mantel. Maar zelfs als hij zich absoluut los gemaakt heeft van de gebruiken en de gewoonten van zijn eigen vaderland, bevindt zich de missionaris toch altijd nog op zeer glibberig terrein. Hij kan zich geheel en al ingelijfd hebben in zijn nieuw vaderland, hij blijft toch altijd nog de minister van een eredienst, die gehuld is in een westerse mantel. Niet dat de Kerk niet alle erkende oosterse en andere ritussen eerbiedigt en in stand houdt. Maar ceremonies in de H. Mis en bij het toedienen der sacramenten hebben toch een atmosfeer behouden van de landen, waar zij ontstaan zijn. Ik geloof zeker, dat de Kerk aanpassing van ceremonieel en uiterlijk vertoon in godsdienstplechtigheden voorziet, en met aandacht de verschillende stromingen gadeslaat. Eigen, autochthone kunstuitingen werkt zij zeker in de hand. Zo b.v. kan men in China een hele omwenteling waarnemen. Zelfs de Moeder Gods en Christus zelf verschijnen nu onder oosterse trekken. En er zijn schilderijen, die werkelijk een succes genoemd kunnen worden, ook in zoverre zij een godsdienstige indruk geven. Waar men vroeger kerken zag in een of andere westerse stijl — of wat er van verre op geleek — kan men nu al hier en daar ,,Chinese'' kerken zien. En sommige voldoen werkelijk aan de eisen van een godshuis.

Doch voor de missionaris is het dikwijls een moeilijke vraag : hoever moet en mag die aanpassing gaan ? Hoever mag zij toegestaan worden om de eenheid met Rome niet te schaden ? Hoever

is er geen gevaar dat een nationale Kerk de plaats zal innemen van de katholieke ? Zeker, de Kerk zal blijven bestaan, en Gods genade zal haar eenheid bewaren. Maar de missionaris, die tegenover zijn kleine kudde staat — hoewel deze de eenheid der Kerk niet kan verstoren — moet toch ook in haar die eenheid behouden, en moet haar behoeden voor de gevaren. Dat is geen nationalisme meer. En toch staat het tegenover die ziekelijke vrees in sommige missielanden voor westerse overheersing. Hoe moet de missionaris dan practisch handelen ? In 't algemeen „ita se gerat ut quilibet sine ulla dubitatione agnoscat eius ministrum religionis quae, cum omnes complectatur homines, in spiritu et veritate Deum adorantes, nulli est nationi extranea". [1]) Rome kan moeilijk rechtstreeks en openlijk ingrijpen voor iedere afzonderlijke zaak in ieder land. Maar de missionaris kan toch voor zich zelf gerust zijn, als hij handelt naar de voorschriften en wenken van de officiele vertegenwoordiger van de H. Stoel in zijn streek. Hij moet zijn eigen opvatting laten varen. Hij mag niet zeggen : „Wij hebben hier altijd zus of zo gedaan, en goede christenen gemaakt". Hij moet zich ook losrukken uit dit soort nationalisme : zijn eigen kleine gebied maakt de Kerk niet uit. Hij moet „katholiek" zijn ook in zijn opvatting van „aanpassing". Het kan hem persoonlijk voorkomen dat Rome te ver of te vlug gaat. Doch hij zal gerust kunnen zijn, als hij de bijzondere voorschriften volgt van de vertegenwoordiger van Rome in zijn streek, en als hij, in moeilijke gevallen, de oplossing van zijn twijfel daar gaat zoeken en niet elders.

Over een ander soort onkruid, waarvan „Maximum illud" nog spreekt, kan ik niet oordelen. „Ne alios quaestus velit facere quam animarum. . . . accedit quod ob eam causam multum ei decederet auctoritatis apud infideles, maxime si, quod proclive factu est, studium rei quaerendae in avaritiae vitium jam abiisset". [2]) In het China, dat ik ken, kan dit gevaar misschien wel bestaan, maar toch niet bij de vreemde missionaris.

Er is nog iets anders, dat van de missionaris veel zelfbeheersing, zo niet veel deugd vereist, het gezamelijk leven met de inlandse clerus : een omstandigheid, die zich nog niet voordoet in iedere missie of voor iedere missionaris, maar toch hoe langer hoe meer op de voorgrond treedt, naarmate de missie zich verder ontwikkelt. Pius XI in zijn „Rerum Ecclesiae" zegt : „Europaeos inter et

[1]) A. A. S. 1919, p. 447.
[2]) A. A. S. 1919, p. 447.

indigenas missionales nihil esto dicriminis, nullusque disjunctionis terminus intrecedito, sed alteri cum alteris reverentia et caritate copulentur". [1])

Hoe is de inlandse clerus ? Ik heb dikwijls die vraag gehoord ; en ik heb altijd, naar geweten geantwoord : „De clerus, die ik ken, is goed." Velen hebben dit aangenomen met een glimlach van ongelovigheid. Anderen lieten blijken dat zij niet voldaan waren. Het is ook zo moeilijk om alles duidelijk te maken, als men op twee verschillende terreinen staat. In ons land vindt men de Fransman al zo vreemd ; en die is toch dicht bij ons. Men spreekt hier gemakkelijk over de franse katholiek als over iemand, die wel gedoopt is, maar zijn plichten niet vervult ; en toch zijn er zoveel goede katholieken in Frankrijk. Het is gevaarlijk om vergelijkingen te maken, omdat de mens altijd geneigd is de dingen naar zijn eigen „ik" te schatten. Kent men de mensen niet, dan kan men er zich ook moeilijk een oordeel over vormen. Heeft men er lange jaren mee geleefd, dan kent men hun karaktertrekken, en weet men hoe ze aan te pakken. Welnu, ik heb jaren lang met inlandse priesters samen gewerkt en geleefd, en met allen, die ik gekend heb, was goed op te schieten. Waarom zei ik dan dat er nog al veel zelfbeheersing voor nodig is om goed samen te leven ? Hier komen heel wat — vooral psychologische — beschouwingen bij, die mij te ver zouden voeren. Laat mij liever twee vragen stellen met betrekking tot het leven hier in Nederland ; daar wij nu ook meer internationaal worden, kan men zich de toestand wel enigszins inbeelden. Ten eerste : als hier in de parochie een neger uit Oeganda als pastoor stond met een Nederlandse kapelaan, hoe zou dat gaan ? Ten tweede : als hier in de parochie een Nederlandse pastoor stond met twee Chinese kapelaans, hoe zullen die zich tegenover elkaar gevoelen in de dagelijkse omgang ?

De verhoudingen kunnen heel goed zijn, als men van beide kanten weet te geven en te nemen, vooral te geven. Doch men kan zich wel voorstellen dat karakter, opvoeding, levensopvatting en zelfs plichtsbesef verder uiteen lopen tussen vreemden dan tussen confraters van dezelfde streek. Het is zeker een mooi voorbeeld voor de heidenen, als Europese priesters even goed voor hun inlandse bisschop neerknielen als de eigen priesters. Die prediking is trouwens niet moeilijk ; dat is zelfs een genot en een troost voor de vreemde missionaris, dat is een soort kroon op zijn

[1]) A. A. S. 1926, p. 77.

werk. Maar het alledaagse leven is anders. En ik wil nog niets zeggen van de ongelukkige tijden, waar nationalistische beroeringen een hoog woord meespreken: die zijn van voorbijgaande aard. Zelfs in gewone tijden is er een grote liefde nodig om prettig samen te leven, een groot geduld en een kiesheid, die zelfs de schijn van meerderwaardigheid opzij moet zetten. Dat zijn geen utopistische toestanden voor de missionaris. Dat is praktijk. Daarom moet men voor zulke toestanden ook mannen hebben, die sterk en nederig genoeg zijn om zo te leven, dag in dag uit.

Ik zou nog meer kunnen zeggen over het aanpassingsvermogen van de missionaris, hoe hij nooit moet laten merken dat sommige gewoonten hem tegen staan, hoe hij onverschillig moet blijven bij minachtende en zelfs krenkende opmerkingen, hoe hij steeds optimistisch moet blijven, hoe hij altijd alles voor allen moet zijn. Doch dat zijn hoedanigheden, die vanzelfsprekend zijn.

Ik wil alleen dit nog aanhalen uit „Maximum illud":

„Qui vero ordinibus institutisque religiosorum praesunt exteras colentibus missiones, oramus et obsecramus, ne ad tantum opus nisi sodalium lectissimos destinent, eos scilicet qui et vitae innocentia, et devotionis ardore et animarum studio praestare videantur". [1]

„Nisi lectissimos". Ik zou niet durven beweren dat alleen de beste krachten naar de missie mogen gaan. Maar in de missiehuizen moet men toch gerust de zwakke krachten uitschakelen.

Het idee, dat men vroeger weleens hoorde, nl. dat die of die altijd nog goed genoeg voor de missie is, heeft natuurlijk al lang afgedaan. Doch men zou nog verder kunnen gaan. De missiehuizen die verschillende missieterreinen moeten voorzien, en de toestanden daar verondersteld zijn te kennen, kunnen een redelijke vergelijking maken, wat betreft gewoonten, peil van ontwikkeling, enz., in die verschillende gebieden. En de overheid kan dan ook de krachten, die men opleidt, vergelijken, en misschien in zekere mate specialiseren voor die missie, waar zij het best bij passen: „The right man on the right place". Zelfs rekening houdend met persoonlijke neigingen, kan men roepingen aankweken en specialiseren. Voor iedere missie die roepingen die er het best voor zijn, en in 't algemeen „nisi lectissimos" naar de missie. Dat is ook nog missiepastoraal.

Helden-Panningen. C. LOUWS, C.M.

[1]) A. A. S. 1919, p. 452.

KLEINERE BIJDRAGEN

HET EEUWFEEST DER H. KINDSHEID

In 1943 kon het honderdjarig bestaan van het Pauselijk Genootschap der H. Kindsheid niet naar buiten gevierd worden. ,,De Kleine Apostel" mocht sedert September 1941 niet meer verschijnen. De nationaal secretaris wijdde een artikel aan het eeuwfeest in Het Missiewerk [1]), nadat hij in 1942 reeds een waardevolle brochure over de statuten, reglement, aanbevelingen, geschiedenis enz. van het genootschap had uitgegeven [2]). Ook in het buitenland werd nauwelijks aandacht aan dit eeuwfeest geschonken [3]). Thans kunnen wij nog wijzen op twee boeken, welke onder de oorlog zijn verschenen. De bekende missie-historicus Paul Lesourd gaf een levensbeschrijving van de stichter, Mgr. Charles de Forbin-Janson,[4]) en een missionaris van Scheut in China, pater J. Leyssen, deed de grote verdiensten van dit liefdewerk uitkomen vooral voor dit missiegebied, waarvan de sociale toestanden oorzaak waren van zijn ontstaan en dat de meeste voordelen ervan heeft getrokken [5]).

Paul Lesourd zegt in zijn voorwoord, dat hij voor de levensbeschrijving de beschikking had over een groot aantal onuitgegeven en nog niet benutte documenten, welke een nieuw licht werpen op de persoon en het werk van Mgr. de Forbin-Janson. Hij behandelt dan diens afkomst en jeugd, zijn intrede in het seminarie Saint-Sulpice, waar hij omging met H. de Solages, de latere apostolisch prefect van Madagascar, en E. de Mazenod, de stichter van de Oblaten van de Onbevlekte Maagd Maria, waar hij ook lid van was de Maria-congregatie, welke in de kapel van het Seminarie voor Buitenlandse Missiën haar bijeenkomsten hield. Vervolgens zien we hem als volksmissionaris door Frankrijk trekken. De ongewone praktijken van deze volksmissies hadden helaas een al te politieke kleur : Frankrijk werd vereenzelvigd met de Bourbons. Deze politieke gezindheid behoudt Mgr. de Forbin-Janson als bisschop van Nancy (1823) ; zij is oorzaak van zijn definitief heengaan uit dit bisdom bij de verdrijving der Bourbons in 1830. Van 1830 tot 1839 is hij op allerlei charitatief gebied werkzaam en reist daarna tot in 1841 in Amerika en Canada, waar hij onder grote toeloop van volk retraites en missies preekt. In het zesde en laatste hoofdstuk (pp. 207-281) behandelt Lesourd van blz. 221-276 de stichting en de organisatie van het Werk der H. Kindsheid.

---

1) Jac. Jansen, *Bij het Eeuwfeest der H. Kindsheid*, in Het Missiewerk 24 (1943), p. 2-9.

2) *De Wereldbond der Kinderen, Pauselijk Genootschap der H. Kindsheid*, Nationaal Secretariaat der H. Kindsheid in Nederland, Groot Seminarie Roermond (1942).

3) Zie Rommerskirchen-Dindinger O.M.I., *Bibliografia Missionaria Anno V* : 1943-1946, Rome 1947, Ncs. 376, 384.

4) P. Lesourd, *Un grand coeur missionnaire, Monseigneur de Forbin-Janson, 1785-1844, evêque de Nancy et de Toul, Primat de Lorraine, Fondateur de l'Oeuvre de la Sainte Enfance*, Parijs 1944.

5) J. Leyssen C.I.C.M. (Scheut), *Le Triomphe de la Charité ou le Centenaire de l'Oeuvre de la Sainte-Enfance, avec une Lettre-Préface de S. E. le Délégue Apostolique et de plusieurs Evêques de Chine*, Peking 1943.

Grote invloed op het initiatief van Mgr. de Forbin-Janson zou volgens Lesourd gehad hebben een brief van de Lazarist Joseph-Martial Mouly, die 16 October 1837 uit Mongolië had geschreven: ,,Oh! J'espère qu'un jour la Providence aura pitié de ces pauvres petits enfants, qu' Elle leur procurera un coeur tendre et paternel dans un autre Vincent de Paul; Elle a su prendre soin des enfants trouvés d'Europe: Elle exercera bien un jour la même miséricorde envers ceux de la Chine; c'est là un de mes voeux les plus ardents [1]). Eerst na zijn terugkeer uit Canada begint Mgr. de Forbin-Janson meer voor dit plan te ijveren. Gedurende zijn gesprekken met Pauline Jaricot, de stichteres van het Genootschap tot Voortplanting des Geloofs, in 1842, schijnt het een vastere vorm te hebben aangenomen: hij zal de kinderen van Europa interesseren voor het lot der kinderen in China door hen maandelijks een stuiver te doen geven. In de lente van 1843 houdt hij bijeenkomsten met priesters en vooraanstaande leken van de Parijse parochies. Als dag van de stichting neemt Lesourd aan 19 Mei 1843, toen het eerste comité voor de oprichtingsvergadering bijeenkwam [2]). In tegenstelling met de Centrale Raad van de Voortplanting des Geloofs te Lyon, welke uit 2 priesters en 10 leken bestond, waren er hier slechts 3 leken aanwezig, van wie er een tresorier werd. Behalve seculiere priesters waren de algemeen-oversten van de Missions-Etrangères, van de Lazaristen, van Picpus, van de Broeders van de Christelijke Scholen ook leden van dit comité.

Einde Juni richtte Mgr. de Forbin-Janson een schrijven aan de Franse Bisschoppen. Toen hij in Juli een kort bezoek bracht aan België, vond hij ook daar veel sympathie; het bleek echter wenselijk, dat het werk een officiële bisschoppelijke goedkeuring had. 9 October verscheen het eerste mandement van de bisschop van Arras, die het werk goedkeurde en aanbeval; weldra zou dit gevolgd worden door vele bisschoppelijke goedkeuringen. De pers hielp het werk mede bekend maken. 8 December zond de stichter een brief aan de apostolische vicarissen om hun zijn plannen uiteen te zetten en van hen de opgave van de noodwendigheden der missie voor het redden der kinderen te vernemen.

Haast onvermijdelijk was een botsing met het 20 jaren eerder gestichte Genootschap tot Voortplanting des Geloofs. Hij schreef daarover een uitvoerige *Note pour MM. les membres des deux conseils de la Propagation*

---

[1]) *Lettre de M. Mouly, supérieur de la Mission des Lazaristes dans la Province de Pékin, à M. Nozo, supérieur-général de la Congrégation de St. Lazare; Si-Van, Tartarie le* 16 *Octobre* 1837. Deze brief verscheen in Annales de la Congrégation de la Mission, IV (1838) p. 325-351, en verkort in Annales de la Propagation de la Foi XII (1840) p. 162-172, waar hij gedateerd is 10 October 1837. Op 16 Oct. 1837 schreef Mouly ook een brief aan M. Etienne, procureur-général; deze brief staat in A. C. M., IV (1838) p. 371-387, en in A. P. F. XII (1840) p. 155-162.

[2]) Aldus Lesourd p. 228: ,,19 Mei 1843 — véritable date de fondation de l'Oeuvre de la Sainte-Enfance"; Professor Jac. Jansen neemt aan 25 Maart 1843. (*Wereldbond* p. 35); J. Leyssen o.c., p. 94: ,,Il les réunit de nouveau *le 20 juin*, et ce jour passera à l'histoire comme la date de la naissance de l'Oeuvre..."

We zeiden boven, dat Mgr. de Forbin-Janson in de lente van 1843 verschillende bijeenkomsten hield; 20 Juni werd het eerste proces-verbaal van de bijeenkomst opgemaakt, dat bewaard is.

de la Foi sur une oeuvre destinée au soutien des établissements de la Terre Sainte et principalement au rachat et à l'éducation des enfants idolâtres. Hij was genegen zijn werk ondergeschikt te maken aan dat van Lyon. Toen na talloze pogingen samenwerking onmogelijk bleek, besloot hij van zijn stichting een volledig op zich zelf staand liefdewerk te maken. 23 December zond hij het eerste verslag aan de ,,Correspondants et Associés''. In dit verslag wordt geen melding gemaakt van zijn verspreiding in Nederland, wel echter in een brief van 14 December, waarin hij schrijft : ,,Het werk vordert met reuzeschreden ; behalve 47 of 48 bisschoppen of aartsbisschoppen van Frankrijk, van wie ik wel zeker ben, behalve de prelaten van België, *Holland*, Beieren, Zwitserland, Savoye en Italië, hebben wij de zee overgestoken naar Engeland en de beide Amerika's''. 13 Maart 1844 had de eerste verdeling van gelden plaats onder 11 apostolische vicarissen van China. 19 Mei sprak kardinaal Fransoni, prefect der Propaganda, in een brief aan de stichter zijn voldoening uit over ,,zijn ijver om op zovele manieren mede te werken aan de bekering van de ongelovigen''. Hij vermaande hem echter tegelijkertijd ,,het zijne te doen voor de eenheid van het werk, dat reeds zoveel goeds tot stand had gebracht (de Voortplanting des Geloofs). . . . Het werk, dat gij gesticht hebt, moet er ook van af zien een actieve rol te nemen, die in tegenspraak zou zijn met de instructies, welke wij onlangs aan de beide raden (van de Voortplanting te Lyon en te Parijs) hebben gegeven. . . .'' De officiële goedkeuringen en aanmoedigingen zouden echter niet lang op zich laten wachten. Mgr. de Forbin-Janson zou echter reeds op 11 Juli 1844 sterven.

Het boek van Lesourd geeft een goede kijk op de koortsachtige activiteit van de stichter der H. Kindsheid, het geeft een beeld van de tijd, waarin hij leefde, het is echter wat overladen met lange citaten. Het geeft niet de definitieve geschiedenis van het ontstaan der H. Kindsheid. Van betrouwbare zijde vernemen wij, dat hieraan gewerkt wordt.

Van geheel andere allure is het boek van pater J. Leyssen. Men zou het een missiologische verhandeling over de charitas als missie-middel kunnen noemen, ware het niet, dat het voor een tractaat veel te vlot is geschreven en het door zijn talrijke nota's en digressies sprankelt van actualiteit !

Het wordt voorafgegaan door een lettre-préface van Z.H. Exc. Mgr. M. Zanin, destijds apostolisch delegaat in China, van Mgr. P. Montaigne C. M., ap. vic. van Peking, van Mgr. F. X. Tchao S.J., ap. vic. van Sienhsien, van Mgr. H. Pinger O.F.M., ap. vic. van Chowtsun, en van Mgr. L. Morel C.I.C.M., ap. vic. van Suiyuan. Zij brengen ieder op eigen manier hulde aan de H. Kindsheid.

Een beschouwing over La Croisade missionaire des Enfants (pp. 1-12) kan men als inleiding beschouwen. Het eerste hoofdstuk (13-20) handelt over de voorlopers van het werk der H. Kindsheid in China, waarbij als voorbeelden van zorg voor de Chinese verlaten kinderen worden aangehaald Mattheus Ricci S.J., Victor Ricci O.P., Joseph de Prémare S.J. Het idée om het opnemen en opvoeden van deze kinderen te organiseren schijnt te zijn uitgegaan van Mgr. Mezzabarba, Pauselijk Legaat in China

(1723). Maar ook de Jezuieten in Peking hadden in die tijd dit werk al enigszins georganiseerd. Degenen, die door de oprichting van het instituut der inlandse maagden het werk in China mogelijk maakte en die het na zijn terugkeer in Frankrijk bekendheid gaf onder de naam van „l'oeuvre angélique" was de eerbiedwaardige Jean-Martin Moye.

In het tweede hoofdstuk (41-68) geeft de schrijver een overzicht van La Marche de l'Eglise depuis un siècle. Hij brengt daarin bijeen veel interessante gegevens over het missie-personeel, de inkomsten van de missie, de vrijheid van missioneren en het aandeel van de Kindsheid in het missiewerk: „n'em pêche que, pendant trois quarts de siècle, c'est principalement à *l'Oeuvre de la Sainte Enfance* que la propagande missionnaire à l'étranger est redevable de ses succès".

In het derde hoofdstuk (69-87) schetst hij het leven van Mgr. de Forbin-Janson volgens zijn eerste levensbeschrijving Philpin de Rivière *Vie de Mgr. de Forbin-Janson* (Parijs 1892); in het vierde hoofdstuk (102-147) de stichting en de ijver van de stichter tot aan zijn dood; in het vijfde zijn opkomst dank zij de pauselijke aanmoedigingen en zijn vruchten zowel voor de christelijke landen als voor de missielanden.

Het zesde hoofdstuk (148-181) zal de Europese lezer het meest interesseren, omdat hierin is opgenomen een conferentie, welke een Franciscanes-Missionaris van Maria in het interneringskamp te Weihsien hield over de organisatie van het werk in China: het zoeken en aanwerven der kinderen, hun opvoeding en leven in het huwelijk en hun invloed op de heidenen en op het apostolaat in het algemeen.

Het zevende hoofdstuk (182-221) behandelt de charitas als de grondslag van het Rijk van Christus en als middel van missionering om in een épilogue te sluiten met apologetisch de bedoelingen van de Kerk in China uiteen te zetten (223-233).

Door zijn rijke documentatie geeft dit boek een goede kijk op de prestaties van de Kerk in China; door zijn vele opmerkingen over missieplicht en missiemethode is het als het ware een ongedwongen commentaar op de pauselijke missie-directieven en plaatst het ons voor de toekomstige taak van de Kerk in China. Mgr. Zanin schreef dan ook in zijn lettre-préface: . . . . „faisant nôtres les considérations missiologiques et les nobles sentiments qui y sont exprimés".

De drukkerij der Lazaristen te Peking, die druk en uitgave verzorgde, gebruikte voor deze uitgave goed papier; het boek is doorschoten met 18 fotopaginas hors-texte. Ondanks zijn wat ouderwetse omslag doet het aan als een vooroorlogs boek.

Nijmegen. M. VAN OSS C.I.C.M.

P.S. Op 27 November 1947 had een plechtige viering van het eeuwfeest plaats te Parijs. Bijna een millioen kinderen genieten thans de steun van de H. Kindsheid. Bij de laatste verdeling der gelden werden ruim 218 millioen francs verdeeld over 546 Missies (volgens Agence Internationale Fides, 6 December 1947.)

DE ZOOLOGISCHE MYTHOLOGIE DER INDIANEN VAN BRAZILIE

Buiten de importantie welke de dierenfabels uit de oertijd der oorspronkelijke Indiaanse bewoners van Brazilië hebben op het gebied van de philologische studie der primitieve TUPI- of NHEENGATU-taal van het voormalige ,,Pinderama" [1]), leveren zij tevens ook hulpmateriaal voor de historie van 't originele menselijke denken.

Was de collectie daarvan niet gemaakt in dat primitieve idioom, dat eeuwenlang gebruikt werd om naïeve vertellingen onder de Indiaanse stammen mondeling over te leveren vooraleer zij onder de invloed van de missie te boek werden gesteld, en dit niet in een tijd waarin die taal nog door resterende Indianen-stammen (zoals die van de Amazonestreek) gesproken wordt, — dan zou die zoölogische mythologie-verzameling in de toekomst wellicht evenveel discussie opwerpen als eertijds de gedichten van Homerus of de sagen van het Nibelungen-lied.

Ofschoon de dierenfabels-collectie in kwestie als zodanig in niet geringe mate inferieur is, onder litterair opzicht, aan beide laatstgenoemde we ken, is zij daaraan niettemin ongetwijfeld superieur op grond van haar anthropologische waarde. De Braziliaanse mythen zijn immers kentekenende overblijfselen van de spontane volksexpressie uit de prehistorische tijd, en daarom — door geen conventies en vormelijkheid van minder ongekunsteld allooi later ooit beïnvloed, — studiemateriaal van een importantie analoog aan die van de opgegraven fossielen.

Het huidige Braziliaanse volk heeft bijna al zijn tradities of van de oorspronkelijke inboorlingen, of van Europa en Afrika. De legenden die hier ter sprake worden gebracht, zijn echter Europees noch Afrikaans, omdat zowel dieren en bomen enz., als de folkloristische omstandigheden ervan zuiver Braziliaans zijn. De mentaliteit die er aan ten grondslag ligt, eigen aan de thans nog levende nakomelingen der Braziliaanse oerbevolking, gaven aan de originele mythologie van het Pindorama [1]) een specifiek karakter. Tot voornoemde fabels-collectie behoren enkele legenden die, hoewel wezenlijk identiek van strekking met die van andere natuurvolken, toch accidenteel in vorm daarvan verschillen door haar typerende Braziliaanse bizonderheden, zonder naderhand ooit iets van haar Indiaanse originaliteit te hebben ingeboet.

We geven hier, in deze eerste bijdrage over de Braziliaanse Missiewetenschap, de bekende ,,schildpad-fabel" ter illustratie. Deze toch, als behorende tot de laatstgenoemde categorie, bewijst dat de ideologie der oudheid in de verscheidene werelddelen essentiëel niet verschilde. Prof. C. F. Hartt schreef dan ook in zijn werk ,,Notes on the Tupi-language" : ,,I have found among the Indians of the Amazonas (Brazil) a story of a tortoise that outran a deer by pesting its relations at a short distance along the red, over which the race was to be run, — a fable also found in Africa and Siam."

De fabels die voortleefden in het geheugen der Indianen, zijn dus uiteraard een geschikt hulpmateriaal voor de reconstructie der *ideologie* der

[1]) ,,Pindorama" : palmbomenland, (Indiaanse naam voor Brazilië).

oudheid, vooral die in haar essentiële expressie gemeengoed zijn gebleken van het prehistorisch menselijk denken.

Geen land biedt wellicht zulk 'n opportuniteit voor de studie der primitieve gedachtenwereld onzer voorvaderen als juist Brazilië, omdat dit verreweg grootste gebied van Zuid Amerika van oudsher een smeltkroes is geweest van olijfkleurige (Indiaanse), blanke, zwarte en gele rassen, en dientengevolge eveneens van de respectievelijke divergerende tradities en spontane godsdienstige manifestaties, bewaard in mythe- of liedvorm.

Zoals de fossielen die men eertijds opgroef, ons een geohistorisch beeld geven van de aard-evolutie in de oertijd, zo zijn de reminiscenties, uitgedrukt in de ongeschonden overgeleverde zoölogische mythologie der Indianen, thans het substraat voor de bestudering van het primitieve denken van mensen die leefden in een tijdvak dat aan de schrijfkunst voorafging.

Hier volgt de jabutí- (schildpad) fabel, zo getrouw mogelijk vertaald uit de oorspronkelijk Indiaanse tupí-tekst:

,,De kleine jabutí ging op zoek naar z'n familieleden, en ontmoette een hert.

— Het hert vroeg hem: Waar ga je naar toe?

— De schildpad antwoordde: Ik ga m'n familieleden roepen om m'n eerste grote jachtbuit, 'n anta [1]), te gaan zoeken.

— Het hert sprak aldus: Doodde je dan een anta?? — Ga en roep al je volk. Wat mij betreft, ik blijf hier; ik wil niet naar hen omzien.

— De jabutí hernam: Dan ga ik al niet meer. Ik wacht tot de anta verteerd is, om van haar gebeente een fluit voor mij te maken.

— Het hert zei: Je doodde dus een anta. Nu wil ik een wedloop met je doen.

— De jabutí antwoordde: Wacht me hier dan op; ik ga kijken langs welke weg ik lopen zal.

— Het hert zei: Wanneer jij hardloopt en ik hard schreeuw, moet je naar me terugroepen.

— De jabutí sprak: Nu ga ik.

— Het hert hernam: Nu zal je lang wegblijven. Ik wil zien wat je kunt.

— De jabutí-schildpad zei: Wacht hier een tijdje. Laat me eerst de andere kant ('t einddoel) zien. — Hij bereikte die gindse plaats, en riep al z'n familie bijeen. Hij gaf ieder z'n plaats langs een klein riviertje, om antwoord te geven aan het dwaze hert. Dan riep hij:

— Hert, ben je klaar?

— Het hert antwoordde: Ik ben al klaar.

— De jabutí vroeg: Wie moet er vooropgaan?

— Het hert lachte en zei: Jij gaat voorop, akelige jabutí. . . .

De jabutí liep niet,. . . . hij bedroog het hert, blijven waar hij was. Het hert was gerust, vertrouwend op z'n poten.

---

[1]) ,,Anta": 'n Braz. tapir of woudkoe.

Een bloedverwant van de jabutí riep naar het hert. Het hert antwoordde achter zich om en riep aldus: Zie hoe ik ren, bos-schildpad.

Het hert rende en rende, en riep naderhand: Jabutí!....

En een bloedverwant van de jabutí antwoordde iedere keer verderop.

— Het hert riep: Zie hoe ik ren. — Het rende en rende, en riep weer:

— Jabutí!....

Een jabutí-schildpad gaf telkens weer verderop antwoord.

— Het hert zei toen: Ik ga nog even water drinken. — Op dat ogenblik zweeg het. — De jabutí riep en riep. — Niemand gaf hem antwoord. — Toen zei hij: Het kan wel zijn dat het hert dood is; laat ik 'ns gaan kijken.

Toen de jabutí vertrok van bij de rivier-oever, zeide hij:

— Ik heb niet eens een druppeltje zweet verloren. — Toen riep hij naar het hert. — Dit gaf niet 't minste antwoord.

De familie van de jabutí zei, toen zij allen naar 't hert keken:

— Inderdaad, ... het hert is dood.

— De jabutí (die de wedloop had aangegaan) zei: Laten we er 't gebeente uithalen.

— De anderen vroegen: Waarom wil je dat hebben?

— Hij antwoordde: Om er voortaan altijd op te fluiten." —

In de hierboven geïllustreerde methode van onderricht door middel van fabels, ziet men haar *educatieve en morele* waarde. Immers de jabutí-schildpad is het zich 't langzaamst voortbewegende dier der Braziliaanse fauna, zodat de Indianen grote inertie aphoristisch te kennen geven als ,,Ipucúi aúti maiaúé'': (traag als een schildpadje). Van de andere kant kenden zij het hert als 't snelst rennende dier. Wilde de jabutí de weddenschap wie het eerst van beide aan het einddoel van de wedloop zou aankomen winnen, dan moest hij dus z'n toevlucht nemen tot schranderheid.

Het geloof dat physische kracht meer waard is dan intelligentie, is iets karakteristieks van de natuurvolken. Napoleon I verhaalt bij voorbeeld dat de Arabieren in Egypte moeilijk konden geloven dat hij de legeraanvoerder was, vanwege zijn physiek minderwaardig voorkomen.

De didaktische strekking van de schildpad-fabel dient echter om het tegengestelde aan te tonen: ,,wie niet sterk is, moet slim zijn." —

De aanpassingsmethode der missionarissen in hun catechese aan de Indianen duidt er uiteraard op dat dit didaktisch-mythisch systeem wel 't meest doeltreffend middel is om de eerste beginselen der kerkelijke geloofs- en zedenleer bij hen ingang te doen vinden.

Het is tegenwoordig onder diegenen die anthropologische linguistiek bestuderen, de overheersende mening dat minstens sommige fabels een *symbolische* ondergrond hebben.

Zo schijnt in de jabutí- en anta-fabel der zoölogische mythologie der Indianen, de eerste ('n schildpad) het zinnebeeld te zijn van de zon, en de tweede ('n tapir) dat van de planeet Venus.

In 't eerste gedeelte der mythe wordt de jabutí begraven door de anta: d.w.z. Venus wordt op bepaalde tijd van het jaar zichtbaar wanneer de zon in het Westen verborgen is.

Later komt de jabutí uit de grond te voorschijn, en tracht door het spoor van de anta te volgen deze tenslotte te ontmoeten, zonder daarin nochtans te slagen. Zo geschiedt ook met Venus, die zodra het zonnelicht stralende doorbreekt, aanstonds verdwijnt.

De jabutí doodt tenslotte de anta.

Doordat de baan van Venus tussen de aarde en de zon gelegen is, schijnt Venus, wanneer bij de eerste astronomische conjunctie de zon schuil gaat : de begrafenis van de jabutí welke vooraf plaats had.

Als bij de tweede conjunctie Venus onzichtbaar wordt, schijnt alleen de zon, de dood van de anta, door toedoen van de zegevierende jabutí.

Conclusie : zowel uit anthropologisch-wijsgerig als uit didactisch en symbolisch oogpunt, hebben de primitieve Indianen-fabels onmiskenbaar haar karakteristieke waarde. En tegelijkertijd bezitten zij, in haar naief-ongekunstelde verhaaltrant, 'n eigenaardige aantrekkelijkheid welke niet zo heel ver afstaat van die der fabels van La Fontaine.

Trekken de zoölogische fabels de aandacht, inzoverre zij interessante specimina zijn van de natuurvolkenkundige onderrichtingsmethoden welke als zodanig een zekere elementaire ontwikkelingsgraad te kennen geven van een denkmentaliteit die nog onbeïnvloed was door onze beschaving, — niet minder zijn ze belangrijk op grond van haar *philologische* waarde.

Zo hebben de taalkundigen b.v. reeds lang opgemerkt, dat het Portugese idioom in Brazilië tamelijk sterk afwijkt van dat in het moederland, met name wat het woordgebruik in de gesproken taal aangaat. Welnu, men gaat wel niet te ver, wanneer me het tupi-substraat minstens voor een deel verantwoordelijk stelt voor dergelijke verschillen. Ook kunnen allerlei resten hebben nagewerkt van de primitieve taal der negers, die gedurende de slaventijd in grote getale naar Brazilië zijn overgebracht.

Een feit is, dat vele populaire zegswijzen, geographische namen en ander lexicographisch materiaal uit de huidige braziliaanse idiomen, aan de oertaal der Indianen zijn ontleend.

Een fraai voorbeeld daarvan vormt b.v. de volgende braziliaanse populaire zegswijze : ,,macaco velho nâo mete a mâo na combuca''. De betekenis luidt : ,,Iemand van jarenlange ondervinding laat zich niet zo maar misleiden''. Letterlijk staat er echter : ,,Een bejaarde aap steekt zijn klauw, niet in een grote vruchtbolster met een zeer nauwe opening''. Niemand zaler dus wel aan twijfelen, dat men hier voor een z.g. ,,Lehnübersetzung'' staat. De oorspronkelijke formulering is duidelijk inheems-indiaans.

Belém (Parà), Brasil. F. JUTTE, Kruisheer.

PASTOOR ADRIANUS VAN LEEST.

In het jaar 1824 was de missie van Curaçao nog toevertrouwd aan de Nederlandsche saeculieren en kwam de latere Apostolische Vicaris, Mgr. Niewindt, in gezelschap van pastoor Eysenbeil naar Curaçao.

Den 1sten Jan. 1827 kwam er een derde geestelijke, Adrianus van Leest, geboortig van Moerdijk, nog slechts diaken.

Na zijn studie beëindigd te hebben, — hoe is niet bekend — ging van Leest naar Venezuela en werd daar in de maand Mei van het jaar 1829 priester gewijd door Mgr. Mendez, een bisschop dien hij later nog in Curaçao zou aantreffen, daar hij in ballingschap moest gaan vanwege een geschil over het patronaatsrecht.

Op Curaçao terug maakte hij elke veertien dagen een langen tocht te paard naar een der plantages aan de Oostpunt St. Barbara ; de menschen, die verspreid woonden over de Oostdivisie en daar te werk waren gesteld in de plantages, konden zoodoende een H. Mis bijwonen. Dit geschiedde op een plantage van den heer George Curiel ; doch bij zijn dood in 1834 ging de ,,kapel" en de plantage weer in handen over van Protestanten, zoodat er geen gelegenheid meer was om daar de H. Mis te lezen.

In Febr. 1830 ging van Leest voor een tijd naar het naburige eiland Bonaire ; hij schijnt daar slechts in den Vastentijd wat geholpen te hebben. Nadat echter de pastoor van Bonaire, van Lommel, ziek geworden was, ging hij naar dit eenzame eiland om er pastoor te worden. Daar op het rustige Bonaire had hij veel moeilijkheden, ook theologische ; de juridische vorm van het huwelijk stond niet vast en hij schreef er lange brieven over naar Prefect Niewindt. Het was nl. aan de slaven verboden te trouwen: hiertegen hadden de paters Franciscanen al fel geprotesteerd. Prefect Niewindt antwoordt : ,,De slaven mogen niet trouwen volgens de burgerlijke wetten ; doch zij, die als goede christenen willen leven, trouwen in stilte en zoodanig zijn er velen". Ook ging het over de kwestie, of de wet, volgens welke men moest trouwen voor pastoor en twee getuigen, van kracht was op deze eilanden, waar de bepalingen van het Concilie van Trente niet waren afgekondigd.

Toen het rustige leven op Bonaire verstoord werd door een scheepsramp, — een schip van de Nederlandsche marine ,,Sirene" strandde op de kust voor het dorp, — kwam de pastoor te hulp en nam de matrozen in zijn kerkje op. We weten niet, hoe lang hij ze daar onderdak heeft moeten verleenen.

Toen Prefect Niewindt in 1836 een reis naar de Bovenwindsche eilanden St. Maarten, St. Eustatius en Saba wilde gaan maken, riep hij van Leest terug naar Curaçao, om hem daar te vervangen. Langzaam kwamen er meer missionarissen, o.a. als Kistemaker, de latere apostolische Vicaris en pastoor Putman, de latere deken van Utrecht. De naam van van Leest komt ook voor in de kroniek van de kerk van Barber, een kerk in de West-divisie ; hij zou daar geweest zijn van 19 Maart 1832 tot 14 Juli 1832. Mgr. Niewindt was daar graag op Barber in de stilte en richtte er later een seminarie op voor Hollandsche theologanten, om hen in den tijd van hun opleiding reeds te doen gewennen aan klimaat en taal enz., hetgeen echter op een mislukking uitliep.

Na de terugkomst van prefect Niewindt van de Bovenwindsche eilanden werd van Leest definitief pastoor van Barber ; hij bleef daar vijf jaar lang.

In verband met bovenvermelde bepaling omtrent het niet huwen van de slaven, moet men niet schrikken van de getallen, die doop- en trouwboek ons bieden: 1836: doopsels 62 (wettige kinderen 13); 1837: doopsels 62 (16); 1837: doopsels 106 (28); 1839: doopsels 104 (24); 1840: doopsels 90 (22). Huwelijken werden er gesloten in 1837 : 3 ; 1838 : 2 ; 1839 : 4 ; 1840 : 4. Het was derhalve een vreemd soort parochie. Weer in de stad terug geroepen, werd van Leest pastoor van het St. Annakerkje, doch niemand noemde hem pastoor ; zoo noemde het volk nu eenmaal den prefect Niewindt. In dezen tijd trok hij er op uit om in de midden-divisie achter het Schottegat, waar nu het oliecentrum is, catechismus te gaan geven in een hut op Wanota bij Dein ; daar zou later de parochie van St. Maria ontstaan 1847.

Voor zijn ijver als pastoor pleit de oprichting van een congregatie van het Onbevlekte Hart van Maria. Er schreven niet minder dan 808 leden in bij de oprichting in het jaar 1842.

Volgens een lijst van het jaar 1844 zien we, hoe van Leest bijna heel zijn vermogen uitleende aan particulieren en aan de kerken van St. Anna en St. Rosa ; 80% van zijn vermogen had hij uitgezet bij de menschen. Curaçao bezat vooral in de stad te weinig priesters ; hij deed daarom tezamen met pastoor Smit een oproep in de Godsdienstvriend om toch over te komen naar Curaçao. Hij hielp zijn bisschop en leende hem geld, dat hij van zijn familie schijnt gebedeld te hebben om een lokaal aan de andere zijde van de stad op Pietermaai te kunnen kopen, om er catechismusles te geven. Langzaam aan werden de jaren hem te zwaar en vroeg hij ontslag als pastoor ; de gouverneur prees hem voor zijn loffelijk werk, (13 Nov. 1850).

Niettegenstaande zijn zwakte ging hij toch nog naar de uiterste hoek van het eiland Westpunt, om daar onder zijn toezicht een kerkje ter eere van St. Petrus te laten bouwen. In het jaar 1849 was daar een pater Capucijn komen werken, maar nog altijd was er geen kerk.

Op 12 April 1853 was hij zoo gelukkig den eersten steen te kunnen leggen, terwijl men in Juni reeds klaar was met dat „bouwwerk" zoodat het op den 26sten van die maand kon worden ingewijd.

In 1855 vatte hij het plan op om maar naar Nederland terug te gaan. Hij vertrok 11 Juni 1855, doch was 27 Mei 1856 weer op Curaçao : hij wilde het zeker na het herstel van gezondheid nog eens probeeren op Curaçao ; dit ging echter niet en het definitieve vertrek volgde 1857.

Waarschijnlijk ging hij te Lage-Zwaluwe wonen ; daarheen althans schreef Mgr. Niewindt een brief over financieele kwesties (22 Aug. 1859).

We weten niet, waar en wanneer hij gestorven is. Dertig jaar tropenarbeid in de vorige eeuw is iets, dat geprezen moet worden ; en dat met tegenwerking van het gouvernement, niet alleen in huwelijkskwesties, maar ook in kleinere zaken ; zoo wilde men hem op Curaçao niet als Nederlandsch priester erkennen, omdat hij in Caracas (Venezuela) priester gewijd was, alsof hij daardoor zijn Nederlanderschap had verloren.

Curaçao. P. J. BRADA, O.P.

Missiewetenschappelijk Nieuws. — Het ligt in de bedoeling van het „Pontificio Ateneo de Propaganda Fide" te Rome om in den loop van dit jaar te beginnen met de publicatie van een orgaan, getiteld: „*Euntes docete*", *Commentaria Urbaniana*.

Het nieuwe tijdschrift zal drie afdelingen omvatten, nl. een philosophische, een theologische en een missiologische ; maar in elk van deze drie afdelingen zullen bij voorkeur onderwerpen worden behandeld, die betrekking hebben op het missieprobleem.

De redactie wordt gevormd door enkele professoren van de philosophische en van de theologische faculteit en van het missiewetenschappelijk instituut bij het Pontificio Ateneo de Propaganda Fide.

De artikelen, kritieken, mededelingen en boekbesprekingen zullen merendeels in het Latijn worden gesteld ; daarnaast worden publicaties in het Italiaans, Engels, Frans, Duits en Spaans opgenomen, mits hierbij een summarium in het Latijn wordt gevoegd.

Het tijdschrift zal driemaal per jaar verschijnen ; maar in het eerste jaar zullen slechts twee afleveringen, elk van ongeveer 150 bladzijden, het licht zien.

De werving van abonné's geschiedt vooral — ofschoon iedereen zich kan abonneren — onder de oud-leerlingen van de Propaganda, die kunnen toetreden ofwel tot de Soci Fondatori (storting ineens van 100.000 L of 200 doll. + jaarlijks het driedubbel abonnementsgeld) ; ofwel tot de Soci Sostenitori (jaarlijks 10.000 L. of 20 doll.) ; ofwel tot de Soci Ordinari (jaarlijks 2500 L. of 5 doll.).

Gaarne willen we hier de aandacht vestigen op twee tijdschriften, die voor de kennis van het missiewerk in Afrika van belang zijn. Vooreerst begon in 1947 te Rome, onder redactie van R. P. Perbàl O.M.I., weer het „organe de la conférence romaine des Missions catholiques d'Afrique" te verschijnen, getiteld *A.F.E.R.* (Africanae Fraternae Ephemerides Romanae), waarvan de administratie thans gevestigd is bij de Grands Lacs, 8 rue Grandgagnage, Namur, Belgique. Van dit driemaandelijks tijdschrift verschenen tot dusver drie afleveringen, nl. no. 24-25 mars juin 1947; no. 26, (15 Oct. 1947); no. 27 (15 janu. 1948).

Op hetzelfde adres verschijnt ook het reeds genoemde tijdschrift *Grands Lacs*, onder leiding van R. P. Diez W. P., die den breden blik en het stuwend enthousiasme van zijn confrater, den betreurden P. Leloir, schijnt te hebben geërfd. Dit in het Frans geredigeerd tijdschrift, hetwelk maandelijks (met uitzondering van Augustus en September) verschijnt, wil, zoals de ondertitel aanduidt, een „revue générale des missions d'Afrique" zijn. Herhaaldelijk geeft het speciale afleveringen uit, die geheel aan een afzonderlijk missiegebied of een bepaald missieprobleem zijn gewijd, zoals no. 4-5-6 van den lopenden jaargang (144 blz.) over de „Soeurs Blanches".

In November-December 1947 heeft P. Bernard Maitre S.J., corresponderend lid van de Ecole française d'Extrême Orient aan het *Institut*

Catholique te Parijs vijf conferenties gegeven over *„la spiritualité missionnaire”*. Achtereenvolgens behandelde hij : 1. De Saint Paul à l'époque moderne ; 2. dans les deux Indes (espagnoles et portugaises) ; 3. les instructions de la Propagande en 1659; 4. Jansénisme et quiétisme au XVIIIe siècle ; 5. le renouveau populaire au XIX siècle.

In de maanden Januari-Februari 1948 geeft P. Janot, redacteur van het tijdschrift En Terre d'Islam, aan de *Facultés catholiques van Lyon* een reeks *conferenties over den Islam*, waarvan de titels luiden : Le prophète d'Allah ; Ecriture et tradition en Islam ; Les devoirs primordiaux ou piliers de l'Islam ; la profession de foi ; la prière ; l'aumône; le Ramadou ou carême musulman ; le pélérinage à la Mecque ; l'Islam d'aujourd'hui.

Een tweede reeks conferenties te Lyon zal gewijd zijn aan *Noord-Afrika*. Pater Letellier W. P., van het Instituut des Belles Lettres arabes te Tunis, zal spreken over : Maroc moderne ; Algérie moderne ; Tunisie moderne ; Le problème de l'immigration nord-africaine en France.

Onder leiding van P. de Menasce O.P. en A. Gillès de Pélichy O.S.B. zal een collectie geschriften verschijnen, getiteld ; *L'Eglise et le Monde*. De aankondiging hiervan in het Bulletin des Missions geeft de volgende toelichting. „L'objet de cette collection est de faire connaître les étapes et les modalités de la propagation de l'Eglise dans le Monde : sa pénétration et son enracinement dans les zones culturelles, son affrontement avec des religions et des éthiques diverses. Elle consacrera des volumes d'importance variable à des recherches précises et de première main sur l'était actuel et sur l'histoire de cette propagation et à des exposés de théologie et méthodologie missionnaires. Son souci est moins de divulguer l'acquis que de faire progresser la connaissance et de stimuler la réflexion. Intussen is het eerste geschrift (22 × 14 cm. ; 61 pag.) verschenen : J. M. Abd-el-Jalil O. F. M., L'Islam et nous.

Een prospectus van de Aschendorffsche Verlagsbuchhandlung te Münster i.W. kondigt het opnieuw verschijnen aan van het tijdschrift: *Missionswissenschaft und Religionswissenschaft*, in Verbindung mit P. Thomas Ohm und J. P. Steffes, herausgegeben von Max Bierbaum.

BOEKBESPREKING

Jos. van Hecken — C.I.C.M., — *Etudes mongoles* Schriftenreihe der Neuen Zeitschrift für Missionswissenschaft, — Heft 4 (1947).

Het werk, door de missionarissen van Scheut in Mongolië verricht voor die propaganda-actie bij uitstek, die de katholieke pers heet, en voor de studie van het mongools in het algemeen, is een model van methode en diep inzicht. Zeer terecht heeft P. van Hecken daarom de beide artikelen, die hij hierover schreef in de lopende jaargang van het N.Z.M., ook in een afzonderlijke uitgave het licht doen zien. Zulke overzichten, heet van de naald der practijk en toch vol bezinning, moesten er meer zijn, ook voor andere missiegebieden.

In het eerste stuk wordt speciaal de religieuse litteratuur beschouwd, die in Laufer's Očerk mongolskoje Literatury (1927) wel wat te kort gekomen was. Van de vertaling van het Nieuwe Testament door Joh. de Monte Corvino O.F.M. († 1328) en van de geschriften der vroeg-negentiende eeuwse Lazaristen-missie is helaas niets meer over. In 1865 komen de missionarissen van Scheut in Mongolië aan. Het eerst worden nu de catechismus en een aantal gebeden vertaald, later ook de H. Schrift en enige heiligenlevens. Om de juiste toon te treffen, worden daarbij als basis veelal reeds bestaande Chinese teksten genomen, die hun bruikbaarheid bewezen hadden. De kroon op het werk wordt natuurlijk pas gezet, als de inheemse clerus zelf aan het woord komt, hetgeen in 1939 geschiedt met enkele apologetische tractaten. Maar dan is ook tevens het einde weer voorlopig nabij: in 1941 wordt de kostbare drukkerij van Poro Balgason in de Ordos-woestijn door de communisten totaal verwoest.

Mongolië vormt echter één van die missiegebieden, waar de strijd voor het christendom evenzeer op het culturele front wordt uitgestreden als op dat der religie zelf. Men staat hier tegenover een grote traditie. In de 13e eeuw hebben de Mongolen een brug weten te slaan tussen Oost-Azië en West-Europa, een positie die vóór hen noch door de Hunnen noch door de Turken was bereikt, en die na hen pas weer door de Russische expansie in de 19e eeuw is overtroffen en uitgebreid. Talloze cultuurgoederen zijn door hun bemiddeling van Oost naar West, resp. van West naar Oost gevloeid. Zonder de kennis van het mongools, dat in zijn klassieke vorm in de 17e eeuw een zekere vaste gedaante bereikte, blijft de geschiedenis van Centraal-Azië vrijwel een gesloten boek. Niet toevallig nam het mongools aan de Chinese tolkenscholen eeuwenlang de eerste plaats in, vóór het Japans en vóór het manchu.

Welnu, de missie erkent al dergelijke aspiraties. Haar is niets vreemd van de haar toevertrouwde volkeren. En zo geeft P. van Hecken in het tweede deel van zijn studie ook een korte bibliographie van het klassieke mongools en van de moderne dialecten. „(Les) études linguistiques", schrijft hij, „présentent un intérêt purement scientifique, tout en constituant une méthode efficace d'apostolat". Men kan het naar strekking en formulering slechts eens zijn met een dergelijke wijde en wijze visie.

Wie nader met het mongools wil kennis maken, vindt in P. van Hecken's lijsten in eerste instantie zeker wat hij zocht. Met name zij hier nog enkel gewezen op het voortreffelijke Wörterbuch der heutigen mongolischen Sprache (mit kurzem Abrisz der Grammatik) door R. Bleichsteiner en W. Heissig, Wien 1941. En verder op de Russische serie Sovjetskoe Vostokovedenie, waarin speciaal ook aan de mongoolse dialecten aandacht wordt geschonken (Akad. Moskou 1940 v.). Men ziet, de missie en de vijanden der Kerk volgen dezelfde tactiek.

Het hoogtepunt van de werkzaamheid der Scheutisten voor het mongools wordt gevormd door de volledige beschrijving van het monguordialect, dat pas door de missionarissen zelf was ontdekt (PP. Mostaert en Desmedt, Monumenta Serica. Mon. Series 6, Peking 1945). Van de eerstgenoemde verschenen verder nog Textes oraux Ordos (ibid. 1, 1937),

een wonder van phonetische acribie. Het ware alleen te wensen, dat een ordebroeder nu ook spoedig het systeem der klanken van dit dialect beschreef. P. van Hecken, die op de missieschool te Poro Balgason de mongoolse cursus leidt, schreef voor dat doel nog een aantal kleinere boeken over aardrijkskunde, geschiedenis, wiskunde enz. J. WILS.

Rommerskirchen, G. — O.M.I. en Dindinger, G. — O.M.I. — *Bibliografia Missionaria.* Anno X (1943—1946). — Roma, 1947.

Als tiende in de reeks verschijnt deze uitstekende missiebibliographie, die de uitgaven van de jaren 1943—1946 vermeldt; gerangschikt onder 19 capita, omvat zij meer dan 2000 nummers met titels van boeken, artikelen enz. Vooral degenen, die wel eens bibliographische overzichten hebben samengesteld, zullen bewondering hebben voor de nauwkeurigheid en volledigheid van het hier gebodene, alsmede voor de omstandigheid, dat de sympathieke uitgevers den achterstand uit de jaren, toen de verbindingen uiterst moeilijk waren, zo spoedig hebben ingehaald. Een uiterst welkom en voor velen onmisbaar werk, uitgegeven onder auspiciën van den Priestermissiebond in Italië. A.M.

Katholisches Missionsjahrbuch der Schweiz. 14 *Jahrgang,* 27 *Jahrbuch.* Annuaire Missionnaire Catholique de la Suisse. 14e Année, 27e Annuaire. — 96 S. — Selbstverlag der S.K.A.M.B., Freiburg i.d. Schw.

Volgaarne vestigen we de aandacht op het tweetalig jaarboek van de academische missievereniging der universiteit van Fribourg, hetwelk dezen keer onder redactie van P. Walbert Bühlmann O.F.M.Cap. verscheen en waarin onder den algemenen titel: Schweizermissionare berichten — Nos missionnaires suisses nous parlent, — gerepatriëerde Zwitserse missionarissen hun gedurende de oorlogsjaren opgedane ervaringen meedeelden.

Vooraf gaat een fijnzinnig essai van Prof. P. de Menasce O.P., waarin deze zijn critische, doch welwillende visie geeft op de toekomst der Zwitserse missionarissen; uit deze bladzijden (8-12) halen we deze passage aan: ,,C'est une invitation à assurer toujours mieux la continuité entre une étude des missions plus savante et plus approfondie, tant théologique qu'historique, et l'enthousiasme spontané qui anime une vaste portion du peuple chrétien".

Daarna volgt een interessant overzicht van de tot dusver verschenen levensbeschrijvingen van Zwitserse missiebisschoppen, priesters, broeders en zusters door Pater W. Heim S.M.B. (blz. 12-23).

Vervolgens komen de missionarissen zelf aan het woord: uit Zuid-, Centraal-, Oost- en Noord-Afrika, Japan, Tibet, de Zuidzee en Mandsjoekwo (blz. 26-75). Na de lijst der vertrokken en overleden missionarissen (blz. 80-86) besluit prof. Beckmann S.M.B. met zijn jaarlijkse Missiebibliographie van katholiek Zwitserland (blz. 87-94), dit geillustreerde en levendig geschreven jaarboek. A. M.

Masson, J. — S.J. — *Missionnaires belges sous l'ancien régime* (1500—1800). Tome I. Ceux qui versèrent leur sang. — 184 pp. — L'Edition Universelle S.A., 53 rue Royale, Bruxelles, 1947.

Dit voortreffelijk samengesteld en leesbaar-geschreven boek bevat de beschrijving van den marteldood van elf Belgische missionarissen uit de 16e, 17e en 18e eeuw, merendeels Jezuïeten, maar ook een Dominicaan, een Franciscaan en een Capucijn. Zonder dat Schr. ons met overbodige verwijzingen vermoeit, blijkt het geheel, tot in de interessante détails, op de bronnen opgebouwd. Onder de missionarissen van het Ancien Régime, d.w.z. vanaf de renaissance tot aan de revolutie, kan men twee categoriën onderscheiden, nl. die onder de toenmalige en aldus genoemde ketters en scheurmakers werkten en degenen, die over zee — transmarini — soms naar Afrika, veelal naar Azië, Amerika en Oceanië vertrokken. Zij behoorden tot allerlei nationaliteiten, ofschoon de missies vooral van Spanje, Portugal en Frankrijk afhingen. Ook na de oprichting van de S. Congregatio de Propaganda Fide in 1622 konden de missionarissen niet vertrekken zonder koninklijk patent. Om dit gemakkelijker te verkrijgen, gaven verschillende missionarissen aan hun eigenlijken naam een Latijnsen, Spaansen of Portugeesen tint. Onder Belgische missionarissen verstaat men hier die uit de Zuidelijke Nederlanden kwamen of althans, mochten zij ook al uit Noord-Nederland, het Rijnland of Noord-Frankrijk stammen, tot Belgische groeperingen behoorden.

In afwachting van de bio-bibliografie der oude Belgische missionarissen, die in tijdrovende bewerking is, gaf p. Masson hieruit alvast enkele treffende fragmenten. In dit eerste deel — het ligt immers in de bedoeling andere delen te doen volgen — behandelde hij uitsluitend geloofsgetuigen, die hun bloed vergoten. Omdat hij het evenwicht tussen omlijsting en portret niet wilde verstoren, moest Sch. zich wel bepalen tot een vluchtige schets van het land en de omgeving, waarin de missionarissen moesten werken; en zulks is, zoals P. Charles in een naschrift verduidelijkt, voor de missiegeschiedschrijving uitermate belangrijk. Achtereenvolgens worden, onder pakkende opschriften, drie martelaren in Oceanië, vier in Azië, een in Afrika en drie in Amerika ten tonele gevoerd, die merendeels reeds na een kort apostolaat hun leven lieten, zodat de dagelijkse moeilijkheden ,die het missieleven vergezellen en het soms tot een perpetuum martyrium maken, niet uitvoerig beschreven worden. Al boeien sommige passages als een roman, het zijn alle ware gebeurtenissen, zoals de schrijver in zijn inleiding schrijft: ,,La vie et la mort d'un homme, fauché dans l'élan d'une grande tâche, sont assez prenantes pour qu'on se dispense d'y ajouter des ornements inventés, fussent-ils vraisemblables''.

A.M.

Miscellanea Pietro Fumasoni-Biondi. — *Studi Missionari raccolti in occasione del Giubileo Sacerdotale di S.E. il Sig. Cardinale Pietro Fumasoni-Biondi.* — Volume Primo. — 191 pp. — Edizioni di ,,Storia e Letteratura'', Via Lancelotti 18, Roma, 1947.

Naar aanleiding van het gouden priesterfeest van Z. Em. Pietro Card. Fumasoni-Biondi werd aan den jubilaris, die reeds vele jaren Kardinaal-

Prefect der Propaganda is, ook een wetenschappelijk werk aangeboden, waarvan het eerste deel thans voor ons ligt.

Hierin publiceert vooreerst de Secretaris van de Propaganda, Z. H. Exc. Mgr. Celso Costantini, behalve het huldigingsadres, waarin de verdiensten van den jubilaris worden geschetst, een artikel, getiteld: *„Ricerche d'archivio sull'istruzione „de Clero indigena"* (blz. 3-87). Het gaat hier over de voorgeschiedenis der beroemde Propaganda-instructie van 23 Nov. 1845, die door de bepalingen van de Synode van Pondichéry in 1844 en door het omvangrijk memorandum van M. Luquet M.E. werd uitgelokt. De handelingen van de drie Congregationes plenariae (17 Febr., 19 Mei en 22 Sept. 1845), die aan de publicatie der Instructie voorafgingen en het krachtige Memorandum van Luquet, althans wat het wezenlijke betreft, alsmede de tekst van de Instructio zelf „Neminem profecto", worden hier afgedrukt, zodat de beoefenaar van de missiewetenschap deze belangrijke stukken voortaan gemakkelijk consulteren kan

Vervolgens publiceert Pietro Pirri S.J. (blz. 81-103) uit het archief van de Sociëteit van Jesus een memorandum van P. Giulio Mancinelli S.J. uit de jaren 1586—87: *De statu Ecclesiae orientalis Constantinopolis* praesertim quoad patriarcharum electionem et solutionem tributi atque honorarii doni a patriarchis constantinopolitanis imperatori turcarum, — hetwelk een merkwaardig licht werpt op den toestand der Kerk van Constantinopel omstreeks dezen tijd en haar verhouding tot de Kerk van Rome.

Ten slotte publiceert de directeur van de pauselijke missiebibliotheek der Propaganda, P. Joh. Dindinger O.M.I., een bijdrage, getiteld: *Missionsschriftum von und über Kardinal Lavigerie* (blz. 107—191). Na een korte, maar accurate levensschets vermeldt de bekende missiebibliograaf onder het opschrift: Missionsschriftum von Kard. Lavigerie, in chronologische volgorde de titels van zijn geschriften (No. 1—269), van zijn ordesregels en constituties (1—28) en van zijn brieven. In de afdeling: Missionsschrifttum über Kardinal Lavigerie worden achtereenvolgens de geschriften (1—77), de artikelen (1—68) en de documenten van den H. Stoel met betrekking tot de missiewerkzaamheid van Kard. Lavigerie (1—41) vermeld. Uit deze afzonderlijke studie kan men gissen, welk een schat van gegevens de in bewerking zijnde delen der Bibliotheca Missionum over de Afrikaanse missies zullen bevatten. ALPH. MULDERS.

Vlekke, Bernard H. M. — *Geschiedenis van den Indischen Archipel van het begin der beschaving tot het doorbreken der Nationale Revolutie*, Met 13 illustraties en 7 kaarten. — 526 bldz. — J. J. Romen & Zonen, Roermond, 1947. — Geb. f 12.25.

In 1943 publiceerde Sch., die vroeger Secretaris was van het Nederlands Historisch Instituut te Rome, doch in 1940 Italië had verlaten om zijn werkkracht ter beschikking te houden van de Nederlandse regering, bij de Harvard University Press te Cambridge, Mass., een werk, getiteld: *Nusantara, a history of the East Indian Archipelago.* Dezen ongewonen titel had hij gekozen, omdat aan de toenmalige regering de benaming Indonesië niet welgevallig was, en hij bedoelde met deze meer neutrale

aanduiding tevens een tribuut aan die culturele stromingen in het Indonesisch nationalisme, die zochten naar een waarlijk nationaal, aan de tradities van het eigen volk aangepast opvoedingssysteem, waarin de beste elementen van Oost en West gecombineerd zouden zijn. Het boek vond in Amerika gretig aftrek, zodat het nog in hetzelfde jaar tweemaal herdrukt kon worden.

Omdat een voor Amerika geschreven geschiedenis van Indonesië niet zonder meer door vertaling geschikt te maken is voor Nederlandse lezers, heeft Sch. met dit doel zijn boek ten dele opnieuw bewerkt ; vooral de beide laatste hoofdstukken werden belangrijk gewijzigd, zo zelfs, dat het slothoofdstuk nieuw geschreven mag genoemd worden.

De opzet van den historisch-geschoolden Sch. was een moderne, niet al te uitvoerige geschiedenis van den Indischen Archipel te schrijven, te beginnen met „de dageraad der geschiedenis", zoals het opschrift van het eerste hoofdstuk luidt ; een geschiedenis, die bovendien zich bij de behandeling der zeventiende en achttiende eeuw niet verliezen zou in een historische beschrijving van het gehele werk der Oost-Indische Compagnie, tot in haar verste handelsposten, maar bepaaldelijk geconcentreerd zou zijn op de gebeurtenissen in den archipel en die, zo mogelijk, de wisselwerking tussen het autochthone Indische leven en de daarboven opgebouwde Europese maatschappij, in het licht zou stellen.

Van deze niet gemakkelijke taak heeft Sch., historicus van aanleg en professie, zich in verschillend opzicht voortreffelijk gekweten. Hij is erin geslaagd, hoofdzakelijk op grond van het hem in Amerika ter beschikking staande gedrukte materiaal, een goed-gedocumenteerd, systematisch-opgezet en prettig-leesbaar boek te schrijven, waarvan vooral de laatste hoofdstukken kunnen bijdragen tot verheldering van het inzicht in de oorzaken van de tegenwoordige moeilijkheden in Indië. De voetnoten, die een beknopte bibliographie der Indische geschiedenis vormen, wijzen gegadigden den weg voor verdere studie, terwijl het breder publiek vooral de vlotte voorstelling van de behandelde stof, nu en dan met Nederlandsen humor gekruid, zal weten te waarderen.

Men heeft erop gewezen dat het niet of ternauwernood gewag maken van bepaalde ontwikkelingen, hervormingen en toestanden, met name in de laatste hoofdstukken even zovele hiaten zijn, die afbreuk dreigen te doen aan de overigens blijkbaar nagestreefde objectiviteit van den schrijver en het onpartijdig oordeel van den lezer. Hier ter plaatse willen we met name het gemis van een beschrijving en een waardering van het werk der zending en missie onderstrepen. Slechts hier en daar komen deze terloops ter sprake, terwijl in het naam- en zaakregister zelfs het trefwoord : Katholieke Missie — waarnaar onder het trefwoord : Christenen, wordt verwezen — ontbreekt. Het spreekt van zelf, dat hier geen uitvoerige schets der zendings- en missiewerkzaamheid mocht worden verwacht, maar wel had Sch. aan dit edelmoedig pogen van Christelijk Nederland meer recht kunnen doen wedervaren. Moge het ontbreken van de daarvoor benodigde gegevens in de verzamelingen van Harvard ook al een verontschuldiging hebben gevormd voor de Amerikaanse uitgave, bij de bewerking van de Nederlandse uitgave had hij zich hier-

omtrent desgewenst in kort bestek kunnen oriënteren en in ieder geval het ontbrekende op dit gebied moeten trachten aan te vullen.

Waar Sch. op blz. 46 van Boeddhistische en Ciwaïetische kerken spreekt, gebruikt hij een christelijke terminologie om godsdiensten aan te duiden. Hier en daar schijnt Sch. de psyche van de bevolking van den Indi chen Archipel niet even fijn aan te voelen als iemand, die in die streken geleefd heeft.

Ondanks enkele desiderata wensen wij deze eerste geschiedenis, die de lotgevallen van den Indischen Archipel vanuit nationaal standpunt bezien als een doorlopend verhaal met critischen zin en talent beschrijft, van harte een ruime verspreiding onder degenen, die zich een beter begrip willen of moeten vormen van het Indonesisch probleem in zijn historische ontwikkeling. ALPH. MULDERS.

Drs. R. L. Mellema. *De Islam in Indonesië.* (In het bijzonder op Java). Koninklijke Vereniging ,,Indisch Instituut''. Afd. Volkenkunde No. 25. — Amsterdam, 1947. — Prijs f 1.50. — 52 pag.

Het is wel duidelijk, dat men in 52 paginas, daarenboven verlucht met een groot aantal foto's, weinig meer dan een summiere kennismaking met de Islam mag verwachten. Het is dan ook inderdaad een populaire eerste kennismaking met den godsdienst der Muslims, die hier geboden wordt. De foto's zijn inderdaad goed gekozen en geven een juist beeld van wat de buitenkant van de Islam te zien geeft. De tekst had echter niet zozeer bij den buitenkant mogen blijven stilstaan; hij laat niet voldoende de innerlijke geest van den godsdienst vermoeden.

Een paar kleinere opmerkingen mogen wel worden gemaakt. Wij appreciëren de transliteratie (pag. 26) van de mooiste sura van de Koran, de alfâtihah, maar alaihoem in regel 6 moet zijne ᶜalaihiem .Erger echter vinden wij als schrijver op pag. 27 (zie tevens de vermelding op pag. 49) de Nederlandse vertaling van de Koran van de Ahmadiyah-Beweging, vertaald door Soedewo, als een zeer goede Nederlandse vertaling aanprijst. Niet alleen is deze uitgave door haar sectariese geest niet representatief voor de algemeen gangbare muslimgedachte, maar daarenboven is ze vooral in haar noten uiterst polemies tegen het christendom gericht en verraadt daarin een onkunde van het christendom, die ontstellend genoemd mag worden. J. HOUBEN, S.J.

Pater Jan Brugman. — *Leven van Jezus.* — J. J. Romen en Zonen, Roermond, 1947. — 270 bldz. — Ing. f 4.40 Geb. f 5.25.

In de reeks ,,Gekruiste Handen'', tot verspreiding en verdieping van de Franciscaanse vroomheid, verscheen als tweede nummer het Leven van Jezus door Pater Jan Brugman, uit het Middelnederlands overgezet door Mathias Goossens O.F.M., met een inleiding van Dr. B. Knipping O.F.M., keurig verzorgd door den uitgever.

Het is al bijna een eeuw geleden, sinds Willem Moll zijn tweedelig werk publiceerde over ,,Johannes Brugman en het godsdienstig leven onzer vaderen in de vijftiende eeuw'' (Amsterdam, 1854), nog altijd de beste studie, die over dezen middeleeuwsen Minderbroeder bestaat,

wiens faam tot heden voortleeft in de bekende spreekwijze: praten als Brugman. We zijn dan ook dankbaar voor de even uitvoerige als degelijke studie, die Dr. J. B. Knipping O.F.M. aan de bewerking van Brugman's Leven van Jezus door Mathias Goossens O.F.M. als inleiding laat voorafgaan en waarin deze kunsthistoricus den persoon en het werk van Brugman, alsmede de middeleeuwse en speciaal de Nederlandse Jezuslevens op boeiende wijze beschrijft.

Op het einde van de veertiende eeuw werd Jan Brugman te Kempen in het Rijnland geboren; in 1475 overleed hij te Nijmegen. Vele verhalen doen over dezen merkwaardigen Minderbroeder de ronde, waaruit men tenminste kan opmaken, dat hij een felle volksprediker was. Naast een flink aantal preken bezitten we van hem een Latijns Leven van Sinte Lydwina van Schiedam, dat vanaf de 17e eeuw tot op onze dagen herhaaldelijk vertaald is; een moraliserend tractaat over het kloosterleven en het Nederlands Leven van Jezus, waarvan thans een moderne bewerking verscheen.

Sinds den tijd van Sint Bernardus was de figuur van Jezus meer en meer in het centrum der vroomheid komen te staan en had de aandacht zich met immer groeiende liefde geconcentreerd op zijn aanbiddelijke Mensheid. De Franciscaanse spiritualiteit stuwde deze devotie nog meer in die richting. Hiervan getuigen de „Meditationes Vitae Christi", op het einde van de dertiende eeuw door een Toskaansen Minderbroeder samengesteld, alsook de werken van Bonaventura en Bernardinus van Siëna.

In de Middelnederlandse letterkunde is, in verhouding tot de buitenlandse, het aantal Jezuslevens betrekkelijk groot. Knipping geeft hiervan een voorlopige schets, waaruit blijkt, dat de Nederlanden en met name de Moderne Devoten rijkelijk van Jezus-levens waren voorzien, toen dat van Jan Brugman het licht zag. Men had het hem uitdrukkelijk en herhaaldelijk gevraagd, een bewijs, dat men er iets bijzonders van verwachtte. Een „devote en innige maagd" verzocht hem nl. met aandrang zich tot het schrijven van zijn „devote Oefeninge" te zetten, en wel, opdat zij zich in Jezus' Leven naarstig zou oefenen. Brugman wil het met korte woorden doen en er geen dingen bij betrekken, die enkel de nieuwsgierigheid bevredigen. Hij verlangt, dat de zielen zich oefenen in de eenvoudige punten van 's Heren leven en zich niet vermoeien met hoge en subtiele zaken. Bij hem wint de vertrouwelijkheid het van de diepte, de natuurlijkheid speelt er een boeiend spel met den eerbied, dien hij echter nooit uit het oog verliest. Loopt zijn gemoed vol, dan onderbreekt hij het verhaal en laat Jezus zelf aan het woord of spreekt een hartelijk gebed.

Aan de indeling volgens de dagen van de week, zoals hij die in zijn voorwoord uitstippelt, houdt hij zich niet; hij laat dit aan zijn lezers over. Hij verdeelt het tractaat in vieren: na een inleiding verhaalt hij Jezus' Kindsheid, dan het Openbaar leven, vervolgens de Passie en eindelijk het verheerlijkt bestaan van Christus na zijn Verrijzenis, in de zich ontwikkelende Kerk en in de harten der gelovigen.

Dit is het geraamte der feiten. Men moet Burgman lezen om te zien, hoe hij het omgaf met aanschouwelijke verbeeldingen, rake karakter-

tekeningen, realistische milieuschildering, en hoe zijn fris en Franciscaans sentiment er ziel en leven in blies. Na de voornaamste bronnen van Brugman's werk te hebben behandeld (blz. 62-72), besluit Knipping, wiens woorden we in het voorafgaande goeddeels overnamen, zijn lezenswaardige inleiding aldus: Wij zouden niet over een apart Christus-type van Brugman willen spreken, want de gestalte, die hij ons schildert is de volledige Christus der Franciscaanse vroomheid. Groots in Zijn armoede, groots in Zijn liefde, groots in Zijn hevig lijden. Hij bezit alle eigenschappen, die Hem maken tot den nederigen ,liefdevollen, maar onverzoenlijken ,,kempe", d.i. kampvechter voor de eer van Zijn Vader en het geluk van Zijn broeders, de mensen.

Daarna volgt de weliswaar vlot-leesbare, maar niet feilloze bewerking der ,,vrome oefening van de Kindsheid, het openbaar leven en het sterven van Onzen Heer naar den inhoud van het Evangelie samengesteld door Broeder Jan Brugman", wiens gedachten herhaaldelijk ook uitgaan naar Maria: ,,Zo is het met uw lief, uw enig kind gegaan". De pietà van P. Renald Rats als omslagtekening geeft dan ook treffend den geest weer van deze diep-doorvoelde ,,vrome oefeninge". A.M.

L. Jungblut S. V. D. *Onder Boogschutters*, Soverdi-pers, Steyl. 221 bldç. — z. j.

De kundige en ijverige missionaris, die naast zijn missiewerk nog een grammaire over de Bhiels, een primitieve stam in Voor-Indië, schreef, heeft in zijn gedwongen vacantie in het vaderland tijdens den oorlog evenmin stil gezeten. Naast zijn wetenschappelijke publicatie over Bhielgezangen, heeft hij ons drie populaire werken geschonken. Alom bekend is zijn boek voor volwassenen ,,Misdadige Stammen". Ongeveer tegelijker tijd, terwijl de auteur zelf wederom onderweg is naar zijn missie, verschijnen de twee jeugdwerkjes: Wonderen onder palmen" en het hier boven genoemde. Beide zijn van dezelfde goede kwaliteit; alleen zijn in dit boek meerdere hoofdstukken gewijd aan de missie zelf, haar inrichting, bekeeringsproces en moeilijkheden. Voor de rest verwijs ik naar mijn recensie ,,Wonderen onder Palmen". B. VROKLAGE

W. Ahlbrinck, C.ss.R., *De Indianen van Suriname*. Uitgave der Surinaamsche Missie, Rotterdam. z. j. — 50 blz.

W. Albrinck is van plan een serie brochures over de Karaïben, Wajana, Wajarikoele en Wama uit te geven. Men merkt terstond bij het lezen van deze brochure, dat hier wederom een missionaris aan het woord is, die zijn menschen door en door kent en hun neigingen aanvoelt. Dat wekt direkt vertrouwen. De indeeling van de stof is zeer overzichtelijk. Het is natuurlijk het goed recht van iedere auteur te schrijven, zooals hij het wenscht, mits het goed is. Mijn persoonlijke wensch zou het zijn, indien de auteur minder populair schreef; het ligt er soms zoo gewild op. Ik geloof, dat de brochures zouden winnen. De indeeling van de relatie bij de wet der gelijkenissen in een wezenlijke en relatieve, indien men deze termen in scholastischen zin neemt, zijn onjuist. Beter is het, ze een causale en een gelijkende relatie te noemen. Wanneer men deze wet der gelijkenissen kort wil typeeren, schrijve men, dat voor de primitief gelijkend op, gelijk aan; of analogie, identiteit is. B. VROKLAGE

Imprimatur: J. C. VAN OVERBEEK,
Libr. cens. ad hoc.
St. Michielsgestel, 26 Februari 1948.

WETENSCHAP EN WERELDAPOSTOLAAT.

Wie iets van St. Paulus' „zorg voor alle Kerken" (2 Cor. 11, 28) in zich speurt — en dit kan als bewijs voor den sensus catholicus gelden —, verheugt zich van harte over alles, wat dienstbaar kan worden gemaakt aan het wereldapostolaat. Dat zulks ook met de wetenschap het geval is, heeft de voorvechter van het vrije hoger onderwijs in Frankrijk en eerste rector van het Institut Catholique te Parijs, Mgr. d'Hulst, eens aangeduid met het tekenend woord, dat „wie God preekt in de wetenschap, preekt in honderd kerken en duizend scholen tegelijk, voor honderdduizend gelovigen en ongelovigen samen."

Wij willen hier vooreerst uiteenzetten, welke wetenschappen met name voor het wereldapostolaat in aanmerking komen; vervolgens in het licht stellen, hoezeer de beoefening ervan vooral in de tegenwoordige missieperiode van belang is; ten slotte de bijdrage beschrijven, die de katholieke universiteit van Nijmegen zich voorstelt in dit opzicht te leveren.

I.

Onder de wetenschappen, die voor het wereldapostolaat vooral in aanmerking komen, noemen we op de eerste plaats de *missiewetenschap* in haar verschillende vertakkingen: missietheologie, missierecht, missiegeschiedenis, missiekunde, missiemethodiek enz.

Van fundamentele betekenis is de eigenlijke *missietheologie*, waarvan de opbouw thans in de steigers staat. Tot de taak van de missietheologie behoort o.a. het blootleggen van de theologische grondslagen der missie, het houden van theologische beschouwingen over de missie, het behandelen van theologische vraagstukken in verband met de missie. De vervulling van deze driedubbele taak — pioniersarbeid in den echten zin van het woord — maakte tot dusver slechts moeizaam en langzaam vooruitgang, zodat men nog in 1946 spijtig moest constateren: „que l'effort de pénétration théologique n'a pas suivi, quant à la précision, la même courbe ascendante que la description empirique. A cet égard, la missiologie. . . . souffre d'une carence d'esprit théologique caractéristique de nôtre âge." [1]) Hoopvolle verwachtingen werden intussen ge-

[1]) P. de Menasce O.P., *Polarité de l'activité missionnaire*. N. Z. M. 1/1945/81.

wekt door het missietheologisch onderwijs, hetwelk zich de laatste jaren een plaats veroverde op den lesrooster van enkele theologische faculteiten; door de jongste publicatie van missietheologische artikelen niet slechts in strikt-missiologische [1]), maar ook in algemeen-theologische [2]) tijdschriften; door den opzet van een paar recente reeksen geschriften, nl. La Sphère et la Croix [3]) en L'Eglise et le Monde [4]), waarin aan missietheologische verhandelingen een belangrijke plaats wordt beloofd.

Terwijl de leerstellige missietheologie oorsprong en grondslag, wezen en waarde, voorwerp en aard, beweegreden en doel, betrekkingen van en vraagstukken in verband met de missie beschouwt, behandelt de zedekundige missietheologie zowel vraagstukken omtrent den plicht en het recht van het missiesubject als die omtrent de zedelijke en godsdienstige vorming van het missieobject.

Sinds de codificatie van het canoniek recht heeft het *missierecht*, d.w.z. het geheel van canonieke normen, waardoor het missiewerk wordt geregeld, een meer dan gewone ontwikkeling doorgemaakt [5]) en aanleiding gegeven tot publicaties van bete-

---

[1]) Zo publiceerden in het tijdschrift *Missionswissenschaft und Religionswissenschaft*: Jos Peters, *Ein Programm zur theologischen Begründung der Mission*, M. R. 3/1940/ 1-5; Ant Freitag S.V.D., *Die Errichtung des Gottesreiches als leitende Missionsidee*, M. R. 3/1940/97-107; Jos Brinktrine, *Das Heil der Ungetauften als Missionsproblem*: P. de Menasce O. P., *La Théologie de la Mission selon M. Kraemer*, N. Z. M. 1/ 1945/241-257; A. Seumois O. M. I., *Vers une définition de l'activité missionnaire*, N. Z. M. 3/1947/161-178; 254-261; 4/1948/1-16; in de *Revue de l'U M. C. de France*: L. Capéran, *La Mission de l'Eglise et les Missions dans le plan providentiel du salut*, l. c. 8/1945/172-179; 9/1946/ 21-28; 65-72; in *Het Missiewerk*, M. Nauwelaerts, *Over het theologisch begrip ,,missie''*, H. M. 25/1946/ 8-19; in het *Bulletin des Missions*: L. Dewailly O. P., *Qu'est-ce qu'une mission?* B. M. 21/1947/ 1-19.

[2]) Zo publiceerden in de *Revue Thomiste*, M. Labourdette O. P. en M. J. Nicolas O. P. *Théologie de l'apostolat missionnaire*, Rev. Thom. 46/ 1946/575-602; in de *Collectanea Mechlin*,: R. Aubert, *Théologie missionnaire et spiritualité missionnaire*, Coll. Mechl. 32/1947/424-433.

[3]) In deze collectie, die o. a. ten doel heeft: ,,montrer l'insertion du christianisme dans les grandes civilisations et cultures des pays des missions; définir les traits d'une spiritualité et d'une théologie proprement missionnaires'', verschenen tot dusver: Henri de Lubac, *Le Fondement théologique des Missions* Jean Daniélou, *Le Mystère du salut des nations*, Paris, 1946. Yves Raguin, *La Théologie missionnaire de l'Ancien Testament*, Paris, 1947.

[4]) In deze reeks, die ,,consacrera des volumes d'importance variable à des recherches précises et de première main sur l'état actuel et sur l'histoire de cette propagation et à des exposés de théologie et méthodologie missionnaires,'' zijn blijkens de aankondiging: *Recherches de théologie missionnaire* van P. de Menasce O. P. in bewerking.

[5]) M. Bierbaum, *Die Entwicklung des Missionsrechts seit der Kodifikation im Jahre* 1917, Miscellanea Vermeersch, I, Roma, 1935, S. 257 flgd.

kenis [1]). Men beschouwt en behandelt het missierecht niet meer als een verzameling van afzonderlijke vraagstukken, maar als een organisch geheel, zodat het missiewetenschappelijk instituut van het pauselijk Athenaeum de Propaganda Fide te Rome zelfs een afzonderlijke judirische afdeling heeft opgericht. In de toekomst zal de beoefening van het missierecht niet alleen de registratie der bepalingen van het vigerend recht beogen, maar ook aandacht dienen te schenken aan de eigen rechtsvorming, die zich in de nieuwe kerkelijke gebieden ongetwijfeld voltrekken gaat.

Een ander onderdeel van de missiewetenschap vormt de *missiegeschiedenis*, die betrouwbare kennis bijbrengt omtrent het geschiedkundig verloop van de geloofsverkondiging en bovendien verklaring geeft van de factoren, die den gang der gebeurtenissen hebben beïnvloed. Als de geschiedenis inderdaad „magistra vitae" is, geldt deze uitspraak van Cicero ongetwijfeld ook van de geschiedenis van het wereldapostolaat, die ons zowel algemene lessen leert als bijzondere wenken en aanwijzingen geeft, waarmede het missiewerk gebaat is. Een eerste vereiste voor de geschiedvorsing is de bestudering van de bronnen. De gedrukte bronnen en literatuur omtrent de missie vindt men bijeenverzameld in de Bibliotheca Missionum, van welk bibliographisch standaardwerk Rob. Streit O.M.I. en Joh. Dindinger O.-M.I. tot dusver elf delen publiceerden. Het ware te wensen, dat men ook een bibliographie van de ongedrukte missiegeschriften zou vervaardigen, die in omvang en betekenis bij de zoeven genoemde niet zou ten achter staan; zonder breedblikkende bereidwilligheid van den kant der beheerders van de verschillende arschieven kan zoo'n werk echter niet tot stand komen. Het gehalte van de missiegeschiedschrijving is reeds belangrijk verbeterd, al zal voortgezet onderzoek van dit omvangrijk terrein hier en daar nieuwe wegen moeten inslaan. [2])

Bij de missiegeschiedenis sluit zich de *missiekunde* aan, d.w.z. de wetenschappelijke voorstelling van den tegenwoordigen toestand van het missiewezen, zowel wat betreft het werk in de heidense

---

[1]) Th. Grentrup S. V. D., *Jus Missionarium*, I, Steyl, 1925; helaas is het bij dezen eersten toem gebleven. — Van G. Vromant C. I. C. M. *Jus Missionariorum*, verschenen zes delen, sommige in tweede uitgave. — S. Masarei (Mill Hill), *De Missionum institutione ac de relationibus inter superiores Missionum et superiores religiosos*, Romae, 1940. — V. Bartocetti, *Jus Constitutionale Missionum. Torino*, 1947. — I. Ting Pong Lee C. M. F., *Panorama Giuridico Missionario*, N. Z. M. 4 1948) 142-146.

[2]) H. Rahner, *Neue Wege der antiken Missionsgeschichte*, N. Z. M. 1/1945/ 12-23.

gewesten als den steun ervan in de christelijke landen. Een objectieve voorstelling van den tegenwoordigen toestand der missie rukt menigeen een blinddoek van de ogen, maakt onderscheid tussen het wezenlijke en het bijkomstige in het missiewerk, roept problemen op en wijst de richting aan, waarin de oplossing te zoeken is. Bovendien scherpt de missiekunde den blik van de missionarissen zelf voor de factoren, die hun werk begunstigen of belemmeren, wekt hen op tot nieuwe initiatieven en ondernemingen en verlevendigt hun moed door verder te doen zien dan hun eigen, somtijds onvruchtbaar missiegebied.

Zowel de missiegeschiedenis als de missiekunde vormen voorname bronnen voor de *missiemethodiek*. Deze behoort niet alleen tot de theoretische volledigheid van de missiewetenschap, maar ook tot de praktische uitrusting van den missionaris. Omdat immers het missiewerk met zoveel verschillende factoren moet rekening houden, dat het over het algemeen ingewikkelder is dan de zielzorg in de christelijke landen, is een wetenschappelijk onderzoek naar de te volgen missiemethode onontbeerlijk voor de verdieping van de missiepraktijk.

Nog afgezien van de bijzondere kennis, die de missiewetenschap in haar verschillende vertakkingen den toekomstigen missionaris bijbrengt, leert de beoefening ervan hem ook enige beginselen van algemenen aard, waarvan we slechts dit willen noemen: dat de missionaris van den enen kant slechts een werktuig is in de handen van God, doch van den anderen kant niet degelijk genoeg op zijn taak kan worden voorbereid.

In het perspectief van het wereldapostolaat staat de *vergelijkende godsdienstwetenschap* van meet af voor de principiële vraag naar het wezen en de betekenis van de niet-christelijke godsdiensten. [1]) Ook deze godsdiensten kan men beschouwen als pogingen om, zoals St. Paulus sprak in zijn rede op den Areopaag, ,,God te zoeken, of zij Hem misschien al tastende vinden, daar Hij toch niet ver is van ieder van ons'' (Hand. 17, 27). Inderdaad constateert men niet zonder ontroering, hoe de ziel van talrijke niet-Christenen vervuld is van gedachten aan God, zonde en verlossing en hoe bij hen het profane ternauwernood van het gewijde onderscheiden wordt. Maar evenzeer voelt men zich ontsteld door het feit, dat

[1]) J. P. Steffes, *Gedanken über Wesen und Bedeutung der nichtchristlichen Religionen*, M. R. 1/1938/ 22-32; 150-158.

naast meer verheven voorstellingen van God onwaardige en onzinnige opvattingen omtrent het goddelijke voorkomen; dat met betrekking tot ziel, zonde, verlossing en hiernamaals waar en vals zich vermengen; dat onzekerheid, verwarring en tegenstrijdigheid in de godsdienstige wereld van de niet-christenen aan den dag treden.

Met betrekking tot dit alles heeft de missie tot taak de in de heidense godsdiensten aanwezige krachten te zuiveren, aan te vullen, te richten en te verheffen. De vergelijkende godsdienstwetenschap moet de voorstellingen van God op haar waarheidsgehalte toetsen, de onjuiste bestanddelen verwijderen, de deugdelijke elementen verenigen en deze in verbinding brengen met den geopenbaarden God. Hoe groot en moeilijk zal soms de afstand zijn tussen de velerlei vormen der verbinding van God met de stof, de wereld, de kosmische krachten, den menselijken geest, zelfs met de macht van het kwaad en den God, die als Schepper van de wereld tevens haar Verlosser is, omdat Hij de God van waarheid, liefde en volmaaktheid is; en in deze laatste bepaling van het christelijk Godsbegrip ligt de waarborg, dat het de verbetering en aanvulling is van elke menselijke opvatting van God. Welke correcties moeten aangebracht worden om de opvattingen van de ziel als een stoffelijk wezen, als vertegenwoordigster van afzonderlijke krachten, als duivelse macht, als magie te zuiveren en te verheffen tot die van een geestelijke ziel, evenbeeld van God ? De opvatting van het kwade als uitsluitend stoffelijk kwaad, kosmische kracht, duivelse magie, opsluiting in het lichaam zal plaats moeten maken voor de idee van zedelijk kwaad als vrijwillige afgekeerdheid van den wil van zijn oorsprong en doel. En hiermede komen vanzelf de opvattingen omtrent verlossing, Sacramenten en hiernamaals op een hoger plan. De verlossing kan dan niet meer enkel beschouwd worden als bevrijding van uiterlijke kwalen, ook van het lichaam, van aardsen vorm en individueel bestaan, maar in verband met 's mensen oorsprong en doel. De Sacramenten komen zodoende uit de zone van magische functies in het gebied der zedelijke werkzaamheid en in de sfeer der menselijke vrijheid. En het hiernamaals houdt op een donker onderaards verblijf te zijn, een rijk van boze geesten, een herhaling van het aardse leven, een land van zinnelijke genoegens en onpersoonlijk bestaan, en wordt een bestaan aan gene zijde van het graf, dat een deelneming betekent aan het goddelijk leven.

Is derhalve — zoals uit dit weinige duidelijk moge zijn —, de vergelijkende godsdienstwetenschap voor den missionaris in het algemeen van belang,[1]) meer bijzonder geldt zulks betreffende de kennis van den godsdienst van het volk, waaronder hij zijn zending moet vervullen.

Van degenen, die geroepen zijn tot missiearbeid in de landen van den *Islam*, hetzij in Afrika, Klein-Azië, Voor-Indië of Indonesië, vraagt het Islam-verschijnsel grote belangstelling en grondige studie. Inderdaad is de kennis van de Islamtheologie, de Islamgeschiedenis en andere takken van de Islamwetenschap, met inbegrip van de Arabische taal, ten zeerste bevorderlijk althans voor de eerste fase van het apostolaat onder de meer ontwikkelde Moslims. Hun overtuiging, dat de ware godsdienst in Gods oog de Islam is, zoals iedere Moslim in zijn Koran weet aan te wijzen, zal bij deze studie ons den nadruk doen leggen op den Islam als godsdienst. Teleurstellend, maar stimulerend tevens is het te moeten erkennen, dat afgezien van enkele meer belangrijke uitgangspunten van het Islam-apostolaat met zijn karakteristieke moeilijkheden, het contact met den Islam het stadium van een tastend pogen nog niet te boven is.[2])

Naast den Islam, die naar schatting ongeveer 300 millioen aanhangers telt, verdienen het *Hindoeisme*[3]) met zijn ± 270 millioen volgelingen, het *Boeddhisme*[4]) met zijn 200 millioen en de andere Oost-Aziatische religies met haar ruim 300 millioen belijders — in China heeft het Boeddhisme Confucianistische elementen opgenomen en zich vermengd met het Taoïsme en de verering der voorouders, terwijl in Japan een onderscheid tussen Boeddhisten en Shintoisten praktisch onmogelijk is — meer dan gewone aandacht van hen, die aan deze volkeren den weg naar Christus moeten wijzen. De *primitieve godsdiensten* nemen in het wereldapostolaat een schijnbaar ondergeschikte plaats in; ze tellen immers slechts 7% van de 1352 millioen niet-christenen. Maar dit aspect verandert

---

[1]) W. Schmidt S. V. D., *Die Bedeutung der Ethnologie und Religionskunde für Missionstheorie und Missionspraxis*, Z. M. 18/1928/ 117-131.

[2]) P. Zoetmulder S. J., *De Moslim tegenover het Christendom*, Stud. 1938, blz. 421-433, 547-557. — A. Perbal O. M. I., *Katholiken und Mohammedaner*, M. R. 3/1940/16-24. — J. A. Mulder S. J., *Missie onder de Moslims ?* I. M. 1948, bldz. 80-84.

[3]) A. Väth S. J., *Im Kampfe mit der Zauberwelt des Hinduismus*, Berlin-Bonn, 1928.

[4]) G. Schulemann, *Die Botschaft des Buddha vom Lotos des guten Gesetzes*, Freiburg i. Br., 1937 — Fr. Taymans d' Eypernon S. J., *Les Paradoxes du Bouddhisme*, Bruxelles, 1947.

totaal, wanneer we hun verspreiding over de werelddelen in aanmerking nemen. Het grootste percentage telt immers Afrika met 72 millioen primitieven, die zowel de Islam als het Christendom voor zich trachten te winnen; de uitslag van dezen geestelijken strijd om deze primitieve volken zal ongetwijfeld voor de godsdienstige richting van het donkere werelddeel beslissend zijn.

Ten bewijze van de stelling, dat de missionaris niet slechts met den godsdienst, maar ook met den aard en den aanleg, de zeden en gewoonten, de cultuur en structuur van het volk, waaronder hij moet werken, op de hoogte dient te zijn, volstaan we met een passage uit de encycliek Summi Pontificatus (20 Oct. 1939) van Z. H. Paus Pius XII: ,,De Kerk van Jezus Christus, als trouwe bewaarster der goddelijke, van opvoedende kracht vervulde wijsheid, streeft volstrekt niet naar onderdrukking of kleinering van karakteristieke nationale eigenschappen, die ieder volk volkomen terecht, als een heilig erfdeel, met nauwlettende zorg en met fierheid tracht te bewaren. Haar doel immers is eenheid, gevormd en onderhouden door de bovennatuurlijke liefde, die allen daadwerkelijk moet bezielen; maar niet een algehele eenvormigheid, die louter uiterlijk is en daardoor de innerlijke krachten verzwakt. Alle maatregelen en richtlijnen, die dienen tot een verstandige ontplooiing en gematigde ontwikkeling van aanleg en krachten, wier oorsprong ligt in de diepste schuilhoeken van ieder ras, worden door de Kerk begroet en met moederlijke wensen begeleid, als zij maar niet in strijd komen met de plichten, die door den gemeenschappelijken oorsprong aller mensen worden opgelegd. Dit heeft zij herhaaldelijk getoond door den opofferenden arbeid van de missionarissen, dat is volgens haar eigen verklaring de poolster, waarop zij op den tocht van haar wereldapostolaat de ogen gericht houdt. De predikers van het woord Gods hebben door talloze onderzoekingen een rijker begrip en juister beoordeling trachten te verkrijgen van de culturen, instellingen der verschillende volken, en de eigen geestelijke waarden en gaven dier volken trachten te ontwikkelen en dienstbaar te maken aan de verbreiding van Christus' Evangelie onder hen''.

Ongetwijfeld zal deze kwestie zich bij ieder volk en in elke missie enigszins anders, d.w.z. met haar bijzondere eigenaardigheden stellen; maar des te meer is het gewenst, dat de toekomstige missionaris een ethnologische scholing ontvangt. Het is immers

van onmiskenbaar belang [1]) door de beoefening van de *volkenkunde* reeds enigszins georiënteerd te zijn omtrent de innerlijke structuur en de uiterlijke verschijningsvormen van erfrecht, verwantschap, totemisme, kastenwezen, polygamie, menseneterij, voorvaderenverering, besnijding enz., [2]) wanneer men voor het eerst met dergelijke gewoonten en toestanden in aanraking komt; een dergelijke vorming zal ook den blik scherpen voor dieper-liggende en met de missiemethode samenhangende vraagstukken.

Tot de wetenschappelijke opleiding van een allround missionaris behoort ongetwijfeld ook de systematische beoefening van de *taalwetenschap*. [3]) Vroeg of laat immers komt elke missie onvermijdelijk voor een aantal practische vragen te staan, die zonder de taalwetenschap niet kunnen opgelost worden: denkt slechts aan de vraag naar de verkeerstaal (lingua franca, zoals de vakterm luidt), de transcriptie van inheemse teksten, de inheemse literatuur en last not least de kwestie van de christelijke terminologie; het feit, dat voor een taal, waarin reeds vier eeuwen lang het evangelie werd verkondigd, pas in onzen tijd een ,,woordenboek der godsdienstige begrippen'' verscheen, [4]) wijst op het voortbestaan van het probleem der godsdienstige terminologie in de missiegebieden. Daarbij komt, dat de kennis van de taal van het volk den missionaris problemen laat zien, die hij vroeger niet als zodanig had opgemerkt: in de taal weerspiegelt zich immers het innerlijk leven van een volk, zodat de nominale klassificatie der talen een geheel wereldbeeld kan reflecteren. [5]) Terecht mocht dan ook een missionaris-taalkundige constateren: .,,(Les) études linguistiques présentent un intérêt purement scientifique, tout en constituant une méthode efficace d'apostolat;'' [6]) en bewijst een figuur van formaat als de onlangs overleden Charles Sacleux [7]) de waarheid van het

[1]) V. van Bulck S. J., *Het praktisch nut der volkenkunde voor den missionaris*, Verslagboek van de 13e Missiologische week te Leuven, 1935, blz. 252-278.
[2]) B. Vroklage, S. V. D., *Beeld en symbool in de primitieve mentaliteit*, H.M. 26 / 1947 / 97-117.
[3]) Gregorius von Breda, O. M. Cap., *Die Muttersprache. Eine missions- und religionswissenschaftliche Studie über die Sprachenfrage in den Missionsgebieten*, Münster i. W. - 's-Hertogenbosch, 1933. — J. Wils, *De Missionaris en de taalwetenschap*, H. M. 25 / 1946 / 32-45; *De Indonesische talen*, H. M. 26 / 1947 / 145-159.
[4]) P. Fallon S. J., *A Glossary of Bengali Religious Terms*, Calcutta, 1945.
[5]) J. Wils, *De nominale klassificatie in de Afrikaanse negertalen*, Nijmegen, 1935.
[6]) Jos. van Hecken C. I. C. M., *Les Missionnaires de Scheut et l'étude du mongol*, N. Z. M. 3 / 1947 / 193.
[7]) W. Bühlmann O. F. M. Cap., *P. Charles Sacleux, Missionar und Wissenschaftler*, N. Z. M. 4 / 1948 / 17-32.

woord, „dat de missionarissen, ofschoon zij met hun studie allereerst den praktischen missiearbeid wilden gerieven, tevens de wetenschappelijke pioniers van het onderzoek der Afrikaanse talen zijn geworden." [1])

Blijkens verschillende instellingen [2]) is men gedurende de laatste kwarteeuw meer dan ooit tot de overtuiging gekomen, dat met de beoefening van de *geneeskunde* het missiewerk ten zeerste kan gebaat zijn. Er zijn immers tal van tropische ziekten, er bestaat een grote kindersterfte en geneeskundige hulp vormt een uitstekend middel om met de inheemse bevolking in aanraking te komen. Daarbij wijst de sterfte-statistiek uit, dat er, ondanks verbeterde toestanden in dit opzicht, nog jaarlijks arbeidskracht verloren gaat door het overlijden van missionarissen aan ziekten, die bij betere hygiënische en geneeskundige kennis voorkomen hadden kunnen worden. [3])

Uit dit onvolledig overzicht van de wetenschappen, die voor het wereldapostolaat in aanmerking komen, moge duidelijk zijn, dat met het systematisch onderwijs in en het wetenschappelijk onderzoek van een en ander de toekomstige missionaris zijn voordeel zal kunnen doen; [4]) en dit geldt niet uitsluitend van de priester-missionarissen, maar van al degenen, die op enigerlei wijze mogen medewerken aan de uitbreiding van het Godsrijk op aarde.

II.

Nu Gods Geest met nieuwe kracht de gehele Kerk bezielt en

[1]) Dietrich Westermann, *Afrika als europaische Aufgabe*, Berlin, 1941, S. 104. — Insgelijks oordeelde P. Masson-Oursel, hoogleraar aan de Sorbonne, over den bekenden Sinoloog, L. Wieger S.J.: „Zijn bedoeling was niet om wetenschappelijke werken te schrijven; hij wilde enkel betere missionarissen vormen. Maar ondanks deze bedoeling heeft hij zich ook voor de wetenschap grote verdiensten verworven".

[2]) O.a. het medisch missieinstituut in 1922 door Prof. Dr. C. Becker te Würzburg opgericht; het Gezelschap van katholieke medische missionarissen, in 1925 door Dr. Anna Dengel te Washington gesticht; de Fondation médicale universitaire de Louvain au Congo (1926); de jaarlijkse medische cursus voor missionarissen sinds 1926 te Rijssel en sinds 1927 te Rotterdam, enz.

[3]) *Medisch-Hygiënisch Handboek* voor missionarissen, onder leiding van Dr. J. A. G. ten Berg, Dr. C. Fehmers, Dr. E. H. Hermans. Tweede druk 2 dln. Rotterdam, 1948.

[4]) J. Pietsch O.M.I., *Die Vorbildung der katholischen Missionare* Z. M. 2 / 1912 / 128-138. — Patrick O'Reilly S. M., *La formation professionnelle des aspirants aux missions*, Etudes Mission 1 / 1933 / 4-20. — A. Perbal O. M. I., *A propos de la formation des futurs missionnaires*, E. M. 3 / 1935 / 241-256; 4 / 1936 / 51-67; 193-196. — J. Thauren S. V. D., *Die religiöse Unterweisung in den Heidenländern*, Wien, 1935. — M. Galm O. S. B., *Die katechetische Ausbildung des Missionspersonals*, M. R. 4 / 1941 / 15-23.

de missionering groter ontplooiing en wijder perspectief schijnt te krijgen dan te voren, bezinnen degenen, aan wie de heidense millioenenwereld geen rust laat, zich ook op d e r o e p i n g v a n d e w e t e n s c h a p m e t n a m e i n d e t e g e n w o o r d i g e m i s s i e p e r i o d e. Deze roeping blijkt zonder meer uit de beschouwing van de taak, waarvoor de missie zich na den oorlog geplaatst ziet en waarvan wij drie facetten willen belichten, n.l. den wederopbouw, het apostolaat onder de meer ontwikkelden en de inheemse gestalte van de missie.

Onder de problemen van *wederopbouw*, waaronder de leiders en dragers van het missiewerk tegenwoordig gebukt gaan, valt dat van den stoffelijken wederopbouw misschien wel het meest op. Hoe belangrijk en zorgwekkend deze opbouw ook moge zijn, gewichtiger en moeilijker tevens is de opbouw van de „levende stenen tot een geestelijken tempel" (1 Petr. 2, 5). Vooreerst immers hebben in de afgelopen jaren gebrek aan geestelijke verzorging, verleiding tot zonde, vooruitzicht van stoffelijk voordeel bij de afzonderlijke personen schrijnende wonden geslagen, die slechts even langzaam als moeizaam kunnen worden geheeld. Vervolgens volgt na den oorlog het maatschappelijk herstel, waar het zich buiten den invloed der christelijke beginselen voltrekt, veelal de lijn van ideologieën, die de Katholieke Kerk niet kan aanvaarden. En toch is de toepassing van bedoelde beginselen vooral nodig in de missiegebieden, waar de volksgemeenschap als zodanig nog niet van den christelijken zuurdeesem is doortrokken en daardoor meer blootgesteld blijft aan den invloed van verderfelijke stelsels. Daarbij komt ten slotte, dat de geestelijke wederopbouw niet als een terugkeer naar het oude, maar als een oriëntering naar het nieuwe moet worden opgevat. Om gezond-vooruitstrevend te zijn zal de missionering nieuwe banen moeten inslaan; dit impliceret geen miskenning van verdiensten in het verleden, maar inzicht in de toekomstige taak.

Het spreekt van zelf, dat in dezen overgangstijd, waarin sommige werkwijzen schijnen te hebben afgedaan en andere nog geen vasten vorm hebben aangenomen, de wetenschap haar onmisbare bijdrage zal moeten leveren voor de her-oriëntering van het missiewerk; wie voelt zich trouwens niet verontrust door het feit, dat de jaarlijkse aanwas van het aantal katholieken over de wereld zoveel maal geringer is dan de toename van het aantal niet-christenen ? We herinneren in dit verband aan een uitspraak, door

Z. H. Paus Pius XI bij de opening van de Vaticaanse missietentoonstelling gedaan: „Wij hebben gewenst, dat hierbij de wetenschappelijke belichting van het missiewerk zo'n belangrijke plaats zou innemen, omdat de richtlijnen op het gebied van het handelen uit het rijk der ideeën stammen; wij leven trouwens in een tijd, waarin duidelijker dan ooit blijkt, dat heldenmoed en offers van het missiewerk goeddeels tevergeefs zijn, als men zich louter door de praktijk laat leiden. Wil men van de inspanning en het offer rijke vruchten oogsten, dan heeft men de wetenschap nodig, die de kortste wegen, de doeltreffendste middelen, de geschiktste methoden aanwijst; dit constateren we in handel en industrie en heel het maatschappelijk leven en de missies mogen zich aan dezen eis van den tijd niet onttrekken". Z. Emin. Thomas Kard. Tien, aartsbisschop van Peking, constateerde onlangs, dat voor de missie in China een nieuw tijdperk wordt ingeluid, waarin de toepassing van nieuwe methoden onder Gods zegen grotere resultaten belooft; [1]) en de vroegere minister-president in China, thans Abt Lou Tseng-Tsiang achtte het aanzienlijke winst, dat missievraagstukken van ingrijpenden aard, die eeuwenlang onopgelost bleven, thans openlijk behandeld kunnen worden; volgens hem zou het aanknopen van culturele banden tussen Rome en China aan de verspreiding van het Katholiek Geloof in het Verre Oosten een natuurlijken en stevigen grondslag geven. [2]) Evenals de Kerk weleer Europa „gemaakt" heeft [3]), is zij thans geroepen om Azië en Afrika te helpen maken, waartoe zij des te beter in staat zal zijn, naarmate zij inniger met de cultuur van die volken is samengegroeid.

Met het gezegde raken we aan het tweede aspect van de naoorlogse missietaak: *het apostolaat onder de ontwikkelden.* Dit vraagstuk is tegenwoordig, mede tengevolge van de liquidatie van de koloniale verhoudingen, in een acuut stadium gekomen. De noodzakelijke aanpassing van de Kerk aan de cultuur van de missiegebieden vereist immers positieve inschakeling van de ontwikkelde inheemsen. Tot de taak van de leken [4]) onder hen — de inheemse

[1]) De Kath. Missiën, 68 / 1948 / 179.

[2]) Dom Pierre-Célestin Lou Tseng-Tsiang, *Mijn Roeping*, z.j. blz. 173.

[3]) Chr. Dawson, *The Making of Europe*, London, 1946.

[4]) Men zou nog onderscheid kunnen maken tussen de leken, die officiëel in dienst van de Kerk staan en ook van de Kerk leven (hoofdzakelijk catechisten en onderwijzers) en andere katholieke leken, die een profane kostwinning hebben, de z.g. évolués en de notabelen in dorpen of centra.

geestelijkheid komt bij het volgend aspect ter sprake — behoort de medewerking aan het tot stand komen van een christelijk-georiënteerde sociaal-economische orde en een christelijk-geïnspireerde politiek.

Zo is het thans een allerdringendste plicht van de missie in *Indonesië* jonge inheemse katholieken te helpen vormen voor de maatschappelijke taak, die hun ook in de leiding van hun eigen land en volk wacht; deze doelbewuste scholing vereist degelijk en gedifferentiëerd onderwijs, waarvoor katholiek Nederland, in het bewustzijn van zijn verantwoordelijkheid, mensen en middelen zal moeten leveren.

De betrekkelijk-langzame vooruitgang van het Christendom in *Voor-Indië,* [1]) — waar een oeroude, godsdienstig-gefundeerde cultuur ten grondslag ligt aan de voor Westerlingen nauwelijks begrijpelijke samenleving van de 400 millioen mensen, die dit gebied bevolken — vormt een vraagstuk, dat de volle aandacht verdient; ofschoon de katholieken op dit geweldig schiereiland aan Azië's Zuidkust nog niet 1% van de bevolking uitmaken, behoren zij er echter, dank zij het katholiek onderwijs, tot de meest gecultiveerde bevolkingsgroepen. De moeilijkheden, die zich voordoen bij de culturele aanpassing en met name bij de pogingen om de Indische wijsbegeerte in dienst van de missie te stellen, [2]) mag men intussen niet onderschatten. [3])

Wat *Afrika* betreft, heeft de voorzitter van de conferentie der Afrikaanse missiën te Rome het vraagstuk onlangs uitdrukkelijk aan de orde gesteld in de Africanae Fraternae Ephemerides Romanae,[5]) een tijdschrift tot gedachtenwisseling voor Afrika-missionarissen, en een enquête geopend, waarvoor blijkens de ingekomen antwoorden grote belangstelling bestaat.[4]) Inderdaad behoort de vorming van een christelijke élite tot de problematiek van de Katholieke Kerk in het nieuwe Afrika,[6]) waar de missie nog geen inheemse litera-

---

[1]) G. Bazelmans, *Het verborgen India,* Utrecht, 1948.

[2]) P. Johanns S.J., *La Philosophie religieuse du Vedanta, N. R. Th* 69 / 1947 / 665-688. — J. Neuner, *Karma und Christus,* Kath. Missionsjahrb. der Schweiz 15 / 1948 / 58-69. — G. Dandoy S.J., *L'Ontologie du Vedanta,* Paris, 1932.

[3]) B. Allo O.P., *Plaies d'Europe et baume du Gange,* Paris, 1932.

[4]) A. Perbal O.M.I., *Le Problème des évolués et celui des élites en Afrique,* A. F. E. R. 24-25 / 1947 / 6-24.

[5]) l. c. 26 / 1947 /5-19 ; 27 / 1948 / 6-27.; 28/1948/25-35.

[6]) J. Beckmann, *Die Katholische Kirche im neuen Afrika,* Einsiedeln, 1947 — Volgens A. Cauwe S. J., *De Missie in Belgisch Kongo.* K.C.T. Streven 1/1948/848 vormt hier de élite bij de leken de zwakke plek.

tuur bezit, die aan de eisen van den tijd voldoet [1]) en men met de systematische beoefening van de christelijk-inheemse kunst pas definitief is begonnen. [2])

Tot de factoren, die de groeiende sympathie voor de Katholieke Kerk in de intellectuele kringen van *China* verklaren, rekent men de volgende: het supranationaal karakter van de Kerk; de definitieve oplossing van het ritenvraagstuk; de tussenkomst van den Paus ten voordele van recht en vrede; de invloed van Vincentius Lebbe, die na zijn dood als nationale held werd erkend; de benoeming van den eersten Chinesen Kardinaal; de instelling van een Chinees gezantschap bij den H. Stoel. Peking, de vroegere hoofdstad en het grote cultuurcentrum met zijn verschillende universiteiten en tienduizenden studenten, vormt er het aangewezen middelpunt van het moderne apostolaat onder de intellectuelen. [3])

Ofschoon het een illusie zou zijn te menen, dat de bekering van *Japan* reeds in het verschiet ligt, zijn er de omstandigheden voor de uitbreiding van het katholiek geloof momenteel niet ongunstig. Om er aan de Katholieke Kerk de zo nodige bekendheid te geven, tracht de missie de katholieke opvatting omtrent de verschillende sociale, economische en godsdienstige vraagstukken op deskundige en aangepaste wijze te verspreiden. Het apostolaat onder de intellectuelen, hoe moeilijk en kostbaar ook, is volgens ter zake kundigen onmisbaar om de Kerk in Japansen bodem vasten wortel te doen schieten [4]) ; zo vergemakkelijkt de katholieke universiteit van Tokio — en wie weet waar weldra een tweede verrijst ? — het leggen van contact met de intellectuelen van het land op vakkundig terrein, hetgeen stemt tot betere verstandhouding op het gebied van wereld- en levensbeschouwing.

Bij het streven naar zelfstandigheid op politiek gebied, dat zich allerwegen openbaart, dient het rijpingsproces van de inheemse kerken oordeelkundig te worden bevorderd. Om aan de Kerk in de missiegebieden zo spoedig mogelijk een *inheemse gestalte* te geven — en hiermede duiden we het derde aspect van de tegenwoordige missietaak aan — is de vorming van een inheemsen

---

[1]) Th. Ohm O. S. B., *Katholisches Schrifttum in afrikanischen Sprachen. Notwendigkeit, Stand und Aufgaben.* M. R. 4 / 1941 / 24-37

[2]) J. Beckmann, *Die Stellung der Katholischen Mission zur bildenden Kunst der Eingeborenen in den Tropen,* Acta Tropica 2 / 1945 / 211-232.

[3]) F. Legrand C. I. C. M., *Apostolat intellectuel en Chine. Quelques Suggestions pour l'après-guerre,* Louvain, 1948.

[4]) P. Marella, *Speranza di Cristiani in Giappone,* Roma 1939.

clerus even doeltreffend als dringend. Hoe groter het aantal inheemse priesters en mettertijd inheemse bisschoppen wordt, des te talrijker missiegebieden zullen ten slotte geheel aan hun zorgen kunnen toevertrouwd worden. Intussen blijft er nog volop plaats en werk voor de buitenlandse missionarissen over, waarbij wij met name aan de opleiding van de inheemse geestelijken denken. Alleen wetenschappelijk-onderlegde leerkrachten zullen in staat zijn om de vraagstukken, die zich bij deze opleiding voordoen, tot een goede oplossing te brengen. Of zullen de leraren, die het voorbereidend hoger onderwijs moeten geven, niet vertrouwd moeten zijn met de taal, de geschiedenis en de cultuur van het volk, waaruit zij toekomstige priesters, die toch tot de ontwikkelde klassen behoren, moeten vormen? En met welke problemen de philosophisch-theologische vorming van de toekomstige inheemse priesters nog te worstelen zal hebben, kan men enigszins vermoeden b.v. uit een recente publicatie van een Congo-missionaris [1]); hetzelfde geldt a fortiori bij de volken met hogere geestesontwikkeling. En al zou de Goddelijke Voorzienigheid uit die totaal-anders geaarde wereld misschien nooit een genialen denker verwekken, die op philosophisch en theologisch terrein nieuwe banen zou effenen, [2]) — zeker is, dat degelijk-geschoolde inheemse priesters op den duur veel zullen kunnen bijdragen tot het omzetten van wijsgerige en godgeleerde begrippen in hun eigen taal en terminologie.

III.

Zou de band tussen wetenschap en wereldapostolaat, die blijkens het voorafgaande bestaat en in het huidig tijdsgewricht bijzondere aandacht verdient, wel ergens beter kunnen worden gelegd en verstevigd dan aan een universiteit? Zou een katholieke universiteit zowel haar katholiciteit als haar universaliteit duidelijker

[1]) Placied Tempels O. F. M., *Bantoe-Filosofie*, Antwerpen, 1946. — Het ware te wensen, dat de Congolese geestelijkheid zelf in haar tijdschrift, Revue du Clergé Africain, deze hypothese zou toetsen en dezen aanzet vervolmaken.

[2]) H. van Straelen, S. V. D., *The Church in Asia*, Eastern Churches Quarterly 7 / 1947 / 11 : „Divine Providence may have surprises in store. Where once the Church used an Aristotelean-Thomistic vehicle on which to ride through the centuries, who will deny the possibility that in the future she will change over to a Loatze-Motze carriage on which to move through the ages to come ? God may evoke a Chinese, Japanese or Indian St. Thomas, and a completely new philosophy and theology — in so far as forms of expression are concerned — may result".

kunnen demonstreren dan door een gedeelte van haar werk ex professo te wijden aan het wereldapostolaat? Zou de katholieke universiteit van het land, dat jaarlijks naar verhouding misschien het grootste aantal geloofsboden naar alle windstreken uitzendt, het zich niet tot een roeping en een eer mogen rekenen, haar eigen wetenschappelijke bijdrage te leveren voor den pioniersarbeid van deze edelsten uit den Nederlandsen stam?

Welnu, de katholieke universiteit van Nijmegen stelt zich voor zulks te gaan doen door de oprichting van een missiologisch instituut, dat in den geest van het apostolisch schrijven Maximum illud van Paus Benedictus XV (30 Nov. 1919): de fide catholica per orbem terrarum propaganda, en van de encycliek Rerum Ecclesiae van Paus Pius XI (28 Febr. 1926): de sacris missionibus provehendis, — het onderwijs in en de beoefening van de wetenschappen, die voor de missionering van belang zijn, wil bevorderen.

Het missiologisch instituut is een *universitaire instelling*, d.w.z. een instelling van de universiteit, in de universiteit geïncorporeerd, door de universitaire instanties opgericht en bestuurd. Terwijl het universitair karakter het wetenschappelijk peil moet garanderen, heeft men ter bevordering der doelmatigheid van het onderwijs aan het instituut tevens een zelfstandig karakter gegeven. Het instituut vormt nl. een *afzonderlijke afdeling*; de docenten, die belast zijn met het onderwijs van de verplichte vakken, behartigen de wetenschappelijke belangen van het instituut in gemeenschappelijk beraad, onder voorzitterschap van één hunner; zij vormen tezamen den raad van het instituut.

Aan het missiologisch instituut kunnen onderwijs geven zowel reeds aan een der faculteiten benoemde of te benoemen titularissen, als, zij, die uitsluitend aan het instituut worden verbonden. In beide gevallen geschiedt de benoeming van de *docenten* door het bestuur van de St. Radboudstichting, op voordracht van het College der Curatoren van de Universiteit.

De *vakken* worden verdeeld in verplichte vakken en vakken naar keuze. Tot de verplichte vakken behoren missietheologie, missiegeschiedenis, missierecht, ethnologie, vergelijkende godsdienstwetenschap, algemene taalwetenschap. Voor niet reeds theologisch-geschoolden kan, wat de theologische vakken betreft, enige wijziging in het studieprogram worden aangebracht. Ten opzichte van de vakken naar keuze zijn de studenten vrij, behoudens de

goedkeuring van den raad van het instituut. Naast de gewone colleges staan er nog cursorische voordrachten en afzonderlijke lezingen op het program, waarvoor in den loop van het studiejaar deskundigen worden uitgenodigd.

Het volledig *onderwijsprogram* omvat een cursus van drie jaar. Het examen aan het einde van het tweede jaar kan echter als een afsluitend examen worden beschouwd voor degenen, die slechts over een tweejarigen studietijd kunnen beschikken. Aan het einde van den cursus reikt het missiologisch instituut, door de vaste leden van het bestuur der Radboudstichting daartoe gemachtigd, een academisch diploma uit, zonder effectus civilis, met aantekening in welke vakken men na twee, resp. drie jaar studie met goed gevolg examen heeft afgelegd.

Overeenkomstig zijn opzet en bedoeling — de speciale vorming van wetenschappelijk-onderlegde missionarissen, aan wie zowel in de missiegebieden als in het vaderland leidende en lerende functies kunnen worden toevertrouwd — is het missiologisch instituut op de eerste plaats bestemd voor begaafde priesters van de missionerende Orden en Congregaties. Voor deze priester-studenten gelden dezelfde *vereisten voor de toelating tot de examens* als in de Faculteit der Godgeleerdheid. Het missiologisch instituut staat echter ook open voor andere gegadigden, zowel religieuzen als leken, mits dezen over voldoende ontwikkeling beschikken om als hoorders (hoorderessen) het onderwijs met vrucht te kunnen volgen. Wensen zij bovendien tot het afleggen van de examens te worden toegelaten, dan gelden als regel voor hen dezelfde vereisten als voor de toelating tot de examens in de Faculteit der Letteren en Wijsbegeerte.

Om aan de studenten de gelegenheid tot zelfwerkzaamheid te bieden, heeft het missiologisch instituut de beschikking over een eigen *instituutsboekerij*, die onder toezicht staat van en beheerd wordt door den instituutsdirecteur. De inrichting van een uitstekend-geoutilleerde instituutsboekerij is trouwens niet alleen noodzakelijk voor het onderwijs aan en de wetenschapsbeoefening van het instituut zelf; zoo'n gecentraliseerde vakbibliotheek en universitair studiecentrum kan bovendien onberekenbare diensten bewijzen aan al degenen, die op dit gebied wetenschappelijk werkzaam willen zijn.

Het missiologisch instituut zal *met het begin van het academisch studiejaar* 1948—1949 *in werking* treden. Wel zal het bescheiden begin, waarbij echter het onderwijs in het allervoornaamste is

verzekerd, ver beneden het ideaal moeten blijven; maar het vertrouwen is gewettigd, dat deze wetenschappelijke opleiding mettertijd zodanig zal kunnen worden uitgebouwd en opgebouwd, dat aan alle redelijke eisen voldaan wordt.

Naast den geleidelijken uitgroei bergt de toekomst trouwens nog tal van mogelijkheden in haar schoot. Zo zal de oprichting van de medische faculteit gelegenheid scheppen om in de tropische geneeskunde te voorzien, misschien zelfs om een medisch missie-instituut in het leven te roepen; zo zouden een indologische opleiding aan onze universiteit, waarvan reeds sprake is geweest, en het missiologisch instituut elkaar wederzijds goede diensten kunnen bewijzen; zo openen zich in het land onzer dromen nog andere perspectieven, waaromtrent echter nuchtere werkelijkheidszin ons voorlopig het zwijgen oplegt. Wat er intussen ook zij van deze toekomstmuziek, feit is, dat nog dit jaar onze universiteit wordt verrijkt met een opleidingsinstituut en studiecentrum, hetwelk enig is in zijn soort, een bij uitstek katholiek karakter draagt en volkomen beantwoordt aan haar roeping van hoger onderwijsinstituut in dienst van onze Moeder de H. Kerk.

Moge God overvloedigen wasdom schenken aan hetgeen niet zonder zorg werd geplant en besproeid!

Nijmegen. Dr. ALPH. MULDERS.

HET ZENDINGSBEGRIP VAN KARL BARTH.

De protestantse zendingswetenschap heeft, vooral in Nederland, reeds een vrij lang verleden. Dat geldt ook van de dogmatische missietheologie, die de samenhang van de zending met de fundamentele geloofswaarheden zoekt op te sporen, om zo haar wezen en doel te kunnen bepalen. Het is natuurlijk onvermijdelijk, dat zich in deze missietheologie al de lotgevallen zullen weerspiegelen, die het protestantse denken in de loop van zijn geschiedenis heeft doorgemaakt, zodat wij naast een orthodoxe ook een pietistische en een modernistische of liberale zendingsgedachte zullen aantreffen. Vooral de laatste is een tijd lang zeer verbreid geweest. Zij baseerde zich op de overtuiging ener progressieve evolutie in religieuze zaken, zoals die alleen te verdedigen is na loochening van de erfzonde en van de genade. Het Christendom verloor daarmede zijn exclusieve gelding en werd gerelativeerd tot hoogste ontwikkelingsstadium. Daarom wilde E. Troeltsch, haar meest markante verdediger, van een bekering en redding uit ongeloof tot geloof niet weten en wees hij als doel van alle zendingsarbeid aan: de opvoeding der mensheid tot het hoogste cultuurstadium. „Es handelt sich nicht um Rettung, sondern um Aufrichtung zu etwas Höherem, nicht eigentlich um Bekehrung, sondern um Erhebung" (Gesammelte Schriften II, Tübingen 1922, blz. 788).

K. Barth nu is de man geweest, die velen de ogen geopend heeft voor de nood, waarin het protestantse Christendom was geraakt door dit naturalistische en relativerende denken. Intransigent kwam hij op voor het alleen-recht van de christelijke waarheid, die door en door transcendent van wezen is. De Kerk is voor hem daarom meer dan een propaganda-instituut van menselijke cultuuridealen. Zij is voor heel de wereld de getuige van het heil in Christus. Daarmede wekte hij op tot een nieuwe bezinning op het wezen der Kerk, dat het geheim van het mystieke Lichaam van Christus is, en gaf hij weer grotere diepgang aan het zendingsbegrip, dat herhaaldelijk in zijn werken ter sprake komt. Het is daarom niet verwonderlijk, dat de Oegstgeestse zendeling-leraar I. P. C. van 't Hof zijn studie [1]) over de zendingsgedachte aanving met een nauwkeurig onderzoek naar Barth's ecclesiologie. En al meent hij critiek te moeten uitoefenen op Barth's zendingsbegrip, met

[1]) I. P. C. van 't Hof, *Het zendingsbegrip van Karl Barth*, Stichting Hoenderloo, 1946.

Barth's theologisch kader blijkt hij het toch in hoofdzaak eens te zijn.

Terecht wijst de schr. op het innige contact, dat er bij Barth valt waar te nemen tussen de ecclesiologie en de christologie. Christus is immers volgens Barth niet slechts de enige kenbron der kerkleer, doch ook heel de werkelijkheid en waarheid van de Kerk zelve, die in Hem haar enige Meester heeft, haar Hoofd en Koning, zonder Wiens genadevolle leiding zij van moment tot moment in zonde en onwaarheid dreigt te vervallen. De aard der Kerk hangt dus geheel af van de aard dezer ontmoeting met Christus; en de aard dier ontmoeting wordt weer geheel bepaald naar de aard der werkelijkheid, die Christus zelf is. Een docetische christologie leidt daarom onvermijdelijk tot een even docetische ecclesiologie, zoals ook het Ebionitisme zich in de kerkleer wreekt door een ongeoorloofde vergoddelijking van het zichtbare, van het menselijke, dat met allerlei goddelijke kwaliteiten wordt opgesmukt. Dat is volgens Barth heel duidelijk gebeurd in het Roomskatholicisme. „De kerk als voortzetting van de incarnatie, de positie van Maria en de clerus, de functie der sacramenten, de politieke geest van deze kerk — dit alles gaat in het Ebionitische spoor" (blz. 18). Hetzelfde had echter plaats in het modernisme en verder in iedere theologie, waar aan de zichtbare kerk blijvende genadebezittingen worden toegeschreven. Zending ontaardt in zulke kerken tot „propaganda" voor eigen religieus cultuurbezit, waarin men zich rijker waant dan de arme heidenen. Het goddelijke en het menselijke, het absolute en het relatieve worden hier al te gemakkelijk geidentificeerd.

De ware christologie kan bestaan en waarde aan de mensheid van Christus slechts toekennen krachtens de vereniging met de goddelijke Persoon (enhypostasie). Daardoor distantieert zij zich scherp van het Ebionitisme, dat de ware Godheid verwisselt met een geleidelijk vergoddelijkte mensheid, terwijl zij anderzijds het Docetisme vermijdt door haar belijdenis van de waarachtige mensheid van Christus, welke slechts zondeloos is krachtens de wonderdaad der hypostatische vereniging. Op dezelfde wijze mag ook aan de Kerk slechts waarachtig zijn en echte waarde worden toegeschreven krachtens haar vereniging met Christus, welke wel geen hypostatische vereniging is, doch in erkenning van dit wezenlijke onderscheid toch naar waarheid een „Wiederholung der Fleischwerdung" mag genoemd worden. Ook deze vereniging is het

resultaat van een vrijmachtige wonderdaad van Christus zelf, zodat de Kerk alleen waarlijk Kerk is in het gebeuren van die daad, die alleen als geheim van liefde geloofd kan worden. Heeft die daad plaats, dan is werkelijk Christus de Heer der Kerk, Die actueel zijn opdracht aan haar geeft en tevens de gehoorzaamheid aan die opdracht in het leven roept. Daarom kan ook gezegd worden, dat de Kerk pas waarlijk Kerk is krachtens deze gebeurende opdracht, die de zin en verborgen waarheid van alle kerkelijk handelen is. Ook de zending is geheel aan die gebeurende opdracht gebonden.

Die opdracht van Christus dringt ons naar het afleggen van een getuigenis over het in Hem eens en voor goed voor alle mensen geschiede heil. Dat is het enig belangrijke, dat in de wereld verkondigd moet worden, daar het de door God zelf gegeven zin van heel het wereldgebeuren is. In vrije liefde immers heeft God gemeenschap willen zoeken met de door zonde van Hem vervreemde mensheid. Niet uit behoefte, daar Hij van eeuwigheid gemeenschap heeft met Zich zelf in het geheim der H. Drieeenheid, maar uit overvloeiende liefde. En zo kwam Hij zich zelf in gemeenschap stellen met de wereld door in Christus menselijke gestalte aan te nemen en ons in mensenwoorden op te roepen tot geloof in die vergevende liefdegemeenschap, die in Christus alle mensen gold, daar Hij voor alle mensen mens werd en voor allen zijn verzoeningsdaad aan het kruis verrichtte. Christus is daarom tot het principe gemaakt van alle immanentie Gods na de zondeval, tot enige immanentie-mogelijkheid van alle andere immanentie-mogelijkheden (blz. 27). Hij is de enige waarheid temidden van alle menselijke onwaarachtigheid, de enige zin temidden van al het zinloze. Van Hem te getuigen kan daarom het enig zinvolle zijn; wanneer dan maar het in zich zelf zinloos getuigenis der Kerk door goddelijke zegening gevuld wordt met zin en dus Christus zelf als inhoud tegenwoordig komt in het menselijk woord als vorm. Want buiten de menselijke gestalte van Christus om kan geen enkele geschapen gestalte er aanspraak op maken, blijvend het Woord van God tot inhoud te hebben, blijvend met dat Woord verenigd te zijn, Dat toch aan alles zin moet geven. Het kerkelijke getuigenis moet dus steeds opnieuw weer met zin gevuld worden. En dat gebeurt alleen naar Gods onnaspeurbaar vrij verkiezen, als geheim van zijn liefde, zodat het alleen als ondoorgrondelijk geheim geloofd kan worden. Daarom kan de zending als handeling der Kerk

alleen maar in het geloof geschiedende verkondiging van het Woord Gods zijn (blz. 38).

Zo heerst Christus over Zijn Kerk door middel van de verkondiging, waarin Hij zelf tegenwoordig komt, om zijn woord van genade tot de vergaderden te spreken en het gesprokene tevens almachtig te bewerken, daar immers woord en daad bij Hem niet in een onvruchtbare tweeheid uiteenvallen. De Kerk constitueert zich dus als Kerk in een „gemeenschappelijk" aanhoren van het verkondigde Godswoord. Christen-zijn kan men onmogelijk zonder deze diepgaande gemeenschappelijkheid, die geheel hangt aan het actueel gesproken Godswoord, Dat de velen in Zich zelf vergadert tot leden van het ene mystieke Lichaam. Dat Woord alleen is heel de band der eenheid. En daarom is het aanhoren der Kerk als menselijke daad, wat het toch ook is, zo boordevol van verantwoordelijkheid. Het moet immers, wil het een gehoorzaam horen zijn en dus kans hebben door Gods genade gezegend te worden, zo zuiver mogelijk zijn afgestemd op dat verkondigde Woord, waaraan het bestaan der Kerk als Kerk zo volkomen hangt.

Die verantwoordelijkheid raakt natuurlijk op de eerste plaats de vergaderde Kerk en het afzonderlijke individu slechts als lid van die Kerk. Tot de Kerk wordt immers het Woord van God gesproken, als het gesproken wordt. Aan de Kerk is Het ter verkondiging toevertrouwd, zodat aan haar de H. Geest is toegezegd ter behoudenis in de waarheid. Vandaar het gemeenschappelijk beraad in die Kerk over het zuiver aanhoren van Gods Woord, vooral ten aanzien van dringende vragen, die in de Kerk gerezen zijn, b.v. door het ontstaan van afwijkende meningen in die Kerk. De vrucht van zulk een gemeenschappelijk beraad is de belijdenis, die krachtens het gemeenschappelijk karakter door heel de Kerk moet worden uitgesproken, of, zo door weinigen, namens heel de Kerk, waarvan zij de verantwoordelijkheid op zich durven nemen, daar zo alleen de H. Geest achter die belijdenis kan staan en haar gezag kan verlenen door zijn verborgen zegening. Deze openbare daad van belijdenis, die een bepaald inzicht der Kerk in de gepredikte Schrift formuleert en proclameert, richt zich op de eerste plaats tot de Kerk, tot alle in haar vergaderden. Maar zij grijpt ook over de grenzen van die Kerk heen naar de wereld, daar het getuigenis, dat zij daarin aflegt, in Christus voor heel de wereld bestemd is (blz. 41). Daarom is de zending meer nader op te vatten als een bepaalde gestalte van kerkelijk belijden. In die

kwaliteit is zij duidelijk geen privé-aangelegenheid, doch een kerkelijke functie.

Zending mag geen propaganda zijn. Dat is zij volgens Barth veel geweest, reeds vanaf de tijd der eerste apologeten. Dat kwam, omdat men geen besef had, althans niet in voldoende mate, van de crisis, waarin de genade van Christus al het menselijke stelt. Men kende waarde toe aan de zichtbare gestalte van het Christendom zonder meer, dat toch in zich zelf de waardeloosheid bezit van alle godsdienstige vormen, welke in diepste wezen krachtens het licht der openbaring afgodendienst en werkgerechtigheid blijken te zijn. In zondige mensenhanden wordt de genade noodzakelijk geprofaneerd en in haar tegendeel veranderd, ook in het Christendom, omdat ook daar de mensen in zich zelf zondaars blijven. Dat bedacht men niet voldoende in zondige verblinding. Men was vol hoogmoedige zelfverzekerdheid op grond van het eigen menselijke christelijk bewustzijn. Men miste de echte apostolische zwakheid, om in Christus alleen te roemen en sterk te willen zijn. En toch is in die zwakheid de enige kracht van het Christendom gelegen, in die nederige erkenning, dat de genade alleen het doen kan. En dit weer niet zo, als zou die erkenning, van eigen zwakheid de kracht van het Christendom zijn. Neen niet de erkenning van het sola gratia, maar die genade zelf is die kracht. En zij is aan geen enkele menselijke erkenning gebonden. Alleen zal hij, die werkelijk in de genade van Christus gelooft, vanzelf diep overtuigd zijn van eigen zwakheid, zodat in die erkenning een symptoom zou kunnen gevonden worden van de ware kracht, die alleen in menselijke zwakheid heersen wil. Daarom is de houding van apostolische zwakte, die door Barth wordt aanbevolen, niet te veroordelen als een verlamming van de eigenlijke zendingswil. Zij is integendeel de kracht van Jacob, die met de Engel vocht en daarbij verlamd werd. Alleen gaat het dan niet meer om het pseudo-recht van christelijke mensen tegenover niet-christelijke mensen, doch om het recht van God tegenover alle mensen (blz. 55 v.). En dat is nu juist de enige legitimatie der zending. Daaraan ontleent het Christendom het recht, alle mensen op te roepen met gezag tot het bewandelen van de christelijke weg. Ware zending is dus alleen daar te vinden, waar Christus uitsluitend de waarheid van religie en van Kerk is.

Christus is dus alleen degene, die zendt. En het is de Kerk, die in de zending handelt. Die handeling is een daad van belijden,

waarin getuigenis wordt afgelegd van het geheim der vleeswording, dat voor heel de wereld heeft plaats gehad. Zij is dus een getuigenis van Christus' overwinning op de zonde en van zijn liefdeheerschappij over de wereld, die aan zijn eens en voor goed gesproken woord onherroepelijk onderworpen is overeenkomstig het eeuwige raadsbesluit van God, dat in Christus openbaar is geworden. ,,Daarom belijdt de christelijke kerk, dat Christus Heer is vóór elke dienst, die de kerk verrichten kan aan de wereld. . . . . De prediking heeft daarvan uit te gaan; ook de prediking onder de Heidenen'' (blz. 59). Deze belijdenis is bij de zending echter niet gericht tot de kerk zelve, maar tot de wereld, d.w.z. tot hen, die de stem van Jezus Christus ,,nog niet'' gehoord hebben en het teken van de doop ,,nog niet'' ontvangen hebben. Zij horen voor het eerst datgene, wat ook de leden der Kerk steeds opnieuw weer horen moeten, daar ook zij in zich zelf steeds weer heidenen zijn en blijven, zodat zij het Woord van God nooit definitief in bezit krijgen. Dat is juist de solidariteit der Kerk met de heidenen. De zending onderscheidt zich daarom van de gewone kerkelijke prediking slechts zoals het begin zich onderscheidt van de herhaling. Zij is zuiver begin.

Maar juist, omdat zij zuiver begin is, en wel een begin, waarbij aan de heiden zijn heiligst religieus bezit ontnomen wordt, om het geheel Andere daarvoor in de plaats te stellen, is zij ook een ,,Wagnis'' zonder weerga. Alleen God immers kan op deze wijze nemen en geven. De eer van het gelukken der zending zal daarom steeds een vreemde eer, nl. de eer van God zijn (blz. 64). En de eer van wat de zending als menselijk werk presenteert, zal slechts de bescheiden eer van een poging kunnen zijn, van een poging nl. tot gehoorzaamheid jegens de goddelijke Opdrachtgever, Wiens verborgen wil alleen die poging zegenen kan tot ware gehoorzaamheid. Ook in dit opzicht kan zending alleen in geloof aan Gods genade plaats hebben, zodat het gebed om die genade haar steeds vergezellen moet.

Dat is in het kort het zendingsbegrip van Barth, zoals dat door van 't Hof wordt weergegeven. De schr. meent hiertegen als bezwaar te moeten aanvoeren, dat het te veel aan de oppervlakte blijft staan, daar het zich te uitsluitend zou orienteren op de empirische verschijning van de zendingsarbeid (blz. 66), op de gestalte nl., die de zending als ,,kerkelijke'' functie heeft. Barth zou bij het bepalen van zijn zendingsbegrip dus te eenzijdig eccle-

siologisch geinteresseerd zijn. En daardoor zouden de samenhangen der zending met de grote heilsgoederen van rechtvaardiging en heiliging niet voldoende tot hun recht komen.

Het komt mij echter voor, dat dit tekort voor het grootste deel te wijten is aan de al te eenzijdige belangstelling van de schr. voor Barth's ecclesiologische uitspraken. Barth zelf immers bespreekt de zending ook in verband met het gebod der naastenliefde. En dit is als „Lob Gottes" onmiddellijk verbonden met de liefde tot God, die samen met de liefde tot de naaste de onmisbare vrucht van het geloven is (Kirchl. Dogmatik, 1, 2, blz. 442 vv.). En van de andere kant is toch ook de Kerk bij Barth ten nauwste verbonden met de leer van rechtvaardiging en heiliging. Van een tekort aan samenhang zal men hem dus moeilijk kunnen betichten. Het verschil tussen de schr. en Barth ligt in feite dan ook wel op een ander plan. Terwijl Barth immers steeds heel sterk de gemeenschap accentueert en vooral inzake preken en belijden de enkeling slechts van belang acht, inzover deze optreedt als lid der Kerk, daar geeft de schr. toch wel een meer individualistische voorstelling van zaken. Tegenover het adagium „Zending-zijn is Kerk-zijn", zoals Kraemer dat geformuleerd heeft en zoals dat ook door Barth geleerd wordt, plaatst hij zijn aan Dr. Fokkema ontleend adagium „Christen-zijn is zendeling-zijn". De leer over de Kerk hoeft zo in het geheel niet ingeschakeld te worden bij de bepaling van het zendingsbegrip, dat ten volle verklaard kan worden in het kader van de heilsleer.

Tot een uitwerking van dit individualistische adagium komt de schr. echter pas, na eerst het zendingsbegrip van prof. Kraemer te hebben onderzocht op zijn geschiktheid, om eventueel Barth's vermeende tekort aan te vullen. Dit zendingsbegrip van Kraemer vinden wij ook in het kort verdedigd in het boek van Dr. E. Emmen, De Kerk in actie, Nijkerk 1946. Terecht verwijt de schr. het een zekere vaagheid, die haar wortel heeft in Kraemers eenzijdige instelling op het handelen. Daardoor immers worden bij Kraemer de zijnsvragen te veel verwaarloosd, iets wat hem naar aanleiding van zijn pleidooien voor Gemeenteopbouw reeds door Dr. G. C. van Niftrik verweten was. [1]) De Kerk dreigt bij hem werkelijk geheel op te gaan in het handelen van de levende, eeuwig werkzame God, Die in Christus niet zijn zijn, doch zijn heilswil geopenbaard

---

[1]) Vgl. Dr. H. Kraemer, *de Roeping der Kerk*, den Haag, 1945 blz. 71 vv.

heeft. Dat liefdevolle heilshandelen van God heeft de Kerk met haar handelen te dienen. Dat is haar enige bestaansgrond. En dit dienen der Kerk ten opzichte van Gods heilshandeling noemt Kraemer het „apostolaat" der Kerk, dat zowel de apostelen als geheel de Kerk pas werkelijk apostolisch maakt. De veronderstelling voor dit apostolaat is naast Gods heilswil ook de nood der wereld, zowel de permanente nood der zonde als de bijzondere nood der moderne wereld, die zich steeds meer van God geëmancipeerd heeft en daardoor in de bij uitstek moderne dwaling van het relativisme gevallen is. Die noden der wereld wil God in zijn liefde lenigen. God is bewogen over de scharen zonder herders. Zo moet nu ook de Kerk daarover bewogen zijn. Gods bewogenheid moet geheel haar drijfkracht zijn. En daarom is de zending niets anders dan de directe uitdrukking van dit apostolisch wezensmerk der Kerk (blz. 77). Want daarin toont de Kerk haar gehoorzaamheid aan haar enige bestaansgrond, aan haar enige drijfveer. Wel kan ook de bijzondere nood der huidige wereld een bijzondere prikkel voor de Kerk zijn tot bewogenheid, maar dan toch in ondergeschiktheid aan die bewogenheid, die gedragen wordt door Gods bewogenheid met de permanente nood der zonde.

De uitoefening van dit apostolaat geschiedt door het getuigenis van Gods verlossingswil. Zending is daarom: getuigeniswil hebben. Niet alsof de zending in ons willen gefundeerd is, doch inzover ons willen een uiting van trouw is aan de goddelijke opdracht, een meegevoerd zijn door de getuigenisdrang, die Gods Geest in de Kerk uitoefent. En daar die getuigenisdrang heel de bestaansgrond der Kerk bleek te zijn, kunnen zending en Kerk volkomen worden geidentificeerd. Kerk is zending. En op hetzelfde moment, waarop de Kerk werd geboren, zag ook de zending der Kerk het levenslicht.

We kunnen begrijpen, dat van 't Hof tegen deze zendingsopvatting als bezwaar laat gelden: „Zending-zijn is Kerk-zijn. Het verschil wordt naar ons weten nergens scherp aangegeven, en dat is ook niet mogelijk, want de Kerk gaat op in haar handelen. Waar toch het voluntarisme geleerd wordt en waar de Kerk dynamisch moet zijn, daar gaat alles om de act. De zijnsvraag komt hier niet gemakkelijk aan de orde. Het komt ons voor, dat onze critiek hier dient in te zetten" (blz. 82). Bovendien blijven verschillende andere onderscheidingen achterwege, bv. tussen innerlijke en uiterlijke zending, terwijl de plaatsing van het zendings-

begrip in een ecclesiologisch kader hier aan geen twijfel onderhevig is. En dit laatste vooral markeert de wezenlijke overeenkomst met Barth, zodat van 't Hof hier hetzelfde tekort meent te mogen aanwijzen.

Wel betuigt hij zijn instemming met Kraemers uitspraak: „Zending is de belichaming van het discipel- en het apostel-zijn van Jezus Christus, in éénen", omdat hier de Kerk niet is ingeschoven tussen het apostel-zijn en de Heer (blz. 86). Dat is in overeenstemming met zijn adagium: Christen-zijn is zendeling-zijn, dat hem noodzaakt geheel het zendingsbegrip reeds behandeld te hebben, voordat hij aan de leer over de Kerk toe is. Ieder kerkelijk aspect wordt dus systematisch uit het zendingsbegrip geweerd. Zending is een heilsgoed, dat met het geloof automatisch aan iedere Christen geschonken wordt. „De gelovige is de gezondene, zoals hij ook de vergaderde, de gerechtvaardigde, de geheiligde enz. is. De zending komt op deze wijze in de rij te staan van de rechtvaardiging, de heiliging, de bekering enz.; zij is dan een heilsgoed (blz. 88). De verhouding tot de Kerk komt wel ter sprake; doch meer bij wijze van een aanvullende nabeschouwing. En dan blijkt dit kerkelijk aspect ook niets wezenlijks te kunnen toevoegen. Van Barth's gedachte, dat het verkondigen en het belijden aan de Kerk als gemeenschap zijn toevertrouwd, zodat men alleen als kerkmens in deze functies betrokken kan zijn, komt in het geheel niets tot uiting. Integendeel. En daardoor verdwijnt het toch wel zinvolle onderscheid, dat Barth maakt tussen de echte verkondiging van Gods Woord en het christelijke leven in dankbaarheid en wederliefde, dat wel als antwoord op Gods aanhoorde Woord ook „Rede Gottes" genoemd kan worden, maar dat toch niet zonder meer met de taak van het verkondigen kan vereenzelvigd worden. Het kerkelijk beroep tot het predikambt verliest daarmede de zinvolle betekenis, dit onderscheid als het ware tastbaar te demonstreren. Volgens van 't Hof hoeft dan ook, overigens heel konsekwent, de ambtelijke zendeling in het geheel geen „kerkelijke" ambtsdrager te zijn. Het zendeling-zijn is uitsluitend gefundeerd in Christus. Daar mag de Kerk in het geheel niet tussenbeide komen (blz. 118). Met volle instemming citeert hij dan ook de woorden van Dr. Fokkema: „De arts staat hier principieel op één lijn met de zendeling-leraar en de zendeling-onderwijzer of de zendeling-econoom. In het zendeling-zijn, dat is: in het Christen-zijn met een opdracht om te getuigen, ligt de

overeenkomst. De wijze, waarop deze roeping zal worden vervuld, moge verschillen; dat is het belangrijkste niet. Het grootste is ook niet, dat enige Christenen met elkander tot eenzelfde werkgemeenschap behoren; neen, in de gemeenschap met dezelfde Heer is de hechte band van eenheid gegeven" (blz. 114 v.). De nivellering tussen het christelijke leven en het kerkelijke verkondigen had wel niet duidelijker geillustreerd kunnen worden.

Dit nogal sterk individualistische zendingsbegrip, dat verdedigd wordt met het overigens ook aan Barth niet onbekende algemene priesterschap der gelovigen, wordt dan verder uitgewerkt aan de hand van de vier oorzaken, die Calvijn aanwees voor het wonder van de rechtvaardiging en de heiliging. Dat ligt wel voor de hand, daar immers de zending beschouwd wordt als een heilsgoed, dat onverbrekelijk met het geloof is verbonden.

Werkoorzakelijk moet zij daarom worden herleid tot de werkoorzaak van alle heil; en dat is: de zending van de Zoon door de Vader, de incarnatie en de verzoening. ,,Zoals de Vader Mij gezonden heeft, zo zend ook Ik u" (Jo., 20, 21). En de zending van Christus door de Vader leidde daarom tot de zending van de gelovigen door Christus, omdat de zending van Christus bestemd was voor heel de mensheid. ,,Van deze daad Gods moeten wij getuigen; dat is opdracht en drang" (blz. 95). ,,De waarheid van onze zending is daarom deze, dat de gezonden Christus de zendende Christus is ter wille van zijn verzoening van de wereld" (blz. 96).

In overeenstemming met de protestantse leer over de justitia forensis wordt als materiele oorzaak aangewezen: Christus. Heel onze gerechtigheid immers is geen andere dan Christus' gerechtigheid in ons. Christus zelf is in ons de waarheid en heiligheid van heel ons handelen. Zij is een vrije daad van zijn liefdeheerschappij, waarin Hij ons op geestelijke wijze met zich zelf verenigt. Daarom is Christus alleen degene, die zendt, zodat er van een waarachtige zending door de Kerk volgens de auteur geen sprake kan zijn (blz. 99). Dat is echter wel een wat voorbarige conclusie. Want met hetzelfde recht had hij hier ook kunnen besluiten, dat er dus van een echte Woordverkondiging en van een echte bediening der sacramenten door de Kerk niet gesproken kan worden. Ook hier immers is het alleen Christus, die de ,,echtheid" van deze handelingen verzekeren kan. Zijn al te eenzijdige belangstelling voor de genadevolle ,,waarheid" van heel het christelijke handelen heeft hem te gemakkelijk de betrekkelijke betekenis der zichtbare ge-

stalte van de Kerk doen vergeten. In al haar betrekkelijkheid kan zij toch als instrument van het goddelijke heilshandelen worden ingeschakeld, zoals bij Barth ten aanzien van verkondiging en van sacramentenbediening dan ook feitelijk gebeurt. De schr. meent zijn conclusie te kunnen bewijzen met Hand., 13, 1 vv. Maar het is wel duidelijk, dat uit deze plaats een exclusieve zending door de H. Geest niet blijkt, daar de Geest juist de Kerk van Antiochie aanzet tot het zenden van Paulus en Barnabas, hetgeen volgens v. 3. dan ook feitelijk zo geschiedt. Ook laat de auteur het apostel-zijn wel wat al te gemakkelijk samenvallen met het gelovig-zijn (blz. 102). Als zendelingen zouden de apostelen geen andere zending hebben ontvangen dan die, welke iedere gelovige ontvangt." „Ik zend u" betekent derhalve: Ik zend de gelovigen. Maar de gelovigen zijn tevens de geroepenen, de gerechtvaardigden, de geheiligden enz. Als wij dus door Christus met God verzoend worden, worden wij *tegelijk* gelovig, gerechtvaardigd, geheiligd, bekeerd en gezonden". Alleen als apostelen zouden zij normatief en gezagvol boven de andere gelovigen uitstaan. Maar wat dan in de apostelen nu eigenlijk het verschil is tussen apostel-zijn en zendeling-zijn, is niet bijster duidelijk.

Overigens gaat de schr. accoord met Barth's opvatting van de genade, volgens welke deze van moment tot moment opnieuw geschonken moet worden, daar zij nooit tot blijvend bezit van de zondige mens verstarren kan. Daarom veronderstelt de zending als genadegave geen enkele continuiteit in de gezondene, doch uitsluitend in de zendingswil van de Zender, die Christus is. Zij is een geheim van genade en uitverkiezing.

Formeel is zending dus pas ware zending in het geloof, dat ons van moment tot moment als genadegave geschonken wordt. Daarom moet het geloof worden aangewezen als de vormoorzaak der zending. Calvijn sprak hier liever van instrumentele oorzaak, daar hij het geloof beschouwde als het instrument, waarmede Christus heiligheid op ons wordt toegepast. Ook de auteur sluit zich aan bij deze terminologie. Vandaar de these, dat alleen de gelovende mens een ware zendeling zijn kan. In overeenstemming met zijn hoofdgedachte, dat Christen-zijn en zendeling-zijn samenvallen, keert hij deze stelling ook om en schrijft: „Omgekeerd is ook de gelovige juist als gelovige zendeling" (blz. 107). En als hem dan gevraagd wordt, wat dan wel de ambtelijke zending te betekenen heeft tegenover dit algemene zendeling-zijn van iedere gelovige,

dan betuigt hij er wel voor te zijn, om een zeker onderscheid tussen beide te handhaven. Dit onderscheid mag echter volgens hem geen scheiding opleveren. De grondvorm is, dat elke gelovige zendeling is krachtens het algemene priesterschap. Eerst binnen dit kader worden ten behoeve van de orde bepaalde gelovigen belast met een speciale taak (blz. 114). Maar dit verschil is volstrekt niet principieel, doch louter practisch (blz. 115). Dat ambtelijk karakter is dan ook niet noodzakelijk aan een kerkelijke zending gebonden.

Na het voorgaande zal het wel geen verwondering wekken, dat de schr. de Kerk zelve niet als doel der zending wil zien aangegeven, al moet hij overigens toegeven, dat deze gedachte zich bij vele theologen heeft vastgezet. Zijn individualisme spreekt zich ook hier duidelijk uit, waar hij als doel der zending aanwijst: de redding der mensheid uit de zonde tot het heil, een redding, die alleen door Christus zelf effectief kan worden gemaakt en die daarom als liefdewerk van Christus tevens de schoonste lofprijzing is van God, wiens wezen immers liefde is. Blijkbaar hebben de door de schr. op blz. 87 geciteerde woorden van Dr. Fokkema, dat Christen-zijn en in de Kerk zijn een en hetzelfde zijn, niet zoveel indruk op hem gemaakt! Hij meent althans de inlijving in de zichtbare Kerkorganisatie te mogen scheiden van de inlijving in Christus. Want terwijl alleen het laatste het doel van de zendeling als zendeling is, zou het eerste het werk zijn van de zendeling als zelf-vergaderde, dus als kerkemens. Men vraagt zich dan toch af, of men als regel een Christen-zijn aanvaarden moet, dat niet identiek is met het in de Kerk-zijn. De betekenis van de zichtbare Kerk wordt op deze manier toch wel heel erg aangerand.

Al zijn we daarom de schr. dankbaar voor zijn samenvattende en objectieve uiteenzetting van Barth's zendingsbegrip, we kunnen in zijn eigen uiteenzettingen moeilijk een verrijking constateren ten aanzien van het meer kerkelijke zendingsbegrip van Barth en Kraemer.

Warmond. Dr. J. C. GROOT.

DE STRIJD VAN DE KATHOLIEKE KERK TEGEN HET OPIUM IN CHINA.

II.

IV. *Periode van 1891 tot heden.*

A. De decreten van 1891 en 1894.

Om tot een beslissende en definitieve oplossing van de opiumkwestie te komen, maakte de H. Congregatie van de Voortplanting des Geloofs cen meer algemene en volledige onderrichting bekend op 29 Dec. 1891.[1])

Twee inleidende verklaringen werden vooropgezet:

1. Alle rechtmatig opiumgebruik in dienst van de geneeskunde wordt geoorloofd verklaard; alsook opiumbouw en opiumhandel te dien einde.
2. Er wordt aan herinnerd dat alle decreten tot dan gepubliceerd geen absoluut, maar relatief karakter hebben.

Daarna volgt een interpretatie van de reeds verschenen decreten.

---

[1]) *Coll. S. Congr. de Prop. Fide,* 2a ed., vol. II, pp. 267-268, No. 1776.

„Ad huiusmodi opinionem discrepantiae finem imponendum, re diu matureque perpensa placuit Emis PP.... Generalibus Inquisitoribus, approbante SSmo D. N. Leone PP. XIII, ut superiis praesens instructio conderetur, quae norma esset memoratis Apostolicis Vicariis.

1. Ex responsis hucusque datis, si probe intelligantur, liquido patet numquam S. Sedem improbasse eam opii culturam, commercium et usum quae medicinae inservirent.
2. Patet etiam Sacrarum Congregationum decretis, tum quae de usu permittendo aut tolerando, tum quae de usu reprobando lata sunt, non absolutam sed relativam vim inesse. Respiciunt scilicet ea quae proponebantur; non sunt deinde inter se indiscriminatim commiscenda, sed ad casus singulos cum suis peculiaribus circumstantiis referri debent. Quod si fiet, facile comperietur ea sibi perpetuo constare. Neque ullam difficultatem facessere poterit quod in actis S. Sedis aliquando abusus nominatur; nam usus qui improbatur, ceu verus abusus habendus est.
3. Quum itaque S. Congregatio christiano nomini propagando jam mentem suam circa abusum, de quo agitur, aperuisset, anno 1830," ad removenda dubia et animi perplexitates, quae oriri possunt in casibus peculiaribus, instructionem exarandum censuit, quae in re tanti momenti, habendam esse voluit *magnam rationem* tum *civilis legis opii commercium vetantis* tum *gravissimorum malorum quae ex opii abusu* in illis regionibus *dimanare consueverunt* (V. n. 815).

   Quam instructionem anno 1848 (V. n. 1035) Vicariis Apostolicis Yunnanensi ac Malacensi transmittendam decrevit, addens, *attento damno generali*, omnem curam adhibendam esse *ad opii usum extirpandum.* Ubi vocabulum usus, ut quisque facile intelligit proprie abusus significare dicendum est. Non enim de eo usu agebatur, ad quem opium a natura comparatum est, sed de eo, qui inter sinenses obtinet, quique in eo est situs, ut opium dentibus mandant, vel alcoolicis potionibus immixtum ebibant, vel fumo hauriant.
4. Idcirco Suprema haec congregatio anno 1852 declaravit quidem generatim illicitum commercium et usum opii, sed prout exponebatur jussitque Vicarios Apostolicos ut omnem curam adhiberent ad usum et commercium illud radicitus evellendum (V. n. 1071). Neque ab hoc decreto recedere censuit anno 1858, quamquam a Vicariis Apostolicis Xensiensi et Hunnannensi relatum fuisset civilem legem opium vetantem non amplius existere.

1. De instructie van 1830 wees erop, dat men in zaken van zo groot belang rekening moest houden niet alleen met het verbod op de opiumhandel door de burgerlijke wetten, maar eveneens met de zeer slechte gevolgen, welke in die streken gewoonlijk uit het opiumgebruik volgen.
2. In 1848 werd opnieuw verwezen naar de instructie van 1830.
3. In 1852 werden opiumhandel en opiumgebruik over het algemeen ongeoorloofd verklaard, rekening houdend met de voorafgaande uiteenzetting.
4. In 1878 was de H. Congregatie niet van mening veranderd, maar om reden van de speciale en buitengewone omstandigheden, die in de voorafgaande uiteenzetting aangehaald werden, en om reden van de afschaffing van het verbod op het opium

---

5. Neque ab hac prohibitione recessisse putanda est, licet nonnullis secus visum fuerit, anno 1878 (V. n. 1489).

Nam ob peculiares et omnino extraordinarias circumstantias, quae exponebantur, atque ob suspensionem ad decennium civilis legis opii culturam interdicentis in iis locis quae bello vastata fuerant, quorumque incolae ad extremam egestatem fuerant adducti, Suprema Congregatio id dumtaxat statuit, ut sacramenta non denegarentur iis christifidelibus, qui in provincia Kuy-Tcheou illo decem annorum spatio a civili lege permisso unice ad paupertatem levandam opium excoluissent.

Et quum quaesitum fuisset, *an qui ex inveterata habitudine opio valedicere* nequeunt, *nisi cum gravi mortis periculo vel gravi detrimento, admitti possint* (ad sacramenta) *et an opium sumi possit per modum medicinae, quia habitudinis periculum imminet*, reponsum fuit: *Affirmative, diligentia et cautelis* tamen positis, ut opii abusus malique effectus ex huiusmodi abusu promanantes evitentur. Huiusmodi responsione, quae exceptionem respicit, unusquisque videt minime infirmari generalia decreta, quibus opii abusus improbatur: idque perspicue declaratum est feria IV Iulii 1883 (V. n. 1599).

6. Ex his omnibus sequitur: 1. Opii culturam non esse quidem ex se illicitam; in sinicis autem regionibus ob abusus obnoxiam esse ex diuturna experientia certo constat, fieri illicitam, ac proinde christifidelibus generatiim esse interdicendam. 2. Nec secus de commercio judicandum, quod quamvis per se malum non sit, malum tamen evadit ob graves abusus ex eo, ut plurimum et fere universim manantes, et ob leges illud vetantes; ideoque prohibendum non solum iis, qui illud directe exercent, sed iis, qui eidem favent, qui scilicet pecuniam scienter opii mercatoribus, vel agros in opii culturam locant. 3. Opii usum, qui in Sinis obtinere dicitur, tamquam detestabilem abusum ab Ecclesia habitum, et illicitum declaratum. 4. Eiusdem usum permitti posse iis, qui iidem sese assuefecerint, quique ab illo abstinere omnino non possint sine mortis periculo vel gravi détrimento; rariter opium sumi posse per modum medicinae, ea tamen lege, ut modus et quantitas servetur quae medicinalem rationem minime excedat, et debita diligentia, et cautelis adhibitis, ut eiusdem abusus malique effectus exinde fluentes praecaveantur.

Haud dubitat haec Suprema Congregatio, quin ad fideles Sinici Imperii ac regnorum finitimorum ab opii cultu, mercatura et usu deterrendos, quotquot ibi pro Christo legatione funguntur omnem daturi sint operam, qua assiduis monitis et hortationibus, qua opportunis in vulgus editis libellis, qua Societatibus, ut aiunt, Temperantiae institutis, aliisque modis, quos, iuxta varia locorum et personarum adiuncta, magis efficaces aptosque in Domino existimaverint. Cum transgressoribus autem recidivis et habituatis sciant sequendas esse regulas a probatis auctoribus datas."

door de burgerlijke wet, werd er een uitzondering toegestaan, zonder nochtans afbreuk te doen van de vorige decreten.

5. Het decreet van 1883 bepaalde de instructie van 1878 nader in dezelfde zin.

Nu werden de volgende gevolgtrekkingen gemaakt:

1. De opiumbouw is op zichzelf niet ongeoorloofd, maar in China, om reden der misbruiken die na een lange ondervinding schadelijk gebleken zijn, is het duidelijk, dat hij niet toegelaten is en derhalve moet men het opiumplanten aan de christenen algemeen verbieden.
2. Hetzelfde moet gezegd worden van de opiumhandel, die, hoewel niet slecht op zichzelf, toch groot kwaad teweegbrengt, om reden van de misbruiken, die bijna overal bestaan, en eveneens omdat hij door de burgerlijke wetten verboden wordt. Dientengevolge moet men de opiumhandel verbieden niet alleen aan diegenen, die hem onmiddellijk drijven maar ook aan hen, die de handel begunstigen door het lenen van geld aan de opiumhandelaars of door het verhuren van akkers voor de opiumteelt.
3. Het opiumgebruik, zoals het in China bestaat, wordt door de Kerk als verderfelijk beschouwd en als zodanig verboden.
4. Men mag het gebruik toelaten aan diegenen, die de gewoonte hebben aangenomen en die er zich in het geheel niet meer van kunnen ontdoen, zonder groot gevaar voor hun leven of schade aan de gezondheid.

Men mag het opium als geneesmiddel gebruiken, maar niet in grotere hoeveelheden dan door de geneeskunde vereist wordt, en op voorwaarde dat de nodige maatregelen genomen worden om de slechte gevolgen, die uit het opiummisbruik voortvloeien, te voorkomen en te vermijden.”

Daarmee was de gedragslijn van de Kerk tegenover de opiumkwestie definitief vastgesteld. Nu was het de taak van de apostolische vicarissen en missionarissen van China deze beginselen toe te passen en tevens de verschillende omstandigheden en toestanden, die in hun respectievelijke gebieden voorkwamen, in aanmerking te nemen.

Mgr. Lions aarzelde dan ook niet om de ontvangen richtlijnen aan de missionarissen bekend te maken en aan de christenen van zijn vicariaat voor te schrijven.

Mgr. Garnier, apostolisch vicaris van Nanking, koesterde echter enigszins twijfels over de juiste interpretatie van de volgende tekst van de instructie: ,,De opiumhandel moet verboden worden niet alleen aan diegenen, die hem onmiddellijk drijven, maar ook aan hen, die den handel begunstigen door het lenen van geld aan de opiumhandelaars, of door het verhuren van akkers om er opium op te planten.'' [1])

Moest men daar nu uit afleiden dat de verhuring van akkers verboden wordt alleen aan die gelovigen, die wetens en willens hun akkers aan opiumbouw verhuren, ofwel ook aan alle anderen, die hun akkers verhuren voor elke willekeurige teelt, ook als ze slechts eenvoudig voorzien dat er door de heidense huurders opium op zal gezaaid worden?

Mgr. Garnier stelde aan Rome een tweevoudige casus voor, waarbij verschillende vragen rezen: [2])

> ,,Paulus, die een jaar geleden gedoopt werd, woont in bij zijn familie. Zijn vader kan de schulden voor het onderhoud van het huisgezin niet meer betalen, en gelast Paulus en ook zijn broers opium te planten. Om de vrede in het gezin te bewaren, gehoorzaamt Paulus en helpt zijn broers in de opiumteelt.''

---

[1]) *Coll. S. Congr. de Prop. Fide*, 2a ed., vol. II, p. 267, No. 1776, n. 6 ad 2.

[2]) P. Sica, *Casus Conscientiae, resoluti in Missione Kiang-nan*, ed., 3a, Changhai, 1895, pp. 294-296.

I. ,,Paulus filius familiae, triginta annos natus, qui ab uno anno per baptismum est Christo regeneratus, vivit sub eodem tecto cum parentibus, fratribus, ac reliqua paupere familia, quae tota est in numero catechumenorum adscripta. Paulus ante baptismum promiserat missionario se in posterum numquam amplius in suo agro papavera culturum, quod idem tota familia spoponderat. At ecce nunc Pauli pater, ad quem ius et obligatio pertinet totam familiam nutriendi videns se aere alieno gravatum; mandat Paulo aliisque filiis iam catechumenis ut in agro familiae duo iugera culturae opii servent. Paulus, eiusque fratres inviti, ad pacem in familia tuendam, patri obedientes in agro suo opium colunt. Quaeritur:

1. An Paulus possit ad sacramenta confessionis et communionis admitti?
2. An duo Pauli fratres, si nihil aliud obstat, possint baptismum recipere?
3. An Pauli pater ex unica causa quod a filiis culturam opii exigit, debeat a susceptione baptismi amoveri?
4. An mater familias, si catechumena nequeat baptizari, vel si iam baptizata, nequeat ad alia sacramenta admitti ex eo quod eius maritus et filii opii culturae dent operam?

II. In eadem regione Siu-tcheou-fou Joannes neophita, qui hucusque in suo agro coluerat papavera ad colligendum opium, obsequens mandatis S. Sedis huic culturae abrenuntiaverit, agrumque suum vicino pagano colendum dedit, hoc inito pacto ut pro locatione paganus colonus fructum terrae cum ipso dividat. Paganus more regionis in locato agro tum frumentum tum opium colit, et tempore messis partem frumenti et opii, ex inito pacto, tradit Ioanni. Is frumentum quidem accipit, at loco opii, quod recusat, accipit a colono partem opii, quae ipsi debetur.

De Congregatie van het H. Officie antwoordde den 25en April 1894:

„Paulus mag nog de H. Sacramenten ontvangen en zijn broers mogen gedoopt worden, indien er geen ander beletsel is. Zij moeten echter hun best doen om hun vader over te halen en van de opiumteelt te doen afzien, ook om op een andere manier in de noodwendigheden te voorzien en om de ergernis te vermijden."

Het tweede voorgesteld geval was het volgende:

„Jan, die onlangs gedoopt werd, heeft de opiumteelt laten varen en zijn akkers aan een heiden verhuurt. De heiden bouwt graan en opium en volgens de gewoonte der streek, wil hij de helft van de oogst aan Jan afstaan. Jan echter neemt het graan aan en daar hij het opium weigert, ontvangt hij de prijs ervan.

In het zelfde schrijven van 25 April 1894, werd door de Congregatie van het H. Officie geantwoord:

„Jan handelt niet verkeerd, als hij de heiden maar niet verplicht opium te planten, en hij de ergernis vermijdt."

B. Periode na het decreet van 1894 tot heden.

Door de opeenvolgende decreten had Rome een gedragslijn aangegeven, die aan de missionarissen en aan de biechtvaders zou toelaten een oplossing te vinden op de menigvuldige gewetensvragen, die zich in verband met de opiumkwestie konden opdringen.

Quaeritur:
1. An Ioannes teneatur interdicere colono suo pagano culturam opii?
2. An Ioannes possit accipere opium aut pretium opii pro locatione agri?

„Quorum casuum solutionem orator humiliter postulat a S.V. Et Deus etc.

„His dubiis S.C.S.O. ità, die 25 Apr. 1894 respondere dignata est.

Circa primum casum.

Ad 1um et 2um, Affirmative, dummodo filii familias, de quibus quaeritur serio promittant se omnem operam daturos ut patrem ad dimittendam opii culturam inducant, et quatenus id ab eo impetrare non potuerint, ita dispositi ut aliter sibi, prout poterunt, provideant remoto scandalo.

Ad 3um, Affirmative. Ad 4um, Negative; monendam tamen esse ut apud maritum supra dimissione culturae opii una cum filiis, mater familias, de qua quaeritur, pro viribus urgeat.

Circa secundum casum.

Ad 1um et 2um, dummodo Ioannes de cultura opii in agro a se locato facienda pactus non fuerit, et dummodo non opium, sed pretium eius pro locatione accipiat, remoto scandalo, non esse inquietandum.

SS. D. N. in audientia 26 Aprilis, relatas sibi Emrum Patrum resolutiones adprobavit.

(Authenticum, S. C. S. O. sigillo munitum, in archivo missionis Nankinensis servatur).

De gegeven oplossingen waren voldoende om een klaar en duidelijk standpunt in te nemen tegenover het opiumplanten, verhandelen en gebruiken; nochtans moesten die algemene beginselen nog beter aangepast worden aan de verschillende omstandigheden van tijd, plaats en volk. Daarvoor hebben de apostolische vicarissen gezorgd; in hun respectievelijke rechtsgebieden hebben zij zich ingespannen en zich er op toegelegd om die richtlijnen met alle mogelijke kracht en tevens met de gepaste matiging toe te passen.

Toen in 1924 het eerste Chinese concilie gehouden werd in de kerk van den H. Ignatius te Zi-Ka-Wei, werden nogmaals de voornaamste punten van de Romeinse decreten in herinnering gebracht.[1])

Maar terwille van de bijzondere tijdsomstandigheden werd er een punt aan toegevoegd, dat in vertaling als volgt luidt:[2])

> ,,De christenen, die door de militaire overheden of door zware belastingen tot het opiumplanten gedwongen worden, mogen toch de absolutie ontvangen in de biecht, daar zij in zulke gevallen niet meer volledig beschikken over hun morele vrijheid, op voorwaarde nochtans, dat zij bereid zijn de opiumteelt te laten varen, zodra zij dat kunnen zonder zware schade te lijden''.

De katholieken zijn ook niet afzijdig gebleven van de internationale strijd tegen het misbruik van verdovingsmiddelen in het Verre Oosten.

In naam van de vereniging ,,Union catholique d'études internationales'', die het op zich genomen had de internationale problemen in het licht der katholieke beginselen te onderzoeken, heeft Mgr. Beaupin, algemeen secretaris van het genootschap ,,Amitiés françaises à l'étranger'', op de internationale conferentie van Genève, in 1925, aangedrongen op krachtige en strenge maatregelen tegen de opiumkwaal. Hij liet aan het secretariaat van de Volkenbond een samenvatting toekomen van al de kerkelijke decreten door Rome tegen het opiummisbruik uitgevaardigd. Hij haalde de woorden aan van Mgr. de Guébriant, aartsbisschop van Marcianopolis, die in een conferentie ,gehouden aan het ,,Institut Catholique de Paris'' uitdrukkelijk verklaarde dat de katholieke missionarissen algemeen de sacramenten weigerden aan de christe-

---

[1]) *Primum Consilium Sinense, Anno* 1924- — *Decreta et normae — Vota*, ZiKa-Wei, Typographia Missionis Catholicae (T'cu-se-we), 1929, pp. 153-154, No. 451, ss.

[2]) *Primum Consilium Sinense*, p. 154, No. 437. ,,Christiani, qui, manu militari vel onerosis taxis, ad opii culturam coguntur, quippe qui moraliter imminuti sint, libertate statim ac possint sine gravi incommodo, culturam opii relinquere''.

nen, die opium plantten, rookten of verkochten. Een enige uitzondering werd aanvaard voor de nieuwe christenen, die zodanig door die manie aangegrepen waren, dat zij zonder levensgevaar er niet meer konden mee gedaan maken. [1])

De Kerk trad werkelijk krachtdadig op, en dat hare werking niet tevergeefs was, daarvan getuigen de woorden van Mgr. de Guébriant, die beweerde dat er werkelijk goede resultaten bereikt werden en dat in opiumstreken de enige velden, waar geen opium verbouwd werd, toebehoorden aan katholieken. [2])

Dr. Wang King-ki President van het ,,National anti-opium association" die goed inzag dat de katholieke Kerk werkelijk bij het Chinese volk een ware zending vervulde op moreel en sociaal gebied, drong er bij Dom Lou Tseng-tsiang [3]) op aan, de woordvoerder te willen zijn van de Vereniging bij de H. Stoel. Op 10 Januari 1931 werd door Z. Em. Kardinaal Pacelli, in naam van Paus Pius XI, een antwoord gestuurd aan Dom Lou Tseng-tsiang.

De Paus spreekt met lof over de pogingen, die gedaan worden om het opium en andere dergelijke stoffen te bestrijden in China. De zeer belangrijke opiumkwestie werd reeds vanaf 1886 door den H. Stoel bestudeerd. Hij is er van overtuigd, dat de getroffen maatregelen doorgevoerd worden ; eveneens heeft hij aan de pauselijke afgezant voor China speciale onderrichtingen gegeven opdat hij er op waken zou dat de opvoeding der jeugd in de missiescholen er zou op gericht worden om de ontelbare gevaren, die uit het opiumgebruik voortkomen, te vermijden en te voorkomen. De Paus wenst eveneens dat er overal aan het gezag zou gehoorzaamd worden, opdat de actie vanwege de regering tegen de opiumkwaal doelmatig zou zijn, en opdat de missiën en het ,,National anti-opium association" succesvol werk zou kunnen verrichten. [4])

---

[1]) Mgr. Beaupin, *art. cit.*, p. 192. ,,La pratique générale des missions catholiques est de refuser les sacrements aux chrétiens, qui plantent, fument et vendent l'opium. Il n'y a d'atténuation à cette discipline absolument générale que pour les convertis chez lesquels la suppression de l'opium, après un usage invétéré, créerait un danger pour la vie ; et encore ne leur accorde-t-on le baptême qu'aux approches de la mort".

[2]) Mgr. Beaupin, *art., cit.*, p. 192. ,,Dans le milieu catholique l'effort de l'église, s'adressant à la foi des fidèles et appuyé de sanctions, atteint son but dans une très large proportion. Dans bien des districts producteurs d'opium, les seuls champs où le pavot ne soit pas cultivé sont ceux des catholiques".

[3]) Dom Pierre Célestin Lou Tseng-tsiang, thans titelvoerend Abt van St. Pietersabdij te Gent.

[4]) *Une Intervention Pontificale*, in *Le Bull. des Missions*, 1932, pp. 5-6.

,,Le Souverain Pontife connaît et apprécie les très louables efforts que l'on fait en Chine pour combattre la fléau de l'opium et autres substances semblables aussi nuisibles à la santé de l'âme qu'à celle du corps, et il prie le Seigneur de

De woorden van Z.H. Paus Pius XI waren werkelijk aanmoedigend : hij had de nood van het Chinese volk ingezien en tevens verwachtte hij voor het algemeen welzijn de schoonste resultaten van een samenwerking van de Kerk met de Chinese regering.

Volgens het woord van de Paus werd op 2 October 1931 door de apostolische Afgezant voor China, Z. Exc. Mgr. Celso Costantini, een brief officieel bekend gemaakt [1]), waarin hij nogmaals de aandacht van de apostolische vicarissen en prefecten vestigde op de besluiten door het Concilie van Shanghai in 1924 uitgevaardigd. Hij dringt er op aan de strijd tegen het opium met gemeenschappelijke en krachtdadige middelen te voeren, en geeft verder enige practische richtlijnen :

1. De onderrichtingen van de H. Stoel, waarbij de sacramenten ontzegd worden aan de gelovigen en het doopsel aan de geloofsleerlingen, die aan het opiumgebruik verslaafd zijn, of die opium

---

couronner de succès une campagne si digne d'éloges, mais qui ne va pas sans difficultés.

La très grave question de l'opium a été étudiée par le Saint Siège dès l'année 1886. A l'occasion du premier Concile Chinois qui eût lieu à Shanghai en 1924, les Vicaires et Préfets apostoliques ont inséré dans leurs Actes un chapître spécial sur l'abus de l'opium. Il importe de répéter ici, pour qu'il soit bien connu, le décret No. 31. ,,Notre Sainte Mère l'Eglise, de par sa mission de procurer le salut des âmes, a été la première en Chine, comme le prouvent de solennels documents, à mettre tout en oeuvre pour extirper l'abus très funeste de l'opium. Que les chefs des messions s'emploient, par conséquent, avec tout leur zèle, à déraciner de pareils abus, en constituant même, s'il le faut, des Comités de laïques pour combattre avec les moyens les plus efficaces un si funeste usage."

Les Vicaires et Préfects apostoliques mettront certainement en pratique ces règles si opportunes du Concile. Le Saint Père a même donné des instructions spéciales au Délégué Apostolique de la Chine afin qu'il veille à ce que dans les écoles des Missions on fasse oeuvre d'éducation préventive contre les dangers innombrables de l'opium et de ses sous-produits.

Le Saint Père a appris aussi avec une vive satisfaction les nouvelles qui concernent l'activité du Gouvernement contre ce fléau. Il est, en effect, évident que tous les efforts de la campagne contre l'opium seraient inutiles si les Autorités de l'intérieur de la Chine n'obéissaient pas aux ordres du Gouvernement et ne s'opposaient pas à la culture du pavot."

[1]) *Delegatio Apostolica in Sinis*, in *Coll. Com. Syn.*, Sept. 1931, pp. 923-925.

,,Propterea ad expeditionem contra opium sine mora continuandam eamque intensiorem et uniformiorem reddendam in omnibus missionibus nostris, officium meum esse censeo dandi haec practica consilia :

1. Oportet semper-exceptis excipiendis-animo proponere instructiones, a S. Sede in hunc finem traditas, ut Fideles a Sacramentis et Catechumeni a Baptismo repellantur, apud quos abusus opii inveteratus est, aut qui papaver colunt et mercaturam narcoticorum aliorumque similium venenorum faciunt.

2. Licet cultura papaveris et mercatura opii non sint *per se illicitae*, funesti tamen in Sinis exitus, qui ex eis resultant, eas iuste reddunt legi morali contrarias.

3. Propterea in sermonibus et instructionibus catecheticis omni occasione utendum est, ut Fideles et Catechumeni horrendas vastationes tam physicas quam morales, quae ex opio eiusque succedaneis oriuntur, perspectas habeant.

4. Per scholas et publicationes, in catholicas ephemerides insertas in scaenam

planten of verhandelen, moeten altijd voorgehouden en onderhouden worden, nochtans met de nodige omzichtigheid (exceptis excipiendis).

2. Hoewel de opiumteelt en de opiumhandel op zichzelf niet ongeoorloofd zijn, zijn ze toch in China, om reden van de erge gevolgen, formeel verboden, als tegenstrijdig met de christelijke moraal.

3. In preek- en godsdienstonderricht zal men alle gelegenheden te baat nemen om aan de gelovigen en geloofsleerlingen de physische en morele schade te doen kennen, die voortkomt uit het gebruik van opium en uit opium vervaardigde producten.

4. Ook in de katholieke scholen, katholieke pers en uitgaven moet men de meeste actieve propaganda voeren tegen opium

---

inducere oportet propagationem actuosissimam contra opium aliaque cuiusvis generis sopantia media.

Considerandum est enim, nos, licet non magna spes affulgeat contaminatione inveteratos corrigendi et sanandi, gravi munere obligatos esse infatiganda caritate in id incumbere, ut generationes venturas praeservemus.

Actio quaedam, arcta compagna per Gubernium et Comitatus constituta et cooperatione Missionum sustentata, fructus ferre potest, quamvis non praesentes et immediatos, pro temporibus tamen futuris certos et bonos ad sanationem moralem et physicam consequendam. Nam gravissimum pondus, et pro Ecclesia et pro Nationibus, non mensuratur computatione annorum, sed voluntate firma et perseveranti, posteritati viam parandi, quae ad salutem ducit.

5. Hic apostolatus socialis campum activitatis praebet, quae Actioni Catholicae et Consociationibus Juventutis Catholicae mire adaptata est. Convenit plane, hominibus, aetate provectioribus, et juvenibus catholicis stimulos admovere, ut alacri studio cum aliis Comitatibus certent ad contribuendum, verbo et exemplo, salutarem effectum expeditioni, contra opium eiusque pestiferos surculos promotae.

6. Commissio Synodalis providebit tractatus et libellos ad hanc expeditionem efficacius provehendam. Omnes huiusmodi publicationes Vicariis Apostolicis desiderantibus gratuito mittentur.

7. Nuper sermonem habui cum E. S. Dr. Wang King-ki, qui Associationi Nationali contra opium praesidet. Inter nos convenimus, et E. S. Praeses ad Residentiam centralem uniuscuiusque ex nostris 110 Missionibus mitti faciat schedulas affigendas, imagines aliaque id genus ad distribuendum in scholis. Si quaedam Missio majorem multitudinem ex eis desideret, has semper per Associationem Nationalem obtinere poterit. (Inscriptio postalis est haec: National Anti-opium Association, Shanghai). Comitatus centralis contra opium, qui Comitatus sedem habet Genevae apud Societatem Nationum, multum confidit Missionibus Catholicis in opere, quod hominum generi et vitae societati tam salubre affert momentum.

8. Gubernii Sinarum est, ad extrema coercitionis consilia descendere (uti sunt: prohibitio colendi papaver, repressio vetitas merces importandi) et hoc pestilens malum in perpetuum tollere; nostrum est, auctoritatibus civilibus suppetias afferre: instruendo et persuadendo atque pro virili parte cum Associatione Nationali Sinarum contra mortiferum opium collaborando. ,,Caritas enim Christi urget nos" (2 Cor., 5, 15). Verbum, quod Divinus Salvator noster dicit: ,,Misereor super turbam" (Marc., 8, 2), in gementibus cordibus nostris potentes repercussus compassionis admodum naturalis et christianae invenire debet — illudque tales invenire, scimus — in conspectu hujus detestabilis mali, cui pars hujus magni te boni populi Sinensis misera victima succubuit."

en andere verdovingsmiddelen. Want, kunnen wij de verslaafde opiomannen niet meer tot beternis brengen, we moeten toch de komende geslachten zoveel mogelijk vrijwaren.

De actie van de regering en de verenigingen, gesteund door de medewerking van de Missiën, indien zij wellicht geen onmiddellijke vruchten draagt, zal toch in de toekomst de physische en morele gezondmaking van het volk verzekeren. Niet zozeer naar het aantal jaren moet men zien, als wel naar de vaste en volhardende wil om de heilsweg voor het nageslacht te bereiden.

5. Dit sociaal apostolaat biedt aan de Katholieke Actie en de jeugdbeweging een geschikt arbeidsveld. Het past immers dat zij door woord en daad krachtdadig met de andere verenigingen meestrijden om het opiummisbruik te helpen uitroeien.
6. De synodale commissie zal op aanvraag van de apostolische vicarissen trachten een brochure gratis ter hand te stellen om deze strijd doelmatig te voeren.
7. Dr. Wang King-ki, voorzitter van de ,,National anti-opium association'' zal aan iedere centrale missieresidentie aanplakbrieven en prenten zenden om in de scholen uit te delen.

   Het centraal permanent comité tegen het opium, dat in de Volkenbond te Genève zetelt, stelt vertrouwen in de Katholieke Missiën voor dat werk, dat van zo groot belang is op humanitair en sociaal gebied.
8. Terwijl het aan de Chinese regering toekomt de meest doeltreffende maatregelen te treffen, moeten wij er het onze toe bijdragen, door onderwijs en overreding, om volgens onze krachten mee te werken met het ,,National Anti-opium Association of China''.

Het is dus met een overgrote klaarheid en duidelijkheid dat de katholieke Kerk haar standpunt tegenover de opiumkwestie bepaald heeft, en, hoewel de invloed van de Kerk in het onmetelijke China nog niet zeer groot kan genoemd worden, is het toch waar dat op die plaatsen, waar de Kerk vasten voet gekregen heeft, er een werkelijke vooruitgang op te merken is.

De Apostolische Vicarissen van de verschillende missiegebieden, waar die kwestie zich stelt, hebben in hun statuten de nodige en aangepaste middelen aangegeven en maatregelen getroffen, die de missionarissen kunnen aanwenden om volgens de verschillende

omstandigheden in iedere streek, de beste en de meest doelmatige resultaten te bereiken.

Het zou ons nochtans te ver brengen de richtlijnen van ieder van die vicariaten aan te halen ; te meer daar zij alle tot de reeds aangegeven beginselen kunnen herleid worden.

Het woord is nu aan de Chinese katholieken om onder de leiding van hun bisschoppen, apostolische vicarissen en missionarissen, de edelmoedige krachtsinspanning, die van hen verlangd wordt, te doen en mee te werken aan het sociaal welzijn en de grootheid van hun vaderland.

Dan zal verwezenlijkt worden wat de H. Vader van China verwacht en wenst in een pauselijke boodschap : ,,si elle veut se maintenir dans les voies de la justice et de l'ordre, elle (la Nation Chinoise) ne manquera pas d'atteindre un grand avenir''. [1])

Leuven. Drs. JORIS MAERTENS C.I.C.M.

[1]) *Message Pontifical*, in *Doc. Cath.*, t. 20, 1928, col. 583.

,,Gij weet, Eerbiedwaardige Broeders, hoe Wij vanaf den aanvang van Ons Pontificaat ook hen aan de bescherming en leiding des hemels hebben aanbevolen, die niet behoren tot het zichtbare verband van de Katholieke Kerk ; en hoe Wij plechtig hebben verzekerd, dat niets Ons op het voorbeeld van den Goeden Herder nauwer aan het hart ligt, dan dat zij het leven hebben en in overvloed hebben. Deze plechtige verklaring willen wij herhalen in dit rondschrijven, waarin Wij den lof van het grote en heerlijke Lichaam van Christus hebben bezongen ;en onder inroeping van de gebeden der gehele Kerk, nodigen Wij met grote liefde hen allen afzonderlijk uit, toe te geven aan den inwendigen drang der goddelijke genade en zich te bevrijden uit dien staat, waarin zij niet zeker kunnen zijn van hun eeuwig heil; want ook al zijn zij door een onbewusten wens en begeerte op het mystieke Lichaam van den Verlosser gericht, toch missen zij die overvloedige en machtige hemelse gaven en hulpmiddelen, die men alleen in de Katholieke Kerk kan genieten.''

Z. H. Paus Pius XII in de Encycliek over het Mystieke Lichaam van Jezus Christus en over de vereniging, die wij daarin bezitten met Christus (29 Juni 1943).

BEKERINGSMOEILIJKHEDEN IN VOOR-INDIE.

In de vorming van de nieuwe grondwet in Voor Indië zijn er verschillende punten, die den Indischen katholiek nauw aan het hart liggen. Een van deze punten is: godsdienstvrijheid en het recht Indië te bekeren.

I.

De roem van Voor-Indië is zijn a l g e m e n e g o d s d i e n s t i g e t o e s t a n d. Indië gelooft in de hogere bestemming van den mens, niettegenstaande de goddeloze en rationalistische leringen, die de wereld verontrusten; het materialisme woekert voort in de meest vooruitstrevende landen van Europa en Amerika en heeft hen geestelijk afgestompt. Over Voor-Indië vliegen de vliegtuigen, stoomboten met materialisme geladen varen de Indische havens binnen, maar Indië's ziel ziet verlangend uit naar iets beters dan deze materiële zaken. Wel is het waar, dat Indië aan zijn mensen niet vraagt om de marteldood te sterven voor de godsdienst (waarvoor slechts weinigen zich waarschijnlijk sterk genoeg zouden tonen), maar Indië is zich overigens toch heel bewust van de verplichtingen, die het tegenover zijn Schepper heeft. De Christen van Voor-Indië hoort des morgens en des avonds de bel van de Hindoe-tempel, en ziet den Moslim op alle tijden en plaatsen zijn gebeden verrichten. Aan godsdienstoefeningen is het leven van den Indiër zeer rijk.

Verder helpen de uitwendige godsdienstige gewoonten op ieder ogenblik godsdienstige gesteltenissen in den mens op te wekken. De Moslim vast zelfs zeer streng. Religieuse bedevaarten ter ere van goden en godinnen gaan en komen het hele jaar door, en voeden de volksverbeelding met het mirakuleuze van het bovenaardse leven. Het buitengewone en het bovennatuurlijke spelen een grote rol in het dagelijkse volksleven. De massa vreest noch epidemieën noch ongemakken, noch regen noch koude, wanneer ze jaarlijks naar de heilige plaatsen optrekt, en dikwijls hoort men van wonderbare dingen die er gebeuren.

Ook de natuur-gesteltenissen van Voor-Indië voeden dit Godsvertrouwen in de mens. Het grootste gedeelte van de Indische bevolking is sterk afhankelijk van de natuur. Industrieën heeft Indië heel weinig. Regenval betekent graan en brood; geen regen betekent hongersnood. En juist die regenval is er zeer onregel-

matig. Alle wereldse gedachten en dingen, de hele politiek is doorgroeid, doordrenkt en doordrongen met godsdienst.

De proclamatie van Koningin Victoria gaf aan alle godsdiensten in Engels-Indië volledige vrijheid en zelden hoorde men dan ook van een strijd tussen godsdiensten. Iedere godsdienst kon zich vrij ontwikkelen. En niettegenstaande deze volledige godsdienstvrijheid is er toch iets, dat wringt en dat men in geen enkel ander land ter wereld vindt. In China bijvoorbeeld hebben Boeddhisten, Moslims en Christenen één ding gemeen, n.l. ze geloven in de gelijkheid van alle mensen. Dit heeft de Hindoe niet. Het Hindoeistische Indië wordt geregeerd door de wet van de Karma en de transmigratie van de zielen, volgens welk beginsel een mens in het komende leven in een hogere of lagere kaste zal opgenomen worden volgens zijn verdiensten in het tegenwoordige leven. Het kasten-systeem met den Brahmaan op de hoogste sport van de maatschappelijke ladder is de grondslag van de Hindoe-maatschappij. Het Hindoeisme schept noodzakelijk een maatschappij met superioriteits- en inferioriteits-complexen. Het Mohammedanisme daarentegen verdedigt de gelijkheid van alle mensen. En omdat de Indische politiek meer godsdienstig dan wereldsis, is de samenwerking van de twee voornaamste elementen van Indië zo goed als onmogelijk. Invloeden van buiten hebben het Indische leven zo weinig beïnvloed ter oorzake van de godsdienstige tint, eigen aan het Indische politieke leven. Het Hindoe-Moslim-probleem is het grootste probleem in Indië, veel groter nog dan het meest ingewikkelde probleem tussen Katholicisme en Protestantisme in Europa.

Ons bekeringswerk is voor de Hindoes zeer nadelig. Immers in de democratische inrichting, die het Indische bestuur aanneemt, zal de getalsterkte van groot gewicht zijn bij de verkiezingen van de wetgevende kamers. Millioenen Paria's, die ter oorzake van de verdrukkingen en onrechtvaardigheden het Hindoeisme moe zijn, komen geleidelijk naar het Christendom of Mohammedanisme over. Nu eens moedigt Ambedkar hun leiders aan Christen te worden, dan weer geeft hij hun de raad naar het Islamisme over te gaan, naargelang de politieke toestanden hier of daar hem min of meer gunstig toeschijnen. Het verliezen van millioenen Paria's zou een gevoelige slag, neen een onherstelbare ramp zijn voor het Hindoeisme bij de verkiezingen, want dit zou zijn getalsterkte in de strijd met de Islam erg verzwakken. Bij het maken

van de nieuwe grondwet wierp de bekeringskwestie dan ook veel stof op en zal zij nog veel stof opwerpen.

In de laatste jaren onder het wachtwoord „stop bekering" werkte de Hindoepropaganda om het Christenbekeringswerk stop te zetten. Om te bewijzen hoe de overgang tot een andere godsdienst de natie verdeelt, wijst men op de activiteit van de Islam tegen de eenwording van Indië. Fondsen werden gesticht om de verloren schaapjes weer naar de Hindoe-schaapstal terug te brengen. Tekenend is de oproep, die in Maart 1945 tot de Christenen gericht werd: „Ik en Hindoe-Mahasabha beschouwen de Indische Christenen als Hindoe-broeders. Ze mogen hun godsdienst, zo ze willen, preken en belijden. Ze kunnen zelfs anderen bekeren als ze willen, omdat ook wij het recht hebben hen tot de godsdienst van hun voorvaderen terug te brengen, en wat meer is, wij en de Indische Christenen zijn broeders, van hetzelfde bloed en ras, met dezelfde huidskleur ; wij kennen elkaars fouten en gebreken. Maar wij tekenen protest aan tegen de vreemde missionarissen, die vrij mogen rondlopen om Indië te bekeren, en die onze natie ondermijnen. Ik ben er zeker van, dat Mijnheer Khisty ook, in zijn echt nationalisme en patriotisme, niet goedkeuren kan, dat vreemdelingen zich met onze huiselijke zaken bezighouden." (Examiner 14 April 1945 p. 176).

In de laatste jaren dan ook waren er verschillende vijandelijke uitingen van wege het Hindoeisme tegenover het Christendom. Zo bijv. de strijd om het katholieke Sophia-College in Bombay af te scheiden van de Bombay-Universiteit, omdat 2 of 3 Parsis-studentinnen gedurende hun studies tot het katholicisme waren bekeerd. De meest typische uiting is de vervolging van de Christenen in de staat Travancore. Hier werd de invloed van de Christenen te groot en men vreesde dat de staat wel eens een Christenstaat zou kunnen worden. Zoals de Gouverneur zelf verklaarde moet Travancore een Hindoestaat blijven.

Deze en nog vele andere feiten geven aan, hoezeer de Hindoe tegen de bekering is en hoe hij met alle bereikbare middelen de bekeringen tracht te verhinderen, het bekeringswerk stop te zetten en de mensen tot het Hindoeisme terug te brengen.

II.

Engels-Indië had ongeveer 260 min of meer onafhankelijke vrijstaten, die zowat de helft van het grondgebied van Engels

Indië beslaan. De belangrijkheid en de grootte van deze staten zijn zeer verschillend. Hydrabad is de grootste, beslaat ongeveer een oppervlakte zo groot als Italië en heeft een bevolking van ongeveer 16 mill. Ook heeft men een menigte kleinere staatjes, waarvan de kleinste maar enkele KM groot zijn. De prinsen mogen veelal beschouwd worden als landheren met leenroerige rechten, zoals in de Middeleeuwen in het feodale stelsel de landsheren hun rechten hadden. Hier en daar kwamen in de laatste tijd wetgevingen tot stand, die op ernstige wijze de rechten en de vrijheid van de Christenen in de Indische vrijstaten belemmeren.

In 1936 kwam de ,,Raigard state conversion act" tot stand; in 1942 in de staat Patna ,,The freedom of Religions act". Wel te verstaan, het woord ,,freedom" betekent hier een voorzorgsmaatregel om de vrijheid van de onderdanen op godsdienstig gebied te beperken. Rond dezelfde tijd kwamen dergelijke wetgevingen tot stand in de staat Adaipur en de staat Kalahandi. En ten slotte in 1946 vaardigde de staat Surjuga een dergelijke wetgeving uit.

In de staat Raigard werd de bekeringsact uitgevaardigd, omdat een katholieke missionaris zonder verlof van de staat binnengekomen was en er enige bekeringen verwekt had. Zoals men beweert, brachten deze bekeringen onrust en relletjes in de staat teweeg, en vandaar deze nieuwe wetgeving. Volgens deze wetgeving moet de persoon, die van godsdienst wil veranderen, aan een speciale ambtenaar een petitie indienen. Deze moet de echtheid van de bekering onderzoeken en vaststellen en een bewijsschrift er van geven. Vijftien dagen nadat dit bewijsstuk is verkregen wordt de bekering als geldig erkend. Indien echter de persoon de zaken verkeerd heeft voorgesteld of bedrog heeft gepleegd of zich heeft bekeerd uit schrik of ter oorzake van enige andere slechte reden, zal hij gestraft worden.

De bekeringsact van Patna gaat in zekere zin nog verder. De persoon die zich bekeren wil, moet bij een speciale ambtenaar een ,,affidavit" indienen. Deze gerechtsambtenaar kan als hij wil, een onderzoek instellen naar de echtheid van de bekering, en indien hij daarvan zeker is, kan hij hiervan een bewijsschrift overhandigen, tegen betaling van 1 roepies. Een minderjarige (onder 21 jaar) kan niet van religie veranderen. [1]) Waar deze bekerings-

[1]) Volgens een persbericht werd deze bepaling later geschrapt. (Red.)

act over de kinderen spreekt, is hij helemaal niet te rechtvaardigen en gaat hij rechtstreeks tegen alle natuurwetten in. Want in geval een van de ouders zich bekeert, moet het kind aan de niet bekeerde partij toevertrouwd worden. Bekeren beide ouders zich, dan moet het kind aan de verdere familie worden toevertrouwd. En zou heel de familie zich bekeren, dan zouden de kinderen nog niet mogen overgaan maar aan een staatsinstelling of weeshuis moeten toevertrouwd worden.

In de staat Udaipur is de toestand enigszins anders. Hier leven heel wat Christenen die van elders zijn gekomen. Protestantse zendelingen waren begonnen onder deze Christenen te werken; hierop volgde een staatsorder. Leken mogen niet onder de Christenen werken, zelfs mogen lekenapostelen de staat niet binnenkomen. De regeling voor priesters is als volgt. Een priester mag de staat binnenkomen als een Christen gevaarlijk ziek is. Deze priester moet zich echter bij de politie melden en de weg aangeven die hij zal volgen. Verder mag iedere vier maanden een priester de staat binnentreden, indien hij tenminste elke keer een visum ontvangt van het hoofd van de staatspolitie, waarin bepaald moet zijn op welke plaatsen de priester mag komen en welke mensen hij bezoeken mag. De geestelijke kan echter de staat niet rondreizen, doch de mensen moeten hem op zekere plaatsen gaan bezoeken, waar hij niet langer dan 48 uur mag blijven; of als hij onmogelijk weg kan, mag hij er 96 uur blijven, als hij tenminste aan de politie van zijn oponthoud kennis gegeven heeft. Voor de Christenen die er zijn, mag gezorgd worden, doch er mogen geen nieuwe bekeringen gemaakt worden.

Zo ook gaf de Maharaj van Kalahandi aan den priester die zijn staat bezocht, te kennen, dat hij zonder zijn verlof zijn grondgebied niet meer mocht binnenkomen. De reden is, dat het Christendom groeit in die staat.

De laatste staatsact tegen Christianisering is die van de staat Surjuga in 1946, „Hindu apostacy act" genaamd. Ieder die van godsdienst wil veranderen, moet zijn voornemen eerst aan de staat bekend maken. Deze zal vervolgens zijn goedkeuring geven of weigeren, en vaststellen of deze bekering een vrije wilsakt is of niet. Wordt de goedkeuring niet gegeven, dan zal de bekeerling en zijn helpers met 50 roepies beboet worden. De wet is zeer streng voor missionarissen. Dezen worden bedreigd met een jaar gevan-

genisstraf en Rs. 500 boete, indien men zou bevinden dat de bekering is afgedwongen.

Dit zijn enkele voorbeelden van positieve wetgevingen tegen missionarissen in Indische staten. Terloops zouden we hierbij nog kunnen aanstippen dat in verschillende staten alle missie-activiteit uitgesloten is, doordat iedere toegang tot het staatsgebied aan den missionaris wordt ontzegd.

III.

Ofschoon de voornaamste reden, waarom Indië van geen bekering wil weten van politieke aard is: de Brahmaan wil alles overheersen; is het nochtans niet nutteloos na te gaan, hoe de Indische geest denkt en hoe de Indiër op verstandelijk gebied zijn afkeer voor de bekeringen en de nutteloosheid ervan uitdrukt.

A. *De bestaande levensorde is waar en goed.*

Men is gewoon de zaken zo te zien; waarom zou het moeten veranderen ? Het is geen ijver voor de godsdienst, maar eenvoudig een overgave aan de bestaande toestand. Waarom zou het anders moeten zijn ? Deze opinie wordt gewoonlijk verdedigd door mensen, die denken dat een godsdienst door recht en staatsgeweld moet gehandhaafd worden. Ze zijn bereid moreel en physisch geweld te gebruiken om de predikatie van een ander geloof tegen te gaan, wat zij feitelijk in verschillende Indische Staten ook doen.

B. *Alle godsdiensten zijn even goed.*

Dit is een typisch Indische opwerping tegen de prediking van het Christendom. In zijn philosofische vorm is deze opwerping gebaseerd op het relativisme. Het „*ene al omvattende wezen*", dat de enige werkelijkheid is, kan op honderden wijzen en manieren uitgedrukt worden, en altijd blijft de uitdrukking van dat „*ene al-omvattende wezen*" gebrekkig ; nooit wordt het in al zijn volheid uitgedrukt. Want de taal, zoals de eindige experimentele wereld waarop de taal gebaseerd is, bevat in zich menigvuldigheid (multipliciteit). Alle godsdiensten zijn daarom terzelfder tijd waar en vals. Vals in zover ze niet helemaal dit „*ene al-omvattende wezen*" uitdrukken, wáár als zijnde de beste mogelijke uitdrukking er van. Het menselijk verstand is immers onmachtig om het oneindige en eeuwige helemaal en op volmaakte wijze weer te geven.

Het gevolg is dus dat bekering geen betekenis heeft, want bekering wil zeggen van de ene betrekkelijk onware waarheid overgaan naar een andere betrekkelijk onware waarheid (of slecht uitgedrukt Godsbegrip). Deze nieuwe godsdienst is even waar als de oude. De nieuwe godsdienst drukt misschien sommige aspecten van *de waarheid* beter uit dan de andere. Waarom dus van godsdienst veranderen, vermits beide godsdiensten even goed zijn?

In feite wordt zulke godsdienstverandering als iets verkeerds aangezien. Want, zegt de Hindoe, een godsdienst die iemand wil bekeren, doet dit omdat hij zich als superieur beschouwt aan de andere godsdienst. In feite is de nieuwe godsdienst, zijn bekeringsijver niet in acht genomen, niets beter. Zichzelf echter beter achtend, heeft hij ofwel een tekort aan filosofisch inzicht, ofwel een te grote dunk van zichzelf, want hij kijkt met verachting op zijn rivaal neer. Door het feit zelf wordt hij slechter dan de oude godsdienst en dus is de overgang tot zulk een godsdienst, een verandering niet ten goede maar ten kwade.

Vervolgens, uit het beginsel, dat alle godsdiensten van even grote waarde zijn, volgt nog niet, dat volgens de Hindoe-filosofie alle godsdiensten voor alle tijden en plaatsen even waar en onwaar zijn, voor iedereen gelijk. „Alle godsdiensten zijn gelijk" is geen absoluut, maar een relatief beginsel. Alle betrekkelijke waarheid is slechts waar in een zekere gegeven reeks van omstandigheden. Wat waar kan zijn in zekere omstandigheden, kan minder waar zijn in andere. Godsdiensten nu zijn scheppingen van sociale aard en zijn gevormd naar de mentaliteit en levens-omstandigheden van een bepaalde streek en tijd. Zo is de betrekkelijke waarheid van een bepaalde godsdienst, de waarheid voor die gemeenschap, die die bepaalde godsdienst voortbracht; temeer omdat zulk een godsdienst aan die gemeenschap meer is aangepast. Van dit standpunt uit beschouwd is „het Hindoeisme" de waarheid voor de Hindoe, omdat de Voor-Indiërs hierin naar vermogen *de waarheid* hebben begrepen en uitgedrukt. Het Christendom is echter de waarheid zoals ze begrepen en uitgedrukt werd door den Westerling. Voor den Westerling is het Christendom de volledigste en juist mogelijke uitdrukking van het *ene al-omvattende wezen*. Beide godsdiensten zijn waar (voorzover een godsdienst waar kan zijn) in de beschavingen waarmede ze verboden zijn; en een vreemde godsdienst in een beschaving invoeren, wil zeggen een waarheid opdringen,

die voor die beschaving minder waar is. Daarom is verandering van godsdienst verkeerd.

Deze redenering kan kort worden samengevat: Alle godsdiensten bevatten een centrale gedachte. Het overige is niet essentieel, slechts gewoonte. Laat deze gewoonten voortbestaan; tenslotte komt het hier op neer: Hindoeïsme voor de Hindoes; en al heeft de Hindoe voor alle heilige boeken van de wereld dezelfde eerbied, toch is voor hèm het voornaamste heilige boek Bhagawad-Gita. Deze zienswijze en verdediging van het Hindoeïsme komt prachtig overeen met de positie van het Hindoeïsme in Voor-Indië. Het Hindoeïsme heeft immers in Indië veel secten en kasten en wijsgerige systemen voortgebracht. Het contact met het Christendom heeft het aantal systemen nog vermeerderd en meer ingewikkeld gemaakt. Door het beginsel dat alle godsdiensten gelijk zijn, krijgt het Hindoeïsme een uitverkozen plaats boven alle godsdiensten in Indië. Het Hindoeïsme kan zich immers verdedigen met te zeggen, dat het een Indische vorm van de universele godsdienst is. Het Brahmanisme past beter voor de hogere kasten van de Indische maatschappij, omdat het door de hogere kasten voortgebracht werd, terwijl de lagere kasten op hun manier de waarheid uitdrukten en hun eigen godsdienst in het leven riepen.

Onder het slagwoord ,,alle godsdiensten zijn gelijk'' kan het Hindoeïsme in Voor-Indië, niettegenstaande al zijn fouten, bogen op zijn superioriteit tegenover elke vreemde godsdienst. Het Hindoeïsme heeft daarbij nog de ,,nederigheid'' [1]) om zichzelf op één lijn te stellen met andere godsdiensten: het is gelijkwaardig aan alle andere. Het Hindoeïsme is niets beter dan andere godsdiensten in zijn uiterlijk voorkomen, maar is alleen beter voor Indië, omdat het ,,Indian made'' is; het is een Indische uitdrukking van het *ene al-omvattende wezen*. En omdat het ,,Indian made'' is, wordt het ipso facto voor Indië beter dan elke andere godsdienst.

---

[1]) ,,In this respect I feel that all great religions of the world, have to learn one thing from Hinduism. An humility born of a profound philosophic insight into the relativity of knowledge of ideals ....
Narowness of mind and of the spirit is hard to find amongst the Hindous .... The fundamentally philosophic overtones of Hinduism makes it unique in the family of religions .... Did you ever hear of any missionary movement for mass-conversion that based on asy theory save that of the Prophet, the Son of God the way ? This exclusiveness is antispiritual is an much as it is overweening in the light of the lumitations of human perceptions'' See ,,My India my West'' p. 209-210. by Krishnalal Shridharam.

C. *Bekering vervreemdt den mens van de natie en van zijn eigen volk.*

Hoe dikwijls moet men deze beschuldiging niet horen; soms voegt men er zelfs bij, dat de missionaris met opzet den Christen van zijn volk vervreemdt. In de eerste beschuldiging zit misschien wel een kern van waarheid. Hoe dikwijls weken en wijken de Christenen in levenswijze en klederdracht van hun landgenoten af! Maar deze uitwendige veranderingen mogen niet overdreven worden. De Christen-eredienst is natuurlijk iets vreemds voor Indië. Alleen de laatste tijd toonden de Christenen zich nationalisten op politiek gebied. Soms hebben de Christenen een voorliefde getoond voor Westerse dingen en de Indische kultuur verwaarloosd. Natuurlijk zijn ze afgesneden van de stroom van de godsdienstige Hindoe- en Moslim-cultuur, die door de aderen van de Indische maatschappij stroomt, als levengevend bloed in het menselijk lichaam.

In vele opzichten brengt de bekering tot het Christendom bijna onvermijdelijk afwijkingen mee van het alledaagse leven van de Hindoe of Moslim, maar het is onredelijk den Christen van dit alles een verwijt te maken. Misschien zouden sommige zaken in het leven van den Indische Christen wel wat meer Indisch kunnen zijn, maar dat kan met evenveel reden gezegd worden van die honderden en duizenden Hindoes en Moslims, die zich vereuropeest hebben.

D. *Bekering schept nieuwe secten.*

Een buitenlandse tint aan het Christendom in Indië geven de veelvuldige secten, die het Protestantisme in Indië heeft binnengebracht. De protestantse zendelingen zijn zelf overtuigd van dit ongelukkig feit: ,,Misschien is de meest belangrijke factor, die de uitheemse tint van het Christendom in Indië zou wegnemen, het één worden van de kerk. Dit zou niet alleen de blaam wegnemen, dat de kerk zich met de politiek van een zeker land zou vereenzelvigen, maar dit één-zijn zou ook de kerk een stempel van algemeenheid, katholiciteit geven en haar boodschap zuiveren en terzelfder tijd kracht toevoegen, waardoor de kerk de hele wereld door haar stem kan laten horen, indien haar vrijheid ergens zou bedreigd worden." (Tambaram Series VI, 161).

E. *Bekering brengt scheuring op maatschappelijk gebied.*

Deze opwerping is gericht tegen de sociale gevolgen van het

Christendom in Voor-Indië. Het is dezelfde opwerping als dat het Christendom denationaliseert, maar onder een andere vorm. Het Christendom brengt op twee manieren scheuringen in het Indische maatschappelijk leven te weeg:

het verdeelt de natie door het stichten van een nieuwe gemeenschap, en

het verdeelt de families, wier saamhorigheid een kenmerk van het Indische maatschappelijke leven is. (The joint familysystem).

Op het eerste gezicht is dit een ernstige beschuldiging tegen het Christendom; een godsdienst immers zou de mensen moeten verenigen, mensengroepen moeten harmoniseren, en dit moest vooral gelden voor het Christendom, welks grondslag de liefde is. Nochtans wat de behartiging van het algemene belang betreft, heeft Indië over de Christenen niet te klagen. Het is niet de schuld van het Christendom, dat de kwestie van de politieke en maatschappelijke eenheid in Indië zo actueel is. Integendeel, waar Hindoes en Moslims gewoonlijk vechten, treden de Christenen meestal als vredestichters op. Dat de familiegroepen door bekeringen vaneen gescheurd worden, is een tragisch feit. De vraag is echter, of de schuld hiervan ligt bij het Christendom dan wel bij het ingeboren fanatisme van Hindoes en Moslims.

F. *Bekering brengt godsdienstige onenigheid.*

Bekering stoort de rustige atmosfeer in de maatschappij. Laat den mens rustig leven, zegt de Hindoe. Het godsdienstige gemoed van den mens is zo fijngevoelig en uiterst prikkelbaar en wordt door het minste opgezweept. Polemiek is daarom een kwaad voor de maatschappij. Natuurlijk steunt de Hindoe hier weer op zijn beginsel, dat alle godsdiensten gelijk zijn en hij beweert, dat over waarheden redetwisten aanstellerij is. ,,Waarom ben je beter dan de Hindoe?" vraagt hij vlakweg. Doch daarbij blijft het niet. Men gaat nog verder en zegt, dat bekeringen maken imperialisme is. Dit laatste slagwoord werkt natuurlijk fel op de nationalistische gemoederen. De Hindoe beweert daarbij, dat bekeringen verwekken zich aanmatigend aanstellen is op godsdienstig gebied en een klaar bewijs, dat de missionaris met een superioriteitscomplex behept is en daarbij nog een politieke beweegreden heeft bij al zijn prediken.

G. *Bekering geschiedt enkel om stoffelijke reden.*

Een verwijt dat men dikwijls in de mond van Hindoes en Moslims

hoort, is, dat het christendom dikwijls oneerlijke middelen gebruikt bij zijn bekeringen. Er wordt hier gezinspeeld op het feit, dat bekeringen dikwijls met stoffelijke voordelen samengaan; opvoedingsgestichten, hospitalen, of andere dergelijke inrichtingen van maatschappelijk hulpbetoon spelen dikwijls een grote rol. Ghandi's gezegde is hier ook weer heel typisch: ,,Het voorhouden van de waarheid om iemand te bekeren kan alleen gebeuren door een oproep tot het verstand of tot de maag of tot beide. De arme verschopte mensen van Indië hebben zoveel verstand als onze koeien. Dus zijn al die bekeringen niet alleen niet degelijk, maar slecht''.

IV.

De grondwet voor het nieuwe Indië is in wording. De regeling over godsdienstvrijheid werd reeds voorgelegd en bediscussieerd door de leden van de Algemene Vergadering. Clausule 13 van de nieuwe grondwet luidt als volgt: ,,Alle personen hebben recht op vrijheid van geweten, vrijheid om eigen godsdienst uit te oefenen en te verspreiden, zolang dit de publieke tucht, orde, moraliteit en gezondheid niet stoort''. En vervolgens clausule 17: ,,Bekering onder welke vorm van morele en physieke druk zal door de wet niet worden erkend''.

In de constituante liepen de besprekingen over de bekeringswetgeving vlot van stapel. Toen echter het punt van de bekering van minderjarigen aangeraakt werd, kwam het tot een hevige redetwist, waarbij verschillende leden hun kalme stemming verloren. De algemene mening van de Hindoes en van verschillende congresleden is, dat een bekering van iemand onder 18 jaar onwettig zou moeten verklaard worden. De Christenen zouden volgens hen op dit punt moeten toegeven, omdat terwille van de christenen al reeds clausule 13 in de grondwet opgenomen werd: nl. dat ieder recht had om zijn godsdienst én te belijden én te verspreiden.

De redenering van de katholieke leden in de grondwetmakende vergadering ter verdediging van de bekeringen van personen onder 18 jaar was als volgt. De kwestie van bekeringen van personen onder 18 jaar is niet alleen van belang voor de kleinere religieuze groeperingen maar ook voor de grotere. Als voorbeeld geven we alleen maar de christen denominatie. Hoe dikwijls gebeurt het niet dat een protestantse familie katholiek wordt.

Indien de wet de bekering van vader en moeder zou erkennen

en de bekering van de kinderen niet, dan zou dit een splitsing in de familie beduiden. Goed beschouwd is toch de vader het enige gezag in de familie, aan hetwelk allen moeten gehoorzamen. De wens van de staat is, de familie te beschermen, zoals uit de vorige wetgevingen blijkt.

In Voor-Indië is het familiaal karakter algemeen. Maar in Indië hebben we twee soorten familie-systemen. Vooreerst het unitaire of individuele familie-systeem en vervolgens het gemeenschappelijke familie-systeem. De redetwist over de bekeringen van minderjarigen vloeit voort uit het feit, dat de Hindoe altijd het gemeenschappelijk familie-systeem voor ogen heeft, omdat dit laatste eigen is aan Indië. In dit gemeenschappelijk familie-systeem, zelfs als vader en moeder van godsdienst veranderen, kan er voor de kinderen gezorgd worden, omdat ze lid blijven van de grote familie. Maar er moet niet alleen een wetgeving gemaakt worden voor het gemeenschappelijk familie-systeem, maar ook voor het unitaire familie-systeem, en in laatste instantie moet het gezag van den vader in de familie gehandhaafd worden.

Het kind is physisch en iuridisch één met vader en moeder. Een wetgeving, die vader en moeder van het kind berooft, vermindert zeker sterk het vaderlijk gezag in de familie, misschien vernietigt ze dit gezag wel, en daarmede ook de heiligheid van de familie. Daarbij zou zulke wetgeving, die de bekering van minderjarigen zou beletten, terzelfdertijd ook moeilijkheden teweeg brengen in de huwelijkswetgeving, bij de dood der ouders en in successierechten. Bijvoorbeeld een kind kan een huwelijk aangaan vóór de ouderdom van 18 jaar, maar zijn bekering zou onwettig zijn. Dit zou veel moeilijkheden medebrengen, want volgens welke godsdienstige riten zouden die kinderen moeten trouwen? Tenslotte zou dus de wettigheid van het huwelijk in kwestie komen.

Intussen werd Voor-Indië door het Engels bestuur in twee afzonderlijke staten verdeeld: Hindoestan en Pakistan. De wetgeving van Hindoestan zal zijn zoals we juist besproken hebben ; hoe de wetgeving omtrent de bekeringen in Pakistan zal zijn, is nog onzeker.

Narowal (Punjab). P. SALESIUS O.F.M.Cap.

KLEINERE BIJDRAGEN

IETS OVER TAALKUNDIGE METHODE BIJ DE BESCHRIJVING VAN Z. G. PRIMITIEVE TALEN

Naar aanleiding van Jos. L. M. Mullie, C. I. C. M., *Korte chinese spraakkunst van de gesproken taal* (*Noord pekinees dialect*). Utrecht—Brussel, Uitgeverij Het Spectrum 1947.

De missionaris die zich voorstelt in de wetenschappelijke zin een niet-indoeuropese taal te beschrijven, valt waarlijk niet te benijden. Practisch is hij van het taalgebruik volkomen op de hoogte, zo kan men aannemen ; misschien erkennen de inheemse ,,geleerden'' hem zelfs regelmatig als autoriteit ; vanaf het moment dat hij de pen opneemt voor zijn nieuwe boek staat hij echter voor een opgave van een geheel andere orde. En men overdrijft niet wanneer men die opgave, theoretisch en in de grond, vrijwel onoplosbaar noemt, en zegt dat het resultaat van alle studie op zijn best een zekere ,,benadering'', en dan nog wel een ,,benadering-langs-een-omweg'' zal kunnen zijn. Elke taal is immers een systeem. De verschillende klanken, de vormen en categorieën ervan, hebben telkens slechts functie en waarde doordat en voorzover ze tegenover elkaar kunnen worden gesteld. Het geheel domineert steeds over de delen. En het ene systeem is even onvertaalbaar in het andere, als de kleuren van het spectrum die wel in elkander overgaan en alle tezamen de harmonische oplossing vormen van het ene blanke wit, maar die daarom niet minder vóór alles totaal van elkander in karakter verschillen. De ,,algemene grammatica'', die in beginsel voor alle talen van de wereld zou gelden, en die vooral W. von Humboldt dieper heeft trachten te baseren onder invloed van het duitse idealisme van zijn dagen — men zie de beroemde ,,Einleitung über die Verschiedenheit des menschlichen Sprachbaues'' tot het grote Kawi-werk, Berlin 1836—'40 ; ³1883 —, blijft een postulaat waaraan men theoretisch kan blijven vasthouden, (vooral — het zij erkend — op extra-linguistische gronden) zonder daarom vooralsnog de lijnen van het zozeer gewenste beeld scherp en concreet te zien.

De wijze waarop men zich gewoonlijk uit de impasse redt is heel eenvoudig en consequent. Men legt het bestudeerde niet-indoeuropese stelsel kortweg naast dat der westerse talen, en met name naast dat van het latijn en het grieks, en noteert dan de resp. afwijkingen in de ene of in de andere zin. Men ziet dat deze methode in de grond negatief is. Duidelijk wordt op deze wijze hoe de inheemse taal nièt is. De comparatie is vervroegd, en er ontstaan geen volledige beelden. Het is — om de vergelijking van zoeven nog aan te houden — alsof men zou zeggen dat ,,blauw'' niet ,,rood'', en ook niet ,,groen'' of ,,wit'' is. Het feit is juist maar men komt er niet veel verder mee. En zo tast men tot in onze dagen in werkelijkheid in de algemene taalwetenschap nog in het duister aangaande allerlei fundamentele grammaticale begrippen als woord, subject, object, nomen, verbum, transitivum, pronomen personale enz. Alle westerse wijsheid glijdt daarbij van de onderzoeker af,

zo spoedig hij het inheemse materiaal nadert. Hoe men dan wel zal moeten handelen om verder te komen ? Het antwoord ligt in het voorgaande reeds vrijwel opgesloten. Het woord dient in een dergelijk geval allereerst te zijn aan de inductie, en nog eens aan de inductie. Men zal het ,,blauw'' door het ,,blauw'' moeten verklaren, en vóór alles taal voor taal telkens het eigen systeem van klanken, vormen en kategorieën moeten nagaan. En pas daarna zal er kans zijn op een vruchtbare comparatie met andere talen.

Intussen is een dergelijk advies gemakkelijker gegeven dan gevolgd. Minstens drie moeilijkheden wachten nog de onderzoeker, ook als hij de aangeduide, meest orthodoxe methode wenst te volgen. De z.g. ,,pure inductie'', het sterke wapen der natuurwetenschappen en de roem der negentiende eeuw, is een werkelijkheid een fictie en een onmogelijke pretentie. De zintuigen alleen kunnen de mens nu eenmaal niet helpen, omdat hij stof en geest tegelijk is. Men kan b.v. niet volstaan met alleen maar te constateren, dat in de een of andere taal een bepaalde kategorie door een bepaald teken wordt aangeduid en ,,betekend''. Elke schijnbaar onafhankelijke en zakelijke constatering wordt in werkelijkheid kategoriaal verwerkt. Wil ze in een wetenschappelijke synthese worden opgenomen, dan komt er onvermijdelijk een moment van abstractie. Men kan hier, als Archimedes, slechts de aarde bewegen, indien men eerst een vast punt bezit buiten die aarde. De inductie en de deductie dienen elkander m.a.w. regelmatig aan te vullen, en vormen onderling allerminst een tegenstelling. En zo keert hier langs een omweg de moeilijkheid van zoeven dus weer terug.

De tweede vraag is die naar de te kiezen terminologie. Men houde dit punt niet voor secundair. Namen komen voort uit begrippen en oordelen, en mogen daarom allerminst worden verwaarloosd in een verantwoord onderzoek. De voornaamste reden waarom men zo vaak doorgaat met de vele totaal verschillende primitieve taalstelsels steeds maar weer op het Procrustesbed der westerse taalstructuur te spannen, ligt voor een goed deel ook zeker hierin, dat men op deze wijze althans vlot en direct kan zeggen wat men bedoelt. Men zal b.v. constateren dat het type transitief werkwoord in de een of andere taal geheel afwijkt van wat men kent uit het latijn of de eigen moedertaal. Elders bestaat misschien geen onderscheid tussen de pronomina personalia en de pronomina possessiva. Hoe zal men de inheemse kategorie nu noemen ? Mag de oude, westerse benaming worden aangehouden ? Of dient een nieuwe term bedacht ? In het eerste geval dreigt misverstand, in het tweede onnodige ballast voor het betoog. Hoe tussen deze beide klippen doorgevaren ?

En de laatste moeilijkheid in de rij, maar niet de minste in betekenis, bestaat hierin, dat men voor een verantwoorde beschrijving toch ook het systeem dient te kennen, dat al de vreemde kategorieën en vormen samenbindt en maakt tot wat ze zijn. Ook dit probleem is niet gering. Wie meent dat de ,,primitieve'' talen eenvoudiger of gemakkelijker te overzien zijn dan b.v. die uit het Westen, vergist zich deerlijk, minstens in een groot aantal der gevallen. Het tegendeel is vaak juist. Het is dezelfde wereld die in het Oosten en in het Westen wordt aangeduid, maar voor ieder type zijn weer andere trekken daarvan relevant. En het geldt nu maar

te ontdekken, welk het punt van uitgang is in elk der gevallen. En dat hierbij soms heel wat psychologische aanvoeling, en heel wat kennis der primitieve mentaliteit te pas kan komen, en dat men elders b.v. ook weer goed op de hoogte zal moeten zijn van de geldende sociologische structuur, de juridische verhoudingen, de kunst of de folklore, — niemand die het nauwe verband kent dat er bestaat tussen taal en cultuur, tussen taal en volksgemeenschap, zal zich daarover verbazen.

De lezer houde ons deze lange inleiding ten goede, die enkel diende om de geest te schetsen waarin een algemeen taalkundige een boek als de hierboven geciteerde ,,Korte chinese spraakkunst'' van Prof. Mullie ter hand neemt. Bij een niet-specialist kan de belangstelling slechts zijn gericht op de methode en de algemene taalkundige begrippen waarop het werk gebouwd is. De Utrechtse hoogleraar is immers duidelijk één van de geleerden die de zojuist bedoelde empirisch-inductieve en niet-comparatieve methode willen volgen. Hij is sinoloog, en wenst dit ook uitsluitend te blijven. De westerse taalstructuur wordt in zijn boek enkel als inleiding of spiegel gebruikt om bepaalde grammaticale noties te wekken, maar nooit om op deze wijze als met een demarcatielijn tegelijk het eigen gebied met het andere te omschrijven. Hoe heeft Prof. Mullie nu de moeilijkheden behandeld die bij een dergelijke manier van analyseren onvermijdelijk ontstaan, en waarop zojuist reeds gewezen is ?

Waar ligt derhalve allereerst het punt van uitgang, van waaruit de geleerde schrijver de chinese taalstructuur benadert ? Men kan slechts antwoorden: in de orde der syntaxis. Deze is het die hier als ,,het vaste punt van Archimedes'' fungeert. En men kan dit zeker wel begrijpen ook. Vormvariaties in de trant van het grieks, het sanskrit en het latijn kent het chinees in het geheel niet, of althans slechts zeer weinige. Structuur dient er echter in iedere taal te zijn; zonder deze is de zinsbouw, is het contact tussen spreker en hoorder onmogelijk. En zo komt hier bij wijze van compensatie des te sterker de orde der syntaxis tot haar recht. De grammaticale kategorieën dienen uit de wijze van samenschikking der niet-variabele delen te worden afgelezen. Men zie hierover ook Prof. Mullie's inaugurale rede: De belangrijkheid van de Chineesche syntaxis, Leuven 1940.

Daarbij komt nog, dat de hoogleraar zeer terecht het veld van zijn observatie zo ver mogelijk uitzet. Men voelt op practisch iedere pagina, dat er achter dit werk jaren van geduldige observatie schuilen. En elke regel is a.h.w. de samenvatting van een gehele reeks van fiches met kostbare notities. Sloot G. von der Gabelentz in 1881, geheel in de geest van zijn tijd, b.v. met een zeker hautain gebaar nog ,,de ,,niedere(n) Stil'' en de ,,heutige Umgangssprache'' uit van zijn studie, Prof. Mullie gaat in dit werk juist uitdrukkelijk van de contemporaine spreektaal uit. De hier beproken Korte Spraakkunst is niets anders dan een samenvatting van het grote driedelige werk over Het Chinees Taaleigen, dat indertijd in de Anthroposbibliotheek verscheen (1931—'33). Voor de letterkundige taal, die in een hoogcultuur als die van China uiteraard van veel betekenis is, en die zonder twijfel ook de huidige taal op allerlei punten beinvloed heeft, schreef Prof . Mullie een nieuw driedelig werk. Twee delen daarvan liggen thans reeds ter tafel (Grondbeginselen van de Chinese Letterkundige

Taal, Leuven z.j.), terwijl het derde nog vóór het einde van 1948 zal verschijnen. Er zijn figuren wier kracht geen einde schijnt te hebben . . .

Het resultaat van deze rijke en voorzichtige observatie is allereerst dat het begrip „formlose Sprache" of „isolierende Sprache", waarmede het chinees bij figuren als Steinthal — Misteli, Fr. Müller, Finck e.a. nog wordt afgedaan, in deze korte Spraakkunst — evenals b.v. bij Meriggi — een veel rijker inhoud krijgt. Het chinese taaltype wordt a.h.w. uit zijn isolement gehaald, en gaat ook positief voor onze ogen leven. De taal maakt thans een veel meer reële en bereikbare indruk dan vroeger.

Het is vooral het werkwoord dat de structuur van de gehele zin beheerst, en het is daarom zeker geen toeval dat juist de behandeling van dit rededeel in P. Mullie's spraakkunst wel een hoogtepunt vormt. Het meeste moeite hebben de Schrijver daarbij blijkbaar de begrippen subject en object gekost. En hij eindigt tenslotte met voor elk van deze een dubbel type aan te nemen: een „bepaalde" en een „onbepaalde" vorm, die elk aan zekere vaste kategorieën van gebruik gebonden zijn. Om op details in te gaan is het hier niet de plaats. Men zie daartoe zelf de Korte Spraakkunst op de betreffende passus (12, 17, maar ook passim bij het werkwoord), of consultere ook de Drie sinologische bijdragen (41-46 ; 32-40), die de auteur onlangs heeft uitgegeven (Leuven 1946). Van comparatief standpunt kan men misschien het best zeggen, dat de kategorieën van het subject en het object in het chinees pas b e g i n n e n in te dringen. In de indoeuropese talen vallen de „gewone" woordvorm en de „nominatief" (= subjectsvorm in de zin) practisch overal samen. In het chinees is dit echter volstrekt niet het geval. Er is hier ook een zinstype denkbaar, waarbij in de technisch-grammaticale betekenis nog in het geheel niet van een „subject" sprake is. En dat op dit moment der taalontwikkeling dan juist de transitiva het eerst de nieuwe verder gedifferentieerde orde bereiken, is psychologisch volkomen verstaanbaar. In een lange reeks andere talen van de wereld komt precies ditzelfde voor. Men zie b.v. J. Wils, De nominale klassificatie in de afrikaanse negertalen ; 148 v. ; 166-171 ; 171-175 ; —, Die Entwicklung des kuschitischen Kasussystens, Mélanges — Jacq. van Ginneken, 318-327.

Zoekt men in dit laatste geval naar een geschikte terminologie, dan verdient het wellicht aanbeveling om hier de reeds door Schuchardt gewezen lijn door te trekken, en voor een taal als het chinees van een s u b j e c t (o b j e c t), resp. van een s u b j e c t s (o b j e c t s-) b e p a l i n g te spreken. De vorm met p à, geplaatst vóór het verbum, zou dan dus b.v. een werkelijk „object" zijn, maar die zonder p à achter het werkwoord een „objectsbepaling" enz. De termen „bepaald" en „onbepaald" subject, resp. object, die Prof. Mullie thans gebruikt, geven zeker de hoofdindruk van de bedoelde distinctie weer, maar ze dreigen snel in de westers-europese zin geïnterpreteerd te worden. En dan komt men zeker verkeerd uit. Zie ook Drie sinologische bijdragen 41.

Wat overigens de gebruikte terminologie aangaat, — het tweede beoordelingscriterium van hierboven —, neemt Prof. Mullie een zeer voorzichtig standpunt in. Slechts als er geen enkele andere mogelijkheid rest, worden nieuwe termen ingevoerd. Dat is zeker zeer redelijk. Men zou alleen

kunnen wensen dat, bij wijze van samenstelling of definitie, vóór in de Spraakkunst ook een lijstje van gebruikte benamingen was toegevoegd. Nu immers wordt soms pas door het verband duidelijk wat de auteur precies bedoelt. Zo onderscheidt Prof. Mullie in het chinees — en zeker terecht — b.v. drie types van gezegde ; de verschillende vormen van copulatieve verbindingen (63-70) krijgen echter geen afzonderlijke namen.

Ook bij de analyse van het tempus — en aspectsysteem gaat de hoogleraar in dit laatste opzicht met veel critiek en zorg te werk (55 ; 33 ; 36 ; 42). Het punt van uitgang bij de beoordeling wordt gevormd door de vormcriteria, de semantische nuances worden later ingevoegd. Zoveel is in ieder geval duidelijk, dat van objectieve ,,tempora'' in de zin van b.v. de op Caesar en Cicero gebaseerde latijnse syntaxis, in het chinees geen sprake is. Het inheemse systeem is alweer veel bewegelijker en rijker. Of de door Prof. Mullie opgestelde wetten voor het gebruik van - t s j e, - l a, - l a i etc. nu ook practisch overal even goed opgaan, zal natuurlijk later moeten blijken. Men houde daarbij echter wel in het oog, dat het begrip ,,wet'' in de taalkunde een geheel andere betekenis en waarde heeft dan b.v. in de natuurwetenschappen, zodat het hier ook niet direct mogelijk is van ,,tegenspraak'' en ,,uitzondering'' te spreken. De taalkundige wet is in wezen een levende gebruiksgewoonte en geen mechanisch procédé. Wat in de ene taalkring geldt, telt daarom nog niet ook voor de andere. In de familie, het beroep, in de schrijftaal en in de krant, in de stad en op het land kunnen telkens weer andere vormen gelden, zonder dat hier enige werkelijke collisie ontstaat. Voorzichtigheid en langdurige overweging is hier m.a.w. geboden, evenzeer voor de ,,wet'' of de ,,regel'' als voor het constateren van de vermeende ,,uitzondering''.

Een structurele, uitsluitend op het systeem gebaseerde beschrijving van het chinees heeft Prof. Mullie in het geheel niet willen geven. En het zou daarom niet redelijk zijn op deze korte Spraakkunst ook het derde, hierboven genoemde methodologische criterium toe te passen. Toch is het misschien wel nuttig hier op een enkel punt te wijzen, waarop met een kleine verandering ook in dit laatste opzicht ineens veel te bereiken zou zijn, naar het mij toeschijnt. Zo worden door de Utrechtse hoogleraar, resp. in het Tweede en het Derde Hoofdstuk, uitvoerig ,,De lijdende vorm der werkwoorden'' (71-73) en ,,De trappen van vergelijking (der adjectiva)'' (112-116) behandeld. Eigen vormkategorieën zijn in deze gevallen echter in genen dele voorhanden. Het gaat slechts om omschrijvingen. En men vraagt zich daarom af, of het niet juister ware hier te zeggen dat b.v. het chinese werkwoord in het geheel géén passief genus bezit, zoals ook de lezer die de diepere ondergrond van het hierboven genoemde dubbele subjectsstelsel heeft begrepen, zeker reeds zal hebben verwacht. Psychologisch gezien, is de bodem hier voor een dergelijke verbale kategorie nog in het geheel niet voorbereid. En voor de comparatie der adjectiva geldt mutatis mutandis hetzelfde.

Van hoeveel belang het nieuwe boek van Prof. Mullie is voor de studie van de gesproken chinese taal, is in het voorgaande reeds duidelijk gebleken. De studerenden zullen er naast de zakelijke informaties ook een goede methode en vooral veel liefde voor de taal vinden. Het een zal hen

niet minder te pas komen dan het ander. Maar ook de comparatist zal er zeker goed aan doen deze korte Spraakkunst binnen het bereik van zijn hand te houden. Het is een boek dat voortdurend te denken geeft, en dat kan niet van iedere grammatica worden gezegd.

Tenslotte zij nog vermeld dat de tekst van dit boek op voortreffelijke wijze gepolycopieerd is. Aan de uitgever niet minder hulde dan aan de auteur.

J. WILS.

BOEKBESPREKING

P. Gratien, — O.F.M.Cap. — *Franciscus van Assisi. Zijn persoonlijkheid en zijn spiritualiteit.* Naar de Franse uitgave bewerkt door P. Franciscus van Breda O.F.M.Cap. — J. J. Romen & Zonen, Roermond, 1947. — 160 bldz. — Ing. f 2.80 ; Geb. f 3.65.

Aan het uitstekend-geschreven boekje van den in 1943 overleden Capucijn Gratien laat de bewerker een chronologisch overzicht van Sint Franciscus' leven voorafgaan (blz. 13-29), ontleend aan zijn ,,Geschiedenis der Stichting en der Uitbreiding van de Minderbroedersorde in de dertiende eeuw''. Daarna volgt het eigenlijk boekje, dat ten doel heeft juiste begrippen bij te brengen omtrent de persoonlijkheid en de spiritualiteit van den H. Franciscus, die immer weer de weetgierigheid prikkelen van geschiedvorsers en psychologen, alsook van zielen, die eenvoudig verlangen gesticht te worden door het contact met een heilige.

Als voornaamste bronnen van zijn hagiographie — kinderjaren en jeugd, bekering, roeping, heilige — gebruikte Sch. vooreerst de geschriften van den H. Franciscus, die ons resten ; vervolgens zijn eersten biograaf, Broeder Thomas van Celano ; eindelijk den H. Bonaventura, wiens getuigenis in zake psychologie van zijn Serafijnsen Vader onbetwistbaar is.

In het hoofdstuk over de spiritualiteit schetst Sch. achtereenvolgens het ideaal van den H. Franciscus en deszelfs bronnen ; de taak van de christelijke naastenliefde en van de armoede in de Franciscaanse spiritualiteit ; de karaktertrekken van St. Franciscus' spiritualiteit ; de vruchten van de Franciscaanse spiritualiteit.

Gaarne bevelen we dit boekje aan als voortreffelijke inleiding en oriëntering om den Poverello beter te leren kennen. A.M.

Schurmans, F. M. — S.J. — *Bloedgetuigen van Christus.* Martelaarsdocumenten uit de eerste eeuwen der Kerk. — Derde druk. — 228 bldz. — J. J. Romen & Zonen, Roermond, 1947.

Na een oriënterende inleiding over de christenvervolgingen in de eerste eeuwen der Kerk en over de geschiedkundige echtheid der beide soorten van martelaarsdocumenten, nl. de *Acta*, d.w.z. processen-verbaal van dagvaarding, verhoor en veroordeling, en de *Passies*, d.w.z. mededelingen over den marteldood, geschreven door ooggetuigen of goed-ingelichte tijdgenoten, — heeft de auteur die documenten in het Nederlands vertaald en samengesteld, welke het meest inzicht geven in de methoden van vervolging gedurende dat tijdvak.

Omdat de christenen in een heidense wereld zich terugtrokken uit

het openbare leven, beschuldigde het volk hen, dat zij in hun geheime samenkomsten de toverkunst beoefenden en kindermoord bedreven. De keizers buitten die vijandige stemming dikwijls uit voor hun persoonlijke belangen, zoals het voor Nero een uitkomst was, dat hij de woede van het volk over den brand van Rome kon afwenden op die verachte mensengroep. Vanaf de derde eeuw werd de vervolging door den staat zelf geleid, omdat de christenen, die zich begonnen te organiseren, als staatsgevaarlijk werden beschouwd.

Uit al deze perioden bevat het werk een keur van martelaarsdocumenten, telkens ingeleid met een kort woord over de geschiedkundige waarde van het document en over de personen, wier marteldood erin beschreven wordt. Overal stralen ons de standvastigheid in het geloof, de liefde voor den gestorven Christus en het verlangen naar de eindoverwinning tegemoet, zodat van deze niet-verouderde teksten, vooral in dagen van beproeving, verdieping en opwekking uitgaan. Trouwens het lapidaire van het relaas, het boeiende van de voorstelling, het levendige van den dialoog, het optreden van de getuigen doen ons vaak bij de lezing vergeten, dat we met geschiedkundige documenten te doen hebben.

De omstandigheid, dat na zeven jaren de derde druk van dit werk noodzakelijk bleek — waarin geen grote wijzigingen, maar wel talrijke kleine verbeteringen werden aangebracht — wijst op de grote belangstelling voor de oud-christelijke literatuur, waarin de martelaarsdocumenten zo'n voorname plaats innemen. A.M.

Erp, Dr. Marianus van. — *De Heiligheid van Maria.* — 103 bldz. — J. J. Romen & Zonen, Roermond, 1947. — Ing. f 2.25 ; Geb. f 3.—.

Dit opmerkenswaardig tractaat over de heiligheid van Maria heeft niet den vorm van een leerstellingen opzet, maar van een pleidooi. De betoogvorm verleent bovendien gehoor aan de stem van het hart en vangt aldus het licht op, hetwelk een H. Augustinus eveneens ontdekte en erkende in de liefde en waarmede in vele gevallen voldoende bewijs wordt gegeven voor een-die-liefheeft.

Alvorens de heiligheid van Maria nader uiteen te zetten, betoogt Sch. in een inleidend hoofdstuk, hetwelk bedoelt den lezer in de stemming te brengen, dàt het en welk belang het heeft, de heiligheid van Maria te kennen.

Daarna beschouwt Sch. de heiligheid van Maria in Gods heilsplan, d.i. in het werk der verlossing van het mensdom. Van het Verlossingswerk worden in brede trekken de grondlijnen uitgestippeld ; en nadat daarin de plaats en de persoon van Maria zijn erkend, wordt de lens speciaal gericht op het Verlossingswerk met betrekking tot Maria, op het deel en het aandeel, dat Zij daarin heeft gehad.

Van deze uitvoering van Gods heilsplan omtrent Maria worden achtereenvolgens beschouwd : de uitvoering *zonder* Haar, d.w.z. die uitvoering, welke òf uitsluitend òf hoofdzakelijk het werk is geweest van Gods genade, zonder enige voorafgaande verdienste van Maria of althans zonder hare absolute verdienste ; vervolgens de uitvoering *met* Haar, d.w.z. de

persoonlijke medewerking van Maria met Gods verschillende en overvloedige genaden, aan Haar geschonken ; ten slotte : de uitvoering *door* Haar, d.w.z. dezelfde medewerking van Maria, echter die welke nà Jezus' Kruisdood zo vèrstrekkend en algemeen is geworden, dat hare verdiensten alsdan deel uitmaakten der uitvoering van Gods heilsplan, d.i. van het Verlossingswerk en deszelfs toepassing.

Dit met een warm hart geschreven boek vraagt een ingespannen lezing en enig onderscheidingsvermogen om de hier en daar gewaagde en ongewone beweringen. De bewijsvoering, getrokken uit de H. Schrift en de leer van de Kerk, is pakkend en degelijk zonder te verstarren tot een schools betoog ; afgezien van te lange zinnen, is de uitdrukkingswijze fris en modern ofschoon niet overal nauwkeurig, We wensen den Schr. die zich onder pseudoniem tracht te verschuilen, van harte geluk en hopen, dat zijn lezenswaardig geschrift velen intellectuelen een juister begrip zal bijbrengen omtrent de heiligheid van Maria. A.M.

P. Constantinus — O.F.M.Cap. — *Speculum Christi. — Een verzameling van 45 Conferenties gehouden voor priesters.* — Eerste deel. 507 bldz. — J. J. Romen & Zonen, Roermond, 1947. — Ing. f 5.50 ; Geb. f 6.75.

Dit werk is ontstaan uit de conferenties, die de Schr. jarenlang met succes voor de diocesane geestelijkheid heeft gehouden op dagen van geestelijke verdieping. Op verzoek van verschillende toehoorders heeft de conferencier zich de moeite getroost zijn toespraken om te werken en uit te geven. Deze ascetische beschouwingen op dogmatischen grondslag concentreren zich hoofdzakelijk om het beeld van den Goddelijken Hogepriester, Jesus Christus. Het boek biedt overvloedig stof voor overweging, geestelijke lezing en gewetensonderzoek. Jammer, dat de Schr. zich heeft laten verleiden tot een veelvuldig en onnodig gebruik van vreemde woorden en zelfs gehele passages, hetgeen voor een doeltreffend gebruik niet bevorderlijk is. Ondanks deze bemerking bevelen we dit apostolisch boek gaarne aan de priesters in de zielzorg aan ; zij zullen er veel substantiëel voedsel in vinden voor hun geest en tevens behartenswaardige wenken voor hun praktijk. A.M.

Keulers, Dr. Jos. — *Waar Jezus leefde. — Een reis door Egypte, Palestina en Syrië.* — Vierde druk, 9de 13e duizendtal. — 306 bldz. — J. J. Romen & Zonen, Roermond, 1947. — Ingen. f 6.90 ; Geb. in linnen stempelband f 8.15.

Niet alleen als exegeet geniet Prof. Keulers een grote bekendheid ; hij is tevens een vlot en geestig verteller. Toen hij enkele jaren geleden als pelgrim het Heilig Land bezocht stelde hij zijn indrukken te boek en publiceerde deze onder den titel : Waar Jezus leefde. Het was niet zijn bedoeling een wetenschappelijk boek te leveren noch om volledig te zijn wat betreft opgravingen en nieuwe onderzoekingen, hij wilde slechts een verhaal schrijven en zijn lezers mee laten genieten van hetgeen hij zelf gezien had. Hij voerde hen mede naar het zonnige Zuiden, door het land der Pharao's, door Judea, Samaria en Galilea, door Syrië en

langs de kusten van het oude Hellas. In het H. Land bezocht hij de plaatsen, die door het lijden van Christus zijn geheiligd en waaraan door bijzondere gebeurtenissen in de H. Schrift voor ons christenen zoete herinneringen zijn verbonden. In het reisverhaal van dezen bijbelkundige, tevens verdienstelijk stylist, wisselen geestige taferelen, vrome overwegingen en mooie natuurbeschrijvingen elkaar af.

Het feit, dat van dit leerzaam, stichtend en onderhoudend boek een vierde druk verschijnt — het 9de tot 13de duizendtal — spreekt voor zich zelf. In dezen nieuwen druk werd bijzondere aandacht besteed aan de typografische verzorging; door het opnemen van 32 full-page illustraties, ontleend aan het foto-archief van Pater Drs. J. Eyckeler S.M.M., is het werk een pracht geschenkboek geworden. A.M.

Dr. W. H. Hynek. — *De ware Afbeelding van Christus ontdekt.* — De marteldood des Heren in het licht der moderne medische wetenschap. Naar de Duitse vertaling van Prof. A. Kulhanek. Met een voorwoord van L. Crobach, arts. — 3e druk. — Roermond-Maaseik. — J. J. Romen & Zonen, (z.j.). — 144 bldz.

Dit krachtige pleidooi voor de echtheid van de H. Lijkwade van Turijn zal men niet zonder ontroering lezen. Want de vrucht van dit boekje is voorzeker: een grotere bewondering voor den Christus, een dieper ontzag voor de innemendheid van Zijn persoon en voor de verschrikkelijkheid van Zijn lijden. Aan de hand van deze goed gedocumenteerde studie, met vele wetenschappelijke vondsten, weet Dr. Hynek talrijke omstandigheden van Jezus' Kruisdood treffend te belichten. Wij zien het lijden en den dood van den Heiland als iets aanschouwelijks voor ons gebeuren. Omdat dit boekje met zoveel overtuiging en bezieling geschreven is en zo suggestief inwerkt op den lezer, mag de opmerking niet achterwege blijven, dat de echtheid van de H. Lijkwade historisch niet bewezen is en dat ook de vele medische details hieromtrent geen strikte zekerheid geven. Bezwaren blijven bestaan, en men komt op generlei wijze met het Kerkelijke gezag in conflict, wanneer men de echtheid niet aanneemt. Toch lijkt het wetenschappelijk onderzoek zò geslaagd, dat men zich met vrucht in de geboden uiteenzetting verdiepen kan. Het vrome gemoed vindt hier welkome voorlichting en aansporing. Met betrekking tot de gestigmatiseerde van Konnersreuth hadden wij een wat gematigder standpunt gewenst. Enige vlekken van de voorafgaande uitgaven zijn in deze 3e druk weggewist. Het boekje dient zich aan in een typografisch zéér verzorgd uiterlijk, met een twaalftal keurige foto's.

M. SMITS v. WAESBERGHE, S.J.

J. Sachot, O. M. I., *Eindeloze jachtvelden.* Vrij vertaald naar het Frans door Alb. Detremmerie O. M. I. Huize De Mazenod (Graafsche weg 84), Nijmegen, 1947, 264 blz., geïll. met kaart.

Het boek geeft een levendige beschrijving van het zware missiewerk in de eeuwige ijsvelden van N. Amerika. De verteltrant is vaak zeer boeiend, hier en daar een tikje gewild-modern. Wanneer de schr. evenwel de beschaving van de Eskimo behandelt, kan deze weinig waardering bij hem

vinden. Het is jammer, dat hij niet ethnologisch geschoold is; dan had dit boek wetenschappelijk zoveel waardevoller kunnen zijn. Op enige vergissingen wil ik nog wijzen: De Eskimo zijn op het idee van aap gekomen door hun verwantschap met het mongoolse ras! (blz. 20). Het Cariboe-meer ligt tussen 56 en 58 ° NB (blz. 30). Southampton ligt ten N.O. van Chesterfield (blz. 160) en Melville ten N.W. van Baffinland (blz. 173). P. Dr. GREGORIUS O.F.M.Cap.

J. de Jong, *Het geestesleven der Volken van Indonesië*, J. B. Wolters Groningen, blz. 119.

Zoals voor ieder boek geldt voor dit boek in hoge mate, dat men het naar zijn doelstelling moet beoordelen. Het werkje is gegroeid uit cursussen, die de auteur voor officieren en employé's van banken en particuliere bedrijven heeft gehouden en nog houdt. Kort en bondig kunnen wij zeggen, dat het boekje aan deze eis voldoet en velen, die in soortgelijke omstandigheden verkeren, maar niet in de gelegenheid zijn om deze cursus te volgen, zij dit boekje ten zeerste aanbevolen.

Slechts uit waardering voor dit werkje, veroorloof ik mij op de volgende onjuistheden te wijzen. De Koeboes zijn voor een zeer klein gedeelte slechts verzamelaars en het is de kwestie, of dit niet bij hen op een secundaire vorm berust. Beter kan men als voorbeeld de Poenan op Borneo nemen. Verder geloof ik, dat over het algemeen wel de geoefendheid van de schutter als de voornaamste of tenminste evenwaardige oorzaak wordt beschouwd, wanneer het schot raak is. De krachten, die achter de verschijnselen worden vermoed, worden niet als persoonlijk gedachte ,,zielen'', maar soms eenvoudig als gepersonifiëerde krachten opgevat. Ook vermoedt men wel een geest achter deze krachten maar geen ziel. Een ziel is geen religieus wezen, wel een geest en een schim. Bevreemdend klinkt de zin, dat ziekte een afwezigheid van ziel is, alsof de ziel uit een hoeveelheid kracht bestaat. Ook is niet de ziel bij ziekte weggetrokken maar èèn der zielen, anders was de mens naar hun opvatting dood. Of er veel polytheïsme in het primitieve denken in Indonesië aanwezig is, betwijfel ik. Het komt niet verder dan een geestendom. Waarom echter is de auteur zo merkwaardig kort over een Oppergod, die toch nagenoeg bij alle Indonesische stammen aanwezig is?

Zoals reeds is opgemerkt, dienen deze bezwaren alleen als een blijk van waardering van dit boekje beschouwd te worden. Moge het in veler handen komen. Met belangstelling zie ik het volgende deeltje tegemoet.

B. VROKLAGE.

Major C. R. Boxer, *The Topasses of Timor*. Uitgave van het Indisch Instituut. 22 blz.

De auteur is in staat belangrijke nieuwe data te vermelden over de strijd vooral van de Nederlanders tegen de zogenaamde ,,zwarte Portugezen'' op de Kleine Soenda-eilanden, inzonderheid op Solor en Timor. Tot heden werd nl. een belangrijk document uit het ,,Archivo Portuguez Oriental'' verwaarloosd. Voor degenen, die zich met de koloniale geschiedenis bezighouden, zal deze brochure een welkome bijdrage zijn.

B. VROKLAGE S.V.D.

Mr. J. Kunst, *De inheemse muziek en de zending*. Uitgeverij H. J. Paris, Amsterdam, 1947 - 48 blz.

De bekende musicoloog J. Kunst heeft een lezing over bovengenoemd onderwerp gehouden op de Zendingsschool te Oegstgeest. Met de hem eigen rechtzinnigheid en openhartigheid heeft hij precies gezegd, waar de schoen wrong, om daarna uit te weiden over het voordeel, dat ook voor de Christelijke Godsdienst gelegen is in de aanpassing aan inheemse melodiën. De muziek immers, zoals de auteur terecht betoogt, is in het gehele Oosten ten nauwste met de religie verbonden. Het zou derhalve onverstandig zijn deze muziek buiten de nieuwe religie te houden. Ik verwacht zeker, dat zijn rede veel ten goede zal keren. Een paar kleine opmerkingen mogen mij vergund zijn De auteur beweert, dat de muziek in het leven van de archipelvolken een veel belangrijker rol speelt, dan in het leven van de westerling. Verstaat hij onder belangrijk verheven, dan geldt dit hoogstens voor die westerling, die niet aan religieuze uitingen in kerkverband doet. Bedoelt hij met belangrijk veelvuldig, dan meen ik dit beslist te moeten ontkennen. B. VROKLAGE S.V.D.

Mr. Paul Catz, *Afrika Straks*. Elsevier, Amsterdam—Brussel.

Mr. Catz heeft een zeer leesbaar en degelijk boek over Afrika geschreven. In een kort bestek van 260 blz. heeft hij de economische en sociale problemen van de inheemsen en de kolonisten behandeld. De religieuze problemen liet hij nagenoeg buiten beschouwing, ofschoon deze vooral bij een diagnose over Afrika stràks wel degelijk ruime behandeling verdienen, zolang men aan de stelling vasthoudt, dat de ideeën uiteindelijk de wereld beheersen. Het is lang niet hetzelfde, wat uit Afrika zal worden, wanneer de inheemsen straks areligieus, Islamiet, of Christen zullen zijn.

Men behoeft slechts een opsomming te geven van de grote indeling van het boek, om een inzicht te verkrijgen, welke omvangrijke problemen de auteur behandelt. In deel I beschrijft de auteur het land in geographisch opzicht en de primitieve mentaliteit ten opzichte van de gemeenschapsband en de rechten op de bodem. Deel II behandelt het contact van de inheemse cultuur met de moderne, de voordelen en gevaren, die hieruit voortvloeien, zowel voor de zwarte als voor de blanke mens en de verschillende pogingen, die gedaan zijn om de inheemse cultuur op te heffen naar de hoogte van de Europese. Menigmaal wordt men hier getroffen door het evenwichtige en bezadigde oordeel, dat de auteur over deze kwesties geeft en de openhartigheid, waarmede hij eenzijdigheid de of ongenoegzaamheid dezer pogingen bespreekt zonder ooit onbillijk of onnodig scherp te worden. In het derde deel somt de auteur de verschillende natuurlijke hulpbronnen van Afrika op.

Ofschoon herhaaldelijk tussen de tekst door wel op het een en ander in deze richting gewezen wordt, wordt de lezer teleurgesteld als hij op het einde een brede uiteenzetting verwacht, wat uit Afrika worden zal. Ook moge de auteur een volgende maal het religieuze probleem nader behandelen omdat ook dit mede de toekomst van Afrika zal bepalen. Waar hij breder over de christianisering spreekt o.a. blz. 138-139 weidt hij na enige waarderende zinnen veel breder uit over de onjuiste methode van slechts

,,enige'' zendelingen of missionarissen. Bewijst hij juist hiermede niet dat de methode van deze geloofs-idealisten in hoofdzaak juist zijn ? Waarom dit dan niet volmondiger erkend ? Hij moge ook bedenken, dat de ontwrichting van de inheemse mens minder zal zijn, als hij de religieuze gebondenheid van het Christendom in de plaats van de primitieve zal ontvangen. Hier heeft men veel verzuimd. Ik zou de auteur tevens in overweging willen geven, termen als inlander, naturellen enz. om de bijsmaak, die aan deze woorden verbonden is, te vermijden en hiervoor het woord inheemse te gebruiken.

Keurige foto's verluchten het boek en keurige overzichtelijke kaarten verduidelijken de tekst. Beide zijn voortreffelijk door de uitgeefster verzorgd, waarbij het slechte papier, dat voor de tekst zelf gebruikt werd, opmerkelijk afsteekt. Dit zal in de tropen niet lang standhouden.

B. VROKLAGE.

Veen, Piet van — *Johannes de Dooper.* — 113 bldz. — Uitg. J. J. Romen Zonen, Roermond, 1946.

De schrijver heeft het plan in uitvoering, om een reeks markante figuren uit het Oude en Nieuwe Testament tot onderwerp te maken van een serie monographieën, die èèn voor èèn als rijpe vruchten van zijn met bijbelse stof diep doordrenkte geest verschijnen. Eerst verscheen Paulus nu Johannes de Jordaanprediker, en daarna volgen andere prominente gestalten uit de gewijde geschiedenis. Het is oude stof in een fonkelnieuw kleed ; het leven van Johannes de Doper trekt hier aan onze geest voorbij als een beweeglijke film van op natuurlijke wijze aaneengeschakelde taferelen. Het is echt een filmwerk in woorden, handig opgebouwd, waarin alle bijbelse gegevens met zorg werden verweven, met hier en daar een close up, psychologisch goed verantwoord en boordevol handeling en beweging. Om zijn doel te bereiken, heeft de schrijver ook heel oordeelkundig gegevens ontleend aan de oud joodse liturgie en volkskunde ; hij toont zich volkomen thuis in het palestijnse landschap. Taal en uitdrukkingswijze dragen een eigen stempel ; zij houden voeling met de bijbelse woordenschat, zonder haar frisheid of oorspronkelijkheid prijs te geven.

W. v.d. R.

Veen, Piet van — *David, Koning van Israël.* — 155 bldz. — Uitg. J. J. Romen & Zonen, Roermond 1947.

In dezelfde frisse geest en met gelijke dramatische spanning als in ,,Johannes de Doper'' wordt hier het veel bewogen leven van koning David in woorden verfilmd. In dit geval kostte het zeker meer zorg en studie, om alle bijbelse gegevens, ongewijzigd en onverkort, tot een goed aaneensluitende taferelen-reeks, tot een vlot verlopende eenacter te bewerken. Maar ook hier evenals in de levensschets van Johannes de Doper is de schrijver goed geslaagd, dank zij de rijke bijbelse en palestijnse ontwikkeling, waarover hij beschikt. In dit werk weet hij bovendien door een keur van psalm-citaten-eigen woorden van David- relief te geven aan zijn verhaal. Letterkundig staat deze bijbelse monographie op hoog plan.

W. v.d. R.

Imprimatur: J. C. VAN OVERBEEK,
Libr. cens. ad hoc.
St. Michielsgestel, 28 Mei 1948.

OVERZICHT VAN DE KATHOLIEKE MISSIE IN MONGOLIË VOOR 1865.

I. (± 1700—1835)

Aan wie was Mongolië als missiegebied toegewezen ? Wie had jurisdictie in Mongolië ? Om het antwoord op deze vragen goed te begrijpen moeten wij ze zien in verband met de organisatie van de missie in geheel China [1]) :

In de 15de en 16de eeuw was het kleine Portugal de grote koloniserende mogendheid in het Verre Oosten. Het streefde ernaar, in zijn kolonies alleen zgn. patronaatsbisdommen op te richten, waardoor het in staat werd gesteld op kerkelijk en politiek terrein grote invloed uit te oefenen. Daarbij trachtte het wederrechtelijk, d.w.z. niet overeenkomstig het patronaatsrecht, de jurisdictie van deze bisdommen uit te breiden over gebieden, welke het niet veroverd had of nooit zou veroveren ; zo hoopte het aan andere landen een mogelijk middel tot verovering te ontnemen.

Nadat het schiereiland Macao in 1557 door China aan Portugal was verhuurd, werd hier in 1576 een suffragaanbisdom opgericht, afhankelijk van Goa in Voor-Indië. De grenzen ervan waren niet juist omschreven, maar het strekte zich o.a. ook uit over geheel China. Om deze Portugese invloed tegen te gaan — Portugal was trouwens ook niet in staat een voldoend aantal missionarissen te leveren — richtte Rome apostolische vicariaten op. Bij de oprichting van het vicariaat Nanking, 20 September 1660, werden de beide Tartarijën (Mandsjoerije en Mongolië) hierbij ondergebracht. Deze indeling in vicariaten beviel koning Pedro II van Portugal allerminst en hij wist in 1690 van Paus Alexander VIII te verkrijgen, dat ondanks het ongunstig advies van de Propaganda Peking en Nanking als suffragaanbisdommen van Goa werden opgericht. Mongolië kwam als aangrenzend gebied bij het bisdom Peking. Nauwelijks was Alexander VIII gestorven, of zijn opvolger Innocentius XII, die beter op de hoogte was van de koloniale politiek, trachtte dit indult ongedaan te maken door op 15 October 1696 het jurisdictie-gebied van elk der patronaatsbisdommen te beperken tot twee provincies. Peking behield de provincie Chihli en Shantung met het Liaotung-gebied (Mandsjoerije) [2]). In 1702 ontving de bisschop van Peking gedelegeerde jurisdictie over een deel van Mongolië [2a]). Geleidelijk werd het overige gedeelte van China in 8

[1]) Dr. P. Adelhelm Jann O. Min. Cap., *Die Katholischen Missionen in Indien, China und Japan, ihre Organisation und das Portugiesische Patronat vom 15. bis ins 18. Jahrhundert*, Paderborn 1915; M. van Wagenberg C. M., *Le Portugal, Macao et les Lazaristes*, in Bulletin Catholique de Pékin 33 (1946), p. 136-159, 224-260, 313-354, 409-451 (à suivre).

[2]) De breve E Sublimi van Innocentius XII in O. Maas O. F. M., *Cartas de China*, Sevilla 1917, I, p. 185-190.

[2a]) Dit blijkt uit het decreet van oprichting van het ap. vic. Liaotung (14 Aug. 1838): „itemque *facultates delegatas in Episcopo Pekinensi anno* MDCCII *quoad Tartariam*, cessatas omnino declaramus (*Annuaire des Missions Catholiques du Manchoukuo*, Mukden 1938, p. 265). Ik heb de tekst van deze faculteiten nergens gevonden.

apostolische vicariaten verdeeld. Grenzend aan Mongolië lagen de vicariaten Shansi en Shensi (met Kansu). Deze twee vicariaten waren vanaf 1716 in één vicariaat verenigd, dat door Italiaanse Franciscanen, door de Propaganda uitgezonden, bediend werd[1]).

Volgens de *Mémoires de la Congrégation de la Mission*[2]) had de Propaganda naast deze algemene organisatie speciale instructies voor China gegeven, welke aan de missionarissen, die een bepaalde groep christenen gevormd hadden, het recht gaven de zielzorg onder dezen te blijven uitoefenen, in wiens jurisdictie-gebied zij ook woonden. Bezochten deze missionarissen ,,hun'' christenen echter tien jaar niet, dan hield hun jurisdictie op en kwamen de christenen ten laste van de plaatselijke Ordinarii.

In Mongolië kunnen we dus missionarissen van verschillende instituten verwachten[3]). Portugese Jezuïeten namen de zielzorg waar onder de christenen, die uit Liaotung verhuisd waren naar Chaoyanghsien in Mongolië; de Franse Jezuïten bedienden de christenen van het gebied van Jehol, Chihfeng en Siwantze, terwijl de Franciscanen zorgden voor de nederzettingen van christenen in het meer westelijk gedeelte van Mongolië, Kweihwa en Ningt'iaoliang.

De eerste missionarissen in Mongolië kwamen daar niet op de eerste plaats als missionarissen, maar als hovelingen in dienst van de keizer van China. De eerste Manchow-keizers waren dikwijls op reis, vooral in het gebied van Jehol, waar zij zich voor de zomerhitte van Peking terugtrokken en grote jachtpartijen hielden. Ook de missionarissen, die aan het hof waren verbonden, moesten de keizer dikwijls vergezellen. Pater Ferdinand Verbiest volgde Keizer K'anghsi (1662—1722) eens op een reis door Mansjoerije en eens door Mongolië[4]). Pater Jean-François Gerbillon maakte daar acht grote reizen[5]). De paters Jartoux, Régis e.a. hadden de weten-

---

1) J. Ricci O.F.M., *Hierarchia Franciscana in Sinis*, Wuchang 1929, p. 57. Ricci geeft noch hier, noch in zijn *Vicariatus Taiyuanfu seu Brevis Historia Antiquae Missionis Shansi-Shensi a sua origine usque ad dies nostros (1700—1928)*, Peking 1929. de tekst van het decreet der oprichting van het vicariaat.

2) *Mémoires de Chine*, Parijs 1911—1912 (afkorting *MCM*), tome III, p. 106; hetzelfde in A. Thomas, *Histoire de la Mission de Pékin*, tirage privé 1926, p. 44-45.

3) Zie ter vergelijking Mgr. Ñoël Gubbels, O.F.M., *Trois Siècles d'Apostolat, Histoire du Catholicisme au Hu-kwang depuis ses origines 1587 jusqu'à 1870*, Wuchang-Parijs 1934.

4) H. Josson S.J. et L. Willaert S.J., *Correspondance de Ferdinand Verbiest de la Compagnie de Jésus (1623—1688)*, Brussel 1938. De reisbeschrijvingen staan p. 382- 403 en p. 422-435.

5) J. B. du Halde S.J., *Description Géographique, Historique, Chronologique et Politique de la Chine et de la Tartarie Chinoise*, I-IV, 's-Gravenhage 1736. De reisbeschrijvingen staan IV. p. 103-528. Hierin ook de (vrije) vertaling van de reisbeschrijvingen van Verbiest p. 88-102.

schappelijke leiding bij het opmaken van de kaart van Mongolië [1]). Naast deze Jezuieten werkten anderen aan het hof als graveur, zoals de seculiere priester Mattheus Ripa [2]) of als musicus zoals de Lazarist Pedrini [3]). De broeder-Jezuiet Jean-Dénis Attiret voerde voor keizer Ch'ienlung opdrachten uit in Jehol [4]). De broeders Rousset, Frapperie, Rhodes, en Costa moesten de reizen meedoen in hun hoedanigheid van apothekers en chirurgen [5]). Meer dan 18 jaar lang volgde pater Dominicus Parrenin S.J. keizer K'anghsi op al zijn reizen door Tartarije [6]) en die hadden dikwijls tweemaal per jaar plaats [7]).

Deze priesters en broeders verbleven kortere of langere tijd in Mongolië; zij hebben daar door hun gesprekken en werken van naastenliefde zowel in hun naaste omgeving als bij anderen het zaad van het Evangelie uitgestrooid. Aan het einde van de beschrijving

---

[1]) Over alle Jezuïeten kan men gegevens vinden in L. Pfister S. J., *Notices Biographiques et Bibliographiques sur les Jésuites de l'Ancienne Mission de Chine*, I-II, Shanghai 1932 en 1934. Voor de cartographie van de Jezuieten, in het algemeen, zie H. Bernard S. J., *Les Etapes de la Cartographie scientifique pour la Chine et les Pays Voisins*, in Monumenta Serica I (1935) p. 428-477; vooral echter W. Fuchs, *Materialen zur Kartographie der Mandju-Zeit*, ib. p. 386-427 en III (1938), p. 189-231. De atlas werd uitgegeven en de gegevens van bovenstaande artikelen werden vervolledigd in W. Fuchs. *Der Jesuitenatlas der Kanghsi-Zeit, China und die Aussenländer*, I-II, Peking 1943.

[2]) *Memoirs of Father Ripa during thirteen years residence at the court of Peking in the service of the Emperor of China with an account of the foundation of the college for the education of young Chinese at Naples*, selected and translated from the Italian by Fortunato Prandi, Londen 1844; dit is een bewerking van Ripa's *Storia della Fondazione della Congregazione e del Collegio de' Cinesi*, Napels 1832, dat uitvoeriger is, maar dat ik niet heb kunnen consulteren. Onder leiding van Ripa werd de tweede uitgave van de Jezuieten-atlas op koperplaten gegraveerd en uitgegeven in 1719.

[3]) A. B. Duvigneau C.M., *Théodoric Pedrini, Prêtre de la Mission, Protonotaire Apostolique, Musicien de l'Empereur à la Cour Impériale de Pékin* in Bulletin Catholique de Pékin 1937, p. 312-325, 363-375, 436-444, 475-488, 535-542; Streit-Dindinger, *Bibliotheca Missionum*, VII, geeft onder de volgende nummers brieven van Pedrini, uit Jehol geschreven: 2802, 20 October 1714; 2833, 1715; 2895, 20 October 1718; 2896, 1718; 2922, 7 October 1719; 2923, November 1719; 2924, September 1719, 2986, 7 October 1721. Deze brieven werden gepubliceerd in de helaas geretracteerde *Mémoires de la Congrégation de la Mission*, I-VII, Parijs 1865-1866.

[4]) *Lettres Edifiantes et Curieuses*, III-IV, Parijs 1843 (édition du Panthéon Littéraire) (afgekort L. E. C.) IV, p. 43 vlg.

[5]) *L. E. C.*, III, p. 345; over Rhodes ib. p. 236; *ib.* p. 158 wordt gezegd, dat de broeders Rhodes en Frapperie twee kinderen van de keizerlijke familie doopten „par le moyen des mêmes remèdes qu'ils distribuaient"; was dit een verkapt middel om stervende kinderen van heidenen het doopsel toe te dienen? Ook in de latere missiegeschiedenis zou men dit middel gebruiken, indien de ouders onwillig waren een stervend kind te laten dopen.

[6]) *ib.*, p. 345: „ .... j'ai suivi l'empereur pendant dix-huit ans dans tous les voyages de Tartarie".

[7]) Korte beschrijvingen van deze reizen in *Jih ho chih* (gedenkschriften van Jehol) hoofdstuk 13-22.

van zijn eerste reis zet Verbiest uitvoerig de voordelen uiteen, welke uit deze reizen voor het missiewerk voortvloeiden. Naar deze uiteenzetting verwijst hij in de brief van 1683, waarin hij zijn reis door Mongolië beschrijft [1]).

De paters Verbiest en Gerbillon, die in Mongolië waren, toen dit nog bijna uitsluitend door Mongolen was bewoond, hebben beiden hun mening gezegd over de mogelijkheid van missiewerk onder dit nomadenvolk, dat bij een eerste kennismaking op iedere reiziger zo'n gunstige indruk maakt. Op zijn reis door Jehol trof Verbiest verschillende Mongoolse koningen, die vroeger de missiepost te Peking bezocht hadden. Eén koning toonde vooral veel belangstelling. ,,Gezien deze omstandigheden", schrijft Verbiest [2]) ,,schijnt er enige hoop te bestaan, dat onze godsdienst eenmaal bij deze vooraanstaande mannen ingang zal vinden, vooral indien de meer aangename delen van de wiskundige wetenschap (amoenoires aliquae mathematicae scientiae) eerst de toegang openen en door kleine geschenken hun harten weten te winnen. Maar, zo vervolgt hij, indien men het zo eens moet proberen, dan lijkt het veiliger te beginnen bij die Mongolen, die het verst verwijderd wonen van de Chinese Muur en die nog niet onderworpen zijn aan de heerschappij van dit land : langzamerhand zou men dan bij de anderen kunnen binnendringen en dit om vele redenen, welke ik hier niet met weinig woorden kan uiteenzetten".

Als Gerbillon de kwestie van missiewerk onder de Mongolen gaat bespreken, merkt hij eerst op, dat de Mongolen vroeger waarschijnlijk enige kennis van het christendom hebben gehad, toen ten tijde van de Mongoolse keizer Kubilai (1260—1294) er christenmonniken uit Syrië en Armenië naar China kwamen ; door het afbreken van de reisverbindingen, tengevolge van het uiteenvallen van het Mongoolse rijk, zouden de Chinese bonzen de christengewoonten met hun superstities vermengd hebben. ,,Dit is des te

---

[1]) Josson-Willaert, o. c., p. 399-402 ; kort samengevat geeft Verbiest de volgende redenen op : 1) de wil van de keizer moest ik involgen ,,ab Imperatoris autem benevolentia totus Missionis nostrae fructus et progressus (secundum humana loquor) omnino dependet ; 2) ik heb overal christenen ontmoet en hun gelegenheid gegeven te biechten ; anderen heb ik gedoopt ; 3) vele vooraanstaanden heb ik kunnen spreken over de godsdienst ; 4) als volgeling van de keizer trok ik door mijn Europees voorkomen de aandacht van allen en preekte zo als het ware ,,ex ipso illo cui insidebam Imperatoris equo tanquam ex pulpito . . . quotidie".

[2]) Josson-Willaert, o. c., p. 432. Verbiest bedoelde waarschijnlijk de vele kunstige uurwerken en andere snuisterijen, waarmede de missionarissen in China zoveel succes hadden om de aandacht te trekken.

meer aannemelijk, omdat men bij de lamas vele ceremoniën en gebruiken vindt, die bij de christenen onderhouden worden. Zij hebben gewijd water en koorgezang, zij bidden voor de overledenen. Hun kleding lijkt op die, waarin men de apostelen afbeeldt ; zij dragen de mijter en de hoed gelijk de bisschoppen, zonder nog te spreken van hun groot-lama, die bijna hetzelfde is als de Paus onder de christenen". De bekeringsmogelijkheden van de Mongolen besprekend, vervolgt hij : ,,De Mongolen zijn goede lieden en zeer devoot in hun godsdienst, maar zij zijn afhankelijk van hun, ofschoon zeer onwetende lamas, die bovendien een zeer wanordelijk leven leiden, zodat er bijna geen hoop is hen tot het ware geloof te bekeren". Op de terugkeer van zijn eerste reis in Mongolië had hij het idee gehad zich als missionaris blijvend onder hen te vestigen, ,,maar ik vond bij hen zo weinig goede gesteltenissen om het zaad van het Evangelie te ontvangen, dat ik het niet voorzichtig oordeelde daarvoor China te verlaten, waar een overvloedige oogst was binnen te halen". In tegenstelling met Verbiest was hij van mening, dat het beste middel om het christendom bij de Mongolen ingang te doen vinden was ,,er van China uit missionarissen heen te zenden, zodra er daar voldoende zouden zijn om deze met naburige landen te delen" [1]).

Ook pater Franciscus Noël meende in 1703 eerst de bekering van China te moeten afwachten. Maar ook dan, zo zegt hij, zal de bekering van deze zwervende Mongolen zeer moeilijk zijn, omdat zij zeer koppig zijn gemaakt door de lamas, hun leraars, voor wie zij een blinde gehoorzaamheid aan de dag leggen [2]).

Het uitgestrekte en dun-bevolkte Mongolië zou echter vanaf het begin der 18e eeuw nieuwe bewoners vanuit China krijgen. Zij kwamen er als landarbeiders bij de Mongolen, maar wisten zich spoedig tot zelfstandige boeren op te werken. Bij deze voegden zich handwerkslieden en winkeliers. Velen kwamen er om een voordelige handel te drijven met de naïeve Mongolen. Anderen werden getrokken door de keizerlijke tournees en het keizerlijk zomerverblijf in Jehol. Het gevolg van de keizer bestond gewoonlijk uit tienduizend personen. In de geleidelijke oprichting van het burgerlijk bestuur voor Chinezen zien we de toename en de uitbreiding van

---

[1]) Du Halde, o.c., p. 69. Zie J. van Hecken C. I. C. M., Les Missions chez les Mongols aux temps modernes, Bull. Cath. de Pékin, Jan.-Maart 1948.

[2]) L. E. C., III, p. 76.

de Chinese bevolking in Mongolië [1]). Onder deze kolonisten zullen we de eerste christenen aantreffen. In het jaar 1710 schrijft pater Parrenin: „Gedurende ongeveer drie maanden, dat we in Jehol verbleven, verzamelde ik de christenen van verschillende provincies, die daarheen waren gekomen voor de handel. Zij spraken allen tot driemaal toe hun biecht; ik kon echter geen geschikte plaats vinvinden om voor hen de Mis te lezen. Ik doopte er ongeveer 16 personen. Dit is de enige troost, die ik op deze overigens alleen maar lastige reis heb gehad'' [2]). Niet ver van de stad Jehol, in de streek van de latere missiepost Laohukow, woonde reeds ten tijde van K'anghsi de katholieke familie Tseng. Een van de Tseng's had om zijn behendigheid in het schieten van een verwant van de keizer een reeks rijk-begroeide bergen ten geschenke gekregen [2a]) Pater Parrenin had ook een groep christenen gevormd onder de soldaten, die in Kupeik'ow, de grenspas tussen Mongolië en de provinci Chihli, in garnizoen lagen. Dezen bezocht hij dikwijls op zijn reizen in het gevolg van de keizer; maar waren er christenen, die hem daar niet hadden kunnen spreken, dan kwamen zij hem in Jehol opzoeken; daar konden zij de sacramenten ontvangen. Uit dit bericht van 1715 moeten we besluiten, dat hij toen reeds een „geschikte plaats om de Mis te lezen'' had gevonden [3]). Parrenin kwam ook in andere grensposten langs de grote muur, waar hij onder de soldaten bekeerlingen maakte. Op 60 km. van Kalgan lag het dorpje Siwantze, waarvan waarschijnlijk ook hij de man doopte, die op zijn beurt het hele dorp tot het ware geloof zou brengen. Deels met eigen middelen, deels met hulp van de missionarissen bouwden deze nieuwe christenen een bidplaats, waar zij vrij hun godsdienstoefeningen hielden [4]).

Pater Parrenin was in die dagen de grote missionaris van Mongo-

---

[1]) Parrenin schrijft 28 September 1735 uit Peking: „Plusieurs pauvres Chinois, voisins de la grande muraille, qui eurent permission de la passer il y a trente ou quarante ans, ont défriché et cultivent les meilleurs endroits, d'où ils tirent plus de menus grains qu'ils n'en peuvent consommer. Ce qu'ils ont de trop, ils le font passer à la Chine''. (*L. E. C.*, III, p. 708). Voor Jehol zie *De eerste Christenen van Jehol* in Annalen van Sparrendaal, 1941, p. 133-144.

[2]) *L. E. C., III*, p. 182.

[2a]) G. Kervyn, *La Chrétienté de Laohoukeou, Notice Historique*, in Sino-Mongolica, Bijdragen door de Missionarissen van Oost-Mongolië, III (1925-1926) p. 10.

[3]) L. E. C., III, p. 238.

[4]) *ib.*, p. 499 (brief van pater d'Entrecolles van 1726); zie uitvoeriger V. Rondelez, C.I.C.M., *Het Katholieke Dorp Siwantze*, Brussel-Vught 1941, p. 7-11.

lië. Bij zijn dood, 29 September 1741, getuigde pater Chalier, dat hij de keizer altijd volgde „als missionaris"; hij breidde de oude missieposten uit en stichtte er nieuwe bij. De meeste bloeiende en de grootste missieposten lagen binnen en buiten de Grote Muur op de weg van Peking naar Mongolië; zij waren de vruchten van zijn werk [1]). Van de andere missionarissen in het gevolg van de keizer vernemen we alleen, dat Mattheus Ripa op zijn reis naar Jehol de sacramenten toediende te Kupeik'ow. Uit deze plaats nam hij enige jongens naar Jehol mee om ze voor te bereiden op het priesterschap. Men mag aannemen, dat hij zich, hoe hij ook bespied werd, zich ook het lot van de christenen in en rond Jehol aantrok [2]).

Terwijl deze zielzorg door de missionarissen aan het hof terloops moest geschieden, in tijden van betrekkelijke vrijheid onder keizer K'anghsi konden andere missionarissen dit werk aanvullen. Pater Constancin ging deze christenen meermalen bezoeken [3]). In een brief aan een confrater in Zuid-China schreef hij (1711), dat hij de christenen bij de Grote Muur bezocht had. Daar trof hij ook 8 christenen, van wie er 6 familiehoofden waren, die van de overkant van de Grote Muur naar hier gekomen waren om de sacramenten te ontvangen [4]).

Verder naar het Westen lag de grote handelsstad *Kweihwa*. Hier had pater Gerbillon reeds in 1688 een christen aangetroffen [5]). Toen in 1733 begonnen werd met het bouwen van de nieuwe stad, waren er onder de werklieden ook christenen uit Shansi, die zouden bezocht worden door Franciscanen of door inlandse priesters: pater Odoardus de Olate in 1748. Cajetanus in 1875 en Simon Fang in 1788 [6]).

---

[1]) *L. E. C., III*, p. 761.

[2]) Ripa, o.c. p. 93 vlg.

[3]) L. E. C., III, p. 238.

[4]) *ib.*, p. 195; P. Bornet S. J., *Anciennes Missions et Anciens Missionnaires, Notes sur l'Evangélisation du Tcheli et de la Tartarie aux* XVII *et* XVIII *siècles*, Extrait du Bulletin Catholique de Pékin, 1937, citeert deze tekst op drie plaatsen, p. 7,59 en 74, terwijl hij de woorden van Pfister met de tekst verwart.

[5]) Du Halde, o. c., IV, p. 126: Un chrétien de cette bourgade de Quei hoa tchin nous a rapporté ...".

[6]) Ricci, *Vicariatus Taiyuanfu*, p. 27, 43, 142; Het is zeker, dat er ook anderen geweest zijn; Ricci is uiterst schaars met zijn gegevens over het werk van de Franciscanen in Mongolië. Dit betreuren wij des te meer, omdat Ricci aan de „nieuwe Congregaties" een onrechtvaardige wijze van handelen verwijt bij het schrijven van „hun" missie-geschiedenis: „... nobis displicet valde videre in Sinis usum invectum laudandi novas Congregationes quasi istae solae in Sinis operentur; et etiam tribuere eis laudem in detrimentum antiquorum Missiona-

Veel verder naar het Westen, in de bocht van de Gele Rivier boven de Grote Muur, lag het stadje Ningt'iaoliang. Het werd rond 1750 door emigranten uit Shansi gesticht. Onder dezen bevonden zich christenen. De Chinese priester Vitalis Kuo schrijft allerwaarschijnlijkst over deze plaats in een brief van 25 April 1761 aan Mgr. Buocher, coadiutor van de Apostolisch vicaris van Shansi, dat er zestig christenen zijn, maar dat ze sedert tien jaar niet meer gebiecht hebben. Ook deze christenen worden bezocht vanuit het missiegebied der Franciscanen, Shansi-Shensi, waaronder ook Kansu en West-Tartarije behoorden [1]).

Naast landverhuizing zou ook geloofsvervolging in Binnen-China medewerken om christenen in Mongolië te brengen. Het zou niet de eerste maal zijn, dat geloofsvervolging in een plaats oorzaak was van geloofsuitbreiding in een andere.

De achterdochtige keizer Yungcheng (1723—1736) onthield de missionarissen de zichtbare steun, welke zijn voorganger hun verleend had. Zijn opvolger Ch'ienlung (1736—1796) hield nog wel veel missionarissen in een ,,honorable servitude'' aan het hof, maar liet ook toe, dat de christenen in de provincie werden vervolgd. In de stad Peking genoten de missionarissen een betrekkelijke vrijheid van beweging. Daarbuiten en zeker boven de Grote Muur mochten zij niet komen [2]). Gelukkig waren er enige inlandse priesters, die de zielzorg daar konden waarnemen. In 1743 geeft broeder Attiret het volgende beeld van de werkzaamheid van de Jezuieten van Peking: ,,Behalve de 22 Jezuieten, van wie 7 in dienst van de keizer, zijn er te Peking 5 Chinese priesters-Jezuieten, om te gaan naar de plaatsen en huizen, waar een Europeaan niet zonder gevaar of zonder de publieke gevoeligheid te kwetsen zou kunnen komen. Onze Franse missie doopt regelmatig ieder jaar bij de 5 à 600 volwassenen, zowel in de stad als in de provincie en in Tartarije (Mongolië), boven de Grote Muur. Het aantal doopsels van kinderen van heidense ouders beloopt regelmatig 12 à 1300. Onze Portugese paters, die talrijker zijn dan de Franse, dopen meer heidenen; zij tellen dan ook in deze provincie en in Tartarije 25 à 30,000 christenen, terwijl onze Franse missie er slechts 5000 telt [3]). Twee jaren te voren schatte pater A. Gaubil de christenen op meer dan 50.000 voor de stad en de provincie. De Chinese priesters doopten gewoonlijk 1200 volwassenen per jaar; in de stad (waar Europeanen de zielzorg hadden) werden er 5 à 600 gedoopt. Vroeger, in betere

riorum qui portaverunt pondus diei et aestus ad plantandas vineas, quarum uvas nunc modernae Congregationes placide vindemiant et pleno ore manducant! ..."; zie ook zijn Prœmium.

[1]) J. van Hecken C. I. C. M., Mongolica, Historisch Overzicht van het Modern Apostolaat onder de Mongolen (1865-1947) met historische, ethnologische en folkloristische bijvoegsels over de Mongolen. Zal verschijnen bij het Davidsfonds, België.

[2]) L. E. C., III, p. 499, 767; IV, p. 194, 235.

[3]) ib., III, p. 795.

tijden, werden jaarlijks meer dan 3000 vondelingen gedoopt, terwijl dit toen slechts 1200 bedroeg [1]). Terwijl de zielzorg en het missiewerk regelmatig konden doorgaan in de hoofdstad, werden de plaatselijke vervolgingen in de provincie met de jaren erger, om tegen het einde van de regering Ch'ienlung bijna algemeen te worden.

Verschillende christenen zochten in die moeilijke dagen een veiliger bestaan in de afgelegen en onbewoonde streken van Mongolië. Dat men hiervoor speciaal aan Mongolië dacht, kan men verklaren uit het feit, dat in die jaren steeds meer landverhuizers daar een bestaan trachtten te veroveren. 'n Typerend voorbeeld van geloofsverspreiding door geloofsvervolging hebben we in de geschiedenis van de familie Chao. We zullen deze wat uitvoeriger verhalen, omdat zij enig licht werpt op de zielzorg en het missiewerk in die tijden van vervolging. Het verhaal wordt ons gegeven door pater Franciscus Bourgeois s.j. en het doet bijna aan als een Zondagsevangelie, dat men altijd kan herlezen [2]).

'n Christenfamilie uit de provincie Shantung werd lastig gevallen door haar heidense meesters en vluchtte omstreeks 1750 over de Grote Muur. Ondanks ijverige navraag van de paters in Peking wist niemand te vertellen, waarheen ze was getrokken. Eindelijk, in 1772, vernam pater

[1]) ib., III, p. 767.

[2]) ib., IV, p. 194-196. De overlevering in Jehol zegt, dat de familie Chao, waarvan een nakomeling Mgr. Lucas Chao sedert 1932 apostolisch prefect van Chihfeng is, oorspronkelijk een ch'i-jen was, een Manchow van geboorte, of tenminste een Chinees die in een manchowbannier was ingetreden; ook zou zij van naam veranderd zijn; oorspronkelijk zou zij Hsie geheten hebben. Deze overlevering wordt in zekere mate bevestigd door het verhaal van pater Bourgeois. Daar wordt gezegd dat ,,de familie Chao heette". Deze opmerking lijkt mij overbodig, als men juist gezegd heeft, dat men reeds 20 jaren naar deze familie gezocht had; men zoekt immers niet naar een familie, waarvan men de naam niet kent.

Dat de Chao's ,,in de bannier waren gegaan" blijkt ook uit de manier van groeten van Chao: ,,il se jeta a ses pieds et lui serra les genoux", wat een speciale manier van groeten is bij Mongolen en Manchow's. Het is echter ook mogelijk, dat deze familie, die zover in het Mongools gebied was binnengedrongen deze Mongoolse gewoonte had overgenomen zoals zovele Chinese pioniers in Mongolië dat deden. De *Chao yang hsien chih* (gedenkschriften van het district Chaoyang in Mongolië) beschouwt dit als de eerste phaze van de Chinese penetratie in Mongolië. Pater Parrenin vertelt ook, dat hij in het Noorden van Tartarije Chinezen uit Nanking ontmoette, die zich daar hadden gevestigd: ,,hun kinderen waren echte Mongolen geworden ayant la tête enfoncée dans les épaules, les jambes cagneuses et dans tout l'air une grossièreté et une malpropreté qui rebutaient" (L.E.C. III, p. 708). Ook pater d'Entrecolles schrijft over de 8 christenen, die pater Contancin bij de Grote Muur kwamen bezoeken: ,,Ofschoon het Chinezen zijn, zijn zij als het ware genaturaliseerd onder de Tsaotatze (scheldnaam voor de Mongolen) onder wie zij leven" (*L. E. C. III* p. 195). Waren de Chao's misschien vroeger in dienst bij Manchow's? Pater Parrenin schrijft, dat wanneer een knecht bij Manchow's gevlucht was, zij hierover het tribunaal moesten inlichten en de naam en de andere kentekenen van de voortvluchtige opgeven. Dit zou dan voor de familie Chao, ,,persécutée par ses maitres idolâtres", een reden te meer geweest zijn om van naam te veranderen en zo gemakkelijker aan de nasporingen van de politie te ontkomen (*L. E. C. III*, p. 394).

Paulus Liu, bij zijn bezoek aan de christenen langs de Muur, van een zekere Simon Ch'ien uit Jehol, dat de bedoelde familie in de streek van Ulan Hata (Chihfeng) woonde, dat zij er vele bekeerlingen had aangeworven en vurig verlangde een priester te zien. Daar pater Liu voor deze familie gaarne een moeilijke reis over had, zei Ch'ien, dat er in Jehol een christen woonde, die voor zijn handel wel eens naar die verre streek reisde en dat deze een bericht zou kunnen doorgeven. Zij spraken af, dat pater Liu de eerste van de elfde maand in de stad Jehol zou zijn en daar op bericht zou wachten. Ch'ien vertrok, pater Liu ging door met missie geven en was op het einde van de tiende maand in Jehol. Ook Ch'ien kwam daar op de afgesproken dag en bracht de oudste broer van de Chao-familie mee. Na een hartelijke begroeting — opvallend is de Mongoolse manier van groeten van Chao — begaven zij zich onmiddellijk op weg naar het Noorden. Na een paar dagen reizen zag pater Liu een goedgeklede jongeling op zich afkomen. Terwijl zij elkaar voorbijreden, keek de jonge man met meer dan gewone belangstelling naar de priester en toen hij bij Chao gekomen was, vroeg hij deze: „Waar gaat u heen?" (een gewone beleefdheidsvraag). Chao antwoordde beleefd, maar zeer in het algemeen: „Naar het koninkrijk Wuniut". „Bent u niet van de familie Chao van Ulan Hata"?, vroeg de jongeman. „Ja", zegt Chao. Dan komt de jongeman dichterbij en zegt met zachte stem: „Hij, die voor u uitgaat, is dat misschien de priester?". Op deze vraag wil Chao niet rechtstreeks antwoorden en hij vraagt op zijn beurt: „En gij, wie zijt gij?". „Ik ben christen; mijn doopnaam is Simon. Stephanus Ho, die hier dichtbij in Ch'ikia-eul woont, heeft mij hierheen gezonden, om de priester te verzoeken bij hem af te stappen". Nu is Chao gerustgesteld en zegt, dat het inderdaad een priester is. Gauw was men nu bij Stephanus Ho. Deze wist van vreugde niet wat hij doen moest. De gehele familie werd bijeengeroepen en pater Liu sprak hen over God. Bij het onderzoek bleek, dat zij geloof hadden, van zeer goede wil waren, maar zeer onwetend op gebied van godsdienst, behalve de oudste zoon van Stephanus. Pater Liu oordeelde hen niet in staat tot het ontvangen der Sacramenten. Dit bedroefde hen zeer, maar er werden maatregelen genomen om hen bij zijn terugkomst te kunnen helpen. Weer trok de priester verder.

Na verscheidene dagen kwamen zij in T'aip'ing. chwang. Hier hadden de Chao's een mooi eigendom, maar, omdat er veel heidenen in het dorp woonden, leek de plaats niet geschikt om er voor velen godsdienstoefeningen te houden. Daarom waren de vrouwen en de kinderen al vertrokken naar Gangpangkow[1]), op tien mijlen afstand. Nadat de mannen de H. Mis hadden bijgewoond, gingen allen daarheen. Daar werd de priester officiëel ontvangen. De oude Chao had zijn jongere broer de priester tegemoet gezonden. Hij zelf volgde op enige afstand met zijn zonen en neven. De vrouwen en meisjes waren enige stappen buiten het huis ge-

[1]) Volgens *Jih ho chih*, hoofdstuk 53 kiang yu 5, ligt er een Gangpangkow of beter Nangpangkow) op 12 li ten Z.O. van Kungchuling. Tegenwoordig kent men daar een Nanpankow. Is dit een nieuwere uitspraak? Dit ligt op 30 li van Hop'ingts'un dat misschien een nieuwe naam is van T'aip'ing-chwaug; (de betekenis der woorden is dezelfde. De naamsverandering kan b.v. naar aanleiding van de t'aip'ing-opstand (1852-60) gebeurd zijn.

komen. De troost, welke pater Liu bij deze ontvangst ondervond, overtrof, zo vertelde hij later, alle lasten en moeilijkheden van de reis. Het eerste, wat hij deed, was hen te spreken over God. De christenen weenden van vreugde. Ook hun heidense vrienden deelden in de vreugde en luisterden naar de missionaris. De catechumenen werden voorgesteld om gedoopt te worden: 25 werden er toegelaten. De oude christenen waren dag en nacht bij de missionaris om te leren wat nodig was voor het goed ontvangen der sacramenten. In 8 dagen tijd waren er dertig hierop voorbereid; de anderen werden uitgesteld tot het volgende jaar.

Op zijn terugreis werd de priester door Chao uitgeleide gedaan tot Jehol. Twee maanden later kwamen twee leden der familie Chao pater Bourgeois te Peking bedanken, omdat hij aan hen gedacht had. Nog meerdere malen zou pater Liu deze familie gaan bezoeken. Het werd zijn bevoorrechte missie[1]).

Van de Europese missionarissen vond de Franciscaan Ferreri een tijdelijke verblijfplaats in een door de Jezuieten bestuurde missiepost, waarschijnlijk Siwantze[2]).

In de loop der 18de eeuw werden vele christenen uit Binnen-China verbannen. De eigenlijke ballingsplaats was West-Tartarije, ook Groot-Tartarije genoemd. Dit ligt ten Westen van de provincie Kansu en behoort niet tot het eigenlijke Mongolië, dat zich uitstrekt boven de Grote Muur[3]). Ook de Manchow-prinsen, die in 1724 werden uitgewezen, kwamen niet in Mongolië terecht. Zij verbleven te ,,Yeou-oué'' of ,,Fourdane'', dat ten Noorden van een der uitlopers van de Grote Muur gelegen is, maar ten Zuiden van de eigenlijke muur, in de provincie Shansi. Ook ,,Sinpoutse'', waarheen zij later verwezen werden, schijnt niet in Mongolië gelegen te hebben. Wel heeft pater Louis Fan in 1725 eens van een reis naar deze prinsen gebruik gemaakt om een bezoek te brengen o.a. aan de christenen van Siwantze[4]).

Konden de priesters maar zelden hun verre christenen in Mon-

---

[1]) L. E. C., III, p. 235 (brief van 1777 uit Peking).

[2]) Chardin O. F. M., *Les Missions Franciscaines en Chine*, Parijs 1915, p. 124; Rondelez, o. c., p. 14.

[3]) Hierheen werden vele christenen uit de provincies Sze-chwan, Shansi en ook uit Peking verbannen (*Choix des Lettres Edifiantes et Curieuses* . . ., Brussel. 1838, p. 85, 262, 238). De Augustijn pater Adeodatus werd in 1805 uit Peking naar Jehol verbannen en opgesloten in de gevangenis der Tartaren om kort daarna uit China te worden uitgewezen.

[4]) De lotgevallen van deze prinsen zijn uitvoerig beschreven door pater Parrenin (L. E. C. III, p. 366-481). Er staan hierin vele onjuistheden, welke stichtelijke verhalen en ook geschiedenisboeken voortvertellen. Ch' en Yuan zette enige onjuistheden recht in Fu Jen Hsueh Chih, III (1932).
L. E. C., III, p. 406 zegt van het bezoek van Louis Fan aan Siwantze: ,,En retournant le père Louis Fan visita nos chrétientés du Nord, comme on l'en avait prié, savoir Suen hoa fou, Ta-ton keou (= Siwantze) et Satching''.

golië gaan bezoeken, dezen schrokken er niet voor terug zelf de lange weg naar Peking af te leggen, vooral tegen de grote feestdagen, om de godsdienstplechtigheden in al hun luister te zien geschieden. Al werden deze bezoeken slechts zelden opgetekend, de overlevering zowel in Siwantze als in Jehol zegt, dat er vroeger regelmatig christenen deze lange reis deden [1]). In Peking waren de missionarissen op de ontvangst van deze ,,buitenchristenen" geheel voorbereid. Zij hadden er een plaats om hen te laten logeren. Daar er onder dezen soms in jaren geen priester gezien hadden, waren er verschillende catechisten mede belast, om hen de voornaamste punten van de godsdienst uit te leggen en hen voor te bereiden op het ontvangen van de sacramenten [2]).

Welk was het gehalte van deze christenen ? Uit het verhaal van de familie Chao bleek reeds, dat velen zeer onwetend waren, ondanks hun groot geloof en goede wil. Hun gebrek aan godsdienstkennis, maar ook hun geest van geloof blijken nog uit een verhaal, dat pater Liu eens deed bij zijn terugkeer uit Mongolië. In een tijd van grote droogte waren de heidenen al lang om regen aan het bidden. Een goede christen zei hun : ,,Gij verliest uw tijd ; uw goden zijn doof ; alleen de ware God verhoort de wensen van zijn vereerders ; ik zal tot Hem bidden en ik verwacht van Zijn barmhartigheid, dat Hij mij zal verhoren". Met zijn familie beklom hij een hoge berg en knielde neer, zodat allen het konden zien ; hij maakte een kruisteken over een vat water en al biddend wierp hij het naar links en naar rechts. Hij deed dit tot drie maal toe : bij de derde keer viel de regen. Daarop verlangden de heidenen, dat hij met hen de goden dankte of tenminste zijn bijdragen zou geven voor de comediespelen, welke gewoonlijk uit dank voor een verkregen gunst worden gehouden. . . . De christen echter schreef deze weldaad toe aan de zichtbare tussenkomst van God en wees hen er op, dat zij alleen God moesten bedanken [3]).

Opvallend is de geloofsijver van de christenen. We zagen, dat de familie Chao meerdere catechumenen had aangeworven. De eerste christen van Siwantze had ook bijna al zijn dorpsgenoten

---

[1]) Chang uit Siwantze (L. E. C. III., p. 499 ; IV, p. 235). Rondelez, o. c. p. 13. Toen Mgr. Mouly de eerste keer als bisschop te Maoshantung (prov. Jehol) kwam (1842) vond hij daar en op verschillende andere plaatsen christenen, die vroeger te Peking een bisschop gezien hadden. Dezen brachten de anderen op de hoogte ,,de certaines particularités et de certains égards qu'ils doivent à leur premier pasteur (*Mémoires de Chine, III*, p. 457).

[2]) L. E. C., III, p. 767 ; IV, p. 174.

[3]) *L. E. C.*, IV, p. 235.

overgehaald om te bekeren. Pater Parrenin vertelt nog van een zekere „Van" (wellicht „Wan"), een geneesheer uit het gebied van Kiangnan, die in Jehol in aanraking kwam met een collega, die christen was. Wan bekeerde; hij wist zich op te werken en solliciteerde naar een post in Peking, waarvoor hij voor de keizer moest verschijnen. Nadat deze hem eerst welwillend had toegesproken, vroeg hij hem opeens vertoornd, of het waar was, dat hij christen was. De man ontkende dit niet, waarop de keizer zei, dat hij wel krankzinnig moest zijn en niet wist wat hij zeide. Toen liet de keizer hem gaan. De hovelingen maakten er Wan een verwijt van, dat hij zo dwaas geantwoord had door te bekennen, dat hij christen was. Wan antwoordde: „Indien ik u iedere dag aanspoor om christen te worden, hoe zou ik dan mijn gevoelens kunnen verbergen en dit voor de keizer kunnen ontkennen?" De volgende dag ontving Wan zijn benoeming. Pater Parrenin tekent hierbij aan: „Men zou moeten weten, hoe klein een Chinees is, wanneer hij zich op de knieën voor de keizer bevindt, om de heldhaftigheid van het antwoord van deze edelmoedige nieuwbekeerde aan de keizer te kunnen waarderen" [1]).

Tengevolge van de verwarringen en de vervolgingen, welke de Kerk in China op het einde der 18de eeuw teisterden, waren er zeker velen, die afvielen van hun geloof vooral onder hen, die om al te menselijke redenen bekeerd waren of die, bang hun geld of hun ambt te verliezen, hun geloof niet openlijk durfden belijden; het getal, dat overbleef, was des te sterker in het geloof en wekte de bewondering van de heidenen op [2]). In Mongolië waren die vervolgingen wellicht niet zo erg. Wij weten het niet. In 1776 schreef pater Bourgeois uit Peking: „Zoals gewoonlijk hebben onze Chinese paters onze mooie missies van Mongolië doorlopen. Op een tocht van twee maanden hebben zij 1200 biechten gehoord. . . . zij hebben 50 volwassenen gedoopt en 150 kinderen. Mijn dierbare missie van Ulan Hata is altijd mijn troost en mijn vreugde. Het getal christenen groeit er aan, en zij zijn vurig [3]). In 1773 had hij reeds geschreven, dat zij op het punt stonden in Mongolië een residentie te openen. De opheffing van de Sociëteit van Jezus, welke in 1775 te Peking werd afgekondigd, zou bij de Jezuïeten dat plan weer doen herleven. Het zou echter niet worden doorgevoerd.

[1]) L. E. C., III, p. 445-446.
[2]) Pfister, *o. c.*, p. 905.
[3]) id., *o. c.*, p. 935

De zo juist vermelde bekendmaking van de opheffing van de Sociëteit was, zoals elders, een grote slag voor het missiewerk. Hier was het bovendien het begin van grote onenigheid onder de verschillende missionarissen, die er in Peking werkten [1]). Toen Mgr. Alexander de Gouvea, door Portugal voorgesteld als bisschop en door Rome goedgekeurd, in 1785 te Peking aankwam, begonnen de gemoederen te bedaren. Van deze moeilijkheden onder de missionarissen zien we de eigenaardige gevolgen in Mongolië, in de kleine bergvallei Sungshutsuitze. De Franse Lazarist Florent Daguin schrijft er uitvoerig over in een brief van 22 Augustus 1845 [2]). Na de onenigheid onder de christenen in dit dorp vermeld te hebben vervolgt hij : ,,De geschiedenis van de broederschappen in deze streken is een hele geschiedenis. In de tijd vóór Mgr. Alexander (de Gouvea) bestonden er hier verschillende soorten van broederschappen, zoals die van de Rozenkrans, van het Scapulier en een andere, die de broederschap van Jezus genoemd werd. De christendorpen waren door deze broederschappen in evenzovele secten verdeeld en de ene broederschap was de vijand van de andere. Wie des Zondags het eerst in de kapel kwam moest de litanie inzetten, eigen aan de broederschap, waarvan hij lid was, voordat een ander met zijn litanie kon beginnen. U begrijpt de verwarring, als allen het eerst wilden zijn, de deur eer forceerden dan ze openden en ieder zijn eigen litanie begon te zingen, sommigen die van de H. Naam Jezus, anderen die van O. L. Vrouw. Als ik de overlevering moet geloven, dan was de broederschap van de H. Rozenkrans de verschrikkelijkste. Deze leende haar gewijde voorwerpen niet aan anderen uit. Iedere broederschap ging te Peking haar eigen missionarissen uitnodigen om de missie te geven. Als dan b.v. de missionaris van de Rozenkrans was gekomen, dan gingen de leden van de andere broederschappen niet naar de Mis, ze volgden zijn onderricht niet en gingen niet bij hem te biechten. Daarom schafte Mgr. Alexander, wiens sterke arm een einde maakte aan een groot aantal misbruiken, die in het bisdom van Peking waren ingeslopen, alle bestaande broederschappen af en richtte er één voor in de plaats op : de broederschap van de

[1]) A. Thomas, *Histoire de la Mission de Pékin*, Parijs 1923, p. 431 · C. de Rochemonteix S. J., *Le Père Amiot et les derniers survivants de la Mission Française à Pékin*, Parijs 1915.

[2]) *Annales de la Congrégation de la Mission*, XII (1847) p. 5-24.

[3]) Mouly schat het aantal christenen, meestal soldaten, te Kupeik'ow in 1840 op ruim 100 (*M. C. M.*, III, p. 390).

duidelijke leer (Min-Tao-Houy) en de vrede en de naastenliefde werden hersteld onder de christenen, welke ik bedien. . . . Is het echter te verwonderen, dat er nog een beetje overblijft van het oude zuurdeeg? Volgens mijn mening kwam het kwaad niet voort van de bedilzucht van de christenen, maar wel van de priesters, die aan het hoofd ervan stonden. . . . die deze broederschappen gebruikten om er creaturen van te maken en de mensen te beletten, dat zij andere priesters zouden uitnodigen. . . .”

Terwijl de Jezuïeten in Peking langzamerhand uitstierven, kwamen Franse en Portugese Lazaristen naar Peking om het missiewerk van hun respectievelijke landgenoten over te nemen. In 1795 geeft superior Nicolas Joseph Raux een overzicht van de werkzaamheden in Jehol, waarbij ook Kupeik'ow werd gerekend, maar niet Sungshutsuitze en omgeving, dat door de Portugese Lazaristen bediend werd [1]). Voor het Noorden neemt hij de volgende posten: „Koupe-Keou (Kupeik'ow), Dje-Hol (Jehol), Kou-La-Hada (Ulan Hata, Chihfeng), Hé-Choui (Heishui):

Kinderen van christenen gedoopt:	39.
Kinderen van heidenen in stervensgevaar:	33
Paasbiechten:	423.
Paascommunies:	412.
H. Oliesels:	2.
Catechumenen:	36.

Bij de missie van het Westen noemt Raux Tatong-Keou (Siwantze).

Het belangrijkste werk, dat Raux te Peking was begonnen, was het seminarie voor inlandse Lazaristen. Dit stelde hem reeds in 1798 in staat een priester, Joseph Han, naar Mongolië te zenden. Cyrus Shen zou hem spoedig volgen. In 1802 studeerden op het klein seminarie 2 jongens uit Mongolië: de een was waarschijnlijk Thomas Kao, een Chinees uit Mongolië afkomstig, in 1812 priester gewijd, die na een verdienstelijk priesterleven in 1832 te Siwantze zou sterven. De andere was een echte Mongool, die Raux slechts met veel moeite door toedoen van een invloedrijke pas-bekeerde familie te Pieliekow had aangeworven. Deze stierf voor hij de orden had ontvangen [2]).

Terwijl de Portugese Lazaristen in 1812 hun seminarie overbrachten naar Macao, bleef dat van de Franse Lazaristen nog in Peking, ook nadat Lamiot, de laatste Franse missionaris, in 1820

[1]) A. Thomas, *Histoire de la Mission de Pékin*, tirage privé 1926, p. 28
[2]) Brief van Mouly van 7 Maart 1845 (M. C. M., III, p. 430)

was vertrokken. Eerst toen deze zag, dat hij niet meer naar Peking zou kunnen terugkeren, opende hij een groot-seminarie te Macao, waarheen zijn Chinese confrater, Mattheus Hsue, zijn studenten na de Latijnse studies zou zenden [1]).

Tengevolge van de Franse Revolutie konden geen Franse missionarissen meer naar China komen. In China was de geloofsvervolging vanaf het einde der 18de eeuw bijna algemeen in de provincies. Ook te Peking zou de betrekkelijke vrijheid niet lang duren. In 1826 was Mgr. Gaetano Pirès Pereira de enige Europeaan, die nog in Peking mocht verblijven. 1 Maart 1830 schreef deze, dat de Chinese regering volgens het systeem, dat zij sedert enige jaren huldigde, alle christenen scheen te willen uitroeien. Al gaat dat langzaam, toch laat zij geen enkele gelegenheid voorbijgaan om tot haar doel te geraken [2]).

In 1826 werd de Franse kerk verbeurd verklaard en afgebroken. Mattheus Hsue vond met zijn confraters onderdak bij Mgr. Pirès. Twee jaar later maakte een afvallig christen voor het gerecht bekend, dat Mattheus Hsue de kerkelijke goederen van de Franse missie beheerde. Daarop trachtte men hem gevangen te nemen. Hij slaagde er echter in met 8 seminaristen uit Peking te ontsnappen naar Hsuanhwafu om enige maanden later zich te Siwantze te vestigen. De rampen van de kerk in Peking, schreef Mgr. Mouly in 1845, waren voor Mongolië het begin van zijn geluk, doordat Siwantze het toevluchtsoord en verblijfplaats werd van de missionarissen en van het seminarie [3]).

Zeer opmerkelijk is in deze geschiedenis de ijver van de missionarissen om de opleiding van inheemse priesters voort te zetten. Mattheus Hsue bleef te Siwantze de Latijnse grammaire onderwijzen aan zijn 8 jongens. Zeer betekenisvol schrijft hij boven zijn brief aan de Algemeen-Overste van de Lazaristen: ,,Si-ouan, Séminaire de le Tartarie'' [4]). In de korte tijd, welke de Lazaristen in Peking hadden kunnen werken, hadden zij 18 priesters gevormd, van wie er slechts één niet stand hield. Dank zij deze inheemse priesters konden de missies, welke van de Franse Lazaristen afhingen, blijven voortbestaan. In de missie van Peking waren er vier werkzaam ,,verspreid in afgelegen plaatsen en we kunnen maar zelden met twee tezamen zijn'', schreef pater Hsue, uiting

[1]) *ib.*, II, p. 598.
[2]) *ib.*. p. 616.
[3]) *ib.*, III, p. 431.
[4]) *ib.*, II, p. 620.

gevend aan zijn zorg voor het zielenheil der priesters. J. M. Mouly, die in 1835 in de missie van Mongolië zou aankomen, gaf het volgende getuigenis van deze priesters: ,,In deze missie van Peking (met bijbehorende gebieden) zijn er de heren (inheemse priesters) Lin, Han en Hsue. Die priesters doen hun directeur (J. Ghislain) eer aan. Zij hebben zich zijn waardige leerlingen en confraters getoond gedurende de enkele jaren, dat zij de tegenwoordigheid van Europeanen moesten missen.... Zij hebben alles gedaan, wat men van Chinese priesters kan verwachten; maar hun Overste, M. Hsue, heeft veel meer gedaan; hij heeft door zijn gedrag getoond, dat de geest van God grote dingen kan doen in een Chinees even goed als in een Europeaan. Aan een meer dan gewone deugd paart hij een groot bestuurstalent. Bij de rampen van de kerk van Peking en bij de verdrijving van de missionarissen vatte hij het plan op — en hij voerde het ook uit — om ons seminarie over te brengen naar Mongolië. Hij richtte het hier goed in en, terwijl hij actief deel nam aan het missiewerk en de confraters bestuurde, bleef hij zijn zorg besteden aan de seminaristen; hij vormde uitmuntende leerlingen. Hij kent zeer goed Latijn en is thuis in de kerkelijke wetenschappen" [1]).

Deze waarderende woorden bevatten, ondanks hun restrictie, een grote les. In 1826 had de nood der tijden een Chinees aan het hoofd gesteld van een Chinese Missie. Hij kweet zich goed van de hem toevertrouwde taak. Maar nog waren de tijden niet rijp, in China evenmin als in Europa, om de gehele leiding van de Missie in Chinese handen te leggen: een eeuw van uitbreiding, vorming en organisatie zou hieraan moeten voorafgaan. Juist honderd jaar later — in 1926 — zou Paus Pius XI de eerste Chinese apostolische vicarissen aanstellen en hen persoonlijk tot bisschop wijden. In deze zin moeten ook de woorden verstaan worden van J. Ghislain, die heel zijn leven voor een degelijke vorming van inheemse priesters gewerkt had en in 1803 aan zijn oversten te Parijs schreef: ,,Onze missies in Kiangnan zullen nooit goed functioneren, zolang er geen Europeaan van aan het hoofd staat. Het zou ook zeer te wensen

[1]) *Annales de la Propagation de la Foi*, X (1836) p. 107. Vergelijk hiermee de woorden van de ex-jezuiet J. d'Ollières, die in 1780 uit Peking schreef: ,,J'ai oublié de vous dire qu'il ne fallait pas croire que les Chinois prêtres fussent une ressource capable de soutenir le religion en Chine; il est bien à craindre qu'elle ne se perde complètement si jamais elle est reduite à ses propres sujets" (*L. E.C.*, IV, p. 282). Over M. Hsue zie Léon Dieu, M. *Mathieu Suè, Lazariste Chinois*, in Collationes diœcesis Tornacensis, XXV (1930) p. 359-380.

zijn, dat wij er een hadden in Mongolië" [1]). Deze wens werd vervuld, toen Joseph Martial Mouly voor Mongolië bestemd werd en als overste van de Franse missie in Peking benoemd. De nederige priester Mattheus Hsue had sedert jaren niets vuriger verlangd dan de leiding van de missie aan een Europees missionaris over te dragen [2]).

Nijmegen. M. v. OSS c.i.c.m.

[1]) M. C. M., II, p. 331.
[2]) Thomas, *o.c.* p. 158.

Nkenda umpwena-mpwena gana gena miakulu mi mikieleka. Adaptatión congolaise de ,,La plus merveilleuse des histoires vraies" d'Elisabeth de Besterfeld. Illustrations par P. Delvoet. Ed. missie van Kisantu, 1946; 166 pag. 8°.

Dit kleine maar kostbare boekje geeft geen volledige vertaling van de H. Schrift, maar eenvoudig een ,,leven van Jezus,, verhaald voor kinderen in kinderstijl", waarbij het in de titel aangeduide, bekende franse werkje uit de verte als voorbeeld heeft gediend. De gehele tekst is in het kikongo opgesteld door P. J. van de Casteele S.J. van de Kisantu-missie in Belgisch Congo. Drie inheemse priesters, de EE. HH. Peter Mpasi uit de Ngidingastreek der Bambata, Jozef Nioka uit de Kisantustreek der Bampangu en Ferdinand Bakonsa uit de Lemfustreek der Bampangu, hebben daarna elk voor een stuk de stijl nog verder geadapteerd en verbeterd.

Voor zover een aantal steekproeven tot een oordeel recht geven, kan men niet anders zeggen dan dat het op deze wijze verkregen geheel een uiterst levendige en toch ook gave indruk maakt. Allerlei termen voor christelijke begrippen die tot nu toe in de inheemse taal geen aequivalent bezaten en die hier voor het eerst vertaald zijn, kan men m.i. regelrecht een vondst noemen. De samenwerking van zoveel ervaring heeft hier wel kostelijke vruchten gedragen. En men kan de gevolgde methode slechts aan andere missies slechts ten voorbeeld stellen. Tot dat ook op dit terrein het woord in vol vertrouwen geheel aan het inheemse element alléén kan worden overgelaten... J. WILS.

Kitab missa oentoek anak-anak kita, Boekhandel St. Willibrordus, Steyl-Tegelen.

Toehan Jésoes datang, terkarang oléh Fr. M. Otto. St. Gregorius huis, Utrecht.

De omstandigheden waarin de missionarissen, vooral van het maleissprekende gebied thans verkeren, doen nog meer dan vroeger de behoefte gevoelen aan geschikte kerkboekjes vooral voor de kleintjes bij de voorbereiding voor de Eerste H. Communie. Vandaar deze beide kleine werkjes. Het eerste is niets anders dan een maleise vertaling van ,,Het Missaaltje voor onze Kleintjes" door J. Castermans pr., en het tweede van ,,Jezus komt" door Fr. M. Otto. Onder de tropenzon zullen deze boekjes zeker even goed hun werk doen als in ons eigen land. J. WILS.

BANGGAISE ETHNOLOGICA.

Een hoogst interessant gebied, waarvan tot op heden slechts betrekkelijk weinig bekend is, is de Banggai-archipel. Gelegen aan de Oostkust van Celebes, en daarvan slechts door de smalle straat Peling gescheiden, vormen de eilanden de westelijke kop van de lange reeks, die zich voortzet in de Molukken.

Het voornaamste eiland is Peling, de waarschijnlijke bakermat van de bevolking, die zich van daaruit over de andere eilanden verspreid heeft.

De bewoners vormen een klein rijkje onder vorstelijk bestuur. De bevolking kan verdeeld worden in twee grote stammen, die we Oost- en West-Pelingers zullen noemen. Zelf noemen de Oost-Pelingers zich : *mian Banggai* (Banggai mensen), terwijl zij de West-Pelingers *mian Sea-Sea* (Sea-Sea mensen) noemen. Slechts een klein gedeelte van de West-Pelingers geeft zichzelf ook die naam en anderen noemen zich eenvoudig naar het dorp van herkomst.

De verschillen tussen beide stammen zijn, hoewel ze dezelfde taal met slechts dialektisch verschil spreken, toch vrij groot. Zo verschilt het type zozeer, dat men vrij gemakkelijk op het eerste gezicht uit kan maken tot welke stam een bepaald individu behoort. Verschillende animistische opvattingen lopen uiteen; verscheidenheid van gebruiken bij begrafenis ; verschil in dans en zangwijze ; de Oost-Pelinger is beschaafder dan de West-Pelinger ; bovendien is hij reeds vrij lang mohamedaan, terwijl de West-Pelinger nog lang heiden bleef, wat op zich reeds een aanwijzing is, dat zij zich niet als nationale eenheid voelen.

I. Godsdienst.

Beide bevolkingsgroepen waren oorspronkelijk en zijn nu nog in feite animisten, doch allerlei vreemde elementen zijn in de loop der tijden hun gedachten- en gevoelsleven binnengedrongen. Als bij alle primitieven, zijn hun begrippen over de buitenzinnelijke wereld zó vaag, dat men zich soms afvragen moet : is het wel een ,,begrip'' of heb ik te doen met een phantasiebeeld, dat de vaagheid en alogiciteit heeft van een droom.

1. *Oud en Nieuw.*

Het nieuwe, de dienst van God, is behoudens in één dorp, algemeen aanvaard, wat daarom niet zeggen wil, dat het oude verlaten is. Beide: oud en nieuw bestaan naast elkander, soms los van elkander soms met elkander vermengd.

Op West-Peling is de oorspronkelijke toestand nog het best bewaard gebleven. Wel is de bevolking sinds enkele tientallen van jaren officieel overgegaan tot het Protestantisme, doch de oude opvattingen worden in de meeste dorpen nog publiek tot uiting gebracht. Zo ziet men in de meeste nederzettingen overal nog de *koesali* (offerhuisje), op de graven vindt men sporen van gaven aan de overledenen en in ieder huis de benodigdheden om met de overledenen in kontakt te komen.

Op Oost-Peling is het openbare leven mohamedaans. Slechts zelden nog vindt men bij de ingang van een dorp een *timbok*, een staak waaraan een wit vlagje en een klein pakje met offergaven gebonden is, tot wering van boze, ziektebrengende geesten. Een enkele maal wordt een ,,offerprauw'' beladen met rijst, een kip en geld in zee gezonden, na op bevel van de *talapoe* (priester) ook de heersende ziekte aan boord genomen te hebben. Sommige dorpen hebben, soms in de nabijheid van de *balakât* (heilig voorwerp - zie beneden), buiten het dorp en verborgen voor de onbescheiden blikken van orthodox mohamedanen, een *koesali* (bedehuisje) staan, dat geheel verschilt èn in vorm èn in gebruik van de *koesali* op West-Peling. Daar toch bestaat deze uit een dun paaltje van ongeveer 1.40 M. hoogte. Het paaltje is van boven in vieren gespleten, zó dat de punten naar buiten gebogen staan. Op deze punten is een klein huisje gebouwd in de vorm van een gewone banggaise woning, doch zonder wanden. De vloer bestaat uit een plankje en is omzoomd door een boord van enkele centimeters hoog, dat op de vier hoeken een weinig uitsteekt en eindigt in een neergaande ronding. Het geheel van vloer tot nok is ongeveer 40 c.M. hoog en lijkt veel op een voederplaats, die men hier 'swinters wel maakt voor vogels. Men offert daar betel, sirih en palmwijn aan de *pilogot* (de geesten der overledenen — zie beneden) . De *koesali* (bedehuisje) op Oost-Peling daarentegen, is een hutje op palen van 2 tot 3 M. in het vierkant. In het midden staat een paal, de vloer is van bamboelatten gemaakt. Men vindt er geen offers of voorwerpen, die voor een ,,dienst'' bestemd zijn. Van tijd tot tijd hebben daar, in het duister van de late avond en in het geheim om de ,,fijne'' mohamedanen niet te krenken, bijeenkomsten plaats, gedurende dewelke men in kontakt treedt met de *balakât* (stamvader). Enige mannen nemen plaats in de *koesali* (bedehuisje), terwijl het overige publiek er zich rond schaart.

Op West-Peling treft men ook nog een andere *koesali* aan in sommige woningen, een soort rustbed n.l. waarop de *pilogot* (geesten

der overledenen) neerdaalt. De pendant hiervan ontbreekt in het Oost-Pelingse huis.

Het mohamedanisme moet reeds zeer lang geleden ingevoerd zijn. We vermoeden van Ternate uit, wellicht enkele eeuwen geleden. Dit leiden we o.a. hieruit af, dat mohamedaanse invloed aanwijsbaar is in zuiver heidense gebruiken. Zo zagen we herhaaldelijk een Oost-Pelings *talapoe* (heidens priester) in actie en konden daarbij constateren, dat verschillende van zijn gebedshoudingen en gebaren dezelfde waren als die van een biddend mohamedaan en zijn gebeden bleken geradbraakte arabische teksten, zonder dat hij zich hiervan bewust was en volhield, dat het gebeden waren die van de eerste mensen stamden. Naast deze gebeden wordt de *balakât* (stamvader) ook in gewoon alledaags banggais toegesproken.

2. Temenéno (Het Opperwezen)

Het is aan geen twijfel onderhevig, dat de oorspronkelijke Banggaier zich bewust was van het bestaan van een Opperwezen, dat hij *Temenéno* noemt. Dit woord is een bezitsvorm van *temene*, dat in het oud banggais „heer" betekent en in poëzie nog voorkomt als synoniem van het alledaagse t*oemboe*(*no*) heer (ervan). Van een eredienst aan *Temeneno* hebben we persoonlijk nooit enig spoor kunnen ontdekken. Wel werd ons soms bij navraag verzekerd, dat bij offerfeesten ook Temeneno herdacht wordt, doch anderen ontkenden dat en beweerden, dat zulks niet nodig was, daar *Temeneno* de zorg voor de mensen en hun belangen overgedragen had aan de *balakât*, in het Westen aan de *pilogot*.

De scheppingsverhalen die we noteerden op Oost-Peling komen hierin met elkander overeen, dat de wereld eeuwig is, *takainomo* zegt de Bangaier, „'s er van zelfsprekend", „van oudsher altijd zo geweest". De mens is echter door *Temeneno* gemaakt. Na enkele mislukte pogingen maakte hij een man. Deze huwt een vrouw. Vraagt men naar de oorsprong van die drouw, dan raakt de verteller in verwarring en zegt het niet te weten, of oppert de veronderstelling, dat die ook wel door *Temeneno* gemaakt zal zijn. Ook blijkt die man in het verdere verhaal dienaren te hebben, waarvan de herkomst al even duister is. Overigens was het eerste mensenpaar nog niet „echt" mens van vlees en bloed en was hun lichaam nog week, doorzichtig en ijl. Pas in de volgende generaties, na een zondvloed, zijn het langzamerhand echte mensen geworden.

Het zondvloedverhaal is, althans in zijn tegenwoordige vorm, zeer zeker niet oorspronkelijk. Daarvoor komt het te nauwkeurig

overeen met het bijbelse verhaal, compleet met uitvliegende duiven en een groen wordende wereld.

3. De Balakât (stamvader — heilig voorwerp)

Na de zondvloed vestigt de stamvader zich met vrouw, kinderen en bedienden op een bepaalde plaats en leeft daar van jacht en landbouw. Bij zijn dood is hij op Oost-Peling opgenomen in de *soeroegàà* (mal. soerga hemel) en is bij Allah (*Temeneno*), doch beschikt over de vruchtbaarheid van mens, dier en akkers, over leven en dood, over gezondheid en ziekte, over voor- en tegenspoed. Hierin is hij volgens sommigen souverein en handelt hij volgens anderen in opdracht van Allah of *Temeneno*. Sindsdien heet hij *balakât*.

Bij zijn verdwijnen uit deze wereld heeft hij een voorwerp nagelaten, dat eveneens *balakât* genoemd wordt.

Het woord *balakât* is de banggaise uitspraak van het maleise *berkat* (zegen) en is een wisselwoord voor het oorspronkelijke, dat niet uitgesproken mocht worden en in vergetelheid geraakt is.

Iedere clan nu beschouwt zich zelf als de rechtstreekse afstammeling van deze oervader en is in het bezit van zulk een heilig voorwerp. Deze voorwerpen zijn van verschillende aard, als : een heuveltje dat de omgekeerde prauw zou zijn, waarmee de zondvloed overleefd werd, een paar rotsblokken ontstaan uit de lichamen van de eerste mensen, elders een soort zetel, vermoedelijk uit de portugese tijd of een kannonetje van de Verenigde Oost-Indische Compagnie of een uitzonderlijk grote schelp. Dit heilig voorwerp nu is zowel herinnering als noodzakelijk middel om *officieel* met de eigenlijke *balakât* (stamvader) in kontakt te komen, en eveneens waarborg van de voortdurende zegen en bescherming van de stamvader aan de stam. De uiterlijke eerbied die men voor dit heilig voorwerp heeft is zeer verschillend. De schelp ligt verlaten in het bos, de ,,echtpaarstenen'' liggen in het water van de dorpsbadplaats en een ieder beweegt er zich overheen als over profane stenen, het kanon is zonder eerbiedsbetoon opgeborgen in het huis van de *talapoe* (heidens priester) de stoel daarentegen is toevertrouwd aan de zorg van een *pakanggi* (houder) en is door doeken aan het gezicht onttrokken en de zondvloed prauw mag niet benaderd worden in het gewone leven, want geheel de omgeving is taboe. Slechts bij bepaalde gelegenheden wordt aan de *balakât* (heilig voorwerp) publieke eer bewezen, n.l. wanneer de clan officieel in kontakt treedt met de stamvader. Dit heeft plaats eens in de twaalf maanjaren, gedurende twaalf dagen. De stam verenigt zich dan om het heiligvoorwerp voor offers

en feesten. Gedurende die tijd bezigt men een taboetaal, doordat tal van naamwoorden en werkwoorden door wisselwoorden vervangen worden. Verder heeft het officieel kontakt plaats bij epidemieën, waarbij dan tussentijds dergelijke feesten gegeven worden.

Ook kan iedere *talapoe* (priester) voor particuliere doeleinden zonder tussenkomst van het heilig voorwerp, zich met de stamvader in verbinding stellen tot het verkrijgen van gunsten voor individuele leden van de clan. Dit geschiedt na een gelofte van een familiehoofd, die na verhoring van zijn wens een feest geeft, waaraan deelgenomen wordt door de huisgezinnen, die tot dat familiehoofd behoren. Ook geschiedt het strikt particulier, wanneer de *talapoe* (priester) een tijdje na het huwelijk op verzoek van de familie van bruid en bruidegom aan de *balakât* kennis geeft van het voltrokken huwelijk of ook bij individuele ziektegevallen, wanneer de *talapoe* aan het ziekbed bidt en water sprenkelt waarover hij eerst gepreveld en geblazen heeft. Op Oost-Peling worden aan een ziekbed geen offers gebracht in tegenstelling met het gebruik in het Westen, doch alleen gebeden of soms een gelofte gedaan een feest te zullen geven.

Iedere clan heeft dus zijn eigen heilig voorwerp. In de loop dertijden hebben verschillende bevolkingsgroepen zich verplaatst naar andere delen van Peling of naar andere eilanden. Deze uitgezwermde clan-onderdelen houden echter vast aan de *balakât* van herkomst, doch eren daarnaast een andere. Dat is dan ofwel de *balakât* van de bevolking van de streek waar zij zich vestigden, wat op Peling vaak het geval is, ofwel — waarschijnlijk om een tastbaar voorwerp bij zich te hebben, dat herinnerde aan de stamvader —, een geheel nieuw *balakât* als b.v. het kanonnetje. Zo zijn de mensen van Bone-bone volgens hun zeggen reeds negen generaties op het eiland Bangkoeroeng (vrijwel zeker de eerste invasie op dat eiland) en is een kanon wellicht hèt wapen geweest, waardoor zij zich veilig voelden in het vreemde land, terwijl ze vast bleven houden tot op heden aan hun *balakât* op West-Peling. Zo is het heilig voorwerp de sleutel tot het vaststellen van de verwantschap tussen dorpen, die niet bij elkander liggen en tot het bepalen van het land van herkomst voor de oude kolonisaties. Bovendien geven de *balakât's* ook de oudste nederzetting op het eiland Peling aan.

4. De Pilogot.

Op Oost-Peling gaat de voornaamste verering uit naar de *balakât* en weet men ternauwernood wat de *pilogot* is. Uit wat we van de mensen hoorden is het echter duidelijk dat zij onder de *pilogot*

verstaan de geesten van de afgestorvenen, die op een of andere wijze invloed uit kunnen oefenen op het welzijn van de levende familie. Immer werd ons tenstelligste verzekerd, dat bij offerfeesten ook aan hen geofferd wordt en tot hen gebeden ; dat zal dus wel zo zijn, ofschoon we zelf nooit anders dan een eredienst aan de *balakât* hebben waargenomen.

Op West-Peling echter is de *balakât*- verering secundair en neemt de *pilogot*-verering de voornaamste plaats in. Wat de Oost-Pelinger verwacht van de *balakât*, verwacht de West-Pelinger van de *pilogot* en dat is zeer veel.

Het begrip van de West-Pelingse *pilogot* echter ontglipt ons intellekt, zodra we het onder een definitie trachten te vangen. De mens bestaat ook voor de West-Pelinger uit lichaam en ,,ziel''. Aan die ziel geeft hij verschillende namen, die alle iets afzonderlijks aan duiden - *oelik* (een jong broertje of zusje wordt ook *oelik* genoemd !), *mataboeloea* en dan nog,,schaduw'' en ,,spiegelbeeld''. Van de twee eerste benamingen is het onmogelijk van de Banggaier een nadere specificatie te krijgen dan de vertaling ,,ziel'' en de verzekering dat beide woorden niet hetzelfde aanduiden. Hij schijnt het dus meer te voelen dan te weten. Ons lijkt het waarschijnlijk dat we onder *oelik* het onstoffelijk deel van de mens te verstaan hebben en onder *mataboeloea* de levenskracht. Wanneer iemand nu sterft gaat hij, d. i. zijn zielen inclusief schaduw en spiegelbeeld, naar het dodenrijk, dat hij zich voorstelt als bestaande uit onzichtbare dorpen ergens in het land of ook wel over zee, waar de goeden veel pret hebben en de adat-overtreders niet komen kunnen, wijl die op wolken ronddrijvend, wel de feestvreugde horen, maar de zieledorpen niet kunnen zien. Verder wordt bij de dood de dode opgenomen in de *pilogot*, zelf zegt hij *teali pilogot* ,,wordt pilogot''. Daarmee is echter geen toestand bedoeld of ook niet een verzameling van individuen, want de *pilogot* wordt in de gebeden als een persoon in het enkelvoud (*ikoo* jy) toegesproken. O. i. kunnen we het ,,begrip'' het beste benaderen door de definitie : de pilogot is de personificatie van geheel de overleden clan, welke personificatie door de West-Pelinger als een reële persoonlijkheid gevoeld wordt. Hierop echter behoren volkomen onlogische rectificaties aangebracht te worden. Zo behoudt ieder individu zijn eigen persoonlijkheid in het hiernamaals, want ze leven in dorpen en maken pret ; bovendien kan de geest van een afgestorvene door de *talapoe* opgeroepen worden en zich sprekend tot de levenden richten. Dezelfde *pilogot* die één is en zeer veeltallig

is tegelijk echter ook viertallig en voor ieder van die vier heeft men een aparte naam n.l. *Batanaas* (= die de voornaamste is), *Pali*, *mBoli* en *Balani* (mal. berani dapper), respectievelijk ontstaan uit de oervader van de clan, uit de placenta van de eerste voorvader en het bloed gestort bij diens geboorte, uit het vruchtwater van de oervader, en het menstruaal bloed van de eerste moeder. De ,,geest'' nu van al die dingen verenigt zich bij iedere nieuwe geboorte bij die van de oerouders.

Aan de *pilogot* wordt voordurend geofferd. In de *koesali* (offerhuisje), dat men even buiten het dorp langs het pad vindt of op het erf van de *talapoe*, brengt men sirih-pinang offers en wat palmwijn, waartoe men een kommetje in de *koesali* heeft staan. De overige offers hebben in de huizen plaats. In iedere woning bevindt zich tegen de middenstijl van het huis, die vrij in het midden staat, op de vloer een jonge klapper, waarin een gat gemaakt is. In dat gat steekt men een staak van ongeveer 2 M. lengte, die langs de middenstyl gebonden is en voorzien is van inkepingen. Het is de *toekal pilogot* de pilogot-trap, waarlangs de *pilogot* neer kan dalen. Klapper en staak blijven altijd staan, maar in het dagelijkse leven wordt er geen aandacht aan geschonken. Bij offerfeesten wordt de jonge klapper vernieuwd en de trap versierd met een bussel kleurig blad aan de voet. Tijdens een offer worden enkele schotels aan de voet van de *toekal-pilogot* (pilogottrap) neergezet, waar de *pilogot* verondersteld wordt zich op neer te zetten. Buiten de offertijden worden deze schoteltjes in huis opgeborgen en mogen niet voor profane doeleinden gebruikt worden.

De offers worden meestal gebracht om genezing van een zieke te verkrijgen. Dit gaat op de volgende wijze. De *talapoe* zittend voor de pilogottrap neemt een kuiken van enige dagen oud, rukt het de kop af en brengt het bloed in aanraking met de trap, terwijl hij de *pilogot* verzoekt kenbaar te maken of dit offer aanvaard is. Vervolgens reikt hij het over aan een van de aanwezigen, die het even roostert, totdat de ingewanden gestold zijn. Vervolgens breekt de *talapoe* het open en ziet aan de kronkels van de ingewanden of het offer aanvaard is of niet. In het laatste geval wordt een nieuw kuiken geofferd en men gaat er mee door, totdat het orakel goed uitvalt. Op deze wijze wordt het kontakt met de *pilogot* tot stand gebracht.Eenmaal met de *pilogot* in verbinding wordt op de zelfde wijze weer een kuiken geofferd, doch ditmaal verzoekt de *talapoe* kenbaar te willen maken, welk offer verlangd wordt voor de genezing van de zieke. Aan de

kronkels van de ingewanden ziet hij weer of het een kip, geit of hond wezen moet. Een volgend kuiken vertelt hem bijzondelheden over geslacht, ouderdom, kleur van het offerdier. Wanneer de lastgever zulk een dier niet bezit, moet het gezocht en gekocht worden, en wijl het een urgentie-geval betreft, weet de eigenaar er munt uit te slaan en worden de doktersrekeningen ook voor de Banggaiër vaak gepeperd, temeer daar het vaak niet bij één offerdier blijft. Ook het bloed van het eigenlijke offerdier wordt met de pilogottrap in aanraking gebracht. Een kip wordt aan de voet van de trap geslacht en het bloed laat hij op de trap druppelen. Een hond of geit worden buiten geslacht, doch een beetje van het bloed wordt aan de trap gesmeerd. Ook de eigenlijke offerkip wordt geroosterd tot de ingewanden een weinig gestold zijn en uit de kronkelingen wordt weer afgelezen of de zieke zal herstellen of niet. Bij een geit wordt dit uitgewezen door de plaats van de zenuw-openingen in de onderkaak. Wanneer het blijkt dat de zieke niet zal genezen, geeft men de moed nog niet op, en begint van voren af aan middels kuikens te vragen welk offerdier verlangd wordt en gaat daar mee door tot het resultaat gunstig is. Sterft de zieke dan toch, dan wordt dat toegeschreven aan *doti* tovenarij en op de begrafenis tracht men door wichelen te weten te komen welk soort tovenarij het geweest is. Daartoe plaatsen twee mannen zich met het gezicht naar elkander en houden de uiteinden van een plank vast, waarop een kussen gebonden is, dat aan de overledene heeft toebehoord en gaan met die plank schommelen (jonassen). Wanneer het lijk niet zwaar is doet men het met de staak waaraan de lijkkist gebonden is. De *talapoe* raffelt nu een lange lijst mogelijkheden af en het lijk antwoordt onverwachts door een aan de schommelende beweging tegengestelde schok. Ook in het Oosten spoort men op een dergelijke wijze de doodsoorzaak op. Daar echter plaatsen twee mannen zich achter elkander, terwijl ze de lijkkist aan een staak gebonden op de schouder dragen. De *talapoe* noemt ook hier de mogelijkheden op en wanneer het „raak" is, krijgen de dragers een schok in voorwaartse richting zó dat ze een pas vooruit moeten gaan.

5. Begrafenis.

De manier waarop Oost en West-Pelinger op een sterfgeval reageren is verschillend. Zodra iemand bij de West-Pelinger sterft wordt het bericht in dorp of omgeving bekend gemaakt door bij tussenpozen te slaan op een grote gong. Familie en vrienden komen van alle kanten toelopen. De droefheid is vaak geheel onbeheerst. Een vader

zal dreigen zich zelf of anderen te doden, een moeder weent luid en zingt schreiend haar ontroerende klaagliederen, en zolang de dode nog niet begraven is, is heel het huis vol belangstellenden. Op Oost-Peling wordt het doodsbericht zachtjes doorgegeven en van misbaar merkt men niet veel, terwijl het sterfhuis gemeden wordt en alleen betreden door degenen, die nodig zijn voor de lijkbezorging.

Ook de wijze van begraven verschilt bij beide stammen sterk. In het Westen krijgt de dode allerlei gebruiksvoorwerpen mee in de kist en eten wordt op het graf achtergelaten. Deze gebruiksvoorwerpen zijn immer stuk of beschadigd, zijn ze dat niet, dan worden ze moedwillig stuk gemaakt. De verklaring die men ons eens daarvan gaf was : In het zielenrijk is alles het tegenovergestelde van hier op de wereld. Wat hier heel is, is daar stuk en andersom en op de vraag hoe men dat wist kwam als antwoord : zie maar naar het spiegelbeeld in het water ; uw hoofd zit beneden en uw voeten boven, uw rechterhand zit links en uw linkerhand zit rechts ! In het Oosten krijgt de dode niets mee in het graf.

De West-Pelinger begraaft zijn doden op een goed zichtbare plaats. Het graf wordt gedekt met een zware laag stenen en soms wordt er een huisje op gebouwd, zoals dat ook in Balantak, de streek op de vaste wal van Celebes recht tegenover de Banggai eilanden, gebruikelijk is. Soms heeft het graf min of meer de vorm van een prauw. We kennen verschillende gevallen dat familieleden van een dode zich regelmatig naar het graf begaven om daar in stille overpeinzing de dierbare te gedenken en er te treuren. Ook worden regelmatig etenswaren en kommetjes met palmwijn op de verse graven gezet.

De Oost-Pelinger stopt zijn doden weg in het bos, onzichtbaar van af het pad. Het graf wordt slechts met zoveel stenen afgedekt als nodig is om te verhinderen, dat bosvarkens het open woelen. Na de begrafenis is men bezorgd om de sporen van het passeren van de lijkstoet door het kreupelhout en het gras zoveel mogelijk onzichtbaar te maken. Eenmaal terug op het gewone voetpad, neemt degene die voorop loopt een stuk smeulend vuur en laat dit over zijn hoofd achter zich op het pad vallen ; degene die volgt raapt het op en doet evenzo. Na de begrafenis wordt niet meer naar het graf omgekeken, zodat het spoedig overwoekerd en onvindbaar wordt in de wildernis.

Beide stammen echter zien bij het dichten van de grafkuil nauwlettend toe, dat er alleen aarde of stenen in het graf gaan, maar geen gras of hout of andere voorwerpen die niet in de grond thuis

horen. Gevraagd naar het waarom, gaf men ons altijd ten antwoord: er mag geen vuil in het graf.

Enige dagen na de begrafenis houdt de West-Pelinger een dodenfeest, bestaande uit een copieuze maaltijd, waarna zeer veel gedronken wordt en dodenliedjes gezongen. De Oost-Pelinger kent geen dodenmaal, bij hem is het na de begrafenis definitief uit.

(*wordt vervolgd*).

Arnhem. J. D. VAN DEN BERGH M.S.C.

Deden, Dr. D. — *De Messiaanse Profetieën* — 160 bldz. Uitg. J. J. Romen & Zonen, Roermond 1947.

Alleen reeds om het onderwerp, dat er in behandeld wordt, neemt dit boek al een belangrijke plaats in onder de reeks van Bijbelse Monographieën die onder leiding van dr. Jos Keulers worden uitgegeven. De messiaanse profetieën vormen immers het meest waardevolle element van het Oude Testament, al leggen velen meer belangstelling aan de dag voor het scheppings- en zondvloedverhaal. In dit werk vindt men een alzijdige behandeling van de problemen betreffende de messiaanse profetieën, maar het hoofdthema, de analytische verklaring van elk der voorspellingen, is het zorgvuldigst bewerkt. In dat deel van het boek valt veel te prijzen: orde, duidelijkheid en zakelijkheid, daarbij een gematigd, goed gefundeerd oordeel. De behandeling is aangepast aan een enigszins ontwikkelde lezerskring, zodat het uitstekend past in de serie, waarin het wordt uitgegeven.

Toch hadden we in de inleiding gaarne een duidelijke verklaring der terminologie aangetroffen. Deze inleiding klinkt te schools: de schrijver is te nuchter met zijn eigen woorden en zijn eigen oordeel. Ook de laatste hoofdstukken konden sterker persoonlijk doordacht zijn, al zullen de daarin behandelde problemen ook in deze vorm wel de aandacht trekken. De beschouwing over ,,joodse opvattingen over Christus'' aan het slot is zwak en klinkt erg fragmentarisch. We vestigen er de aandacht op, dat dit van katholieke zijde het eerste werk met wetenschappelijke aspiraties is, dat over het belangrijke vraagstuk der messiaanse profetieën in het nederlands wordt gepubliceerd. W. v. d. R.

DE Kerk stichten.

Christus heeft zijn Kerk gesticht met behulp van mensen. ,,Euntes ergo docete." Die mensen zijn de Apostelen, de ,,Missi", de missionarissen. De Apostelen zijn uitgetrokken om overal het woord Gods te prediken, zodat ,,in omnem terrem exivit sonus eorum, et in fines orbis terrae verba eorum". Ps. XVIII, 5. En door alle eeuwen heen hebben de pausen de opdracht van Christus uitgevoerd en mensen uitgezonden om Zijn leer te prediken, Zijn wet te verkondigen en Zijn Kerk te stichten.

Het ligt niet in onze bedoeling geschiedkundige bewijzen aan te voeren om dit feit te staven. Rome zelf heeft meermalen een overzicht gegeven van de uitbreiding der Kerk, in de verschillende documenten, die het missiewerk ordenen. Leest de eerste bladzijde van ,,Maximum illud", en gij kunt de rij van grote missionarissen zien voorbij trekken : Gregorius, Victorinus, Frumentius, Patricius, Augustinus, Columbanus, Paladius, Willibrordus en Bonifatius, Cyrillus en Methodius, Rubruquis, Las Casas en Franciscus Xaverius.
Het is meer te doen om na te gaan, hoe de Kerk werkelijk tot stand kan komen in een land, waar zij niet bestaat, hoe zij daar ten slotte als een erkende en zelfstandige gemeenschap gevestigd wordt. De vestiging van de Kerk is immers het einddoel van het missiewerk, het fundament, waarop alle verdere toepassing van goddelijke en kerkelijke wetten berust.

De éne katholieke Kerk heeft haar vertakkingen, die elk op zich zelf moeten bestaan, zelfstandige onderdelen van het geheel. Hoewel de Kerk één blijft in haar wezen, vormt zij toch, in de verschillende landen, zelfstandige gemeenschappen. Zo'n kerk moet haar eigen leden bezitten, haar eigen middelen, haar eigen administratie en organisatie, moet op zich zelf bestaan en toch één zijn met de éne katholieke Kerk en haar Oppergezag.

Zo'n kerk ,,stichten", bestaat niet alleen in het aanwinnen van een aantal heidenen tot het ware geloof. De bekeerlingen zullen slechts de ,,materia" van de gemeenschap vormen ; deze zal niet als zodanig bestaan, zolang zij geen eigen ,,auctoritas" heeft. En zij zal geen levensvatbaarheid hebben, zolang zij zelf de dragers van het gezag niet kan vormen in eigen scholen, zolang zij de middelen niet bezit, die nodig zijn om de gehele organisatie in stand te

houden. De kerk stichten in de missie betekent heidenen bekeren, alles opbouwen wat nodig is voor het katholieke leven en vooral de priesters vormen, die het gezag in handen nemen en wel zo, dat zij in staat zijn om door eigen administratie de gehele organisatie te leiden en te doen bloeien.

De bekering van de heidenen is het eerste doel van het missiewerk. Men kan geen gemeenschap vormen zonder leden.

Welke ,,methode'' kan de missionaris het best gebruiken bij zijn bekeringswerk? De genade zal per slot van rekening wel de doorslag geven : het geloof is een ,,donum Dei''. Maar zoals overal in de ordening der natuur, werkt God ook in het bovennatuurlijke gewoonlijk door ,,causae secundae''. Daarom ook zal de missionaris, met vol vertrouwen op de hulp van Boven, praktisch moeten handelen alsof hij alleen staat, en zelf zijn werkwijze moeten kiezen.

Voor de gewone mens is de missionaris soms een soort avonturier van de goede zaak. Men verbeeldt zich gemakkelijk hoe hij door oerwouden en over bergen trekt, op wilde mensen toestapt met het kruis in de hand, een vurige preek afsteekt, aan hele dorpen en stammen tegelijk het doopsel toedient en weer verder trekt om misschien ook nog wilde beesten te trotseren. Prachtige droombeelden van jonge levens, heldhaftige wensen van offervaardige harten. Durven jonge mannen dat leven aan met al zijn ontberingen en vermoeienissen, dan hebben zij zeker het optimisme, dat de apostel zijn stuwkracht geeft. En het is wellicht een beschikking van de Voorzienigheid om langs deze weg de roepingen te schiften.

Doch de praktijk zal de jonge missionaris spoedig leren dat het slechts droombeelden waren. Als hij echter de durf en het optimisme behoudt, dan zal die goede grondslag een waarborg zijn voor een vruchtbaar leven.

Wat zal hij nu moeten doen om de heidenen te bekeren ? Is er een onfeilbare methode, die hij kan toepassen ?

Theoretisch kan een methode zeer geschikt zijn, maar men zal toch altijd rekening moeten houden met de mens : de mens, die ze toepast en de mens, op wie zij toegepast wordt.

In het algemeen kan men wel zeggen, dat de methode, die men gebruikt voor een natuurmens van Midden-Afrika niet toegepast zal kunnen worden op de hypergeciviliseerde Chinees. Maar zelfs in eenzelfde milieu zullen meestal verschillende methodes elkaar moeten aanvullen.

Ik wil niet oordelen over methodes, die ik niet ken. Ik wil alleen enkele methodes aanhalen, die ik zelf heb zien gebruiken in China. Uit dat korte overzicht kan men zich wellicht een idee vormen van wat er zoal geprobeerd wordt in die missie, om nieuwe bekeringen voor de Kerk te winnen.

De pers is een van die methodes. Al tientallen jaren lang hebben katholieke drukkerijen apologetische werken uitgegeven: sommige in zuiver litteraire taal voor meer ontwikkelden, sommige in gewone taal; grote werken en ook kleinere vlugschriften. De laatste tijd heeft men speciale punten behandeld voor bijzondere milieu's, b.v. de studentenwereld. Al lang bestaat er een katholiek dagblad, dat als een van de grootste kranten kan doorgaan.

Men wil die actie nog verder doorvoeren, en daar zijn vele goede redenen voor. De Chinees is weetgierig en leest ontzettend graag. De krant bestrijkt een veel breder terrein dan het te kleine aantal missionarissen ooit zal kunnen bewerken. Voor ongeletterden kan gezorgd worden door geïllustreerde bladen. Dat alles kan aangevuld worden door ver verspreide en goed geplaatste vlugschriften. De praktische moeilijkheden van fondsen, goede verzorging, goede redacteurs, enz. kunnen opgelost worden. Zelfs in een streek, waar de Kerk nog onbekend is, kan de pers een gunstige invloed uitoefenen. In een verder gevorderd stadium van de opkomende Kerk is zij als het ware een noodzakelijke vereiste.

Doch als bekeringsmiddel kan de pers alléén niet voldoende zijn. Als zij sympathieën wekt zal de lezer, die daardoor katholiek wil worden, toch nog een praktische vorming moeten krijgen vóórdat hij tot het doopsel zal toegelaten worden. Deze vorming kan, voor ontwikkelde personen, soms heel gemakkelijk zijn, en van korte duur. Maar voor de gewone mensen zal de pers alleen een hulpmiddel, een baanbreker zijn, en — iets dat de pastoraaltheologie raakt — de geestelijke overheid zal een strenge controle moeten uitoefenen. De ondervinding heeft veel geleerd. De ,,sensus catholicus" ontbreekt weleens bij onervaren redacteurs. Om werkelijk invloed te kunnen uitoefenen ten gunste van de Kerk, en om bekeringen te kunnen verwekken, moeten niet alleen de nieuwsberichten, de reclames, de wereldkwesties goed behandeld worden, maar moet ook de strekking goed zijn.

Niet alleen het geschreven woord, maar ook het gesproken woord zal altijd het grote bekeringsmiddel zijn. ,,Euntes, docete . . . . Praedi-

cate .... Insta opportune, importune". In zekere mate doet dat iedere missionaris, die van zijn apostolaat leeft. Hij laat geen enkele gelegenheid voorbij gaan om de heidenen tot zich te trekken en hun te spreken over onze godsdienst : als hij toevallig met iemand oploopt gedurende zijn missiereizen, als hij een praatje aanknoopt in de trein, als hij wat blijft zitten in gezelschap van boeren, die hun rustuurtje nemen.

Doch men kan dat idee verder doordrijven en van de missionaris eisen dat hij er op uit moet trekken om zijn toehoorders te zoeken, ze te verzamelen en hun dan de leer op te dringen. Zo stelt men zich graag een Heilige Franciscus Xaverius voor, en zelfs moet dat het ideaal zijn van iedere missionaris, die het apostolisch vuur niet heeft laten uitdoven.

Maar mag de bisschop iedereen de vrije teugel laten ? De pastoraal moet wel degelijk rekening houden met personen en toestanden.

Ten eerste, de persoon zelf, die deze methode toepast. Is hij wel goed genoeg onderlegd om zo maar voor de vuist weg alle moeilijkheden te weerleggen ? Is hij de taal voldoende meester om in alle kringen te kunnen spreken? Is hij niet te jong om genoegzaam de gebruiken en manieren te kennen ? Is hij misschien niet al te voortvarend? De bisschop zal misschien aan sommige missionarissen die methode weleens moeten afraden om minder goede gevolgen voor de missionaris zelf, als ook voor de Kerk, te voorkomen.

Ten tweede moet men rekening houden met het volk en de gebruiken. In Engeland mag iedereen naar willekeur, in een open park, het spreekgestoelte beklimmen en alle soorten onderwerpen behandelen. En ik kan me moeilijk indenken, dat in Nederland geestelijken op de hoek van de straat of op de markt gaan preken zonder dat de Ordinarii tussenbeide zouden komen. In China kan het ook, op veel plaatsen, de indruk geven dat men de godsdienst aanbiedt als een handelsartikel. Hier zullen ijver en bezadigde ondervinding hand in hand moeten gaan.

Een andere methode is het lekenapostolaat. Over de gehele wereld wordt het verspreid en aanbevolen. Het heeft in zich een dubbel effekt : de leek zelf beter te maken, en de evennaaste tot God te brengen. In de oude katholieke landen zal het zich meestal beperken tot aansporing van wankelende gelovigen. In een missieland zal het zich toeleggen op rechtstreekse bekeringen.

Men heeft getracht de K. A. op te richten in China volgens de

algemene richtlijnen, en er dadelijk een soort zelfstandig orgaan va te maken. Enkele jaren zijn er zelfs mooie statistieken over verschenen. Doch die schijnen meer op de speculatieve hoop van de toekomst gebaseerd geweest te zijn dan op de realiteit. De leken schenen nog niet in staat te zijn om zelfstandig de goede richting te houden. Daarom heeft men in sommige streken het voorbeeld van de ,,Legion of Mary" willen navolgen. Weer anderen hebben geprobeerd de kern van de beweging te bouwen op het ,,Apostolaat des gebeds".

Een algemeen waargenomen feit is dat bekeringen dikwijls bewerkt worden door nieuw-gedoopten. Zij hebben familierelaties en vriendenkringen, die voor missionaris en oude-katholieken dikwijls helemaal gesloten waren. Zij kunnen gemakkelijker vooroordelen wegnemen. Zij spreken nog dezelfde taal als hun vrienden. En zij hebben nog het vuur der eerste genade.

Natuurlijk zullen de leken baanbrekers blijven. De eigenlijke vorming tot het geloof zal op de missionaris en zijn geoefende helpers blijven rusten. Maar de methode is goed. Alleen zal de missionaris de leiding nooit mogen loslaten. Hij zal zelf ieder ,,plan de campagne" moeten uitwerken en het zijn baanbrekers inprenten. Hij zal hun werk nauwkeurig moeten nagaan en zich rekenschap geven niet alleen van de goede wil van zijn neophyten, maar vooral van de leer en waarheden, die zij hun vrienden en kennissen voorhouden. Hij zal de ziel en de stuwkracht moeten zijn. Dan is het een methode, waar men veel van kan verwachten.

De ,,school" is altijd en overal een middel geweest om de Kerk te vormen, maar een middel, dat slechts op lange termijn, bekeringen mogelijk maakt. Zonder te spreken van geldelijke moeilijkheden en het tekort aan goede onderwijzers in het begin van de missie, of van de tegenwerking van de plaatselijke overheden in landen, waar het schoolwezen al gevormd is, blijft het een feit dat de invloed van de katholieke school groot is. Er wordt door de school een sfeer gevormd, waar de Kerk geen vreemdeling meer is, waar zij zelfs dikwijls geëerd wordt en hooggeacht.

Gelukkig de missie, die zich kan vormen in een volk, waar zij de énige goede beschaving kan binnenbrengen. Ik kan me voorstellen dat, bij zo'n volk, de lagere school een echte catechumenenschool kan zijn. Als de Kerk zelf het school wezen kan opbouwen, dan kan ik me ook voorstellen, dat de school dé methode bij uitstek zal zijn om

bekeringen tot stand te brengen en om het katholieke leven te ontwikkelen. Maar in landen, waar men te kampen heeft met een bestaand schoolwezen — dat gewoonlijk niet van de beste is — is het dikwijls al moeilijk om catechumenaten te behouden. Het is dikwijls gebeurd, b.v. in China, dat missionarissen last kregen met de overheden, omdat een catechumenaat de naam droeg van catechumenenschool. Hier ook weer zal kennis van toestanden en wetten, van gebruiken en zeden, een absolute vereiste zijn voor de missionaris om die methode toe te passen en om van dat goede middel geen struikelblok te maken.

„Catechumenaten" zal men in ieder geval niet kunnen missen. Doch de manier van handelen zal weer verschillen van de éne plaats naar de andere. De Witte Paters in Afrika hebben als algemene vereiste een proeftijd van vier jaar. In China is geen vaste tijd bepaald. Sommige missies zijn zo ingericht, dat al de catechumenen, groepsgewijze een zekere tijd op de hoofdstatie kunnen verblijven,en daar met de Kerk meeleven. Andere missies moeten zich tevreden stellen met verspreide catechumenaten. Is er gegronde hoop dat er in een dorp bekeringen kunnen komen, dan wordt op die plaats een catechumenaat geopend met een of twee catechisten, die daar geregeld verblijven. Van de catechist zal dan de praktische vorming van die mensen afhangen. De missionaris zal wel zo dikwijls mogelijk die plaatsen bezoeken en zijn best doen om zoveel mogelijk zelf die catechumenen te onderwijzen, maar het zal dikwijls physisch onmogelijk zijn om het voorschrift van „Maximum illud" letterlijk na te komen : „Explicationem doctrinae christianae non catechistis committat diligens missionarius, sed hanc provinciam, velut sibi propriam, atque adeo ut potissimam sui muneris partem, ipse retineat, qui non est aliam ob causam missus a Deo, nisi ut evangelium praedicaret". [1]) De missionaris zal zijn catechisten moeten bezielen. Maar op hen zal de alledaagse vorming moeten rusten. Een kleine berekening. In Noord-China. Drie missionarissen in een district ongeveer zo groot als een provincie van Nederland. Acht en dertig honderd gedoopten verspreid over zeven en vijftig plaatsen. Gemiddeld zijn drie dagen nodig voor een jaarlijkse missie op iedere plaats : dus honderd een en zeventig dagen. De reizen, per ezel, vragen ook een dag per plaats, want de dag van vertrek van de éne plaats en van aankomst op de andere, kan men meestal niet

[1]) A.A.S. .1919 bl. 449

besteden aan catechismus overhoren en biechthoren ; men kan niets anders doen dan 's morgens, op de plaats van vertrek een laatste preek geven, en 's avonds op de plaats van aankomst zich op de hoogte stellen van de toestand der christenen en een preek geven als inleiding voor de jaarlijkse missie. Dus honderd een en zeventig plus zeven en vijftig samen twee honderd acht en dertig dagen. De missionaris kan het niet van zich verkrijgen om iedere plaats slechts een maal te bezoeken. Indien mogelijk op zijn minst tweemaal, en de grotere plaatsen drie of viermaal. Natuurlijk hoeft hij er dan zo lang niet te blijven. Maar door elkaar komt hij met twee dagen per plaats bij lange niet klaar. Er moeten zeker honderd vijftig dagen bij : dus honderd acht en dertig plus honderd vijftig samen driehonderd acht en tachtig dagen. Tussen door komen de bedieningen. Gemiddeld voor die parochie vijf en veertig per jaar. Tijd besteed aan de bedieningsreizen, gemiddeld zes en zeventig dagen per jaar. Dus krijgen we voor het werk onder de gedoopten : drie honderd acht en tachtig plus zes en zeventig, samen vier honderd vier en zestig dagen. Voor één missionaris is dat honderd vijf en vijftig dagen. Blijven dus twee honderd tien dagen over per missionaris. Maar in de zomermaanden eist het landbouwbedrijf — vijf en tachtigprocent in de parochie, waar ik over spreek — alle krachten op. Die tijd verblijft de boer praktisch op zijn land. Er wordt zelfs bijna overal, voor de boeren, dispensatie gegeven van de zondagsrust, zes zondagen achtereen in de oogsttijd. Geregeld onderricht of missiewerk is onmogelijk ongeveer honderd dagen lang. Zodat voor het werk onder de catechumenen, voor iedere missionaris twee honderd tien min honderd dat is honderd tien dagen over blijven. Nu waren er in dat district, verschillende jaren achtereen, meer dan twintig catechumenaten verspreid. Dus kon iedere missionaris op zijn hoogst vijf dagen in ieder catechumenaat verblijven. De drie missionarissen samen, hoogstens vijftien dagen. Van de acht maanden stond dus de catechist zeven en halve maand alleen. Men ziet dus dat de eigenlijke vorming van de catechumenen op de catechist berust, en dat het eerste vereiste voor goede catechumenaten bestaat in de vorming van goede catechisten.

Men zal zich allicht afvragen: ,,Wat moeten de missionarissen gedurende de zomermaanden doen ?'' Het gewone parochiewerk op de statie, waar zij verblijven. Registers bijwerken. Jaarlijkse retraite. Eigen geestelijk leven wat op peil brengen. Preken voorbereiden voor een volgende tournée. Theologische moeilijkheden oplossen, en an-

dere kennis een weinig opfrissen. De catechisten, groepsgewijze, enkele weken lang, zolang mogelijk, speciaal onderricht geven. De ondervinding heeft mij geleerd dat er heel weinig vacantiedagen overschieten.

Zo was het in de goede jaren vóór de oorlog, toen Noord-China nog niet onder het communistische schrikbewind leefde.

Ik lees in ,,Le Bulletin des Missions'' Abbaye de Saint André les Bruges, T. XXI, n. 3-4, derde en vierde trimester, 1947, in het artikel ,,La XVIIIe semaine de Missiologie de Louvain'', p. 117. .: ,,Les grands changements qui s'opèrent en Asie comme en Afrique et le nouvel équilibre qui s'en suivra invite cependant à une révision des méthodes, voire à un examen de conscience. Plusieurs orateurs, au cours de la semaine ont insisté sur la nécessité de mettre la charité à la base de tout apostolat ; et non pas cette charité un peu grosse du bol de riz si brillamment caricaturée par Cronin dans ,,Les clés du royaume'', mais une charité profonde, qui cherche à comprendre pour servir plutôt qu'à attirer, pour conquérir ou annexer. Moins les rapports avec l'Eglise sont intimes, plus une telle charité s'impose comme seul moyen d'apostolat.'' In een voetnoot bij de titel van dit artikel wordt gezegd:
,,Le secrétariat de la Semaine de Missiologie annonce qu'un compte-rendu des rapports de la XVIIIe session sera publié avec le concours de l'Aucam de Louvain. Le volume est annoncé pour Août 1948''.

Daar kunnen we misschien nadere bepalingen verwachten en zien in hoeverre de prediking, de scholen, de catechumenaten ,,gereviseerd'' moeten worden om te voldoen aan de eisen van de tegenwoordige tijd. Dat ,,la charité à la base de tout apostolat'' moet zijn, zal wel niemand betwisten. Maar als die charitas niet zozeer tot doel heeft om zielen te veroveren en te annexeren — aan Christus en zijn Kerk, veronderstel ik — dan . . . . zal een kleine uitleg niet overbodig zijn.

Al die verschillende methodes beogen bekering, en wel zoveel mogelijk massa-bekering. Want zolang enkelingen of zelfs groepen verspreid zijn onder een heidense bevolking, kan men niet spreken van een katholieke gemeenschap.

De geschiedenis geeft wel enige gevallen van massa-bekeringen, maar die gevallen zijn toch uitzonderingen gebleven. En indien er middelen gebruikt zijn, die niet stroken met de vrije wil van het

individu, heeft de Kerk dit nooit goed gekeurd. Wij weten door onze vaderlandse geschiedenis dat, waar niet alleen geestelijke belangen hun invloed hebben doen gelden in de grote volksbekering, ongunstige gevolgen niet zijn uitgebleven. De Spaanse en Portugese invloed in Zuid- en Midden-Amerika heeft zeker een soort massa-bekering tot stand gebracht. Of alle middelen daarvoor goed te keuren zijn, kan alleen de Geschiedenis uitmaken.

De laatste eeuw heeft zulk een beweging niet mogen meemaken. In Afrika kan men spreken van bloeiende missies en veel bekeringen. In het verre Oosten is in Japan een omwenteling begonnen, die veel hoop geeft voor de Kerk. Zal het ooit zover komen dat men kán voorzien dat het Japanse volk, als volk, zich zal bekeren ? Zijn er werkelijk middelen die zulk een ommekeer teweeg kunnen brengen in een heel volk ?

Het komt mij voor, dat de H. Geest realistischer is dan de te schone droom van de missionaris, die geheel zijn uitverkoren vaderland in één nacht ziet veranderen in een land van kerktorens en intens katholiek leven. Waar zouden ineens al die priesters uit te voorschijn getoverd worden, die nodig zouden zijn om dat volk te leiden ? Waar zouden de scholen vandaan komen met haar onderwijzers ? Vanwaar de charitatieve instellingen, die bij zo'n gemeenschap horen ? . . . . Het zou een revolutie betekenen in de missiehuizen.

Gestadige, hardnekkige, degelijke vooruitgang schijnt wel de weg te zijn, die de missies moeten volgen om tot een bloeiende, goed gebouwde kerk te komen.

En om van die Kerk, in dat land, werkelijk een zelfstandige gemeenschap te maken in de katholieke Kerk, is er één methode, die al de andere overtreft. Voor het welzijn van de Kerk, die hij sticht in zijn missie, moet de missionaris het zover brengen, dat hij zelf overbodig wordt. Het gebouw, dat hij optrekt, moet zo stevig zijn, dat hij het gerust kan achterlaten. Het moet vooral rusten op fundamenten, die hij kan vertrouwen. En dat fundament is de clerus, de eigen clerus van het volk. Daar moet dus de missionaris vooral aan werken. Dat is trouwens ook het idee, waar Rome in al haar aanwijzingen, raadgevingen en bevelen steeds op terug komt.

Ik wil hier geen overzicht geven van wat er in verschillende missies gedaan is voor de inheemse clerus. Dat is geschiedenis. Ik wil ook niet nagaan of de gebruikte methodes goed of slecht geweest zijn. Dat is kritiek en geen pastoraal. Ik zou alleen willen aanduiden met welke bijzondere omstandigheden men rekening moet houden in de

missielanden, en wel eerstens voor de roeping zelf, tweedens voor de vorming van het geestelijk leven en derdens voor de vereiste studies.

Zoals overal is het natuurlijk ook in de missie vooral de taak van de herder, van de biechtvader, om de jongens te ontdekken die geschikt blijken te zijn voor het priesterschap. Hij kan daarin bijgestaan worden door ouders en catechisten. Doch de priester is uiteraard de aangewezen persoon om te oordelen of een jongen de keuze van zijn levensstaat op dat doel kan richten. Is die keuze vastgesteld, dan zijn de verdere bepalingen gemakkelijk voor de missionaris. De studenten pater is nog onbekend in de missie. Er kunnen zich wel gevallen voordoen, waar een bepaalde bijzondere roeping aanwezig is, doch dat zijn uitzonderingen. En die jongen zal, over het algemeen, naar het bisschoppelijk seminarie gaan. Daar kan hij dan later zelf bepalen of hij misschien kloosterling moet worden.

Maar als het in onze oude katholieke landen al dikwijls moeilijk is voor de pastoors om uit te maken of een jongen roeping heeft, dan is het voor de missionaris meestal een echte puzzle. Men is aangewezen op zekere tekenen, die men graag terug vindt. En die zijn dikwijls, vooral bij nieuwe christenen, ofwel onzichtbaar, ofwel verborgen tussen het weelderig onkruid, dat alles dreigt te verstikken. In onze landen, als er geen bijzondere tekenen aanwezig zijn, zal men al rekening moeten houden met familie-toestanden en atavisme. In de missie is dat zo wat regel. Het priesterschap is nu eenmaal een bloem, die een goede bodem nodig heeft, en het schoonste en weelderigst bloeit op een oude stam. Het is niet voor niets dat het Kerkelijk Recht, in canon 987 n. 6, zegt : ,,Sunt simpliciter impediti . . . . neophyti, donec, judicio Ordinarii, sufficienter probati fuerint". Ik heb nooit gehoord dat een jongen niet naar het seminarie is mogen gaan ,,omdat" hij pas gedoopt was. Maar ik heb dikwijls ondervonden, dat neophyten zich zelf uitschakelden. Ik weet niet hoe het is in de seminaries, waar alleen nieuw-gedoopten zijn, omdat heel de missie nieuw is. Maar ik heb meermalen gezien, dat neophyten, hoe begaafd ook, na een zekere tijd, zich niet thuis voelden tussen andere jongens, die al door kunnen gaan voor oude katholieken en die al een soort geestelijke discipline in hun bloed hebben zitten. Zeker zijn er uitzonderingen.En de missie van China b.v. heeft al bisschoppen, die niet uit katholieke ouders geboren zijn. Maar ik heb toch veel seminaristen gekend, neophyten, die op zekere

dag komen zeggen : ,,Ik ga". En ik heb er gekend, die gingen niet omdat een andere levensstaat hun aanlokkelijker scheen, maar omdat zij voelden, dat het hun ontbrak aan die speciale hoedanigheden, die voor het priesterschap vereist zijn.

Dom Chautard, auteur van het mooie boekje ,,L'âme de tout apostolat", was het Trappistenklooster van Yang-kia-p'ing. [1]) in Noord-China gaan bezoeken. Op zijn terugreis kwam hij op ons centraal seminarie van Chala, bij Peking. Het gesprek nam natuurlijk de wending aan, die het moest nemen in de gegeven omstandigheden : clerus en roepingen. Op een zekere ogenblik vatte hij zijn ondervindingen samen in één zin : ,,Men krijgt de indruk dat er alleen negatieve roepingen zijn".

Als het er om gaat een oordeel te vellen over seminaristen, moeten de professoren zich dikwijls tevreden stellen met de uitspraak ,,niets tegen, geen reden om weg te sturen". Men zoekt tevergeefs naar een teken om te kunnen zeggen, dat die jongen priester moet worden. Het enige positieve, dat men naar voren kan brengen, is, dat hij geestelijk genoeg ontwikkeld is, en dat hij geen neigingen toont, die een beletsel zouden zijn. Wij zijn gewend om te zeggen dat er positieve gegevens aanwezig moeten zijn voor een roeping; wij willen deze ook ontdekken om onze overtuiging en beslissing te steunen. Indien positieve tekenen werkelijk een vereiste waren, zouden de missionarissen misschien maar weinig jongens naar het seminarie durven sturen. En toch vraagt de bisschop steeds meer seminaristen. De missionaris kan zich nog al gemakkelijk gerust stellen door te zeggen, dat de bisschop, per slot van rekening, moet oordelen of zij waardig zijn. De rectoren van klein en groot seminarie zullen zich ook, in veel gevallen, tevreden moeten stellen met het overdragen van al de mogelijke inlichtingen aan de bisschop. Deze zal zijn beslissing moeten nemen. Waarop zal hij die baseren ? Hij kan zich vergewissen dat de ,,irregularitates" van canon 984 en 985 niet in de weg staan. Hij zal zich ook nog een overtuiging kunnen vormen over de meeste vereisten van can. 974. Maar behalve de gaven van verstand, die God de jongeling schonk in voldoende mate, moet de wijdeling ook de ,,mores congruentes" aan de dag leggen om te laten zien, dat hij roeping heeft. De ,,roep" van de bisschop veronderstelt de ,,vocatio specialis a Deo". En moet de bisschop niet de

---

[1]) Eerste Trappistenklooster gesticht in Noord-China, in de bergen ten Westen van Peking. Nu geheel geplunderd en verbrand door de communisten. Al de paters en broeders als gijzelaars gevangen ; veel zijn er van omgekomen, o.a. de Nederlander Pater Drost.

zekerheid hebben, dat die roeping werkelijk bestaat vóór dat hij ze uiterlijk bekend maakt, en ze, voor die bekendmaking, definitief vaststelt ? [1])

Rome kent zeker de gewetensmoeilijkheden van de missie-bisschoppen. En toch dringt zij steeds aan om meer inheemse priesters te vormen. Zeker vraagt zij eerst en vooral een goede, degelijke inheemse clerus, die in staat kan zijn alle posten te bekleden en de Kerk over te nemen op het eerste teken. Maar de ,,quantitas'' is toch ook niet uitgesloten. En dat is gemakkelijk te begrijpen, daar eventuele overname van de Kerk niet kan geschieden door een te klein aantal priesters, hoe uitgelezen die enkelingen ook zouden zijn.

Zou men dit aandringen van Rome niet mogen beschouwen als een aanduiding dat zij de overtuiging heeft, dat in casu dubii over de roeping van een candidaat, de missie-bisschop de ,,specialis vocatio van God'' gerust mag veronderstellen ? En zou dat dan niet kunnen zijn, omdat zij er van overtuigd is dat God in Zijn providentieel beleid, in de grootste nood van de missie — de priesternood — heeft willen voorzien door Zijn roepingen daar op mildere wijze uit te delen dan bij die volkeren, waar de nood minder groot is ?

Hoe het ook zij, er moeten veel priesters, en goede priesters gevormd worden, in de missie. Want ,,ubicumque adsit quantum sat est indigenae cleri ejusque bene instituti et vocatione sua sancta digni, ibi missionarii opus feliciter expletum ecclesiamque praeclare esse fundatam jure dixeris''. [2])

Hoe moet de inheemse clerus gevormd worden? ,,Maximum illud'' geeft ons weer de grote richtlijnen : ,,Nequaquam satis erit institutio quaedam inchoata et rudis, talis videlicet ut quis ad sacerdotium ineundum evadat idoneus, sed plena debet esse perfectaque et

---

[1]) ,,De inwendige, goddelijke roeping, hoe onontbeerlijk en gewichtig zij ook is, vraagt dus toch een bekroning door de Kerk, en wel in de vorm van een uitwendige aanneming'' acceptatio'', welke kerkelijke of canonieke roeping wordt genoemd. Men kan ook zó zeggen : de kerkelijke roeping bestaat in de officiële erkenning van de beweerde goddelijke roeping, d.w.z. in de authentieke vaststelling, dat in het gegeven geval een werkelijke, van God stammende roeping aanwezig is. Deze vaststelling zal zich moeten uitstrekken tot alle voorwaarden en veronderstellingen van natuurlijke en bovennatuurlijke aard, tot oogmerk, eigenschappen van den candidaat en al het andere, wat naar het geldende recht voor de opbouw van een echte priesterroeping verlangd wordt''. Mgr. W. Stockums. ,,De roeping tot het Priesterschap'' blz. 56.

[2]) Maximum illud. A. A. S. 1919, blz. 445.

numeris omnibus absoluta, qualis sacerdotibus cultarum gentium tradi solet". [1])

De inheemse priester zal ook eerst en vooral priester moeten zijn. „Eos rite effingere atque excolere studete ad sanctitatem sacerdotali vitae congruentem ad eumque apostolatus spiritum cum studio fraternae salutis conjunctum, ut parati sint vel vitae jacturam pro tribulibus civibusve suis facere", [2]) zegt Pius XI. Heilig priester en apostel.

Men kan zich wel indenken dat de eerste opvoeding nog al eens wat te wensen over laat. Maar ik zou niet weten waarom een jonge ziel in de missie, met Gods genade, niet even vatbaar kan zijn voor goede indrukken als de ziel van een Hollandse jongen.

Natuurlijk zullen de geestelijke leiders van die jongens goed op de hoogte moeten zijn van de zedelijke gebruiken, die in dat land overheersend zijn, om zich een idee te kunnen vormen van de neigingen, die vooral bestreden moeten worden. Maar dat alles is te doen. Ik zou slechts één wens willen uitdrukken voor het welzijn van de seminaries in de missies. En die is, dat men in het algemeen de geestelijke leiding niet moet toevertrouwen aan jonge vreemde missionarissen. Met de beste bedoelingen kunnen zij een jongen bederven. Als het voor de studies soms goed kan zijn dat er jonge krachten als professoren optreden, moet toch altijd een ervaren „director spiritus" aanwezig zijn, die weet waar het om gaat bij de jongen van dat land, van die streek.

De studies brengen meer moeilijkheden mee. Ik zal ze niet oplossen. Ik wil er alleen enkele van aanstippen. En als ik zo doende de overtuiging kan bevestigen, dat de beste krachten van de missiehuizen niet te goed zijn om mee te werken aan het verheven doel, het vormen van de clerus, die het fundament moet zijn van de te stichten kerk, dan zal de pastoraal er ook baat bij hebben.

Wat de „humaniora" betreft moet men natuurlijk een onderscheid maken tussen de beschaafde en minder beschaafde missielanden. Daar waar het schoolwezen niet bestaat, zal de Kerk de wetenschappen volgens katholieke princiepen kunnen invoeren, en haar seminaristen volgens eigen richting vormen. Doch alleen al om goede schoolboeken te maken, die ook toepasselijk zijn op de geest van dat gegeven volk, zal men specialisten nodig hebben, priesters of broeders.

[1]) Maximum illud. A. A. S. 1919. blz. 445.
[2]) Rerum Ecclesiae A. A. S. 1926. blz. 76.

In landen, waar eigen literatuur en eigen ontwikkeling tot een zeker peil zijn opgevoerd, kan de opleiding in het klein seminarie grotere moeilijkheden meebrengen. Als in onze beschaafde landen de vraag al gesteld wordt of staatsexamen voor al de seminaristen niet goed zou zijn, wordt die vraag nog acuter in veel missielanden. Waarom ? De priester moet tot de ontwikkelde klasse behoren van zijn eigen land. Dus moet hij zijn eigen letterkunde, zijn eigen geschiedenis enz. kennen. Nu zijn onze literatuur en algemene ontwikkeling een soort uitwerking of verwerking van de Grieks-Romeinse geest. En de voorbereidende studies tot het priesterschap zijn in dezelfde vorm gegoten. Er bestaat, per slot van rekening, geen groot verschil tussen een klein seminarie en een staatscollege wat studie betreft.

Maar neem nu b.v. de Chinese wereld. Die heeft haar eigen klassieken, haar eigen geestesbeschaving. Tot voor enige jaren bestond daar heel de ontwikkeling in de kennis van die literatuur, van de Chinese geschiedenis en een beetje rekenen — het praktisch gebruik maken van het telraam. Tegenwoordig is er een breder program doorgevoerd, en het middelbaar onderwijs geeft meer algemene geschiedenis, meer rekenkunde en andere wetenschappen, met een cursus van algemene ontwikkeling, waar natuurlijk materialistische, evolutionistische en weet ik wat nog meer valse theoriën de overhand hebben. Het klein seminarie is, volgens de geest van de Kerk, een voorbereiding op de theologische studies. En theologie — tenminste de uitleg van de leer — is verwerkt in de Latijnse voertaal, die de philosophische begrippen en hun uitleg het best voor ons weergeeft. Dus de vraag van het Latijn wordt al een brandpunt op het klein seminarie, zonder van Grieks te spreken. Alleen al het aanleren van Latijn vergt heel wat tijd, zodat de gewone eigenlandse ontwikkeling op het seminarie — in verhouding van de tijd der studiejaren — minder gunstig moet zijn dan op de andere scholen. Men kan daar wel in zekere mate aan te gemoet komen door meer studiejaren of meer lesuren. Doch men kan een redelijke beperking niet te buiten gaan. En zo doende kan het volk al gauw geloven dat een seminarist minder ontwikkeld is dan een student van een staatscollege. Men vergeet dan natuurlijk dat een andere, bredere ontwikkeling is ontstaan alleen al door de kennis van het Latijn en alles wat daar aan vast zit, geschiedenis enz. Maar die wetenschap heeft geen waarde in de opvatting van het volk, die past niet in hun idee van ontwikkeling.

En van de andere kant kan men het gevoel krijgen, dat de voorbereiding niet voldoet aan de eisen, die men meent te moeten stellen voor jongens, die hun philosophie beginnen.

Wil dat zeggen, dat die jongens misschien minder begaafd zijn? Absoluut niet. Maar hun ,,humaniora" liggen in een andere lijn. Zij zijn anders dan de Westerse. Zij zijn geen rechtstreekse voorbereiding op onze philosophie. En daar zij niet aansluiten bij de studies van het groot seminarie, is het werkelijk moeilijk voor die jongens om hun geest ineens over te schakelen op de begrippen van onze philosophie.

Is de Afrikaan of de Oosterling minder geschikt voor philosophische en theologische studies? Paus Pius XI geeft het antwoord: ,,Diu experiundo cognitum est, populos, qui dissitas orientales ausstralesque incolunt regiones, interdum nostris non cedere, atque etiam certare mentis acie et contendere cum his posse .... Quotquot in urbanis collegiis ad omne genus disciplinas instituuntur, non tam ceteris alumnis celeritate ingenii sunt pares doctrinaeque fructibus, quam saepe antecedunt ac praestant". [1])

Door eigen ondervinding weet ik dat de Chinese seminaristen zeker niet minder begaafd zijn dan de Nederlandse. Maar dat neemt niet weg, dat zij voor onze philosophie misschien meer moeilijkheden te overwinnen hebben dan wij. Waarom? Kunt gij u indenken dat er een andere denkwijze bestaat dan de onze? Of kunt gij u tenminste voorstellen dat een zeker soort begrippen — b.v. abstracte ideeën — moeilijk uit te leggen zijn voor iemand, die niet gestudeerd heeft? En als men nu een taal heeft, die alleen concrete woorden bezit, gelooft gij dan niet, dat die mensen ook heel moeilijk niet-concrete voorstellingen kunnen maken?

Als wij over ,,de waarheid" spreken, zal de Chinees over ,,oprechte woorden" spreken. Als wij het over ,,de goedheid" hebben, zal een Chinees de uitdrukking ,,zacht — of weldoend — gevoel" bezigen. Als wij over een algemeen begrip, b.v. ,,de boom" redeneren, zal de Chinees het over ,,bomen" hebben.

Men kan zich wel enigszins indenken, welk een inspanning het vraagt van zo'n concreet gevormde geest om zich om te bouwen in onze westerse-philosophische sfeer. Daarom is de vraag weleens gesteld, of het niet beter zou zijn om de theologie te verwerken in de denkwijze en in de eigen taal van dat volk.

Dat moet natuurlijk gebeuren voor ieder volk en iedere stam,

[1]) Rerum Ecclesiae A. A. S. 1926. p. 77.

anders zal de prediking niet mogelijk zijn. Het geloof met al zijn waarheden moet aan het volk voorgehouden worden, en wel in hun eigen taal; maar de vraag is of de toekomstige priesters hun theologie moeten leren in hun moedertaal, en dan nog wel, de theologie verwerkt in hun eigen philosophische sfeer.

Mij dunkt, dat alleen al dit idee hun oneer aan doet. De inheemse priesters hebben bewezen, dat zij de philosophische en theologische studies, zoals die gegeven worden in onze Westerse landen goed kunnen doen. Waarom hun dan die bijzondere ontwikkeling ontnemen, waar zij recht op hebben?

En daarbij komt ook nog het feit, dat in veel missielanden de eigen katholieke taal nog niet genoegzaam gevormd is om alle gevaar van misverstand te voorkomen. De woorden ,,sacrament, katholiek, communie enz." zijn oorspronkelijk geen Nederlandse woorden. Iedereen begrijpt ze nu. Maar hoeveel jaren zijn er overheen gegaan vóór zij ingeburgerd waren? Ik heb gehoord dat in het Javaans geen woord bestaat voor ,,persoon". Hoe zal men daar de leer over de éne Persoon van Christus duidelijk kunnen maken, vooral tegenover niet katholieken? In China heet God ,,De Heer van de Hemel". Wat verstaat een heiden onder de ,,hemel"? Het heilig sacrament wordt genoemd ,,heilige substantie". Maar als men de betekenis van het voor ,,substantie" gebezigde woord in een woordenboek opzoekt vindt men ,,lichaam, ledematen, stam, substantie". Welk zal het juiste begrip zijn in een Chinese geest? De sacramenten zijn ,,heilige zaken". Maar voor een gewoon Chinees is een zaak, zoals in het Nederlands, ieder zaakje dat men op te knappen heeft. Een katholiek, die gaat biechten, zegt dat hij ,,geestelijk werk gaat doen". enz. . . .

Er zijn al veel geijkte termen, die ingeburgerd zijn en door de Katholieken in de juiste zin begrepen worden. Maar de katholieke terminologie is nog lang niet genoeg gekend door het volk. Daarom is het zeker geen overbodig werk, dat op de eerste katholieke persconferentie in Shanghai, 18 en 19 Mei 1947, beslist is, n.m. een woordenboek van katholieke terminologie uit te geven.

De studies van klein en groot seminarie, zoals zij over de gehele wereld gegeven worden, geven een bredere kijk op het leven in het algemeen en speciaal op het leven van de Kerk. De priesters krijgen daardoor een sensus catholicus, die een waarborg zal zijn voor de toekomst van hun eigen kerk.

De inheemse clerus, die de zuivere theologische begrippen geput

zal hebben aan de bronnen, waar zij door de Kerk zelf in vastgelegd zijn, zal veel kunnen bijdragen aan het omzetten van die begrippen in hun eigen taal. Geeft hun de professoren, die deze bronnen doen kennen en begrijpen, en zij zullen, beter dan de vreemdeling, de juiste uitdrukkingen vinden, die passen op de zuivere leer.

Langdurige, hardnekkige en broederlijke samenwerking in alles, om een Kerk te stichten, die innerlijk en uiterlijk de ware Kerk van God is.

Helden-Panningen. C. LOUWS, C.M.

Veen, Piet van — *Paulus, de Zwoeger Gods* — 120 bldz. — J. J. Romen & Zonen, Roermond, 1946.

Dit boeiend boekje bevat geen exegese, maar een literaire beschrijving van „Paulus", den zwoeger Gods", die te land en ter zee de toenmaals beschaafde wereld afreisde. Het is als een verzorgd journaal, dat misschien velen dichter bij St. Paulus zal brengen dan de geleerde studies, die aan hem zijn gewijd. Als er één aanmerking op de samenstelling van dit welkome boekje mag worden gemaakt, zou het deze zijn, dat het is als een schets voor een groter werk, die slechts hier en daar werd uitgewerkt. Terecht bemerkt dan ook de aanbeveling op den stofomslag, dat de schrijver zich meermalen liet verlokken „tot een zo fleurige uiteenzetting van de entourage, dat het is, als of hij den wijdsen zwaai voor een grote Paulus-biografie zal nemen, maar dan gaat hij toch weer met forse stappen verder door het leven van den Apostel, dien hij op den voet door zijn adembeklemmende avonturen volgt."

Wijnand Geraedts tekende vóor het boekje een zestal fijnzinnige illustraties en een stofomslag in drie kleuren. A.M.

NEDERLANDSE BOEKEN IN DE OUDE BIBLIOTHEEK VAN DE PE-T'ANG TE PEIPING.

In de buurt van de vroegere keizerlijke paleizen te Peiping staat de kathedraal, de Pe-t'ang [1]) met aanpalende residentie der Heren Lazaristen en nu tevens verblijfplaats van den kardinaal-aartsbisschop van Peiping, Z. Em. Thomas Tien. In een der bijgebouwen wordt met veel zorg bewaard de oude bibliotheek der missionarissen van Peiping. Een Nederlander, de E. H. H. Verhaeren, c. m. is sinds enige jaren bezig met het catalogiseren [2]) en, indien nodig, restaureren der boeken. Kostbaar is deze bibliotheek. Men vindt er incunabelen van voor de XVde eeuw ; zeldzame edities uit de XVIde en XVIIe eeuw van de voornaamste uitgeverijen van Europa, maar ook werken, door de missionarissen zelf uitgegeven te Macao, in Japan en Mexico. De voornaamste reden der waarde van de bibliotheek ligt echter hierin, dat zij de werken bevat, welke als het ware werkinstrument geweest zijn in handen van de vroegere missionarissen. Met deze boeken als bronnen hebben zij hun belangrijke Europese en Chinese werken samengesteld [3]).

Enige notas over het ontstaan dezer bibliotheek mogen hier volgen. Deze verzameling boeken bevat de overblijfselen van vier grote, gemeenschappelijke bibliotheken en van verscheidene private boekerijen. De vier gemeenschappelijke zijn die van de vier residenties van missionarissen te Peiping, nl. de Nan t'ang, de Tong t'ang, de Pe t'ang en de Si t'ang. De twee eersten behoorden aan de Portugese jezuïeten, de Pe t'ang aan de Franse jezuïeten en de laatste, de Si t'ang, aan de missionarissen van de Propaganda.

De *Nan t'ang* kerk en residentie, dus ook bibliotheek, werd gesticht in ± 1600 door Matheo Ricci [4]). Behalve werken van gewijde wetenschappen, bracht hij samen in deze bibliotheek veel werken over profane wetenschappen. Hij wilde immers de heidenen tot de Kerk brengen door middel van de Europese wetenschap. Vooral mathematische en sterrenkundige werken. Na zijn dood werd de bibliotheek zeer verrijkt door het vorstelijk geschenk van paus Paulus V aan pater Nicolaas Trigault [5]) in 1615 ; wer-

[1]) Peiping bezat in de vroegere keizertijd vier katholieke kerken, genaamd naar de windstreken. De Pet'ang (Noorderkerk), de Nant'ang (Zuiderkerk), Tongt'ang (Oosterkerk) en de Sit'ang (Westerkerk). Zie over de kerken van Peiping : P. Bornet, S. J., *Les Anciennes Eglises de Pékin*, in Bulletin Catholique de Pékin, 31 (1944) p. 490, 527, 586 ; 32 (1945), p. 22, 66, 118, 172, 239, 246, 293, 339, 391.

[2]) Tot nu toe verschenen : Verhaeren, H., c.m., *Catalogue of the Peitang library, French Section*, Peking, Lazarist Mission Press, 1944. Hierin staan vermeld en beschreven 709 boeken.

[3]) Zie vooral : Verhaeren, H. c. m., *L'ancienne bibliothèque du Pe t'ang*, Conférence donnée le 14 janvier à l'université catholique, Pékin, Imprimerie des Lazaristes, 1940. Aan dit werkje en aan de persoonlijke inlichtingen van M. Verhaeren zijn we alles verschuldigd.

[4]) Matheo Ricci, Italiaan, geboren in 1552, komt naar China in 1583, en slaagt er in zich in Peiping te vestigen, in 1601 ; overleden te Peiping, 1610.

[5]) Nicolaas Trigault, geboren in 1577 te Douai, komt naar China in 1610, is in 1614 terug in Europa, om allerlei zaken der missie te regelen ; ontvangt te Rome van paus Paulus V de kostbare bibliotheek, waarvan hier sprake ; overleden te Hang tcheou in 1628.

ken van theologie, philosophie, recht, wiskunde, physica etc. Enige honderden boeken, nu nog bewaard, allen op dezelfde manier ingebonden, met aan een zijde het wapen van de societeit van Jesus, aan de andere het wapen van den paus.

De bibliotheek werd later nog verrijkt met de boeken, welke toebehoord hadden aan Mgr. Polycarpus de Sousa, bisschop van Peiping van 1740-1747 en aan Mgr. Alexander de Gouvea, bisschop van Peiping van 1782-1808. Deze beide bisschoppen waren grote bibliophilen. Enige honderden volumens, nu nog aanwezig, getuigen van de smaak dezer bisschoppen.

Na de opheffing der societeit van Jesus kwamen nog vele boeken uit de diverse residenties der jezuïeten in China naar de Nan t'ang-bibliotheek.

De *Tong t'ang*-bibliotheek, gesticht ± 1650 door de Portugese jezuïeten.

Deze bibliotheek moet zeer rijk geweest zijn. Immers de meeste beroemde jezuïeten, Adam Schall von Bell [1]), Ferdinand Verbiest [2]) en andere astronomen hebben hier geleefd en gewerkt. Door brand werd de kerk en bibliotheek verwoest, in 1812. Slechts twee of drie boeken zijn nu nog bewaard in de Pe t'ang. Ze dragen de inscriptie : ,,Ex residentia Sancti Joseph'' (= Tong t'ang).

De *Pe t'ang*-bibliotheek, gevormd door de Franse jezuïeten, in ± 1700.

Volgens de overlevering moet dit de rijkste bibliotheek geweest zijn. De Franse jezuïeten immers, die vooral China aan Europa bekend wilden maken, stonden in relatie met veel academies in Europa, die hun publicaties naar Peiping opstuurden. Toen in 1826 de Pe t'ang geconfisceerd werd door de keizerlijke regering, werd de bibliotheek gered en overgebracht naar een kleine residentie in de buurt van Peiping. Een gedeelte werd later overgebracht naar Si-wan-tse in Mongolië. Het overige grootste deel ging echter verloren. Wat overbleef, bevind zich nu in de Pe t'ang, getekend : ,,P. P. Gallorum Soc. Jesu Pekin''.

De Si t'ang-bibliotheek. Deze werd voornamelijk gevormd door de boekerij van Mgr. Mezzabarba, apostolisch legaat en patriarch van Alexandrië, die in verband met de ritenkwestie, naar China gekomen was. Hij gaf zijn boeken aan de residentie van de Si t'ang. Zij zijn allen getekend : ,,Ex libris relictis ab Illmo et Rmo. Patriarcha Alexandrino, anno 1721''. Toen de kerk van de Si t'ang door den keizer opgeheven werd, werd de bibliotheek overgebracht naar de Nan t'ang.

De verenigde bibliotheken van de Nan t'ang en de Si t'ang hebben de verschillende catastrophen overleefd. In 1838, toen de laatste Europese priester in Peiping, Mgr. Pirès, overleed, vertrouwde hij de kathedraal en de bibliotheek toe aan den Russischen archimandriet Benjamin Moratchevitsch. Deze bracht de bibliotheek over naar de Russische missie. Twee en twintig jaren hebben de Russen er trouw over gewaakt In 1860 gaf de archimandriet Palladius de bibliotheek terug aan de eigenaars.

---

[1]) Jean Adam Schall von Bell, geboren te Keulen, 1591, komt naar China in 1628, overleden te Peiping, 1666.

[2]) Ferdinand Verbiest, geboren 1623 te Pitthem, naar China 1659, overleden te Peiping in 1688.

Op het ogenblik bevinden zich nog ongeveer 5500 boeken in de Pe t'ang bibliotheek: 3000 werken over de gewijde wetenschappen, 2500 over de profane wetenschappen. Wanneer de catalogisatie volledig zal zijn, zal de bibliotheek opengesteld worden voor alle liefhebbers. [1])

De Nederlandse boeken in deze bibliotheek.

Zeer talrijk zijn de werken uit deze bibliotheek, welke in de Nederlanden uitgegeven werden, maar hier beogen we enkel die werken, welke èn in Nederland uitgegeven werden èn in het Nederlands geschreven zijn. Voor wie kunnen deze Nederlandse werken nut gehad hebben ? Van de 14 Nederlanders (allen Zuid-Nederlanders), die tijdens de oude jezuietenmissie, in China geweest zijn, heeft practisch alleen Ferdinand Verbiest in Peiping gewerkt Maar we mogen veronderstellen, dat ook Duitsers, zoals Adam Schall von Bell, onze taal verstaan hebben.

De bibliotheek bevat 21 Nederlandse boeken. We geven ze hier, in alphabetische volgorde, volgens auteurs, met enige notas (volgens onze beperkte middelen, in Peiping).

1. BARBETTE, Paulus (1629—1699).

Chirurgie Nae de hedendaegsche Practijck beschreven door Paulus Barbette, der Medicijnen Doctor en Practisijn t'Amsterdam . . . Den derden druck, Met verscheyden nieuwe stoffen en genees-middelen vermeerdert. t'Amsterdam, By Jacob Lescaille, Boekverkooper op den Middeldam, in 't jaer 1663.

10 bladen, 219 p. en 167 p. 16½ cm.

Inhoud : Chirurgie : Van de handtwercken . . II Van de geswellen.— Van de wonden. — Van de sweeren. III. Anatomia practica : Van de deelen in 't gemeen. - Van het hooft. — Van de borst. — Van de buyck. — Van d'uyterlycke leden.

De opdracht van het werk is aan Fransciscus Deleboe, geseght Sylvius, der Medicijnen Doctor en professor in de Hoogh. beroemde Hooge School te Leyden.

Na een bericht aan den ,,Naerstigen leser'', staat een gedicht van Joost van den Vondel, op de heelkunst van Dr. Paulus Barbette.

Gedicht van 36 regels, beginnende :

,,Hier verschijnt een heelzaem Paulus
Niet gelyck een wreede Paulus'' . . . .

Volgen nog verzen van P. van der Gracht, Jacob Block en J. Lescaille.

De eerste editie van dit werk is van 1655 te Amsterdam.

1 a. Samen in gebonden met 1 :
Pestbeschrijving, door Paulus Barbette, der Medicynen Doctor en Practisyn t'Amsterdam. Den derden Druck, met Historische Aenmerckingen vermeerdert. t'Amsterdam, By Jacob Lescaille, 1664. 60 p. 16½ cm.

2 BIJBEL.

Biblia dat is De gantsche H. Schrifture vervattende alle de Ca-

[1]) Het Rockefeller-instituut heeft deze catalogisatie financiëel mogelijk gemaakt. Van alle werken is het titelblad gefotographeerd.

nonycke Boecken des Oude en des Nieuwen Testaments. Nu eerst door last der Hoogh-Mog Heeren Staten Generael van de Vereenigde Nederl. en volgens 't Besluyt van de Synode Nationael gehouden tot Dordrecht in de Iaren 1618 ende 1619. Uyt de Oorspronckelycke Talen in onse Nederlandtsche Tale getrouwelijck overgeset. Tot Amsterdam, Gedriuckt bij Paulus van Ravesteyn, 1652.
20 bladen, 250 genummerde bladen ; 2 bladen, 84 genummerde bladen, 2 bladen, 99 genummerde bladen, 228 ongenummerde bladen, 37 genummerde bladen ; 15½ cm.
Inhoud : deel 1 : Inhoudt aller boecken des Ouden en Nieuwen Testaments. Register van alle de canonijcke boecken, capittelen, ende folien. Het Oude Testáment (Genesis- Cantica). De prophetien der Propheten (Jesaia-Malachia) ; deel 2 : Het Nieuwe Testament ; deel 3 : De CL Psalmen des Propheten Davids, met eenige andere lofsangen : uyt den franscoyschen dichte in Nederlandschen overgeset door Petrum Dathenum, mitsgaders De christelicke catechismus : als oock de liturgie, ofte de formulieren van de bedieninge der h. sacramenten, Bevestiginge der Kerckendienaren, Oeffeninge der Kercklicke-tucht, Siecken-troost, ende Christelicke gebeden gelijck deselve in de Gereformeerde Kercken gebruyckt worden.

Deze Bijbel heeft toebehoord aan Mej. Maria van der Hidden, zoals op de eerste blz. geschreven staat : ,,Maria van der Hidden. Anno 1660, den 16en December. Int Dorp Sinckan."
Sinckan is een dorp op het eiland Formosa. Was Maria van der Hidden de vrouw van een protestants missionaris of van een koopman ? Achterin de Bijbel heeft dezelfde (?) hand een soort doopregister gehouden. Misschien van haar eigen kinderen ? ?
We schrijven het hier over [1]) :
,,Ao 1654 op Saterdagh den 24sten October is gebooren (Isaak) des middaghs tot Amsterdam op het ruslandt inde groene boom, en heeft den H. doop ontfangen op woensdagt den 28sten Octob. vanden Eerw. praedicant Kaspar Groen, predikende D Casparus d'Carpontier. de getuygen waren Sr. Isaak de rave, en Juffr. Judith van Vreedenburgh.
is gestorven Ju Pauo-an op 't Eijlandt Formoza Ao 1655. Den 20e Decemb. smiddaghs, en den 22sten do in Sinkan begraven.
,,Ao 1656. Den 23sten mey op dingsdagh savondts is geboren (Marijtje) Ju Sinckan, en heeft den H. doop ontfangen den 28sten do van den Eerw. praedicant Antonii Hambroek, de getuygen waren de Hr. Corn. Caesaer Gouverneur deses Eijlandts, en raat van Indien, en den Eersaamen Sr. Pieter Boons polityck regent in Sinckan en Juffr. Helena de Sterken, huijsvrouwe van den Hr. Pieter van Alphen, sal. ged. (zaliger gedachtenis) raat deses Eijlants en Juffr. Elisbeth Cergeur huijsvrouwe vanden Eerw. Do Herman Buschhof. is gestorven Yu Sin kan ao 1657 den 10den Julij, aldaar begraven den 11den Do.

[1]) Zie hierover ook, M. van Wagenberg, c.m., *Le Portugal, Macao et les Lazaristes*, in Bulletin Catholique de Pékin, 33 (1946), p. 224-260, op p. 242, noot 32.

„Anno 1659, Den 6den feber in de voornacht, donderdaghs is geboren (Isaakje) Yu Sinckan, en heeft de H. doop ontvangen den 12den Do van den Eerw. praedicant Anth. Hambroeck, de getuygen waren, den Eersaamen Sr. Thomas van IJperen, Coopman raat van Formosa, den Eersaamen Sr. Corn. Verbrugh, polityck regent Yy Soetangh en Juffr. Helena de Sterke, huysvrouwe vanden Eedle. Hr. Gouverneur Frederick Coijett, ende Juffr. Janneken van Rijpen huysvrouw van Sr. Ludert Crummer." [1]).

3 CEULEN, Ludolph van (1540—1610)
Van den circkel, Dear in gheleert werdt te vinden de naeste Proportie des Circkels-Diameter teghen synen omloop ... Noch de Tafelen Sinuum, Tangentium, ende Secantium, met het gebruyck van dien ... Tenlaetsten van Interest met alderhande Tafelen daer toe dienende ... Tweede editie ... Van nieuws oversein ende van alle voorgaende fauten verbetert ende eyndelick vermeerdert met dry Tractaetgens waer in door den Autheur wederlegt werden beyde inventien vande quadrature des Circkels uytgegeven door Symon vander Eycke .... Alles door Lvdolf van Cevlen, geboren in Hildesheym, beschreven ende in druck ghebracht. Ghedruckt tot Leyden, By Ioris Abrahamsz. van der Marsse, Voor Ioost van Colster, 1615.
4 bladen, 114 genummerde bladen en 56 genummerde bladen, inclusief tafels en diagrammen. 25½ cm.
De eerste editie van dit werk is van 1595.

4 DECKER, Ezechiel de.
Nieuwe telkomst inhoudende de logarithmi voor de ghetallen beginnende van 1 tot 10000, ghemaeckt van Henrico Briggio ... Mitsgaders de Tafel van Hoeckmaten ende Raecklynen door het ghebruyck van Logarithmi, de Wortel zijnde van 10000,0000 deelen gemaeckt van Aemund. Guntero, Welcke ghetallen eerst ghevonden zijn van Ionne Nepero Heer van Merchistoun ; ende 't gebruyc daer van is ... cortelick aenghewesen, Door Ezechiel de Decker, Rekenmeester ende Lantmeester, residerende ter Goude. Ter Goude, By Pieter Rammaseyn, Boeckverkoper in de corte Groenedal, int vergult ABC, 1626.
4 bladen, 5 p., 132 ongenummerde bladen, inclusief tafels en diagrammen. 18½ cm.
Henri Brigger, professor van geometrie te Oxford (1561—1630).
Edmund Gunter (1581—1626), professor van sterrenkunde te Londen
Joan. Napier (1550-1617).

5 DICTIONARIUM
Dictionarium Teutomico-Latinum. Novum reformatum et commodiori

[1]) De meesten van deze personen zijn ons verder onbekend. Cornelis Caesar was gouverneur van Formosa van 1650-1653 ; Frederick Coijett gouverneur van Hambroek was predikant aldaar van 1648-1661, in welk laatste jaar hij onthoofd werd. Herman Buschhof, predikant van 1655-1657.
zie, H. Cordier, *Bibliotheca Sinica*, Dictionnaire bibliographique des ouvrages relatifs à l'empire chinois, I-V, Parijs, 1904-1924 ; deel 1, col. 287.

usui iuventtius accomodatum. Edition novissima auctior et emendatior. Antverpiae, Ex officina Hieronymi Verdussii, 1653.

6 ENGELGRAVE, Henricus, s.j. (1610—1670).
Meditatien ofte Soete bemerckinghen op het bitter lyden Christi door P. Henricus Engelgrave Priester der Societeyt Iesu, t'Antwerpen, By Michiel Cnobbaert, 1677.
4 bladen, 325 p. 15½ cm.
De eerste editie van dit werk is van 1670, Antwerpen.
Bevat 31 meditaties op het H. Lijden.

7 GOOS, Pieter, weduwe van
De Zee-atlas, Ofte Water-wereld, Waer in vertoont worden alle de Zee-kusten van het bekende des aerdbodems. Seer dienstigh voor alle Heeren en Kooplieden, Als oock voor alle Schippers en Stuurlieden. Gesneden, gedruckt en uytgegeven t'Amsteldam, By de weduwe van Pieter Goos, in de Zee-spiegel, 1676.
8 bladen, 30 dubbele kaarten. 45½ cm.
De 8 bladen bevatten de tekst: „Kort verhael van 't begin en de voortgangh der Scheepvaert tot aen dese tijdt". Tekst op 2 kolommen.
Op het eerste blad staat geschreven: „Anno 1679 den 1 Junij desen atlas gekocht voor 3 guld.".
Geen auteur vermeld, noch van tekst noch van kaarten.

8 HOLWARDA, Johannes Phocylides.
Friesche sterrekonst, Ofte Een korte, doch volmaeckte astronomia, met nuttigheden van dien .... Uyt eygene Speculatien uytgewerckt. Door Joh. Phocylides Holwarda, Medicus, Mathematicus, en Philosopiae Professor tot Franeker. Tot Harlingen, Gedruckt by Jan Hessels, 1652.
8 bladen, 365 p., 1 blad, 359 p., 91 p. digramm. tafeld. 15 cm.

9 LANSBERGEN, Philippus van (1561—1632).
Philippi Lansbergii Astronomisch en geometrisch quadrant; Mitsgaders des selfs onderwijs ... In desen laetsten druck van nieuws oversien, en van merckelijcke fauten gebetert, en met verscheyde voorstellen vermeerdert, nevens het maken van des selven Quadrants. Door Mathaeus van Nispen. Tot Dordrecht, Voor Mathaeus van Nispen, 1659.
45 p. 19½ cm.
Colophon: Gedruckt by Nicolaas de Vries 1659.
Ingebonden met de volgende:
Astrolabium, dat is Philippi Lansbergii Verklaringhe van de Platte Sphaere van Ptolomaeus, anders Astrolabium ghenaemt. Tot middelburch, By Zacharias Roman, 1635.
4 bladen, 40 p. 19½ cm.
Colophon: gedruckt te Haerlem, by Adraen Roman, 1635.

10 LANSBERGEN, Philippus van.
Beschrijvinge der vlacke sonne-wysers ; In de welcke alderley soorte van Sonne-wysers, die op eenig vlackconnen werden beschreven, wisconstelick vertoont worden. Vyt het latijn vertaelt door Jacob Mogge. Tot Middelburgh, By Zacharias Roman, 1666
2 bladen, 54 p. incl. diagramm. 28½ cm.
Colophon : Tot Middelburgh, Gedruckt by Thomas Berry, 1666.
p. 47-48 ontbreken.

11. LASTMAN, Cornelis Jansz.
Beschrijvinge van de kunst der stuerluuden. Daer in Door seeckere Gront regelen getoont wordt Hoe die selve Kunst na 't behooren ghebruyckt : en langs soo meer magh gebetert worden. Ende tot dien eynde sijn hier by ghestelt de Tafelen van de Hoeckmaten, Raecklijnen, en de Snijlijnen. Met een grondige Instructie des drie hoecks reeckeningh . . . Door Cornelis Jansz. Lastman, van Vlielandt.. t'Amsterdam, Ghedruckt voor Symon Cornelisz. Lastman, 1657.
232 p. incl. tafels en diagram. 24½ cm.
Tekst in 2 kolommen.
p. 217-224 ingebonden na p. 232.
I editie 1642.
Het boek is eigenhandig ondertekend door S. Lastman.

12 MEDINA, Pedro de (± 1510).
De Zee-vaert oft Conste van ter Zee te varen van den Excellenten Pilote Maester Peeter de Medina Spaignaert . . . . Wt den Spaenschen ende Francoysche in onse Nederduytsche tale ouergheset, ende met Annotatien verciert, by M. Marten Eueraert Burg. Met noch een ander nieuwe onderwijsinghe, op de principaelste puncten der Navigatien, van Michiel Coignet. t'Amstelredam, By Cornelis Claesz, opt Water int schryfboeck up die oude Brugghe, 1598.
84 genummerde bladen, 3 bladen, 22 genummerde bladen., incl. tafels en diagramm. 19½ cm.
Eerste Spaanse editie Valladolid 1545.

13 PERDUYN, Gislenus, s.j. (1630—1708).
Twee-en-vyftigh meditatien op het alderheylighste Sacrament des Autaers, Seer dienstigh tot het verwecken der devotie in de ghene, die wekelijks Communiceren. Verdeelt in twee deelen . . . . Op-ghedraghen voor een nieuw-jaar door P. Gislenus Perduyn, Priester der Societeyt Jesu. Tot Brugghe, Gedruckt by Joos van der Meulen, 1648.
3 bladen, 144 p., 2 bladen, 177 p. 15 cm.

14 NIEROP, Dirck, Rembrantsz. van (1615-1677)
Nederduytsche astronomia, Dat is : Onderwijs van den Loop des Hemels . . . . Hier by gevoeght een Aen-hangh, Dienende tot naeder verklaeringhe over den loop des Hemels. Als oock eenighe Voorbeelden der Son-Eclipsen, welcke rekening door verscheyden voorbeelden ghetoont wordt . . . . Beschreven door Dirk Rembrantsz.

van Nierop . . . Ende nu met den tweeden Druck, overghesien, verbetert ende vermeerdert, by den zelfden Autheür, als oock een gedruckten Planeet-Wyser. t'Amsterdam, By Gerrit van Goedesbergh, 1658.
7 bladen, 205 p,. 65 p., 112 p., incl. tafels en diagramm. 22½ cm.
Eerste editie te Harlingen 1653.

15 SCRIECK, Adraen van.
Van 't begin der eerster volcken van Europen, in-sonderheyt van den oorspronck ende saecken der Neder-landren, XXIII boecken. Met betoon vande dwalinghen der Griecken ende Latinen op t'selve Beghin ende den ghemeynen Oorspronck . . . Afbeleet van den Beghinne totten tijd van Carolus Magnus; ende besluytende ouer de 4900 iaeren. Beschreven door Adriaen van Scrieck, Heere van Rodorne. t'Ypre, by Francois Bellet, 1614.
20 bladen, 560 p. 13½ cm.
Ingebonden met : Scrieck, A. van., Monitorum secundorum libri V, Ypris Flandrorum. 1615.
Op de titelpagina staat geschreven : ,,Ro in Christo Patri, ac. D. Patri Nicolao Trigautio, Rectori, et Patribus Collegii Soc. Jesu in Sinis, sacris Orientis Sideribus, Auctor. D.D.

16 STEVIN, Simon (1548—1620).
De beghinselen der weeghconst beschreven door Simon Stevin van Brugghe, tot Leyden, In de Druckerije van Christoffel Plantijn, By Franscoys van Raphelinghen, 1586.
17 bladen, 95 p., inclusive diagramm. 22½ cm.
Het werk wordt voorafgegaan door een latijns en grieks vers van Jan de Groot.
Ingebonden met a en b.

16 a De weeghdaet beschreven door Simon Stevin van Brugghe, tot Leyden, In de Druckerije van Christoffel Plantijn, by Francoys van Raphelingen, 1586.
43 p. incl. diagramm 22½ cm.

16 b De beghinselen des waterwichts beschreven door Simon Stevin van Brugghe, tot Leyden, In de Druckerije van Christoffel Plantijn, By Francoys van Raphelingen, 1586.
81 (i. e. 71, springt van 69 op 81) p. incl. diagramm. 22½ cm.
Dit werk is opgedragen aan de Staten der Verenigde Nederlanden. Het vorige aan de burgemeesters en regeerders van de Stad Neurenberg.

17 SUCQUET, Antoine, S. J. (1574—1627).
Den wech des eevwich levens Beschreven int Latijn, door P. Antonius Sucquet, overgeset door P. Gerardus Zoes, bey de Priesters der Societeyt Jesu, Door den Aucteur van nieuws oversien en vermeerdert. Met beelden verlicht door Boëtius A Bolswert. t'Antwerpen, by Hendrick Aertssens, 1643.

8 bladen, 881 (i.e. 899), (37) p. 18 cm.
Eerste Latijnse editie, Antwerpen 1620.
Eerste Nederl. editie, Antwerpen 1623.
Het werk is opgedragen aan Nicolaas Zoes, bisschop van 's-Hertogenbosch.

18 VEKITI, Turanus.
Het catholyck memory-boeck, in welck veel plaetsen soo uyt de H. Schrifture als uyt de Oudt-vaders die geleeft hebben in de eerste vier hondert Jaren na de geboorte Christi worden verhaelt met verscheyden redenen tot bevestiginge van het Catholijck Apostolijck Roomsch Geloof. Bijeen vergadert, ende bedeylt In vier Boecken door Turano Vekiti, Doctor in beyde Rechten. Den derden Druck seer verbetert ende vermeerdert. Tot Loven, By Bernardyn Maes, 1643.
8 bladen, 1-57 (i.e. 1053) (16) p. 16 cm.

Peiping Dr. ANDRÉ VAN DEN EERENBEEMT, C.I.C.M.

EEN KWARTEEUW MISSIEWERK IN ZUID-KANSOE.

Toen door de eerste wereldoorlog de Capucijnenprovincie van Rijnland—Westfalen haar missie op de Karolinen en Marianen verloren had, werd haar door de Propaganda de Chinese provincie Zuid-Kansoe toegewezen, een gebied van ongeveer 88.000 km² met ongeveer zes millioen inwoners.

Op 1 November 1922 kwam de Apostolisch-Vicaris Mgr. Walleser met enkele missionarissen in zijn nieuwe missie aan. Er heeft zich sindsdien in dat missiegebied in velerlei opzicht een verandering en omvorming voltrokken. En wel vooreerst op het gebied der *cultuur*.

Het Noord-Westen van China, waarin de provincie Kansoe gelegen is, gold jaren geleden als achterlijk en was dat ook ; maar de afgelopen 25 jaar brachten in dit opzicht een grote omwenteling.

Het schoolwezen nam een hoge vlucht. Vijftien jaar geleden nog waren er op het platteland slechts op de grootste marktplaatsen ouderwetse, slecht bestuurde volksscholen ; nu heeft zelfs het kleinste bergdorpje zijn staatsschool, bestuurd door modern gevormde onderwijzers. Vroeger was er in heel Zuid-Kansoe slechts één vervolgschool ; nu heeft ieder van de 15 districtshoofdplaatsen een of meer vervolgscholen.

Het volk is zindelijker geworden, heeft de aanvankelijke afkeer van moderne ziekenhuizen, buitenlandse geneeskunde, buitenlands gevormde artsen, moderne kraamverzorging afgelegd. Vooral het laatste heeft het kindersterftecijfer sterk doen dalen. De ouderwetse, gedeeltelijk onhygiënische kleding van mannen en vrouwen heeft zich aan het moderne buitenland aangepast. Bij de mannen is de vlecht verdwenen, bij de vrouwen het insnoeren van de voeten. Ook vele oeroude, sinds eeuwen streng onderhouden zeden en gebruiken, die dikwijls de vrijheid van de individuele persoon in de weg stonden, zijn in onbruik geraakt. De gezichtskring van het gewone volk is verbreed door de scholen, door allerhande cursussen, door de hoge ontwikkeling van het militaire apparaat, dat in de oorlog grote bevolkingsgroepen omvatte, opleidde en uit de enge geboorte-

streek in de wijde wereld bracht. Hierdoor is ook het nationale bewustzijn van het volk gewekt, heel de levensstandaard gestegen.

Vervolgens heeft zich op het gebied van *bestuur* een grote hervorming voltrokken en wel van het vroegere patriarchale systeem naar het democratische. Ieder dorpje heeft nu zijn zelfgekozen, door de gemeente gecontroleerde bestuursambtenaar. Het kadaster werd opnieuw geordend, het land opnieuw gemeten en geregistreerd. De verdeling, heffing en controle van de belastingen werden daarop gemoderniseerd. De burgerlijke stand werd ingevoerd en wordt nog steeds meer verbeterd. De vroegere erg vervelende tolheffing op de wegen is vervallen. Vele godentempels werden veranderd in bestuursgebouwen of ingericht tot andere doeleinden van algemeen belang. De gemeentelijke autoriteiten lossen hun kwesties niet meer op naar eigen goeddunken, zoals vroeger, maar volgens aanwijzingen van hogere instanties. De rechtbanken spreken geen recht meer volgens zeden en gebruiken en eigen willekeur, maar volgens de normen van het nieuwe wetboek.

Wat ten slotte *nijverheid en verkeer* betreft, heeft de huisindustrie, vooral spinnen en weven, door invoering van allerlei gereedschappen en machines grote voortgang gemaakt en is zeer verspreid. Iets nieuws is het verwerken van schaapswol tot ieder soort van kleding, welke men vroeger niet kende. Eveneens heeft ook het handwerk, vooral dat van timmerlui, kleermakers, schoenmakers en mechanici, zich op het machinale bedrijf ingesteld. Nijverheidsscholen zijn doende het handwerk, landbouwscholen en laboratoria de landbouw en tuinbouw op te heffen. De laatste hebben de aanplanting van vele nieuwe, dikwijls zeer winstgevende producten bevorderd. De bouwkunst, vooral in de steden heeft zich nu georiënteerd op buitenlandse bouwstijlen.

Het verkeer is vergemakkelijkt door de aanleg van vele voetpaden, fietspaden en autowegen. De spoorweg reikt tot in het hart van Zuid-Kansoe en wordt tot aan de hoofdstad van de provincie doorgetrokken; ook zijn er enkele vliegvelden in Zuid-Kansoe. In vele steden worden de oude enge straten verbreed en modern uitbebouwd; zij hebben samen met de nieuwe bestuursgebouwen, winkels en woonhuizen de aanblik van de stad vernieuwd.

De eigenlijke *missiegeschiedenis* van Zuid-Kansoe gedurende de laatste 25 jaar draagt veelal het kenmerk van zelfverdediging tegen het bestuur en de stormloop van het heidendom.

Allereerst iets over het *missiepersoneel*. — Quantitatief is dat tot aan het uitbreken van de oorlog door aanvoer uit het vaderland jaarlijks gegroeid, zodat ook de zware verliezen in het honger- en typhusjaar 1929 hersteld werden. Het aantal buitenlandse priesters, broeders en zusters steeg tot ongeveer 50. Het uitblijven van buitenlandse versterkingen tengevolge van de oorlog werd vergoed door de toename van de inheemse clerus, die in aantal bijna het derde deel van alle priesters-missionarissen bereikt heeft. Het Groot-Seminarie telt twee, het Klein-Seminarie veertig seminaristen. De in het jaar 1942 gevestigde zustercongregatie van „de H. Familie" kan door haar activiteit in school, ziekenverpleging en godsdienstonderwijs, het uitblijven van buitenlandse hulp van zusters vergoe-

den. Enkele van deze nieuw gevormde zusters, ten dele van staatwege opgeleid tot onderwijzeres, zijn al in dienst; andere zijn nog in hun voorbereiding. Het aantal vrouwelijke catechisten is in de laatste jaren achteruit gelopen, maar daarvoor in de plaats hebben deze aan innerlijke kracht gewonnen door een reorganisatie in het jaar 1946. Meer dan twintig candidaten verzekerden de toekomst van deze onontbeerlijke instelling. Zware verliezen leden van wege de oorlog de beroepscatechisten, wier noodzakelijkheid voor het missiewerk nauwelijks hoog genoeg kan worden aangeslagen; hun aantal is tot een vijfde teruggelopen.

Qualitatief is het buitenlandse missiepersoneel er beter op geworden. De oudere missionarissen zijn in de loop van de jaren dieper in de psyche van het volk doorgedrongen, hebben vele ervaringen opgedaan, hetgeen hen behoedt voor vele fouten van beginnelingen. De later gekomenen hebben het voordeel dat ze van jaar tot jaar een betere opleiding en vorming in de taal en practische missiearbeid ontvangen.

Vervolgens het *missieobject*. — Het gouvernement van 25 jaren geleden werd tegenover de missie geleid door een politiek van vrees. De politieke toestand sinds 1922—1923 evenals het ontwaakte nationale bewustzijn verdrongen deze vrees en gedurende vele jaren moest de missie zich tegen menige bestuursinstantie verweren en staande houden; maar al spoedig trad er verbetering in. Vooral in de laatste oorlogsjaren moesten de bestuursinstanties in Kansoe zich intensiever met de katholieke missie bezig houden en zo zagen zij in, dat de missionarissen niet de vertegenwoordigers zijn van een of andere natie, maar van de Katholieke Kerk. Veel is in dit opzicht gepresteerd door de grootse voorlichtingsactiviteit van den inheemsen aartsbisschop van Nanking Mgr. Yu Pin, die bij de hoogste staatsautoriteiten groot aanzien geniet. Toen China na de oorlog betrekkingen aanknoopte met het Vaticaan en in plaats van de tot nu toe aldaar verblijvende Apostolische Delegaat een Internuntius en zelfs zijn eerste Kardinaal kreeg, werd deze politiek van het staatsgezag ook bij de gemeentelijke autoriteiten merkbaar. Toch kan men niet zeggen, dat het openbare leven in Kansoe enigermate door het Katholicisme is beinvloed; wel werd de *volksmassa* in de laatste jaren dikwijls bijna gedwongen om van de Katholieke missie notitie te nemen. Vooreerst door enkele openlijke tegen de missie ondernomen acties, waarbij de Kerk echter in het gelijk gesteld werd en onaantastbaar bleek; dit miste zijn goede indruk op het volk niet. Vervolgens door de ziekenverpleging, die in heel Zuid-Kansoe bekend is en in de loop der jaren een groot deel der bevolking met de missie in contact bracht. Veel deed in dit opzicht de hulpactie van de katholieke missie in het hongerjaar van 1929; want menigeen werd bekend of zelfs vertrouwd met de missie door de overal verspreid wonende christenen, door bezichtiging van de hoofd- en bijstaties, gesprekken met missionarissen en catechisten, bijwonen van godsdienstoefeningen en kerkelijke diensten, bij huwelijken en begrafenissen van Christenen.

De jaren 1923—1924 brachten een politieke omwenteling over Zuid-Kansoe en als gevolg daarvan veranderde de instelling der autoriteiten tegenover de missie. Daarvan was weer het gevolg dat, de Christenen de hun geschonken voorrechten en daarmee de aardse voordelen verloren.

Dat dunde op menige plaats aanzienlijk de rijen der Christenen en vooral der catechumenen. Zij die trouw waren gebleven hadden nu veel vitterij te verduren en staande buiten de geheel heidense omgeving hadden zij geen gemakkelijke positie, vooral omdat zij zich als Christen moesten losmaken van vele heidense zeden en gebruiken, waarvan de gehele samenleving doordrongen is. Dat veroorzaakte vele vijandelijkheden, dat vroeg veel moed en geloofskracht. Heerlijke voorbeelden hiervan kent hier iedere gemeente. Omdat het grootste gedeelte van de Christenen tot de lagere volksklassen behoort, tot de boeren en arbeidsstand, treedt het Christendom niet zo sterk naar buiten en is zijn invloed nog gering.

De Christelijke leer wordt door de missionaris, de catechist en de christen aan de heidenen verkondigd door gesprekken, onderricht en predikatie. Het meeste succes in dit opzicht hebben de christenen zelf in de kring van hun bekenden en verwanten. Indirect preekt de charitatieve activiteit van de missie, heel haar bestaan en het voorbeeld van de christenen.

De nieuwe geloofsleerlingen ontvangen na één jaar proeftijd in een gesloten catechumenaat vier weken godsdienst-onderricht en daarna worden zij gedoopt.

Wat is het *resultaat van deze 25 jaar arbeid* ? In de eerste 15 jaar groeide het aantal hoofdstaties van 13 tot 27 ; het aantal bijstaties van 16 tot 65. Op bijna alle staties werden volksscholen opgericht, die echter allemaal in het jaar 1934 aan de schoolverordening van de staat ten offer vielen. In 1947 kon in de bisschopsresidentie Tienshoei met goedkeuring van de staat weer een grote volksschool worden opgericht met meer dan 200 leerlingen. In 1927 werd het noordelijk gedeelte van de missie afgescheiden en aan Spaanse Capucijnen overgegeven. In de loop van de eerste tien jaren werd in Tienshoei het eerste hospitaal van heel Zuid-Kansoe geopend. Door voortdurende uitbreiding en vervolmaking naar binnen en naar buiten heeft het zijn bevoorrechte plaats weten te handhaven ondanks de oprichting van vele particuliere en staats-hospitalen. Op 7 staties zijn apotheken, bestuurd door buitenlandse en inheemse zusters. Alles bij elkaar behandelt de missie ieder jaar ver over de 50.000 patiënten. Het weeshuis heeft al vele honderden verlaten kinderen opgevoed, het huis voor ouden-van-dagen vele afgeleefden op het hiernamaals voorbereid. Het jaarlijks aantal nooddoopsels bedraagt vele honderden. Bij de overname van de missie waren er 3178 Christenen. In het gebied, dat na de scheiding overbleef steeg het getal tot ongeveer 10.000. De ongeveer 100.000 H. Communies per jaar getuigen van het peil van het godsdienstig leven. De vele onlusten van de eerste 15 jaar konden de voortgang niet stuiten, terwijl sinds ongeveer 10 jaar een zekere stilstand is ingetreden. Waarom ? Wegens de troebelen van de oorlog, het verliezen van de inkomsten en daarmee samenhangend geleidelijk aan het verlies van bijna alle catechisten. Vooral dit laatste had noodlottige resultaten ; daardoor immers verweesden bijna alle bijstaties, de kinderen bleven zonder onderricht, volwassenen zonder steun.

Omtrent de *vooruitzichten en voorwaarden* van het missiewerk ten slotte het volgende. China staat temidden van geweldige omwentelingen, zoals in het begin reeds is aangetoond. De missie in Zuid-Kansoe moet daarom

voor haar arbeidsveld ook alles in beweging zetten, om de levenskrachten van het Katholicisme te ontplooien en in te schakelen in het stijgende cultuurleven; vóór alles middelen en wegen zoeken om in de hogere volksklassen binnen te dringen. Dit zou kunnen gebeuren door scholen, pers en voordrachten.

Om de grote volksmassa te beinvloeden zijn en blijven goed gevormde mannelijke en vrouwelijke catechisten nodig, die een grote liefde hebben voor hun beroep en bezield zijn met een sterke offergeest. De heropening van de catechistenschool is daarom hoogst noodzakelijk.

Absoluut vereist wordt een zelfstandige voorziening in eigen behoeften. Door het uitblijven van hulpmiddelen in de oorlog werd dat duidelijk; bovendien spoort daartoe aan de onzekere wereldtoestand; het is tenslotte ook een kerkelijke eis, nu het missiegebied Tienshoei tot diocees is verheven. Omdat de regering de Katholieke Kerk nu officieel erkend heeft, het hele missiewerk nu op wettelijke grondslag rust en China met het Vaticaan in goede betrekking staat, zal het aanzien van de Kerk ook stijgen en zal ook in Zuid-Kansoe de missie zich rijk kunnen ontwikkelen, indien God haar ook in de toekomst zijn zegen blijft geven en de weldoeners hun goede gezindheid blijven bewaren.

GRATIAN GRIMM O.F.M. Cap

MISCELLANEA.

Missiologisch Instituut te Nijmegen. — Aan het Missiologisch Instituut der R. K. Universiteit, dat met het begin van het academisch studiejaar 1948/1949 in werking treedt, wordt onderwijs gegeven in: *missietheologie, missiegeschiedenis. missierecht* door Prof. Dr. Alph. Mulders, die tevens fungeert als voorzitter-directeur; *vergelijkende godsdienstgeschiedenis* door Prof. Dr. K. L. Bellon; *ethnologie* door Prof. Dr. B. Vroklage S.V.D.; *algemene taalwetenschap* door Prof. Dr. J. Wils, terwijl Prof. J. Houben S.J. uit Maastricht gast-colleges geeft over. *Islam en Islam-theologie.* Voor degenen, die zulks wensen, bestaat bovendien gelegenheid om onderricht te genieten in het Chinees, Maleis, Javaans en Madoerees, waarvoor eventueel medewerkers zullen worden geëngageerd,

Het missiologisch instituut is gehuisvest in het universiteitsgebouw Stella Maris aan den van Schaeck Mathonsingel 4, alwaar ook tal van missiewetenschappelijke tijdschriften ter lezing liggen.

Missiologische Week te Nijmegen — Te Nijmegen zal van 27-30 Sept. a.s. een missiologische week worden gehouden, waar „*missievraagstukken van den tegenwoardigen tijd*" in Amerika, Afrika, Indonesië en Azië zullen worden behandeld.

Sociale Week te Lyon — De Sociale Week, die van 19-24 Juli 1948 te Lyon werd gehouden, had tot onderwerp genomen: *Overzeese bevolking en Westerse beschaving.* Talrijke vraagstukken, die ook voor het missiewerk van belang zijn, kwamen aan de orde; o.a. spraken R. Letourneau, Maître de Conférences aan de universiteit van Algiers, over: De Islam in onze tijd; Dr. Aujoulat, afgevaardigde van Kameroen, over: Het probleem van de elite en de opvoeding van de massa.

M. I. A. Congres te Culemborg — De Missie-Inter-Academiale organiseerde van 30 Juli-2 Augustus 1948 een Congres te Culemborg, waar o.a. spraken: Prof. Dr. F. van der Ven, Begripswaardering van het Nationalisme; Dr. B. Vlekke, Geschiedenis van het Aziatisch Nationalisme; Max van Poll, Waarden en tekorten van het Indonesisch Nationalisme; Anak Agoeng Madé Djelantik Ontwikkelingsmogelijkheden van het Indonesisch Nationalisme; Dr. Waal, De taak van Katholiek Nederland ten opzichte van Indonesië.

Missionswissenschaft und Religionswissenschaft — Onder hoofdredactie van Prof. Dr. Max Bierbaum, in samenwerking met zijn collega's aan de universiteit van Munster i.W., Thomas Ohm. O.S.B. en J. P. Steffes, is voor het eerst na de oorlog weer verschenen het tijd schrift: Missionswissenschaft und Religionswissenschaft, Veröffentlichurgen des Instituts für Missionswissenschaftliche Forschungen,. De eerste aflevering bevat, naast andere belangrijke bijdragen, een samenvattend overzicht van de katholieke wereldmissie tijdens en na den oorlog.

Veröffentlichungen des Missionswissenschaftlichen Instituts der Westfälischen Landesuniversität zu Münster in Westfalen. Aangekondigd wordt de uitgave van genoemde publicaties onder leiding van Prof. Dr. Thomas Ohm O.S.B. die zelf als eerste Heft een geschrift over ,,Die christliche Theologie in asiatischer Sicht" in voorbereiding heeft.

BOEKBESPREKING

Johannes Beckmann, *Die Katholische Kirche im neuen Afrika*, 1947. Benziger Verlag, Einsiedeln-Zürich. 372 S. — Kart. fr. 13.—, Lw. fr. 15.80.

Toen de schrijver, doctor en docent in de missiewetenschap en hoofdredacteur van het Neue Zeitschrift für Missionswissenschaft, in de zomer van 1939 van een studiereis door Zuid-Afrika terugkeerde, lieten land en volk van het zwarte werelddeel hem niet meer met rust. Op grond van eigen ervaring, gedachtenwisseling met missionarissen en bestudering van een omvangrijke literatuur ontwierp hij een schets der ontwikkeling van de Katholieke Kerk in het omhoog-strevende Afrika met zijn internationale, politieke en economische verwikkelingen en zijn diepgaande geestelijk-godsdienstige problematiek. Omdat de kerkelijke ontwikkeling noodzakelijkerwijze alle sectoren van het privaat en openbaar leven omvat, bracht hij in zijn voortreffelijk boek alle essentiële vraagstukken van het maatschappelijk (familie, arbeid, maatschappelijke ordening) en cultureel (talen, onderwijs, pers, buurt) leven ter sprake. Den meesten nadruk legde Schr. echter op het zuiver-godsdienstig karakter van den missiearbeid. Van den beginne af, ten tijde van de Portugees-Spaanse kolonisatie, was de missiearbeid nl. blootgesteld aan het gevaar te worden gedegradeerd tot een politiek-nationale aangelegenheid. Dit gevaar is nog steeds niet volledig bezworen. De economische belangstelling voor

dit rijke werelddeel bracht de koloniale mogendheden telkens weer in de verleiding om de missie als wegbereidster voor haar nationale belangen te misbruiken. Terloops bestrijdt Schr. ook de opvatting, die met name in de kringen der Amerikaanse zending leeft, als zouden missie en zending tot voornaamste doel hebben, het zwarte werelddeel deelachtig te maken aan de goederen der beschaving door de oprichting van ziekenhuizen, scholen enz.

In het eerste deel, getiteld : *Der Wandel Afrikas* (bldz. 14-46) behandelt Schr. beknopt het oude Afrika, deszelfs aanraking met de Europese beschaving en de gevolgen hiervan : het nieuwe Afrika. In het tweede deel : *Das Werden der Katholischen Kirche in Afrika* (bldz. 48-87) geeft hij in afwachting van een nog niet geschreven gedetailleerde missiegeschiedenis van Afrika, een bondig overzicht van het verleden en heden der missionering aldaar. In het derde en omvangrijkste deel : *Die Entfaltung der apostolischen Arbeit* (bldz. 88-325) geeft hij een kritische beschrijving van dezen arbeid op maatschappelijk, cultureel en zedelijk-godsdienstig gebied; door den missiearbeid in zijn geheel in het voorbeeld van de wordende Kerk in Afrika minstens in grote lijnen te schetsen, reageert Schr. op doeltreffende wijze tegen de verkeerde, kinderlijke, om niet te zeggen kinderachtige voorstellingen, die zich in de hoofden ook van ontwikkelde katholieken met den missiearbeid hebben verbonden en vastgezet.

Schr. beperkte zijn uiteenzetting tot de katholieke missie in Afrika en betrok het werk van de protestantse zending niet mede binnen den kring van zijn beschouwingen. Ook in geographisch opzicht legde hij zich enkele beperkingen op, o.a. in zover de missiearbeid op de Afrikaanse eilanden, met name Madagascar, geen systematische behandeling vond, zowel wegens het totaal andere karakter in ethnologisch en godsdienstig opzicht alsook wegens het gemis aan bronnen en bereikbare literatuur.

Ondanks deze beperkingen en enkele door de tijdsomstandigheden verklaarbare leemten blijkt uit het wetenschappelijk-verwerkt materiaal, dat de Katholieke Kerk in Afrika op weg is om een ware volkskerk te worden, d.w.z. een inniger band te smeden tussen het katholiek geloof en het gezonde geestelijk en cultureel goed van het zwarte werelddeel. Hierin brengt de sterk-opdringende Islam, waaraan Schr. een afzonderlijk hoofdstuk (bldz. 327-355) wijdt, geen wezenlijke verandering.

Het ware te wensen, dat wij ook omtrent de verschillende missiegebieden even wetenschappelijk-verantwoorde, met critische waardering geschreven en van inzicht in de problematiek getuigende verhandelingen zouden bezitten als het hier besproken boek, hetwelk wij met bijzondere nadruk ter bestudering aanbevelen : zowel de missiewetenschap als de missiepraktijk zal er wel bij varen.

ALPH. MULDERS.

John J. Considine M. M. *Een andere Wereld*. Uitgeverij De Koepel, Nijmegen, 1947. — 480 bldz. Geb. fl. 9.50.

John Considine van de Amerikaanse Congregatie van Maryknoll was in de jaren voor de wereldoorlog verbonden aan het persbureau Agentia Fides te Rome en maakte in die functie een verkenningstocht door de

wijde wereldmissie. Het relaas hiervan legde hij neer in een spannend boek ,,Across a World'', Longmans, Green & Comp., Toronto-NewYork 1942, waarvan Frans Penders onder bovenstaanden titel een Nederlandse vertaling bezorgde.

Na een inleiding over de christelijke wereldbeschouwing rukt Considine, een man uit den tijd van luchtverbindingen en snelheid, zijn lezers mee naar West-Azië, Voor-Indië, Centraal-Azië, Zuid-Oost-Azië, China, Japan, Oceanië en Afrika. Overal brengt hij hen in onmiddellijk contact met land en volk, zodat inderdaad ,,een andere wereld'' voor hun opengaat waarin ook de problemen van de missie beginnen te leven. Wie zich op prettige en leerzame wijze wil oriënteren omtrent den tegenwoordigen stand van de missie met hier en daar een historisch perspectief, kan bij dezen onderhoudenden reporter van het geestelijk wereldfront uitstekend terecht. Hoe Schr. overigens boven zakelijke belangstelling voor economische en sociale toestanden, efficiency-berekeningen enz. weet uit te stijgen tot waarlijk katholieke gedachten en beschouwingen, bewijzen verschillende passages uit zijn boeiend boek:

Wij bevelen dit overzicht van het wereldoffensief der Kerk, hetwelk ook enig inzicht geeft in de missiestrategie, gaarne ter lezing aan; het is van enkele kaartjes voorzien, met talrijke foto's verlucht en wordt met instructieve statistieken en een register besloten.

Bij het woord van lof, dat wij aan de — behoudens enkele vlekjes — verdienstelijke vertaling niet willen onthouden, veroorloven we ons de bemerking, dat de vertaling op bldz. 8 de geijkte terminologie van ,,missie'' en ,,zending'' dooreenhaalt en de wereldconferenties ,,voor praktisch Christendom'' en ,,voor de eenheid in geloof en kerkinrichting'' met ongewone benamingen aanduidt. A. M.

Ger. Bazelmans. *Het verborgen India*. Uitgeverij Het Spectrum, Utrecht, 1948. — 298 bldz. — Geb. fl. 9.75.

Sinds Voor-Indië van Engeland het lang-geëiste zelfbestuur verkreeg en de toekomst in eigen handen nam, heeft dit gigantische sub-continent een grote plaats in de aandacht der wereld gevonden. De deling in een Mohammedaans Pakistan en een overwegend Hindoeïstisch Hindoestan had een bloedige wederzijdse bestrijding tot gevolg ; Kasjmir werd bedreigd door binnenvallende steppenhorden en geheel deze verwarring vond een voorlopig, tragisch hoogtepunt in den moord op den alom-geëerden Mahatma Ghandi. Niettegenstaande deze algemene belangstelling voor India, beperkt de kennis van den ontwikkelden Nederlander zich over het algemeen tot enkele vage denkbeelden, waarin fakirs en Himalaya's een hoofdrol spelen. Toch is India voor de toekomst van Azië en van de wereld een land van beslissende betekenis, en enige kennis omtrent het land en zijn bewoners zeker gewenst.

Deze kennis brengt dit boek in onderhoudenden vorm. De schrijver, Norbertijn uit de Abdij Berne te Heeswijk, heeft zich ten doel gesteld, niet om het aantal sensationele boeken over India met een te vermeerderen, maar om de verborgen edele drijfveren die deze godsdienstige millioenen te bewegen, bloot te leggen. Door een zeventienjarig verblijf, een toe-

gewijde studie en een praktische ervaring op de hoogte zowel van de den historischen achtergrond als van de de culturele problemen, heeft hij zijn boek *Het verborgen India* genoemd, omdat het zijn streven was ,,den lezer opmerkzaam te maken op de diepe religieuze impuls die het gehele Indische leven doortrekt, doch voor den oppervlakkigen beschouwer veelal verborgen blijft". (bldz. 10)

De beschavingstraditie van India reikt terug naar een tijd ver vóór het begin van onze jaartelling. Een oeroude godsdienstig gefundeerde cultuur ligt ten grondslag aan de samenleving van de 400 millioen mensen, die dit gebied bevolken. Kasten-indeling, maatschappelijke onreinheid, godsdienstige denkvormen en tegenstellingen, die sinds eeuwen het leven van deze millioenen bepaald hebben, vormen thans als voorheen de voornaamste drijfveren ook voor het politieke handelen van deze mensen. Dit alles vat Schr. samen in enkele algemene beschouwingen over de caracteristica van land en volk (bldz. 15-99) en in een vrij uitvoerige bespreking van de niet-christelijke godsdiensten in India, met name van het animisme, het hindoeïsme, het boeddhisme en den Islam (bldz. 103-223). Het derde deel behandelt de geschiedenis van het Christendom in India en de taak die het daar in de toekomst te vervullen heeft (bldz. 227-286).

Dit lezenswaardig boek, waarin veel kennis en inzicht verwerkt zijn, is ondanks een zekere eenzijdigheid, het gemis van een theologisch-gefundeerde waardering, en enkele onnauwkeurigheden, in staat om de lezers te brengen tot een juistere waardeschatting van het voor den Westerling vaak zo onbegrijpelijke doen en laten van den Indischen mens. Goed illustratiemateriaal, kaartjes en statistieken komen de verbeelding te hulp; het is echter jammer, dat de Schr. slechts zelden aan gegadigden den weg wijst naar verdere literatuur en zelfs katholieke Indië-kenners van naam zelfs niet vermeldt. A. M.

Katholisches Missionsjahrbuch der Schweiz, 15 Jahrg. (28 Jahrb.) 1948.

De *Schweizerischer Katholischer Akademischer Missionsbund* (*Skamb*) te Fribourg (Zw.) heeft de goede gedachte gehad dezen keer zijn jaarboek te wijden aan India, hetwelk op 15 Aug. 1947 zelfbestuur ontving. Na een inleidende beschouwing met geografische en maatschappelijke gegevens (F. A. Plattner, Indiens Einheit und Vielfalt (bldz. 5-14), volgen artikelen over de Indische godsdienstwijsbegeerte (P. Johanns S.J., La Philosophie religieuse du Vedanta, p 15-27), over den missiearbeid in India (F. A. Plattner, Optimismus oder Pessimismus, p 28-43), over onderwijs (E. Gathier S.J., La Chapelle ou l'ecole, p 44-50), over vraagstukken, die verband houden met de onafhankelijkheid van India (P. G. L. 'Indépendance de l'Inde et le christianisme, p. 51-57), over den geest, waarin de christelijke theologie de taak, die men van haar verwacht, moet vervullen (J. Neuner, Karma und Christus, p. 58-69). De beperkte plaatsruimte liet niet toe alle onderwerpen te behandelen, die wetenswaardig waren en tot Indië's grootheid bijdragen; zo ontbreken beschouwingen over Indië's literatuur en kunst. Maar voor het gebodene, hetwelk nog wordt aangevuld door gegevens over Zwitserse missionarissen en een nauw-

keurige Zwitserse missiebibliographie door Joh. Beckmann, brengen wij aan de redactie gaarne hulde en dank. A. M.

F. Legrand, C.I.C.M., *Apostolat intellectuel en Chine. Quelques suggestions pour l'après-guerre.* Louvain, Edit. de l'Aucam, 1948.

De Scheutist F. Legrand, die gedurende ruim 10 jaar als missionaris te midden van oude en nieuwe Christenen gewerkt heeft en thans aan het hoofd staat van de afdeling der culturele betrekkingen van het Centraal Bureau der Katholieke Werken (Central Catholic Welfare Bureau) te Shanghai, vatte gedurende den oorlog een plan van actie onder de intellectuelen van China op, hetwelk aanstonds de instemming van de kerkelijke autoriteiten zowel inheemse als buitenlandse, ontving. Volgens zijn opvatting, oorspronkelijk in den vorm van artikelen in de Collect. Commissionis Synodalis (1944—1945) en in het Chinese pastoraal-tijdschrift Tuo-cheng (1945) gepubliceerd, moet het apostolaat onder de intellectuelen op bredere basis worden opgebouwd. De brochure geeft waardevolle suggesties over de wijze, waarop middelen als pers, radio, onderwijs enz. concreet zouden aangewend kunnen worden om bedoelde kringen in contact te brengen met de christelijke gedachte. Ook de opleiding van den Chinesen clerus en de vorming van de vreemde missionarissen moet aan de nieuwe eisen worden aangepast. Voor intellectuelen met een brede belangstelling in de aangelegenheden van de Kerk en voor hen, die meer rechtstreeks in het missiewerk zijn betrokken, een instructieve en suggestieve uiteenzetting, waarbij ook de Academia Verbist voor het apostolaat onder de niet-katholieke intellectuelen, de Scheut-uitgaven, eveneens te Peiping, en andere initiatieven ter sprake komen. A.M.

Franciscaanse Zielenijver. De Congregatie van Bennebroek 1847—1947. — Gedenkboek bij gelegenheid van het eerste eeuwfeest. Met 88 illustraties en 1 kaart. — Bennebroek, St. Luciaklooster, 1947. — 192 bldz.

In de eerste helft der negentiende eeuw zijn er in ons land niet minder dan zestien nieuwe Zustercongregaties ontstaan ; de meeste hebben haar eeuwfeest reeds gevierd en in een gedenkboek haar stichting verheerlijkt. Ook bij de Congregatie van Bennebroek schonk het komende eeuwfeest aan het verlangen om haar geschiedenis beschreven te zien, een meer concreten vorm. Een der zusters werd belast met de verzameling en rangschikking van het materiaal, terwijl Pater Dr. P. Polman, O.F.M. zich zag aangewezen om bij de uitgave de leiding op zich te nemen. In een verantwoording omtrent technische bijzonderheden betrekking hebbend op de samenstelling van dit werk, vat deze de ingewikkelde geschiedenis van de stichting der Congregatie in de volgende formule samen : De Congregatie werd in 1847 gesticht door de Minderbroeders van de Rotterdamse Rosaliakerk in samenwerking met de Bredase Gasthuiszusters hunner parochie. Deze formule wijst reeds in de richting, waar men kans heeft archief-materiaal te ontdekken.

De bronnen voor de beginperiode, welke loopt tot ongeveer 1862, toen de Minderbroeders hun jurisdictie over de zusters aan den Bisschop van Haarlem overdroegen, zijn tamelijk schaars ; als er documenten be-

staan hebben, zijn deze met het eerste archief der Rosaliakerk al sinds meer dan een halve eeuw door uitlening spoorloos verdwenen, of met haar tweede archief door het bombardement van 1940 vernietigd. Het bisschoppelijk archief te Breda bevat, voornamelijk in de liassen ,,Gesta monialium Sancti Francisci" en ,,Roosendaal", en in een geschreven verhandeling ,,Gesta circa moniales Tertii Ordinis Sancti Francisci," belangrijke gegevens omtrent de stichting der Congregatie. Voor de geschiedenis vanaf de zestiger jaren der vorige eeuw vindt men het materiaal in twee collecties ,,De Congregatie van Bennebroek" en ,,Het St. Lucia-gesticht", op het bisschoppelijk oud-archief te Haarlem bijeen; ook andere bronnen, met name het ,,archief van het Moederhuis" en een in 1882 begonnen en tot 1940 voortgezette kroniek, zijn voor deze periode zeer bruikbaar.

Opgebouwd op een systematisch onderzoek van de bronnen, samengesteld door en onder leiding van een historicus van professie, rijk geïllustreerd — helaas, dat verschillende portretten, welke in dit boek niet zouden misstaan hebben, doch waarvan geen enkele copie voorhanden was, zijn verloren gegaan — ontstond een hoogst interressant en vlot leesbaar Gedenkboek.

Het eerste hoofdstuk schetst den historischen achtergrond, die het gebeurde van 1847 begrijpelijk moet maken; het tweede en derde hoofdstuk behandelen de stichting en de beginperiode, toen de Congregatie nog onder de rechtsmacht der Minderbroeders stond; het vierde hoofdstuk (1862—1879) houdt zich bezig met de veranderingen, die min of meer het gevolg waren van den overgang naar de bisschoppelijke jurisdictie; het vijfde hoofdstuk is gewijd aan het bestuursperiode (1879—1903) van Moeder Alphonse, wier werk wordt voortgezet door haar drie opvolgsters, zoals het zesde hoofdstuk (1903—1921) doet zien; het zevende hoofdstuk (1921—1927) tracht reliëf te geven aan de vernieuwing, welke Moeder Imeldina op verschillend gebied heeft doorgevoerd; het langdurig bestuur van haar voorgangster en opvolgster, Moeder Carolina (1927—1945), toont met welk succes de Congregatie zowel in Nederland (achtste hoofdstuk) als in de missie op Sumatra en Borneo (negende hoofdstuk) zich aan deze nieuwe oriëntatie heeft aangepast.

Een enkele bemerking zouden we ons willen veroorloven met betrekking tot de benaming van missieoverste, waarmede Moeder Nicasia wordt aangeduid (blz. 158). Dit lijkt ons een onjuiste benaming. Immers de enige Missieoverste is de Apostolische Vicaris of Prefect; naast hem zijn er in de missiegebieden reguliere oversten van de missionarissen, broeders en zusters; maar deze zijn geen oversten van de missie, derhalve geen eigenlijke missieoversten.

Het boekwerk is prachtig uitgegeven en gedrukt op een kwaliteit papier, waarvan wij meenden, dat deze voorlopig niet meer ter perse zou worden gelegd.

A. M.

Imprimatur: J. C. VAN OVERBEEK,
Libr. cens. ad hoc.
St. Michielsgestel, 29 Juli 1948.

Banggaise Ethnologica

II. DE MAGIE VAN VIER PLUS EEN.

Een zeer in het ooglopend verschijnsel op de Banggai-eilanden is de magie van het getal vier. Reeds Kruyt-Adriani wees in zijn Bare's sprekende Toradja's op het uitzonderlijke van het Banggaise telwoord *sangkap* (vier), dat hij terecht verklaart als ontstaan uit het maleise sĕtangkap (één greep), want vier, vaak gecompleteerd door een daar los van staande vijfde, is het heilige getal, waarvan de magische invloed geheel het banggaise leven doordrong en nog doordringt. Terwille van die magische geladenheid wordt het aangeduid door een wisselwoord, dat het oorspronkelijke indonesische *empat* geheel verdrongen heeft. Het eerste veelvoud van vier, acht, deelt in het Oosten nog zo sterk in die invloed, dat het woord *aloe* (acht) slechts zeer zelden gebruikt wordt en men meestal daarvoor zegt: *pitoe loebian* (meer dan zeven). Veertig is in Oost en West *sangkap korono* (vier tientallen of liever één greep tientallen) en tachtig in het Westen *aloe korono* (acht tientallen) doch in het Oosten vaak *pitoe loebian korono* (meer dan zeven tientallen). Op de ,,twaalf''-cyclus in de berkât-dienst wezen we reeds. De overige veelvouden van vier hebben echter geen magische kracht meer.

Hoe komt men nu er toe om aan het getal vier deze magische kracht toe te schrijven ?

,,Hand'' is in het banggais *lima*, vermoedelijk ook een wisselwoord, daar het ook ,,vijf'' betekent. Aan die hand ziet nu de Banggaiër vier vingers, *ko limanggoe saono* (de vruchten van mijn hand) en los van dat viertal de duim (*ko limanggoe toemboeno* (de heer van mijn hand). Met dat wonderlijke instrument : een hand met vier vingers en een ,,heer'', verschaft hij zich alles wat het leven nodig heeft en aangenaam maakt, verdedigt en beschermt hij zich tegen natuur en vijand ; dat viertal-plus-één kan minder gemist worden dan welk zintuig ook. En zo werd vier-plus-één het zegenbrengende symbool in de maatschappelijke verhoudingen en in het dagelijkse leven en behoeft het geen verwondering, dat we het overal ontmoeten.

1. Bestuur.

Sinds overoude tijden wordt het volk geregeerd door een Radja, die zijn zetel heeft op de hoofdplaats Banggai, gelegen op het

gelijknamige eiland. Een overgeleverde legende weet te verhalen, dat de oorspronkelijke residentie Bonganan geweest is, gelegen aan de noordelijke baai van het eiland Peling. In een oorlog tegen Goa werd de radja verdreven en zijn balakât weggevoerd naar Goa. Maar deze veroorzaakte daar zoveel onheil, dat hij teruggezonden werd. De balakât wilde echter niet meer in Bonganan verblijven, doch koos zich Banggai uit, en sindsdien vestigde de vorst zich daar.

Vóór de vestiging van het nederlandse gezag op de Banggai-eilanden, was niet het land, doch het volk in *basaloan* (basaloschappen) ingedeeld. Elk basaloschap vormde een ,,clan'', die in de meeste gevallen wel ongeveer bij elkaar woonde, doch op sommige plaatsen lagen de territoria kris kras door elkander. Men had zo twaalf grote of echte basaloschappen, waarvan de hoofden aangeduid werden door : *ko basalo songoelo loea* (de twaalf basalo's) en daarnaast nog een aantal minderen. Ieder basaloschap had zijn eigen balakât en zijn eigen hoofd en was verdeeld in vier *bense* (delen, geslachten). Er bestonden slechts enkele echte dorpen, doch de bense-leden woonden altijd ongeveer bij elkander in een zelfde tuingebied. De gronden waren eigendom van heel het basaloschap, dus niet van individuen en ook niet van een *bense* afzonderlijk. De *basalo* en zijn naaste familie vormde een *bense* apart en woonde afzonderlijk in de *kamali* (woning van een adelijke, paleis). Iedere *bense* had eigen hoofden, die uiteenlopende titels voerden als : *kapitan, tonggol, tonggol oelocno* (hoofd van de tonggol's) e.a. Deze werden bijgestaan in het bestuur door vier raadsleden, *paoe bakalinga, tonggol paoeno* (kleine tonggol), *kapitan paocno* (kleine kapitan) e.a. geheten, die vaak zelf weer het hoofd waren van een kleinere gezinnengroep, de *binsilo* (deeltje ervan). De afstammingslegenden van deze twaalf basaloschappen wijzen alle heen òf naar Bongganan òf naar Banggai, reden waarom we het niet onwaarschijnlijk achten, dat zij de restanten vormen van het Rijkje van Bonganan. De overige basaloschappen zijn voor een gedeelte ontstaan uit uitzwermingen van een moederbasaloschap, waarbij de moeder-balakât behouden werd en de losgemaakte groep, bij het toenemen van het zielental, zich organiseerde als het moederbasaloschap zelf. Dat de magie van het getal vier nu nog minstens onbewust gevoeld wordt, blijkt in dit verband hieruit, dat nieuwe dorpen zich bij voorkeur splitsen in vier wijken, zo o.a. het door ons gestichte dorp Noelion, waar de bewoners zich spontaan in vier groepen

indeelden. Voor een ander gedeelte zijn de mindere basaloschappen, vooral op West Peling een voortzetting van oude onafhankelijke rijkjes. Bij de komst van het Nederlandse gezag is het land territoriaal verdeeld in distrikten, doch de adat-hoofden zijn gehandhaafd, en zo gebeurt het dat hier en daar kampongs, die een deel van een groter geheel vormden, zelfstandig werden of mensen onder een hun vreemde basalo kwamen te staan en men bovendien nu dorpen heeft, waarvan het hoofd de titel voert van *basalo*, andere van *kapitan*, *tonggol* of *kapala*.

Ook het opperbestuur is op basis van vier georganiseerd. De radja wordt in het bestuur bijgestaan door twee colleges ieder van vier raadsleden, n.l. de *basalo sangkap* (de vier basalo's), die ook hoofden zijn van vier belangrijke dorpen op het eiland Banggai, en de *koemis ampat* (de commissie van vier). De eerste behoren tot de vorsten-adel, de tweede tot de lagere adel. Het dagelijks bestuur ligt in handen van de *djogoegoe* (rijksbestuurder), die in naam van de vorst alles regelt. Tot hem, en niet tot de vorst rechtstreeks, wendt men zich in alle bestuurszaken. Vermoedelijk is dit nog een overblijfsel uit de tijd, dat de vorst de magische sfeer van het Rijk vertegenwoordigde en de schakel vormde tussen volk en buitennatuurlijke machten. Tegenwoordig echter merkt men niet veel meer van deze afzondering. Zijn paleis is een eenvoudige woning ; op de hoofdplaats verschijnt hij dagelijks, alleenlopend op de openbare weg ; op tournee is hij in een eenvoudig europees costuum gekleed en komt rechtsstreeks in kontakt met de bevolking. De eerbied die hem bewezen wordt, is niet anders dan men aan een andere ,,toean'' bewijst, behalve dat men voor het bevestigingswoordje *ode* of *iò* (ja), tot de vorst *sôsa* of *sôsa ko tinôli* zegt. Het meeste respect heeft de Oost-Pelinger voor hem, terwijl de West-Pelinger liever naar zijn basalo's luistert en het radja-geslacht vaak legendarisch voort laat komen van de eigen basalo. Zo is het ook te verklaren, dat toen — waarschijnlijk sinds de Ternataanse onderwerping (in de 17-de eeuw ?) — de vorst tot het mohamedanisme overging, Oost-Peling op de duur volgde, doch West Peling heidens bleef.

Verder willen we nog wijzen op het volgende punt. Naast het gewone woord voor vorst: *tomoendo*, noemt de Banggaier de koning ook : *i toetoe*. Hierin menen we te mogen zien een verkorte vorm van *toeoetoeoe* of *toetoeoe* (zeer echt), zodat *i toetoe* betekent : de echte, het hoofd bij uitnemendheid, de basalo bij uitnemendheid. Gezien

nu de in wezen democratische organisatie van het Rijk is het onwaarschijnlijk ja onmogelijk, dat de vorst van Banggai vroeger slechts een gewoon basalo geweest zou zijn, die langzamerhand de andere overvleugeld zou hebben. Als overal elders in Indië zal dus het radja-geslacht wel een vreemd binnengedrongen element vertegenwoordigen, dat cultureel en door de macht van wapenen hoger stond dan de bevolking. De legende nu wijst naar Java, wanneer ze verhaalt hoe een javaan koning werd te Banggai en de residerende vorst, toen nog Adi geheten, aanstelde als rijksbestuurder (djogoegoe), doch het raadscollege van de *adi*, de vier basalo's, toen *tomoendo* geheten, handhaafde. Hij vertrok weer naar Java en een periode van anarchie volgde, waarin het zelfs mogelijk was dat een kat koning werd. Deze deed niets dan miauw (bang. *aoe'*) roepen en men had er dagwerk aan om bamboe (bang. *aoek*) aan te slepen! Zo zat men in grote nood, tot men op aanwijzen van een vrouw een kind ontdekte, dat speelde met een gouden tolkoord. Hem wilde men koning maken, maar de knaap verklaarde eerst de rijkssieraden bij zijn vader op Java te moeten gaan halen. Dat geschiedde en hij bracht meteen ook zijn halfzuster als vrouw mee. Te Banggai werd zo iets echter niet gepermiteerd en daarom pleegde hij zelfmoord. Ook Ternate heeft eeuwenlang grote invloed gehad in Banggai. De weerslag hiervan vinden we in het vervolg van de legende. Op Java had genoemde knaap van zijn vader vernomen, dat hij nog een zoon had op Ternate. Enige tijd na de dood van de jonge koning werd deze door de *basalo sangkap* (de vier basalo's) gehaald en te Banggai als vorst gehuldigd. Het regerende vorstengeslacht gaat dus volgens de legende terug op een javaan, wat niet onwaarschijnlijk is, want inderdaad heeft het Rijk van Modjopait zich ver in het Oosten uitgebreid en in de banggaise taal zijn enige javaanse woorden opgenomen, die op invloed van javanen ter plaatse duiden, zo b.v. *kidoeng* (een mannendans). En, dat ,,paard'' *adjalan* heet, is geheel verklaarbaar in de veronderstelling dat javanen het dier importeerden. Van de andere kant echter is het koningsschap niet met die luister omkleed, die elders aan een vreemde dynastie eigen is. Ons lijkt daarom de veronderstelling niet onmogelijk, dat een javaans stadhouder met zijn gevolg en bezetting wel een centraal gezag gesticht heeft, maar dat hij en de zijnen zich spoedig vermaagschapt en vermengd hebben met basalo-geslachten van Banggai en Oost-Peling, zodat deze zich nu genealogisch met het vorstenhuis ver-

bonden weten. Geschiedkundige gegevens ontbreken, zodat we alleen op interpretatie van legenden en andere aanwijzingen zijn aangewezen.

2. Huwelijk.

Hoe oorspronkelijk het huwelijk geweest is, weten de mensen niet te vertellen ; volgens hen is het immer geweest zoals tegenwoordig. Huwelijken tussen Oost- en West-Pelingers komen niet voor, behalve in het grensgebied, ofschoon tegenwoordig volop de gelegenheid daartoe zou zijn. Sinds de vestiging van het Nederlands gezag, zijn in Oost-Peling verschillende nederzettingen van West-Pelingers gekomen. De meisjes in deze kolonies worden gehuwd door mannen uit die kolonies zelf of uit andere, ofwel gaat men zich een vrouw zoeken in het stamdorp op West-Peling. Overigens is het huwelijk eleuterogaam. De adat wil echter, dat de man introuwt in de familie van de vrouw. De jonge lui zijn beide vrij in hun keuze.

Het kan geen verwondering wekken, dat ,,vier'' en ,,vier plus een'' ook op een belangrijk gebied als het huwelijk te vinden is. Wanneer na een verlovigstijd de jongen zijn wil, het meisje zijner keuze te huwen, kenbaar maakt, wordt door de wederzijdse vaders of voogden de avond bepaald, waarop de familieraad de *sai* (koopsom) gaat bespreken. Op de vastgestelde avond begeeft de vader of voogd van de jongen, vergezeld van meestal vier mannelijke oudere familieleden, zich naar de woning van de vader of voogd van het meisje, waar hij deze aantreft, eveneens door meestal vier mannelijke oudere familieleden bijgestaan. Wat nu de hoeveelheid betreft moet alles wat gegeven wordt voor vier verschillende doeleinden zijn, n.l. een deel voor de vader van het meisje, een deel voor de moeder, het eigenlijke huwelijksgeschenk de *sai batango* (de stam van de koopsom) bestemd voor de familie van het meisje, en de benodigdheden voor het huwelijksfeest Ook wat de hoedanigheid betreft is de *sai* viersoortig n.l. oud koperwerk (gongs, platte koperen schalen op lage voet, sirihdozen), ten tweede aardewerk, ten derde rollen katoen, wat vroeger eigen of geimporteerd indonesisch weefsel was en ten slotte sagostoelen. Verder nog een vijfde deel dat los van dat alles staat : de benodigdheden voor het huwelijksfeest. Een gedeelte nu van alles wat nodig is wordt door de vader van de jongen hem geschonken. Het merendeel echter wordt door de jongen zelf bij elkaar gevraagd bij de familie. Ieder draagt daartoe bij, ook zeer verre familieleden. Op

de avond van het huwelijksfeest trekt de bruidegom vergezeld van zijn familieleden naar de woning van de bruid, terwijl vaak de *sai* meegevoerd wordt, doch soms ook enige dagen na het huwelijk min of meer feestelijk gebracht wordt (*mobingkakon sai* het neerzetten van de koopsom). Bij de trap wordt de toegang geweigerd en men mag pas naar binnen na de toegang ,,gekocht'' te hebben. De bruid zit in een apart vertrekje. Men gebruikt wat en vervolgens wordt de bruid gehaald. Zij wordt geleid door twee bruidjuffers, terwijl de bruidegom twee bruidsjonkers bij zich heeft, dus wederom vier. Het hoofd van de bruid is door doeken bedekt die één voor één door familieleden worden weggenomen, doch bij iedere doek moet de bruidegom weer wat betalen. Soms wordt een betelnoot in de hand van de bruid gelegd, die door de bruidegom met zijn hand bedekt wordt. Daarna heeft de huwelijksmaaltijd plaats, waaronder familieleden van beide zijden het bruidspaar vermanen hoe zich te gedragen, opdat het een goed huwelijk moge blijken. Na de maaltijd begint het *bakidoeng* (zie dansen). Dat duurt tot daglicht. Vanaf de huwelijksmaaltijd worden beide beschouwd gehuwd te zijn, doch bruidsjuffers en jonkers blijven soms nog enige nachten in het gezelschap van het jonge paar ,,om ze aan elkaar te doen wennen''. Pas enige tijd na het huwelijk gaan ze als getrouwde lieden leven. De bruidegom blijft voorlopig inwonen bij zijn schoonouders, vaak tot de eerste zwangerschap, gedurende dewelke hij een bescheiden woning bouwt voor het jonge gezin in de onmiddellijke nabijheid van zijn schoonouders. Daags na het huwelijk wordt de *sai* verdeeld volgens een ingewikkeld schema van rechthebbenden. Bij die verdeling speelt het getal vier weer een grote rol. Als voorbeeld noemen we de verdeling van het aardewerk en het koperwerk. Het aardewerk wordt eerst in tweeën gedeeld. Het eerste deel wordt dan verdeeld over alle familieleden van vader en moederszijde zowel degene die bij het feest waren als aan die afwezig waren. De laatsten krijgen echter minder. Het tweede gedeelte wordt in vier gelijke porties gedeeld, waarvan één deel voor vader, één deel voor moeder, één deel voor de ooms en één deel voor de tantes is. Ook het koperwerk wordt in vier gelijke delen gedeeld en vervalt aan vader, moeder en de familie van beide.

Deze adat-*sai* is de bevolking zeer dierbaar, wat eens duidelijk bleek toen de radja de ,,koopsom'' voor het gewone volk bepaald had op maximaal f 20 in geld. Niemand hield zich daaraan en

waar vreemde indonesiërs zich op die bepaling beriepen om zich goedkoop een vrouw te verschaffen, lokte dat heftig verzet uit : ,,Wat denk je wel? Mijn dochter is geen geit !'' werd er gezegd en terecht, want de *sai* is iets anders dan nuchtere ,,koopsom''. De Banggaier ziet er het symbool in van de band, die door het huwelijk gelegd is tussen twee *bense* (geslachten), en tegelijk het onderpand voor huwelijkstrouw en gave huwelijksmoraal. Bij eventuele dreigende echtscheiding is de *sai* de waarborg dat beide families, in soms eindeloos geduld zullen trachten een definitieve breuk te voorkomen. Komt het tot scheiden, dan moet bij schuld van de vrouw de *sai* teruggegeven worden ; is de man schuldig, dan blijft de *sai* waar hij is, maar huwt hij weer, dan moet zijn familie hem weer helpen. De gedupeerde partij is daarom vanzelfsprekend tegen scheiding, doch ook de andere partij, omdat zulks van hen verwacht wordt. Bij een volgend huwelijk tussen de twee *bense* is de ondervinding, dat zij weinig moeite doen om een dreigende breuk te voorkomen, geen aanbeveling. Beide partijen zijn er dus immer op uit het geval in der minne te schikken te meer, omdat deze verzoeningstendens nog versterkt wordt door afkeer van blijvende onmin tussen *mian montoloetoes* (algemeen woord voor bloed- en aanverwanten). Het huwelijk is voor de Banggaier niet uitsluitend een zaak tussen twee individuen, maar men ziet er minstens even sterk in, een band die twee familiegroepen met elkander verbindt. Daarom ook ziet men zo graag ,,gekruiste'' huwelijken, doordat b.v. broer en zuster huwen met zuster en broer. Deze sociale visie op het huwelijk is ook een sterke belemmering voor overspel, want in zulk geval wordt niet alleen de wettige echtgenoot beledigd, doch in hem geheel de *bense* (geslacht) en de indonesiër jaagt niet gemakkelijk de publieke opinie tegen zich in het harnas.

De man behoort te huwen in de familie van zijn vrouw, wat bij veelwijverij onmogelijk is. Een tweede vrouw wordt daarom door haar familie werkelijk afgestaan, komt los uit haar familieverband en daarom wordt daar altijd bezwaar tegen gemaakt, ofschoon de adat het niet verbiedt. Eenmaal echter met twee of meer vrouwen gehuwd staat de *tangkalabang* (veelwijver) in aanzien, omdat hij in staat is twee gezinnen te onderhouden en de vrede te bewaren. Meestal heeft iedere vrouw haar eigen woning, die vlak bij elkaar liggen en een goed *tangkalabang* is in de behandeling van zijn

vrouwen strikt rechtvaardig tot op het scrupuleuze af.

Voornamelijk door het instituut van de *sai*, is de adat-theorie in sexualibus merkwaardig gaaf, terwijl de praktijk niet zo heel ver van het ideeële af staat. Door de oudere generatie wordt vaak volmondig toegegeven dat de islâm, die de laatste decennieën zich sterk verdiept heeft op de eilanden, de overgeleverde goede gebruiken aantast en ondermijnt.

3. Poëzie.

In de poëzie moeten we onderscheid maken tussen wat we kunnen noemen spelpoëzie en zangpoëzie. De spelpoëzie is niets anders dan woordenspel, dat op dreuntoon woordt voorgedragen. Hieronder vallen kinderliedjes, die ook als de woorden betekenis hebben, toch als overal elders irrationeel zijn en vaak afgewisseld worden met regels van louter klankenspel. Verder behoort bij de spelpoëzie het ,,kettingvers'' waarbij het laatste woord van de versregel aan het begin van de volgende herhaald wordt. (Een boom staat aan de rivier, de rivier zit vol vissen, vissen ga ik vangen enz.). Ook dit is spel zonder betekenis.

De zangpoëzie tot de wiegeliedjes toe, is nagenoeg zonder uitzondering erotisch. In verreweg de meeste gevallen zijn de versregels acht-lettergrepig, soms echter zes-lettergrepig. In het banggaise gedicht nu wordt in beeldspraak een gedachte uitgedrukt in een versregel van acht lettergrepen en in een tweede een soortgelijke gedachte herhaald onder andere woorden in eveneens acht syllaben, terwijl soms nog een derde volgt, die aan eenvullend idee inhoudt. Er is noch rijm, noch maat, noch rythme behalve dat van de beelden. Daar ons materiaal in de oorlog verloren is gegaan citeren we uit ons geheugen.

Potil panga nda-tabase	De tweeling-klapper hakken we om
loka oeoeno tininggal	de bananenstruik laten we achter.
nDa-soboliomo talas	We vervangen die door een ijzerhoutboom.
nda-doedoekiomo kaoe	we zetten ons neder onder een boom.

Bedoeling: een meisje verklaart een jongen de bons te zullen geven, omdat ook hij andere meisjes het hof maakt en verkering te zullen aangaan met een, die het met haar alleen houdt.

Bonoea aki kinita	Het huis wordt niet gezien
ko sandoeng ndinoongimo	in de hut wordt verblijf gehouden.

Bedoeling : een goede partij wordt afgewezen om een mindere relatie aan te gaan.

Paisoe ndai olojo	als het water in de zon ligt
boeboeng doi panambete,	de put in de straler,
sodo nggoe-kabi mansaoe	dan pas ga ik me baden.

Bedoeling : wanneer ik een vrouw vind, die me volledig aanstaat, dan pas ga ik trouwen.

Gewoonlijk zijn de versjes kort, niet meer dan een beeldenflits, terwijl de beelden zelf vrij nuchter zijn en geen gevoel voor schoonheid verraden. Doch soms wordt men getroffen door een tekenende vergelijking, waarbij b.v. een laag eiland, dat nagenoeg onder de horizon ligt, vergeleken wordt bij een gespannen snaar op een tokkelinstrument of wanneer een versje van echt lyrisch gevoel getuigt als b.v. het volgende fraaie :

Taoeso ko mongkitaan	Het spiegeltje is vertrokken
bamo ikami tinala	wij alleen zijn achtergebleven.
pototooli bonoea	als wachter van het huis
pondoongi sandoe-sandoeng.	als bewoner van de hut.
Ka tomoesi na teteba	Maar op het bericht van een vogel
oeteon na binotòkon,	op het bevel van de bonte bosduif,
bitoeon nanggoe ndoeangan	wordt de maan mijn prauw
boenom-boenom nanggoe kadoet	worden wolken mijn zeil
tandalo nggoe-teteio	over de regenboog loop ik als over (een brug
mbomboeoel nggoe-lokitio	de wind bestijg ik als een lastdier.

Bedoeling : mijn meisje is vertrokken en ik voel me eenzaam. Maar op het eerste gerucht van enig onheil zal ik het onmogelijke doen om bij haar te komen.

Dergelijke liedjes worden gezongen bij de *toloenikon*-dans en op andere wijsjes langs de weg, in het veld en op zee.

4. Dans.

De Banggaiër kent vier soorten van dans, twee met zang, twee met slagwerk-begeleiding. De begeleiding is altijd vierkwartsmaat, terwijl de passen gedaan worden volgens de vier-plus-één

cyclus, met uitzondering van de krijgsdans. Hoewel het moeilijk is zich er een voorstelling van te vormen, als men het nooit gezien heeft, willen we trachten er enig idee van te geven, vooral om te laten zien hoe het vier-plus-één in de dansen verwerkt is.

Balatindak (veelvuldig stampen).

De krijgsdans biedt over het algemeen hetzelfde aspect als op andere plaatsen in Indonesië en het is het gewone „tjakalele". Zowel dansers als toeschouwers gaan er geheel in op, reden waarom men er huiverig voor is meer dan één persoon tegelijk te laten dansen, bang dat het spiegelgevecht ernst zal worden. De danser, gewapend met schild, kapmes en speer beeldt gewoonlijk een gevecht uit in aanval en verdediging, stoot woeste geluiden uit en trekt vervaarlijke gezichten. Iedere lichaamsspier wordt gespannen en hij maakt passen, sprongen en bewegingen los van de maat van de muziek, doch volgt deze door kleine schokjes in armen en benen, gedurende de dansbewegingen. De begeleiding geschiedt alleen door twee of drie gongs door evenzoveel gongslagers bespeeld Op het hart van de gong wordt de vierkwartsmaat in hele slagen aangegeven, op het vlakke gedeelte achtsten, terwijl op de rand een roffel van zestienden gegeven wordt. Het geheel is voor de westerling ontbloot van alle aesthetica en alleen interessant om het exotische. Slechts in enkele gevallen zagen we iets, dat in dit genre danskunst genoemd kan worden. Met een grote sprong plaatste de danser zich voor het publiek en keek het uitdagend aan, gewapend met een speer. In zere fijne lichaamsschokjes volgde hij de maat van de muziek, maar beeldde in overigens rustige gebaren en door mimiek het idee uit : „kom maar op, ik sta je!" Na enige tijd werd de speer met nonchalant gebaar weggeworpen, kalm het kapmes getrokken ,waarmee dezelfde uitdaging uitgebeeld werd, om tenslotte ook dat weg te werpen en alleen in rustige bewegingen met schild en door zijn mimiek weer te geven : „ook ongewapend doe je me niets!"

Deze dans is louter volksvermaak en wordt als spel vertoond gedurende de dag bij iedere feestelijke gelegenheid.

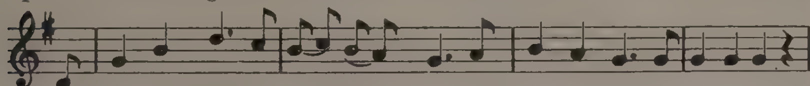
Batoloenikon.

Deze dans is het geliefkoosde spel van de jonge lui. In het Oosten schijnt hij vroeger ook bekend geweest te zijn, maar was in onbruik geraakt. De laatste jaren voor de oorlog is hij echter door invloed van de Missie opnieuw vanuit westerse millieus geintroduceerd en vindt overal grage beoefening. De dans wordt uitgevoerd zowel

in huis als op de grond, doch is waarschijnlijk in oorsprong een grond-dans, want we vinden in de naam nog de stam *taloen* (wieden). De dansers, meisjes en jongens, plaatsen zich achter elkaar in een cirkel en ,,marcheren'' rond, echter met een ingewikkeld stel voetbewegingen. Hiervan zijn de meestopvallende wederom twee maal vier bewegingen, gescheiden door de nodige voet-handelingen, die het tweede viertal los plaatsen van het eerste en wel : met de linkervoet wordt een lichte schopbeweging gemaakt waarbij de voetzool over de grond schuurt (eerste beweging), op het eind van die schopbeweging maakt het lichaam een drukbeweging op de volle linkervoetzool (tweede beweging), alle dansers maken een kwartslag linksom en de rechtervoet maakt nu de schopbeweging (derde beweging), waarna de drukbeweging (vierde beweging). Als scheiding : men herstelt de beginstand, het linkerbeen zet één stap vooruit (waardoor heel de kring zich verplaatst), het rechterbeen wordt bijgetrokken en de nieuwe cyclus begint. Iedere dubbele cyclus (hoofdbewegingen plus alle tussenbewegingen) wordt uitgevoerd in precies 16 voetbewegingen. Vòòr iedere versregel wordt gezongen het woord *batenataloenikene*, ook acht lettergrepig en waarschijnlijk te vertalen door : laat ons voor hem tralala (*-tena-*) wieden ; normaal zou dit woord zijn *bataloenikene* (we) zijn voor hem aan het wieden. Waarschijnlijk is het idee ,,wieden'' afkomstig van het ,,wieden'', dat de voortdurend schuifelende voeten op de grond doen. De eerste cyclus van vier bewegingen ligt op *batenataloenikene*, de tweede op de versregel. De vier hoofdbewegingen van de dans liggen aldus over de tekst verdeeld:

1 2 3 4 1 2 3 4
Batenataloenikene, pai soe ndai olojo.

Ook de muziek heeft vier opvallende hoogte punten, die echter niet samenvallen met de voornaamste voetbewegingen. Ze liggen op de derde slag van iedere maat :

Ba - te - na - ta - loe - ni - ke - ne, pa - i - soe nda - i o - lo - jo.

Zo is het getal vier op verschillende wijzen geheel in de dans, tekst en muziek verweven.

In het Westen zet men, wanneer men op de grond danst, een stok in het midden van de kring (vergelijk *osoelen*). In huis wordt gedanst rond de *toekal pilogot*. Ook deze dans is louter spel, en de jonge lui zijn er altijd voor te vinden.

Osoelen.

Het *osoelen* is een vrouwendans, die alleen binnenshuis gedanst wordt, doch in Oost en West op verschillende wijze. Bij beide stammen wordt de dans begeleid door gong en trom.

Oost. De vrouwen plaatsen zich rond de middenpaal van de woning zij aan zij. De hoofdpassen van de dans zijn weer viervoudig, n.l. de eerste pas met het rechterbeen zijwaarts, de tweede pas: de linkervoet wordt schuin over de rechter heen gevoerd en rechts daarvan en er vòòr op de vloer gezet, de derde pas : op de zelfde wijze de rechtervoet links van de linkervoet, en de vierde: de linkervoet zet men recht achter de rechtse op ongeveer een pas afstand en als besluit trekt men de rechtervoet naast de linker, met de muis van de kleine teen over de vloerlatten strijkend. Nu wordt iedere pas huppelend uitgevoerd, zodat er vier kleinere bewegingen bij komen, behalve bij de laatste, die samenvalt met het afsluitend strijken, en volgt men tellend het rythme, dan telt men : een-e, twee-je, drie-je, vie. . . .r. Doordat de eerste pas een pas of een sprong kan zijn, onderscheidt men : *osoelen kokondong* (staand osoelen), waarbij de kring niet ronddraait en *osoelen osoeoel* (sprong-osoelen), waarbij bij iedere nieuwe cyclus de kring een weinig naar rechts opschuift. Het *osoelen kokondong* wordt ook vaak uitgevoerd door enkele danseressen, niet in een kring, doch dansend vóór de zittende mannen. Tijdens de dans houdt men de armen gestrekt naar beneden en heeft men een doek in de handen, waarmee sierlijke bewegingen gemaakt worden. De nuchtere ontleding van de bewegingen kan de gratie en bevalligheid van de rythmisch bewegende figuren niet doen vermoeden en het zien naar deze dans is een waar genoegen ook voor de westerling.

West. Dat kan men niet zeggen van het *osoelen*, zoals dat door de West-Pelingers gedaan wordt. Het rythme van de muziek is veel wilder, de bewegingen van de lichamen zijn vertikale springbewegingen, terwijl de voeten heen en weer van links naar rechts en van voren naar achter gaan. Ook danst iedere danseres op eigen gelegenheid, zodat het geheel een verwarde indruk maakt.

Osoelen behoort hier te geschieden op offerfeesten, rond de versierde *toekal pilogot.* De armen houdt men gestrekt naar beneden, een weinig van het lichaam en naar voren (als sommige H. Hartbeelden), waarbij de binnenkant van de hand naar voren wijst zonder de vingers te strekken, zodat het geheel sterk de indruk maakt een ontvang-gebaar te zijn. Met de armen wordt geen enkele

beweging gemaakt. Daar komt nog bij, dat wanneer men moe is men zich niet uit de kring verwijdert, dòch tegen de *toekal pilogot* aan gaat staan of aan de voet daarvan gaat zitten, terwijl men de paal met de arm omhelst. Wij menen daarom, dat het *osoelen* een echt religieuze dans is, waardoor de *pilogot* uitgenodigd wordt bezit te nemen van de danseres of haar levenskracht te vermeerderen. Het eerste nu komt bij offerfeesten inderdaad voor. Zelf zijn we daar nooit getuige van geweest, omdat men dergelijke dingen voor ons verborgen tracht te houden, doch onverdachte getuigen hebben ons herhaaldelijk verzekerd, dat op offerfeesten de *talapoe* op de aangegeven wijze rond de *toekal pilogot* danst; het rythme wordt sneller en sneller, de *talapoe* raakt in trance, zakt aan de voet van de *toekal pilogot* neer en rilt over heel zijn lichaam. Men vraagt hem dan: ,,Wie ben je?'' En hij geeft de naam op van een kortelings overledene, waarbij volgens onze zegslieden de eigen stem van de overledene, man, vrouw of kind, voor allen hoorbaar en herkenbaar is. Vervolgens pleegt de overledene iets te vragen wat hem geofferd moet worden; dat zijn dan geen offerdieren, maar gebruiksvoorwerpen, die dan op zijn graf gelegd worden. Daarna ontwaakt de *talapoe* en is zeer afgemat.

Het gebeurt wel, dat mannen voor de grap ook wel eens even meedoen, want hoewel de dans in wezen religieus is, beschouwt men hem ook op offerfeesten tegelijk als vermaak en men heeft ook geen bezwaar tegen een vertoning buitentijds, zoals dat in Balantak, op de vaste wal van Celebes ten N. Westen van de Banggai-archipel, het geval is, waar we nimmer een dans te zien konden krijgen, behalve de krijgsdans. De jonge lui hadden er geen bezwaar tegen, doch de oudere generatie verzette zich er tegen de dans buiten de religieuze sfeer te vertonen.

Tijdens de dans gaan in het Westen de mannen langs de wanden van het huis zitten, drinken palmwijn, pruimen en roken, terwijl ze zich verlustigen in het gezicht van de dansende vrouwen, die langs hen heen schuiven. Brede heupen geldt als een gewaardeerde schoonheid en die breedte wordt dan ook opgenomen, door de onderarm haaks gebogen voor de ogen te houden en zo op de armen de verschillende maten op te nemen!

Bakidoeng.

Tenslotte nog een enkel woord over de mannendans: *bakidoeng*. Deze dans geschiedt alleen in huis, 's avonds en 's nachts, bij voorkeur op huwelijksfeesten, doch ook wel bij andere gelegen-

heden. De dansers scharen zich achter elkander, leggen de rechterhand op de schouder van de voorman en drukken zich tegen hem aan. De aldus gevormde ,,staart'' beweegt zich in een kring rond. Men maakt nu vier passen in langzaam tempo, waarbij bij iedere pas een lichte huppelbeweging gemaakt wordt, zonder dat de voet van de grond komt. Begint men rechts, dan is de vierde pas die van het rechterbeen ; die vierde is echter geen gewone pas, doch een stamp op de vloer, het rechterbeen wordt dan snel bijgetrokken en het volgende viertal opent links enz.

Bakidoeng is o.i. oorspronkelijk uitsluitend een huwelijksdans geweest. De zang opent immer met cliché-verzen, vermoedelijk in oud-banggais, want zeer veel woorden komen in de tegenwoordige taal niet voor, en de mensen verstaan het maar ten dele. De aanvang luidt : *ngGoling tabö* ! *ta-bondojo* sta op jonge lui, we gaan met haar trouwen. Na een aantal van deze vaststaande verzen begint het vrije dichten. De dansers-zangers verdelen zich in twee groepen ; iedere groep stelt een ,,kampong'' voor, waarvan de een bij de ander een meisje ten huwelijk vraagt en de ander daar bezwaren tegen maakt, alles in uitsluitend beeldspraak. De wijs van de zang is zeer welluidend, doch zo ingewikkeld, dat we er niet in geslaagd zijn die vast te leggen of zelfs maar behoorlijk te imiteren. Iedere dubbele versregel wordt ,,afgekapt'' door een barbaars geloei van alle deelnemers, waarna een ander het van de vorige zanger overneemt. Men amuseert zich daar de gehele nacht mee.

Een zeer mooie gewoonte is de volgende : Wanneer in het dorp onenigheid heerst tussen twee mannen, wordt zo'n dansfeest de aanleiding tot verzoening. Een van beide, of een ander, maakt in beeldspraak een zinspeling op het geschil, de ander antwoordt, een derde stelt voor het te regelen, alles in beeldspraak, en i.p.v. spel wordt die nacht het geschil door alle deelnemers opgelost, begunstigd door de goodwill van de feeststemming.

5. Markt.

Hoezeer deze vier-plus-één-eenheid in het dagelijkse leven is ingedrongen blijkt b.v. uit de cyclus van de marktdagen. Behalve de pasar van Banggai, die iedere morgen, en die van Tinangkoeng, die immer op Zondag gehouden wordt, zijn alle andere pasars om de vijf dagen. De eerste dag van de cyclus heet : het rondzien, de tweede : het verzamelen, de derde : het naar huis brengen, de vierde : *olojan* (vertaling onbekend), besoten door de vijfde : *ko-*

labotan matano het oog van de markt, de pasardag zelf. Van bestuurswege is eens getracht, voor het gemak van rondreizende handelaren, de pasars op de verschillende plaatsen zó te regelen, dat ze allen op een vaste dag in de week vielen, doch het werd een volkomen mislukking, ofschoon er overvloedige bekendheid aan gegeven was en de regeling geruime tijd doorgezet werd. Op de aangewezen dagen waren er de handelaren, doch er was geen publiek en op de gewone *labotan matano* wel publiek maar geen handelaren!

Hoewel we telkens weer op allerlei gebied in het banggaise leven tegen het getal vier op lopen, wordt de magie ervan niet meer als zodanig gevoeld. Het is adat geworden, waarvan men zich de betekenis niet meer bewust is en waaraan men vasthoudt omdat nu eenmaal de gewoonte zo is. Het oude heidendom, hoezeer nu nog levend, heeft afgedaan en de jongere generatie is er zich van bewust, dat een nieuwe tijd is aangebroken. Bij de mohamedanen is een sterk streven naar verdieping en een zuivere beleving van het geloof waar te nemen, bij de kristenen een intens verlangen naar onderwijs en westerse beschaving, *kona pookakana kongga madjocan toekon ko lipoe Balanda*, opdat we in vooruitgang gelijk worden aan Nederland, zoals een jong Banggaiër ons onlangs schreef.

Moge Nederland beseffen dat het een ideaal vertegenwoordigt voor al wat christen is in Indonesië.

Arnhem. J. D. v. d. BERGH, M.S.C.

Prof. Dr. W. Grossouw, *Innerlijk Leven.* Overwegingen voor alle dagen van het jaar. — Uitg. Het Spectrum, Utrecht, z.j. — 10 × 16 cm; 824 bldz. — geb. linnen. fl. 9.50; geb. leer fl. 11.75.

Het woord van de H. Schrift, uit het hart der Kerk herboren en van de liturgie nieuw leven en nieuwe kracht ontvangend, vormt de kern dezer korte overwegingen van den Nijmeegsen Nieuw-Testamenticus. Dit boek, met zijn naar den inhoud geladen en naar den vorm verzorgde beschouwingen, lijkt mij uitermate geschikt om ontwikkelde lezers in te leiden in de beoefening van het inwendig gebed, dien onvervangbaren grondslag van waarachtig innerlijk leven. Het is een, in den besten zin van het woord, modern meditatieboek, omdat Prof. Grossouw het nooit verouderde traditionele gebedsleven van de Kerk in een voor onzen tijd passenden vorm wist te vatten.

Naast overwegingen voor elken dag van den liturgischen jaarkring bevat het boek een aantal meditaties voor feesten des Heren, van Onze Lieve Vrouw en enkele heiligen. Het waardevolle boek heeft een keurig uiterlijk en een prettig formaat. Voor priesters, religieuzen en ook voor ontwikkelde leken een alleszins aanbevelenswaardig boek, dat hun innerlijk leven kan verrijken en verdiepen. A.M.

Aanpassingsproblemen in modern Japan

In 1939 verscheen van de hand van Mgr. P. Marella, Apost. Delegaat in Japan, een merkwaardig boekje, waarin op aangepaste wijze richtlijnen gegeven werden voor de missionering in Japan. [1]) Hoewel in de voor-oorlogse tijd geschreven en daarom onder de druk van de toen heersende, ongunstige nationalistische stromingen, heeft dit werk toch niet zijn waarde verloren, al is de atmospheer in Japan voor het christendom zo veel gunstiger geworden. Immers, steeds nog geldt het probleem, hoe onze Katholieke godsdienst in de Japanse kultuur kan worden opgenomen, zonder schade te berokkenen aan de eeuwige waarheden en zonder de typische, waardevolle uitingen van het Japanse leven te schaden. Bovendien kan het voordelig zijn voor degenen, die in andere landen, waar het nationalisme nog hoogtij viert of op komst is, hun houding moeten bepalen, dat zij het woord mogen beluisteren van iemand, die temidden van de strijd, gezagvol de te volgen tactiek heeft bepaald.

Bewonderenswaardig is de toon van dit geschrift, waar Mgr. Marella met diep-apostolische ijver, vol waardering voor de heilige overtuiging van anderen, in een geest van verzoening en sereniteit, de moeilijke problemen behandelt. Hij verdedigt krachtig de apostolische rechten, maar beschermt even moedig de wettige, nationale aspiraties.

Het is mijn bedoeling de inhoud van dit boekje ,vooral van het eerste hoofdstuk, bekend te maken. Ik zal daarom de gedachtengang en de voornaamste passages volledig weergeven, zonder commentaar.

De korte inleiding behandelt de aanleiding en het doel van het boek. Het bisdom Tokio was opgericht en aan de verantwoordelijkheid van de inlandse clerus toevertrouwd. [1]) Dit is een reden om zich over de eigen aard van de apostolische taak te bezinnen en de moeilijkheden onder het oog te zien. De oprichting van het aartsbisdom Tokio is een triomf in de missiegeschiedenis van Japan. Mgr. Marella denkt hierbij met ontroering aan de oude missiona-

[1]) P. Marella, *Speranza di Cristiani in Giappone*. Instituto Grafico Tiberino, Roma 1939. Oorspronkelijk in het Frans geschreven en in het Japans vertaald (Tokio, 1938), verscheen spoedig een Italiaanse vertaling, die door Mgr. Marella persoonlijk gecorrigeerd werd. Alleen dit laatste werk heb ik kunnen benutten.

[2]) 9 November 1937.

rissen en hun weldoeners, die de eerste steen legden voor dit succes.

,,Met de benoeming en wijding van een Japanse Aartsbisschop in Tokio werd een eeuw van missieheldenmoed afgesloten. De pioniers, die de lange uren van afwachten gekend hebben en de angsten van het begin doorstonden, zijn hier niet aanwezig, evenmin als hun edelmoedige weldoeners, om de apotheose van deze hun eigen onderneming bij te wonen. De geestelijke erfgenamen echter van dat prachtige ideaal, de missionarissen van dit ogenblik en de talrijke vrienden van Japan, leggen getuigenis af van de heerlijke onbaatzuchtigheid van die oude missionarissen. Deze gebeurtenis gaat uit buiten de grenzen van Japan en verwekt een golf van fiere voldaanheid over heel de Katholieke wereld" (blz. 1—2). Voor veel Japanse priesters is deze verandering een reden tot angst geworden. Maar ze mogen gerust zijn. ,,De beslissing van de H. Stoel is een goed overwogen daad, die getuigt van vertrouwen in de vitaliteit van de Japanse Kerk" (blz. 3). Bovendien zijn de fundamenten van dit nieuwe bisdom heel stevig, dank zij de vooruitziende blik van de Societeit van de Vreemde Missiën van Parijs en met name van Mgr. Pallu. [1]) ,,Aanstonds immers begrepen de zonen van Mgr. Pallu de zending, die zij te vervullen hadden ten opzichte van deze pas gestichte Kerk. De Societeit van de Vreemde Missiën van Parijs maakte zich de beschermster van iets, dat nog niet geboren was ; zij richtte scherp heel haar activiteit en al haar hulpbronnen slechts op dit éne doel : het tot stand brengen van een bisdom. Als echte missionarissen waren zij van mening, dat al wat zij deden, rechtens toebehoorde aan de Japanse Kerk; en ook nu stelden zij geen andere wens voorop dan deze : aan de natuurlijke eigenaar terug te geven wat zij met geduldige ijver hadden opgebracht ; voor zichzelf wensten zij niets anders te behouden dan de onvervreemdbare schat van hun zelfverloochening" (4).

De administratieve veranderingen werden zonder moeilijkheden aangebracht, maar het kleine aantal Japanse priesters, die te Tokio ter beschikking staan (20 op 8 mill. inwoners), toont duidelijk, dat buitenlandse hulp nog absoluut nodig is Onderlinge samenwerking zal dit bisdom tot bloei brengen. Eerst echter zal iedereen doordrongen moeten zijn van de verheven taak, die hij te vervullen

---

[1]) Over Mgr. Pallu : verg. A. Launay, *Histoire générale de la Société des Missions Etrangères*, Parijs, 1894; I, blz. 22-454. Over zijn plan tot het aanstellen van inlandse bisschoppen, o.c. blz. 238-242.

heeft en van de bijzondere omstandigheden, waarin gewerkt moet worden ,,Om ons voor te bereiden op een van nature meer Goddelijke dan menselijke taak, is het goed samen enige aspecten van onze apostolische opdracht te overwegen, rekening houdend met de bijzondere omstandigheden, die hun invloed doen gelden op het Japans kultureel milieu. We zullen niet zo onheus zijn om aan de christenen te verwijten, dat ze niets begrijpen van bepaalde levensopvattingen, waarvan we onszelf misschien nog nooit genoeg rekenschap gegeven hebben. Bij dit nadenken en door deze gedachtenwisseling zullen we hopelijk beter onze zending begrijpen en ons duidelijker kunnen uitdrukken tegenover iemand, die onze plannen niet begrijpt ; maar vooral zal dit er veel toe bijdragen dat onze activiteit en onze denkwijze in overeenstemming zullen zijn met de bedoelingen van Hem, die ons gezonden heeft'' (8).

Het eerste hoofdstuk handelt over de voortplanting van het christelijk leven als het eigenlijk doel van het apostolaat. ,,Het apostolaat heeft als doel aan de zielen van goede wil de persoon van Christus voor te stellen, diens leer te laten begrijpen en aanvaarden en zo het leven tot ontwikkeling te brengen, waarvan Hij de bron, de meester en het voorbeeld is'' (11). Godsdienst is geen overdaad, geen tijdverlies, maar eis en noodzaak. ,,In zijn kruistocht naar de eeuwigheid heeft de mens veel deskundigen nodig, maar ook een schildwacht; en deze taak vervult de ware godsdienst. Wanneer er op een schip ook al averij zou zijn aan de machines of er bressen zouden zijn in de wand of opengevallen plaatsen in de commandoposten, dan geloven we toch dat de matroos, die de horizon blijft afspeuren, die de juiste koers aangeeft of op de gevaren wijst van een onjuiste koerswijziging, op die manier evengoed een weldoener blijft voor de bemanning. Laten we er daarom van overtuigd zijn, dat de beste manier waarop we ons nuttig kunnen maken in de morele en materiele crisis, die door de wereld gaat, hierin bestaat dat we geheel en al priester zijn'' (13).

De Katholieke godsdienst is geen ideologie zonder meer, zoals er zoveel bestaan, maar een roeping en een Godsgave, waarvan de kiem gelegd is in het diepste van elke rechtschapen ziel. Bovendien is het Katholicisme een echte kracht voor de ziel, die door deze gave wordt opengesteld voor licht en liefde. Het is een bovennatuurlijk leven, dat voortvloeit uit de verbondenheid met Christus.

Deze verbondenheid echter ,,betekent niet een passief aanvaarden, alsof het ging over het verbeteren van een astronomische berekening. Uitgeschakeld moet worden elke definitie of beschrijving van het Katholicisme, zoals die door tegenstanders gemaakt is; dezen immers brengen het terug tot een verzameling van praktijken, die wel eerbiedwaardig zijn, maar al eeuwen gekristallizeerd en ontdaan van alle levende betekenis. De meest elementaire uitleg van de waarheid is voldoende voor de Japanner om hem die onrechtvaardige karikaturen te laten verwerpen'' (14—15).

Een juiste uiteenzetting van de fundamentele leer der Kerk voor catechumenen en pasbekeerden is absoluut nodig, zowel voor het heil der zielen als voor de goede naam van de Kerk. Dat is dus de taak van de priesters: het bovennatuurlijk leven helpen bevorderen en een zo juist mogelijk inzicht geven in de leer van Christus. Hoe kan dit nu het best gebeuren ten opzichte van de Japanners? ,,De ontwikkeling van het geloof berust gedeeltelijk op het inzicht en de ijver van de mensen die het verkondigen. Intuitief moeten ze die delicate middelen opwekken en uitkiezen, die er toe bijdragen de ziel in de beste gesteltenis te brengen voor God, die kleine bijzonderheden moeten zij aanbrengen in de organisatie, die lichaam en ziel geven aan een christelijke gemeenschap, dat coloriet, dat het best overeenkomt met de uitingen van de godsdienstige geest in een bepaald kultureel milieu. De geschiedenis en de huidige situatie van de verschillende Katholieke groeperingen in heel de wereld vormen een laboratorium vol suggestieve proefnemingen; maar van de andere kant moet men vrij veld laten aan spontane en nieuwe ingevingen, die een bepaald land of tijdperk bezielen. Godsdienst wil heel wat anders zeggen dan beschaving of kultuur. Een beschaving kan christelijk genoemd worden, als ze er in slaagt de persoonlijke strevingen en de sociale opbouw te richten naar het ideaal dat Christus gebracht heeft. Maar geen enkele beschaving kan zich die titel toeëigenen en zich exclusief ,,christelijke beschaving'' noemen. Welke ook in feite de eigenschappen mogen zijn, die een of andere beschaving kenmerken, toch staat de christelijke geest daar altijd ver boven en behoudt hij volledig het vermogen om ook nog veel andere kulturen vorm te geven en te bezielen. Van het ogenblik af dat de Goddelijke boodschap doordrong in de geschiedenis van de mensheid, hield zij noodzakelijk rekening met de bepaalde omstandigheden van tijd en plaats. Het kan niet betwist worden dat de eerste evangelisatie

zich ontplooid heeft in een streek, waar de Grieks-Latijnse kultuur heerste en dat de Kerk daar veel van overgenomen heeft om haar leer en de inrichting van haar eredienst vorm te geven. De diepzinnigheden van Paulus' gedachten, ingesloten als zij waren in de eigenaardige argumentatievorm, waarvan de bekeerde Pharizeër zich niet altijd wist te ontdoen, zouden heel moeilijk de aandacht hebben kunnen trekken van Attische denkers. De essentie van de Evangelische boodschap ligt elders ; en het zou kinderachtig en vals zijn te danken dat de Grieks-Latijnse kultuur het monópolie gekregen zou hebben van het christendom. De Goddelijke geest, die de ziel moet zijn van een christelijke beschaving, zal altijd oneindig verheven staan boven het beste dat de meest ontwikkelde mensheid kan bereiken. Alle kulturen zijn geroepen de Goddelijke boodschap te beantwoorden ; het ware christendom omvat ze allemaal, om dan zichzelf binnen de kring van elk van hen verder te ontwikkelen.

Het probleem dat een apostel interesseert, is niet te willen weten welke beschavingsvorm het best aangepast is aan de ontwikkeling van het christendom ; als de kwestie zo gesteld wordt, heeft ze geen zin. Het gaat er eerder om de middelen te bestuderen, waardoor men de christelijke boodschap het best kan verkondigen en laten doordringen in de beschaving, die elk volk zichzelf heeft gegeven. Dat dit de traditionele gedachte is van het Katholieke apostolaat, getuigen niet alleen de krachtige protesten van St. Paulus tegen hen, die het woord Gods wilden binden aan oude vormen, maar ook getuigen hiervan het heldhaftig pionierswerk van een Nobili en een Ricci, de instructies van de pas gestichte Propaganda en de geniale vervulling van de door Mgr. Pallu en Lambert opgestelde missieplannen. Eerbied voor de Japanse beschaving is dus de eerste voorwaarde van ons missiewerk'' (17—20). Met de voortdurende ontwikkeling van deze beschaving moet ons apostolaat evenzeer rekening houden. ,,Wil ons apostolaat doeltreffend zijn, dan mag het niet stil staan als de bewaker in een museum, maar moet het met het land meegaan en in contact blijven met de regeringsdirectieven, die de nationale aspiraties levendig houden of richten. Katholicisme is gist. Daarom houden we er niet van alleen maar toeschouwers te zijn van een voortgaande beschaving. Wij voelen ons genoodzaakt en verplicht actief deel te nemen aan het gemeenschappelijk werk, door onze werknormen bekend te maken en onze levensprinciepen te verspreiden. De

edele en sterke Japanse tradities zijn ons hier ongetwijfeld buitengewoon waardevol ; maar volgens onze geestelijke beschouwingswijze krijgen zelfs de mooiste zeden geen waarde, wanneer ze niet doordrongen van een verlangen naar morele volmaaktheid, de uitdrukking zijn van een edele levensbeschouwing en wanneer ze ook niet de laagste bestaansvormen zouden veredelen" (20—21). Kunst, techniek, economie en sociale ordening, dat alles moet door het Katholicisme worden beïnvloed en bevrucht. Zo zal het ook in Japan de menselijke aspiraties plaatsen in de enige lijn die overeenkomt met de elementaire wetten van zijn en leven". (22).

Op zich is dus onze godsdienst al een grote weldaad voor Japan ; hij vormt zo al een goede aanbeveling, wanneer de mensen dat inzien. ,,Maar om nog sympathieker ontvangen te worden, is het goed dat onze boodschap een zekere aanpassing ondergaat. Onze dogma's zijn eeuwige waarheden ; onze moraal is de uitdrukking van een onveranderlijke band, die ons verbindt met God, onze Schepper ; ook onze Latijnse ritus is om zijn eenvoudige schoonheid bijna overal aangenomen en het is helemaal niet nodig die te veranderen, tenminste nu niet. Wil dat zeggen dat het Katholicisme een onaantastbaar blok is, dat men zo maar kan verplaatsen zonder rekening te houden met de spontaneiteit der zielen? Een abstracte geest alleen kan zo'n conclusie naar voren brengen.

Volgens de wijze aanduidingen, die door de Propaganda aan de eerste missionarissen gegeven zijn, moet de uitleg van het Evangelie rekening houden met de ,,bijzondere neigingen en gesteltenissen" van het Japanse volk. Onze uiteenzetting moet zich zo opdringen, dat de leer, die we komen brengen, niet nieuw meer schijnt, maar de indruk geeft van een hulpmiddel, dat dient om tot ontluiking te brengen, wat al in knop aanwezig was in de anima naturaliter christiana. Een goede analogische terminologie, waarin de Goddelijke realiteiten weliswaar gehuld blijven, omdat onze geest nu eenmaal gebonden is aan de zinnen, moet de geopenbaarde waarheid levendig en zo juist mogelijk uitdrukken voor de zielen waartoe onze prediking zich richt ; het Katholieke uitdrukkingsvermogen moet zich niet alleen blijven ontwikkelen, maar het moet ook burgerrecht trachten te verkrijgen in de Japanse literatuur. De inhoud van de moraal verandert essentieel niet, maar het uitstippelen van verplichtingen, de motivering ervan, de negatieve of positieve wijze van voorstellen en de individuele of sociale toepassing laten een ruim veld open voor de persoonlijke ijver.

Zo kunnen we tegemoet komen aan de meest intieme aspiraties, die de idealen vormen van de ridderlijke geest van de Japanners. Onnodig hier aan toe te voegen, hoeveel mogelijkheden, alleen al binnen de Latijnse ritus, er open blijven voor de spontane, originele denkwijze van elk ras voor wat betreft de religieuze architectuur en de hymnologie, de liturgische kunst en de verschillende gemeenschappelijke uitingen, die zich ontplooien bij gelegenheid van de openbare eredienst. In plaats van zich verlamd te voelen over de onveranderlijkheid, is er eer reden verwonderd te staan over het brede werkterrein dat open blijft'' (22—25). De integriteit van de leer moet natuurlijk gehandhaafd blijven, maar men denke er aan, dat deze eis de verplichting inhoudt, dat elke prediking aangepast moet zijn aan het bevattingsvermogen van de zielen. Men moet geleidelijk te werk gaan. Vooral dienen de missionarissen voorzichtig te zijn met het invoeren van devoties en godvruchtige gebruiken uit onze oude christelijke landen (29—30).

In het huidige Japanse leven zijn enkele hulpmiddelen aan te wijzen, die ons apostolisch werk kunnen bevorderen. Als fundamenteel princiep moeten wij in het oog houden: ,,een niet vervormde Christus tonen'' (30). Zo is de godsdienstige geest van de Japanners zelf een zeer geschikte bodem voor het christendom. ,,Een Japanse schrijver schreef onlangs in een artikel, dat elke Japanse kultus niet allen de humanitaire princiepen van Christus kent, maar ze ook met veel sympathie waardeert. Niet zonder humorisme voegde hij daaraan toe: Japan is, zo niet in naam, dan toch in de geest, een van de meest christelijke naties van de wereld''. Deze affirmatie zou wellicht niet mishaagd hebben aan St. Franciscus Xaverius, die vurige bewonderaar van Japan. In ieder geval mogen we wel opmerken dat het woord heidendom, waarmee wordt aangeduid een geheel van wreedheden en schanddaden, goed gepraat met belachelijke mythologische verhalen en door de Romeinse staat begunstigd, een definitie is, die voor Japan onjuist en beledigend is.

Ook de sociale wetgeving biedt al een mooi aanknopingspunt. Het Japanse sociale leven wordt geleid door een geheel van zeer volmaakte wetten, die groot voordeel getrokken hebben uit de twee millenaria oude ondervinding van Europa. Zelf erfgenaam van het oude verchristelijkte Romeinse recht, dat de synthese vormde van de Romeinse jurisprudentie met de levensnormen die op de Sinai aan de mensheid gegeven en door het Evangelie vervolmaakt

zijn, heeft de Europese wetgeving aan Japan de stof gegeven, waarin het zijn gezond levensprogram, dat tot dan toe nog niet uitgewerkt was, kon uitdrukken. Zo heeft Europa min of meer onbewust Japan in een richting geleid die overeenkomt met de christelijke traditie. We mogen gerust denken, dat deze juridische vooruitgang tegelijkertijd een stap was naar het christendom.

Het bewijst, dat zo'n experiment steeds herhaald mag worden. De Katholieke priester of geleerde, die het primaat van het menselijk leven boven de zuiver stoffelijke wereld verdedigt, die eerbied vraagt voor dat leven in zijn oorsprong en in zijn ontwikkeling, die waardering inprent voor waarheid, gerechtigheid en eer, kan er verzekerd van zijn, dat hij sympathieke weerklank vindt bij een echte Japanner. Wij hebben wel diepere redenen om die idealen na te streven, maar het is niet even zeker, dat onze geestdrift altijd levendiger is. Laten we niet vergeten dat een goed contact al een apostolische dadelijke genade is" (31—33).

De gemeenschapsgedachte en de eerbied voor de familie zijn sterk ontwikkeld. ,,Het is troostvol de spontane reacties te zien van het Japanse volk tegen de microbe van het individualisme, die het trachtte aan te tasten onder het voorwendsel van europeisatie. De vele moeite die gedaan is om de geestelijke basis van de grote Japanse familie te beschermen, kan de Katholieke missionarissen slechts verheugen; deze pogingen betekenen werkelijk het bankroet van principepen, die door de Kerk al lang veroordeeld zijn en zij illustreren op merkwaardige wijze de stellingen van het natuurrecht, zoals deze door de christelijke philosophie tegen de materialistische en atheistische sociologie zijn opgesteld" (33).

Laten we niet het voorbeeld vergeten van de eerste geloofsverkondigers, het voorbeeld van de echte missionarissen van alle tijden. ,,Gedurende de eerste eeuwen van de Kerk hekelden de geloofsverdedigers, met levensgevaar, de leugens en schanddaden die door de valse godsdiensten werden beschermd, maar terzelfder tijd waren ze niet bang hun toehoorders goed te stemmen voor de christelijke boodschap door beroep te doen op de getuigenissen van philosophen en schrijvers die zij goed kenden. Wie kan ontkennen dat de beschouwingen van Plato, de sterke logica van Aristoteles en de hoge morele eisen van de Stoicijnen er toe bij gedragen hebben om de schoonheid van de christelijke leer beter te doen begrijpen en dat dit voor velen de ster geweest is die

hen tot het geloof heeft gebracht ? De echte apostelen zijn er altijd van overtuigd geweest en in hun methode hebben zij er rekening mee gehouden, dat al het ware, goede en schone in een ziel een gave Gods is en een roeping De verschillende philosophische stromingen die ten grondslag liggen aan de opvattingen en uitingen, waarmee het Japanse volk aan zijn eigen godsdienstige behoeften heeft willen voldoen, bevatten kernen van waarheid en laten van de andere kant bewonderenswaardige krachten voor geestelijke hernieuwing doorkomen, krachten die beschouwd kunnen worden als de natuurlijke opwekkingsmiddelen waardoor God rechtgeaarde zielen voorbereidt en tot de bovennatuurlijke waarheid voert" (38—39)

Een ander punt nog waar we gebruik van kunnen maken, is het symbolisme, waaraan de Japanse kultuur zo rijk is ,,De eenvoudige en lieflijke riten herinneren het kind, de jongeling, de pas-gehuwden en ook de grijsaard aan de grote waarde en verantwoordelijkheid van het leven in elk van zijn stadia. Zou het wellicht geen onvergeeflijke dwaasheid zijn, als we de opvoedende kracht van dat ceremonieel niet kenden, terwijl wij zijn juiste waarde zouden kunnen doen kennen en zouden kunnen laten zien, hoe het in staat is onze diepste christelijke gevoelens te vertolken ? Mogen onze christelijke kunstenaars en allen, die de bediening van catechist vervullen, in staat zijn om met discrete ijver krachtig uitdrukking te geven aan dat rijke symbolisme" (39—40).

Zo blijkt dan hoe diep de zuiver Japanse strevingen verwant zijn aan de christelijke geest. ,,Iedere verstandige Japanner moet zich in het Katholicisme thuis voelen, als hij het goed begrijpt. Zo moeten onze pas bekeerden er aan denken, dat hen wel eens zal gezegd worden, dat men, om christen te worden, noodzakelijk moet ophouden Japanner te zijn. Ze moeten dan goed weten, dat zo'n gezegde alleen maar kan komen van een dwaas, die absoluut niets weet van Christus. Inderdaad, men zou maar een slecht begrip hebben van de universaliteit van de heilsboodschap en van haar diepe werking in geest en waarheid, als men bij de uitwendige vormen bleef staan zonder het diepst van de ziel te raken ! De verrezen Christus behoort tot alle kulturen en tot alle nationaliteiten, omdat Hij tot alle zielen behoort" (41).

Ook moeten we er aan denken, dat een goed verzorgde, goed begrepen en oprecht beleefde liturgie altijd een sterke aantrek-

kingskracht uitoefent. De christelijke kunst moet trachten ,,een Japanse uitdrukking te geven aan het Katholiek ideaal'' (43). De pogingen daartoe dienen ijverig voortgezet te worden.

Wanneer de werken van opvoeding, gastvrijheid en sociaal hulpbetoon zich blijven ontwikkelen, dan is dat een reden tot vreugde, vooral als ze aanleiding worden tot bekering. Maar we moeten dan wel bedenken, dat dit slechts de toemaat is die aan onze onbaatzuchtigheid gegeven wordt. ,,Niet het Doopboek mag ons leiden bij onze naastenliefde en het mag nooit onze bedoeling zijn onze liefdediensten te laten afbetalen met bekeringen of als een mooie reclame te laten dienen voor onze Kerk'' (44).

De Katholieke Japanse pers is nog maar in haar kinderjaren. Ze verdient vanzelfsprekend alle zorg, omdat ze zo van essentieel belang is voor de verbreiding van het geloof. Samenwerking is op dit gebied allereerst nodig, maar vóór alles moeten we opmerken, dat deze pers niet alleen katholiek moet zijn, maar ook Japans. ,,Nabootsing van buitenlandse tijdschriften is nog niet genoeg, ook niet het vermeerderen van kapitaal en arbeiders. Wat wordt er in mijn omgeving gelezen ? Waarom wordt dat gelezen ? En welke onderwerpen interesseren de lezers het meest ? We moeten een beetje de psychologie van de ons omringende zielen bestuderen om zo aan het grote publiek artikels te kunnen aanbieden die de aandacht opwekken, niet vanwege de sympathie voor de kleine groep christenen, maar door de inhoud zelf en door de letterkundig smaakvolle uiteenzetting van de ideeën. Die inwendige waarde moet langzamerhand de buitenlandse hulp, die nu nog nodig is voor het op gang brengen van de pers, uitsluiten'' (46—47).

Samenvattend kunnen we zeggen dat voor alle apostolaatswerken het volgende princiep geldt. ,,De uitbreiding van het christelijk geloof moet zo gebeuren, dat we rekening houden met het Japanse streven en met de mogelijkheden die ons geboden worden door de verschillende factoren van de beschaving, die we willen verdedigen. Laten we ons naar het voorbeeld van St. Paulus dikwijls afvragen : ,,Hoe kunnen de millioenen Japanners geloven, als we hen de waarheid van onze heilige godsdienst niet laten zien in al haar schoonheid en katholiciteit ?'' En laten we ook niet aarzelen om dikwijls, zoals hij dat deed, ons geweten op te wekken : ,,Wee ons, als we de waarheid verstikken in al te enge formules ; wee ons, als we haar samenpersen in al te bekrompen ideeën ;

wee ons, als we haar willen vastleggen aan een bepaalde kultuur of beschaving. Laten we onze geest verbreden zo wijd als de onmetelijke grenzen van die liefde, waarvan we onze opdracht gekregen hebben" (48—49).

In het tweede hoofdstuk behandelt Mgr. Marella de Kerk als geestelijke band tussen de christenen. Het was nodig tegenover de nationalistische verdachtmakingen precies de plaats te bepalen, die de Kerk als organisatie inneemt in het leven van de gelovigen. We behoeven de schrijver hier niet op de voet te volgen, wanneer hij de onjuiste meningen rechtzet. De leer immers over het supranationale karakter van de Kerk en over haar geestelijke aard is ons genoeg bekend.

In het laatste hoofdstuk wordt de aandacht gevestigd op de materiele goederen. De vorming en het beheer daarvan wekten in sommige kringen wantrouwen en vooroordelen, soms tot schade voor het bovennatuurlijk werk van de Kerk. De betekenis er van moest dan ook voor de gelovigen en niet-christenen duidelijk uiteengezet worden. De schrijver wijst dan op de verschillende garanties, die in het Kerkelijk Recht voorzien zijn, waardoor het onmogelijk geworden is die goederen voor een niet-godsdienstig doel te gebruiken. Een citaat moge ik hier geven. De Evangeliepredikers moeten zich niet al te bezorgd maken over de materiele kant van hun apostolaat. ,,Hun ware schat bestaat in het licht, de liefde en de vrede van Christus die zij aan de zielen komen brengen. De ontbering is dikwijls de eerste zegen die God geeft aan de werken, die Hij vruchtbaar wil maken en de armoede is altijd beschouwd als een zeer goede school van toewijding en edelmoedigheid voor de dienaren van het Rijk Gods. Het vertrouwen op Christus en de Goddelijke Voorzienigheid vormt met de belangeloosheid het soliede fundament, waarop de Kerk van Christus in dit land gebouwd is. Diezelfde eigenschappen, zo dierbaar aan het Japanse hart, zullen er de onvergankelijkheid van verzekeren" (105—106).

Optimistisch schrijft Mgr. Marella op het eind van zijn boek, dat hij langzaam de zon der openbaring ziet opkomen aan de geestelijke horizon van Japan. Die uitspraak klinkt inderdaad optimistisch, wanneer we zien, hoe het godsdienstig leven in Japan toen nog leed aan een dodelijke ziekte. De goddelijkheid van de keizer was een nationaal geloofspunt en mede een toetssteen, waarmee de vaderlandsliefde gemeten werd. Spontane godsdiens-

tigheid was bijna onmogelijk, de vrijheid van het christendom verminderde met de buitenlandse invloed. Alleen een bijzonder ingrijpen Gods kon hier redding brengen. De oorlog heeft die redding gebracht. Het verslagen Japan zag dat zijn keizer een mens was. Opnieuw richt zich thans de Japanse geest naar het Westen. Hij vraagt een nieuwe godsdienst, een nieuwe wereldbeschouwing. We staan verbaasd over de bekeringsdrang die zich uit in alle lagen van de bevolking. Zo geldt nu nog meer de wens, waarmee Mgr. Marella zijn boek besluit: ,,Moge een Katholiek apostolaat dat edelmoedig openstaat voor alle edele aspiraties en gevoelig is voor de noden van het Japanse hart, moedig en vertrouwvol zijn plaats vinden in dat heerlijk levenskrachtige élan en zo dit volk helpen zijn evenwicht te vinden en het te richten naar die onveranderlijke waarden die alleen in staat zijn de rechtgeaarde zielen volledig te bevredigen." (105—106).

Nijmegen. Drs. G. LINSSEN, Missionaris van Scheut.

Medisch-Hygiënisch Handboek vóor Missionarissen. — Twee delen. Tweede Druk. — Uitgave van het Nederlands Medisch Missie Comité, N. Binnenweg 132, Rotterdam, 1948. — 696 + XII bldz.

De tweede, verbeterde druk van dit handboek, samengesteld door de docenten der medisch-hygiënische cursussen voor missionarissen te Rotterdam en enige andere medewerkers, onder leiding van Dr. J. A. G. ten Berg, Dr. C. Fehmers en Dr. E. H. Hermans, is niet alleen van grote waarde voor degenen, die de gelegenheid misten om een dergelijke cursus te volgen, maar biedt ook een uitstekende handleiding voor de oud-cursisten zelf. Het leert in een beknopt bestek en op een voor leken in het vak begrijpelijke wijze hetgeen de missionarissen dienen te weten om zelf hygiënisch te leven en in voorkomende gevallen op te treden tegen de voornaamste ziekten in hun omgeving.

Niemand meer dan juist het Nederlands Medisch Missie Comité zelf tracht intussen bij de missionarissen de opvatting te doen doordringen, dat overal, waar bevoegde geneeskundige hulp te verkrijgen is, de missionarissen zich van medisch werk dienen te onthouden, waarmede natuurlijk niet de verplegingsarbeid bedoeld wordt, die op zo voortreffelijke wijze door talrijke zusters-missionarissen in vele meestal onder deskundige medische leiding staande ziekenhuizen en poliklinieken wordt verricht. Volgaarne sluiten wij ons aan bij de wens van de samenstellers, dat het boek den missionarissen dikwijls als een belangrijke raadgever zal kunnen dienen en dat bovendien vele missionarissen bereid zullen zijn hun ervaringen bij de arbeid met dit handboek mede te delen en zo nodig te wijzen op verbeteringen, die kunnen worden aangebracht, opdat een eventueel te verschijnen derde druk nog meer zou kunnen voldoen aan het ideaal, hetwelk men zich met de uitgave van dit handboek heeft gesteld. Men gelieve er op te letten, dat men in het alfabetisch register bij het getal, hetwelk naar de bladzijden van het eerste deel verwijst, telkens 4 moet bijtellen. A.M.

Het eerste Boek over Vincent Lebbe (1877–1840)

Vincent Lebbe (bij het doopsel Frédéric-Marie genoemd) werd geboren te Gent, 19 Augustus 1877. Na zijn middelbare studie trad hij, 6 November 1895, in het noviciaat der Lazaristen te Parijs. Hij had een zwakke gezondheid en verbleef daarom in verschillende studiehuizen van deze Congregatie. Op verzoek van Mgr. St. Jarlin, apostolisch vicaris van Peking, werd hij aanvaard en vertrok, 11 Februari 1901, uit Marseille naar China, waar hij, na zijn studies met de Chinese seminaristen van Peking te hebben voortgezet ,op 29 October van hetzelfde jaar werd priester gewijd. Hij was enige jaren werkzaam in de omgeving van Peking en vanaf 1905 in Tientsin, van welk missiedistrict hij in 1906 directeur werd. Bij de verheffing van dit missiegebied tot apostolisch vicariaat benoemde Mgr. P. Dumond hem tot vicarius delegatus. In 1917 werd hij overgeplaatst naar Chekiang bij Mgr. P. Reynaud om in 1920 naar Europa te vertrekken en er zich op verzoek van Mgr. B. de Guébriant te belasten met de zielzorg onder de Chinese studenten. In 1927 keerde hij terug naar China. In 1933 verkreeg hij ontslag uit de Congregatie der Missie. Hij stierf te Chungkung, de tijdelijke hoofdstad van de Chinese Republiek, op 24 Juni 1940.

Dit korte curriculum vitae verraadt niets van de koortsachtige activiteit van dit missionarisleven, dat samenviel met de periode, waarin de organisatie van de katholieke missie in China een beslissende verandering onderging.

Aan dit leven wijdde professor Léopold Levaux een lijvig boekdeel, waarin hij uiting geeft aan zijn verering voor zijn held, de lezer wil inleiden in diens persoonlijkheid en diens plaats tracht te bepalen in de missiegeschiedenis van China en van de wereld [1]).

Het boek is opgevat als een thesis — in de vorm van een levensbeschrijving — en wil aantonen, dat Vincent Lebbe wel niet het enige, maar zeker het voornaamste instrument van de Voorzienigheid is geweest om de katholieke kerk in China, welke er voordien slechts bestond als een „colonie spirituelle'', om te vormen tot een bestaande, zelfstandige kerk (blz. 23—24).

Het boek is verdeeld in zes delen. Het eerste deel, in drie hoofdstukken, behandelt de jeugd van Freddy Lebbe tot aan zijn priesterwijding (blz. 33—83). Het tweede deel, in twaalf hoofdstukken, draagt tot titel *la lutte pour l'église de Chine* en bestrijkt de belangrijkste periode van zijn leven, 1901—1927, (blz. 85—294). De vier hoofdstukken van het vierde deel onder de titel *prêtre indigène et promoteur de l'action Catholique Chinoise* beschrijven achtereenvolgens de stichting van de Societas Auxiliarum Missionum en van de Société d'Auxiliaires laïques et féminines des Missions in België en van de inrichting der katholieke actie in de

---

[1]) L. Levaux, *Le Père Lebbe, Apôtre de la Chine Moderne* (1877—1940) Préface de son Excellence Monseigneur L. J. Kerkhofs, Evêque de Liège. Editions Universitaires, Parijs-Brussel (1948).

inlandse missiegebieden Hsuanhwa en Lihsien en elders in China (blz. 293-327). Het vierde deel beschouwt hem als *fondateur du monachisme chinois* (blz. 329—369). Het vijfde deel, in drie hoofdstukken, behandelt hem als *Père abbé dans la guerre de résistance* (blz. 371—415), terwijl het zesde en laatste hoofdstuk zijn dood beschrijft en een waardering van hem geeft : *mort et stature du héros et du saint* (blz. 417—454). Volgen nog *indications chronologiques sur la vie du Père Lebbe* (blz. 455—457) en een *index des principaux noms, d'institutions ou de sujets* (blz. 459—462).

Het boek van Levaux is een eerlijk getuigenis van waardering voor de persoon en het werk van Lebbe. Als zodanig heeft het zijn verdienste. Als historisch geschrift menen wij het echter te moeten afwijzen : het beantwoordt niet aan de eisen, welke men aan een dergelijk werk behoort te stellen ; vooral niet wat de bronnen aangaat, waarop het is gebaseerd.

De *Note sur les sources écrites et sur les principaux ouvrages utilisés et consultés* beslaat wel ruim vier bladzijden (27—31), maar als men deze lijst wat nader bekijkt en vooral als men het gebruik ervan nagaat in de loop van het boek, dan moet men wel tot het besluit komen, dat de bronnen veel te éénzijdig, te gebrekkig en onvolledig zijn. Als ongedrukte bronnen kan Levaux naast enige aan hem geadresseerde brieven van Lebbe alleen noemen de *documents privés, confiés par le Père Lebbe à l'auteur*. Dit blijken copieën te zijn van Mémoires, welke Lebbe en zijn vriend A. Cotta C.M. hebben opgesteld. Bedoeld zijn waarschijnlijk de volgende geschriften :

,,*Mémoire* (van Cotta) *adressé à S. E. le cardinal Serafini, préfet de la Propagande, daté du* 29 *décembre* 1916 (blz. 253, nota 1).

Lettre (van dezelfde) *du* 15 *mars* 1918 *à S. E. le Cardinal Préfet de la Propagande* (blz. 193, nota 5).

Lettres (van Lebbe en Cotta) *á et de Monsieur Villette, supérieur général de la Congrégation de la Mission* (vanaf blz. 131).

Een brief van Lebbe aan Mgr. Reynaud, 18 September 1917, welke in zijn geheel wordt overgeschreven (blz. 195—209).

Een *Mémoire* van Lebbe, door Levaux ,,l'essai sans titre'' genoemd [1].

Verder heeft Levaux gebruik kunnen maken van de publicaties van de S.A.M., waarin echter, zoals begrijpelijk is, de oorspronkelijke documenten slechts fragmentarisch gegeven worden. Als *ouvrages de missiologie* worden naast enige werken van zeer algemene aard alleen vier boeken genoemd van H. Bernard S.J. over de tijd van Ricci, van welke er in het boek slechts één geciteerd wordt, gewoonlijk om een vergelijking te trekken tussen de methode van Lebbe en die van Ricci. De kwalificatie van Bernard als ,,sinologue, missiologue et historien'' (blz. 90,

[1]) Dit laatste werd door Schmidlin met kennelijke instemming geanalyseerd in Zeitschrift für Missionswissenschaft 13 (1923) 114—118 ; Schmidlin gaf ook een korte inhoud van Cotta's memorandum van 6 Februari 1917 (dat echter nog tot 1920 is bijgewerkt) ib. 179—182. Eerst in 1929 (ZM. 19 (1929) noemde hij de namen van de auteurs van deze geschriften. Deze werden ook gebruikt door J Beckmann, *Die katholische Missionsmethode in China in neuester Zeit* (1842—1912), Immensee 1931.

nota 3) lijkt mij veel te geflatteerd. Van de werken over de Lazaristen — er worden er zeven genoemd — handelen er vier over de H. Vincentius à Paulo, één over de Filles de la Charité, één over de Congregatie der Missie in het algemeen (259 blz.) en één over Monsieur Pouget, welke laatste twee jaren in hetzelfde huis verbleef als Lebbe, maar van wie deze waarschijnlijk geen les heeft gehad. Wat er aan *Ouvrages sur la Chine* wordt aangegeven is allerbedroevendst en wat de vijftien *Ouvrages divers* met de geschiedenis van Lebbe te maken hebben is mij niet duidelijk.

De jeugd van Lebbe en zijn verblijf in Europa buiten beschouwing latend, valt het bij de beschrijving van Peking (blz. 67—72) op, dat uit geen geschrift van Lebbe blijkt, dat hij de daar beschreven monumenten bezocht heeft, nog minder, dat dit grote cultuurcentrum enige invloed op hem heeft uitgeoefend. Het is mogelijk, dat de aanwezigheid van buitenlandse troepen in Peking Lebbe niet aanstond — een bewijs daarvoor wordt niet gegeven — maar is het historisch dan verantwoord deze beschouwing te besluiten met te zeggen, dat Lebbe toen reeds inzag, dat de missionarissen een ernstige dwaling hadden begaan : ,,l'église catholique et universelle, en Chine, a non seulement revêtu un visage étranger, mais celui de l'envahisseur'' (blz. 75) ? Reeds onmiddellijk na zijn aankomst zou Lebbe getroffen zijn geweest door de achteruitstelling van de Chinese priesters bij de Europese. Andere bewijzen daarvoor worden echter niet gegeven dan het getuigenis van Lebbe's broer in 1941 : ,,J'ose dire, qu'il n'y avait pas une seule lettre dans laquelle il ne parlât et où il ne discutât pas cette très importante question (blz. 76). Achter het dragen van Chinese kleren en het roken uit een Chinese pijp moet men geen verdere mystiek zoeken (blz. 79) ; dat deed het merendeel der missionarissen. En dit boek munt juist uit door het verschil van zienswijze van Lebbe en van de andere missionarissen te accentueren.

'n Juist oordeel over Lebbe in deze periode kan men niet vormen zonder zijn eigen geschriften en die van zijn tijd- en lotgenoten te bestuderen. Er is in dit boek zelfs geen poging in die richting gedaan. Nu worden als getuigenissen slechts enige verhaaltjes erbij gehaald, welke Lebbe te hooi en te gras ten beste heeft gegeven en welke in wie-weet-hoe-sterk gewijzigde vorm tot ons zijn gekomen (zie blz. 111, nota 1).

Belangrijk zou het geweest zijn iets te vernemen over de ontwikkeling in de opvattingen van Lebbe. Om aan te tonen, dat hij terug wilde naar de ,,apostolische methodes'' kan men toch niet volstaan met te verwijzen naar een artikel, dat hij schreef in 1926 en waarin hij de grote overeenkomst doet uitkomen van de tijd van St. Paulus en die van thans in de missielanden (blz. 119).

Welke boeken heeft hij gelezen om de ,,directions romaines'' te leren kennen ? Ongetwijfeld ook Joly's *Le Christianisme et l'Extrême-Orient* waarover zoveel geschreven werd in het begin dezer eeuw. Bij zijn reis naar Europa in 1913 bezocht hij de vriend van Joly, Mgr. Lesêtre (blz. 167).

Toegegeven wordt, dat Lebbe ook meegedaan heeft aan de bekeringsmethodes, welke in het vicariaat, waartoe hij behoorde, in voege waren. Maar welke historisch vaststaande bewijzen heeft men om te beweren, dat hij desondanks toen reeds overtuigd was van de noodzakelijkheid

van een ,,église indigène'', zoals door Levaux uit een geschrift van Boland wordt overgenomen (blz. 119).

Bij het citeren begaat Levaux ook op andere plaatsen ernstige fouten, welke een serieus historicus niet zouden mogen overkomen. Sprekend over de noodzakelijkheid van de inlandse clerus schrijft hij een passage over uit de Bulletin de la Jeunesse catholique chinoise, December 1926, blz. 54—55, welke tekst zou ontleend zijn aan de Osservatore Romano: ,,Il serait très utile de relire cette admirable instruction de 23 novembre 1845, dans laquelle est reprise d'une manière instructive toute la tradition de l'Eglise, pour prouver qu'il y a deux moyens principaux et nécessaires de propager et d'établir la religion chrétienne catholique: un clergé indigène et des évêques indigènes. Mais Grégoire XVI, dans cette instruction, constata avec douleur que nonobstant les soins ininterrompus du Saint-Siège, le succès ne répondait pas à ce qu'il se promettait à juste titre, *en Chine spécialement*'' (blz. 130 nota 1). Wat nu zegt de Instructie van 23 November 1845? Na opsomming van de pauselijke documenten in verband met de vorming van inlandse priesters vervolgt zij: ,,Atqui tamen impensis hisce, et numquam intermissis curis eum non respondisse exitum, quem Apostolica Sedes merito sibi pollicebatur, tristis experientia demonstrat. Silere quidem non licet complures Episcopos, aut Apostolicos Vicarios omni certe laude dignos *in Sinis praecipue* et finitimis regnis, vel nuper ut datum ipsis fuit, vel jamdiu etiam in cleri indigenae institutione assidue uberique cum fructu adlaborare. Atque hinc sane repetendum, imo potius summopere laetandum, quod illic catholica fides ita alte lateque radices egerit; ut tamquam nativa doctrina longo licet saeculorum decursu integra vigeat et immota consistat, nec diuturnae saevissimaeque ethnicorum persecutiones eam perimere unquam valuerint'' [1].

Om ,,*la* mentalité *des* missionnaires'' (wij onderstrepen) aan de schandpaal te stellen worden uit twee schrijvers citaten aangehaald, L. Kervyn C.I.C.M. en L. Wieger S.J., (blz. 132 vlg.). Het is geenszins mijn bedoeling Kervyn goed te praten. Ik wil alleen maar opmerken, dat het citaat uit Kervyn niet letterlijk is, maar een combinatie van twee teksten en naar ik vermoed overgenomen uit Cotta, die Levaux hierbij is voorgegaan. Het idée zelf heeft Kervyn ontleend aan Aubry, overigens een zeer ijverig missionaris, die nog veel meer pikante dingen heeft geschreven. Wat het citaat uit Wieger aangaat, zou het billijk geweest zijn, naast zijn uitvallen tegen de ,,geletterden'' het vele mooie te plaatsen, dat hij geschreven heeft over het gewone Chinese volk.

De verwondering van Levaux over deze houding van Wieger tegenover de ,,geletterden'', onder wie de vroegere Jezuieten ,,des conversions admirables et nombreuses'' zouden gehad hebben (blz. 134), bewijst, dat hij nog een voorstander is van de legendarische opvattingen over het apostolaat van de oude Jezuieten. Dezen hadden inderdaad enige bekeringen onder de geletterden; zij hebben deze ook goed geëxploiteerd.

---

1) C. Costantini, *Ricerche d'Archivo sull' Istruzione ,,De Clero Indigena''*, in *Miscellanea Pietro Fumasoni-Biondi*, vol. I (Rome 1947), 3-78.

Het merendeel van hun bekeringen kwam echter voort uit de lagere klassen van het volk ([1]).

Onvergeeflijk is de verwarring, welke Levaux sticht door op dezelfde bladzijde het Portugese patronaat gelijk te stellen met het Franse protectoraat. 'n Meer uitvoerige behandeling van dit laatste zou ook zeer op zijn plaats zijn geweest in dit boek, dat zich richt tegen de zgn. Franse inmenging in het missiewerk en omgekeerd, vooral omdat Lebbe zich als de grote tegenstander van dit protectoraat heeft opgeworpen en vooral daaraan zijn succes schijnt te danken gehad te hebben.

De visie, als zou de ,,verkeerde'' oplossing van de Ritenstrijd in de 18de eeuw de voornaamste oorzaak zijn geweest van het mislukken van de missie in die tijd, kan men thans na zovele uitlatingen van hooggeplaatste personen als een gemeenplaats beschouwen (blz. 147). De historische bewijzen om deze bewering te staven moeten echter m.i. nog geleverd worden.

Zo zouden we kunnen voortgaan met de vele beweringen in dit boek aan de historische waarheid te toetsen. We hebben nauwelijks een derde deel ervan besproken. We zijn bovendien voorbijgegaan aan talrijke kleinere onjuistheden en hebben ons ook weinig gestoord aan de verwijten tegen de missionarissen van China ,,en bloc''. Zou men ,om Lebbe's methode te begrijpen, niet beter doen de toestanden te onderzoeken, welke in het vicariaat, waartoe hij aanvankelijk behoorde, bestonden, en de bekeringsmethoden welke daar werden toegepast, onder afkeuring van de missionarissen in andere gedeelten van China ?

Leerzaam zou ook een onderzoek zijn naar de eigen methode van Lebbe, welke bestond in het speculeren op de nationale aspiraties van het Chinese volk. We weten wel, dat de Instructies van de Propaganda de missionarissen aanspoorden om de aspiraties van de te bekeren volken na te gaan en daarop te reageren [2]). Wat echter de nationale strevingen betreft, heeft de Propaganda ook zeer formele richtlijnen gegeven, welke hierop neerkomen, dat de missionaris zich van alle inmenging ,,in politicis'' heeft te onthouden [3]).

Interessant zou het ook zijn nu eens te vernemen, welke invloed Lebbe gehad heeft op de pauselijke directieven en handelingen van de laatste dertig jaren. Deze beïnvloeding van onder af zou niets nieuws zijn. A. de Rhodes S.J. had zijn ideeën ,,aangenomen'' gezien in de grote instructie van de Propaganda van 1659. Ook voor de bovengenoemde instructie

[1]) We mogen hier wel volstaan met te verwijzen naar A. Rétif S.J., *Les Jésuites français en Chine d'après les Lettres Edifiantes*, in NZM. 4 (1948) 175-187.

[2]) Zie o.a. *Instructions aux Missionnaires de la S. Congrégation de la Propagande*, traduites par un missionnaire de la Congrégation du Coeur Immaculé de Marie (Scheut), Brussel 1920, vooral hoofdstuk 2, art. 4 en 5.

[3]) Vooral ten opzichte van het buitenland, maar ook voor binnenlandse partijen. Zo droeg de Instructie van 1659 de apostolische vicarissen op : ,,Tam longe semper abeste a rebus politicis negotiisque status, ut civilium rerum administrationem ne quidem rogati et enixis precibus fatigati suscipiatis. . . . (en verder) Quod si principes consilia quandoque vestra requisierint, nonnisi multoties rogati et prohibitionem hanc nostram causati dabitis ea, quae fidelia sunt et justa, aeternitatemque sapientia'' (in H. Chappoulie, *Rome et les Missions d'Indochine au XVIIe sècle*, Parijs 1943, 392-402).

van 1845 waren de geschriften van Luquet beslissend geweest. Reeds in 1920 schreef Mgr. de Guébriant aan Lebbe : ,,Vous aurez la consolation rare d'avoir fait faire à une idée nécessaire des pas inattendus'' [1]).

Na het lezen van dit boek blijft men onbevredigd. De naam van de schrijver, de suggestieve kop van Lebbe op de omslag en het snorkend étiquette hadden iets anders doen verwachten. Het boek is geschreven zonder voldoende kennis van de achtergrond van het Chinese missieveld. De schrijver heeft bovendien te weinig bronnen benut. Eerst zullen de archieven van China, Rome, Parijs en Leuven moeten spreken. Om de historische figuur van Lebbe te kunnen beoordelen wachten we op een tweede boek. Met de verzameling van materiaal daarvoor zou men reeds bezig zijn. Moge het niet teleurstellen !

Nijmegen. M. VAN OSS, C.I.C.M.

[1]) Aangehaald in Levaux, blz. 225.

De Theogonie der Indianen van Brazilië.

De polytheïstische theogonie van de Braziliaanse Indianen berust in eerste instantie op hun overtuiging dat alle levende wezens onweerlegbaar van moederlijke origine zijn. Opvallend dat zij het woord ,,vader'' als zodanig in hun primitieve *tupi*- of *nheengatu*-taal niet gebruiken, aangezien dit voor hen, in zover als nog geheel ongecivilizeerd, niet noodzakelijk met de conditie van een levensoorsprong verbonden is.

Het Romeinse aphorisme : ,,pater est quem justae nuptae demonstrant'' verantwoordt het feit dat een oervolk, in geval van aangifte ener filiatie, bij voorkeur duidt op de moeder.

Het Indiaans-theogonistische systeem komt in 't kort neer op het volgende :

Van de drie hogere goden is de zon de schepster van mensen en dieren, de maan die van alle planten, en Perudá de god van de liefde, belast met het tot standkomen der procreatie van de biologische wezens in 't algemeen. Ieder dezer hoofdgodheden wordt bijgestaan door andere inferieure, welke op haar beurt weer ondergeschikten hebben, enz., totdat uiteindelijk elk meer en rivier, elk plantgewas of dier, z'n eigen voortbrengingsfactor of ,,moeder'' heeft. Vandaar dat zij de zon ,,guaracy'' (guara = levend dier ; cy = moeder), en de maan ,,jacy'' (já = plant) noemen. Het etymologisch element ,,cy'', voortbestaande in het beschaafde Braziliaans-Portugese taaleigen van heden ten dage, duidt bijgevolg slechts eenzijdig op moederlijke levensoorsprong.

De enigst mogelijke parallelstelling met 't monotheïstisch godsbegrip Brahma in de veda's der Hindoes, en met Jehova, de God van Israël, is *Tupan* de Allerhoogste, aan wien de voornoemde Indianen de opperheerschappij in hun polytheïstisch stelsel toekennen.

Nomenclatuur :

De namen van de voornaamste inferieure godheden zijn de volgende : *Guirapurú* (d.i. : onechte vogel). Het populaire bijgeloof in de Staat Pará (Noord-Brazilië) kent hem de eigenschap toe ,,veel mensen aan te trekken

naar de plaats van degene die er een bezit''. Vandaar dat talrijke herbergiers een z.g. guirapurú onder de drempel van hun drankwinkel hebben laten begraven.

Anhanga, (schim). Iedere jager die een zogend dier achtervolgt, loopt het gevaar hem onverhoeds te zien, welke vreeswekkende aanblik koorts of soms verdwazing teweegbrengt. Tezamen met *Jurupari*, die schrikbeelden in de slaap der mensen oproept, is hij een wraakzuchtige, niet zelden 'n kwaadaardige geest.

Het lot der jachtdieren schijnt aan *Caapora* toevertrouwd te zijn. Men stelt zich hem voor als een geheel zwartbehaarde reus, gezeten op een kolossaal varken. Droefgeestig en zwijgzaam van aard, slaakt hij somtijds een schrille kreet welke 'n zweepslag op 't varken onomatopeert. Hem ontmoeten is equivalent aan ongelukkig zijn. ,,Estar caipora'' betekent in 't Portugees idioom van Brazilië : tegenslag ondervinden, pechvogel zijn. *Uauyara* is de beschermgeest der vissen. Bij maanlichte nachten hoort men, volgens 't bijgeloof in Pará, vaak feestzangen en dansen waarmee deze godheid zich vermaakt. — Alle hier vernoemde opperwezens zijn ondergeschikten van *Guaracy*, moeder zon. Die van *Jacy*, moeder maan, zijn :

Saci cerêrê, beschermgeest der planten.

Mboitatá, de afweerder van bosbranden.

Curupira, de beschermgeest der wouden. De volkstradities in de Amazone-vallei stellen hem voor als een kleine inlander met de voeten achterstevoren gekeerd, 's nachts slapend bij wijze van een vleermuis.

In geval roeiers in de verte een harde slag horen in 'n woud, kennen zij die toe aan de actie van Curupira. Hij zou namelijk tegen de wortelstronken slaan om zo te zien of de bomen het geweld van een naderende zware onweersbui wel kunnen weerstaan. Alwie een boom vernielt of omhakt, wordt door hem gestraft met langdurige zwerftochten door 't woud ; de terugweg naar huis wordt niet gevonden vooraleer de beschermgeest dit toestaat.

Ook *Perudá* (of *Rudá*) heeft twee ondergeschikte trawanten. Het is de rol van deze laatste superieure godheid de liefde in de harten der mensen gaande te maken, of heimwee-gevoelens op te wekken met 't vurige verlangen naar z'n stamgenoten, na lange en verre omzwervingen door 't maagdelijk woud.

Wanneer een jonge Indische vrouw zich gedrukt gevoelt onder het juk van hevig heimwee naar haar minnaar gedurende de langdurige afwezigheid waartoe een inboorling zich als krijger of jager genoopt ziet, richt zij haar hart tot Perudá bij 't ondergaan van de zon of het opkomen der maan, en zingt met uitgestrekte rechterarm ,,iuáka pinaié. . . .'' : gij die in de hemelen zijt, ... maak dat hij zich op dit uur mij herinnere.

F. JUTTE, Kruisheer.

Miscellanea.

Missiologisch Instituut. — Het Missiologisch Instituut van de R.K. Universiteit te Nijmegen is met het begin van het academisch studiejaar 1948—1949 in werking getreden. Dit is geschied zonder enige officiële plechtigheid, enerzijds omdat dit instituut volkomen geïncorporeerd is in de universiteit, anderzijds omdat ervoor geen nieuw gebouw behoefde ingezegend te worden.

De studenten, die reeds priester zijn, hebben zich laten inschrijven in de theologische faculteit (missiologische richting), waarin zij op de gewone voorwaarden tot het behalen van de academische graden worden toegelaten. Daarnaast zijn er enkelen, o.a. missionarissen met verlof, die van de gelegenheid profiteren om missiologische, godsdienstwetenschappelijke, ethnologische of taalwetenschappelijke colleges te volgen. Van de gelegenheid om onderwijs in verschillende talen te genieten, wordt dit jaar slechts wat het Maleis betreft, gebruik gemaakt.

Naast de reeds aan de universiteit verbonden hoogleraren voor *missietheologie, missiegeschiedenis en missierecht*: Prof. Dr. Alph. Mulders, en voor *vergelijkende godsdienstgeschiedenis*: Prof. Dr. K. L. Bellon, — werd bij het missiologisch instituut nog leeropdracht verleend in *volkenkunde* aan Prof. Dr. B. A. G. Vroklage S.V.D., die als buitengewoon hoogleraar in de faculteit der Letteren en Wijsbegeerte op 12 Nov. 1948 zijn intreerede hield over „Het zondebesef bij de Beloenezen van Centraal-Timor"; en in *algemene taalwetenschap* aan Prof. Dr. J. Wils, die als gewoon hoogleraar in genoemde faculteit, op 19 Nov. 1948 zijn intreerede hield over „Het teken in de taal". Ook Prof. J. Houben S. J., B. A. Hons (London), door de St. Radboudstichting uitgenodigd om geregeld gast-colleges te geven over „*de theologie van de Islam*", heeft hiermede een begin gemaakt.

Zowel Prof. Vroklage als Prof. Wils spraken bij hun inauguratie over het Missiologisch Instituut. Zich richtend tot den Voorzitter ervan, Mgr. Dr. Alph. Mulders, zeide Prof. Vroklage: „Aan Uw jarenlang rusteloos en tactvol werken is het hoofdzakelijk te danken, dat het Missiologisch Instituut niet alleen werd opgericht, maar dat het vooral voor de missionarissen op zulk een unieke wijze de gelegenheid schept hun specifieke studies te kunnen voltooien in die vakken, welke zij voor hun toekomstige werkkring nodig zullen hebben. Ik hoop, dat de missionarissen de hun geboden kans zullen aangrijpen en rijkelijk daarvan mogen profiteren. Dat ik zoveel als in mijn vermogen ligt, daartoe hoop bij te dragen, zal ongetwijfeld de meest welkome beloning zijn voor de vele moeiten, die U zich hebt getroost, niet het minst voor deze leerstoel". En Prof. Wils sprak als volgt tot de Studenten van het Missiologisch Instituut: „Een missionaris en de taalwetenschap, — ziedaar een probleem, zo heeft de ervaring mij geleerd. In de natuurlijke orde bevordert er niets zo zeer de missionering als de kennis der inheemse taal of talen, alle deskundigen zijn het daarover eens. Voor wie aan de hoge beschouwing der theologie gewend zijn, moeten klappende stemlippen en suffixale stamverlengingen

echter wel minder dan futiliteiten lijken. De oplossing zal komen, als het Missiologisch Instituut, zonder ook maar in het minst te kort te doen aan het wetenschappelijk karakter van Uw opleiding, zich daarnaast ook, bewust blijft toch geen specialistische vakgeleerden te willen vormen maar vooral ,,betere missionarissen."

Missiologische Week. — De Nederlandse Missiologische Week, die aanvankelijk was geprojecteerd in de laatste week van September, werd wegens onvoorziene omstandigheden een maand uitgesteld en van 27—30 October 1948 te Nijmegen gehouden. Het algemeen onderwerp van deze studiedagen was : *Missievraagstukken uit de tegenwoordige tijd*. Het programma, dat drie à vier lezingen per dag bevatte, kon met enkele wijzigingen worden afgewerkt. De inleiders hadden de hun toevertrouwde stof goed voorbereid, het aantal toehoorders was bevredigend, de gedachtenwisseling werkte stimulerend, zodat de wnd. voorzitter, P. Dr. Gregorius O.F.M. Cap., met een woord van lof en dank de studiedagen kon sluiten.

Taalwetenschappelijk Onderzoek. — Het internationaal instituut Africa heeft een volledig plan uitgewerkt voor een systematisch onderzoek van de grensstreek tussen de Bantoe- en Soedan-talen. De leiding van een en ander berust bij A. N. Tucker en Malcom Guthrie, professoren van de School of Oriental and African Studies der universiteit van Londen. De expeditie zal twee jaar (1949—1950) in beslag nemen en wordt gefinancierd door Engeland, Frankrijk en België, welke mogendheden bij dit onderzoek geïnteresseerd zijn. In verband hiermede is het onderzoek toevertrouwd aan een groep van geleerden uit genoemde landen, allen specialisten in bedoelde talen, nl. twee Engelsen : Richardson en Griffith Quick ; een Fransman, Jacquot ; en een Belg, V. van Bulck S.J.

M. Stoks CssR. *Soergakoe didoenia ini*, kediaman Sanktissima Trinitas pada djiwa berni' mat, Diterdjemakkan oléh Mère Marie Thérèse Koesoema Hadinegara dan Mère Borgia Versnel, Soester Ursulinen Romeinse Unie. Drukkerij Fa. J. P. Tielen, Boxtel.

Dit boekje is een maleise vertaling van het bekende werkje van P. Stoks CssR ,,Mijn hemel op Aarde", waarin een beknopte maar voortreffelijke en vooral ook zeer aanschouwelijke uiteenzetting wordt gegeven van de leer over de H. Drievuldigheid. De gedachte dat Oost en West elkaar op een dergelijke wijze naderen, is treffend. Zulke lectuur is er in de missie nooit genoeg.. Een Javaanse Zuster Ursuline heeft haar medewerking verleend bij de vertaling, die verre van gemakkelijk geweest moet zijn, omdat het gewone maleis — hoezeer ook ontwikkeld in de laatste decenniëen — door geringe grammaticale plasticiteit en beperkte woordkeuze zich natuurlijk niet gemakkelijk leent voor een dergelijke abstracte stof. De spade is echter moedig in de grond gestoken, en het geheel maakt thans een vlotte en verantwoorde indruk.

J. WILS.

Bibliographisch Overzicht van de Missiewetenschappelijke Literatuur 1948.

In deze missiewetenschappelijke bibliographie vermelden we de in het jaar 1948 verschenen boeken, artikelen enz., alsmede enkele reeds vroeger verschenen geschriften, die in het vorig bibliographisch overzicht (H.M. 26 blz. 169—188) nog niet werden vermeld.

We gebruiken de volgende afkortingen : A.F.E.R. = Africanae Fraternae Ephemerides Romanae ; Anthr. = Anthropos ; B.M. = Bulletin des Missions ; B.U.M.C. = Bulletin de l'Union Missionnaire du Clergé (Bruxelles) ; B.U.J. = Berichten uit Java ; C.M. = China Missionary D.K.M. = De Kath. Missiën ; E.M.M. = Evangelisches Missions-Magazin ; G.L. = Grands Lacs ; H.M. = Het Missiewerk ; I.M. = Indisch Missietijdschrift ; I.R.M. = International Review of Missions; K.M. = Kerk en Missie ; M.R. = Missionswissenschaft und Religionswissenschaft ; M.S. = Monumenta Serica ; N.Z.M. = Neue Zeitschrift für Missionswissenschaft ; R.H.E. = Rev. d'hist. ecclés ; R.M. = Rythmes du Monde ; U.M.C. = Union Missionnaire du Clergé (Paris). De overige afkortingen zijn zonder meer duidelijk.

De namen der schrijvers van boeken en brochuren zijn vet, die van artikelen en kleinere bijdragen gespatiëeerd gedrukt.

I. MISSIEWETENSCHAP IN HET ALGEMEEN

A. Nieuwe Tijdschriften.

China Missionary. — Le Missionnaire de Chine. Review of the Catholic Missions in China. — Dit tijdschrift vervangt sinds 1948 met To Sheng-Vox Cleri, de „Collectanea Commissionis Synodalis", die sinds 1928 te Peiping verschenen. — Uitgever : China Missionary, Cath. Central Bureau, 197 Yoyang Road, Shanghai (18), China.

Die katholischen Missionen, herausgegeben von J. Alb. Otto S.J. — Verlag Herder, Freiburg i.Br., o.J. Van dit tijdschrift is na de oorlog weer een aflevering van 48 bladzijden verschenen.

Missionswissenschaft und Religionswissenschaft. — Veröffentlichung des Instituts für missionswissenschaftliche Forschungen. Herausgegeben von Universitätsprofessor Dr. Max Bierbaum in Verbindung mit Dr. Johann P. Steffes und Prof. Dr. Thomas Ohm O.S.B. — Aschendorffsche Verlagsbuchhandlung, Münster (Westf.). — Na de oorlog zijn weer twee afleveringen, resp. van 88 en 80 bladz., verschenen.

To Sheng-Vox Cleri. — Een Chinees tijdschrift, dat tegelijk met het tijdschrift „China Missionary", sinds 1948 de Collectanea Commissionis Synodalis vervangt. — Uitgever : Catholic Mission, Hsi Shih K'u, Peiping (7).

Annuaire des Missions Catholiques de Chine 1947. — Shanghai, Bureau Sinologique de Zi-ka-wei, 1947.

Atlante delle Missioni Cattoliche dipendenti dalla Sacra Congregazione „de Propaganda Fide''. Città del Vaticano, 1947.

Beckmann, Joh. — Lumen Vitae. Eine internationale Zeitschrift für religiöse Unterweisung. — N.Z.M. 4 (1948) 224—226.

Catholic Directory of South Africa. — Cape Town, Salesian Press, 1947.

Champagne, J. E. — O.M.I. — Manuel d'Action Missionnaire. — 843 pp. — Ottawa, 1947.

Franciscan View of Missiology. — Report of the 27th Annual Meeting of the Franciscan Educational Conference (1946). — 196 pp. — Washington, D.C., 1947.

Kath. Missionsjahrbuch der Schweiz. — 15 Jahrg. (28 Jahrb.) 1948. — 96 S. — Freiburg i.d. Schw. 1948.

Krzesinski, A. J. — Le Problème du Christianisme en Extrême-Orient. — 145 pp. — Montréal, 1947.

La Famille noire en Afrique. — Compte-rendu de la XVIIe Semaine de Missiologie de Louvain, 1946. — 100 pp. — Louvain, 1947.

Leidraad voor practische Missiekennis, door de Missievereniging St. Franciscus Xaverius, Groot-Seminarie, Hoeven, 1947.

Mondreganes, Pio de — O.F.M. Cap. — Manual de Misionologia. — Segunda Edición. — 578 pp. — Madrid, 1947.

Mulders, Alph. — Wetenschap en Wereldapostolaat. — H.M. 27 (1948) 65—81.

— Nederland en de Missie. In : Nederland tussen de Natiën. Een bijdrage tot onze cultuurgeschiedenis. II, Amsterdam, 1948, — blz. 293—303.

— Missionary Sciences. In : Report of the scientific Work done in The Netherlands on behalf of the Dutch Overseas Territories 1918—1943. — Amsterdam, 1948, — p. 188—194.

— Bibliographisch Overzicht van de Missiewetenschappelijke Literatuur 1948. — H.M. 27 (1948) 229—248.

Ohm, Th. — Asiens Kritik am abendländischen Christentum. — 216 S. — München, 1948.

Rommerskirchen, G. — O.M.I. — Dindinger, G. — O.M.I. — Bibliografia Missionaria XI (1947). — Roma, 1948.

II

LEERSTELLIGE EN ZEDEKUNDIGE MISSIETHEOLOGIE

Bierbaum, M. — Tommaso Campanella über die Ausbreitung des Glaubens. — M.R. 1947/48 blz. 89—99.

Casteele, J. van de — S.J. — Crisis in de Missiegebieden. — K.M. 29 (1948) 1—9.

Delarue, J. — L'Idéal missionnaire du prêtre d'après S. Vincent de Paul, 343 pp. Libr. Vincentienne et missionnaire, Paris, s.d.

Dewailly, L. M. — Mission de l'Eglise et Apostolicité. Rev. des sciences phil. et théol. — 32 (1948) 2—37.

Groot, J. C. — Het Zendingsbegrip van Karl Barth. — H.M. 27 (1948) 82—93.

Journet, Ch. — L'Infidélité. — N.Z.M. 4 (1948) 81—97.

Louws, C. — C.M. — Missiepastoraal. — H.M. 27 (1948) 35—44; 157—173.

Monreal, P. — S.J. — Doctrina del P. Suarez sobre la Salvación de los Infieles. — 46 pp. — Ed. El Siglo de los Missiones, Bilbao, 1948.

Ortega, J. — O.P. — De vocatione omnium gentium in salutem. — 279 pp. — Manilae, 1946.

Raguin, Y. — Théologie missionnaire de l'Ancien Testament. — 125 pp. — Ed. du Seuil. Paris, 1947.

Seumois, A. — O.M.I. — Vers une définition de l'activité missionnaire. Cahiers de la Nouv. Rev. de Sc. Miss. — 41 pp. — Beckenried (Suisse), 1948.

III

MISSIERECHT EN MISSIEMETHODIEK.

Abd-el-Jalil, Jean-Mohammed — O.F.M. — L'Islam et nous. Aperçus et suggestions. — 64 pp. — Paris, 1947.

Achille, L. T. — Résonances spirituelles de l'âme du Noir Américain. — R.M. 1948 — No. 1, p. 3—14.

Arduino, M. — S.D.B. — The Catholic School as a Means of Apostolate. — C.M. 1 (1948) 391—395.

Arens, R. — S.V.D. — Education in China. — C.M. 1 (1948) 154—160.

Beyaert, A. — L'Action Catholique des Européens du Congo Belge. — G.L. 63 (1948) 153—158.

Bierbaum, M. — Die neuen Instituta saecularia und ihre Bedeutung für die Mission. — M.R. 1947/48 blz. 79—82.

Bonningue, A. — S.J. — Visite des Hôpitaux. — C.M. 1 (1948) 260—265.

Bosslet, K. M. — O.P. — Missionsärztliche Fragen und Aufgaben. — 380 S. — Augsburg, 1947.

Brière, O. — S.J. — L'Histoire de la Civilisation chrétienne selon les Marxistes. — C.M. 1 (1948) 302—313.

— En feuilletant le catalogue d'une librairie Marxiste. — C.M. 1 (1948) 405—415.

Cermeno, Ant. — S.J. — Bushido y Christianismo en el Japon. — 126 pp. — Bilbao, 1948.

Chappoulie, H. — Action missionnaire et Eglises indigènes. — U.M.C. 24 (1948) 129—150.

Chappoulie, H. — e.a. — Soeurs Blanches. — G.L. 63 (1948) 193—336.

Delacroix, J. — O.S.B. — Possibilités monastiques aux Indes et en Extrême-Orient. — Contemplation et Apostolat, Suppl. au B.M. 21 (1947) 7—13.

Dijkman, J. B. J. — Wederopbouw van het Onderwijs in Indonesië. — I.M. 31 (1948) 92, 117, 151, 165, 184, 204, 227.

Dijkstra, J. — S.J. — Katholicisme en dessa-leven. — I.M. 31 (1948) 178—183.

Eder, M. — S.V.D. — Das katholische Schrifttum in China. Gedanken zu einer Buch-Ausstellung. — N.Z.M. 4 (1948) 64—69.

Enquête 1947 sur la question des évolués et de l'élite indigène. — Nouvelles Réponses. — A.F.E.R. 27 (1948) 6—27 ; 28 (1948) 3—24.

Etude faite pour la quatrième Commission du Congrès Colonial National. Section des Evolués. — La Question des Evolués à l'Equateur. — A.F.E.R. 27 (1948) 28—47 ; 28 (1948) 25—35.

Fellerer, K. G. — Kirchenmusik und Mission. — M.R. 1947/48 blz. 100—107.

Fuchs, St. — S.V.D. — Het missiewerk onder de Mohammedanen in Voor-Indië. — D.K.M. 69 (1948) 83—85 ; 100—101.

— Die katholische Mission unter den Primitivstämmen Indiens. — N.Z.M. 4 (1948) 202—213.

Gobert, N. — O.P. e.a. — Le relèvement de la femme noire en Uele dominicain. — G.L. 63 (1947) 65—128.

Goichon, A. M. — Attitude du chrétien envers l'Islam. — Etudes 257 (1948) 38—51.

Höffner, Jos. — Christentum und Menschenwürde. Das Anliegen der spanischen Kolonialethik im goldenen Zeitalter. — 333 S. — Paulinus-Verlag, Trier, 1947.

Hofinger, J. — **S.J.** — Nuntius Noster. Themata principalia praedicationis christianae. — 104 pp. — Editore Seminario Regionali Kinghsien. — Tientsin, s.d.

Hofinger, J. — S.J. — On religious instruction in China. — C.M. 1 (1948) 396—404.

Howell, A. E. — P. Bl. — L'Eglise en Afrique : problèmes actuels. — G.L. 63 (1948) 27—31.

Jambers, G. E. — L'Enseignement au Congo. — 72 pp. — Impr. du „Courrier d'Afrique", — Léopoldville, 1947.

Kao, J. B. — O.F.M. — National Catholic Educational Congress, 15—21 Febr. 1948. — C.M. 1 (1948) 133—148.

Kunz, Luc. — O.S.B. — Südarabisch-jüdische Liedformen. — M.R. 1947/48 blz. 147—152.

Laufer, C. — M.S.C. — Zur Katechistenfrage im Vikariat Rabaul (Südsee). Lehrkurs für Katechisten vom 16—19 September 1947. — N.Z.M. 4 (1948) 121—128.

Legrand, F. — **C.I.C.M.** — Apostolat intellectuel en Chine. Quelques suggestions pour l'après-guerre. — Louvain, 1948.

Legrand, F. — Le sermon, moyen primordial d'apostolat paroissial. — C.M. 1 (1948) 186—192.

— Nécessités nouvelles de l'Apostolat. — C.M. 1 (1948) 255—259.

— Face au problème communiste. — C.M. 1 (1948) 426—438.

Le Service social dans les colonies françaises d'Afrique noire. — Bibliothèque de l'Union missionnaire du Clergé. — 144 pp. — Paris, 1947.

Linssen, G. — C.I.C.M. — Aanpassingsproblemen in modern Japan. — H.M. 27 (1948) 208—219.

Maertens, J. — C.I.C.M. — De Strijd van de Katholieke Kerk tegen het opium in China. — H.M. 27 (1948) 16—34 ; 94—104.

McGrath, W. Aedan — The Legion of Mary. — C.M. 1 (1948) 416—425.

McGuire, F. A. — Catholic Welfare Committee of China. — C.M. 1 (1948) 250—255.

Medisch-Hygiënisch Handboek voor Missionarissen. — Samengesteld door de docenten der medisch-hygiënische cursussen voor missionarissen te Rotterdam en enige andere medewerkers onder leiding van Dr. J. A. G. ten Berg, Dr. C. Fehmers, Dr. E. H. Hermans. — 2e druk. — Uitgave van het Nederlands Medisch Missiecomité, Larixlaan 167, Rotterdam 1948. — 2dln. tezamen 696 bldz. — Geb. f 13.—.

O'Hara S. J. — Attitude of the Chinese Government to Catholic Education. — C.M. 1 (1948) 160—165.

Ohm, Th. — O.S.B. — Aeussere Ruhe und innere Frömmigkeit in den Missionen. N.Z.M. 4 (1948) 188—201.

Paventi, X. — Quaestiones de jure missionali. — Eph. Jur. Can. 3 (1947) 243—254.

Petit, R. — S.J. — La Jeunesse Ouvrière Chrétienne. — C.M. 1 (1948) 60—878 ; 177—15.

Ramarosandratana, Mgr. Ign. — Le Clergé indigène et ses responsabilités religieuses. — B.M. 21 (1947) 81—85.

Salesius, O.F.M. Cap. — Volksgezondheid en geneeskundig Apostolaat in Indië. — K.M. 28 (1948) 50—56.

— Bekeringsmoeilijkheden in Voor-Indië. — H.M. 27 (1948) 105—116.

Schaffhauser, G. — Chinesische Musik im Dienste der Kirche. Gedanken zur neuen chinesischen Psalmen-Vertonung. — N.Z.M. 4 (1948) 214—219.

Schumacher, P. — M.A. — Le Missionnaire et les enquêtes scientifiques. — A.F.E.R. 27 (1948) 57—62.

Serruys, P. — C.I.C.M. — Christian Adaptation of Wedding Ceremonies. An attempt at Christian adaptation of marriage ceremonies now in use in the region of Tatung, Shansi. — C.M., 1 (1948) 28—45 ; 166—176.

Seumois, A. — O.M.I. — Les facteurs psychologiques dans l'application des méthodes missionnaires. Le point du vue d'un Franciscain Américain. — A.F.E.R. 28 (1948) 44—60.

Thibaut, St. — L'hygiène de la vie familiale indigène dans la région des Grands Lacs. G.L. 64 (1948) 19-38.

Ting Pong Lee C. M. F. — Panorama Giuridico Missionario. — N.Z.M. 4 (1948) 142—146.

Tremblay, R. — Le pouvoir de dispenser des empêchements matrimoniaux en pays de mission. — 148 pp. — Québec, 1944.

U n e f o n d a t i o n m o n a s t i q u e e n T e r r e d' I s l a m. Contemplation et Apostolat, Suppl. au B.M. 21 (1947) 14—29.

Wagner, Simon — O.F.M. — Compendium catecheticae missionalis. — 202 pp. — Peking, 1944.

Z a c h a r i a s, H. J. E. — La Tache de l'Eglise en Chine. — La Vie intell. 16 (1948) 6—18.

IV

MISSIEKUNDE EN MISSIEGESCHIEDENIS

Almoina, J. — Rumbos heterodoxos en Mexico. Publicaciones de la Universidad de Santo Domingo. Vol. LIII. Editora Montalvo, Ciudad Trujillo, 1947, — 234 pp.

A r m a s, A. R. d e — La Expedición misionera al Brasil martirizada en aguas de Canarias (1570). — Miss. Hisp. 4 (1947) 327—381.

A r n o u x, A. — P. Bl. — La premère caravane des Pères Blancs aux Grands Lacs. — G.L. 63 (1948) 3—16.

A u j o u l a t, L. — L'Evolution religieuse de l'Afrique du fétichisme au christianisme. — R.M. 1948 No. 1 p. 44—53.

B a k k e r, J. W. M. — S.J. — Onderwijsvernieuwing in Indonesië. Voertaalquestie fundamenteel. — I.M. 31 (1948) 105—112.

— Java's Geschiedenis. — B.U.J. 1948, blz. 58—63 ; 138—144 ; 166—171 ; 182—186.

B a y l e, C. — S.J. — Cortès y la evangelizacion de Nueva España. — Miss. Hisp. 5 (1948) 5—42.

— El IV Centenario de Don Fray Juan de Zumárraga. — Miss. Hisp. 5 (1948) 209—269.

Bazelmans, G. — Het verborgen India. — 238 bldz. — Utrecht, 1948.

B e c k m a n, J o h. — Die Peitang Bibliothek in Peking. Ihre missionsgeschichtliche Bedeutung. — N.Z.M. 4 (1948 275—278.

Bechu, L. — History of the Coimbatore Mission (South India). — 160 pp. — Mysore, 1948.

Bernardin, Fr. — Mombai, le sorcier. — 180 pp. — Namur, s.d.

Bessières, A. — **S.J.** — Le nouveau François-Xavier : St. Jean de Britto, Martyr (1647—1693) — Toulouse, 1947.

B i e r b a u m, M. — Zum 7 Zentenarium der Geburt des Joannes von Monte Corvino O.F.M. — M.R. 1947/48 blz. 156—157.

B i e r m a n n, B e n n o M. — O.P. — P. Dr. Otto Maas O.F.M. — M.R. 1947/48 blz. 11—14.

— Die ersten Dominikaner in Amerika. — M.R. 1947/48 blz. 57—65 ; 107—121.

— Zur Geschichte der alten Kongo-Mission. — N.Z.M. 4 (1948) 98—104.

B o d d e k e, B. J. — O.F.M. Cap. — De Katholieke Kerk in Indonesië. — I.M. 31 (1948)43—64.

B o s z l e t, K. M. — O.P. — Zum 25-jährigen Gründungsjubiläum des missionsärztlichen Instituts Würzburg (1922—1947). — M.R. 1947—1948 blz. 65—71.

Bouveignes, Olivier de — Les Anciens Rois de Congo. — G.L. 63 (1948) 497—651.

Brada, J. — O.P. — Pastoor Adrianus van Leest. — H.M. 27 (1948) 53—54.

Breynat, Mgr. G. — **O.M.I.** — Cinquante ans ua pays des neiges. Vol. II Voyageur du Christ. — 372 pp. — Montréal, 1947.

Bühlmann, W. — O.F.M. Cap. — P. Charles Sacleux C.S.Sp., Missionär und Wissenschaftler. N.Z.M. 4 (1948) 17—32.

Cauwe, A. — S.J. — De Missie in Belgisch Kongo. — Streven 1 (1948) 842—850 ; 961—969.

Champagne, J. E. — O.M.I. — La merveilleuse expansion des missions dans l'Ouest canadien. L'Evangile au delà du cercle polaire. 1853—1865. Rev. de l'Université d'Ottawa 18 (1948) 43—82.

Chappoulie, H. — Rome et les Missions d'Indochine au XVIIe siècle, t. II, 275 pp. — Bloud & Gay, Paris, 1948.

Callego, A. — O.P. — Por que el Oriente no se convierte. — Miss. Hisp. 4 (1947) 209—217.

Combaluzier, F. — C.M. — François Pallu, évêque d'Héliopolis. Son procès d'information épiscopale à Paris (6 Oct. 1653). — Son sacre à Saint-Pierre de Rome (17 Nov. 1658). — N.Z.M. 4 (1948) 33—44.

Considine, J. — Een andere Wereld. — 480 bldz. — Nijmegen, 1947.

Corman, Alfr. — Les Missions Catholiques au Congo Belge. — B.U.M.C. 28 (1948) 42—51.

Coussée, J. — Mgr. Roelens n'est plus. — G. L. 63 (1947) 45—49.

Crawford, B. T. — L'effort de l'Eglise pour aider les Noirs en Amérique. — R.M. 1948 No. 1 p. 21—26.

Daigre, P. — Oubangui-Chari. Témoignage sur son évolution. (1900—1940). — Issoudun, 1947. — 164 pp.

Dalton, D. — O.M.I. — De katholieke Kerk in Zuid-Afrika. — D.R.M. 69 (1948) 56, 68.

Damboriena, P. — S.J. — The Place of Protestant Missions in China. — C.M. 1 (1948) 286—301.

Dauvillier, J. — L'Evangélisation de la Mongolie par les Nestoriens. — Mélanges-Cavallera, Toulouse, 1948, p. 271—320.

Donder, de — C.ss.R. — Les vieux crucifix du Bas-Congo. — G.L. 63 (1948) 31—34.

Dubois, H. — S.J. — Le Répertoire Africain. 2e ed. revue, amplement augmentée et adaptie. — 400 pp. — Namur, 1948.

Eerenbeemt, A. van den. — C.I.C.M. — Nederlandse boeken in de oude bibliotheek van de Pe-t'-ang te Peiping. — H.M. 27 (1948) 174—182.

Farinha, A. L. — A Espansâo da Fé no Extremo Oriente. — III Vol. — 497 pp. — Lisboa, 1946.

Fliche, A. — L'Action Missionnaire du Pape Jean XXII. — B.M. 22 (1948) 1—7.

Foucauld, — XXV Lettres inédites du Père de —. XXI et 96 pp. Paris, 1947.

Freitag, Ant. — **S.V.D.** — Glaubenssaat in Blut und Tränen. Die Missionen der Gesellschaft des Göttlichen Wortes in Asien, Afrika, Ozeanien und Amerika am Vorabend des zweiten Weltkrieges. Ihre Leiden und Schicksale in und nach dem Kriege. Dem neuen Missionsfrühling entgegen. — 446 S. — Steyler Missionsbuchhandlung, Kaldenkirchen, Rhld., 1948.

Freitag, A. — S.V.D. — Die katholische Weltmission im Zeichen kriegerischer Verwüstung und friedlicher Wiederherstellung. — M.R. 1947/48 blz. 32—57.

Freitag, Ant. — S.V.D. — De Wereld Rond. Midden-Afrika. — D.K.M. 68 (1948) 138, 147, 186.

Indo-China, l.c. 69 (1948) 10.

Japan, l.c. 26—27.

China, l.c. 42, 54, 70.

Goudkust, l.c. 86, 102.

Gallén, Jarl. — Ein Beitrag zur nordischen Missionsgeschichte. — N.Z.M. 4 (1948) 70—72.

Geerts, F. — Ontwikkeling der kerkelijke indeling en der kerkelijke hiërarchie in Belgisch Kongo. — K.M. 28 (1948) 9—18 ; 40—49.

Gevaerts, N. — O. Praem. — L'Uélé et les Prémontrés 1898—1948. — G.L. 64 (1948) 5—11.

Govers, N. C.ss.R. — 45 Jaren onder de Tropenzon. Leven van den Eerbiedw. Petrus Donders C.ss.R., Apostel der Indianen en Melaatsen in Suriname. 350 bldz. — Heerlen, z.j.

Grimm, Grat. — O.F.M. Cap. — Een kwarteeuw missiewerk in Zuid-Kansoe. — H.M. 27 (1948) 182—186.

Guizard, L. — Les Missionnaires français dans le monde en 1946. — U.M.C. 1947 p. 289—306 ; 1948, p. 10—25 ; 47—48.

— Pour une géographie de la France missionnaire. — U.M.C. 1948 p. 54—68.

Henninger, Jos. — S.V.D. — Christentum im vorislamischen Arabien. — N.Z.M. 4 (1948) 222—224.

Hermanns, M. — S.V.D. — Christus en Boeddha. — D.K.M. 68 (1948) 152—154.

Kilger, L. — O.S.B. — Die Taufvorbereitung in der frühmittelalterlichen Benediktinermission. In : Benedictus. Weihegabe der Erzabtei St. Ottilien, München, 1947, S. 505—521.

— Die Neger in Peru um 1600 nach der Bilderchronik des Phelipe Guaman Poma de Ayala. — N.Z.M. 4 (1948) 110—116.

— Die Laienhilfe in der Peru-Mission um 1600 nach der Bilderchronik u.s.w. — N.Z.M. 4 (1948) 161—174.

Knops, P. S.M.A. — L'Evangile en Afrique occidentale. — B.U. M.C. 28 (1948) 35—42 ; 72—79 ; 114—116.

Krenn, E. — Christianisierung und katholische Mission in Island. — N.Z.M. 4 (1948) 241—251.

La Crise des Missions. — Compte-rendu de la XVIIIe Semaine de Missiologie de Louvain, 1947. — 84 pp. — Louvain, 1948.

Lavigerie, Card. — L'Esclavage dans le Haut Congo. Conférence faite à Bruxelles en 1888. — G.L. 63 (1948) 17—29.

Le Communisme en Chine. — B.M. 22 (1948) 38—49.

Lejarza, Fidel de — O.F.M. — Los archivos españoles y la Missionologia. — Miss. Hisp. 4 (1947) 525—585.

L'Emancipation du sud-est asiatique.

I La Birmanie. — B.M. 21 (1947) 128—142.

II Le Viêtnam. — B.M. 22 (1948) 60—81.

Levaux, L. — Le Père Lebbe, Apôtre de la Chine moderne. (1877 — 1940). — Presses de Belgique, Bruxelles, — 468 pp, — 1948.

Martínez, M. G. — Don Joaquín García Icazbalceta. His Place in Mexican Historiography. — 127 pp. — Washington, D.C., 1947.

Mateos, Fr. — S.J. — Primeros pasos en la evangelización de los Indios (1568—1576) Miss.Hisp. 4 (1947) 5—64.

— Los dos Concilios Limenses de Jerónimo de Loaysa. — l.c. 479—524

Melckebeke, Mgr. C. van — C.I.C.M. — Zegenende Handen. Mgr. Hubert Otto 1850—1938. Nederl. bewerking door G. Leyssens C.I.C.M. — 356 bldz. — De Vlaamse Drukkerij, Leuven, 1948.

Mensbrugghe, A. M. van der. — Démocratie et christianisme au Japon nouveau. — B.M. 22 (1948) 17—28.

Merino, M. — O.S.A. — Los Misioneros y el castellano en Filipinas. — Miss. Hisp. 5 (1948) 271—323.

Messina, G. — S.J. — Cristianesimo, Buddhismo, Manicheismo nell'-Asia antica (Collana di Studi Storico-Religiosi 1). — XVI + 261 pp. — Roma, 1947.

Meulder, E. de — S.J. — India Immortal. — 262 pp. — Catholic Press, Ranchi, 1946.

Michaux, J. — P. Bl. — Le Congo à l'arrivée de Mgr. Roelens. — G.L. 63 (1948) 17—26.

Mouly, R. P. — S.P.C.C. — Cannibales à genoux. L'extraordinaire conversion des Iles Dambier. — 176 pp. — Paris, 1947.

Nicolet, J. — P. Bl. — Un Apôtre du Rwenzori, Yohana Kitagana. — 48 pp. — Namur, 1947.

Ohm, Th. — O.S.B. — Joseph Schmidlin. — M.R. 1947/48 — blz. 3—11.

Oss, M. van — C.I.C.M. — Het Eeuwfeest der H. Kindsheid. — H.M. 27 (1948) 45—48.

— Historisch Overzicht van de Katholieke Missie in Mongolië vóór 1865. I. (± 1700—1835). — H.M. 27 (1948) 129—146.

— Het eerste boek over Vincent Lebbe (1877—1940) missionaris in China. — H.M. 27 (1948) 220—225.

Otto, J. A. — S.J. — Kritische Ausgabe der Xaveriusbriefe. — M.R. 1947/48, blz. 82—86.

Overschelde, A. van — Père Blanc. — Un audacieux pacifique. Mgr. León-Paul Classe, Apôtre du Ruanda. — 200 pp. — Namur, 1948.

Pais, Pêro — História da Etiópia : Reproduçâo do codice coevo inédito da Biblioteca Pública de Braga. Leitura paleográfica de Lopes Teixeira, Vol. III, — 302 pp. — Pôrto, 1946.

Pastells, Pablo — **S.J.** — Historia de la Compañia de Jésus en la Provincia del Paraguay. Tom. VII—VIII. — Continuación por F. Mateos, — Madrid, 1947—1948.

Peters, Jos. — De Katholieke Kerk in Japan. — D.K.M. 68 (1948) 129—131.

— Wat betekent „de vrijheid" in Voor-Indië voor het Christendom? l.c. 145—147.

— De katholieke oplossing voor het sociale vraagstuk in Japan. — l.c. 161—163.

— Valt China ten prooi aan het Communisme? — l.c. 177—179.

— De Japanse jeugd aan Christus. — l.c. 69 (1948) 1—3.

— De katholieken van Annam in politieke verwikkeling. — l.c. 17—19.

— Een christelijke oplossing van het sociale vraagstuk in Indië. — l.c. 33—35.

— De Japanse clerus voor een zware taak. — l.c. 49—51.

— Om de christelijke scholen in Indië. — l.c. 65—67.

— De Missie in Indonesië. — l.c. 81—83.

— Een christelijke oplossing voor het sociale vraagstuk in Afrika. — l.c. 97—99.

Plus, R. — **S.J.** — J. M. Moye des Missions Etrangères, fondateur des Soeurs de la Providence. — 174 pp. — Paris, 1947.

Pottier, R. — Le Cardinal Lavigerie, Apôtre et Civilisateur. — 236 pp. — Paris, 1947.

Prost, A. — L'Islam en Afrique occidentale. — G.L. 63 (1947) 11—19.

— Principes du Card. Lavigerie sur l'apostolat auprès des Musulmans. — G.L. 63 (1947) 11—24.

— Mgr. Lavigerie, créateur de la mission du Soudan. — G.L. 63 (1948) 5—16.

— De l'origine des Noirs soudanais et de leur passé lointain. — G.L. 64 (1948) 17—22.

Recio, Bern. — **S.J.** — Compendiosa relación de la Cristiandad de Quito. Edicion, prólogo, notas y apéndices por el P. Carlos Garcia Goldaraz S.J. — 695 pp. — Madrid, 1947.

Regan, J. W. — M.M. — New Christians in China. — C.M. 1 (1948) 279—285.

Rétif, A. — S.J. — Les Jésuites Français en Chine, d'après les Lettres édifiantes et curieuses. — N.Z.M. 4 (1948) 175—187.

Rey, J. — Mgr. P. Rossillon. — G.L. 63 (1947) 51—60.

Ribadineira, M. — **O.F.M.** — Historia de las Islas del Archipiélago Filipino y Reinos de la Gran China, Tartaria, Cochinchina, Malaca, Siam, Cambodge y Japón. — Edición, Prólogo y Notas por el J. de Legísima O.F.M. — 652 pp. — Madrid, 1947.

Rodriguez Valencia, Vic. — Santo Toribio Alfonso Mogrovejo, punto de equilibrio entre la Santa Sede y el Regio Patronato Español de Indias. 1581—1606. Más luz sobre el supuesto memorial del Santo al Papa Clemente VIII. Sintesis histórico-canónica. — Mis. Hisp. 5 (1948) 137—183.

Roelens, Mgr. J. — (des Pères Blancs) — Notre vieux Congo 1891—1917. Souvenirs du premier évêque du Congo Belge. — T. I, — 216 pp. — Namur, 1948.

Rouquette, R. — Textes des Martyrs de la Nouvelle France. — 124 pp. — Paris, 1947.

Salazar, Jose Abel — O.R.S.A. — El Padre Gilij y su „Ensayo de Historia Americana". — Miss. Hisp. 4 (1947) 249—328.

Salva, Jaime — Semblanzas misionèras : P. Pedro Juan Andréu S.J. — Mission. Hisp. 4 (1947) 65—136.

Salvador y Conde, Jose — O.P. — Fray Pedro de Feria y su Doctrina Zapoteca (estudio bio-bibliográfico). — Miss. Hisp. 4 (1947) 417—478.

Santos, A. — S.J. — Franc. Ros S.J., Arzobispo de Granganor, primer Obispo Jezuita de la India (1557—1624). — Miss. Hisp. 5 (1948) 325—393.

Schilling, D. — O.F.M. — Cattura e prigionia dei santi Martiri di Nagasaki. — Antonianum 22 (1947) 201—242.

Schniedertüns, Ph. — Karl Pieper. — M.R. 1947 /48 blz. 153—154.

Schumacher, P. — M.A. — Les Débuts de l'apostolat au Ruanda. — B.M. 21 (1947) 86—99.

Sevane, Jose Castro — O. de M. — La Merced en el Perú (1534—1584) — Miss. Hisp. 4 (1947) 137—169 ; 383—401.

Silva Rêgo, Ant. da — Documentaçâo para a História das Missiôes do Padroado Português do Oriente. Coligada e anotada por — India. Vol. I (1499—1522). — 473 pp. — Agência Geral das Colónias, — Lisboa, 1947.

Solzbacher, J. — Die Idee der heiligen Kindheit Jesu und ihre Verwirklichung im Missionswerk der Kinder. — M.R. 1947/48 — blz. 154—156.

Sondaal, B. — S.J. — Op zoek naar het hart der Javamissie. — B.U.J. 1948, — blz. 49—57.

Spae, J. — C.I.C.M. — Japan in opmars naar Christus. — B.U.J. 1948, blz. 65—71.

Sy, H. — M.E. — Guillaume Lesley et les Missions Etrangères de Paris. — N.Z.M. 4 (1948) 117—120.

Sy, H. — M.E. — Lettres de Christophe du Plessis, baron de Montbard à Laurent de Brisacier (1659—1660). — N.Z.M. 4 (1948) 252—274.

Taube, Baron Michel de — Rome et la Russie avant l'invasion des Tatars (IXe—XIIIe siècles). I Le Prince Askold, l'origine de l'Etat de Kiev et la première conversion des Russes (856—882). — 174 pp. — Paris, 1947.

Tellkamp, A. — S.V.D. — Die katholische Universität Fu Jen in Peking während der Kriegszeit (1937—1945). — M.R. 1947/48, blz. 71—78.

— Zur Geschichte der Missionierung der Neger in U.S.A. — N.Z.M. 4 (1948) 45—63.

Tescaroli, C. — „O Nigrizia o Morte". Note biografiche del Servo di Dio Mons. Daniele Camboni. — 110 pp. — Verona, 1948.

Thérol, J. — Martyrs des Archipels. Préface du R.P. O'Reilly, — S.M. — 252 pp. — Paris, 1948.

Torres, Pedro — La Bula Omnimoda de Adriano VI y su aplicacíón durante el primer siglo de la Misiones de Indias. — 327 pp. — Madrid, 1948.

Tragella, G. B. — Carlo Salerio, Apostolo della Fede e della Riparazione, 1827—1870. — 366 pp. — Milano, 1947.

Tragella, G. B. — Pagine di storia e attualità missionaria. — 160 pp. — Roma, 1947.

Wicki, J. — S.J. — Der älteste deutsche Druck eines Xaveriusbriefes aus dem Jahre 1545. — N.Z.M. 4 (1948) 105—109.

Willeke, B. H. — **O.F.M.** — Imperial Government and Catholic Missions in China during the years 1784—1785. (Franciscan Institute Publications. Missiology Series No. 1). — 228 pp. — New York, 1948.

Winance, El. — O.S.B. — L'enseignement catholique au Szechuan. — B.M. 21 (1947) 100—108.

Wyngaert, A. van den — O.F.M. — Les dernières années de Mgr. Della Chiesa (1707—1720). — Arch. Franc. Hist. 38 (1948) 82—105.

Yaccarini, M. — Situation religieuse de l'Egypte. — B.M. 22 (1948) 8—16.

Zacharias, H. C. E. — Les Grèves d'étudiants en Chine. — B.M. 22 (1948) 29—37.

Zacharias, O.F.M. Cap. — De Kerk in Rusland. — D.K.M. 68 (1948) 132, 150, 164, 180.

V

LAND- EN VOLKENKUNDE, GODSDIENSTWETENSCHAP EN TAALWETENSCHAP.

A. LAND- EN VOLKENKUNDE.

Bergh, J. D. van den — M.S.C. — Banggaise Ethnologica. — H.M. 27 (1948) 147 — 156 ; 193—208.

Bernard, H. — S.J. — Les sources mongoles et chinoises de l'Atlas Martini (1655). — M.S. 12 (1947) 127—144.

Beukering, J. A. van — Bijdrage tot de Anthropologie der Mentaweiers. (Kon. Ver.-Indisch Instituut, Amsterdam. Afd. Volkenkunde. (1947) — 189 blz.

Blaes, Jak. — S.V.D. — Die Kinder-Singspiele auf der Insel Ali, Nordost-Neuguinea. — Anthr. 41—44 (1946—1949) 119—160.

Boxer, Major C. R. — The Topasses of Timor. — Amsterdam, 1947.

Bühler, Alfr. — Steingeräte, Steinskulpturen und Felszeichnungen aus Melanesien und Polynesien. — Anthr. 41—44 (1946—1949) 225—274.

Braun, S. — Schiffahrten, welche er in etliche newe Länder und Insulen gethan. Faksimile-Druck nach der Ausgabe von 1624, mit einem Nachwort und Anmerkungen versehen von E. Sieber. — Basel, 1947.

Catz, P. — Afrika Straks. Ontwikkeling van Afrika bezuiden de Sahara sinds 1870 en een blik op de toekomst. — 281 bldz., — Amsterdam, 1947.

Dormeier, J. J. — Banggaisch Adatrecht. Proefschrift Leiden. — 's-Gravenhage, Martinus Nijhoff, 1947 — VIII en 306 bldz. (Verhandelingen v. h. Kon. Instituut voor de taal-, land- en volkenkunde van Nederlands-Indië, dl. 6).

D'Souza, J. — S.J. — L'Inde après la disparition du Mahatma Gandhi. — R.M. 1948 No. 2 — p. 19—24.

Dijk, R. van — Samenleving en adatrechtsvorming. — 's-Gavenhage, 1948.

Eberhard, Wolfram — Sinologische Bemerkungen über den Stamm der Kay. — M.S. 12 (1947) 204—223.

Eberhard, W. — Die chinesische Novelle des 17—19 Jahrhunderts, eine soziologische Untersuchung. — 239 S. — Ascona, 1948.

Fallon, P. — S.J. — Gandhi. — R.M. 1948 No. 2 — p. 25—31.

Fischer, H. Th. — Van verre Volken. Leven en bedrijf der vreemde volken. Medewerkers : V. van Bulck, J. J. Fahrenfort en J. Wisse). — 4e dr. — Utrecht, 1948. — 375 bldz.

Fischer, H. Th. — Inleiding tot de volkenkunde van Nederlands-Indië. — 2e dr. — Haarlem, De Erven F. Bohn, 1948. — 243 bldz.

Fuchs, St. — S.V.D. — Changes and Developments in the Population of the Nimar District in the Central Provinces of India. — Anthr. 41—44 (1946—1949) 48—69).

Gabus, J. — Organisation et premiers résultats de la mission ethnographique chez les Touaregs soudanais du 26 décembre 1946 au 10 mars 1947. — Acta Tropica 5 (1948) 1—56.

Geurtjens, H. — M.S.C. — A propos d'un ustensile de l'âge de pierre au Sud de la Nouvelle-Guinée. — Anthr. 41—44 (1946—1949) 219—224.

Held, G. J. — Papoea's van Waropen. — XVI, 372 blz. — E. J. Brill, Leiden, 1947.

Hellmut, W. — Schriften und Fragmente zur Entwicklung der staatsrechtlichen Theorie in der Chou-Zeit. — M.S. 12 (1947) 41—96.

Jong, J. de — Het Geestesleven der Volken in Indoniseë. — Groningen, 1947. — 119 bldz.

Josselin de Jong, J. P. B. de — Studies in Indonesian Culture. II. 2. The community of Erai (Wètar). Texts and notes. IV, — 152 bldz. — Amsterdam, Noord-Holl. Uitg.-Mij., 1947.

Jutte, F. — O.S.Cr. — De zoölogische mythologie der Indianen van Brazilië. — H.M. 27 (1948) 49—52.

— De Theogonie der Indianen van Brazilië. — H.M. 27 (1948) 225—226.

Kähler, H. — Ethnographische und linguistische Studien von den Orang laut auf der Insel Rangsang an der Ostküste von Sumatra. — Anthr. 41—44 (1946—1949) 1—31.

Kruse, Alb. — O.F.M. — Erzählungen der Tapajoz-Mundurukú. — Anthr. 41—44 (1946—1949) 314—330.

Laufer, Carl — M.S.C. — Einige Anstandsregeln der Qunantuna auf Neubritannien. — Anthr. 41—44) 1946—1949) 349—356.

Leenhardt, M. — Do Kamo. La Personne et le Mythe dans le monde mélanésien. — 255 pp. — Paris, Libr. Gallimard, 1947.

Le Roux, C. C. F. M. — De Bergpapoea's van Nieuw Guinea en hun woongebied. I met 55 afb. op 48 platen en 9 fig. in de tekst. - 484 bldz. E. J. Brill, Leiden, 1948.

Linton, R. — The cultural Background of Personality. — XII — 102 pp. — London, 1947.

Michel, O. — Chez les Coupeurs de têtes (Iles Philippines). — 343 pp. — Paris-Liège, 1947.

Mors, Otto — (White Father) — Some notes on mariage among the Amambwe. — Anthr. 41—44 (1946—1949) 346—348.

Mostaert, Ant. — **C.I.C.M.** — Folklore Ordos (Translation of Textes oraux ordos). VIII + 605 pp. — Published by the Catholic University of Peiping, China. — Monumenta Serica, Monograph Series, Vo. XI, 1947.

Mouly, R. P. — **(Picpus)** — Haï-nan, l'Ile aux cent Visages. — 136 pp. — Paris, s.d.

Nooteboom, C. — **e.a.** — Oost-Indonesië. Insulinde. Serie handleidingen voor de kennis van Indonesië. 5. — 84 bldz. — Groningen, 1948.

Norder, J. — Inleiding tot de oude geschiedenis van den Indischen Archipel. — 's-Gravenhage; 1948.

Overdijking, G. W. — Het Indonesische Probleem. Nieuwe Feiten. — 208 bldz. — Amsterdam, 1948.

Peters, J. C.ss.R. — Philisopheren met de Baloeba's. — H.M. 27 (1948) 1—15.

Possoz, E. — Eléments de droit coutumier nègre. — 238 pp. — (Sans indication de date ni d'éditeur).

Prins, J. — Adat en Islamietische plichtenleer in Indonesië. — 's-Gravenhage, 1948.

Schebesta, Paul — Menschen ohne Geschichte. Eine Forschungsreise zu den ,,Wild''-Völkern der Philippinen und Malayas, 1938—39. — 231 S. — Verlag St. Gabriel, Mödling b. Wien, 1947.

Schebesta, Paul — Die Waldneger : Palänegride und Negro-Bambutide am Ituri (Belg. Kongo). — Anthr. 41—44 (1946—1949) 161—176.

Schreiber, G. — Das Volk der Hsien-pi zur Han-Zeit. — M.S. 12 (1947) 145—203.

Séminaristes indigènes du Séminaire de Yaoundé. — Contribution à l'étude du problème de la succession héréditaire au Cameroun. — Anthr. 41—44 (1946—1946) 212—218.

Spae, J. — C.I.C.M. — Itô Jinsai, a Philosopher, Educator and Sinologist of the Tokugawa Period. — Published by the Catholic University of Peking, China. — Monumenta Serica, Monograph Series, Vol XII, 1948.

S t e y l e r M i s s i o n s s c h w e s t e r n — Ethnographische Neuguinea-Notizen aus der Zwischenkriegszeit. — Anthr. 41—44 (1946—1949) 69—80.

Tichelman, G. L. — en H. van Meurs. — Wordend Indonesië. — Haarlem, De Spaarnestad, 1948. — 280 bldz.

Vannicelli, L. — O.F.M. — La Famigua Cinese. Studio etnologico. IX — 479 pp. — Milano, 1943, Società editrice, „Vita e Pensiero".

V a n o v e r b e r g h, M. — C.I.C.M. — Daday- and Lakùgey-Songs in Lepanto Igorot as it is spoken at Bauko. — Anthr. 41—44 (1946—1949) 177—184.

Velsen, A. van — Feest der Cultuur. Vraag en aanbod in de culturele verhouding Oost-West. — 59 blz.. — 's-Gravenhage, 1948.

V e r h a e r e n, H. — C.M. — A German Edition of Fr. Martini's „Novus Atlas Sinensis". — M.S. 12 (1947) 250—265.

Verschueren, J. — La République d'Haïti. — I Panorama d'Haïti. Le pays et la mission. — 538 pp. — II Echos d'Haïti. Esquisses et récits. 514 pp. — III. Le culte du Vaudoux en Haïti. — Ophiolâtrie et animisme. — 467 pp. — Wetteren (B.), Ed. Scaldis, 1948.

V e r s c h u e r e n, J. — M.S.C. — Het mensenoffer op de Zuidkust van Nederlands Nw. Guinea. — Indonesië 1 (1947—1948) 437—470.

Witte, J. de — O.P. — De Betekeniswereld van het lichaam. Taalpsychologische, taalvergelijkende studie. — 476 bldz. — Utrecht, 1948.

B. GODSDIENSTWETENSCHAP.

A n w a n d e r, A. — Das Jenseits in den Religionen, besonders in den groszen Weltreligionen. — M.R. 1947/48. blz. 134—146.

Baal, J. van — Over Wegen en drijfveren der Religie. Een godsdienstpsygologische studie. — 436 bldz. — Amsterdam, 1947.

B e l l o n, K. L. — De psychologische oorsprong van de Godsgedachte. — Coll. Mech. 33 (1948) 533—551.

Bosch, F. D. K. — De Gouden Kiem. Inleiding in de Indische Symboliek. — 310 en 72 bldz. — Amsterdam, 1948.

C a e n e g h e m, R. v a n — Gebete der Baluba. — Aequatoria 10 (1947) 4—16.

C o s t e r m a n s, J o r d. — O.P. — De Godsgedachte bij de Primitieven. — K.M. 28 (1948) 78—88.

C r a s, A. — O.P. — Confucius. La grande Etude. — R.M. 1948 No. 2 — p. 55—79.

Denis, P. — Islam et Chrétienté. — 64 pp. — Liège, 1948.

E c k a r d t, A. — Der Gottesbegriff bei Laotse. — Phil. Jahrb. 58 (1948) 89—99.

E r n s t, R. — Confucius, Laotse en Mo-ti als wegbereiders voor Christus. — Kultuurleven 14 (1947) 329—349.

Geisser, Fr. — Mo Ti, der Künder der allgemeinen Menschenliebe. — 180 S. — Bern, 1947.

Gibb, H. — Modern Trends in Islam. XIII — 141 pp. — Chicago, 1947.

Gonda, J. — Inleiding tot het Indische Denken. Philosophische Bibliotheek. — 318 blz. — Nijmegen, 1948.

Henninger, Jos. — S.V.D. — Ueber Huhnopfer und Verwandtes in Arabien und seinen Randgebieten. — Anthr. 41—44 (1946—1949) 337—346.

Henninger, Jos. — S.V.D. — Spuren christlicher Glaubenswahrheiten im Koran. — N.Z.M. 4 (1948) 129—141; 284—294.

Hermanns, Matth. — S.V.D. — Schöpfungs- und Abstammungsmythen der Tibeter. — Anthr. 41—44 (1946—1949) 275—298.

Houben, J. — S.J., Islamietische democratie? I.M. 31 (1948) 217-224.

Kern, R. A. — De Islam in Indonesië. — 's-Gravenhage, W. van Hoeve, — 119 blz.

Kraemer, H. — T'ai-p'ing T'ien-kwo. Het koninkrijk der hemelen van grote vrede. — Ned. Theol. Tijdschrift 2 (1948) 257—279.

Leeuwen, A. Th. van — Ghazālī als apologeet van de Islam. Bijdrage tot de interpretatie van zijn persoon en zijn werk. — Leiden, 1947. — 214 bldz.

Leeuwen, A. Th. van — Hot sociologisch aspect van de moderne Islam. — De Heerbaan 1 (1948) 177—184.

Lehmann, Arno — Die sivaitische Frömmigkeit der tamulischen Erbauungsliteratur. Nach eigenen Quellenübersetzungen des Tâyumânavar und aus dem Dêvâram. — 80 S. — Berlin-Hermsdorf, 1948.

L'Islam et l'Occident. — 393 pp. — Les Cahiers du Sud, — Paris et Marseille, 1947.

Mellema, R. L. — De Islam in Indonesië (in het bijzonder op Java). — 52 pp. — Amsterdam, 1947.

Mulder, J. A. — S.J. — De Islam in Indonesië. — I.M. 31 (1948) 12—21.

— Missie onder de Moslims? — I.M. 31 (1948) 80—84.

Nieuwenhuyze, C. A. O. — Japanse Islampolitiek op Java. — De Heerbaan, 1 (1948) 99—110.

Numazawa, Franz Kiüchi — Die Weltanfänge in der Japanischen Mythologie. (Internationale Schriftenreihe für soziale und politische Wissenschaften. Ethnologische Reihe. Herausgegeben unter Leitung von Prof. W. Schmidt, Universität Freiburg (Schweiz), Bd. II). — 481 S. — Freiburg (Schw.) 1946.

Ohm. Th. — **O.S.B.** — Die Gebetsgebärden der Völker und das Christentum. XVI, 472 S. Leiden, 1948.

Philipps, Tracy — An African Culture of Today in the country between the bantu Negro and the semetic Arab. Some Aspects of Spiritual Religion of the azandé, nich-named ,,Niam-niam'', peoples of African Equatoria. — Anthr. 41—44 (1946—1949) 193—211.

Radhakrishnan, S. — The Bhagavadgītā. — London, 1948.

Rodhe, Sten — Deliver us from Evil. Studies on the Vedic Ideas of Salvation. — 208 pp. — Copenhagen, 1946.

Schärer, H. — Die Gottesidee der Ngadja Dajak in Süd-Borneo 1946. — VIII, — 236 bldz. — E. J. Brill, Leiden.

Schröder, D. — S.V.D. — Ying-hsi, Bewillkommung der Freude. Ein Neujahrsbrauch in Ch'inghai, China. — Anthr. 41—44 (1946—1949) 185—192.

Schröder, H. — S.V.D. — Zur Eschatologie der Togo-Neger. — Annali Lateranensi 11 (1947) 214—254.

Steffes, J. P. — Religionswissenschaftliche Ueberlegungen zur Mission der Gegenwart. — M.R. 1947/48, blz. 14—31.

— Mahatma Gandhi. — M.R. 1947/48 blz. 158—162.

Taeschner, Fr. — Al-Ghazzali (Algazel), der Former der höheren Frömmigkeit im heutigen Islam. — M.R. 1947/48 blz. 122—134.

The Song of God : Bhagavadgita. — Translated by Swami Prabhavananda and Christ. Isherwood, with an Introduction by Aldous Huxley, London, 1948.

Thoneick, J. — S.V.D. — Keizerverering in Japan, in strijd met het Christendom? — D.K.M. 69 (1948) 36, 52.

Vroklage, B. — S.V.D. — Die angebliche Religionslosigkeit der Ridan-Kubu von Sumatra. — Anthr. 41—44 (1946—1949) 41—48.

Vroklage, B. — S.V.D. — Het Zondebesef bij de Beloenezen van Centraal-Tmor. Rede, uitgesproken bij de aanvaarding van het ambt van buitengewoon hoogleraar in de Volkenkunde aan de R.K. Universiteit te Nijmegen op 12 November 1948. — 14 bldz. - Nijmegen—Utrecht, 1948.

C. TAALWETENSCHAP.

Blok, H. P. — A Swahili Anthology, with notes and glossaries. Vol. I. Ki-Unguja Texts (Dialect of Zanzibar), XIII — 268 pp. — Leiden, 1948

Burger, A. — S.V.D. — Voorlopige Manggaraise spraakkunst. Bijdr. tot de taal- en volkenkunde van Nederlands-Indië 103 (1946).

Burssens, A. — Manuel de Tshiluba (Kasayi, Congo Belge). — 94 pp. — Anvers, 1946. (De Sikkel, Lamorinièrestraat 116).

Casteele, J. van de — **S.J.** — Nkenda Umpwena-Mpwena gana gena miakulu mi mikieleka. — 166 bldz. — Tielt, 1946.

Cowan, H. K. J. — Aantekeningen betreffende de verhouding van het Atjehs tot de Mon-Khmer-talen. Bijdr. tot de taal- en volkenkunde van Nederl.-Indië, 103 (1948) 492-514.

Doke, C. M. — Bantu. Modern grammatical, phonetical and lexicographical studies since 1860. — I + 119 pp. — London, 1945.

Egges Post, A. — **Sr.** — Indonesische Woordenlijst met beknopte spraakkunst. — 205 bldz. — 's-Gravenhage, 1948.

Emeis, M. G. — Inleiding tot de Bahasa Indonesia. — 2e dr. — 216 + 44 bldz. — Groningen, 1948.

Emeis, M. G. — De inversie in het moderne Maleis. Bijdr. tot de taal- en volkenkunde van Ned.-Indië, 104 (1948) 605-619.

G o n d a, J. — The Javanese Vocabulary of Courtesy. — Lingua 1 (1948) 333—376.

Hambis, L. — Grammaire de la langue mongole écrite (Première Partie). XXII + 109 pp. — Paris, 1945. — Adrien-Maisonneuve 11, rue Saint-Sulpice, Paris (VIe).

Hasselt, J. L. van — en F. J. F. van — Noemfoorsch Woordenboek. — Amsterdam, J. H. de Bussy, 1947. — 312 bldz.

H o m b u r g e r, L. — De l'origine des classes nominales dans les langues négro-africaines. — Lingua 1 (1948) 235—246.

Homeyer, H. — Von der Sprache zu den Sprachen. Sprachphilosophie — Sprachlehre — Die Sprachen Europas. — 461 S. — Olten, 1947.

H u l s t a e r t, G. — M.S.C. — Quelques notes supplémentaires concernant la langue Lonkundo. — Anthr. 41—44 (1946—1949) 331.

K e r n, R. A. — Tweeërlei Prefix ka- in de Austronesische talen. Bijdr. tot de taal-, land- en volkenkunde van Nederlandsch-Indië. — 104 (1948) 137—200.

Kersten, J. — Balische grammatica. — 102 bldz. — 's-Gravenhage, 1948.

K ö s t e r, H. — S.V.D. — On the particle Chih. — M.S. 12 (1947) 247—251.

Kramer, A. L. N. — Sr. — Apakah Indonesianja? — 264 bldz. — 's-Gravenhage, 1948.

L i e b e n t h a l, W. — Sanskrit Inscriptions from Yünnan I (and the Dates of Foundation of the Main Pagodas in that Province). M.S. 12 (1947) 1—40.

Pigeaud, Th. — Nederlands-Javaans Handwoordenboek. — 663 bldz. — Groningen, 1948.

U h l e n b e c k, E. M. — De betekenis van de phonologie. Tijdschrift voor Indische taal-, land- en volkenkunde 82 (1948) 312—329.

V e r h e y e n, J. — S.V.D. — Woordherhaling in het Manggarais. Tijdschrift voor Indische taal-, land- en volkenkunde — 82 (1948) 258—301.

W i l s, J. — Iets over taalkundige methode bij de beschrijving van z.g. primitieve talen. — H.M. 27 (1948) 117—122.

— De flectietypen in de verschillende talen der wereld. — Leuvense Bijdragen, 37 (1947) 73—89.

W i l s, J. — Het teken in de taal. — 18 bldz. — Rede, uitgesproken bij de aanvaarding van het ambt van hoogleraar in de algemene taalwetenschap aan de R.K. Universiteit te Nijmegen op 19 November 1948. — Nijmegen—Utrecht, 1948.

VI

PROTESTANTSE ZENDINGSWETENSCHAP.

De Heerbaan. — Algemeen Zendingstijdschrift. Uitgave van de Nederlandse Zendingsraad. Verschijnt maandelijks sinds 1 Jan. 1948. Red. en adm. Heerengracht 368, Amsterdam.

Le Monde non-chrétien. — Driemaandelijks tijdschrift, verschijnt te Parijs (17, rue Saint-Antoine, Paris IVe).

Lichtstralen op den akker der wereld. — 48 (1947) Alf. 1—3.

Blauw, J. — Het „heidendom" als theologisch vraagstuk. — De Heerbaan 1 (1948) 163—169.

Brütsch, J. R. — La Pensée missionnaire dans le Protestantisme de Luther à Zinzendorf. — Genève, 1946.

Dürr, J. — Sendende und werdende Kirche in der Missionstheologie Gustav Warneck's. — 248 S. — Basel, Baslermissionshandlung, 1947.

Dürr, H. — Zur Neuordnung des Verhältnisses von Kirche und Mission in der „Nederlandse Hervormde Kerk". — E.M.M. 92 (1948) 149—158.

Dillistone, F. W. — Revelation and Evangelism. — 128 pp. — London and Redhill, Lutterworth Press, 1948.

Hoekendijk, J. C. — Kerk en Volk in de Duitse Zendingswetenschap. Bijdragen tot de Zendingswetenschap. Deel I. — 294 bldz. — Nederl. Zendingsraad, Amsterdam, z.j.

Hucht, J. van der — Kerk drijf zending, — 111 bldz. — 's-Gravengave, z.j.

Kellerhals, E. — Sind wir noch Pioniermission? — E.M.M. 92 (1948) 104—119.

Koper, J. — Evangelieverkondiging in de landstaal. — De Heerbaan 1 (1948) 116—123; 131—137; 274—278.

Kraemer, H. — De Kerk in beweging. — Boekencentrum, 's-Gravenhage, 1947. — 236 bldz. — geb. f 7.90.

Kraemer, H. — Mission und Nationalismus. — E.M.M. 92 (1948) 135—149.

Kroeskamp, H. — Een belangrijk Rapport over het Onderwijs in Indonesië. (Rapport van de Commissie voor bestudering van Indonesische onderwijsvraagstukken ingesteld door de Nederlandse Zendingsraad. — Amsterdam, 1948. — De Heerbaan 1 (1948) 140—146.

Locher, G. P. H. — De Kerkorde der Protestantse Kerk in Indonesië. Bijdrage tot de kennis van haar historie en beginselen. Bijdragen tot de Zendingswetenschap. Deel II. — 255 bldz. — Nederl. Zendingsraad, Amsterdam, z.j.

Mackay, John A. — The Missionary Legacy to the Church Universal. — I.R.M. 37 (1948) 369—374.

Mondain, G. — Un Siècle de Missions à Madagascar. — 240 pp. — Société des Missions Evangéliques, Paris, 1948.

Mott, John. R. — Addresses and Papers of — 6 vol. New-York, 1946—1947.

Oehler, Anna — Das Wagnis des Glaubens. Leben und Werk Hudson Taylors. — 431 S. — Basel, 1947.

Philipps, G. E. — The Transmission of the Faith. — 156 pp. — London and Redhill, Lutterworth Press, 1947.

Ranson, C. W. — Renewal and Advance. Christian Witness in a Revolutionary World. — 222 S. — London, 1948.

R a s k e r, A. J. — De Synode van de Protestantse Kerk in Indonesië gehouden te Buitenzorg (30 Mei—10 Juni 1948). — De Heerbaan 1 (1948) 259—268.

R e m b a o, A l b. — The Presence of Protestantism in Latin America. — I.R.M. 37 (1948) 57—70.

R u l l m a n n, J. A. C. — De positie van het Christendom in het huidige China. — De Heerbaan 1 (1948) 170—176.

Rundblom, O. — Svenska Förbindelser med Leipzigmissionen Aren 1853—1876. — 320 pp. — Lund, 1948.

S c h e r r e r, J. E. E. — Evangelieverkondiging in de landstaal. — De Heerbaan 1 (1948) 283—294.

S i n c l a i r, M. — Christian Witness in a revolutionary world: Whitby, Ontario, 1947. — I.R.M. 37 (1948) 3—39.

S t a m m, W. — Wie stehen Kirche und Mission zur nationalen und sozialen Frage auf der Goldküste? — E.M.M. 92 (1948) 119—128.

S t r e c k e i s e n, A. — Das Evangelium und die Religionen. Eine Auseinandersetzung mit Mahatma Gandhis Religionsbegriff. — E.M.M. 92 (1948) 83—95.

— Die Indischen Christen und der Nationalismus. — E.M.M. 92 (1948) 158—163.

T e u t s c h e r, H. J. — Some Mission Problems in post-war Indonesia. Experiences in Dutch New Guinea. — I.R.M. 37 (1948) 410—420.

T i n g, K w a n g H s u n — The Impact of the New Testament on the Non-Christian. — I.R.M. 37 (1948) 127—137.

Verkuyl, J. — Enkele aspecten van het probleem der godsdienstvrijheid, in betrekking tot de plaats en arbeid van de Christelijke kerken in Azië. — Kampen, J. H. Kok, 1948. — 328 bldz.

W a r d, M. — Towards a Theology of Missions. — I.R.M. 37 (1948) 249—255.

Wei, Fu. — The Spirit of Chinese Culture. — New-York, 1947.

Nijmegen. ALPH. MULDERS.

Boekbespreking.

Mgr. Dr. Henri Chappoulie, *Aux Origines d'une Eglise. Rome et les Missions d'Indochine au* XVII*e siècle. Tome II.* Paris, Bloud Gay, 1948. — 275 pp.

Dit tweede en laatste voluum, hetwelk tot ondertitel draagt : *La Constance romaine et l'établissement définitif des vicaires apostoliques dans les royaumes d'Annam et de Siam,* beëindigt de geschiedenis van de vestiging der door Rome gezonden Apostolische Vicarissen van de Missions Etrangères te Parijs in de missies van Indochina, die onder Portugees patronaat stonden.

Allereerst verhaalt de critische schrijver, aan de hand van talrijke bronnen en literatuur, hoe het Portugees patronaat bij den H. Stoel reclameerde tegen dezen nieuwen vorm van de missiehiërarchie (blz. 9-37).

Vervolgens zijn we er getuigen van, hoe de H. Stoel ondanks allerlei bezwaren en moeilijkheden aan de instelling der Apostolische Vicarissen vasthield (blz. 41-96).

Ten slotte viel in 1689, — dertig jaar nadat de S. Congregatio de Propaganda Fide aan François Pallu haar instructies had gegeven, — de beslissing der Kardinalen, die den eed van gehoorzaamheid aan de Apostolische Vicarissen voor de Jezuïeten-missionarissen afschafte en dezen toestond naar de Annamitische rijken terug te keren ; dit betekende het einde van een conflict, hetwelk te Rome meer nog dan in Siam of Hanoi, zeer heftig was geweest. Op bevel van den koning tekenden de directeuren van het Seminarie der Vreemde Missiën te Parijs en de Provinciaal van de Jezuïeten een overeenkomst met de bedoeling om in de toekomst wrijvingen tussen Franse missionarissen onderling te voorkomen (blz. 99-142).

De menselijke rivaliteit, die wij gedurende de eerste halve eeuw van de evangelie-verkondiging in Annam herhaaldelijk constateren tussen Jezuïeten en missionarissen van de Propaganda, mag ons niet doen vergeten, dat zowel de ene als de andere groepering echte apostelen telde.

Een van hen, Alexander de Rhodes, heeft blijkbaar spoedig de behoefte gevoeld om voor zijn catechisten een uiteenzetting van de christelijke leer ter beschikking te stellen. In 1651 publiceerde hij zijn Catechismus in het Latijn en het Annamitisch op de persen van de Propaganda. Mgr. Chappoulie publiceert, als aanhangsel bij het onderhavig boek, dezen Catechismus in Franse vertaling, naar den Latijnsen tekst vervaardigd (blz. 147-261). Dit document is van belang, omdat de taalkundige er een der eerste specimina aantreft van de transcriptie van een Annamitischen tekst in het Latijns alphabet, en omdat de catecheet er een model vindt van de prediking der christelijke geloofswaarheden voor Oosterse hoorders. De schrijver van dit waardevol, met register en gedetailleerde inhoudsopgave besloten, werk over „*Rome et les Missions d'Indochine au* XVII*e siècle*" heeft door de publicatie van dit document hulde willen brengen aan den geestelijken arbeid van de evangelie-verkondiging, waarvan de eerste missionarissen van Indochina, zowel regulieren als seculieren, hun beste krachten hebben gewijd ; hun aller nagedachtenis wordt geëerd in die van den grootsten onder hen, den Jezuïet Alexander de Rhodes.

ALPH. MULDERS.

G. Rommerskirchen O. M. I. — G. Dindinger O. M. I. *Bibliografia Missionaria.* Anno XI : 1947. — Unione miss. del Clero in Italia, Via di Propaganda, Roma, 1948. — 105 pp.

Volgens de beproefde methode en met de gebruikelijke onderverdelingen geven de samenstellers, resp. assistent en directeur van de Pauselijke missiebibliotheek, hun zeer gewaardeerde Bibliografia Missionaria uit, dezen keer over het jaar 1947 met supplementen over de voorafgaande jaren. Hiermede is deze missiebibliografie weer bij en kunnen de naarstige samenstellers het resultaat van hun dagelijksen arbeid weer regelmatig in een jaarlijks overzicht voor de gegadigden ter beschikking stellen : een tijdrovend en accuraat werk, waarvoor zij warme hulde en oprechten dank verdienen. A. M.

Dr. G. V. Overdijking. *Het Indonesische Probleem. Nieuwe feiten.* Amsterdam, N. V. Uitgeverij Keizerskroon, 1948. — 208 bldz. fl. 5.85.

Wie het Indonesische probleem ziet als een incidenteel geval, voortgekomen uit de moeilijkheden van tijdelijken aard, vergist zich in den waren aard van dit vraagstuk. Wat Dr. Overdijking schreef in het voorwoord tot zijn eerste boekje : Het Indonesische Probleem. De feiten, (N. V. Martinus Nijhoff''s Uitg. Mij. 1946) geldt ook voor deze uitgave ,,Thans is het de tijd om zo objectief mogelijk de huidige situatie in ogenschouw te nemen, alle rechten der Indonesiërs te honoreren, doch ook de politieke, economische en culturele belangen van Nederland recht te doen wedervaren. Wat ik tracht te geven, zijn de nuchtere feiten, grotendeels aan de Indonesische pers en radio ontleend''.

Zijn jarenlang verblijf in Indonesië als afdelingshoofd bij den Dienst van Oost-Aziatische Zaken, gaf de Schr. gelegenheid te putten uit vele voor anderen onbereikbare bronnen. En zo kon hij een gedetailleerd en gedocumenteerd boek samenstellen over de ,,nieuwe feiten'' van Augustus 1946 tot September 1947 en beschouwingen geven over de consolidatie en structuur, het gezag en den invloed van de Indonesische Republiek, over de Nederlandse staatkundige plannen, over het bestand, de ontwerp-basisovereenkomst van Linggadjati, de conferenties van Den Pasar en Pontianak, den huidigen economischen en politieken toestand van de Republiek enz. Systematisch opgezet, vlot geschreven, voorzien van een uitvoerig personen- en zakenregister komt dit boek tegemoet aan den wens, die bij velen bestaat om zich een duidelijk en overzichtelijk beeld van den toestand te vormen.

Met instemming van het ministerie van Overzeese Gebiedsdelen zal de uitgave van ,,Het Indonesische Probleem'' als contemporaine geschiedenis worden voortgezet in de vorm van ,,Jaarboeken over Indonesië''.

A. M.

J. L. en F. J. F. van Hasselt. — *Noemfoorsch Woordenboek.* Uitgegeven onder auspicieën van Het Nieuw-Guinea Studie-Comité en Het Koninklijk Instituut voor de Taal-, land- en volkenkunde van Nederlandsch-Indië. J. H. de Bussy. Amsterdam 1947.

Vrijwel alle gegevens over het noemfoors (=nufoors, vroeger ook wel

mafoors geheten) dankt men aan de zendelingenfamilie Van Hasselt, die jarenlang op Noord-Nieuw-Guinea werkzaam was. In 1876 gaf de Heer J. L. van Hasselt een Beknopte Spraakkunst der Nufoorschetaal uit, met een aansluitend Woordenboek. In 1905 verscheen van diens zoon F. J. T. van Hasselt een aanmerkelijk gewijzigde Spraakkunst der Nufoorsche taal bij het Koninklijk Instituut voor de Taal-, land- en volkenkunde van Nederlandsch-Indië. En thans, meer dan veertig jaar later dus, wordt van dezelfde hand ook een Noemfoorsch Woordenboek in het licht gegeven. Mej. Dr. H. Kohlbrugge heeft zich belast met de zeer tijdrovende correctie van het manuscript en de drukproeven, terwijl de Utrechtse hoogleraar Prof. Dr. J. Gonda voor allerlei taalwetenschappelijke kwesties van advies heeft gediend.

Dat dit Noemfoorsch Woordenboek in de gevolgde methode de sporen vertoont van de tijd waarin het geschreven is, zal niemand anders hebben verwacht. Op de transscriptie zal men daarom niet altijd kunnen vertrouwen. En de betekenis-omschrijvingen zijn geval voor geval telkens volkomen ,,raak'', en duidelijk aan de praktijk ontleend, zonder dat men daarom de indruk krijgt dat de mogelijkheden ook overal zijn uitgeput. Mej. Kohlbrugge wijst overings ook zelf op dergelijke punten (7). Dit Woordenboek is enkel bedoeld als een ,,practisch hulpmiddel'' voor hen die om welke reden dan ook, met de Noord-Nieuw Guinése bevolking in aanraking komen. En als zodanig zal het zeker in het begin onschatbare diensten kunnen bewijzen, niet het minst ook door de vele kijkjes op de ethnologie, het volksgeloof, de sociologie en de ergologie van het volk, die voortdurend tussen de betekenissen door gegeven worden.

Een bijzondere noot verdienen nog de vele namen uit de fauna en de flora, die de auteur blijkbaar met voorliefde verzameld heeft. Het Nederlands-Noemfoorse deel van de woordenlijst is wel enkel bedoeld als klapper op het eerste deel, dat van de inheemse taal zelf uitgaat.

J. WILS.

Dr. G. J. Held, *Papoea's van Waropen. E. J. Brill, Leiden* 1947.

Prof. Held heeft ons een voortreffelijk boek geschonken over deze kuststammen van Nieuw-Guinea. Hij stelde bij de Waropeners nog al veel invloed vanuit het Westen (Indonesië) vast. Vanuit het Oosten is deze invloed veel minder, omdat men zelden de monding van de Mamberano met de prauwen passeert. Deze stammen vormen èèn cultuurcomplex, dat echter dermate gecompliceerd schijnt te zijn, dat het vooralsnog niet uitgemaakt kan worden of het tot Melaniesë of Indonesië behoort. Ik vermoed, dat het een vermenging van beide cultuurgebieden zal zijn. Zeer overtuigend is de beschrijving over de tweedeling van water en land of zee en bos, die doorwerkt in de verschillende sociale verhoudingen en hier en daar zeer ingewikkeld blijkt te zijn. Dit is waarschijnlijk, tenminste gedeeltelijk, hieraan te danken, dat het systeem, dat ongetwijfeld in zijn grondslag Melanesisch is, door de invloeden van het Westen in verval is geraakt.

De auteur heeft onder de Waropeners een rijke schat van mythen gevonden, die evenwel hetzelfde beeld van verval vertonen als de sociale

organisatie. Dit was dan ook wel enigzins te verwachten. De oorspronkelijke ceremoniën en de meer zuivere verhalen zal men ongetwijfeld in het meer ongerepte binnenland moeten gaan zoeken, waar zij nog in reiner vorm aanwezig zullen zijn. Het zal altijd moeilijk blijken een cultuur vanuit de beïnvloede kuststreken volledig te verklaren, zonder het binnenland te raadplegen. Meestal bevredigt de interpretatie, die de auteur van de verschillende mythen geeft, ofschoon het methodisch juister en veiliger is, deze in het meer ongerepte binnenland te gaan zoeken. Ik geloof dan ook niet, dat het de mythe algemeen meer te doen is ,,om het omsluieren dan om het openbaren''. Psychologisch gezien heeft de mythe juist uit de behoefte aan een causale verklaring haar ontstaan te danken. De onduidelijkheid en verwarring in deze mythen is zeker hoofdzakelijk het gevolg van de vervlakkende invloeden waaraan een kustbevolking door contact met vreemdelingen altijd is blootgesteld.

B. VROKLAGE.

Dr. J. v. Baal — *Over wegen en drijfveren der Religie.* — Een godsdienstpsychologische studie. — N.V. Noord-Hollandse Uitgeversmaatschappij te Amsterdam 1947.

Ik wil het openhartig bekennen : meermalen heb ik met een zucht dit boek ter zijde gelegd, en toch nam ik het telkens weer ter hand. Niet alleen zijn de problemen en de beschouwingen, die dit boek bevat, zwaar, maar de betoogtrant is vaak zeer zwevend en vaag. Daarom is het zo vermoeiend lang in dit boek te lezen. Doch achter deze redeneringen schuilt een eerlijk en zeer ernstig zoeken, dat met de religieuze problemen worstelt en die de auteur gaarne ook voor zich zelf tot klaarheid zag gebracht. Daarom boeit dit boek en neemt men het toch telkens weer ter hand om het uit te lezen.

Dit werk is grotendeels gerijpt in het concentratiekamp op Celebes tijdens de Japanse overheersing, waar de auteur met velerlei soorten van mensen bijeen was en aangaande deze problemen vooral profiteerde van de daar aanwezige missionarissen en zendelingen. Het boek behelst, zoals de titel reeds aanduidt, twee delen. Het eerste boek handelt over de wegen en het tweede over de drijfveren. Na enige inleidende kwesties, waarop ik nog kort terugkom, behandelt de auteur drie onderling zeer afwijkende typen van godsdiensten. Allereerst neemt hij een bepaalde vorm van Christendom, waarmee de auteur het woord ,,modern'' verbindt, moet echter even later zelf toegeven, dat ook deze richting reeds weder verouderd is zonder nog tot klaarheid te zijn gekomen. Is deze richting in het Christendom daarom wel een geschikte ter vergelijking met andere godsdiensten ? De reden waarom de auteur deze tak van het Christendom gekozen heeft, zal wel hierin gelegen zijn, dat hij zelf deze richting is toegedaan. De tweede religie, die der Marind-anim, ligt de auteur bizonder, omdat hij bij deze stammen onderzoekingen heeft ingesteld en verschillende publicaties reeds hierover heeft geschreven. Dat hij als derde type de religie van de Ngada op Flores nam, is een spel van het toeval geweest. In het concentratiekamp kreeg de schrijver inzage in de verschillende publicaties en manuscripten van P. Arndt S.V.D.,

die de geïnterneerde missionarissen van Flores hadden meegebracht.

Het tweede boek is het zwaarste en vanwege de zwevende betoogtrant vaak moeilijk te verstaan. Dit boek, bovendien met vele nevenbeschouwingen en algemene opmerkingen over religie doortrokken, is in hoofdzaak een vergelijking van en een reflexie op de drie behandelde typen van godsdienst. Niet alleen zet de auteur menigmaal zelf achter zijn beschouwingen een vraagteken, maar hij zal het billijken dat de lezer ook nog hier en daar zulk een teken zou willen plaatsen.

Ten slotte nog enige opmerkingen. Het Thomistische zijnsbegrip van de dingen, beter substanties genoemd, is altijd relatief met betrekking tot de Schepper, het wordt tevens een zelfstandigheid genoemd, omdat het op zichzelf staat en niet met een ding verbonden is, zoals een kleur. Het staat natuurlijk tevens in relatie tot de andere dingen waardoor het beïnvloed wordt en waarop het zelf inwerkt. Onjuist is echter de zin: ,,Er is geen bestaanswijze denkbaar, waarbij de dingen niet met elkaar in relatie treden''. Dit zou echter reeds geschieden wanneer slechts één ding geschapen werd. Zonder ook maar een zweem van een bewijs aan te halen, spreekt de auteur zeer beslist, dat een historische bewerking van het materiaal van de primitieve godsdiensten onmogelijk is, terwijl hij elders betoogt: ,,dat de Ngada een geschiedenis hebben'' en derhalve ,,beïnvloed zijn door cultuurvermenging en ontlening op een wijze, die zich geheel aan onze waarneming onttrekt''. Hoe kan de auteur dit vaststellen zonder de criteria der cultuur-historische methode te gebruiken? Ik vermoed dat hij zich onwillekeurig deze zienswijze heeft eigen gemaakt door de betoogtrant van P. Arndt S.V.D., die in zoverre het in een ethnographische verhandeling te pas komt, naar deze methode werkt.

B. VROKLAGE.

Dr. W. H. van de Pol. — *Het Christelijk Dilemma. — Katholieke Kerk-Reformatie.* — 410 bldz. — J. J. Romen & Zonen, Roermond, 1948.

Het doel van dit waardevol boek — de vrucht van een persoonlijke en existentiële doorleving van de oecumenische werkelijkheid — is om bij de katholieke lezers begrip te wekken voor wat er leeft in en onder de niet-katholieke medechristenen en bij de reformatorische lezers begrip te wekken voor het geloof en leven van de Katholieke Kerk. Er liggen vele honderden gesprekken met christenen uit alle delen van de christenheid aan ten grondslag en tevens een persoonlijk-betrokken deelname aan het godsdienstig leven van de Hervormde en de Anglikaanse kerken en ten slotte van de Katholieke Kerk. Wat de vorm en de inhoud betreft is het boek in de afgelopen jaren geleidelijk gegroeid uit voordrachten over de betreffende onderwerpen; het wetenschappelijk apparaat heeft Schr. zoveel mogelijk vermeden en getracht zijn boek leesbaar te maken voor een brede kring van lezers. Het is hem te doen om een nauwkeurig en onbevooroordeeld vaststellen van de feiten, om een zuiver stellen van de kwesties in haar juiste verhoudingen en ware proporties.

In het eerste, fundamentele, hoofdstuk zet Schr. uiteen, dat het getuigenis van het Nieuwe Testament over de persoon en het werk van

Christus het absoluutheidskarakter van de Christus-openbaring insluit. In feite is er echter geloofsverdeeldheid, die in de grond van de zaak neerkomt op de tegenstelling : Katholieke Kerk-Reformatie.

In het tweede, genuanceerde, hoofdstuk laat Schr. ons het diepgaand verschil zien tussen het katholieke en protestantse geloven, m.a.w. het verschil in de wijze waarop aan beide zijden wordt geloofd. Bij deze verscheidenheid in geloofsopvatting voegt zich een gehele andere geloofsfundering : naar katholieke overtuiging wordt de zekerheid omtrent de werkelijke inhoud van de Openbaring langs andere weg verkregen dan in de reformatorische overtuiging. Ten slotte bestaat er een menigte verschillen in de geloofsinhoud, waarvan het derde, rijke, hoofdstuk de voornaamste toelicht.

De psychologische beletselen, die het onderling verstaan bemoeilijken, zijn, zoals het vierde, leerzame, hoofdstuk beschrijft, ten dele van algemene aard, ten dele gelegen in mentaliteit en denkwijze, ten dele zijn het godsdienstpsychologische belemmeringen, terwijl Schr. het cardinale verschil hierin ziet, dat volgens de Katholieke Kerk de Openbaring een Werkelijkheids-openbaring is en volgens de Reformatie een Woordopenbaring : op het ernstig bezwaar, hetwelk Prof. Dr. C. J. de Vogel tegen deze formulering en zienswijze had gemaakt, heeft schr. uitvoerig geantwoord in zijn inaugurale rede, bij de aanvaarding van het ambt van buitengewoon hoogleraar in de phaenomenologie van het Protestantisme aan de Katholieke Universiteit te Nijmegen, over : geloof en werkelijkheid in het reformatorisch Protestantisme.

Het vijfde hoofdstuk : Kerk en Wereld, stelt vragen aan de orde, die verband houden met de plaats, die de christen overeenkomstig de katholieke en reformatorische beginselen in de wereld inneemt, en bespreekt drie verschillende soorten van oorzaken van het isolement der katholieken.

Het zesde hoofdstuk geeft een voortreffelijke beschrijving van het Anglikanisme ; het zevende hoofdstuk bespreekt enkele specifiek-kerkelijke bewegingen in het hedendaags Protestantisme ; het achtste hoofdstuk handelt over de Katholieke Kerk en de oecumenische beweging.

Moge er ook al iets aan te merken zijn op de structuur van dit boek en men op enkele punten met den Schr. van mening kunnen verschillen, — het boek als zodanig verdient om zijn rijke inhoud, aangename betoogtrant en persoonlijke bewogenheid alle aanbeveling. Aan den uitgever komt alle lof toe voor dit op houtvrij papier gedrukt en royaal uitgegeven boek. A.M.

Liturgische Kalender voor het jaar 1949. — J. J. Romen & Zonen, Roermond.

Deze Liturgische Kalender voor het jaar 1949, uitgegeven in opdracht van het Liturgisch Apostolaat van de Norbertijnen Abdij van Berne te Heeswijk, verklaart in korte toelichtingen zin en betekenis van de liturgie en het geestelijk leven, terwijl uitstekend gereproduceerde foto's van Martien Coppens de maandbladen sieren. A.M.

Inhoudsopgave van den zeven en twintigsten jaargang.

ARTIKELEN. Bldz.

KLEINERE BIJDRAGEN.

MISSIEBIBLIOGRAPHIE.

MISCELLANEA.

BOEKBESPREKING.

Imprimatur: J. C. VAN OVERBEEK,
Libr. cens. ad hoc.
St. Michielsgestel, 30 November 1948.

GTU Library
3 2400 00331 2992